

Epidemiorum liber sextus jam recens latinitate donatus / Leonardo Fuchsio interprete. Addita est luculenta universi ejus libri expositio, eodem Leonardo Fuchsio authore. Adjecta insuper sunt ad calcem graeca, ut diligens lector haec ipsa cum latinis conferre possit.

Contributors

Hippocrates.

Fuchs, Leonhart, 1501-1566.

Hippocrates. Epidemics. Book 6.

Publication/Creation

Haganoae : Ex officina Johan. Secer[ii], [1532]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/nnzq4knj>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

Boll. C.

3207/B

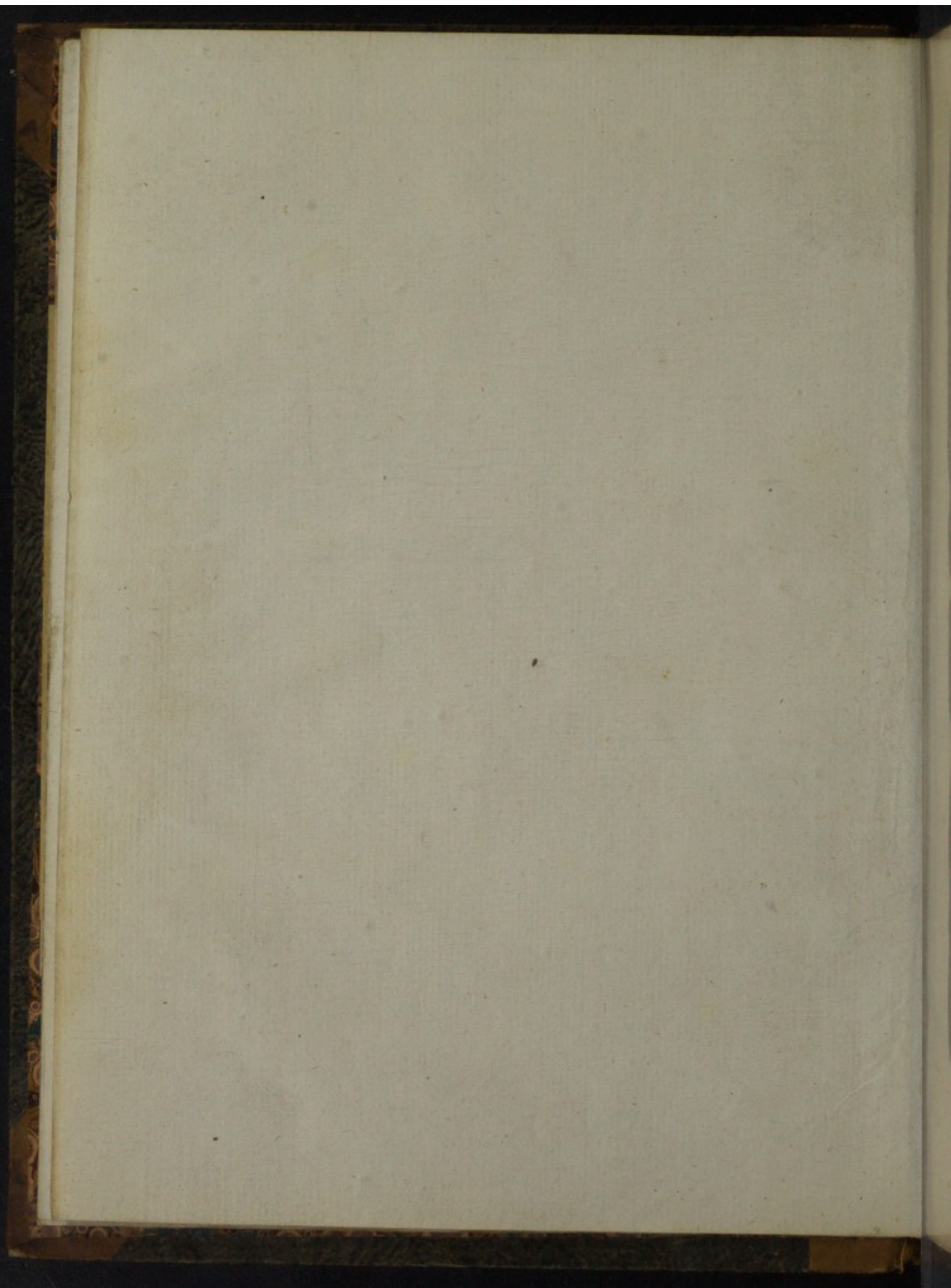
A.x. 0.88

4 leaves

160 "

16 "

524

HIPPOCRA

TIS MEDICORVM OMNI-
um longe principis **Epide-**
miorum **Liber Sextus** iam
recens Latinitate dona-
tus, **Leonardo Fuch-**
sio interprete.

ADDITA EST LVCVLENTA
uniuersi eius libri expositio, eodem **Lco**
nardo Fuchfio autore.

ADIECTA INSVPER SVNT AD
calcem **Græca**, ut diligens lector hæc ipsa
cum **Latinis** conferre possit.

Haganoæ, ex officina Iohan. Secer. Anno
M. D. XXXII. Mense Februario.

Additus est & Index commentarij.

VINCENTIVS

OBSOPOEVS LECTORI

Εὖ πρῶτον.

Sint licet hæc uarijs feruentia tempora turbis
Plenaq; luctificis sint licet illa malis,
Vt quoquò uertas tua lumina, tristis Erinny
Sæuiat & secum fata timenda trahat.
Hinc belli rabies sæuis circumsonat armis
Miscens immitti funera crebra manu.
Hinc miseranda lues agros populatur & urbes,
Hinc subitæ mortes, hinc maleuada fames.
Præterea sancta discordia pectora lege
Atq; tot hæretici dogmata praua gregis.
Et turbæ atrocis sacramentaria bella
Adde remersorum foeda lauacra quoq;
Vt taceam infames turpissima monstra Sophistas
Nulla quibus pestis noxior esse potest.
Non tamen hæc quamuis feralia tempora prorsus
Intotum cuncta commoditate carent.
Sunt hæc ingenijs, sunt hæc fœlicia Musis
Et studijs florent nobilitata bonis,
Vt planè ueterum uincant hæc tempora seclum
Artibus egregijs, eximijsq; uiris.
Mittam doctrinæ lumen mirabile sacræ,
Illustrans sancta pectora cæca fide.
Purius hoc nullo quàm nostro tempore uisum est,
Obscurum crassis nubibus ante fuit.
Inclita iam triplici loquitur Germania lingua
Floret io miris Attica Musa modis.
Ipsos iam fontes legum Iurisq; peritus
Scrutatur, cessat barbara glossa legi.
Hoc etiam Medici meliore sydere nati
Exemplo ueterum iam monumenta terunt.

Incipit

Incipit esse minor uetulis Auicenna lacunis
Hippocrates summa dignior arce sedet.
Huius & interpres Graio sermone Galenus
Atq; alij quotquot Cecropis ora tulit.
Horum etiam cultor non segnis Euchsus ille
Qui tibi de tanto protulit ista penu.
Magnum Pœoniæ thesaurum protulit artis
Excultæ mentis sedulitate suæ
Hunc tu uipere a caueas percellere lingua
Neue Theonino rodere dente uelis.
Alterius si quem stimulis uaga gloria pungit
Moliri potius dexteriora stude.
Talem te in campum, si qua est uis ulla, uocamus,
Hæc q; sit ingenio strata palestra tuo,
At si non audes dubio te credere campo
Quid iuuat inuidiam prodere liuor iners?
Ergo tuæ si quid censuræ assumere tentas
Ne temere crepidam præterijisse uelis.
Sin non expueris talem de pectore morbum
Tum quod agis semper perditæ liuor age.

τέλος

EPISTOLA
ILLVSTRISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO

Guilielmo, Comiti Palatino Rheno, ac utriusq;
Boioariae Duci, Leonardus
Fuchsius S. D.

Scribendi
occafio.

VM SAPIENTISSIMVS
omnium ferme Philosophorum Plato, prin-
ceps Illustrissime, olim non temere monue-
rit, nullum nostrum sibi soli natum esse, sed
ortus nostri partem sibi patriam uendicare,
partem parentes, partem amicos, alienissi-
mum sane ab homine ingenuo, praesertim
Christiano, esse debet, ut in hoc se natū exi-
stimet, quo sibi, suisq; tantum rebus prospici-
at, priuatumq; publico commodo antepo-

nat, maxime cum sciat omnia hoc nomine à Deo Opt. Maximo esse condita, ut
alijs potius quàm sibi ipsis prosint. Id quod cum ipse mecum subinde perpen-
dissem impium plane esse duxi, si hoc quicquid est temporis quod priuatis stu-
dijs impartiri soleo, sine studiosorū fruge abiret, maxime cum ab ineunte aeta-
te nihil antiquius habuerim, quàm de multis bene mereri. Proinde operæ pre-
cium me facturū existimaui, si ex omnibus magni illius Hippocratis libris lon-
ge difficilimum obscurissimumq;, sextum nimirum Epidemiorum seligerem,
in quo interpretando atq; enarrando studiosis inscrui rem. A quo equidem in-
stitu to, & si rei difficultas atq; ingens obscuritas nō semel, sed iterum atq; ite-
rum deterruerit, adeo ut ab incepto labore penitus mihi desistendum esse cen-
suerim, semper tamen græcorum hoc χαλεπὰ τὰ καλὰ me rursus animabat,
ita ut omnes ingenij neruos intendens id quod semel cœperam perpetuo cur-
su, citraq; respirationem ad umbilicū deducerem. Et hoc eo magis etiam ten-
tandum, quod scirem neminem adhuc fuisse qui id ipsum præstare ausus sit.
Deterriti proculdubio Hippocratica breuitate, quam si uspiam alibi, in eo præ-
sertim libro, qui non in hoc ut ederetur, sed sibi ipsi tantum memoriæ causa
scriptus est, sequitur. Atq; id est cur hætenus tota barbarorum medicorum ca-

terua

Hippocrati-
ca breuitas.

terua à tanti uiri, quem Galenus ut irreprehensibilem magistrum perpetuo imitatur, lectione abhorruerit, cum tamen constet à nullo unquam medicinam succinctius maioriq; dignitate ac laude tractatā esse. Cum enim rem medicam sine labore multo uicunq; discere placuisset, uoluerunt hanc potius ex Auicenna & Arabis, alijsq; eius farinae authoribus, quos idiota quisq; facile citra magnam operam intelligere potest, haurire, quā ex doctissimo Hippocrate, aut eius interprete Galeno. Hinc cum sibi quisq; ex predictis aliquem, & hunc quidem indoctissimum, imitandum delegerit, factum ut omnes à se inuicem dissentiant, adeo ut nullus fermè reperiatur medicus, qui non id quod ab alio dictū sit sugillet, unde in prouerbiū abiit, medicorum discordia. Nam, ut recte Agrippa ille, omnium scientiarum acerrimus cōuiciator ait, quicquid probat unus, ridet alter, nec quicquam apud eos certi, summumq; ingeniorum suorum opus in hoc uersatur, ut in excogitandis nouis, ueterum recte facta negligant ac contemnant. Quod si uero medicinam ex Hippocrate ac alijs græcis optimisq; authoribus discere uoluissent, nec quisq; sibi proprium quem imitaretur proposuisset, nunquam ob tam multas ac mire pertinaces discordias eos tam male audire contigisset, passim enim inter se conuenirent. Quid multis? Cogitare debuisse homines illi boni quod quamuis illa sermonum & sententiarum breuitas nonnihil tenebrarum primo obtutu lectori non admodum attento offundere soleat, tamen ubi intimius perspecta cognitaq; fuerit, dictu mirum quantum inde lucis, quantum deniq; cōmodi ac eruditionis accedat. Verum ad eorundem errata nonnihil conuiendum erat, cum seculo potissimum quo uixerunt id uicij imputandum sit, nisi & hodie magna medicorum pars esset eatenus ueterem illam inscitiam barbariemq; mordicus tenentes, ut mallerent ex spurijis istis & de generibus ac medicorum nomen ementitis Rhapsodis medicinam condiscere, quā ex Hippocrate optimisq; alijs scriptoribus. Atqui dignum ut in tanta probatissimorum authorum copia, sues illi stercorebus perpetuo oblectentur, nec unquam in rosas porci irruant. Ceterum obtrudet mihi quispiam Caluum illum Rhauennatem, ut qui hunc atq; alios Hippocratis libros ante me latio donarit, adeo ut mea uersione nihil opus habuerint medicæ rei studiosi, falsumq; sit me primum hunc Hippocratis librum latinitati reddidisse. Cui ita responsum uelim, Caluum adeo nihil horum præstitisse, hoc præsertim libro, ut nescias interpretes Hippocratis an eiusdem de industria obscurator fuerit, ita passim impexit & ab αὐτογράφῳ ac græco exemplari deuiavit, ut ex mille paginis uix una Hippocratis mentem referre uideatur, adeo ut longe amplior uenia antiquo in

Diffensionis
medicorum
caussa.

Agrippa

Caluus.

EPISTOLA

Liber Epi-
demiorū

Asulani ex-
emplar de-
prauatum.

terpreti quā huius pateat, neque enim illi ut Caluo in tam foelicia tēpora incide-
re contigit. Hinc factum ut & hominem passim in commentarijs nostris ob no-
uum ac inauditum diuinationis genus acerbius perstrinxerimus, ut qui omnem
de se studiosorum expectationem tam impudenter se fellerit. Idque eo confidenti-
us maioriq; audacia à me factum est, quod hoc nomine etiam antea ab eruditis
aliquot uiris notatus sit. Quanquā uenia dignum putassem si uel leuiter le-
ctores suae fidei ordinisq; commonuisset, nec sua tanquam Delphica quaedam
oracula suspicienda temere proposuisset. Nos uero eam arrogantiam euitare
cupientes, passim uersionis nostrae rationē lectoribus reddere curauimus, quod
probe constaret hunc ipsum ^{ἑρσιδὴ μισθὸν} librum aut temporum iniuria uicia-
tum, aut admirando plane consilio ab Hippocrate conscriptum, quando mera
fermē enigmata, numeris etiam Platonice obscuriora, uniuersus hic liber habe-
at, ita ut quale fuerit in ijs Hippocratis interdum iudicium, neque ex sagacissimi
Galenī cōmentarijs satis deprehendi possit. Hinc qui ista non praeuenerit, quo
modo interpretis nomen mereatur non uideo. Quapropter si Hippocratis
mentem non ubiq; nos affectos esse studiosi perspexerint, id quod fieri potu-
isse ingenue fatemur, dabunt hoc ipsum partim enigmatica breuitati, quam
assequi passim fermē impossibile fuit, partim quoque temporis calamitati, cuius
iniuria maxima Galenī in hunc librum commentariorum pars intercidit. Acce-
dit quod unicum duntaxat nobis exemplar, quod ex Asulani officina prodijt,
ad manum erat, idque miro modo deprauatum. Ideo factum ut eiusdem lectio-
nem non ubiq; secutus fuerim, sed eandem immutare non raro coactus sum, ita
monentibus nonnunquam Galenianis commentarijs, Quanquā ijsdem desti-
tutus, antiqui interpretis uestigijs innixus, aut ad Alexandrini corruptos com-
mentarios confugiens, quod uero similis erat, magisque ad Hippocratis men-
tem accedere uidebatur, selegerim, adeo ut nullibi aequus lector accuratam in
me operam desyderare queat. Et ut singula rectius animaduerneret, græca in fi-
ne operis adijcienda duximus, ut essent cum quibus nostram & Calui uersio-
nem conferrent. Quid uerbis opus est? Quantum licuit fideliter hunc librum
reddidisse mihi conscius sum, adeoque si nihil aliud, hoc saltem effecero, ut si quis
alius eundē aut rectius aut elegātius uertere aggrediatur, nostris admoneri, &
alicubi adiuuari possit. Quicquid tamen est Caluū longo me præcurrere interual-
lo candidi quique fatebuntur. Porro cur hūc præ ceteris librum interpretandum
susceperim in causa quoque fuit, quod in eo ipso singula ferme medicinae theore-
mata ab Hippocrate compendio tractari cernerem. Quicquid enim apud alios
diffu-
suis

N V N C V P A T O R I A

diffusius uerbosiusq; id ipsum hic λακονικῶς & succinctissime traditur. Quo nomine factum ut & suam expositionem cuiq; sententiæ adiecerim, quod sine illa Hippocraticam breuitatē utcunq; etiam diligenter expressam uix intelligi posse animaduertirim, nisi παρὰφρασικῶς quispiam explicandum mihi potius esse Hippocratem uoluisset. Atqui hoc pacto singula ab illo scite & breuiter dicta, suam amisissent gratiam, genuinumq; decorem exuissent. Taceo quod sub ea breuitate insignes illæ sententiæ multo facilius memoriæ cōmendantur, adeo ut nusquam non sibi occurrētes habeat medicus. Præterea ad hoc munus suscipiendum multo maxime hortatus est Ioannes Magebucchus, uir non solum linguarū peritia, uerum etiam rei medicæ cognitione insignis, qui id generis apophthegmatis, quibus hoc libro utitur Hippocrates unice delectatur. Hancq; rem ut maturarem, antequam græcum nactus essem Galenum, suum ad tempus mutuo exemplar dedit. Huic itaq; ut amico optimo, & cui multis nominibus sum deuinctissimus, etsi uiribus meis planè impar exigeret, nō potui non obsequi, cum illi quidpiam denegare impium prorsus uisum sit. Insuper quod ad ordinem sententiarum quem in hoc libro secutus sum pertinet, sciendum me non ubiq; Asulani exemplar ea in re imitatum esse, quod hoc ipsum sententiæ diuersas ac nonnunquam inter se pugnantes in unum coëgerit ac confuderit, quas nisi accurata opera seiungas, nunquam Hippocratis mentem expiscari aut assequi licebit. Id certe quod non animaduertens Caluus, non raro sibi perperam Hippocratem uertēdi occasio fuit. Secutus autem sum in digerēdis sententijs Galenum ubi licuit, nam ubi huius commentarijs subleuari non contigit, antiqui interpretis, qui ea in re Caluo multo diligentior fuit, uestigijs nobis innitendum erat. Deniq; in citādis authoribus passim græca adpingere curauimus, ut hac lege qui græca caperent certius intimiusq; authorum mentem introspicerent, quantūq; illis cum Hippocrate conueniret rectius intelligerent. Rursus eadē interpretati sumus, ut ne ijs quibus græca ignota essent, nihil dixisse uideremur. Neq; enim ingenij ostentandi gratia, quod sanè perexiguum ac tenue esse scimus, hæc scripsimus, sed ut potius quibusuis prodessemus. Potuissemus aliàs facile hunc uertendi laborem subterfugere, ne idem scilicet bis nobis dicendum esset, at publico studiosorum commodo magis inseruire quàm Zoilis istis, qui cum ipsi præstare possint planè nihil, hoc unum subinde student, ut maledictis omnia deprimant, uoluimus. Hoc igitur quicquid est operis tibi colendissime Princeps dedicādum iudicauī, nō una motus ratione. Quippe quod sub imperij ac ditionis tuæ pomerijs me nasci contigerit, ut hoc nomine tanquā

Ratio com-
mentariorū

Ioannes Ma-
gebucchus.

Ordo sen-
tentiarum.

Authorum
citatio.

EPIST. NVNCVPAT.

Leonardus
Eccius.

patrie principi partem meorum studiorum debeam. Cui accedit quod in florentissimo tuo Gymnasio bonarum literarum ac medicae artis rudimenta hauserim, in eoq; tandem aliquot annis ordinario profitendi medico munere functus sim. Proinde ut quam foeliciter haec omnia cefferint intelligeres, uolui T. C. hoc opus tanquam laborum meorum specimen aliquod nuncupatum iri. Praeterea sperabam hisce meis uigilijs sub tui nominis auspicio & clientela, non parum authoritatis accessurum, & me T. C. patrocinio fretum, non mediocrem apud omnes studiosos initurum gratiam. Cum enim tu in eorum principum numero qui literis ac studijs bene consultum uolunt non postremus sis, largissimis naq; stipendijs doctos quosq; ad tuum non solum Gymnasium, uerum etiam aulam inuitas, inter quos equidem Leonardus Eccius à Vuolfseck, uir praeter insignem literarum & iuris peritiam, domi militiaeq; consultissimus, uel primas tenet. Neq; tantum qui seueriores disciplinas doceant, sed & qui linguas, sine quarum cognitione reliquae disciplinae nunquam recte addisci possunt, pure ac candide tradant, foues. Adeoq; facit tua in promouendis literarum studijs, atq; illustrando optimarum disciplinarum cultu immensa retaliandi doctos liberalitas, ut certatim te docti suspiciant ac uenerentur. Et facis sane prudenter quod sumptus illos in doctos ac literarum professores magis q̃ moriones & adulatores, quibus impensius hodie delectantur Principes, collocandos duxeris. Illi enim non tibi tantum sed uniuerse ditioni tuae prodesse possunt, hi uero praeter hoc quod multos ledunt, nihil aliud nisi ut quam plura emungere queant, student. Idq; ubi probe successerit, merito tandem ob minime principe dignam liberalitatem deridere solent. Accipe igitur illustrissime Princeps Δόσιπ τήνδ' ὀλίγην, quam si probaueris, alicundeq; mihi proueniat commo-
ditas, alacriorem ad caetera prosequenda animum feceris. Vale. Onoltzbachij quarto Calend. Decembris. Anno M. D.
X X X I.

IN EXPLANA

TIONEM LIBRI SEXTI,

Epidemiorum Hippocratis,

Præfatio.

NARRATVRVS SEXTVM HIPPO-
cratis Epidemiorum Librum, ut obscurissimum, ita
longe utilissimum, operæpretium me facturum exi-
stimavi, si primum omnium antequam Hippocratis sen-
tentias attingerem, quid nomine Epidemiorum intel-
legendum ueniret explicarem. Id quod eo magis ne-
cessarium esse putavi, quod constaret eos qui barba-

ram medicinam sectantur, id ipsum nunquam probe intellexisse. Hi namq; suis li-
bris hoc uocabulo Pestilentiam significari scribunt, atq; adeo genere pro spe-
cie utuntur, quod quam ridiculum sit, facile norunt quibus dialectices ratio sa-
tis perspecta est. Proinde ἐπιδήμιος Græcis popularis, aut publice grassans
dicitur, ita ut morbus Epidemius nihil aliud sit, nisi morbus popularis, aut popu-
lariter uagans, multisq; communis, qui scilicet temporibus quibusdam plures
eodem infestat, inuaditq; loco. Qua sanè ratione non tantum Pestilentia, sed et
alij morbi quicunq; in eadē regione quam plurimos eodē tempore corripunt,
complectuntur, ueluti est dysenteria, pleuritis, & alij innumeri. Admonendus
tamen hoc loco Lector erit, ab Hippocrate raro admodum in hoc libro popu-
larium morborum fieri mentionem, quod aphoristicum docendi genus, ὁ περ
δὲ ἑρᾶχον τὰ πῶν, ut ait Galenus, ἃ πᾶν τὰ ἴα τὴν πᾶν γὰρ ἴα τὴν πᾶν γὰρ ἴα,
id est, quod omnes rei proprietates breuissimis uerbis circumscribit, magis se-
cutus fuerit. Hinc est quod genus sermonis in hoc libro non parum differat ab
eo, qui est in primo & tertio Epidemiorum libris, quos solos omnium ferme sen-
tentia, à magno illo Hippocrate conscriptos esse constat, familiaritate namq;
δὲ οὐκ εἰς μὲν conueniunt. Reliquos enim quinque, præsertim quintum & se-
ptimum, qui nihil ingenio Hippocratis dignum habent, euidenter esse spurios
uolunt. Quintum à Dracone Hippocratis filio sunt, qui scriptum existiment.
Sextum uero, & ante ipsum secundum & quartum, quos sibi ipsi Hippocra-
tes memoriæ causa composuerat, à Thessalo huius filio concinnatos esse pu-
tant. Hic enim ea quæ pater chartis, tabulisq; sine ordine mandauerat, ne quid
illorum periret, in ordinem digessit. Non desunt, qui & Thessalum quid pa-
ternis adiecisse dicant, nonnulli alios qui hunc secuti sunt hoc ipsum fecisse

ἐπιδήμιος

1. Aph. Com-
ment. 1.

Iudicium Ga-
leni, de libris
Epidemiorum.

arbitrantur. Qua de re, prater ea quae scribit in prooemio commentariorum
 sexti huius libri, in secundo τοῦ τ' δύσωνοιός, id est, de difficultate spiratio-
 nis, volumine, ita tradit Galenus, ἐπεὶ Ἀ' ἐπὶ τὰ μὲν ὅτιν ἅπαντα τὰ τῶν
 ἐπιδημίων βιβλία, τοῦτων δὲ τ' μὲν ἔβδμον σαφῶς νόθον εἶναι πᾶσι
 δοκεῖ, καὶ νεώτερον ἢ Διοσκουδομενόν. τ' δὲ πέμπτον οὐ τοι μεγά-
 λος Ἰπποκράτης, τοι Ηρακλείδου υἱός, ἀλλὰ τ' νεώτερος τοι Δράκον
 τος. τ' δὲ δεύτερον καὶ τ' τέταρτον ἢ τ' ἕκτον, ἐστὶ μὲν οἷς τ' Ἰπποκρά-
 τος υἱός, ὅτι δὲ οἷς ἢ αὐτοῖς Ἰπποκράτους ἐδόξεν, ὅς μὲν συγγράμμα-
 τὰ γε, οὐδ' ὥς τε διαδοθῆναι τοῖς ἑλληνισμένοι, ἀλλ' ὑπομνή-
 ματα εἶναι. πρὶ δὲ οἱ περὶ ἡ ἀκρίβειά μοι δοκοῦσι καταμαθεῖν τῶν
 βιβλίων τὴν διαμνησιν, ὑπομνήματα τοῦ Θεωσαλοῦ γεγραπτά δοκεῖ τὰ ἐ-
 δύο Ἀ' εἶναι τ' μετὰ λ' Ἰπποκράτους, ἢ ἐπιγεγραπτά γε πού, ἀλλ' ὅτι
 τὰ ἐκ τοῦ μικροῦ πινακιδίος, δηλονότι τοῦ Θεωσαλοῦ πάντα ὅσα περ
 ὁ πατήρ αὐτοῦ γεγραφώς ἐτυχεν, ἀθροῖσαι ἀποστάσαντες ἐς ταῦθ',
 ὥς μὴ τὸ ἀπὸ πολλοῦ. μόνον δὲ ἢ τοῖς τῶν ζ' τοῦτων βιβλίων
 Ἰπποκράτης εἶναι τοι μέγας χεῖρόν ἅπασιν ὁμολόγηται, τότε πρῶ-
 τον καὶ τ' τρίτον. Et cap. 1. libri tertij τοῦ τ' δύσωνοιός, in hunc modum.
 ὥς περ δὲ τ' πρῶτον καὶ τ' τρίτον οὐ μόνον ὑφ' Ἰπποκράτους συγγραμ-
 ματικῶς ἀλλὰ καὶ τοῦτον ἐγνωκόσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν τ' θεωρίας οἰκεί-
 ῃ τὴν συνῆφθαι πρὸς ἑλληνιστά. τὸν αὐτὸν οἶμαι ῥόπον ἔχειν καὶ τὰ κα-
 τὰ τ' δεύτερον καὶ τ' Ἀ', ἢ τ' ἕκτον. ὁμολόγηται γὰρ ὅτι καὶ ταῦ-
 τα συνθεῖναι Θεωσαλὸν τὸν Ἰπποκράτους υἱόν, τὰ μὲν αὐτ' τοῖς πατρὸς
 ἐν διφθέρασι πρὶν, ἢ δὲ λατοῖς ἔνθεν ὑπομνήματα, προθέντα δὲ πρὸς
 τὰ καὶ αὐτὸν οὐκ ὀλίγα. τ' γε μὲν πέμπτον καὶ ἔβδμον τ' ἐπιδημίων
 οὐκ ἂν τις μοι δοκεῖ τ' Ἰπποκράτους γνώμης οἰκοίαις ἀξιόδοκον. καὶ
 ἐμὴν δὲ γνώμην οὐδὲ τ' τέταρτον, εἰ καὶ τίς ἐδόξε καὶ τοῦθ' ὑπο-
 Θεωσαλοῦ διαδοθῆναι. Que Galeni uerba cum intellectu facilia sunt, eorum
 demq; sensus paulo ante summatim expressus sit, sit ut interpretatione non
 indigeant. Præterea quicquid sit dignus, profecto hic liber est, qui authorem
 Hippocratem illum magnū referat, quiq; assidue medicorū manibus teratur,
 quando extra λακωνισμόν, qui familiarius admodū Hippocrati erat, nihil ha-
 beat quod nō summe ad medici cognitionē spectet. Sed Hippocratē ipsum in
 manus sumamus.

E P I D E M. L I B. VI. 2
HIPPOCRATIS

SEXTI EPIDEMIORVM

Libri, Particula Prima.

Q Vibuscunq; ex corruptione foetus circaq; uterum tumoribus capitis grauitas subsequitur, iuxta synciput dolores maxime: quemadmodum singulae aliae ob uterum grauitates: his octo uel decem mensibus in coxendicem morbus finitur.

Ab initio statim Hippocrates praeter operis inscriptionem non popularem multosq; uno loco & tempore infestantem morbum, sed particularem describit, idq; mira quadam breuitate, qua perpetuo in hoc libro utitur. Hanc autem ut eo rectius assequamur, in primis dictiones obscuras, nec omnes uel obuias, in quibusq; Lector non admodum peritus haerere posset, explicare conabimur, id quod passim etiam in enarrandis alijs sententijs, modo necessitas exigat, faciemus. Proinde ubi foetus corruptionem in praescripta sententia uertimus hic Hippocrates ἀποφθορὰν habet. Qua nimirum dictione intelligit, id quod Attici ἀμβλωσιν, Latini uero abortum uocant. Hinc ἀμβλωτικὰ medicamenta, quibus in utero foetus necantur, quae & φθόγια alio dicuntur nomine. Medicamenta autem, quibus medici abigendis infantibus in utero enectis utuntur, ἐκκόλια proprie appellantur. Per tumores uero uteri, quos οἰδήματα appellat Hippocrates, eas inflationes quae ob suppressa menstrua nonnunquam fieri solent, intellige. Omnes enim praeter naturam tumores Hippocrates οἰδήματα nominare consuevit. Testis Galenus lib. 5. Aphorismorum com. 65. in hunc modum scribens. ὅς πᾶς φύσιν ὄγκος ἅπαντας ὁ Ἱπποκράτης οἰδήματα προσερεῖται. Id est, omnes praeter naturam tumores Hippocrates οἰδήματα, id est, inflationes nominat. Et 1. Praesag. 33. οἰδήματα μὲν ἐν ἰσθμῷ καλεῖν ἐν πᾶσι φύσιν ὄγκου. Hinc id summarim sentire uideatur Hippocrates. Quibuscunq; mulieribus ex abortu tumoribusq; uteri, capitis grauitas subsequitur, ijs synciput praecipue dolore afficitur, solent enim & omnes aliae capitis grauitates quae ob uterum male affectum accidunt, in

ἀποφθορὰ

ἀμβλωσις

ἐκκόλια

οἰδήματα

Sensus

COMMENT. IN HIPPOC.

syncipite subinde magis firmari. Quod autem ob uteri tumores inflationes ue,
propter suppressos menses euenientes, synciput maxime doleat, confirmant ea
que scribit Galenus libro 6. de affectis locis, capite 5. in hunc modum.
τοιαῦτα μὲν ἐν τῷ περὶ τῆς συμπίωματος τῶν καταμνήσεως ἐπεχέ-
ουσιν, ἡ χωρὶς τούτων ἀλγύματα κατ' ὅσφιν καὶ ἰσχυρὰ καὶ ἐρετμα.
Hoc est. Huiusmodi accidentia suppressa menstrua sequi solent, et præterea
lumborum, et colli, et syncipitis dolores. Cur uero caput, molestetur, hæc
caussa est. Inter omnes corporis partes penè non est alia quæ plures easq; ma-
ximas habeat uenas, et arterias quàm uterus, ut capite octauo de uteri disse-
ctione Galenus ostendit, hæc necessario, ubi uel ob suppressa menstrua, uel puer-
perij purgamenta detenta, aut inflammationem afficitur uterus, sanguine com-
plentur. Qui si putredinem contraxerit, febrem continuam interdum excitat,
magnaq; hinc uaporum fuliginum ue copia caput petit, quibus refertum ne-
cessario grauitatem, doloremq; sentit. Synciput autem, quod Græci ἐρετμα
uocant, tribus præcipue causis, plus alia capitis parte, dolore afficitur. Pri-
mum quod est directio ex corde arteriæ, per quas uapores ascēdunt, ad synciput
procedunt. Secundo cum synciput occipite rarius sit, frequentioresq; suturas
habeat, craniumq; eo loci tenuissimum fistulosumq; existat, facillime fuligino-
sa excrementa suscipit. Tertio quia synciput plus sensus quàm occiput partici-
pat, tum ob pelliculas aliquas quæ durum cerebri panniculum caluarie com-
mittunt, cum etiam ob immodicam illic neruorum sensitiuorum et arteriarum
copiam. Quemadmodum enim anterior cerebri pars plurimos admodum sen-
sitiuos neruos obtinet, paucos uero actiuos, ita et posterior actiuos quidem
plurimos, paucos autem sensitiuos. Adeoq; rectissime Hippocrates synciput,
quod cæteris capitis partibus plus arteriarum habet, magisq; fistulosum exi-
stit, exquisitori quoq; sensu præditum est, doloribus maxime tentari dixit. Cæ-
terum quibus prædicta accidunt, ijs morbus in coxendicem finitur, quod Hippo-
crates per uerbum τελευτᾷ expressit, quod Galenus κατασκήσει inter-
pretatur, quasi dicas in perniciem, ac noxam progreditur, hoc ipso morbi so-
lutione non esse in uniuersum bonā insinuans. Claudicat enim inde crux quod
est regione est, id quod Galenus lib. 6. de Affec. locis, cap. 5. etiā docet, ita scribēs
ἔρχεται δὲ καὶ εἰς ἰχίον τὸ ἄλγος. καὶ τὸ κατ' ἐξου σκέλος αὐτὸ
χωλεῖται κατὰ τὴν ὁδοῦ πορείαν. Id est. Quinetiam in coxendicem dolor
transit, ac crux ipsum quod est directio est, per incessum claudicat. Adnotan-
dum

Causa graui-
tatis capitis.

Causa dolo-
ris syncipitis.

Synciput oc-
cipite sensus
plus partici-
pat.

τελευτᾷ.

dum tamen coxendicē hoc loco non dolorem, sed locum ipsum significare, nem- Coxendicē
pe eam partem pedis, ubi foemur cum superiori parte coniungitur, Græci
ἰχίον, Latini alio nomine coxam uel uertebra[m] coxarum uocant. Grauiissi-
mum dolorem, qui fit in ossis eius iunctura ἰχιάδα Græci nominant, no-
stri barbara ac corrupta uoce Sciaticam appellam. Quare uero in coxendicem
morbus decumbat, ratio alia reddi non potest, nisi quod uterus hac parte coxis
per cornua sua committitur. Sunt autem cornua, teste Aristotele lib. 3. de natu- Cornua uteri
ra animalium capite primo, extrema uuluarum. Verba Aristotelis hæc sunt.
ἐν τῷ ἄκρῳ δ' αὖ ὁ σῆμα τῶν καλῶν κέρᾳ τῶν. Quod uero ait
morbum ex utero progressum in octo uel decem mensibus in coxendicem fini-
ri, ex ijs est quæ rarissime eueniunt. Hinc est quod Galenus se id non nisi in
duabus aut tribus mulieribus obseruasse scribat. Solent enim aliās omnes uteri 3. Præf. 4.
affectus iuxta Creticorum dierum circuitus, quos in præfagijs docuit, haud ali-
ter quàm reliqui morbi, iudicari. Adeoq; quemadmodum in septimo & unde-
cimo die morbus iudicari consuevit, ita etiam in septem uel undecim mensibus
magis quàm in octo aut decem iudicari solet. Inde est quod in aphorismis plu- 3. Aph. 28.
rimas passionis puerulis iudicare uel in quadraginta diebus, aut in mensibus se-
ptem, uel annis septem, scribat.

II.

A Cuminata habentes capita, qui sane ualida
sunt ceruice, cæteris quoq; ac ossibus ualidi
sunt. Qui uero caput dolēt, fluētesq; aures habēt,
ijs palatum concauum est, & dentes alternis per-
mutati.

Non ab re Hippocrates hoc loco capitis figuram medico consyderandam
esse docet, quando ex ea de uniuersa corporis constitutione exacte iudicare
possit. Ex capite enim, tanquàm ex radice collum, spinalis medulla, uertebrae,
scapulae, dorsum, aliæq; corporis ossa ortū habere, huicq; proportionem respon-
dere uidentur. Satis itaq; magno existente capite, spinalis medulla, eiusq; uer-
tebrae, atq; adeo thorax ipse, proportionem magnam erunt. Sin iusto minus fuerit
caput, & reliqua minora erunt. Caterum, quid paruitas & magnitudo capitis
portendat, pulchre Galenus in libro τῶν τέχνης ἱατρικῆς, id est, de arte

COMMENT. IN HIPPOC.

medica, capite 11. docet in hunc modum scribens. ἢ μὲν δὲ μικρὰ κεφαλὴ
μοχλῆρας ἐγκεφάλου κατασκλῆσ' ἴδιον σημεῖον. ἢ μεγάλη δὲ
ὄνκ' ἀνάγκη ἀγαθὸς κατασκεύησ' σημεῖον. ἀλλ' εἰ μὲν οὖν ῥώ-
μιω ἐγένετο ἐν ἐγχεύσει διωάμεως, ὕλῃ χρησθέντε καὶ πολλῇ δὴ
μικροθύσης, ἀγαθὸν σημεῖον. εἰ δὲ οὖν ὁ μόνος ἐν ὕλῃς ὁ πολὺς
δοσ, ὄνκ' ἀγαθὸν νοσεύειν δὲ αὐτὰ ἔρ' τε χήματι καὶ τοῖς ἀπ'
αὐτοῦ πεφυκόσι. ἔρ' χήματι μὲν, εἰ εὐρυθεῖος, ἀεὶ δὲ ἀγαθὸν ὄνκ'
σημεῖον. τοῖς δ' ἀπ' αὐτοῦ πεφυκόσι, εἰ κρατεράυχῃ τε ὄνκ',
καὶ τοῖς ἄλλοις ὄνκ' αἰεὶ δὴ ἀκρίβη κηρύνῃ ἐκατέρωθεν ἀτρέμα πεπι-
πασσέντες τε ὄνκ' καὶ εὐτονοί: οἰκεῖον δὲ χήμα κεφαλῆς ὥσπερ
ἀρεὶ νοσήσας σφῶραν ἀκριβῆ κηρύνῃ ἐκατέρωθεν ἀτρέμα πεπι-

Parvū caput.

Magnum
caput.

Propria capi-
tis figura.

Acutū caput.

λημμένῃ. Id est. Parvum igitur caput viciosa constitutionis cerebri pro-
prium est indicium. Magnum vero non necessario indicat bonam cerebri com-
posituram. Sed siquidem ob insitæ virtutis robur, quæ multam atq; bonam ma-
teriam afformaverit eveniat, bonum est signum. At si ob materiæ tantum mul-
titudinem, haud quaquàm bonum. Distinguenda ergo sunt hæc, ἢ ex figura
ipsa, ἢ ex his quæ ab eo ortum habent. A figura quidem ipsa si concinna, sem-
per enim hoc bonum est signum. Ex ijs autem quæ ab eo ortum habent, si uali-
da est ceruix, ἢ si alijs ossibus optime constet, atq; omnis præterea nervosa
substantia boni sit habitus, ac robur habeat intentum. Propria autem capitis
figura est, ueluti si excogitares spheram exquisitè rotundam, ex cæra constru-
ctam, paulatim utrinq; depressam. Quibus sanè verbis Galenus parvitatem ca-
pitis, utpote viciosam semper, damnat, magnitudinem vero non item, cum hæc
interdum etiam bona existat, id quod ex figura ipsa, ἢ quæ à capite oriuntur,
discere licebit. Quæmadmodum autem Galenus de capite magno distinguen-
dum esse docuit, ita hoc loco Hippocrates de acuto. Hoc enim, ἢ si à propria
capitis figura deficiat, non tamen semper malæ constitutionis cerebri indi-
cium erit. Id quod primum ab ijs quæ ab eo ortum habent, esse cognoscendum
Hippocrates monet. Si enim ceruix ualida fuerit, hoc est, ualidos musculos te-
nentes habuerit, ualida erunt ἢ cætera membra, puta spinalis medulla, nervi,
musculi, ossa, itē ea quæ sunt circa thoracē ac iecur. Quæ certe et virtutes tres
corporis esse satis ualidas portendent. Animalem quidem ob cerebri ἢ eorum
quæ ab eo procedunt optimam constitutionem. Vitalem vero propter pectoris
satis amplam latitudinem, quæ cordis pulmonisq; motum minime impedit. Na-
turalem

turalem autem ob iustam iecinoris atq; uenarum, quæ ab eo oriuntur, composituram. Hæc itaq; si talia fuerint, caput à quo oriuntur, & si acutum fuerit, minime malum esse ostendent. Secundo, an caput acutum malæ constitutionis cerebri signum sit, ex figura esse dignoscendum Hippocrates tradit. Si enim ab optima propriaque capitis figura multum discesserit, pessimæ constitutionis indicium erit. Recedet autem maxime cum palatum concavum erit, dentesq; alternis permutati fuerint, ita ut superni infernis non respondeant, nec incisivi incisivis, canini caninis, molares molaribus, sed os illorum planè contortum perversumq; uideatur. Et hæc quidem est uera illa $\Phi\omicron\varsigma\acute{o}\tau\alpha\sigma$, id est, acuties, turpis & acuminata, quali præditum fuisse Thersitem, omnium quotquot uenerant ad Troiam longe de formosissimum, Homerus prodidit. $\Phi\omicron\varsigma\acute{o}\sigma$, inquit, *Iliad. B* $\epsilon\acute{\iota}\pi\ \kappa\epsilon\phi\alpha\lambda\acute{\iota}\nu$. Hoc est, Acuminato erat capite. Deniq; acutiem illam capitis esse perniciosam Hippocrates à duobus symptomatis quæ hanc concomitantur, colligit. Caput enim his ipsis dolet assidue, quod cerebri malam constitutionem necessario indicat. Fluidas quoq; aures habent, ob multam cerebri humiditatem, atq; excrementa copiosa, quæ singula uiciosam cerebri constitutionem portendunt.

III.

Q Vibuscunq; os de palato discessit, his meridius subsidet nasus. Talibus quoq; summitas unde dentes procedunt, sima fit.

Ex ista Hippocratis sententia satis apparet, magnam huius libri partem memoriæ causa sibi scripsisse Hippocratem, cum hæc ipsa alia ratione literis demandata non sit, nisi ut per hanc narium compositura memoria sibi non ex cideret. Hinc ut correctius Hippocratis mentem assequamur, prius nasi partes cognitæ habeamus oportet. Eius itaq; partes utrinq; sitæ, quibus scilicet animantia aërem reddunt & accipiunt, nares uocantur. Exteriores autem partes Pinulæ siue Alæ Latinis, Græcis $\pi\acute{\iota}\nu\upsilon\lambda\alpha$ nominantur. Pars uero cartilaginea, quæ nares discriminat, teste Aristotele lib. 1. de historia animalium ca. 11. $\delta\acute{\iota}\alpha\ \phi\epsilon\alpha\gamma\mu\alpha$, hoc est, interseptum uocatur Græcis, hoc enim nomine quicquid in aliqua re medium est appellant. Porro, interseptum hoc narium ad extremitatem usq; dentium eorum, quos quia secant Græci $\tau\epsilon\mu\epsilon\acute{\iota}\varsigma$ nomi-

Nasi partes

Interseptum

Palatum. nant, pertingit, supra quos quicquid est Palatum dicitur. Proinde cum huius
narium interseptum committatur, eiusque ossa, quæ quatuor numero sunt, hoc
ipsum sustineant, fit, ut si aliquod ossum palati deciderit, necessario medium
nafi, hoc est, interseptum subsidat, adeo ut summitas seu extremitas illa, unde
dentes incisivi dicti oriuntur, subinde deprimatur, sima quoque fiat, nasus quoque ea par-
te concavus appareat, quod sanè symptioma Græcis σιμότης dicitur. Hinc
Antiqui inter
pretis lapsus insigniter lapsus est antiquus quisquis fuerit interpres, qui pro eo quod nos si-
ma fit, signantur reddidit, cum Hippocrates non σιμούται sed σιμούται
habeat, quod non ut primum signatur, sed sinum fit seu deprimatur significat.
Calvus hallu-
cinatur. Pari incuria hallucinatur hoc loco Calvus, qui nescio quo spiritu ductus, aut
qua uertigine rotatus, hanc Hippocratis partem, οἱ σιμὲν δὲ ὅδε οἱ ὁλόοντες
ἀκρη σιμούται, ita uertit. Quibus utrinque dentes sunt, his inter se colliduntur,
quibus una tantum parte his resumuntur, retorquenturque. Nam primum
quid ijs uerbis innuere uelit, arbitror nec Caluum ipsum intelligere, ta-
ceo quod tale quid ijsdem uerbis insinuare Hippocrates, ne per somnium qui-
dem cogitauerit. At nihil mirū hominem tam aliena ab Hippocratis mente red-
didisse, qui hoc unum tantum curauit, ut græcis paginibus, latinis utcunque satis
faceret.

III.

P Verorum nonnullorum morbi comitiales una
cum pubertate mutationes habent & alias.

Pueri. Pueros hoc loco diximus quos Hippocrates νήπια uocauit, cum ea uoce
non eos qui fari nesciunt, aut qui nuper nati sunt intelligat, sed eos magis qui
Pubertatis
tempus. intra pubertatis ætatem existunt, quæ Galeno lib. 5. Aph. commen. 7. teste, post
quartum decimum annum incipit, duratque ad uigesimū quintum usque, Græcis quoque
ἡβη dicitur. Hos itaque Hippocrates, si morbo comitali correpti fuerint, muta-
tiones alias cum pubertate habere docet, adeo ut non tantum puericiæ in pu-
bertatem transitu morbi comitiales desinant, uerumetiam per alias quasdam
mutationes. Cum enim comitalis morbus ex frigido crassoque maxime humore
generetur, nihil miri est, si pubertatis tempore, quo uniuersi corporis tempe-
rumentum calidius sicciusque est, præter omnem medici operam cesset. Hinc est
Aph. 7 quod in Aphorismis scribat. τὰ ἐπιληπτικὰ ὀκώσοισι περὶ ἡβῆς γίνε-
ται, μετὰ σασιμὲν ἔχει, ὀκώσοισι δὲ πέντε καὶ ἑκασιμὲν ἔτι ὥρῃ γίνεται.
τοῦτέστι

τοῦτέοισι τὰ παλαιὰ σωματικὰ νοσήσκει. Id est. Quibuscunq; morbi comitiales fiunt, ante pubertatem mutationem accipiunt, quibuscunq; autem uigesimo quinto, commoriuntur. Atqui non ætatis mutatione tantum morbus comitialis finitur, sed uictuū, regionū, & locorū exiccandi ui præditorū, ita ut nō temere addiderit Hippocrates, mutationes alias habet. Et id est qd' alibi dixit.

τῶν ἐπιληπτικῶν ὅτι οἱ νεοῖσιν ἂν παλαιὰ γὰρ αἱ μεταβολαὶ μάλιστα τῆς ἡλικίας καὶ τῶν χειρῶν καὶ τῶν βίων ποιεῖται. Hoc est. Quicunq; iuuenes morbo comitiali laborant, mutatione maxime ætatis, & temporum, & locorum, & uictuum quoq; liberantur. Cæterum non est quod quispiam omnibus pueris per iam dictas mutationes finire morbum comitiale putet, sunt enim qui planè non liberantur, hi scilicet qui rectam uictus rationem non adhibent, aut ob aliam quampiam causam extrinsecus accidentem errant, ideoq; nonnullorum Hippocraticæ sententiæ additum est, ne quis omnes hoc pacto liberari existimaret. Comitiale autem morbum, quem Hippocrates ac Græci alij ἐπιληπτικὸν nominant, ut obiter dicamus, sic dictum uolunt, quod hoc morbo correpti in comitijs maxime detegebantur, comitiaq; quo die aliquis concidisset interrompebantur. Id quod Q. Særenus cap. 57. ijs carminibus luculentissime expressit.

1. Aph. 45.

Comitialis morbus.

Est subiti species morbi, cui nomen ab illo est.

Quod fieri nobis suffragia iusta recusant.

Sæpe etenim membris acri languore caducis.

Consilium populi labes horrenda diremit.

Præterea cum is morbus pueris quousq; pubertatis ætatem pertingant admodum peculiaris sit, factum est, ut ὁ παῖδων νόσος, id est, puerorum morbus, dictus Græcis sit.

Puerorum morbus.

V.

IN renem dolor grauis, quando cibo replentur, pituitamq; uomunt, cum uero dolores superabundauerint æruginosa, & leuiiores fiunt, soluuntur cum cibo uacuantur, arenulæ rufæ subsidēt, cruentum mingunt, stupor eius fœmoris quod e directo est, Quiescere non confert, sed exercitari, nō imple

Curdus

COMMENT. IN HIPPOC.

ri, iuuenes helleboro purgare, poplitis uenam inci-
dere, urinam mouentibus purgare, attenuare, &
emollire.

Lapidis nota.

Dolor grauis

Cor, heur, &
cor, heur, &
cor, heur, &
cor, heur, &
cor, heur, &

Quis non Hippocraticam merito exosculetur breuitatem, quando paucissi-
mis admodum uerbis hoc ipsum complectatur, quod alij uix multis paginis ex-
plicare potuerunt. Id quod praesens maxime sententia ostendit, quae compen-
diosissime calculi lapidis ue renum notas, eiusdemq; medendi rationem perdo-
cet. Primam autem lapidis renum notam esse inquit dolorem in renibus gra-
uem. Sic nominans dolorem, qui ueluti cuiusdam ponderis loco incumbentis
inuehit sensum, qualis utiq; fit cum lapis in carnosam renum parte procreatur,
nam cum nullus per totum ipsorum corpus neruus dispersus sit, grauitas tantum
in ipsis sentitur, si uel lapis, aut tumoris praeter naturam genus aliquod eosde
infestauerit. Vbi uero lapis renum substantiam egressus fuerit, tum certe non
solum grauem, uerum etiam uehementissimum dolorem facit. Cōfirmant haec
quae scribuntur ab authore eius libri, qui de dignotione passionum, quae in reni-
bus sunt, inscribitur, in hunc modum. *ὁ δὲ Λεῖκος μὲν ὅτι καρδία καὶ ἡ πύ-
ξις νεφροὶ οὐκ αἰσθάνονται κατὰ τὴν κοιλότητα. κατὰ δὲ τὴν ἐπιφά-
νειαν ἕκαστος αἰσθάνεται ἐπὶ τὴν ἐκεῖ νεύρα αἰσθητικὰ φέρονται, ἐν δὲ
ταῖς κοιλότησιν οὐ φέρονται. πῶς δὲ ταῦτα ὑπομενίσσιν ὁδύνῃ;
ὅτι βαρεῖται τὴν κοιλότητα γίνεταί ὁδύνη. πῶς τε γίνεται γὰρ ὁ ὕμηνος
ὁ ἐξω, ἐκ τοῦ πληροῦσθαι τὴν κοιλότητα, καὶ πῶς τε γίνεται ὁ ὕ-
μηνος περὶ τὴν ὁδύνῃ. ὡς δὲ ἐπὶ τῶν νεφρῶν πάλιν ὡς γὰρ πῶς
γίνεται ὁδύνη ὅτι βαρεῖται τὴν κοιλότητα ἐκ τοῦ λίθου, καὶ πῶς τε
γίνεται καὶ γίνεταί τὴν συναισθησιν τῆς ὁδύνης ὅτι τὴν ἐπιφάνειαν, ὡς
ἔχουσιν νεύρα αἰσθητικὰ καὶ ὁ ὕμηνος. i. Demonstratū iam est cor, iecur, &
renes intus nō sentire. Sentit autem eorū quodq; in superficie, ubi nerui sensi-
les feruntur, qui in internis nulli sunt. Sed quomodo ergo haec dolorem per-
sentiscunt? Quum grauatur cavitās, dolor tum fit. Circuntenditur nanq; mem-
brana externa, inde quod cavitās interna sit repleta, & sic tensa membrana do-
lorem facit. In renum itaq; substantia, dolor itidem generatur, quando cavitās
ex lapide grauata est, & circuntenditur, profertq; consensionem doloris in
superficiem, quippe quae neruos sensiles habeat & membranā. Et paulo post.
καὶ πολλὰ μᾶλλον ἐῖς τὸ οὐρητῆρας ἐρχόμεθα ὁδύνῃ, ἢ τὴν σε-
τότητα*

ὅτι τὰ καὶ ἐν αἰσθησίαν τοῦτον. Hoc est. Multo tamen impensius dolet, cum in ureteras egreditur, propter angustiam & sensibilitatem earum. Grauem autem dolorem Hippocrates tum maxime accidere docet, cum cibo implentur hi, quos lapis uexat. Vbi sciendum quod Hippocrates eo loci, quo nos cibum uertimus σίτον habeat, qua nimirum uoce apud eundem duo significantur. Primum hi qui comeduntur cibi, ex quibus sanguinis copia cumulate generatur. Secundo excrementa quæ in intestinis aggregantur. Quemadmodum in libro de uictu acutorum morborum, ubi in hunc modum scribit.

σῖτος

lib. Aph. 33.

Ὅσοις ἢ σίτος αὐτίκα ἐγκατακέκλειται, εἰ μὴ τις ὑποκένωσας, ἢ ῥόφημα δίδῃ, τὴν ὀδύνην ἐνεῶσεν προπαροξύνειν αὐν. Id est. Etenim quibus excrementum recens conclusum est, si eo non uacuato sorbitio detur, dolor iam instans irritabitur. Quod autem σίτος hoc loci excrementum denotet, testis est Galenus, qui in commentarijs suis super hanc sententiā ita scribit. σίτον εἰπεῖν ἢ ἀπὸ σίτων περὶ πῶμα πρὸς χόμην ἐν τοῖς ἐντέροις, ὅτι καὶ σκύβαλον ὀνομάζουσιν καὶ κόπρον. Hoc est. Siton ciborum excrementum in intestinis contentum dixit, quod scybalum atq; stercus nominant. Atqui iuxta utrunq; significatum sermo ueritatem habet. Nam si uoce σίτος excrementa intellexeris, manifestum equidem horum in intestinis multitudinem, renum dolorem grauem, eosdem comprimendo ac in angustum redigendo, facere auctiorem. Quod si uero sanguinis in uenis copiam hac uoce acceperis, quid miri, si hic in renes deriuatus eorundem grauitatem auxerit? Secundum indicium quo lapide renum laborantes deprehendimus, est quod pituita uomunt, id quod præcipue ob multā uoracitatē eorum ciborum, qui crassicie uiscidineq; immodica participat accedit, ex quibus pituitæ magna portio in uentriculo generatur. Hos aut ipsos hoc ciborum genere ut plurimum uti argumento est, q, lapis nō nisi ex crassis uiscosisq; humoribus generetur, hi enim in renū cauitatibus perusti, in lapidis consistentiā abeunt. Tertium signū, quo lapide renū affectos dignoscimus, est quod ubi abundauerint dolores tum æruginosa uomunt, & leuiiores fiunt. Hoc autem accedit, quod ob multos uehementesq; dolores, ac immodicas uigilias, inediaq; præcipue ubi simul febricitauerit æger, cibis corruptionem induat, eaq; bilis species in uentriculo procreetur, quæ ἰώδης à Græcis appellatur. Sunt enim plures bilis species, quarum cum aliæ in uasis, æruginosa ac porri figuram præ se ferens, in uentriculo magis generantur. Testis Galenus, qui in libro de atra bile in eum mo

Pituitæ nominus.

ἰώδης

COMMENT. IN HIPPOC.

dum scribit. αὐτὴ μὲν ἔν ἡ χολὴ καὶ ὡχρὰ, καὶ ξανθὴ, καὶ λεκυθώ-
 δης φαίνεται, τὴν γένεσιν ἐν τοῖς ἀγγείοις ἵχει. κατὰ δὲ τὴν γένεσιν
 πρασινέει, πρὸς ἑτέραν γινώσκειται, καλοῦσι δὲ οὕτως αὐτὴν ὡς τῆς
 χρώσεως τῶν πράσων πρᾶνομάζοντες. ὡς περὶ καὶ τὴν ἰωδὴν πρὸς
 ὧ ἰσὶ ὁμοιοῦσθαι. Id est. Ipsa igitur bilis, siue pallida, siue flaua, siue utelli
 speciem indicans, in uasis generatur. In uentriculo porri figura alia quædam
 gignitur, à porrorum colore nomine desumpto, porraceam uocant. Velut ab
 ab ærugine æruginosam dicas. Porro leuiiores fieri bili æruginosa reiecta nihil
 mirum, quando hæc ipsa uentriculum sua acrimonia non parum mordicet. Sol-
 uuntur autem, meliusq; se habent ægri postq̃ cibi uacuati fuerint. Vbi rursus
 οἱ τὸν dictione σ cibum, qui in uentriculo est, sanguinem ue in uenis, aut in
 intestinis procreata excrementa accipere licebit. Cibum uero multum, mul-
 torum excrementorū esse causam nemo est, qui nesciat, quare hic per uomitū
 illa autem per secessum deiecta, necessarto renum grauitatē mitiorem faciunt,
 utpote eosdem minus comprimentia. Ita si sanguinem ex uenis paululum de-
 traxeris, non minus renum dolorem grauitatemq; solueris. Tertium quo la-
 pide molestatos Hippocrates dignoscere docet, signum est, quod sabulosa quæ-
 dam, eaq; ut plurimū rubea, in urina subsident. Atq; hinc est quod alibi scribit.

4. Aph. 79. Οἱ σιν ἐν τοῖς οὐροῖσι χεμμώδεα ὑφίσταται, ρυτέοισιν ἢ κύσις λιθία
 ἢ οἱ νεφροί. Id est. Quibus in urinis arenosa subsistunt, his uesica calculo labo-
 rat, aut renes. Et author libri dignotionum passionum, quæ in renibus sunt.
 σημεῖον ἴδιον, ὃ πρὸς τὰν, δηλοῦν ἀμέσως τὸ πάθος. ἢ γινώσκων λίθον δὲ
 ἐν τοῖς νεφροῖς, ἐὰν κατενεχθῶσιν ἐν τῷ ποτηρίῳ χεμμία, τότε
 ἀκεῖθεν διαγινώσκειται, ὅτι λίθος ὅστις ἐν τοῖς νεφροῖς, καὶ ἴδιον τὸ
 βαρύνει τὸν σημεῖον. Id est. Signum proprium ac incommutabile, quod si
 ne medio affectum, lapidem nempe in renibus, ostendit, si arene in calice sub-
 sidant, tum exacte dignoscitur, quod lapis in renibus subsit, signumq; hoc pro-
 prium et firmissimum. Quartum indicium est, quod cruenta mingunt, lapis
 enim meatus per quos transit, erodit, maxime si asper acutusq; fuerit. Inde
 est, quod author libri paulo ante citati in hunc modum scribat. ἐὰν αἷμα τὸ
 δαίσι τὰ οὐρα τὰ φερόμενα, ὥς κοινὸν δυνάται εἶν σημεῖον, ἢ ὅτι
 ἀνασώματος γένεσιν ἀγγείων, ἢ ρήξις, ἢ ἀσάβρωσις, ἢ ἀτονία, ἢ
 δύσπνοια. ἢ ἑτέρον τι. ὅτι ἢ μὲν ρήξις ἀκεῖθεν τὸ αἷμα τὸ ἐργά-
 ζεται κένωσιν. Hoc est. Quum urina sanguinolenta excernitur, signum id
 esse

Sabulosa in
 urina.

γινώσκων
 λίθον.

esse commune poterit, aut quod uasorum apertio sit, aut ruptio, aut erosio, aut imbecillitas, aut dilatatio, aut aliud quicquam. Quia ruptionem exquisiti et confertim egesti sanguinis uacuatio sequitur. Quintum signum est, quia torpor seu stupor eius foemoris, quod est directo est renum affectorum, illis accedit, adeo, ut si lapis in dextro rene fuerit, dextrum foemur: sin in sinistro, sinistrum stupor corripiet. Et hoc est quod Hippocrates dixit, κατ' ἴξιν, sepiissime enim in hac uoce utitur, pro eo quod est κατ' ὀρθωρίαν, hoc est, secundum rectitudinem, rectum, directionem, rectae lineae porrectionem, aut est directo. Testis est Galenus, qui lib. de uenae sectione in hunc modum scribit, ὅτι κατ' ἴξιν, ὅτι κατ' ὀρθὴν λέγει πᾶσι ὁμολογῶνται, ὅτι κατ' ἴξιν αὐτοὶ κέχρημεν πᾶσι ἐπὶ τοῖς σημειωμένοις τῇ κατ' ἴξιν φωνῇ. Id est, Hoc autem, κατ' ἴξιν quod secundum rectum dicat, omnibus in confesso est, cum sepius aperte hac uoce κατ' ἴξιν in hoc significato utatur. Et libro secundo ad Glauconem cap. 7. ὅτι κατ' ἴξιν τὸ αὐτὸ λεγόμενον, αὐτὸ τούτ' ὅτι κατ' ἰσότητά. Hoc est, Quod enim ab ipso (de Hippocrate loquitur) κατ' ἴξιν dicitur, hoc ipsum est, secundum rectitudinem. Caluus satis obscure, coxae ea parte dolent, reddidit. Cur autem stupor foemoris est directo lapide affectis accidat, ratio est, quia uenae et arterie, a caua uena et arteria magna ad renes, ab ijsq; per foemora ad crura procedunt, ita ut renibus affectis necessario et foemora ob consensum afficiantur. Id quod clarius author libri de renum affectibus ijs uerbis indicat. Εκ νεφρῶν τὸ κατ' ἴξιν μῆρου δυνήσῃ μαθεῖν ἐν πύχει ὁ νεφρὸς ἐὰν γινέτω τὸ δεξιὸν μῆρον νεφρῶν, ὁ δεξιὸς πύχει νεφρὸς. ἐὰν δὲ αἰστροῦ ὁ αἰστροῦς. νεφρῶν δ' ὅτι δυναμωσισία καὶ δυναμωσισία τοῦ μορίου. γινέτω δὲ ὅτι φλέψι φερομένη ἐπὶ τὰ κάτω τεχνῶν τέμνεται. καὶ μὴ μετὰ ἀρθρωδῶν ἔρχεται ἐπὶ τοὺς ὀρχεῖς, καὶ εἰς τὰ σπέρμα καὶ ἀγγεία. ὅτι ἄλλο ἐμβάλλει εἰς τοὺς νεφροὺς. ὅτι ἐπὶ τῶν μῆρων. ὅταν οὖν γινέτω λίθος ἐν νεφροῖς ταύτῃ σπινθηριάζεται καὶ ἡ φέρονται εἰς τὸν μῆρον. ἀπ' αὐτῆς γὰρ εἰς τὴν μίαν ἀποχίδος ἀμφοτέρωθεν οὐκ οὖν πληροῦται φέρονται εἰς μῆρον, αὐτὴ δὲ ὅσα πεπληρομένη ἐστὶν ὅτι θλίβει νεφρὸν, ἡμῶν, ὅτι νεφρὸν θλίβόμενον οὐ πέμπει ψυχικὸν πνεῦμα ἐπὶ τῶν μῆρων καὶ αἰσθητικῶν καὶ γινέτω νεφρῶν. Id est. Ex stupore cruris quod est directo

Stupor foemoris
κατ' ἴξιν

κατ' ἴξιν

Stupor foemoris

C O M M E N T. I N H I P P O C.

Et o est, nū ren affectus sit, cognosces. Siquidē stupente dextro crure, dexter ren laborat, sinistro aut, sinister. Est uero stupor sentiendi & mouendi difficultas. Fit in crure, quia uena ad inferiora delata, tripliciter diuiditur, ramus unus cum arterijs ad testiculos & uasa seminaria uadit. Alius in renes immititur. Tertius ad crura porrigitur. Idcirco, cum in renibus lapis generatur, una tum afficitur uena quæ ad crura defertur, ambæ enim sunt ab una sobole, ea igitur ipsa repletur, impletaq; neruum uel musculum comprimit. Neruus uero pressus animale spiritum ad crura non transmittit, adeoq; sensu crus priuatur, & prouenit stupor. Atq; hæcenus calculosorum notas Hippocrates recensuit. Post hæc autem curandi rationem quæ lapide correptis conuenit, non minori compendio præscribit, primumq; ueluti per capita ea quæ omni ætati, omniq; corporis habitui, dein, quæ iuuenibus atq; robustis tantum conueniunt, disponit. Inter ea autem quæ cuius corporis constitutioni ætatiq; communia sunt, primum exercitium est, id quod ijs uerbis innuit Hippocrates, quiescere non confert, sed exercitari. Exercitia enim, quia plenitudinem euacuant, pituitosos humores concoquunt, crassos extenuant, omnesq; uniuersi corporis partes robustas, ut affectibus potenter resistant, & ad obeundas actiones fortiores fiant, reddunt, non parū momenti, ne post hæc lapide molestetur afferunt. Adde, quod ad celorem ex renibus exitū haud modice cōferant. Nō est tamē, ut hoc loci quissiam Hippocratē uehementia exercitia cōmendare inaudiat, quæ sunt multa egratio, in armis dimicatio, fossio, et similia, sed simpliciter oēm motionē, quæ iuxta corporis ætatisq; rationē corpus quolibet mouere sufficiat. Id quod maxime ex uerbo contrario ἐλινύσει, quo hic utitur Hippocrates, liquet, hoc enim proprie tardum esse ac planē torpescere significat, ita ut γυμνάσειν, hoc est, exercitari, nihil aliud sit hoc loco, quàm non planē torpescere & ocium agere. Alterum, quod omni ætati conuenit, est non impleri, hoc enim, ut paulo ante diximus, mirum in modum lapide laborantibus noxiū existit, partim quod ad renum, eorumq; meatuum compressionem non parum momenti adferat: partim etiam quod ad lapidis generationem fomitem haud modicam præbeat. Cæterum absolutis ijs quæ omni ætati ex æquo conueniunt, iam nunc quæ iuuenibus ac robustis tantum adhiberi debent, enumerat. Idq; nō temere, ætatis enim nunquā non rationem uult haberi Hippocrates. Hinc alibi præcipit, ἐπιβλέπειν δὲ λεῖ χρόνον, καὶ ὥρην, καὶ ἡλικίαν, καὶ νοσήτους, ἐν ᾗσι λεῖ, ἢ οὐ. Id est. Inspicere oportet & regionem, & tem-

ἐλινύσει

γυμνάσειν

e. Aph. 2.

pus, & etatem, in quibus conueniat, aut non. Et iterum, ὁ δὲ τὸν δὲ τι καὶ
τῇ ὥρῃ. καὶ τῇ ἡλικίᾳ. καὶ ὅδ' ἐθεῖ. Hoc est. Dandum aliquid tempori,
& etati, & consuetudini. In primis uero Helleboro eosdem purgandos esse ad
monet, per Helleborum quodq; medicamentum quod per inferna purgandi uim
obtinet, intelligens. Hinc & in libro de internarum partium affectibus calculo
sos scamonie succo, uel eius radice purgandos esse docet. Id quod magis pro
ficuum erit, ubi affectus ipse diuturnus fuerit, hoc enim pacto totius corporis
plenitudo aufertur. Alterum quod iuuenibus robustisq; conuenit remedium, est
uenae poplitis sectio, quo sanè uix aliud praesentius excogitari potest. Hinc Ga
lenus libro de uenae sectione in hunc modum scribit. ἐφ' ὧν ἂν ἡ ἀνάδε
σις ὅτι ἢ ἰδίως καλοῦσι νεφρίτην, τὴν κατ' ἰγνύαν ἐπὶ τοῦ τῶ
χει τέμνειν. ἢ πάντως κατὰ σφραγίδα φλέβας. Id est. Quibus
affectio inest, quam proprie Nephritin nominant, eam quae in poplite est, secā
re expedit, aut certe quae in malleolis sunt. Duplici uero ratione eius uenae se
ctio lapide laborantibus prodest. Primum, quod sanguinis in uenis copiam mi
norem faciens, prohibet ne multitudo illius renes pertingat, eorumq; uenas im
plendo grauitatem in iisdem procreet. Secundo, cum in eo affectu haud modi
cus dolor sit, necessum est, ut & magna humorum copia huc confluat. Dolor
nanq; fluxiones commouet. Testis est Galenus libro artis medicae cap. 95. in
eam sententiam scribens. ὁδὺν τὴν πᾶσαν παροξύνει τὰ εἴματα. Id est.
Dolor omnis fluxiones irritat. Et lib. 3. Thera. Metho. cap. 4. τό τε ὅδον
νόμον ἐρεῖ. ἢ τὴν πλεονέχειν. Hoc est. Quod enim dolet plus af
fluere facit. Humoribus autem ad affectam partem confluentibus, meatus per
quos lapidi transitus est in angustum redigi atq; coartari, nemo est qui nesciat.
Proinde ut hinc humorum defluxus retrahatur, uenae sectione opus erit, & nō
alia sanè nisi poplitis, quae coniunctissima est origini eius uenae, quae peculiari
ter alit partem agram, à qua trahere propositum est. Vacuatis itaq; & retra
ctis humoribus, meatus dilatantur, & in uniuersum expeditior lapidi ad uesti
cam transitus fit. Conuenit autem mittere sanguinem ex uena quae è directo
renem affectum respicit, nempe dextro rene affecto, dextra poplitis uena inci
datur, sinistro uero male habente, sinistra. Id quod multis docet Galenus in li
bro de uenae sectione, & nos ea de re plura diximus in libro nostro de recen
tiorum medicorum erroribus. Atqui quod deinde ea quae urinam mouent, ex
hibenda esse docet, tale est quod calculosis omnibus ex aequo prodest. Illa enim

1. Aph. 17

Vene popli
tis sectio.Dolor fluxio
nes commouet.Urinam
mouentia

COMMENT. IN HIPPOC.

non solum crassa uiscosaq; quæ in renibus sunt, incidunt educuntq; , uerū etiā
 am ea quæ in uenis cum sanguine præter naturam commixta sunt. Proinde
 καθάρειν Hippocrates non simpliciter urinam mouentibus uti, sed καθάρειν dixit,
 quod uerbum Græcis purgare, deirahere, & quod supra modum auctum
 est minuere, significat, innuens hoc uerbo commodum, quod eiusmodi medica-
 mina consequi solet. Porro Attenuare uerbum quod sequitur, ad humores re-
 ferendum erit, hos enim tenues esse conuenit, maxime in eorundem corpori-
 bus, quibus Helleborum propinaturi sumus. Quādo, ut alibi docuit. τὰ σώρα
 τὰ χυμὸν ὅκου ἄν τις βούλετω καθάρειν εὖ ποῶ ποιέειν. Id est. Cor-
 pora cum quispiam purgare uoluerit, oportet fluida facere. Quamuis & aliās
 quoq; , etiam si medicamenta purgantia non exhibeamus, humores tenues esse
 conueniat, cum ita lapidis generationi fomes subtrahatur. Extenuante itaq;
 uictu nihil ad lapidis curationem commodius est, eo enim quicquid in renibus
 excrementosum est, per urinam expurgabitur. Eodem pacto mollire conue-
 nit, eos præcipue quibus Helleborū deuorādum exhibemus. Quod aut ad hoc
 ipsum plus momenti afferat dulcis aquæ balneo uix aliud existit. Hoc. n. Paulo
 Aegineta lib. 1. cap. 51. teste, fatigationem soluit, discutit plenitudinem, calfacit,
 mitigat, mollit, flatus diffundit, somnūq; allicit. Hinc est quod infra scribat Hip-
 pocrates. ἐκέβρορον πτόντα θάλασσαν καθάρειν ἢ ἐθέλης, λούειν ἢ
 φάγειν. Hoc est, Si uolueris eum qui Helleborum bibit celerius purgare, la-
 uare, aut comedere oportet. Hac ratione & Alexander Græcus lib. 2. cap. 180
 suæ practices, balneum calculosis adhibendum esse docet, quod scilicet laxius
 molliusq; corpus reddat. Non parum ad hoc institutum conducunt unguenta
 laxantia & emollientia, cum hæc omnia meatus dilatent, ita ut quæuis renes eo-
 rundemq; meatus prompte pertransire queant. Hæc Hippocratis præcepta,
 si quis accurata opera obseruauerit, non tantum à præsentis lapidis malo libe-
 ratur, sed ne posthac id ipsum incidat, cuitabit. Quod si uero uberiorem
 huius sententiæ enarrationem desyderas, lege quæ scribit author libelli, qui est
 de dignotione passionum quæ in renibus sunt. Is enim, quisquis tandem fuerit,
 certe diligens Hippocratis & Galeni lector fuit, quod hoc loco compendio-
 sissime Hippocrates tradit, uerbosius prosequitur.

VI.

Muliebria humidis multo tempore durant,
 cū uero celeriter nō profluxerint, tumescūt.

Muliebria

Muliebria hoc loco uocauimus, quæ Hippocrates *γυναικεία*, alij uero *μηνόβ*, *ἐμμώα* & *καταμήνια*, hoc est, menses, menstrua, siue menstruas purgationes appellant. Humidas uero quas Hippocrates *ὕδαταίνουσαι* Humide dixit. Sub quo sanè nomine eas in uniuersum mulieres, quæ humidiori frigidioreq; tēperatura præditæ sunt, quæq; natura sanguinem tenuem & aquosum habent, accipe. His porro menstruæ purgationes, ait Hippocrates, ob humidam nimirum corporis constitutionem, multo tempore durant ac permanent. Id quod bifariam intelligi potest, uel enim ad dies in quibus menstrua purgatio fieri solet, uel ad ætatem mulierum refertur. Quod si ad dies purgationis menstruæ, tunc nihil aliud insinuare Hippocrates uidetur, nisi quod hæ mulieres alijs pluribus diebus purgentur, ita ut si aliæ ad tertium usq; purgentur diem, hæ certe ad septimum usq; aut octauum purgabuntur. Sin uero ad ætatem quis retulerit, tunc id indicasse Hippocratem constat, q̃ humidis mulieribus menstruæ purgationes pluribus annis eueniant, adeo, ut si cæteris ad quinquagesimum usq; profluxerint annum, his certe ad sexagesimū aut ultra procedent. Præterea, si tali natura præditis mulieribus ultra tempus consuetum menstrua suppressa fuerint, neq; ut solent celeriter profluxerint, tunc easdem tumescere Hippocrates inquit. Id quod non alia ratione contingit, nisi quia earundem corpus natura humidum, sanguisq; tenuior aquosiorq; existat, unde & necessario caro etiam totius corporis humidior inflatiorq; euadit. Fit quoq; & ea interdum aquæ inter cutem species, quæ *ἀνάσάρκας* dicitur. Hinc est quod Galenus lib. 2. de naturalibus facultatibus ita scribat, *ἐπὶ μὲν γυναικῶν αἱμορροΐσιν ἐπιχειρίσας, ἢ ὅτε κένωσιν ἀμέτρον εἰς τὸ ξηρὸν ἔχοντες, ὅταν αἱμορροαγῶσι ποτὲ αἱ μήτρας σφοδρῶς ἐπεκαλέσονται πολλὰ κισ ὕδρον.* Id est, Siquidem ex diuturnis hemorrhoidibus uel suppressis, uel immodica profusione hominem ad extremam frigiditatem ducentibus, non semel aut bis, sed sæpe iam aquam inter cutem colligatam uidimus. Sicut mulieribus quoq; tum menstruæ purgationis omnimoda cessatio, tum immodica uacuatio, quum scilicet uteri nimio sanguinis profusio laborauerint, sæpe hydropem accersiuertunt.

Muliebria

Humide

Menstrua
suppressa

IN Cranone uetusti dolores frigidi, noui uero calidi, plurimiq; horum a sanguine. Qui autem a coxendice, frigidi.

Et ex ista sententia satis liquet hunc librum sibi tantum memoriae causa scripsisse Hippocratem, neq; enim in qua corporis parte dolores fuerint ostendit, sed tantum loci in quo orti sunt, mentionem facit, Cranonis nempe, quae Plinio lib. 4. ca. 8. et 9. teste, Thessaliae ciuitas fuit, in qua dolores antiquos frigidos, nouos uero calidos fuisse ait. Dolores autem Hippocrates nominare solet dispositiones ipsas in quibus dolemus, neq; enim dolores ipsos aut frigidos aut calidos esse constat, sed dispositiones ex quibus fiunt. Ita et hoc in loco dolores ipsas dispositiones, quaecumq; cum dolore natura aptae sunt fieri, nominauit, ueluti est erysipelas, inflammatio, podagra, et huiusmodi. Ceterum uetustos uocat dolores diuturnos, quiq; longo tempore durarunt. Nouos uero frigidi qui nuper inceperunt, breuiq; tempore molestauerunt. Frigidos, qui à frigidis humoribus ortum traxerunt, quemadmodum calidos, qui à calidis excitati sunt humoribus. Proinde uniuersa hac sententia aliud docere non uult Hippocrates, nisi q; diutini dolores in Cranone facti, à frigidis, breues autem à calidis humoribus processerint. Cum uero duo sint in corpore humano calidi humores, sanguis scilicet atq; bilis flaua, plures tamen dolorum nouorum à sanguine, quam à bile ortos ait. Quemadmodum autem plurimi calidorum dolorum à sanguine facti sunt, ita quotquot coxendicem tentabant, omnes à frigido humore, hoc est, pituita, fiebant. Id quod hodie etiam fieri solet, saepe enim in coxae iunctura humor pituitosus, quē Mucorem appellant, accernatur, illicq; si sistitur, magnumq; dolorem infert, à quo etiam nonnunquam articulationis ligamenta madefacta, laxiora redduntur, adeo ut à caultate coxa excidat. Id quod alibi ijs uerbis insinuauit Hippocrates. Οκόσσιςιν ὑπὸ ἰχιάδος ἐν-
οχλουμένοις χροίνος δ' ἰχίον ῥήϊσται, καὶ πάλιν ἐμπίπτει, τοῦ-
τέοις μύξα ἐπιγίνονται. Id est. Quibuscumq; à coxendicum dolore diu-
turno molestatis excidit coxa, et rursus incidit, his mucores superueniunt.
Quandocumq; itaq; coxae dolor accidit, tunc ut plurimum, à pituitoso humo-
re mucoreūe subortum esse dolorem hunc iudicandum erit.

In rigores

IN rigores uehementes procedentes non quicquam sane mitigantur, nisi prope uigorem.

Ad præfagiendi peritiam hæc sententia conducit, febrium enim, quartanarum præcipue, incrementum declinationemq; quadam ex rigore nota accepta cognoscere docet. Si enim febrium rigor progressu temporis quotidie uehementior sit, certum est easdem non solum priusquam rigor mitigatur, id quod prope summum rigorem fieri solet. Hoc autem, ut diximus, maxime uerum existit in febre quartana, cuius rei testis est Galenus, qui libro 2. de Crisibus ca. 3. hoc modo scribit. τεταρταῖος δ' ἐν πυρετῶς οὐκ ὁρᾷς ἅπ' αὐτῇ πρώτῃς ἡμέρᾳ εἰσβάλλει μετὰ τρίτης σφοδρῶς, προΐοντι δ' αὐτῇ καὶ ἀνενομίῳ, συναύξεται, καὶ δ' τρίτης, ἢ τ' αὐθιγῆς οὐ νοσήσιν, ὅτι τῶν καμνόντων, ἀλλὰ κατὰ ψυχρομένων τε καὶ ὁρᾷ δολωμένων ἄχρι τῶν ὁσῶν. Id est. Quartana febris neq; primo statim die cum rigore inuadit uehementi, sed progrediente ipsa atq; aucta, una etiam rigor augetur, sensuq; ægrotantibus adest, non quasi pungantur, sed potius contundantur cum quibusdam ueluti refrigerationibus usq; ad ossa tendentibus. Proinde uerissimum est, si quartanarum febrium rigor singulis accessionibus uehementior fiat, nec quicquam remiserit, febrem nequaquam uigorem, multo minus remissionem sortiri, ubi autem paululum uehementiam deposuerit, iam prope esse uigorem. Vigorem uero hic accipe totius morbi, non accessio-

Vigor

Caluus hallucinatur.

nis, quando nemo tam iners sit, qui nesciat rigorem in accessionibus factum, non cessare, nisi ubi accessionis uigor aduenerit. Neq; opus erat Hippocrate magistro ad eam rem cognoscendam, quæ quotidie oculis uulgarium etiam obuersatur. Quare insigniter hoc loco hallucinatur Caluus, dum perpe-

ram ac præter Hippocratis mentem hanc sententiam ita uertit, Horrores rigoresq; ualidi in accessione non leniuntur, sed post. Nam nihil aliud hoc pæ-

do edoceret Hippocrates, nisi quod rigores non in principio accessio-

nis, sed post, hoc est, in declinatione leniantur, quod quam alie-

num ab Hippocratis consilio, quamq; ridicu-

lum sit, ex iam dictis satis constat. Sed non mirum Caluum hic cæcutire,

d 2

VRinae retentiones ante rigorem, si ex bonis processerint. Considerandum uero, num alius deiecerit, & somni adfuerint. Similiter & modus febris, & quæ ex laboribus.

2. Aph. 13

Et hæc sententia ad præfagiendi scientiam spectat, mira enim breuitate futurum in morbo decretorium rigorem prædicere docet. Si enim in acuta febre propè iam existente iudicatione urina suppressa fuerit, rigorem sperare oportet, idq; omnium maxime, si reliqua omnia indicia salubria, bonaq; fuerint, hoc quod ijs uerbis innuit Hippocrates, si ex bonis processerint. Multo uero certius urina retenta decretorium rigorem futurum sperabis, si nox præcedens grauis molestaq; fuerit. Nam ut in aphorismis inquit, ὁκόσοις ἡ κρίσις γίνεται τοῦτέστιν ἢ νύξ ἢ ἡσυχία ἢ πρὸ τοῦ πρὸς νοσήσας.

Id est. Quibuscunq; iudicatio fit, his nox grauis ante accessionem. Præterea, si dies is qui sequitur urinae retentionem iudicatorius est, oëm certissime futurum rigorem decretorium prædicere poteris. Considerandum tamen urina suppressa, nunquid etiam alius deiecerit, hoc est, nunquid urinis tantum, uel etiam alio suppressa riguit. Si enim ambobus, necessario sudor multus subsequitur. Si uero urinis solis, considerare oportet, nunquid alui excrementa plura exierint. Si enim multo ante iudicationem processerint, uniuersum naturæ motum illuc factum esse agnoscendum erit, adeo ut post urinae retentionem rigor minime expectandus sit, cum omnis humiditas serosa, quæ per urinam aliàs excerni solet, per aluum deiecta sit, ita ut necessario hac ratione urina suppressa sit, quando ex regione contingat, ut ubi multa urina profluxerit, tum deiectio per aluum modica existat. Hinc est quod alibi dicat,

4. Aph. 83

Οὐρησις νύκτωρ πολλὴ ἢ γινόμενῃ, μικρὴν τὴν εὐχώρησιν σημαίνει. Hoc est, Mictio noctu facta plurima, modicam significat deiectionem. Prædicta autem clarius explicat Galenus libro tertio de Crisibus capite undecimo, ubi præscriptam Hippocratis sententiam citans, in hunc modum loquitur. Εἰ γὰρ ὄνεια ἐπιχέθῃ, καὶ κρίσις ἐγγύς ὄνῃ, ἐλπίζειν χρὴ εὐχῶς. μετὰ δὲ ταῦτα προσπιπτομένη, ὅτερον τῶν οὐρῶν μόνον, ἢ καὶ τὴν γαστρίδα ἐπιχέθεισιν εἰρησάτω. εἰ μὲν γὰρ ἀμφὲρ, ἰσχυρὸς ἂν ἀνάγκη εἶναι πᾶσι. εἰ δὲ τῶν οὐρῶν μόνον, ἐπιπτομένη

χρὴ

κατὰ τὴν γαστέρα ὡς πρὸς τὸν πρὸς θεῖον, ἢ ἐλάττω
 πρὸς τὴν κρίσεως ἐπὶ λείαν. ἐῖ μὲν δὲ πλείω, ἐπιστημότερον πρὸς τὴν
 ἐνταῦθα ῥοπὴν γνωρίζειν. Id est. Siquidem urina comprimitur, iam prope
 crisi existente, rigorem sperare oportet. Posthæc autem et illud consyderan-
 dum est, nūquid urinis tantum, uel etiam aluo compressa riguerunt. Si enim am-
 bobus, necessario sudor multus subsequitur. Si uero urinis solis, consyderare
 oportet, nunquid alui excrementa plura uel pauciora ante iudicationem exie-
 rint. Si enim multa, manifestius motus naturæ ad hunc locum est agnoscen-
 dus. Cæterum quod in Hippocrate sequitur, et somni affuerint, hunc sensum
 habet. Consyderandum an post alui deiectionem somni accesserint, ij enim cer-
 to monstrabunt per uentris subductionem factam esse morbi iudicationem, ita
 ut futuri rigoris nulla amplius spes sit. Solet enim ut plurimum nox ipsa quæ
 bonam iudicationem comitatur esse leuior. Hinc Hippocrates ait. ὁ κόσσις ἢ
 κρίσις γίνεται θυτέοισιν ἢ νύξ δύς φορος ἢ πρὸ τοῦ πρὸ ξυσμοῦ, ἢ ἂν
 ἐπιούσῃ δύσφορῳ τέρῃ ὥς ὡς τὸ πάλυ. Hoc est. Quibuscunq; iudicatio
 fit, his nox grauis ante accessionem. Quæ uero subsequitur magna ex parte
 leuior existit. Atqui non hæc tantum in rigoribus à medico cōtemplanda sunt,
 sed modus etiam febris, num scilicet biliosa, adurens, aut aliqua aliarum species
 fuerit. Quandocunq; enim in adurente febre rigor acciderit, certum admodū
 est hunc esse decretorium. Hinc est quod in Aphorismis scripsit. ὑπὸ καύσου
 ἔχομένῳ ῥίγος ἐπιγενομένη λύσις. Id est. A febre ardente habito, rigo-
 re superuiente, solutio. Et Galenus ubi supra. Ὁ πρὸς τὸν μὲν εἰς τὴν τῆς
 νοσήματός ἰδέαν ἀποβλέπειν, ἐῖ γὰρ ἀκριβὲς εἴη περὶ καύσου, θυσοῦ
 ἂν ὅτι τὸν ῥίγος πρόγνωσις βέλτοτέρα. Hoc est. Et primum quidem ad
 morbi speciem est inspicendum. Si enim exquisite ardens fuerit, statim certior
 rigoris præcognitio. Consyderandæ et febres, quæ ex laboribus ortum habēt,
 hæ enim biliosissimæ existunt, adeoq; facile rigorem adducentes, humor enim
 biliosus quando uehementius mouetur, rigorem facit. Exempli autem loco fe-
 brium, quæ ex laboribus oriuntur meminisse uidetur Hippocrates, ut ex ijs
 quoq; reliquas febrium causas extrinsecas expenderemus, quandoquidē quæ
 cunq; cum his, quæ ex laboribus sunt, similitudinem gerunt, illæ corpus etiam
 biliosum reddere solent, ut sunt quæ ex uigilijs, curis, tristitijs, ira, et biliosis ci-
 bis procreantur. Sed ultimam huius sententiæ partem Caluus nō affecutus est,
 id quod planè eius uersio indicat, quæ talis est, Pari modo et febris, et labo-

2. Aph. 13.

Modus febris

4. Aph. 58.

Febres ex lae-
boribus.Calui uersio
calumniatur.

res eunt. Neq; enim aliquid præcedit ad quod conferri debeant, sed uult eadē Hippocrates esse cōsideranda, ob caussas iam dictas. Adde quod non laborum, sed febrium quæ ex labore progignuntur, mentionem faciat Hippocrates. Verum solet hic homo passim male uertendo Hippocratem, suam in rebus medicis proderē inscitiam.

X.

Q Vibus rigores sunt, his raro admodum abscessus fiunt.

Quare in febribus rigore habētibus, nō fiāt abscessus

4. Aph. 36.

Cum præcedenti sententia species febrium, in quibus rigores præ cæteris magis accidere solent, enumerasset, hic in ijsdem rarissime quoq; abscessus fieri docet. Cur autem in febribus ijs quæ cum rigore inuadunt, qualis est tertiana, et quartana, raro aut nunquā abscessus fiant, causa alia non est, nisi quia bilis per membra sensilia ueloci motu delata, in accessionis remissione expurgatur, euacuaturq; adeo, ut de eadem non tantum in corpore remaneat, ut natura ad eius excretionem abscessu posthac opus habeat. Fit præterea ob eam etiam expurgationem, ad infebrecitationem ut talium febrium intermissio perueniat. Proinde non temere in Aphorismis Hippocrates dixit. Οκείσοι σιν ἐν βίσι πυρετοῖσι καθ' ἡμέραν εἴτε αἰνέται, καθ' ἡμέρῳ οἱ πυρετοὶ λύονται. Id est. Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres soluuntur. Hinc quoq; ratio reddi potest, quare pituita singulis diebus accendatur, nec enim quæ in pituita accenditur febris, in accessionum declinationibus integre expurgatur. Id quod et Galenus lib. 2. de differentiis febrium cap. 4. confirmat, ita scribens. ὁ δ' ὡς φλέγματι πυρετός μὴ δὲ καὶ ῥεῶς τελέως ἐν ταῖς πρᾶγμασι τῶν πρὸς νοσήτων, μήτ' ὀλίγον ὥς λίπειν β' οἷον ἀπὸ πυφύματος, ἐν τεύθει ἄρα τό τε διάλειμμα πολὺ φαυλότερον αὐτῷ. καὶ τ' αὐτὸς πρὸς νοσήτων πρῶτον ἢ ἐκβολή. Id est. Quæ autem in pituita accenditur febris, in accessionum declinationibus integre non expurgatur, neq; relinquit eius quod ueluti succendi uidetur. hinc ergo eius intermissio longe deterior, ac secundæ accessionis inuasio uelocior.

XI.

C Rurium effœminationes uel ante morbum, uel a morbo statim iter facienti accidunt, quia forte

forte quid ex laboribus in articulos decumbit.

Hippocrates breuiter admodum rationem reddit, quare interdum ante morbum, interdum uero post morbum, crurium effœminatio accidat. Effœminatio autem, quàm ἐκθήλυνσιν Hippocrates uocat, Galeno libro Aphorismorum quinto, commento 16. tradente, ὅτιν ἂν τὴν ἰα. εἶρηται ὅτι ἐκ μεταφορᾶς, ἐπεὶ ἂν ὁ θῆλυ πᾶν ἀδυνέστερόν ὅτι τὸ ἄρρεν. Quod est, est debilitas, dicta enim per translationem, quod fœmina omnis masculo debilior imbecilliorq; existat. Ita σαρκῶν ἐκθήλυνσιν ibidem Leonicens, uir nunquàm satis laudandus, carniū effœminationem interpretatus est. Quem etiam ne Latīnam metaphoram negligere, sequi consultum esse duximus. Perperam uero Caluus ἐκθήλυνσιν emaciationem uertit, latius enim hoc uocabulum patet quàm ut ad eam imbecillitatem tantum, quæ cum ἀξόμοια ἢ ἰχνότητι, hoc est, tabe aut macie, coniuncta est, contrahatur. Neq; ut ad eam solum debilitatem referatur, uerba illa Hippocratis, quia quid forte ex laboribus in articulos decumbit, permittunt, quæ sanè ob plenitudinem potius quàm defectum seu emaciationem crura debilitari indicāt. Hoc ipsum confirmant, quæ scribit Galenus in huius sententiæ enarratione in hunc modum. τὰς ἰχνότητας οὐκ ἂν τις δὲ λόγῳ ἀκούσειεν, ἀλλ' ἂν πᾶσι τὰς ἀδυνείας αἰτινὰς δύνανται καὶ χωρὶς ἰχνότητος, ἢ τοι εἰ ἐκλύτῳ τὰς ἐνέργειας ἐργάσασθαι τῶν σκελῶν, ἢ καὶ τὰς ὑποστάσεις ὑπολέξασθαι. Id est. Non sanè probabiliter quis emaciationes inaudiet, sed simpliciter debilitates quæ quidem actiones crurium solvere, aut destruere possunt, atq; abscessus suscipere. Ceterum per laborem Hippocrates, ut passim alibi, hoc loci uehementem intelligit motum, ut is sit sensus. Quicunq; crurium debilitate molestantur, ij uel ante morbum. uel à morbo statim iter faciendo, nimium laborauerunt, uehementiq; motu usi sunt. Laboribus enim ipsis, qui ex pluribus motibus sunt, proprium peculiareq; adest caliditas articulorum, adeo, ut non sit mirum in his ad articulos paulo post decumbere morbum, ut qui unā cum musculis laborauerint, atq; ultra modum concaluerint. Id quod etiam euenire solet ex morbo reualescentibus, quum scilicet humores morbum facientes ex integro non fuerint expurgati, sed quedam ex his reliquæ remanserunt. Si enim tunc laborantē dolentem ue partē quampiā habuerint, illuc certe reliquæ morbi decumbūt, interdūq; abscessum faciunt, quæ admodū alibi quoq; Hippocrates docuit.

Effœminatio.

Calui error.

Labor.

COMMENT. IN HIPPOC.

4. Aph. 32. Οκόποισι ὃ ἀνίσταμενοι σιν ἐκ τῶν νόσων ἢν τι πονέσῃ ἐν ταῦθα αἱ ἀπὸ
 σαυτοῦ γίνονται. Ατὰρ ἢν καὶ προπεπονθὶκός τι ἢ πρὸ τοῦ νοσεῖν ἐν ταῦ-
 θα σκίζει ἢ νόσος. Id est. Quibuscunq; resurgentibus ex morbis si quid
 laborauerit, hic fiūt abscessus. Sed & si ante morbū aliqua parte laborauerit
 hic morbus firmatur. Nec ab re dictū est ab Hippoc. à morbo statim, si enim
 multo post morbū tempore laborauerit cōualescens, non necesse est, ut morbi
 reliquæ in articulos decumbant, ut iam pridem expurgatæ. Quod uero in fi-
 ne sententiæ additur ὅτι αἱ τῶν σκελέων ἐκθελύνσεις, hoc est, propterea &
 crurium effœminationes, uel ab alio quodam additum est, uel ab Hippocrate,
 ut diligētius rem inculcaret, de industria repetitū. Nos tamē in nostra uersio-
 ne partē hanc planē omisimus, cum sine hac perfectā admodum sit sententia.

XII.

TUbercula extumentia, acuta, eminētia, æqua-
 liter commaturantia, non circunquaq; dura,
 deorsum spectantia, non bicipita, meliora: con-
 traria uero mala, & quanto plus contraria, tan-
 to peiora.

Tubercula.
 Φύματα

Extumentia.

Acuta.

Bona & mala inter sese hac sententia Hippocrates comparat tubercula,
 ex bonorum signis mala æstimans. Tubercula uero diximus, quæ ille φύματα
 τὰ nominauit. φύματα autē, ut ait Galenus, in huius sententiæ explicatione,
 ἀπὸ τῶν ἐν τῇ γῇ φyuόμενων οἱ ἄνθρωποι κεκλήκασι, ὅς τις φύσιν
 ὀγκος, ὅσοι τοῦ πῖπεν ἄνθρ. ἐξωθεν αἰτίας γίνονται. μάλιστα
 οὐν ὀνομάζουσιν οὕτω τὰ πρὸς τὸ ἐκτὸς τόπων ἐπειρόμυα. Id est, ho-
 mines quoscunq; præter naturam sine intrinsecus accedente caussa factos tu-
 mores, ab ijs quæ ex terra enascuntur similitudine accepta, appellant. Maxi-
 me uero eos qui extra erumpunt, sic nominant. Porro præ cæteris meliora tu-
 bercula esse, Hippocrates ait, extumentia, hoc est, quæ extra tumorem quen-
 dam faciunt, nec intra corpus latent. Etenim studet tum natura superfluum
 ex corpore excernere, sæpiusq; finem adsequitur, quoties nacta sit meatulos,
 ueluti quosdam aquæductus, in secretionem idoneos. Proinde meliora habentur
 tubercula, non quæ intro, sed quæ foras tendunt. Inter ea uero meliora
 sunt acuta & eminentia, quoniam à calidioribus tenuioribusq; humoribus con-
 creta

ereta sunt, adeoq; citius suppurant, quæ enim frigidis tenacibusq; humoribus constant tubercula, non nisi longo tempore concoquuntur, suppurationemq; accipiunt. Hinc in Præfagijs scribit. Οκόϛα μὲν ἔξω ῥέπεται ἀειδὰ ὅσιν μὴ κρᾶτεϛ ὡς μάλιστᾳ ἐκκλίνοντα ἔξω, καὶ ἐς ὅξυ ἀποκρυφύμενα. τὰ δὲ μέγιστα τε ἔοντα καὶ πλατέα καὶ ἥκιστα ἐς ὅξυ ἀποκρυφύμενα, κάκιστα Id est. Quæcunq; in exteriorem partem erumpunt optima sunt parua, admodum eminentia, atq; in acutum fastigiata: pessima uero sunt quæ maxima, quæq; planissima sunt. Proinde impudenter admodum hallucinatur Caluus κορυφώδης, plana contrario sane sensu, uertens, κορυφώδης enim eminens, excelsum, fastigiatumq; significat. Cuius contrarium ἀποκορυφώδης, quod Latinis est planus, eminentia seu fastigio carens. Puto Caluum id unum cogitasse nunquam futurum, ut quis sua cum Græcis esset collaturus, aut quod magis crediderim, Germanos adhuc hodie esse meras bestias, aut planè faxeos, nec unquam Græca intellecturos. Posthæc Hippocrates laudat tubercula æqualiter commaturantia, quæ enim talia non sunt, sed una tantum parte ad suppurationem tendunt, hæc diuturniora, difficiliorisq; curationis esse solent. Præterea ab Hippocrate commendantur tubercula non περισκληρᾳ, hoc est, circumquaq; dura. περισκληρᾳ autem sunt, quæ in medio mollia sunt, ad suppurationemq; tendunt, in circuitu uero dura & difficile suppurabilia. Mala autem sunt, eo quòd naturam membri humores ad ipsum confluentes non ex æquo concoquere posse significant. Inter bona insuper tubercula connumerantur κατὰρροπα, quæ, ut Galenus ait sunt ὅσα κατὰ τὴν κατωχώραν τὴν κορυφὴν ἑαυτῶν ἵχει δι' ἐκπύσεως, id est, quæcunq; inter suppurandum uerticem deorsum tendentem habent. Bona uero ideo, quia ad aperta facilem effluxum habent. Hæc Caluus non sine magno errore simul coacta transtulit. Commendantur quoq; tubercula non bicipita, quæ enim bicipita sunt medium durum & insuppurabile habent, uirtus enim sibi nequaquam unita, sed hinc inde dispersa existit. Deniq; contraria ijs tubercula omnia mala sunt, & quanto plus contraria, tanto peiora existunt, Verbi gratia, durum tuberculum malum est: durius, multo peius: durissimum omnium pessimum. Rationes singulorum ex iam dictis colligi possunt.

XIII.

A Vtumno ferinum, cordis dolores, horridum, & atra bilis.

1. Præfag. 46

Caluus hallucinatur.

κορυφώδης ἀποκορυφώδης.

Æqualiter commaturantia.

περίσκληρα

κατὰρροπα

Calui error. Bicipita.

COMMENT. IN HIPPOC.

δεικνύει

δεικνύει

καρδίαλ-
γία.

καρδία

φρικώδες

Hippocrates hac sententia breuissime morbos, ut plurimum autumnu euenientes complexus est, primumq; φρικώδες, hoc est, ferinum hoc tempore accidere tradit. Quo sanè nomine uel intestinorum animalia, lumbricos uidelicet, uel morbos quibus à feris nomina data sunt, elephantiasin, cancerum, uel quicquid malignum, & ferinum in corpore oritur, intelligit, ἀπὸ τῶν θηρίων, id est, à ferocioribus bestiis, & à uerbo θηριουόδου, quod ferocire significat, quia asperius in corpus sauiat. Vt cunq; autem intellexeris, nihil à uero aberrabis, mirum enim non est ob multam ac frequentem in autumnno fructuū comestionem, multitudinem humorum putridorum in intestinis coaceruari, ex quibus lumbrici procreentur. Deim cum hoc tempore bilis atra superabundet, fieri potest, ut cancer, elephantiasis, & quicquid est morborum ab atrabile ortorum, hominem corripiat. Ceterum in autumnno quoq; καρδίαλγία, hoc est, cordis dolores generantur. Per cordis autem dolores, morsus quæ in ore uentriculi accidunt intellige, siquidem prisci hoc καρδίαν, id est, cor nominabant. Testatur id ipsum Galenus lib. 5. de affectis locis, cap. 5. inquit, τὸ σῶμα τῆς καρδίας οἱ παλαιοὶ καρδίαν ὠνόμαζον, ἀφ' ὧν ἐπιφέρει συμπτωμάτων, ὡς φασὶν. οὕτω προσεγγεῖν γινώσκοντες. Id est, ueteres os uentriculi cor nominabant, ab accidentibus quæ inducere uidetur, hanc, ut aiunt, de ducentes appellationem. Et 4. Aphorismorum Commem. 55. ὅτι μὲν οὐ μόνον τὸ σφύζον ἀλλ' ἐαυτὸ κατὰ φύσιν πλάγχθον, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα τῆς καρδίας οἱ παλαιοὶ καρδίαν ὠνόμαζον. ἐν τῇ τῶν ὁμοιωμάτων ὅσῳ ὡς περὶ καὶ ὅτι καρδίαλγίαν, τὰ θύρου τῶν μέσων ἀλγύματα προσεγγεῖν. Hoc est. Quod non solum ei uisceri quod sua natura pulsatur, cor nomen fuit apud ueteres, sed etiam ori uentriculi, pro cōfesso habetur apud omnes, sicuti etiam cordis dolorem, huius partis dolores appellant. Fit uero hic in autumnno ideo quod tum malorum humorum os uentriculi mordantium magna copia generetur. Porro fit & in autumnno φρικώδες, quod nos horridum uertimus, id certe quod dupliciter accipi potest. Primum ut intelligamus in autumnnali constitutione, quæ planè inæqualis est, ita ut in ea modo calor, modo frigus sit, homines facile horridos fieri, hoc est, horrore concuti. Deniq; cum rodentium humorum confertim actorum citatioꝝ motus horroris causa sit, necesse est ut autumnno, ubi multa eorundem humorum copia aceruatur, perq; sensilia membra feritur, horror fiat. Secundo per horridum accipere licet febres eas, quas Hippocrates φρικώδες uocat. φρικώδες

κώδεις uero, Galeno libro 2. de differen. febrium, capite octauo teste,
 εἰπεν οὐχ ἁπλῶς δὲ μετὰ φίκης ἐκείνωντας ἀλλ' ὅστις δ' ὡλεῖ
 τὸν μέρος τοῦ πρὸς τοῦ κατελκυσσιν αἱ φίκαι Hoc est. Horridas fe-
 bres dixit non simpliciter quæ cum horrore inuadūt, sed in quibuscunq; magnā
 accessionis partem horrores assumunt. Tales sunt quartana, & erraticæ dictæ
 febres. Hinc in Aphorismis dixit τῶ φθινοπώρῃ καὶ πυρετοὶ τεταρταῖοι, 3. Aph. 22.
 καὶ πλάνηται. Id est. Autumno febres quartanæ, & erraticæ. Insuper in
 autumno quoq; ob inæqualitatem temporis, & quod tum sanguis natura cras-
 sior sit, multum atræ bilis generatur, adeo, ut non mirum uideri debeat, si tum
 pleraq; morborum genera ex atrabile ortum habentia eueniant. Hinc alibi di-
 xit. τῶ φθινοπώρῃ καὶ τὰ μελαγχολικά. Quod autem prædicta omnia 3. Aph. 22.
 sic se habeāt, ab exemplo quod quarto Epidemiorum scribit Hippocrates, pro-
 bari potest. τῶ φθινοπώρῃ ἡμεῖς, inquit, χολὴν μέλαιναν ἢ δὲ μινέως,
 καὶ οἱ φικώδεες πυρετοὶ, καὶ ῥιαλγία χολώδεες, καὶ δ' ἐλμίνθιον.
 Id est. Eumenis uxor filia ue autumno atram euomuit bilem, febres horri-
 dæ, cordis dolores biliosi, & lumbrici. Quibus sanè uerbis quicquid præscri-
 pta sententia docuit Hippocrates, ueritatem habere innuit.

XIIII.

Circa initia accessiones consydera, idq; in omni
 morbo, ueluti in occasu exacerbari, & num an-
 nus in occasum uergat, & ascarides.

Admonet hac sententia Hippocrates accurata diligentia à medico esse obe-
 seruandum tempus, in quo primum inuasit morbus, idq; non tantum in febrī-
 bus, in quibus accessionis tempus certius dignosci potest, sed in omnibus mor-
 bis reliquis, In febribus siquidem multum refert scire tēpus quo incœperint,
 ex eo enim earundem accessiones constitutionesq; diiudicare possumus. Acces-
 siones nanq; per tertium magna ex parte æstate fiunt, per quartum autumno,
 singulis uero diebus, hyeme. Hinc est quod passim Galenus præsertim lib. 1.
 artis curatiuæ ad Glauconem, inter febrium notas tempus enumeret, æstiuum
 tertianæ, autumnale quartanæ, hybernū quotidianæ esse peculiare statuens.
 Porro non parum etiam momenti adfert ad febrium constitutionem pernoscen-
 dam, ubi quis prospexerit num æstate, uel autumno, uel hyeme suum initium fe-
 bris fecerit οἱ περὶ τῶ τεταρταῖοι, ut alibi ait Hippocrates, τὰ πάλ

Tempus.

2. Aph. 27.

COMMENT. IN HIPPOC.

ἀλλ' εἰναι βραχέες, οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ μακροί, καὶ μάλιστα οἱ
πρὸς τὸν χειμῶνα συνάπτοντες. Id est. Aestiuæ enim quartanæ magna ex
parte breues fiunt, autumnales longæ, et maxime, quæ hyemem attingunt. Ita
si ad alios morbos referre uolueris, offēdes singulis æstatem addere celerita-
tem, hyemē uero tarditatē. Quemadmodū enim æstate humores discuti, ita hye-
me intus remanere, ueluti latibulis incubantes, contingit. Inde rectissime in

Aph. 12. Aphorismis scripsit. ὅς παρὰ τοὺς τοῖς καὶ τὰς σάσιας δαλῶσιν,
καὶ τὰς τοῖς, καὶ αὐτὰς τοῖς. Hoc est. Accessiones uero et constitu-
tiones morbi indicabunt, et anni tempora. Proinde cum ait Hippocrates, cir-
ca exordia accessiones consydera, nihil aliud innuere uidetur, nisi quod dilige-
ter animaduertendum sit an æstate, autumno, uel hyeme, morbus incipiat, id
quod sequentibus uerbis, tanquā exemplo quodam, certius indicat, ueluti in

Occasus. occasum exacerbari dicens: Occasum enim autumnum, per similitudinem to-
tius anni ad diei naturalis partes, uocat. Ver namq; matutino tempore, æstas me-
ridiei, autumnus occasui, hyems autē nocti assimilatur. Cæterū consyderandæ
quoq; ideo circa initia morborū accessiones, q; ex eorundē hora qua fiūt, itē lō-
gitudine et magnitudine, morborū augmentū, et futuri rigoris præfinitū tem-
pus disci possint. Quā enim accessiōes, siue per tertium siue per quartū, siue quo-
tidie fiant, similem anticipauerint proportionem, atq; ita anticipando ad lon-
gius extenduntur tempus, atq; insuper uehementius affluerint, tunc manifestū
est morbi augmentum. Neq; enim fieri potest, ut magna incrementa suscipienti-
bus accessiōibus non proxima sit morbi consistentia. Hinc est quod in secun-
do Epidemiorum scribat. πρὸς τὰς ἀρχὰς σκεπτόμενος τῶν νοσούντων ἐν αὐτῇ
καὶ αὐτῇ. Ἀλλὰ δὲ τῇ ἐπιδοσὶ. τὰς δὲ ἐπιδοσὶας τῇσι περιόδοις.
Id est. Circa initia morborum consyderandū num statim morbus uigeat, id quod
accessionum incremento manifestum sit, incrementa uero circuitibus. Præterea

Anni constitu-
tio. medico non tantum quo tempore morbus inuasit, uerum etiam anni totius con-
stitutio et natura inuestigāda erit, an scilicet annus in occasum uergat, hoc est,
an autumnus, qui inæqualis est, naturam accedat, tunc enim autumnales, hoc est,

3. Aph. 4. inæquales morbos, expectabit medicus. Id quod in Aphorismis etiam monuit.
ἐν τῇσι, inquit, ὧς ἔστιν ὅταν τῇ αὐτῇ ἡμέρῃς ὅτε καὶ δαλῶσιν, ὅτε
δὲ τυχὸς ποιεῖ, φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα πρὸς δέχεται καὶ.

Autumnales
morbi. Id est. In temporibus quando eadem die modo calor, modo frigus fit, autumnæ
les morbos expectare oportet. Per autumnales autem morbos non tantum eos
qui præ-

qui præcedenti sententiâ, sed qui in Aphorismis etiâ recensentur, intellige. Cum autem annus in occasum tendit, hoc est, ad autumnî naturam accedit, Ascarides maxime generantur. Sunt uero Ascarides tenues quidam lumbrici, in inferiore parte, præcipue, recti intestini procreati. Plurimi in iumentis male cibum concoquentibus apparent. Proinde in Epidemiorum libro secundo scriptum est. αἱ ἀσκάριδες αἰετοῦ. Hoc est. Ascarides in occasu. Caluus siquidem elegantissimam hanc Hippocratis sententiam affectata, falsaq; sua uersione planè obscurauit, adeo, ut uix sensum eruere possis, et dispeream, si uerbum intellexerit Caluus, id quod inde colligere licet, quòd hanc cum præcedenti et sequenti præter Hippocratis consiliu coniungere ausus est. At uoluit Germanis illis bestiis homo Italus offundere tenebras, ut hoc nomine magis admiraretur. At fefellit eundem sua spes, quod iam Germani homines esse cœperint, malumq; ac indiligentem interpretem Caluum esse agnoscant.

Ascarides

Caluus malus
Hippocratis
interpres.

XV

INfantium tussicula cum alui perturbatione febreq; cōtinua, significat post iudicationem duobus mensibus, uel ut plurimum, die uicesimo, tumores in articulos uenturos. Et si quidem ea quæ e supernis in articulos infra decubuerunt, infra umbilicum stabiliantur, bonū. Si uero supra, pariter morbum non soluunt, nisi suppurauerint. Quæ autem in humeris suppurant, iusto breuiora minoraq; brachia talibus faciunt. Soluet porro & ulcusculorum inferne eruptio, si non rotunda atque profunda fuerint, perniciofa enim hæc, præsertim pueris. Soluet præterea morbum & sanguinis profluuium, id quod adultioribus magis accidit.

Infantes hoc loco Hippocrates uocat, recens natos, et qui fari nondum possunt. Quibus sanè, si tussicula cum alui perturbatione et febre continua acciderit, morbum solui trifariam docet. Primum per tumores articulorum

Infantes.

Mensis

8. Præsa. 25

26

27

feu abscessus, qui eundem fiunt post morbi iudicationem duobus mensibus, uel ad summam die uicesimo. Referrī uero debet partim ad pueri generationem, partim ad morbi initium. Nam bimestre tempus ad puerperium refertur, uicesimus uero dies ad morbi febrisq; principium, ut scilicet duobus iam mensibus à partu transactis morbus iudicetur, uel die uicesimo postquam infans ægrotari incœperit. Mensis autem computatione græca dies triginta continet. Galenus tamen qui hæc atq; alia multa ab Hippocrate scripta, diligenter admodum obseruauit, nihil tale se uidisse ait. Quare cum sit inter ea quæ rarissime contingunt, satis est scire morbum hunc infantium per abscessum iudicari. Diligenter tamen considerandum, an abscessus siue tumores infra uel supra umbilicum fiât. Quod si enim ea quæ è supernis partibus ad articulos decumbunt, infra umbilicum subsederint, bonum, multo namq; præstantius in eas partes tanquam superioribus ignobiliores, morbum abire. Fiunt autem tales in articulis tumores, eo qd crassi ac crudi humores qui concoqui non possunt, in infantibus abundem, adeo ut natura necessario hos in partes minus nobiles detradat, inibiq; abscessum generet. Id autem non tantum infantibus, uerum etiã natu maioribus accidere solet. Hinc in Præsa. 25 scribit, ὅσις ἀμ τωρετῶν μὴκύνη περιεστικῶς διακεμενὸς τῶ ἀνθρώπῳ, μήτε ὀδυνῶς ἐχούσης Δὲ φλεγμονὴν τινὰ, μήτε Δὲ πρόφασιν ἄλλω μὴδὲ μίην ἐμφανέα, τωτέω προσδέχεσθαι ἀποσπῆμετ' οἰδήματ' ἢ ὀδυνῶς ἐς τὴν ἄρθρων, καὶ οὐχ ἡσόν τῶν κάτω μᾶλλον δ' ἐνόντων καὶ ἐν ἐλάσσονι χρόνῳ αἰ τοιαῦται ἀποσάσθαι ῥῖσι νεωτέροισι τελέκοντα ἔτεον. Ὡσοκέπτεσθαι Δ' ἐχὴν ὀδυνῶς τὰ ἐλ ἀποσάστος, ἢν ἔικοσιν ἡμέρας ὁ πυρετὸς ἐχόν ὥσθ' ἄλλ' ἢ. Id est. In longo febre, ex qua tamen æger liberari potest, si neq; ob inflammationem, neq; ob ullam aliam causam manifestam dolor infestat, aut tumidum aut dolorosum in articulis abscessum expectare oportet, præcipue in imis partibus. Maxime uero in his ætatibus quæ triginta annos non excefferunt, eiusmodi abscessus nasci consueuerunt. Non tamen expectandus est abscessus, donec uicesimum diem febris præterierit. Id quod cōfirmat ea quæ paulo ante de die uicesimo diximus, nempe hunc ad febris initium referrī debere. Cæterum, si in ijs partibus quæ supra umbilicum sunt, abscessus fiant, non similiter, hoc est, citra discrimen, morbus finitur, maxime si cerebrum aut pulmonem tētauerint, nam tunc uel phrenitidem, uel peripneumoniam concitabunt. Hinc in 2. Epidemiorum sectione prima

prima ait, βηχώδεσ ἀπεσάσιδσ αἰ μὲν αὐωτέρω θ᾽ κοιλίης, οὐχ
 ὁμοίως τελέως εὐόνται. Hoc est. Abscessus post tussim euenientes, qui
 quidem in ijs quæ supra uentrem sunt, fiunt, non perfecte liberant. Quod si ta-
 men ad exteriora humorum motus factus fuerit, illicq; abscessum fecerit, libera-
 bunt quidem à morbo, at non sine suppuratione. Et si in humeris suppuratio
 fiat, γαλιόγκωνας facit. γαλιόγκωνες autem teste Galeno in libro de ex-
 positione antiquarum dictionum Hippocratis, sunt ὀμικρόν μὲν καὶ ἄτρο-
 φον ἔχοντες ἐν βραχίονα, τὰ ἢ κατὰ τὸν ἀγκῶνα ὀγκωδίστρα ὡς
 πῶρ καὶ αἰ γάλα. Hoc est, paruum et tabescens, habentes brachium, ita
 tamen, ut ea quæ circa cubitum sunt, ueluti mustela, sint tumidiora. De quibus
 Hippocrates in libro de curandis luxatis ita tradit. οἷσι δὲ ἐκ γενεῆς, τὰ
 ἐκ τὰ τα μᾶλλον βραχύνεται ὅσῃα, οἷον ἐν τούτῳ οἱ γαλιόγκων-
 νες. πῶχυσ δὲ ἥσπον, χεῖρ δὲ ἐπὶ ἥσπον, τὰ δὲ ἀνωτέρω οὐδὲν.
 Id est. Quibus uero à generatione humerus luxauit, his ossa proxima breuior
 ra fiunt, ueluti Galiancones, quibus equidem brachium cubitusue ac manus mi-
 nor existit, superiora uero minime. Præterea morbi prædicti Hippocrates so-
 lationem fieri docet per ulcera, præsertim, si inferne erumpant, neq; rotunda
 profundaq; fuerint. Si enim in inferioribus membris eruperint, bonum, eo q
 hæc superioribus multo sint ignobiliora. Minime autem rotunda esse conue-
 nit, labra enim talium plus dissident, nec facile glutinari possunt. Neq; profun-
 da sint, ea nanq; ualenter siccari postulant, præsertim in infantibus, qui tem-
 peramento humidiori præditi sunt. Scire uero oportet ubi nos eruptionem
 uertimus hic Hippocratem ἐκθυσίην habere: ἐκθυσίς autem ἀπὸ τοῦ ἐκθύειν,
 teste Galeno, quod ὁζομαῖν, id est, erumpere, significat deducitur. Cal-
 uis obscurissime inferiorem debacchationem interpretatus est. At nihil mi-
 rum, quando uniuersam hanc Hippocratis sententiam sua uersione obscurio-
 rem reddiderit. Tertio, morbus per sanguinis ex naribus eruptionem sol-
 uitur, quemadmodum et in 2. Epidem. lib. sest. 1. dixit, αἰμορρογία λαῦ-
 ροί ἐκ τῶν εὐόνται πᾶσι. Id est. Sanguinis ex naribus eruptiones abun-
 de factæ, liberant plerunq;. Accidit autem sanguinis ex naribus profluium,
 magis adultioribus, quod hic humor ea ætate redundare incipiat, non quia
 plus de eo generetur quàm prius, sed quia nunc minus absumitur ex ipso. Ad-
 de quod sanguis hac ætate calidior biliosiorq; sit, ad fluxūq; paratior. Hinc est
 quod in Aphorismis scribat. τῶσι δὲ ἐπὶ πρῆσβυτέροις καὶ πρὸς τὴν
 3. Aph. 22

γαλιόγ
κωνεςRotunda ulce
ra cur malaἐκθυσίς
Calui obscu-
ra uersio.Sanguinis ex
naribus erup-
tio.

ἢ ἐκ πρὸς ἀγασσιν τῶν τε γὰρ πολλὰ ἐκ πυρετῶν ἢ ἐκ ῥινῶν αἱματὸς ῥύσιν. Hoc est. Grandioribus autem et iam ad pubertatem accedentibus plurima ex his, et febres diurnae magis, et ex naribus profluvia sanguinis. Quod uero hoc loci Hippocrates de infantium tussicula febreque continua futurum pronunciauit, hoc idem in Praesagijs de uehementi capitis dolore in febre protulit in hunc modum, κεφαλῆς ὀδυνη ἰσχυρὰ τε καὶ ξυγχέουσα πυρετῶ ἢ μὲν τῶν θανάτου σφαιρῶν σφαιρῶν μείων προσγίγνοιτο ὁλέθριον κάρτα, εἰ δὲ ἄλλῳ τῶν τριούτων σφαιρῶν ἢ ὀδυνη ὑπερβάλλοι ἐκκοσιν ἡμέρας ὅτε πυρετὸς ἔχοι, ὑποσκέπτεσθαι καὶ αἱματὸς ῥῆξιν. Ἐκ ῥινῶν, ἢ ἄλλῳ πινὰ ἀποσπασθῆναι τὰ κάτω χωρία. ἐς ἃν δὲ καὶ ἢ ὀδυνη ἢ νεαρά, προσδέχεσθαι καὶ ὥσπερ αἱματὸς ῥῆξιν ἢ ἔκπλησιν. Id est. Capitis in febre uehementes perpetuique dolores accedente letalium notarum aliqua ualde sunt perniciosi. Si uero nullo tali signo apparente, diem uigesimum dolor excesserit, neque febris conquiescat, ex naribus sanguinis fluorem, aut in partibus inferioribus abscessum expectabimus. Similiter dolori etiam recenti sanguinis profusio ex naribus, aut suppuratio superuenire solet.

XVI.

L Achrymæ in acutis morbis male habentibus ultro manantes, bonū, non ultro uero, malū.

Hæc Hippocratis sententia ad σημειωτικὴν, id est, ad eam medicinæ partem quæ ex signis quibusdam futura prædicit, spectat. Docet enim ex lachrymis non sponte promanantibus ægro futurum præagire malum, idque non hoc loco tantum, sed in multis alijs fecisse Hippocratem constat. In quarto namque Epidemiorum libro ita scribit. οἱ μὲν ἐκόντες δακρύουσιν ὃν κακόν, οἱ δὲ ἀκούσιως πρᾶττεῖ, κακόν. Hoc est, Qui sponte illachrymant, non malum, qui uero non sponte, malum. Et in Aphorismis. Ὀκόουσι καὶ ἐν πυρετῶσιν, ἢ ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ἀρρώσιν, κατὰ προάρεσιν δακρύουσιν, ὃν δὲ ἄλλῳ, ὁκόσοι δὲ μὴ κατὰ προάρεσιν, ἀρρώτῃσιν. Id est. Quicumque in febribus uel alijs morbis sponte illachrymant, nihil absurdum, qui uero non sponte, absurdum. Ita in præsagijs, ubi Medicum circa oculorum notas uult esse attentum, admonet, ut diligenter quoque confyderet,

deret, ἢ δακρύωσιρ ἀπροαγέτως, hoc est, an præter uoluntatem illachryment, debilitatem enim potentiae contentiue ostendit, præcipue, ut hoc loci docet Hippocrate, si morbus acutus fuerit, ægerq; male se habuerit. Nam si bene se habuerit, et lachrymæ præter uoluntatem etiam profluxerint, nihil mali, sed sanguinis ex naribus eruptionem potius indicabit. Id quod euidenter admodum Hippocrates alibi monstrauit in eum modum scribens, οἱ σὶν ἐν πυρετοῖς ὀξείῃ, μᾶλλον δὲ καυσώδεσιν, ἀέκουσι δάκρυα παρὰ ῥεῖν, τοῖσιν ἀπὲρ εἰνὼν ἀμορραγίῳ προσδέχεσθαι, ἢ μὴτ' ἄλλα ὀλεθρείως ἔχουσιν ἐπὶ τοῖσι δὲ φλαύρως ἔχουσιν, οὐκ ἀμορραγίην, ἀλλὰ θάνατον σημαίνει. Id est. Quibus in febribus acutis, præsertim ardentibus, præter uoluntatem lachrymæ promanarint, his sanguinis ex naribus profluum expectandum, idq; si reliqua se male non habuerint. In quibus uero male habent, his non sanguinis eruptionem, sed mortem potius portendit. Porro Galenus quoq; lib. 3. de Crisib. cap. ultimo inter alia signa profluij sanguinis, oculos illachrymantes recenset. Verba eius hæc sunt, τὰ δὲ τῶν ἀμορραγῶν ἰδιὰ μαρμαρυγὴς μὲν, ὅτι ξανθὸς ὁ χυμὸς, ἀμβλυωμὰ δὲ ὅτι πολὺς ἀθρόως ἀναφερόμενος ἐμφράττει τὰς ὁδοὺς τοῦ πνεύματος. οὕτω δὲ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ δακρύουσι τῷ πλῆθει τοῦ ρεύματος ὥς περ καὶ τῆς ὀφθαλμίας. Hoc est. Propria uero signa profluij sanguinis quidam fulgoris motus apparentes quū humor est flauus. Obtusiones autem quoniam multus et totus simul elatus ad superiora spiritus meatus obserat. Ita autem et oculi lachrymantur, ob fluxus multitudinem, quod etiam in inflammationibus oculorum accidit. Deniq; nihil miri si oculi proprium affectum, lippitudinem scilicet, in palpebris asperitatem fluxionemq; ex capite habentes, præter uoluntatem lachrymentur, neq; istis præsentibus malum portendent oculi non ultro lachrymantes, eo quod non ob potentiae contentiue debilitatem, tum accidere certum sit, sed tantum ob affectum præsentem, oculos infestantem.

Epi. κατὰ 2

Signa profluij sanguinis.

XVII.

QUibus palpebræ intenduntur, malum, non minus autem malum, si aridæ instar spumæ fuerint; oculi quoq; subobscuri, squalidi, intus ru-

gosi, immobiles, uix uertibiles, intus agitati, & quæcunq; alia huiusmodi adsunt, malum.

Palpebræ intentæ.

1. Præsa. 10

1. Præsa. 15

Calui error

Oculi obscuri

4. Aph. 49

1. Præsa. 13

Squalidi oculi

Ad præfagiendi artem & hæc sententia spectat, quæ Medicum ex oculis palpebrisq; ægri interitum præfagire docet. Primum autem omnium malum esse admonet, ubi palpebræ nimium intenduntur, id namq; magnam siccitatem quæ sine uirtutis imbecillitate esse non potest, portendit. Hæc ubi maxima fuerit, palpebræ non tantum intenduntur, sed uelut spuma aridæ fiunt. Hinc est quod Hippocrates in Præfagiorum libro inter exitiosas notas ὅτι δὲ δὲ μα δὲ πάλιν μέτωπον σκληρόν τε καὶ πάλιν ταμὲν ἢ καρφαλέον, Hoc est, & cutem circa frontem duram, intentam & aridam. Et quas hoc loco βλέφαρα πάλιν ταμὲν α. Hoc est, palpebras intentas uocauit, has alibi καμπύλα nominat dum inquit, ἢ δὲ καμπύλον γένηται, ἢ πηλὸν, ἢ ὠχρὸν βλέφαρον, ἢ χεῖλος, ἢ εἰς μετὰ πινος τῶν ἄλλων σημείων, εἰδέναι γὰρ ἐγγὺς εἶναι θανάτου. Id est. Si palpebra, aut labrum, aut nasus retorquetur, aut pallet, aut liuore inficitur, accedente quopiam reliquorum signorum, ægrum morti proximum esse haud dubitandum. Nam ut ait Galenus δὲ καμπύλον τὰ σπασμὸς πινὸς παρὰ τὸν ὄφθαλμον, ἢ πηλὸν/σπασμὸς θάτερος τῶν κλειόντων μυῶν δὲ ὁ φθαλμὸς σημείον. Hoc est. Si peruertitur palpebra, tentationem quandam conuulsificam, aut resolutionem in alitero ex musculis oculos claudentibus indicat. Errat autem hoc loco Caluus qui βλέφαρον, quod nihil aliud est nisi pellis oculum claudens, dictum quasi φάρος τῷ βλέπῳ, id est, oculi indumentum, supercilium uertit, quod Græcis ὀφρύς dicitur. Mirum certe in leuioribus his tam pueriliter hallucinari Caluum, cum nemo sit qui nesciat supercilia à palpebris esse diuersa. Præterea malum esse ait Hippocrates si oculi obscuri fuerint, hoc est, hebetes, obtusi, caliginosi, aut parum prospicientes, imbecillitatem namq; ac mortificationem uisionis facultatis, indicant. Atq; hinc est quod alibi scripsit. Ἐν μὲν Διαλείπῳ τῶν πυρετῶν ἢ μὴ βλέπει ἢ δὲ ἀδενέος εἶναι ὅτι ἂν τοῦτέων γένηται. ἐγγὺς ὁ θάνατος. Id est. In febre non intermittente, si oculus non uideat, iam debili existente corpore, mors proxima est. Ita in Præfagijs inter notas oculorū perniciosas recenset & hanc ἢ πλὴν αὐτῶν φεύγωσιν, hoc est, lumen refugiant. Pari modo malum existit, ubi squalidi fuerint oculi, nam id sine extrema siccitate fieri non potest. Hinc ubi supra damnat si ὅτι

ὄφθαλμοι δὲ χλωροὶ, id est, aspectus squalidi fuerint. Non minus malum portendunt oculi intus rugosi, immobiles, uixque uertibiles, non enim solummodo immodicam siccitatem, uehementemque refrigerationem, sed motoriae facultatis quae in musculis est, debilitatem, absolutamque mortificationem significant. Malum denique si oculi intus agitati fuerint, indicant enim aut delirium aut tremorem circa musculos eorum, e quibus alterutrum per relatum affectionem exitiosum habetur. Profecto delirium ex indigentia maximo cum periculo est, & item tremor propter ariditatem opificiorum, insanabilis est. Quos autem hic ἐνδεδινημένους, id est, intus agitados, hos in Praesagijs ἐν αὐτῷ ἐνδεδινημένους uocauit, hoc est, Galeno interprete, ἀσκήκτους ἐν κινεμένους διαπαντός ὀφθαλμούς, id est, instabiles & subinde frequenter commotos oculos. Hinc nos intus agitados, hoc est, frequenter motos uersosque uertimus. Postremum, mala ac perniciosa esse docet Hippocrates omnia alia signa, quae talia sunt, id est, quae debilitatem uirtutis uisoriae, immodicamque siccitatem portendunt, qualia sunt quae recensentur ab Hippocrate locis iam citatis.

Oculi intus rugosi.

Oculi intus agitati.

ἐνδεδινημένοι

XVIII.

Febrium hæc quidem manu sunt mordaces, illæ uero mites. Quædam autem non mordaces, sed incrementales. Aliæ acutæ, uerum ab ipsa manu deuictæ. Nonnullæ confestim exardentes, quædam semper debiles atque siccae. Aliæ salsæ, nonnullæ inflatæ, aspectu graues. Aliquæ ad manum humidæ. Aliæ rubicundæ ualde. Aliæ præpallidæ, aliquæ liuidæ, & alia istiusmodi.

Hippocrates præscripta sententia mira quadam breuitate febrium, ut ab ipsius rei substantia ac dignotione, in proprias primum differentias, dein in eas quæ à colore sumuntur, fecit sectionem. Siquidem febrium substantia non tantum Hippocrati, optimisque alijs medicis, sed & omnibus hominibus, in eo qui præter naturam calore consistit. Caloris autem differentie & ex eo quod magis & minus, & ex modo motus caloris, & ex materia in qua hic præter naturam calor accenditur, accipiuntur. Omnes autem has caloris differentias

Febrium substantia in quo consistit.

Caloris differentie.

C O M M E N T. I N H I P P O C.

Hippocrates hoc loco pulchre admodū ex ordine colligit. Primum ab eo quod magis & minus, tangentibus enim nobis febricitantium corpora, calor febrilis aut maior aut minor erit, si maior, hoc est, uehementior, tunc manum adhibitam nimio caloris sensu mordebit, sin paulo minor, mitis, hoc est, manum minime demordens, apparebit. Atq; hæc prima differentia existit, quæ à calore desumitur. Secunda autem à modo motus caloris colligitur, febres enim quædam tales sunt, ut ubi primum admota fuerit manus, minime mordaces appareant, increscit tamen earundem mordacitas nonnihil postquam manum ad tempus continueris. Quemadmodum è regione aliæ quidem quàmprimum manu admota acutæ esse sentiuntur, at paulo post acutus ille calor deficit, à manuq; deuincitur. Acutæ uero febres hoc loco Hippocrates uocat, quæ ue locem præcipientemq; ac cito deficientem calorem habent, haud aliter quàm acutos morbos, quos sic nominamus, quòd statim ad finem perueniant. Sunt autem in hoc genere febrium nonnullæ, quæ confestim admota manu exardentes sunt, quædam uero semper debilem calorem & siccum, qualis scilicet est lapidis excalfacti, præ se ferentes. Porro, in hoc genere differentie sunt & salsæ dictæ, quæ utiq; non ad gustum, sed ad tactum referendæ sunt, tangentibus enim pruritus quasi excitare in manibus uidentur, id quod & à salsis alijs si contrectentur, fieri solet. Tertia febrium differentia ab Hippocrate desumitur à materia in qua calor præter naturam accenditur, quia uel sola aërea substantia, uel corpora etiam solida sufficienter incaluerunt. Si primum, tunc febres inflatæ fiunt, sic dictæ, quòd manu admota flatuosa aëreaq; sub ea substantia sentiatur, ab Hippocrate *πνευμώδεις* appellantur, hoc est, ut Galenus in libro expositionum antiquarum dictionum Hippocratis interpretatur, *πνευματώδεις*, id est, si latine uertas, inflatæ. Intelligit autem hoc nomine dubio procul febres quæ in spiritibus accenduntur. Quod si uero solida corpora incallescunt, tunc febres hæ procreantur quæ hecticæ nominantur, quæ equidem quia totius corporis consumptionem inducunt, ijsq; correptos horrendos faciunt, sit, ut hic aspectu graues ab Hippocrate dicantur, licet alij ad flatuosas illas febres perperam referant, quemadmodum ex lib. 1. Galeni de differentijs febrium cap. 1. ubi hanc Hippocratis sententiam citat, satis liquet. Ceterum per hæc uerba aliæ ad manum humidæ, febres quæ in humoribus accenduntur intelligit, adeo ut triplex genus febrium ex ordine iam describat, unum, cuius materiam spiritū, alterum solida, tertium aut humores esse statuit. Atqui absolutis primis, & quæ à substantia sumuntur febrium differentijs, deinceps

Modus motus caloris.

Acutæ febres

Salsæ febres

πνευμώδεις
Rb.

Aspectu
graues

Febres hu
midæ.

deinceps ad eas se transfert, quæ à colore accipiuntur. Sunt enim aliæ rubicundæ ualde, aliæ præpallidæ, aliæ uero liuidæ. Vbi animaduertendum, quod Hippocrates non simpliciter rubicundas aut pallidas, quemadmodum liuidas, sed cum uehementia seu exaggeratione ἐξεγυῖσθαι ἢ ἐξώχθαι, hoc est, impense rubras & pallidas dixit, innuens hoc ipso liuidum seniper malum portendere, rubrum uero ac pallidum minime, nisi uehementia accesserit. Febres enim rubicundæ ualde, immodicum calorem, sanguinemq; multum, haud aliter quam præpallidæ magnam bilis copiam, indicant. Liuidæ autem non solum sanguinis uerumetiam caloris natiui defectum significant, quo nomine & omnium perniciosissimæ sunt. Quod uero in fine addit & alia istiusmodi, hunc habet sensum. Sunt quidem præter memoratas plures aliæ febrium differentie accidentales, utpote quod hæc sunt continuæ, illæ intermittentes, & intermittantium hæc tertiana, illa quotidiana &c. ego tamen Hippocrates magis proprias quæ scilicet ab ipsarum febrium substantia sumuntur, recensui.

XIX.

Distensiones corporis, articularum duricies, æger ipse resolutus, articularumq; distorsiones, malum.

Paulo ante ab oculorum notis Hippocrates futura prædicere docuit, hoc autem loco ab habitu totius corporis, ægri exitum inuestigandum esse monet. Quatuor uero ex ordine tractat, quæ ægrotantis interitum portendunt. Primum distensiones totius corporis. Secundum articularum duricies. Distentum autem hoc loco dicitur, quod remisso seu relaxato contrarium est. Durum uero quod molli. Proinde hallucinatus est Caluus, eo quod συντάσις contabescētias uerterit, cum σύντασις, hoc est, distensio, non tantum ob defectum, aut inanitionem nimiam, sed ob plenitudinem etiam fieri possit, id quod in inflammationibus satis liquet. Vtrunq; porro & distensio corporis, & articularum duricies malum, quod hæc nimiam ob siccitatem, frigiditatemq; illa autem non ob prædicta tantum, uerumetiam ob ingentem inflammationem fiat. Hinc est quod in Præfagijs scripserit. κεκλιμένον δὲ καὶ καταλαμβάνειν τὸ νοσεῖν. ὡς τὸ ἰατρὸν ὡς τὸ πλεονέχον τὸ δεινόν ἢ τὸ αἰετίζον, καὶ τὰς χεῖρας, τὸ βλάψαι, τὸ τὰ σκέλεα ὀλίγον ἐπικεκταμένα ἔχοντα, καὶ τὸ ξύμπαν σῶμα ὑγρὸν κείμενον, οὕτω γὰρ καὶ οἱ πλεῖστοι

ἢ ἐξέγειρον

ἢ ἐξώχθαι

Rubicundæ

Liuidæ

Distentum

Durum

Caluus hallu-
cinatur

σύντασις

1. Præfag. 15.

COMMENT. IN HIPPOC.

- τῶν ὁ γινόμενων κατακλίνονται. Id est. Deprehendendus est aeger in dex-
trum, sinistrum ue latus cubās, brachijs, ceruice, & cruribus paulo reductis,
ac uniuerso corpore molliter affecto, qui serè sani quoq; iacentis habitus est. Et
1. Præfag. 17. paulo post. ὅπῃον δὲ κεῖσθαι, καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὸν ἄκρον, καὶ
τὰ σκέλεα ἐκτεταμένα ἔχοντα ἥσον ἀκρόθιν. Sed non laudatur decu-
bitus, quo brachia, ceruix, & crura extenduntur. Et iterum. αἰετον δὲ καὶ
2. Præfag. 5. ἅπαν τὸ σῶμα θερμὸν τε εἶναι μαλακὸν ὁμαλῶς. Hoc est. Securita-
tem pollicetur corpus, quod æqualiter molle & calidum est. Tertium quod ma-
lum portendit est si aeger resolutus fuerit, debilitatem enim facultatis motiue,
eius præcipue quæ musculos mouet, significat, hac nanq; ratiōe corpora egro-
tantium soluta languidaq; apparent. Quartum, quod malum in ordine est,
κατάκλα- sunt confractiōes, quas Hippocrates κατάκλάσεις uocat. Significat autem
σι hoc nomine contorsiones seu peruersiones membrorum, cum scilicet non suo,
sed peruerso ordine statuuntur. Aut cum distorquentur, inuertunturq; ita, ut
ex rectis flexuosa fiant, quemadmodū in conuulsione accidere uidemus. Quod
si ex nimia siccitate prouenerit, exitiosissimum malū monstrabit. Hinc in Præ-
1. Præfag. 20. sagijs dixit. θάνατός τις ὃ καὶ τὸ κεχηνότα καθεύδειν αἰεί. Ἐτὰ σκέ-
2. 21. λεα ὅπῃς κεμεῖς συγκαμμεῖς ἢ ἰχυρῶς καὶ διαπλεγεμεῖς.
Id est. Perniciosum est, ubi hians quis assidue dormit, aut ubi supinus iacet, cru-
ribus uehementer contortis complicatisq;.

XX.

O Culi ferocitas delirium significat, malū quoq;
& eiusdē sine ordine motus, atq; peruersio,

Iterum Hippocrates ad oculi notas diuertit, docetq; ex ijs futura præfagi-
re medicum. Tres autem præcipue hac sententia enumerat, quarum prima fero-
citas est oculorum, quam delirium paulo post futurum significare tradit. Id
quod tam certum est, ut etiam plebeis innotescat. Nam ubi horrendum esse ocu-
lorum aspectum uiderint, mox futuram insaniam pronunciant. Vtus est autē
eleganti uocabulo Hippocrates πῦακροῦς, metaphoricῶς ad animum
transferens, quod de corpore dici proprie solet. πῦακροῦς enim Græcis pro-
prie est ebrius uacillo, aut aberrare facio, hinc πῦακροῦς quasi mentē aber-
rare, aut uacillare faciens Hippocrates, dixit id quod certe contingit ijs qui
delirio capiuntur. Proinde πῦακροῦς hoc loco, ut aliās etiam, idem est,
quod

πῦακροῦς
πῦακροῦς
κόν.

quod delirium, aut mentis uacillationem portendens. Inde est quod $\pi\epsilon\sigma\sigma\alpha$
 $\sigma\omicron\varsigma$ stultus etiam Græcis dicatur. Secunda oculorum nota malum significans
est eorundem frequens, ac sine ordine motus, quem $\epsilon\epsilon\varsigma\iota\psi\iota\nu$ nominat Hippo-
crates, ἀσὶ πτω equidem uerbo, quod Græcis proprie temere nulloq; ordine huc
atq; illuc spargo seu proijcio, significat. Adeo q; $\epsilon\epsilon\varsigma\iota\psi\iota\varsigma$ planè contrariū sym-
ptomata est ferocitati, quam $\delta\epsilon\sigma\sigma\omicron\varsigma$ Hippocrates nominauit, nam quemadmo-
dum in hoc immoti subinde seruantur oculi, ita in illo breui huc atq; illuc mo-
uentur. Perniciosus autem est is oculorum frequens motus, eo quod musculo-
rum oculi, cerebri affectiones sentientium, tremorem, significet, quem pau-
lo post insania comitatur. Hinc in Præfagijs dixit, $\kappa\upsilon\gamma\omega\alpha\alpha\delta\iota\delta\iota\pi\upsilon\kappa\nu\alpha$
 $\kappa\iota\nu\epsilon\omega\nu\tau\alpha\mu\alpha\nu\eta\nu\alpha\iota\upsilon\sigma\tau\omicron\varsigma\epsilon\lambda\omega\iota\sigma$. Id est. Si frequens oculorum motus fu-
erit, insaniam cōminatur. Tertia oculorum nota malum portendens est per-
uersio, quam $\kappa\alpha\tau\acute{\alpha}\kappa\lambda\alpha\sigma\iota\upsilon$ Hippocrates appellauit. Hæc autem sit teste Gale-
no in suis commentarijs, $\omicron\tau\alpha\nu\delta\alpha\sigma\varsigma\epsilon\phi\eta\tau\alpha\tau\acute{\alpha}\beta\lambda\acute{\epsilon}\phi\alpha\rho\alpha$, id est, ubi
peruertuntur palpebræ. Mala autem existit quod tensionem quandam con-
uulsificam, aut resolutionem in altero ex musculis oculos claudētibus indicet.
Hinc alibi ait. $\eta\tau\epsilon\lambda\iota\delta\omicron\nu$, $\eta\omega\chi\omicron\delta\omicron\nu\beta\lambda\acute{\epsilon}\phi\alpha\rho\omicron\nu$, $\eta\chi\epsilon\iota\lambda\omicron\sigma$, $\eta\rho\iota\sigma\mu\epsilon\tau\acute{\alpha}$
 $\tau\iota\nu\omicron\varsigma\tau\omega\nu\alpha\lambda\lambda\omega\nu\sigma\mu\epsilon\iota\omega\nu$, $\epsilon\iota\sigma\epsilon\nu\alpha\chi\epsilon\eta\gamma\iota\varsigma\epsilon\omicron\nu\tau\alpha\theta\alpha\nu\acute{\alpha}\tau\omicron\upsilon$.
Id est. Si palpebra, aut labrum, aut nasus retorquetur aut pallet, aut liuore in-
ficatur accidēte quopiam reliquorum signorum, ægrum, morti proximum esse
haud dubitandum. De qua re plura supra Aphorismo 17. diximus.

εεσιψις.

1. Præfag. 32.

κατάκλασις.

1. Præfag. 15.

HIPPOCRATIS

SEXTI EPIDEMIORVN

Libri, Particula Secunda.

I.

Dilatare, constringere oportet, hæc quidem, il-
la uero non. Humores hos expellere, illos sic
care, alios autem inducere, huic sane, illi uero non.

Hippocrates hac sententia nihil aliud nisi contrariorū contraria esse re-
media, insinuat, idq; aliquot curationum modis, quos contrarijs affectibus ada-

aptandos ministrat. Ea enim quæ plus iusto angusta sunt, dilatanda esse, haud aliter quàm quæ nimium aperta sunt, constringenda docet. Contingit enim nonnunquàm præter naturam, aut dilatari, aut constringi uenas, aliarumq; partium ora sensui obiecta, item cutem, & ea quoq; quæ in profundo corporis latent, quibus nisi cōtrarijs succurratur, non leue, qui hoc modo afficitur periculum subijt. Dilatantur autem constricta calidis, dilatata uero constringuntur frigidis. Verbi gratia, si immodicum sudorem ob plus æquo apertos cutis meatus erumpere conspexeris, eosdem frigidis ac constringentibus medicamentis, maxime si hinc uirtutem dissolutam iri timueris, recludas. Ex aduerso uero si obstructos meatus, ut nullo pacto sudor elici queat, offenderis, dilatantia ac de-

Dilatare quā
do conuenit

1. Aph. 21.

Constringen
dum quando

2. Aph. 22.

Siccandum
quando

Siccare

διαφθεῖν

tergentia medicamenta admoueto. Dilatate autem maxime conuenit cum natura in euacuationibus ad loca conferentia, ut sunt intestina, uentriculus, uerica, uterus, cutis, palatum, & nares, repat. Id quod alibi etiam docuit.

Id est. Quæ ducere oportet quo maxime natura uergit per loca conferentia co ducere oportet. E regione ubi motus humoris noxij est ad loca inutilia, si quando uidelicet hæc ipsa aliquem habuerint suapte natura principatum, & maius ex ipsis damnum est subsequuturum quàm morbus qui iudicatur expostulet, hic constringere conuenit. In summa medicus nature motū diligenter animaduertat, ut si idoneus fuerit, huic adminiculetur. Sin contrarius, hunc auertat. Id quod ips uerbis, hæc quidem, illa uero non, Hippocrates innuere uoluit. Cæterum humores hos expellere, illos siccare, alios autem inducere oportet. Expellere quidem ubi supra modum aucti fuerint, idq; uel per medicamenta purgantia, clysteres, uomitus, urinam mouentia, sudoresq; uenæ sectionem, hæmorrhoidas, menses, uel cucurbitulas, & si quæ sunt aliæ

euacuationis species. Hinc alibi scripsit. & τὸ πλεονέκτην ὁκόσῃ ἂν νοσήματα εἴνῃσι κίνῳσις ἵπτα, καὶ τὸ ἄλλων ἢ ἐναντίῳσις Id est. Qui cunq; morbi ex repletionem fiunt curat euacuatio, & aliorum contrarietas.

Siccare autem, ubi humorum collectiones disijcere, seu dispergere, ut sine aliqua suppuratione soluantur, & euanescant conamur, oportet. Siccare enim hoc loco nihil aliud est, quàm discutientibus medicamentis educere. Testis Galenus in suis commentarijs, qui ξηρῶν quod siccare uertimus, idem quod διαφθεῖν significare tradit. διαφθεῖν uero Latinis nihil aliud est, nisi discutere aut dispergere. Hinc διαφθῆκσις euacuationis genus quod Latinis insensilis euaporatio, aut inuisibilis perspiratio dicitur. Porro inducere conuenit, ubi

ex de

ex defectu morbus oritur. Hinc alibi ait. ὁκόθεν ἂν νοσήματα ἀπὸ κενώσεως γένωνται, πληροῦν ἵκνται. Hoc est. Quicunq; morbi ex euacuatione fiunt, repletio sanat. Inductio autem humorum non solum per ea quæ comeduntur, uerum etiam per ea quæ bibuntur fieri potest. Hinc est quod in Aphorismis scripsit. λιμὸν δῶξεν λυεῖ. Id est. Famem uini potio soluit. Vt autem diligentius perscrutetur medicus, quibus humorum inductio cōueniat, quibusq; minime, epilogi uice addidit Hippocrates, huic sanè, illi uero nō, quasi diceret, cum omnis morbus, aut ex plenitudine, aut defectu succorum contingat, cura ut huic qui ob defectum alimenti male habet, inductionem alimentiq; appositionem adhibeas, illi uero qui ob totius corporis, aut particulæ alicuius plenitudinem ægrotat, minime, sed euacuationem potius accommodes, quando, ut paulo ante diximus, morbos ex repletionem factos euacuatio curet. Proinde lapsus est hoc loco Caluus, eo quod hac pro huic, repugnante planè sententia uerterit.

Inductio humorum per quæ fit

2. Aph. 21.

Calui lapsus

II.

Attenuare oportet, impinguare, corpus, cutem, carnes & alia, hæc quidem illa uero nō. Lenire, asperum facere, obdurare, mollire, hæc sane, illa autem minime. Exuscitare, obstupefacere, aliaq; quæcunq; huiuscemodi. Ad proxima deriuare, obsecundantia reuellere confestim, resistentia uincere.

Pergit Hippocrates in inculcando uulgato hoc medicorum theoremate, contraria contrariorum sunt remedia, ut hoc nomine medicum in adinueniendis contrarijs reddat diligentem. Attenuare autem in primis ea quæ crassa pingua ue existunt, ea uero quæ extenuata ultra modum sunt, impinguare docet, siue corpus, siue cutis, siue caro, aut aliud corporis membrum ita affectū fuerit. Quod autem corpus diximus, hoc Hippocrates τεῦχος uocauit, quæ equidem dictio & si aliàs uas significet, perperam tamen Caluus in eo significato hoc loco ab Hippocrate usurpatā putat. Quod uero crassa ultraq; modū pingua extenuāda sint, alibi etiam Hippocrates docuit, in eum modū scribēs. ἐν ταῖσι γυμναστικοῖσιν αἱ ἐκ τῶ ἀκρῶν βύεξις σφάλεται ἂν ἐν τῷ ἐλάτῳ

τεῦχος
Caluus errat
1. Aph. 5.

COMMENT. IN HIPPOC.

τῶν ὥσιν. οὐ γὰρ διώκονται μένειν ἐν τῷ αὐτῷ, οὐδ' ἐξέμελλειν ἐπὶ
 ὅτι οὐκ ἐξέμελλουσιν οὐκ ἐπὶ διώκονται, ὅτι βέλπον ἐπιδιδόναι, λείπεται
 τὸ ἰδίον χεῖρον. τοῦτέων δ' εἵνεκα τὴν ἀνέξον λείν συμφέρει μὴ
 βραδέως. ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀναθρέψῃς λάβῃ δ' σῶμα. Id est. Ha-
 bitus athletarum, qui ad summum bonitatis attingunt periculosi si in extremo
 constiterint, neq; enim possunt in eodem permanere, neq; quiescere. Cum ue-
 ro non quiescunt, neq; possunt proficere in melius, reliquum est, ut decidant in
 deterius. His de causis igitur bonum habitum statim solvere expedit, ut cor-
 pus rursus nutrirī incipiat. Ita alibi quoq; nimium crassas mulieres Hippocra-
 tes extenuari, ut concipiant monet, in hunc modum scribens. ὁκόσαι πρὸ φύ-
 σιν παχύνει εὐσοι μὴ ξυχαμβάυσιν ἐν τῇ γαστρὶ, ταύταισι δ' ἐπὶ
 πλοῦτον δ' σῶμα τ' ὑπερέων ἀποτρέχει, πρὶν ἢ λεπτυνθῆναι οὐ κύνουσιν.
 Hoc est. Quaecunq; præter naturam crasse non concipiunt utero, his omnia
 tum os uteri comprimit, & priusquam extenuentur non concipiunt. Ceterū
 ea quæ ultra modum extenuata sunt hæc impinguare seu incrassare cōuenit.
 Modus in his eam re observandus est, quæ præscribit in Aphorismis ita inquit:
 τὰ ἐν πολλῷ χρόνῳ λεπτονόμα σῶματα νεογνῶς ἐπανατρέφειν, τὰ
 δ' ἐν ὀλίγῳ, ὀλίγως. i. Quæ longo tēpore extenuantur corpora, lente
 reficere oportet, quæ uero breui, breuiter. Porro partibus his, quæ ob id quod
 exasperate naturalem amiserunt habitum, leuitas naturalis inducenda erit.
 Veluti cum fauces, aut aspera arteria ob acres cibos, aut cutis ob scabiem, aut
 lepram, item alius ob biliosas excretiones exasperantur, tunc medicamentis
 lenientibus, & quæ nullamordacitate prædita sunt, curanda erunt. At quibus
 leuitas præter naturam inest, his asperitas medicamentis, quæ sufficienter ab-
 stergant, & parum adstringant, ut docet Galenus cap. 95. artis medicæ, reuo-
 canda est. Verbi gratia, si in mento aut capite leuitas quædā existat, medicamen-
 ta capillos producentia adhibenda erunt. Quemadmodum ubi in uentriculo
 uel intestinis lubrici pituitosiq; humoris copia fuerit, abstergentia exaspe-
 rantiaq; medicamina iniicienda erunt. Pari ratione, quæ plus iusto mollia exi-
 stunt, ea obdurare: & quæ supra modum obdurata sunt, ea molliere oportet, id
 quod nonnunquam in toto corpore, nonnunquam in eiusdem tantum parte fie-
 ri solet. Sunt enim quibus habitus totius corporis præter naturam mollis, &
 aquosus existit, qui nimirum dura frictione, exercitatione multa, medicamen-
 tisq; siccantibus, indurandus uenit. Quod & faciendum erit, ubi una tantum
 corporis pars plus iusto mollis fuerit. Sed quæ indurata plus æquo sunt, hæc
 subina

9. Aph. 45.

2. Aph. 7.

Leuitas qui-
 bus inducēda

subinde mollire decet, ad eum modum quem Galenus libro 14. The. Metho. cap. 4. & 5. monstrat. Præterea exuscitare interdum sensum & motum amis- sum oportet, id quod calidis efficitur medicamentis, quemadmodum alibi docuit, dicens. ὁκότ' ἐπὶ τῷ ξύστει θνήσκει, τοῦ τέτοιου δ' ἐπεμὸν φίλον. Id est. Quæcunq; à frigore moriuntur, his calidum amicum. Hoc modo lethar- go arreptos exuscitare solemus. E regione ubi uehemens dolor ægrum mole- stauerit, hic stupefacientia medicamenta adhibere conuenit, ita tamen ne modum in ijs excedamus, quando tum planè corpus refrigerent ac interimant. Hinc est quod alibi dixerit, νόσση δὲ μετρίῃ ὀδύνης λυτική. Hoc est. Stupor enim mediocris dolorem soluit. Insuper quod in contextu sequitur, et alia quæcunq; talia, hunc sensum habet. Instar iam dictorum omnia contrarijs curantur, nimi- rum calida frigidis, frigida calidis, humida siccis, sicca humidis, & summatim omnia suis contrarijs sanantur. Posthæc Hippocrates modum præscribit, qua- liter humores ad loca aut membra non conferentia confluentes auertendi sint. duplicem autem modum, quibus sanguis aliq; humores auertuntur, atq; ad alia membra conuertuntur, indicat. Vnum cum ad proxima deriuantur, alium cū ad contraria reuelluntur, illud προχέτευν, hoc ἀντιπαῶν uocat. De qui- bus Galenus libro quinto, de curandis morbis, capite tertio, ita scribit. ἀποτρέπεται δὲ τὸ ἀποτρέφεται δ' αἷμα πρὸς ἑτέρα μέλη προχέ- τεύσει τε καὶ ἀντιπαῶσι, καὶ γὰρ ὁ Ἱπποκράτης δυνάματα κοινὰ πάσης ἀμέλει κενώσεως. προχέτεται μὲν ἐν εἰς τὸ πλῆθος οὐτόπου. ἀντιπαῶται δὲ ὅς ἀντικείμενοις. οἷον τῷ δὲ ὑπὸ τῷ ὀφθαλμῷ κενώμενον, ὅς ἐν ὀφθαλμῷ καὶ προχέτευσιν, καὶ τῷ δὲ ὑπὸ τῷ ὀφθαλμῷ κενώμενον, ὅς ἐν ὀφθαλμῷ καὶ ἀντιπαῶσιν. Id est. Auertitur autem sanguis adq; alia membra conuertitur, tum ad proxi- ma deriuatus, tum ad contraria reuulsus. Nam hæc quoq; Hippocratis inuen- ta sunt, omnis scilicet immodicæ uacuationis communia remedia. Deriuatio ad uicina fit, quum id quod per palatum uacuatur, per nares transfertur. Ad con- traria reuulsio fit, quum id ad inferna reuellitur. Rursus quod per sedem pro- fluit, id per uulua deriuamus. Verum ne in his duobus modis auersionis erret medicus, breuibus Hippocrates docet, quando illo aut altero utendum sit. Si enim obsecundantes humores medicus habuerit, reuulsione & ad longinqua auersione opus erit, idq; confestim faciendum, ne si moram contraxerint, no- xam maximam inferant. Hoc autem præcipue attentandum erit, si in eo loco

Exuscitare

Stupefacientia

προχέτευν
ἀντιπαῶνDeriuatio
Reuulsio.

COMMENT. IN HIPPOC.

ad quem humores repunt inflammationis initium fuerit. Hinc est quod Galenus lib. 13. The. Metho. cap. 5. in hunc modum scribat. οὐκ ἔνδον οὐδ' ὅταν ἡ νόσος κατὰ τὴν ἐσθραν ἢ τὴν τὸ πλυσίον μορίων ἀρχὴ φλεγμονῆς γίγνεται τὰς ἐξ ἑαυτῆς παύσεις, ὥς ποῦ οὐδ' εἰ κατὰ κύστιν ἢ αἰδοῖον ἢ νεφροὺς οὐρητικὰ φάρμακα καταπίνειν κελεύσεις. οὐδ' εἰ γυναικὶ κατὰ μήτραν ἢ αἰδοῖον ἐμμηνα κινήσεις, ἀλλ' ὅς τὰ πρῶτα τὰ τὴν αὐτίωσιν αἰετοποιήσας. Hoc est, Neq; igitur cum uel circa sedem, uel aliquam huic uicinam partem initium inflammationis incidit, alium deijcies. Neq; cum in uescica, uel genitali, uel renibus est coepta, medicamenta quae urinas prouocent bibenda dabis. Nec si mulieri in utero uel pudendo insedit, menses huic prouocabis, sed ad partes quae maxime longinquae sunt, semper auersionem facies. Quod si uero non obsecundantes, sed resistentes humores medicus habuerit, id quod sit dum membro affecto insederunt, hoc unum conetur, ut eosdem uincat, commotisq; auxilijs naturam adiuet, hoc autem ipsum ad proxima deriuatione efficiet, aut ab ipsa particula, quae affligitur uacuatione. Hinc Galenus libro 4. The. Metho. cap. 6. rectissime inquit. ὥς τε καὶ νῦν εἰ μὴ ἐπιφέρειτο σφοδρῶς τὸ ῥεῦμα, δὲ τὸ ἐναντίων αὐτοπάσσομεν, ἄνω μὲν γενομένης τὴν ἐλκὸς κάτω καθάροντες εἰς τὸ ἐνδοῖσι κάτω μέρει συσκήν, τὴν ἄνω κοιλίαν κενούντες. ἢ δὲ ἡ παύμενης ἑκατὰ τὸ μόριον ἐσκελεμένης. πρὸς τεύειν ἄμενον, ἐγγυτέρω ἢ ἡ μετάληψις, ἢ ὁρμή, καὶ ἡ ὀλκή τῶν καθάροντι φαρμάκων ῥᾶν ἐκ τοῦ πλυσίου. Id est. Quare nunc quoq; si etiamnum fluxio ualenter irruat, reuellere ad contraria studebimus, utiq; si in superioribus ulcus consistat per inferna purgantes, sin autem in inferioribus sit, superiorem uentrem uacuantes. At si iam fluxio restitit, atq; in membro inhaesit, deriuare per uicina magis expedit, cum ὅς in propinquiora translatio sit, ὅς purganti medicamento promptior tum accessus, tum attractio ē uicino detur. Et paulo post. ἀλλ' εἰπερ ἐκεῖνο καθόλας πρὸς αὐτὴν μεμαθήκαμεν ὥς ἀρχομένων μὲν τῶν ῥεῦμάτων αὐτοῦ παύσιν προσήκον. ἐσκελεμένων δὲ ἐν τῶν πεπονηότων μορίων τὴν κένωσιν ἢ ἀπ' αὐτοῦ ποιῆσαι τοῦ πεπονηότος. ἢ ὅτι μάλιστα πλυσίεστατα. Id est. Ac si perpetuum est quod ab eo didicimus, incipientem fluxionem ad contraria trahendam esse, fixam uero iam in laborante particula uacuandam esse uel ab ipsa particula, quae affligitur, uel à maxime uicina.

III.

Alium humorem non prodeuntem educere oportet, prodeuntem uero coëffundere, simile operari. Dissimilia si sursum repunt, deorsum soluere expedit, & e regione, ueluti ad caput si repunt, purgatio, uenæq; sectio confert, idq; cum non temere auferuntur.

Docet hoc loco Hippocrates humorum noxiorū uacuationem, primumq; ad ultimam præcedentis sententiæ partem respicit, nempe, resistentem humorem, atq; sua sponte ex corpore non exeuntem, educendum esse præcipiens, hoc enim pacto facile à nobis esse uictum monstrabimus. Educetur autem ad contraria reuulsione, ut paulo ante diximus, aut ad proxima deriuatione, aut à particula affecta uacuatione. Caterum, si sua sponte, nec tamen integre exierit, adiuuandus naturæ motus à Medico erit, id quod hoc loco συνεκχυμῶν hoc est, coëffundere, uocat Hippocrates, innuens in euacuando humore noxio ac redundante naturam esse iuuandam. Id quod maxime conetur Medicus, si humorem molestantem à natura euacuari uiderit, facileq; id ægrum ferre cognouerit. Hinc in Aphorismis scripsit, ἐν ταραχῇσι ἐν κοιλίῃσι καὶ τῇσι ἐν μέτεσι τῇσι αὐτομάτως γινόμενοις ἢ ἢ μὴ ὁ δὲ καὶ καθάρειν καὶ καθαίρονται συμφέρει τε καὶ εὐφρόως φέρουσιν, ἢ ἢ μὴ τουναντίον, οὕτω δὲ καὶ ἢ κενεαγγεῖν ἢ μὴ ὁ δὲ γίγνεται γίγνεται συμφέρει τε καὶ εὐφρόως φέρουσιν, ἢ ἢ μὴ τουναντίον. Id est. In perturbationibus uentris & uomitibus spontinis, si talia purgentur qualia purgari oportet, confert, & leuiter ferunt, sin minus contra. Sic & uasorum inanitio, si talis fiat, qualis fieri debet, confert, & bene tolerant. Et rursus ἐν τῇσι φαρμακίῃσι ταύτα ἀγειν ἐκ τοῦ σώματος ὁκοῖα καὶ αὐτόματα ἴοντα, χέσιμα. τὰ δ' ἐναντίως ἴοντα παύειν. Hoc est. In medicationibus talia educere è corpore, qualia & sponte prodeuntia uilia, quæ uero contrario modo prodeunt, cohibere oportet. Quod ut certius inculcaret Hippocrates operari simile dixit, quibus sanè uerbis admonet, ut quæ reſte à natura fiunt, etiam in artis operibus Medicus imitetur. Itaq; si uiderit à natura euacuari bilem flauam, conetur & ipse eandem illam medicamento

συνεκχυμῶν

1. Aph. 2

4. Aph. 2

Operari simile.

COMMENT. IN HIPPOC.

quod bilis eductuum sit, educere. Si uero pituitam, & hanc omnino euacuet. Non solum autem Medicus naturam simile operando imitetur in eo quod humorem similem quem illa excernit, & ipse euacuet, uerum etiam per loca conferentia, & quo maxime hæc ipsa repit, eundem educat. Verbi gratia, si ad intestina repit, & ipse per intestina educat: sin ad cutem, & inde euacuet, adeo, ut quocumq; euacuationis genere natura usa fuerit, eodem uti Medicus studeat. Et hoc est quod alibi dixit. Α δὲ ἄγειν ταύτην ἄγειν ὅκου ἂν μάλιστα ῥέπη ἢ φύσις ὅτι τῶν ὑμφορόντων χωρίων. Id est. Quæ ducere oportet quo natura maxime uergit, per loca conferentia eò ducere. Porro, si natura integre, perfecte, sufficienterq; humorem noxium eduxerit, nihil opus est Medici coëffusione. Hinc in Aphorismis ait, τὰ κενόμυα καὶ τὰ κεκεμμένα ἄρτίως μὴ κινεῖν μὴ ἢ νεοτδροποιεῖν, μήτε φαρμακίσιν, μήτε ἄλλοις ἐξεδιομοῖσι χηῶς, ἀλλ' ἔαν. Id est. Quæ iudicatur & iudicata sunt integre, neq; mouere, neq; nouare aliquid, siue medicamenti, siue aliter irritando, sed sinere. Præterea quod in contextu sequitur, ὅτι οὐδ' αὖν οὐδ' αὖν πᾶσι, hoc est, ueluti dolorem dolor sedat, exemplum præcedentis est planè adulterinum & mendax, ex indocti cuiusdam interpretatione in contextum transpositum. Cuius rei euidentis indicium est, quod hæc pars apud antiquissimum Hippocratis interpretem Dioscoridem, ut Galenus in commentarijs tradit, ommissa est. Hoc significare uolentes, partem eam duabus lunulis interstinximus, ut uidelicet adulterina scripturæ essent notæ. In uersione uero nostra tanquàm notham ac spuriam penitus negleximus. Cur autem adulterinam credamus, hæc ratio est, inuertere enim conatur præcipuum ac communissimum hoc principium, Contraria contrarijs curantur. Quod tamen non solum Hippocrates, ut ex præcedentibus satis uisum est, sed etiam Galenus ac alij rationalis medicinae professores, nunquàm non tanquàm infallibile principium inculcarunt. Hippocrates enim ostendere uolens eorum errorem qui curationem à similibus fieri posse existimant, in hunc modum scribit, ὅτι δὲ ὅκου ἐπὶ τετάνω ἀνευ ἔλκεος, νέω δὲ σάρκει, θέρεος μέστου, ψυχροῦ πολλοῦ κατὰ χόσις ἐπὶ πανάκλῃσι θερμὸς ποιέεται, θερμὸς δὲ ταῦτα ῥύεται. Id est. Est autem ubi in distentione sine ulceratione, iuvene bene carnosio, æstate media, frigida aquæ multa perfusio calorem reuocat. Calor autem hæc soluit. Quibus sanè uerbis eos præcipue redarguit, qui distentionem morbum per se frigidum, à frigido remedio curari putant,

cum

1. Aph. 21.

2. Aph. 20.

Dolor dolo
rem nō sedat.

Contraria
contrarijs
curantur.

5. Aph. 2.

cum minime sic se habeat, non enim frigus, sed calor morbum soluit. Quam autem diligens in hoc perdocendo theoremate fuerit Galenus, nemo est qui nesciat, nisi qui therapeuticae Methodi libros non legerit. Proinde, cum unus sit curationis modus, qui scilicet per contraria affectum morbum facientem extirpat, idque cum dolore uel sine dolore, merito eam aphorismi partem, tanquam adulterinam & Hippocrate minime dignam expunximus. Nunquam enim dolor qua dolor est, dolorem sedat, sed quia contrarium affectui morbum facienti affert. Ita in coxendicis dolore cum aegri uruntur, non ideo curantur quod dolor dolorem tanquam simile abigeret, sed quia ustio dolorem adferens frigidus ac crassos humores coxendicis dolorem producentes discutit, quando & si frangendo membrum maximum dolorem concites, non tamen ideo coxendicis dolorem cessare facies. Eodem pariter modo in dentium dolore contingere solet, non enim ideo dolor cessat quod in dentis extractione dolor fiat, sed quia noxius dens extrahitur, nam si sine dolore extrahi posset, nihilominus dolor deficeret. Et quid multis? utrumque dolore dentem molestantem affeceris, frangas, contundasque, nunquam tamen nisi eundem eximas, indolentem feceris. Accedit, quod ut plurimum ij qui dolore anguntur remedijs nullum dolorem afferentibus curari possint. Longe itaque a uero deuiant qui uomitum uomitu, fluxum fluxu curari precipiunt, cum curatio nequaquam per similia fiat, at quia per uomitum noxij humores stomachum erodentes, per alui uero deiectionem intestina mordicantes, euacuantur: ideo uomitus aluique deiectio curant. Possunt autem & huiusmodi affectus sine alio uomitu curari, ad alterum scilicet locum translatis humoribus, aut eorundem qualitatibus quae plus iusto inualuerunt, in meliores transmutatis. Ceterum, ea quae praeter naturam in membris generantur, hoc loco ἀνόμοια, hoc est, dissimilia uocat Hippocrates Galeno teste qui sic scribit νοσούντων ὑμῖν ἀνόμοια λέλεχθαι τὰ τοῖς τόποις οὐκ ὀικεία. Id est, Intelligentibus uobis dissimilia dixisse ea quae locis non sunt familiaria ac propria. Ea autem ad contraria loca reuellenda sunt, nimirum, si sursum repunt, ad inferiora, & e regione si deorsum tendunt, sursum ducenda sunt, Verbi gratia, si fluxionem ad crura decumbere cognouerimus, ad superiora, incidendo uenas quae in cubito sunt, aut uomitum ciendo, reuulsio facienda. Ita in nimio menstruum profluuio, cucurbitulas mammis adhibentes ad superiora trahimus. Id quod & ipse alibi docuit γυναικὶ τὰ κατὰ μὲν ἢ βούλη ἐπιχέειρ σκύλῳ ὥς μεγίστην πρὸς ὅς πτῶσιν

Vomitum non
curatur uomitu.

ἀνόμοια

s. Aph. 50

πρόσβαλε. Id est, Mulieri si uelis menstrua cohibere, cucurbitulam quam maximam ad mammas appone. Quod si uero sursum ad caput humores noxij conscenderint, deorsum trahere expedit. Exemplum mox ipse Hippocrates, obscurissimis tamen uerbis, & ut arbitror semicorruptis, affert dicens, διορν κεφαλῆς καὶ θυρεῖς, φλεβοτομία. Hoc est, ut nos sensum magis quam uerba spectantes reddidimus: Veluti ad caput si repunt humores, purgatio, id est, medicamentum aluum subducens, uenæq; sectio, eius maxime quæ in cubito est, confert, utraq; enim humorem noxium euacuant ac deorsum tra-

Quando non temere auferuntur.

1. Aph. 5

Asulani exemplaria corrupta.

Calui ineptissima uersio.

hunt. Et hoc equidem uerum si non temere & inconsulto auferuntur, quod tum sit quando is humor solum qui sursum repit, purgatur, & non alius, Verbi gratia, si pituita sursum uergat, pituita purgetur, si uero bilis flaua, hæc ipsa educatur, in summa talia qualia oportet purgari purgentur. Deniq; non temere auferuntur, si non plus quam oporteat euacuetur. Nam ut alibi dixit, αἱ κενώσιν αἱ ἐς τὸ ἔξω τὸν ἄρυσμα σφάλεται. Hoc est, Euacuationes quæ ad extremum ducunt, periculose. Respicit itaq; ijs uerbis ὅτε οὐκ εἰκὼ ἀφαιρῆται, ad qualitatem & quantitatem humoris noxij, adeo ut unus non loco alterius, nec plus quam conueniat euacuetur. Proinde perperam hic omnia Hippocratis exemplaria ex Asulani officina profecta hæc habent, cum inuersis potius literis, ita suffragantibus Galenianis exemplaribus, εἰκὼ λεγendum sit. Lubens hic prætereo ineptissimam Calui uersionem, aut ut rectius dicam, diuinationem, quam si quis pro meritis passim consutare conetur, nunquam certe optatum finem pertinget. Studiosi cum Græcis aut nostra interpretatione hanc conferant, & sole clarius quantum deuiarit Caluus perspicient.

IIII

Abscessus, ueluti bubones, significant membra unde suppullulant. Mali uero cum sint, & aliorum membrorum, maxime tamen maligni qui circa uiscera.

Difficile planè fuit ex Hippocratis uerbis aliquem erucere sensum, partim quòd subobscura fuerint, partim etiam q. in hanc sententiam Galeni commentarij penitus perierint. Nos tamen ne quid studiosi desiderare possent, pro uirili hanc interpretandam duximus, idq; more nostro primū dictiones nō omni-

bis

bus obuias explicantes. Abscessum hoc loco diximus id quod Hippocrates *Abcessus*
 ἀπόσασσι, quæ nimirum dictio nihil aliud significat quàm malorum humo- *ἀπόσασσις*
 rum ad aliquam corporis partem concursum decubitus, id quod fieri solet
 ubi natura à membris affectis humores sibi contrarios aliò trudit. Hinc ἀπόσα-
 σσι non absurde elongationem uerteris. Bubones uero Græci quondam omnium *Bubones*
 generum præter naturam tumores in quacunque corporis parte factos, appel-
 larunt. Paulatim dein ad certa aliqua genera contracta uox fuit, priuatimque di-
 cti Bubones, qui aut offensa propinqua parte, aut ulceribus alijs, aut doloribus
 sine periculo adnasci consueuerunt, aut qui per Pestilentiam in febribus præ-
 senti periculo ingruere solent in fœmoribus, alis, & collo. Causam autem Bu-
 bonum emergentium pulchre Galenus lib. 13. Thera. Metho. cap. 2. in eum scri-
 bens modum, tradit, μεμνηῖσθαι ὅτι οἱ μακάρι τε καὶ τοῦ τοῦ διὰ λειγμέ-
 νοῦ πολλακίς ὥς ἐκ τῶν ἰχυροτέρων μορίων ὡδοῦ μὲν τὰ ποδὶ τ
 τὰ κατὰ πλῆθος ἢ ποδιότητα τοῖς ἀδενέστροις ἐγκατασκήπει, ὅ-
 ὅς ἑσται γὰρ καὶ οἱ ἀδένες ἐπὶ μὲν δέχονται τὸ ῥέυμα, καὶ μάλιστα
 ὅσοι μανότεροι φύσει. σφοδρότερον μὲν γὰρ ὁ τῶν ἀρτηριῶν καὶ
 φλεβῶν καὶ νεύρων καὶ μυῶν ὅσι τόνος, ἀδενέστρος δὲ καὶ ἴσος οὐδ'
 ὅλως ὁ τῶν ἀδενωδῶν σωματίων. οὕτως οὖν ὡς ἔλκος ἐν δακτύ-
 λῳ γινόμενον ἢ τοι ποδὶς ἢ χειρὸς οἱ κατὰ τὸν βυβῶνα τὴν μαχα-
 λιν ἰσχυρίζονται τε καὶ φλεγμάνουσι, τοὶ καταρρέοντες ἐπ' ἄκρον
 τὸ κῶλον αἵματός ἀπολαβόντες πρῶτον. καὶ κατὰ τράχηλον
 δὲ καὶ παρ' ὧτα πολλακίς ἰσχυρίζονται ἀδένες ἐλκῶν γινόμενων
 ἢ τοι κατὰ τὴν κεφαλὴν ἢ ἐν τράχηλον ἢ τὶ τῶν πλεονέκων μορίων
 ὀνομάζουσι. ἅς δὲ ἰσχυρίζονται ἀδένες βουβῶνας. Id est. Nam tibi ar-
 bitror non excidit, utpote sæpe à nobis monstratum, superuacanea, quæ ualen-
 tioribus partibus ob redundantiam uel qualitatem extraneam expelluntur, ea
 in imbecilliores procumbunt, atque hinc accidit, ut glandulæ quas adenas uo-
 cant, facile fluxiones recipiant, & maxime quæ rariores natura sunt. Quippe
 ualentius est arteriarum & uenarum & neruorum & musculorum robur,
 imbecillius autem & forte nullum, corporum quæ glandularum sunt natura.
 Sic igitur fit, ut & propter ulcus quod in manus aut pedis digito sit, eiusmodi
 glandulæ in inguinibus & alis tum intumescunt, tum phlegmone occupen-
 tur, quum defluentem ad ultimos artus sanguinem priores exceperint. Quin-

C O M M E N T . I N H I P P O C .

etiam in collo & secus aures, sepe numero glandulae, ijs quibus in collo, capite, uel aliqua uicina parte ulcus est natum, intumescunt. Nominant autem ipsos adenas, quum sic intumuerunt bubones. Haftenus Galenus. Cum itaq; ualentiora membra in adenas suas expellant redundantias, inibiq; Bubones concitant, nihil miri eosdem membra, unde eiusmodi redundantiae hos ipsos facientes suppullularunt aut emerferunt, significare. In collo nanq; si apparuerit Bubo cerebrum, cum uero sub alis cor, si autem in inguinibus iecur affectum esse, ab eoq; procubuisse redundantias has indicat. Id certe quod ijs uerbis

βλασμήματα

σημείον μὲν τῶν τὰ βλασμήματα ἔχόντων, insinuare Hippocrates uoluit, βλασμήματα metaphoricōs nominans ea quae ab internis membris ad adenas extra prorumpunt, haud sanè aliter quàm germina ex radice aut arbore suppullulant. Ceterum, cum omnium membrorum Bubones mali sint, humorum enim in ijs redundantiam portendunt, longe pessimi sunt, qui ἀνὲρ ὠλόγχων, hoc est, à uisceribus, id est, membris quae principatum aliquem in corpore gerunt, uelut est cerebrum, cor, iecurq; emergunt, ea enim cum cæteris prestantiora sim, si in illis redundantia præter naturam fuerit horum certe officium intercidit, exitumq; præsens ægro imminet. Caluus certe pueriliter hic lapsus est, eo quod ὠλόγχων intestina interpretatus est.

Calui lapsus

V.

Spiritus parui, crebri, magni, rari, parui rari, crebri magni, intus parui, extra magni, intus magni, foris parui, hic quidem tardans, ille uero festinans. Duplex intro reuocatio, ueluti superinspirantibus, calidus, frigidus.

Spiritus
Spiratio
duplex

Hippocrates pro innata breuitate hac sententia uniuerſas ſpirationis tum ſimplices, tum compoſitas differentias complexus eſt. Spiritum enim hoc loco, quemadmodum in Præſagijs, uniuerſam ſpirationem uocat. Ea autem duplex eſt, una qua ſpiritus fertur ad interna, altera qua ad externa, hæc expirationis, illa autem inſpirationis dicitur. Inſpiratione ſiquidem aërem ob refrigerandum cordis calorem inducimur. Expiratione uero ſumos noxios exhalamus. Spirations Hippocrates hoc loco ſimplices differentias quatuor recenſet, crebram, raram, magnam & parua, quarum duæ primæ à quantitate ſpaciōrum,

Simplices ſpirationis differentie

spaciorum, alie uero due à quantitate dilationis instrumentorum respirationum deferuentium, sumuntur. Crebra itaq; seu frequens spiratio est, quæ modi co interuallo fit. Rara autem quæ multo temporis interuallo fit. Magna in qua instrumentorum respirationi seruientium multa fit dilatatio. Parua e contra. Sunt uero præter iam dictas alie spirationis differentie simplices, uelox scilicet atq; tarda, cuius et si paulo post mentionem faciat, potest tamen comprehendendi sub crebra et rara. Sumitur autem hæc differentia à tempore, quem admodum ex libro primo Galeni de spirandi difficultate satis constat, in quo sane ad amussim simplices spirationis differentias inquirunt. Cæterum, compositas spirationis differentias itidem quatuor enumerat, paruam uidelicet et raram, crebram et magnam, paruam et crebram, magnam et raram. Parua et rara fieri solet, cum calor natiuus ferme extinctus est, ac interiora corporis refrigerata. Crebra et magna cum immodica inflammatio circa cor atq; pulmonem existit. Hinc est quod in Præfagijs scripserit $\piνεῦμα δὲ πυκνὸν μὲν ἐὶν πόνον σημαίνει ἢ φλεγμονὴν ἐν τοῖσι πνεύματι φρενῶν χωρίοις$. Id est, Spiritus frequens, aut doloris aut inflammationis in partibus septo transuerso superioribus inditum est. Parua et crebra fit dum uiscera inflammatione molestantur. Magna autem et rara delirium portendit. Hinc ubi supra inquit, $μέγα δὲ ἀναπνεόμενον ἢ δὲ πολλὸν χρόνον πρὸ φρεσίνων διαλείπει$. Hoc est. Magnus et ex longis interuallis, delirium declarat. Post hæc inæqualis spirationis differentias connumerat Hippocrates, dicens aliquam esse intus paruam, extra magnam, et è regione extra paruam, intus magnam. Non raro enim contingit inspirationem fieri paruam, expirationem autem magnam, et contra, cuius rei causam in primo de spirandi difficultate libro Galenus tradit. Animaduertendum uero hæc parte Asulani exemplaria esse deprauata, nam alteram inæqualis spirationis coniugationem, $ἔξω μέγαν$ planè omittunt, quam tamen emendata Hippocratis exemplaria habent. Quod quamuis ex Galeni commentarijs colligere non liceat, sunt enim in hanc et præcedentem sententias omnino iniuria temporis deperditi, satis tamen ex libro tertio de spirandi difficultate Galeni, ubi hanc sententiam citat, constat, hanc partem $ἔξω μέγαν$ minime esse negligendam. Porro, quod in contextu ait hic tardans, ille uero festinans, spirationis simplicis, ut iam memorauimus, sunt differentie. Per $ἐκτείνον$ autem $\piνεῦμα$, id est, extensum spiritum, tardam spirationem. Per $κατεπιγόν$ autem, hoc est, festinantem, uelocem spiratio-

Crebra
Rara
Magna
Parua

1. Præf. 27

Asulani ex
emplar de
prauatum

ἐκτείνον
κατεπιγόν

C O M M E N T . I N H I P P O C .

nem intelligit. Testis Galenus, qui libro 3. de Spirandi difficultate ita scribit.
 ἐκτείνον μὲν ὅς τ' ἐβραλὺν, κατεπιῖσιν δὲ τ' ταχὺ λέγει. Pergit
 uero deinceps in connumerandis inæqualis spirationis differentijs, dicens du-
 plicem spiritus intro reuocationem nonnunquam fieri, cum scilicet inter inspi-
 randum spiritus subsistit, adeo, ut conduplicatus intro, tanquam iam iterata in-
 spiratione reuocetur, id quod in infantibus plorantibus non raro uidetur. De
 quare Galenus libro sexto Aphorismorum, commen. 54. ita scribit τὰ παιδία
 πολλὰκις ὁσά ται κατὰ τὸν τοῦ κλάειν καρὸν εἰς πνέοντα διακε-
 κομμενῶν πνοῇ ἰσχυροῦ μεταξὺ τοῦ θώρακος, εἰτ' αὐτοὶ τ' λέει
 τὸν προσιδέντ' ὅπου αὐτὸς ἐν ἐπιδημίας ὡδήπως εἶπε. Ἀπλῆ
 εἶσα ἐπανάκλησις, ὅιον ἐπὶ εἰς πνέουσι. Id est, Infantes sæpe ui-
 dentur quo plorant tempore, inspirantes inspiratione interrupta, stante in-
 terim thorace, deinde rursus id quod deest adiiciente. Quod ipse in Epidemijs
 in hunc modum dixit. Duplex intro reuocatio, ueluti super inspirantibus. Ac-
 cidit hoc interdum potentia fatigata, interdum ex duritie instrumentorum, nō
 nunquam uero ambabus causis simul conuenientibus, sed et aliquando pro-
 pter aliquam musculorum, pectoris similem conuulsioni, dispositionem. Nam
 et uis imbecillis quando semel nequiuert tantum thoracem attollere, quan-
 tum animali est necessarium, in media stat operatione, primum quiescens, de-
 inde sic iterum cum impetu se effert. Durum uero instrumentum, cum non
 prompte sequatur potentiam attollentem, ab ipsa uibratum uiolenter attolli-
 tur. Quando autem frigus musculos thoracis apprehenderit, uel etiam ner-
 uos, duricies quadam instrumentis adueniet, et motus similis conuulsioni. In-
 super per hæc uerba, calidus, frigidus, aliam spirationis differentiam Hippocra-
 tes innuit, quemadmodum enim frequens et rara est spiratio, ita et calida, fri-
 gidaq̃. Hinc est quod alibi dixerit. πνεῦμα ψυχρὸν ἐκ πνέοντος ἐκ
 τῶν εἰνῶν καὶ τοῦ σώματος, ὁλέθειον καὶ τὰ ἴδια γίνεται. Id est.
 Spiritus frigidus ex naribus et ore prodiens, letalis admodum est. Hunc uero
 eius partis esse intellectum testatur Galenus lib. 3. de difficultate spirationis
 ita scribens. ἐφεξῆς δὲ προσκεταί τις αὐτίθισις ἄλλα δυνάμειος
 ἐπὶ τελευτῇ τοῦ λόγου παντός, ὡδήπως γεγραμμένη, θερμὸν,
 ψυχρὸν, ἵνα δηλονότι πάνταυτα προσπακούωμεν τ' πνεῦμα. κα-
 θάπερ γὰρ μέγα τ' μικρὸν καὶ πυκνὸν καὶ ἄραιον, οὕτω τ' θερμὸν
 καὶ ψυχρὸν ἐκ πνέειν τ' πνέμα. Hoc est. Deinceps uero in fine to-
 tius

Calidus
Frigidus

a. Presf. 27

tius sermonis alia quedam difficilis spirationis adiacet oppositio, adhuc ferè modum scripta, calidus, frigidus, subaudiendo uidelicet, spiritus. Perinde enim ut magnus & paruus, frequens ac rarus, ita & calidus, & frigidus exhalatur spiritus. Pleniorẽ huius sententię explicationem, si quis desiderat, libros Galeni de difficultate spirandi legat, in quorum primo simplices spirationis differeñtias, in secundo compositas, in tertio uero alias huius sententię partes exactissime enarrat. Non parum ad hoc institutum faciunt, quę scribuntur ab eodem in commentarijs diuersis de Pulsibus.

VI.

Medicatoria continuarum oscitationum prolixa spiratio, non bibentium uero & uix bibentium breuis.

Subobscura hæc est Hippocratis sententia, ob nimiam certe breuitatem, quæ in ea ipsa usus est, obq; obscuram unam atq; alteram in illa dictiones, quas ubi explicauerimus, paulo dilucidior erit. Prolixam itaq; spirationem uocat, quam supra raram dixit, quæ scilicet longo interposito tempore fit. Breuem autem, quam antea crebram seu frequentem nominauit, quæ subinde modico interposito tempore fit. Id quod testatur Galenus lib. 3. de spirandi difficultate, ubi hanc sententiam enarrans, ita scribit. μακρόπνεον ὀνόμασεν ὁ γὰρ μακροῦ χρόνου πνέον, τούτῃσι δ' ἀραιὸν πνεῦμα, καθάπερ καὶ ὅς τ' ἂν ὁ λῆξις, τούτῃσι δ' πυκνὸν, βραχύπνεον. Quorum uerborum sensus, quia iam expressus est, ideo interpretatione non eget. Sequentia autem uerba apud Galenũ, quia Hippocratis sententiã planè explicat, ideo adducenda duxi. ἰσχυρὸν δ' ἢ τοι σημεῖον ἢ αἰτίον, ἐκάτερον γὰρ ὅτι δείξασθαι, τῶν συνεχῶν χροσῶν δ' μέγα τ' ἀρεὸν γίνεσθαι δ' πνεῦμα. σημεῖον μὲν ὥς ἐς τὰναντία τ' διαθέσθαι μάλιστα. αἰτίον δὲ ὅτι ἐναντίων ἐναντία τὰ ἰάματα. χροσῶνται γὰρ τ' σκορδιῶνται συνεχῶς αἰτμώδεις τινὸς καὶ παχέος πνεύματος ἐν τῷ μωώλει γίνεσθαι κατελημμένους, ὅθεν δ' οἷς ὅτ' συμβέβηκε, καὶ συνεχῶς ἐκπνέουσιν, ὥς ἂν ἐκκαθαρομένους τὴν κενσμένους τοι τοιούτου πνεύματος. ἐν ταῖς ἐκπνοαῖς. εἰ δὲ πρὸς μὲν τὴν ἀνέχουσιν ἀλλ' ἢ δὲ μακροῦ χρόνου τὰς ἐκπνοὰς ποιεῖται, λῆλον ὥς αἰ προπάσχειν διαθέσθαι αὐτῷ πρὸς πικρῶν, καὶ σημεῖον οὕτως ἰσχυρὸν ἢ μακρόπνοια τὴν χάσθαι ἔσθαι.

Prolixa spiratio
Breuis spiratio

COMMENT. IN HIPPOC.

ἡ μὲν δὲ ὥς αὐτὴν ἰσμεν τὴν μακρόπνοιαν τὰς χάσματος τὰς
 συνεχεῖς ἀκούειν ἐγχαρεῖ, δοκεῖ μοι δὲ καὶ αὐτὸ μηκέτι δεῖδαι μα-
 κροῦ λόγου, ὅτι ἄρα πλείστου τὴν ἀναπνοὴν ἐπιχειν, ὅπερ ὀνομάζε-
 ται κατάληψις πνεύματος, ὡς λόγῳ ὅς λυγμοὺς ἰᾶται, ταῦτα
 καὶ τὰς χάσματος ἰάσεται. ἡ γὰρ ὅτι ἡ ποιοῦσιν ἡδὲ τοῖς γυμνασίοις
 αὐτοὶ σύμπαντες οἱ ἀθληταὶ δυνάμεσθαι τῇ βίᾳ ἀπὸ δυνάμεως ἅπαν ὅσον
 ἐν τοῖς κατάδέρμα λεπτῶς πόροις, ἢ ὑγρῶν ἢ ἀτμῶν ἴσεται, ἀπὸ
 ταῦτα μὲν ὅτι ἡ μακρόπνοια τῶν συνεχῶν χασμῶν σημεῖον ὄσιν. ἢ αὐτὴ
 ἐν ἡφικόν. Id est. Medicatoria igitur nota uel caussa, utrunq; enim demon-
 strari potest, continuarum oscitationū magna et rara spiratio existit. Signū
 quidem tanquā ad contraria affectu permutato. Caussa autem quoniam con-
 traria contrariorum sunt remedia. Oscitant enim et pandiculantur continuo
 uaporofo aliquo ac crasso in musculofo genere detento spiritu. Mox autem il-
 li quibus hoc accidit, et continuo expirant, tanquā in eiusmodi expirationi-
 bus tali spiritu expurgato, atq; euacuato. Proinde si quis non continuo, sed
 longo temporis interuallo exhalet, manifestum est quod iam præcedentes affe-
 ctus cessarunt, et signum quidem hoc modo medicatorium oscitationis erit
 prolixa spiratio. Cæterum iam ut caussam sanantem continuas oscitationes in-
 audire prolixa spirationem locus est. Videtur autem mihi hoc ipsum prolixa
 oratione non indigere, nam qua ratione multo tempore cohibita respiratio,
 qua spiritus detentio nominatur, singultus sanat, hac ipsa et oscitationes sana-
 bit. Etenim faciunt idem in exercitijs omnes athletæ, qui uniuersum hoc humi-
 dorum, aut uaporum in tenuibus cutis meatibus detentum, uiolentia quadam
 expellere conantur. Ideo igitur prolixa spiratio continuarum oscitationum no-
 ta, aut caussa medicatoria existit. Hactenus Galenus. Detentio autem spiritus
 ideo cōtinuas oscitationes sanat, quia ob cohibitam respirationem calor auctus
 in omnes arctos meatus penetrat, crassumq; ac uaporofo spiritum in muscu-
 lis detentum, extenuat. Atqui perinde ut prolixa spiratio continuarum osci-
 tationum, ita breuis non bibentium est medicatoria. Per non bibentes autem,
 et uix bibentes phreneticos uidetur intelligere. Atq; hinc est quod Galenus
 lib. 5. de locis affectis, cap. 3. inter phreneticorum notas in hunc modū scribit.

a. Præsig. 27.

Id est. Atqui omnes exiguo utuntur potu. Spiratio quoq; his magna et rara
 est. Id quod et Hippocrates in Præsigijs cōfirmat, dicens. μέγα δὲ ἀνα-
 πνεόμενος

πνεῦμαρον καὶ ὅτι πολὺ χρόνου πᾶσιν ὁμοῦ δὴλοι. Hoc est. Magnus spiritus ex longis intervallis factus delirium declarat. Si itaque rara spiratio phrenitidem portendit, certum est breuem, hoc est, crebram, notam esse eiusdem medicatoriam, eo quod ad contrarium mutari affectum significet. Galenus tamen lib. 3. de spirandi difficultate, non tantum phreneticos per non bibentes, sed etiam eos, quibus ea quæ sunt circa pulmonem, et cor refrigerata existunt, intelligere συμβολικῶς posse scribit. Verba eius hæc sunt. ἐν δ' αὐτοῖσιν ἀπόττει τὸ μόγις πίνασιν ἢ βραχύπνοια, τὰ δ' οὐκέτι σαφέως ἀλλ' ἢ συμβολικώτερον εἰρηται, πότερον ὅτι τὸ φένηται τοῖς ἡγχιέον ἐσ' αὐτοῦ δὴλου ὡς νῦν, ὅτι δὲ ἄλλων εἶπεν, οἱ φένηται τοῖς βραχυπνότοις, μάλλον ἢ οἱς κατέφυκται τὰ πρὸς τὸν πνεύμονα καὶ τὴν καρδίαν, ὡς ἀναπνεῖν τε ἅμα ὅλα μακροῦ καὶ τυχερὸν ἐκπνεῖν, εἰσαρμενὴν ὅτι ἅμα φεῖν ἢ βραχύπνοια σημεῖον ἰντὸν ἐκ τῶν κατέφυκτων οὐ σημεῖον μόνον, ἀλλὰ καὶ αἰτιον. ὡς γὰρ ἡ κατέφυκται τὸ πνεῦμαρος ἐκκενοῦν ἢ διὰ τὰ πρὸς τὰ, ἢ δὲ τὰ ταύτην ὡς τῶν λυζόντων τε καὶ χερσμενέων πολλὰ καὶ σκορδιωμένων ἢ ῥατόνως γε γυμνασμενέων πᾶσα λαμβάνομεν, οὕτως ἢ ῥαχὶς ἀναπνοὴν ῥίπισσαι τε ἅμα ἢ ἐκθερμάναι τὰ κατέφυκτα διώσεται. Id est. Quod autem deinceps sequitur, non bibentium et uix bibentium brevis spiratio, non aperte, sed coniecturaliter dictum est, num scilicet phreneticos ab ipso significari nunc putandum sit, eo quod alibi dixit: Phrenetici modico potu utuntur, uel magis eos quibus quæ circa pulmonem et cor ita refrigerata sunt, ut simul per multa intervalla respirent, frigidumque exhalent, brevis enim spiratio inducta utrisque nota est medicatoria. In refrigeratis autem non solum signum, sed et causa existit. Quemadmodum enim detentio spiritus uacuare redundantias superuacuasque potest, quamobrem et eius in singultientibus, frequenter oscitantibus, pandiculationibus, uehementerque exercitatis usus est, sic frequens respiratio excitare seu uentilare simulque calfacere ea quæ infrigidata sunt poterit. Proinde merito eorundem medicatoria dicitur ab Hippocrate. Verum Caluum hic praterire non possum ob insulsam atque preposteram eius uersionem, qua certe nihil magis absurdum excogitari posse existimo, taceo quod ab Hippocratis mente sit alienissima. Is enim enarratam iam Hippocratis sententiam, ita interpretatus est. Quidam calidum, quidam frigidum spirant, quandoque utrunque, quod medicamentum est diutius et assidue

Brevis spiratio

Calui preposteram uersionem

COMMENT. IN HIPPOC.

hiantium, cibumq; auersantium, parumq; et uix spirantium. In ijs siquidem Calui uerbis, præter hoc q; hanc sententiã cū præcedenti cōnectunt, multa errata insunt. Nā ut obiter ea attingamus, quis est tam stupidus, qui nesciat fieri non posse, ut quis simul calidum et frigidum spiret. Item falso appingunt Hippocrati calidam aut frigidam spirationem esse continuarum oscitationum medicatoriam. Adde quod cibum auersantium, et uix spirantium nulla hoc loco fiat mentio, tantum enim de ἀποτοισι καὶ μόγις πίνουσιν, id est, non bibentibus et uix bibentibus loquitur Hippocrates. Nam addenda est post μόγις dictio πίνουσιν, quæ in Asulani exemplaribus desideratur, ut tota sententia in hunc modum legatur. ἐν τῷ ἐξ ὅτι σπυρῶν χαλεπῶν μακρόπνοισι, ἐν τοῖσιν ἀποτοισι, καὶ μόγις πίνουσιν, ἐραχύπνοισι. Ita legit Galenus in tertio quoq; de spirandi difficultate. Quid multis? ex una ista sententia, in qua ne uerbum quidem intellexit Caluus, satis æstimare poteris, quid in reliquis fidendum sit Caluo uersionibus.

VII.

Secundum rectitudinem fiunt laterum dolor, præcordiorum distensiones, lienis tumores, sanguinis ex naribus eruptiones, & quæ iuxta aures, plæruncq; etiam talia sunt, quæ in oculos procumbunt. Considerandum autem, num omnia secundum rectum fiant, an ea tantum, quæ inferne sursum, qualia sunt ea quæ circa maxillas, oculos, aut aures fiunt, ea uero quæ superne deorsum, non item. Anginæ tamen rubores, laterumq; dolores secundum rectitudinem fiunt. Contemplandum quoq; num ea quæ circa iecur sunt, e supernis distributa secundum rectum sint, qualia existunt quæ in testes & uarices decumbunt. Speculanda hæc quo, unde, & quam ob rem.

Calui insul-
sa interpreta-
tio

Caluus elegantissimam hanc sententiam tam perditè obscurauit, ut nemo
utuncq;

utcumq; diligens, eandem assequi possit. Et quid mirum alios intelligere non posse, cum nec Caluus, dispeream si mentior, seipsum intelligat. Tu insulsam hominis uersionem cum nostra aut Græcis conser, et rem planius perspicias. Nos ineptijs Calui posthabitis Hippocratem accedamus, monentem hoc loco medicum, ut accurata diligentia naturæ in morborum permutationibus motum animaduertat, cum ex hoc ipso bonam uel malam morbi iudicationem prædicere liceat. Hinc est quod Galenus libro tertio de crisib. capite ultimo scribit. ὁ λως ἢ οὐ λωὶ ἄλλο καὶ σκοπεῖν ὡς τὸν ἰόπου ἐν κρίσει, ἀλλὰ τὴν ῥόπην ἐν φύσει. Hoc est. Summatim enim nihil aliud in modo crisis considerare oportet, præter naturæ motum. Animaduertere autem maxime conuenit num naturæ motus in permutationibus morborum fiat secundum rectitudinem, id quod κατ' ἴξιν, quemadmodum supra monstrauiimus, Hippocrates uocat, membri affecti, aut è regione. Si enim secundum rectitudinem sit morbi iudicatio seu permutatio, signum salubre existit, facultatem enim fortem, quæq; ab affecto membro superuacua uniuersa in sibi uicinum reposita fuerit, significat. Accedit quod euacuationi locus alius commodior non sit, quam qui uicinus est, et qui secundum rectum procedit. Id quod Galenus libri de constitutione artis medicæ cap. 17. confirmat dicens. ἢ ἢ τῶν ἐγγυτάτων τε καὶ κοινῶν ὅθεν περὶ νόσος μοειφ, φλεβῶν κένωσις αἰεὶς τε ὁ γὰρ. Id est. Quoniam ex uicinioribus et cōmunioribus affecte particule uenis, sit euacuatione et optima, et facilis. Hinc quoq; est quod Galenus lib. 3. de iudicijs, cap. 3. tradit. καὶ δὲ καὶ κατ' ὁδὸν αἵματος γὰρ ἐκ δεξιῶν μὲν μὲν καὶ ἡ πρὸς ἐφ' ἡ πᾶσι τε καὶ τοῖς κατὰ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον. ἢ αἰετρου δὲ ὡς τε πλυνὶ καὶ τοῖς ταύτη μοειοῖς. Hoc est. Oportet autem per directum fluere sanguinem, ex dextra quidem nare icinore patiente, uel locis sub dextris præcordijs positis. Ex sinistra autem liene, et partibus quæ huic adiacent affectis. Enumerat uero hoc loco Hippocrates aliquot genera permutationum morborum, quæ per directum fiunt, nempe laterum dolores, præcordiorum distensiones, lienis tumores, sanguinis ex naribus eruptiones, item quæ iuxta aures et in oculos decumbunt. Quem admodum autem secundum rectitudinem superuacuum expulsio bona existit, ita quæ ex aduerso fit, mala est, debile enim uirtutē, nec rite à superuacuis esse expurgatum membrum affectum, adde quod et superuacuum miram multitudinem, significat. Non solum autem rectitudo hoc nomine tantum à me

Naturæ motus animaduertendus.

κατ' ἴξιν
i Par. Aph. 5.
Secundum rectitudinem permutatio

2. Aph. 21.

συναρχικά
έρυθματα

3. Præfag. 19.

Meliores ab-
scessus, qui
per directum
fiunt.

dico consideranda est, ut inde bonam uel malam esse crism agnoscat, uerum
etiam, ut in euacuationibus suis naturam imitari discat, quæ nunquam non per
directum superuacua uacuare studet. Hac ratione in inflammationibus membro-
rum interiorum uenam, quæ è directo est incidere docemus. Neq; enim temere
alibi scripsit Hippocrates. ὁ δὲ ἄγαν τὰς τῆς ἄγειν ὅκω ἀνὰ μάλιστα ῥέων
ἢ φύσις ἂν τῶν συμπεριόντων χρεῖται. Id est: Quæ ducere oportet,
quo natura maxime uergit, per loca conferentia eò ducere. Caterum conside-
randum erit medico num omnes motus aut expulsioniones naturæ per directum
fiant, an ij tantū, qui ab infimis mēbris sursum procedūt, Verbi gratia ad maxil-
las, aures, et oculos, ij autem qui à supernis deorsum tendunt non item. Qui-
bus sanè uerbis latenter insinuat Hippocrates naturæ motus sursum, plerūq;
fieri secundum rectum, motus autem deorsum non item. Excipit tamen Hip-
pocrates transmutationem anginæ in pleuritidem, nam hæc et si à supernis de-
orsum fiat, secundum tamen rectitudinem motum habet, adeo ut si in dextra
parte colli angina fuerit, dextrum latus pleuritis corripiet, et è regione. Por-
rò per συναρχικά ἐρυθμάτα, id est, rubores anginæ, nihil aliud significauit
Hippocrates, nisi inflammationem quæ sit in angina, ruborem in faucibus exci-
tantem. Id quod in Præfagijs confirmat, dicens. ὁκόσω δὲ τὰ μὲν ἄλλα
πρὸς τὰς κόπας πόνον πρὸς τὴν ἐκείνων, ἐπὶ κρόνον δὲ καὶ ἐν τῇ φάρυγγι
ἐρυθμάτα ποιεῖται, ὁλέθρια μὲν κάρτα. χροιώτερά δὲ μάλλον
τῶν πρόσθεν, ἢν δὲ ἐρυθμα μέγα γίνηται. Id est. Quæcunq; uero in reli-
quis quidem non minore dolore afficit, in faucibus uero tumorem, ruboremq;
excitat, superiori non minus periculosa est, sed longius spaciū habebit, præ-
cipue si uehemens fuerit rubor. Præterea cum iam Hippocrates de motu natu-
ræ ab hepate ad caput sursum, et à capite deorsum usq; ad hepar sermonem
habuerit, docet nunc medicum, ut contempletur num ea quæ circa iecur sunt
si deorsum procumbant, secundum rectitudinem distribuuntur, ita ut hepar sta-
tuat esse medium earum quæ sursum ac deorsum sunt in corpore partium. Me-
lioires enim semper abscessus existunt, qui per directum fiunt. Meliores quoq;
qui in his partibus, quæ infra iecur existunt. Verbi gratia, minus periculosum
est in crure esse abscessum, quàm si in cerebro, uentriculo, aut iocinore fuerit.
Hinc in 2. Epidemiorum sectione prima inquit. χρεῖται δὲ ἀπὸ τῶν ἀσθενῶν αἱ
κάτω φάρυγγος. ὅτιον κίρτοι. ἀεῖσαι δὲ μάλιστα αἱ κάτω, ὅτι αἱ κάτω
τάτω καὶ λείγῃ, καὶ προστάτω ἀπὸ τῆς νόσου. Id est. Abscessus boni,
qui subter

qui subter morbum fiunt, ueluti uarices. Optimi aut maxime qui subter, et longius à uentre, et quam longissime à morbo fiunt. Mentionem autem hic facit Hippocrates, exempli uice, testium et uaricum, quod hæc duo cum superioribus magnā habeant cōmunitatē. Hinc Hippocrates loco iam citato scribit. Βῆχες ὁρίσιναι ὀρχίος οἰδῆσιν πύοντα. ὀρχίος οἰδῆξ αὖτ' βήχες. ὥσπερ κοινῶν σπυγῶν, μαζῶν, γυνῶν, φωνῶν. Hoc est. Testium tumore tusses uetustæ sedantur. Testiumq; tumor à tussi quod cōmonitio est cōmunitatis pectoris, mammarum, genituræ, uocisq; . Et in Aphorismis. ὅτι σιμνομένοισι κίρσων ἐπιπνευμένων τ' μανίης λύσις. Id est. In insanientibus, si uarices superuenerint, insanix solutio. Postremum Hippocrates iam dicta summatim complectens ait: Speculanda sunt omnia hæc quo, hoc est, ad quem locum, et unde, id est, ex quo loco, et quam ob causam abscedant, in aliasq; corporis partes decumbant, num scilicet à natura ipsa post morbi coctionem, uel confluentibus ab uno membro ad aliud superuaducis. Hoc enim si probe intellexerit medicus, facile an per directum, seu ut Hippocrates loquitur, κατ' ἴξιν, facti sint abscessus scire poterit.

σ. Aph. 11.

VIII.

VEnæ temporum cum non quiescunt, neq; color splendidus fuerit, spiritusq; deficit, tussis quoq; sicca, non ferina, tunc in articulos morbus ut firmetur expectare oportet, idq; ut plurimum secundum rectitudinem distensionum, quæ secundum alium sunt.

Et si antiquus interpres, ex una hac sententia duas fecerit, nos tamen exemplaria Græca secuti in unam sententiam contraximus, quod ita plenior etiā uidebatur esse sensus. Cum uero Hippocrates præcedenti sententiæ humorum motum qui à natura fit diligenter à medico considerandum monuerit, nunc quibus notis eorundem in articulos decubiu deprehendere possit, edocet. Est aut uniuersæ sententiæ hic sensus. Quandoq; languentes uenas temporum non confidentes ac quiescentes, sed plus æquo pulsantes habuerint, colorq; ijs non secundum naturam, spirandiq; difficultas fuerit, tussis quoq; sicca et non ferina, tunc in articulis abscessum morbi uel firmationem expectare oportet,

Sensu.

idq; secundum reſtitutionem diſtenſionum, ut plurimum, quæ ſecundum uen-
trem ſunt, ita ut ſi in dextra parte uentris diſtenſio fuerit, in articulos dextra
quoq; partis abſceſſus procumbent, & contra. Animaduertendum tamen tres
primas notas, non tantum abſceſſus in articulos, ſed quamq; ſermè iudicationē
adhuc futuram poſſe ſignificare. Hinc in quarto Epidemiorum ait. φλέβες
κροτάφων η̄ συμπίεσεις, & χροίων μεταβολαί, πρὸ τῶν κεισίων.
Id eſt. Temporum uenæ ac compreſſiones, colorumq; permutationes, ante
iudicationem ſiunt. Porro quod in ijs uerbis χροίων, hoc in præſenti ſenten-
tia χλῶδασμα uocauit Hippocrates, adeo ut hæc uox, teſte etiam Galeno,
nihil aliud ſignificet quàm χῶμα, hoc eſt, colorem. Hinc χλῶδασμα οὐδὲ
λαμπρὸν, hoc loco nihil aliud eſt, niſi color non elegans, ac ſplendidus, qua-
lis eſt is, qui minime eſt naturalis. Quemadmodum enim color totius faciei ac
corporis dum recte ualemus ſplendidus eſſe ſolet, ita cum egrotamus pallidus
aut liuens. Proinde perperam aliqui χλῶδασμα uiriditatem, uel ut Caluus
fecit, luteum, interpretati ſunt. Galenus quoq; lib. 1. artis curatiuæ ad Glauco-
nem, cap. 14. ex iam dictis ab Hippocrate notis, inter futuræ criſis ſigna re-
cenſet, δύσπνοια, hoc eſt, difficilem ſpiritum, & uenas in temporibus pulſan-
tes. Ait enim, εἰ ὅς σφύζονται αἱ ἐν τοῖς κροτάφοις φλέβες, τὴν κεί-
σιν μάλλον ἐλπίζειν. Id eſt. Si etenim uenæ quæ ſunt in temporibus pul-
ſant, magis etiam criſis expectanda eſt. Ideo autem tria iam memorata futuræ
criſis ſigna ſunt, quòd pugnam naturæ contra morbum, calorisq; ad interiora
motum indicent. Aliud quod in contextu ſequitur ſignum, tuſſis nimirum
ſicca & non ferina, abſceſſus potius in articulos futuri, indicium eſt. Id quod
& alibi docuit, inquiens. ἐν τοῖς κοπιώδεσι πυρετοῖσι βῆχες ξηραὶ γί-
νονται, αἱ ἐς ἄεθρα σπρίζουσι ξὺν πυρετῷ ἢν ἐγκαταλίπνυνται.
Id eſt. In febribus laſitudinem habentibus, tuſſes ſiccæ ſiunt, quæ ſi cum febre
relinquuntur, in articulos firmantur. Tuſſim aut ſiccam Hippocrates paſſim no-
minare conſueuit eā, in qua nihil expuitur. Cur uero ea ipſa morbū per abſceſ-
ſum finiri ſignificet, ratio hæc eſt, morbū enim cōcoctu difficile, ut qui craſſio-
re frigidiorēq; materia cōſiſtat, quæ facile excreari nō poſſit, portendit. Cū
aut nihil excreetur uerū materia uniuerſa incocta in ijs quæ ſunt circa thora-
cē atq; pulmonē partibus p̄maneat, neceſſario abſceſſus circa articulos, ut quo-
rum amplitudo facile decumbentes fluxiones recipere poſſit, eorundem moti-
one continua nonnihil etiam ad hoc promouente, expectabitur. Id uero tum
maxime

χροία
χλῶδασμα

Calui error

Tuſſis ſicca
& non ferina
7 Par. 6. Epi-
dem. 13.

Tuſſis ſicca

maxime euenire solet, si materia tussim excitans non maligna fuerit. Quod si enim maligna fuerit, agrum planè interimet, antequàm abscessus in articulis firmentur. Hoc insinuare uolens Hippocrates μη θησιώδης, hoc est, non ferina, uel ut interpretatur Galenus, μη κακώδης, id est, non maligna addidit. Deniq; quod in fine additur secundum rectitudinem, iterum admonet Medicum, quo in suis euacuationibus naturam imitetur, quæ uniuersas suas expulsionēs per directum facere conatur.

IX.

H Abent uero plurimi faciem rubidiorem, præcipue qui natura reliquis magis albi sunt, neque his sanguis ex naribus profluit, aut parum saltem profluit, & si quid ex emanantibus relinquitur, ad abscessum morbus promptus est.

Superiori sententia aliquas easq; generales futura indicationis, abscessusq; in articulos notas recensuit Hippocrates, hoc loco uero prioribus multo certiores, magisq; speciales subiungit, ex quibus Medicus euidenter admodum futuros in articulos abscessus prædicere potest. Respicit autem principio ad prioris sententiæ uerba, & ait, Plurimi horum, scilicet, quibus futura Crisis est, habent faciem rubidiorem. Vbi sciendum ὅτι ἐρυθρόα tantum esse apud Hippocratem, quod rubidiores latinis ualeat, additum tamen, ut dilucida magis fieret sententia, facies, ita monente Galeno, qui προσώπα hic subaudiendum esse docet, quæ sanè dictio Iulio Polluce teste, significat quicquid fronti subest, ut scilicet complectatur oculos, nasum, genas, os ac mentum. Hinc rectissime Galenus lib. 1. artis curatiuæ ad Glauconem cap. 14. scribit εἰ ὅς μᾶλλον, ἢ εἰς, ἢ ἐφ' ὅλα μὲν ἐρυθρότ' ὅρα γίγναι το, τὴν κρείσσον μᾶλλον ἐλπίζειν. Id est. Si genæ, uel nasus, uel oculus rubidior factus fuerit, magis etiam Crisis expectanda est. Proinde hallucinatur hoc loco Caluus, qui ad uniuersum corpus transfert, quod ad eius partem tantum transferendum erat. Non est tamē quod quispiam in omnibus, quibus crisis futura est, faciem rubidiorem fieri putet, nam in ijs tantum qui cæteris natura albiore sunt, id contingere solet, in nigris autem, ut cunq; etiam circa has partes sanguis abundet, minime. In albis uero ideo præcipue facies rubidior apparet, quod non solum sanguis, sed etiā quicumq; alterius naturæ color accedens, sese mox manifestet. Porro, non te

θησιώδης

ὅτι ἐρυθρόα

πρόσωπον

Caluus hallucinatur.

mere adiectum est per Hippocratem, neq; his sanguis ex naribus profluit, cū enim rubidior facies sanguinis ex naribus profluuium potius quā abscessum portēdat, eo, q; multitudinem sanguinis ad eam ferri significet, si sanguis satis superq; ex naribus emanarit, abscessus minime expectandus erit. Quod si uero parum tantum profluxerit, nihil mirum post imperfectam iudicationem, subsequi abscessum. Hinc rectissime dictum est ab Hippocrate, si quid ex emanantibus humoribus relinquitur in corpore, ad abscessum morbus promptus est, nam ita hanc partem interpretatur Galenus, ετοιμον τὸ νόσημα inquiens πρὸς ἀπόσσω. Pulchre autem imperfectam humorum morbum facientiu euacuationem, per uerbum ἐγκαταλείπειται, quod relinquitur significat, insinuat, innuens id quod relictum est tandem per abscessum necessario expurgari.

ἐγκατα-
λείπειται

X.

EA ratione sitis desyderium relinquitur, oris siccitas atq; insuauitas, cibi fastidium, febres quoque non acutæ tales sunt, recidiuas enim faciunt.

Respicit ad ultimam prioris sententiæ partem, et si quid ex emanantibus relinquitur ad abscessum morbus promptus est, adeo, ut si hanc præcedenti sententiæ coniunxeris, sensus planè dilucidus resultabit. Hoc enim loco Hippocrates nihil aliud docet nisi signa, quibus non integre factam esse morbi iudicationem cognoscamus, ita ut uniuersi sermonis is sensus sit. Quia humores morbum facientes non perfecte expurgati sunt, sed quid illorum in corpore relictum est, ideo etiam sitis desyderium, oris siccitas, et insuauitas, cibi quoq; fastidium seu inappetentia, nam id proprie est ἀποσιτία, remanet. Inter hæc signa quoq; imperfectæ iudicationis connumerari debet febris non acuta, perinde enim ut acuta febris cito iudicatur, ac per excretionem semel factam, perfectam solutionem sortitur, ita non acuta tarde iudicatur, imperfectamq; solutionem habet, ut hoc nomine necessario tandem reuertatur, ac per abscessum perfectam solutionem habeat. Hinc ait, Febres quoq; non acutæ tales sunt, id est, morbi longitudinem ac iudicationem imperfectam monstrant, rationem subiungit, recidiuam enim faciunt. Proinde non temere in Præfagijs scribit ὁ πρῶτος λέγει τοῦτέωρ μάλιστα μὴ οὐσ' ἂν ἀφ' ἧ. ὁ πρῶτος δὲ αὐθιμὲρ ὁρμὴν ἔχει, καὶ σιτίων ταχέως ἐπιθύμῃσι, καὶ δ' ἡσυχίᾳ ἐπιπλάττει.

ἀποσιτία.

2. Præf. 4. 53

νοί ἔωσι· ἀπολλύονται δὲ οἱ σὺν ἃν ὅτε πυρετὸς μὴ ἀφείη δόκωρ
 αὐτέους ἀμύνει· αὐτοὶ δὲ φαίνονται ἀναδιρμανόμενοι, καὶ διὰ τὸν μὲν
 ἔχουσι, σιτίων δὲ μὴ ἐπιθυμῶσι. Id est, A morte seruantur, quibus
 eodem die quo eruptio facta est, febris conquieuit, desierunt urgere cibi fasti-
 dium & sitis. Percunt autem ubi febris non quieuit, aut post quietem repetit.
 Item, si sitis ac cibi fastidium est, ita in Aphorismis quoq; ἐν νούσῳ πλυχρὸς
 ὢν ἀποστίλνυ κακὸν. Hoc est, in morbo diuturno cibi fastidium malum,
 esse tradit.

7. Aph. 6

XI.

Q Væ relinquuntur post iudicationem, reci-
 diuam faciunt. Primum itaq; lienis tumor
 fit, nisi in articulos decumbant, aut sanguis ex na-
 ribus erumpat, uel dextri præcordii distensio, nisi
 urina copiose profluxerit, hæc enim utrorumq; est
 interceptio, ut recidiuæ merito fiant. Abscessus
 igitur eorum non factos, fieri oportet, factos au-
 tem declinare. Eos uero qui tales quales esse decet,
 & quo oportet proruperint, excipere conuenit.
 Quicumq; autem non satis exierint, hos iutare,
 qui uero prorsus inutiliter prædeunt, hos auerte-
 re, maxime eos qui adhuc futuri sunt, consultum
 est. Si uero non, saltem eos qui paulo ante incœ-
 perunt.

Superiori sententia Hippocrates signa, quibus relicta post morbum agna-
 scere licet, tradidit, hic uero quid ea quæ post imperfectam iudicationem relin-
 quuntur committant, edocet, aitq; hæc ipsa facere recidiuam. Id quod & alibi
 docet. τὰ ἐγκαταλιμμένονα ἐν τῇσι νούσῳσι μετὰ κρίσιν, 2. Aph. 12.
 ὑπερσοφώδεα. Id est. Quæ relinquuntur in morbis post iudicationem, reci-
 diuas facere consueuerunt. Intelligit autem per ea quæ in morbis relinquin-
 tur, malorum humorum reliquias, qui cū alieni à natura corporis in quo relin-
 morbis.

Relicta in morbis.

καὶ παχὺ ἑλθὼν γινώσκον, οἷον ἐν τοῖσι κοπώδεσι πυρετοῖσι τεταρταίοισιν ἄρχεται ἐνίοισι γίνεσθαι. ἢ καὶ ἐκ τῶν ρινῶν αἰμορραγία, καὶ πάνυ ταχέως λύεται. Id est. Quibus speratur abscessum ad articulos futurum, liberat ab abscessu urina multa, crassa, et alba, qualis in laboriosis febribus quarto die quibusdam incipit fieri. Si uero ex naribus etiam fluxerit sanguis, breui admodum solutio fit. Accedit his omnibus, quandoquidem ea quæ in hepate sunt, maxime eius gibbo, per urinæ meatus euacuantur, nihil mirum, si copiosum eiusdem profluvium, hepatis tumorem præuenierit. Hinc Galenus lib. decimotertio Thera. Metho. cap. 9. scribit. κατὰ πόρον τὰ σιμὰ ἀπὸ τῆς γαστρὸς ἐκκενωτέον ὅσιν, οὕτω τὰ κυρτὰ ὅλῃ τῶν μετερίως οὐρητικῶν φαρμάκων Sicuti iocinoris cana per aluum purgantur, sic gibba eius per ea quæ modice urinas mouent. Cæterum, causam subiungit Hippocrates cur à liene ad dextrum præcordium interdum morbi repant reliquæ, utrorumq; interceptionem. Iecur enim ex uenis magnis copulatur lieni, per quas sibi suos mutuo communicant affectus, ac in excernendis humorum reliquijs, unum alterius intercipit redundantias, id quod ἑγκατάληψις hoc loco Hippocrates uocat. Hinc cum unum alterius intercipit superuacua, merito non factis scilicet abscessibus, aut sanguinis ex naribus eruptionibus, horum recidiuæ fiunt, utpote his ipsis humorum reliquijs non expurgatis, sed ab uno ad aliud, ob consensum communitatemq; repentibus. Proinde, id unum Medicus conetur, ut horum abscessus, postquam facti non fuerint, fiant, id quod continget, si humorum reliquæ à præcordijs ad membra inferiora, tanquàm cæteris ignobiliora, reuellentur. Hinc ait, Abscessus, hoc est, elongationes reliquiarum morbi à præcordijs, cum per naturam facti non fuerint, Medici opera fiant. Si uero facti per naturam sint, non est quod Medicus quicquàm conetur. Nam ut alibi tradit. τὰ κρινόμενα καὶ τὰ κεκεμενῶτα ἀρτίως μὴ κινεῖν, μὴ δὲ νεώτερό τι διεῖν, μὴ τε φαρμακίῃσι μὴ τ' ἄλλοις ἐρεθισμοῖσι χεῖσθαι, ἄλλ' ἔαν. Id est. Quæ iudicantur, et iudicata sunt integre, neq; mouere, neq; nouare aliquid, siue medicamentis, siue aliter irritando, sed sinere. Verum cum abscessus à natura facti non semper boni existant, hinc diligenter animum attendere debere Medicum Hippocrates monet, ut eruptiones eorundem recte expendat. Nam si quales decet, hoc est, post concoctionem et non ultra modum, et quo oportet, id est, si non ad aliquod membrum quod principatum in corpore habet,

ἑγκατὰ
ληψις

Abscessus

1. Aph. 20.

procubuerint, tunc eos excipere conuenit. Quod si uero non integre prodierint, iuuanda natura in suis excretionibus est, quo uniuersum affectum morbosum excernere queat. Si autem sine commodo exierint, id quod fit, cum ad aliquod membrum principatū gerens repant, tunc reuellendi sunt, ac ad membrum aliquod minus nobile ducendi. Hoc uero faciendum Medico crit, dum futuri adhuc abscessus sunt, antequam scilicet membrum aliquod nobile occupent. Quod si autem hoc praeuenire non liceat, saltem iam primum incipientes auertere studeat. Nisi enim inter naturae excretionem Medicus humorum reliquias intercipiat, frustra posthac nauabit operam. Quomodo autem naturae excretionem cognoscenda sint breuibus Galenus lib. 1. artis curatiuae, cap. 14. ita scribens, docet. καὶ τοὶ ταύτας, καὶ τὰς ἄλλας ἐκκρίσεις ἀπάσας ἐνέστι προγινώσκειν. δύο ταῦτα σκοποῦμεν. ὅτε ὅτε ἢ ὁρμῇ καὶ φύσει, καὶ ὅτε πόνῳ. καὶ ἢ συνδυγνίσοντες τὰς ἐκκρίσεις. καὶ καλύσοντες τὰς ἀμέτρους γνομενάς Φοράς. Id est. Et quidem has et alias excretionem omnes praeoscere licet, si haec duo tantum consideraue-
rimus, et unde naturae motus agatur, et in quam partem. Nam et quae deficiunt adiuuabimus, et quae immoderate feruntur, coercerimus. Caluus et hanc sententiam, ultimam maxime partem, suis nebulis planè obscurauit. Repetita est et haec sententia, ut obiter moneam, ab Hippocrate ipsidem ferme uerbis in secundo Epidemiorum libro, sect. tertia in hunc modum τὰ ἔγχα-
ταλιν πνέοντα μετὰ κρίσιν ὑποστροφώτα. ὅτε γὰρ πρότερον ὡλκνοῖς ἢ πύρεσιν ἢ μὴ ἐς ἄρθρα τελευτήσῃ, ἢ αἰμορραγίῃ γίνεται, ἢ δεξιῶν ὑποχονδρίων ἐντασις, ἢ μὴ ὀξυδύσῃ οὖρα, αὐτὰ ἢ κατὰ λήθεις ἀμφὶ καὶ ὑποστροφῇ ἀποσάσας οὐκ ἐπιδέχονται αὐτῶν ἢ γνομενῶν τὰς ἢ πρὸς κλίνας ἢ καὶ γνομενάς ἀπὸ λέχεως ἢ ἰώσιν ἢ καὶ ὁ πῶς δέῃ, καὶ ἢ δέῃ. ὅπως δὲ μὴ σφρόδρα, ξυ-
σφρα. γὰρ δ' ἀποτρέπειν ἢ πάντῃ ἀσφόροί ἐωσι. μάλιστα δὲ ταύτας μέλλουσας εἰ δὲ μὴ, ἄρτι ἀρχομένης. Quae sanè uerba, cum nihil à iam enarrata sententia diuersum habeant, fit, ut interpretatio-
ne non egeant.

Caluus no-
tatur.

Quartanae sanguinis ex naribus eruptiones iudicatu difficiles sunt. Intermittentes enim di-
em unum

em unum, altero simul cum iudicatione rigorem habent, de quinque in septem circuitus.

Et si in hanc Hippocratis sententiam, quemadmodum etiam præcedentem Galeni commentarij perierint, adeo ut difficile admodum sit interpretis subire officium, attamen satis constat Hippocratem hoc loco non de omni sanguinis eruptione, quæ quarto die fit, loqui, sed tantum de ea quæ in febre fit tertiana. Id quod omnium maxime ex mox sequentibus uerbis, intermittentes diem unum, satis colligi potest. His enim uerbis causam adfert cur quartanæ, hoc est, quarto die factæ, è naribus sanguinis eruptiones, iudicatu difficiles sint. Intermittentes namque unum diem, hoc est, febres tertianæ non iudicantur, inquit, nisi cum rigore. Hinc alibi dixit. ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι ῥίχα γίνεται καὶ ἡμέρῳ, οἱ πυρετοὶ λύνονται. Id est. Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres soluantur. Rigorem uero non habent, nisi altero die, qui à præcedenti rigoris die tertius existit. Proinde, si sanguinis ex naribus eruptio non eo die quo rigor inuadit, fiat, certum admodum existit, hanc non fore iudicatoriam, utpote, die iudicatoria minime factam, sed potius ob uim morbi, aut humorum multitudinem obortam, quamobrem et febris ipsa iudicatu difficilis erit. Et hoc est quod in Aphorismis dixit, πυρετοῖσι ἢ ῥίχα ἐν περὶ ἡμέρας ὁ πυρετὸς ἀφ' ὧστροπία ἐπ' ἰσθδ. Id est, Febricitantem nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet recidiuare. Quod autem sequitur de quinque in septem circuitus, prioris confirmatio est, indicans in tertianis exquisitis iudicationem fieri secundum numerum circuituum, maxime à quinto circuitu in septimum. Hinc alibi scribit, τριτῷος ἀκριβὲς κείνεται ἐν ἡμέρῳ πρὶν ὅτι οἱ μακρότεροι. Id est, Tertianæ exquisitæ septenis circuitibus, quod tempus longissimum est, iudicatur. Perinde autem in peracutis morbis iudicatio in tertio, quarto et quinto die fieri solet, ita et in tertiana ipsdem circuitibus fieri contingit solutionem, natura non expectante septimum circuitum. Similem planè sententiam in secundo Epidemiorum libro sect. 3. protulit τετασταία, inquit, αἰμορροαγία δύσκειται. οἱ δὲ αἰμαί πάντες μίαν τῇ ἐτέρῃ ἐπιγίγνεται ἅμα κείνεται ἐς ἐβδμή.

XIII.

Q Vicinque tertio die accessionem habent, ijs nox ante accessionem grauis, quæ uero sub

4. Aph. 63

4. Aph. 61

Iudicatio in tertianis fit secundum numerum circuituum.

4. Aph. 59

k a

sequitur, magna ex parte leuior existit.

Februm in=
termittentiū
tertia die ac=
cessionem fa=
cientium difa=
ferentia.

Februm intermittentium quæ tertia quaq; die accessionem faciunt, uariæ sunt differentia, quas tradit Galenus lib. 2. de differen. feb. cap. 8. ita scribens, τῶν δὲ τρίτης παροξνομενῶν διαλειπόντων πυρετῶν, ὅσοις μὴ ὅτε χρόνος ὁ τοῦ προξυσμοῦ βραχύς ἢ τὴν εἰσβολὴν μετὰ ῥίγους ὅσι, καὶ ἢ λύσις ἐφ' ἰδρώσι καὶ χολεμείας, ἢ ἐν κάτω γαστρὶς παρυσίης χολώδης, τούτοις μὴ ὄνομα κεῖται τελείως ἀκείβητος. ὅσοις δ' ἐλλείπει τι τούτων οὐκ ἐστ' ἀκείβητος, ἀλλ' ἀπλῶς τελείως ὀνομάζεται. ἔαν δὲ καὶ δ' ἀλάλημμα μικρότερον ἔχουσι, μὴ κωθέντος δηλονότι τῷ προξυσμοῦ τελείωτον τοῦτον ὀνομάζουσι παρὲκτείνοντα, καὶ τοὶ καὶ αὐτοὶ τούτου πολλὰ, ἐν ᾧ μάλλον τε καὶ ἥττον ἔχοντες τὴν διαφορὰν. ὅσι μὴ δὴ πού ἐν μὴ πινὰ καλεῖν ἀπλῶς οὕτως μεμνηκυμένον ὅς τις ἀρῶμαι τέτταρας καὶ εἰκοσὶν ὥρας τοῦ προξυσμοῦ ποιῶσα. Θ, ἀπυρέτους ἰσχυτὰς λοιπῶς. ἐν δὲ πινὰ μεμνηκυμένον ἰκανῶς ὅσον ἀρ' ἀμφὶ τὰς τετράκοντα ὥρας ἐν πυρετῶν ἐκτείνει. καὶ πινὰ πρὸς τοῦ τοῖς ἐπιπλέον μεμνηκυμένον, ὅς ἀρ' εἰς ἕξ καὶ τετράκοντα προσέρχεται καὶ πινὰ ἐτέραν ἐπιπλείονος ὅς ἀρ' εἰς τεσσαράκοντα καὶ πλείονος ἐστὶ παρὲκτείνοντα. Id est, Februm intermittentium, quæ tertia quaq; die accessionem faciunt, quæ quidem breue habent accessionis tempus, ac cum rigore inuadunt, et per sudores et bilis uomitum, et biliosa excrementa finiuntur, his tertianæ exquisitæ nomen impositum. Quibus uero aliquid horum deficit, hæ non exquisitæ sed simpliciter tertianæ appellantur. Quod si intermissionem maiorem habuerint, accessione uidelicet in longius tempus protracta, hæ tertianæ extensæ uocantur, quum tamen hæ ipsa res plurimam in eo quod magis ac minus differentiam suscipiat. Licet quidem ex his aliquam simpliciter extensam nuncupare, quæ quum uiginti quatuor horas in accessione consumpserit, reliquas habet febris expertes. Aliquam uero sufficienter extensam, quæ usq; ad triginta extenditur horas, atq; aliquam in longius adhuc tempus productam, utq; usq; ad triginta sex horas protendatur, atq; aliam adhuc amplius usq; ad quadraginta uel plures. Has omnes quia tertia die accessionem faciunt, Hippocrates τριταφύεισ appellat. Consuevit autem ijs omnibus nox ea quæ ante accessionem est grauis esse, exceptis tantū his quæ tertianæ exquisitæ uocantur.

Quod

Tertianæ ex=
quisitæ.

Tertianæ sim=
pliciter.

Tertianæ
extensæ.

Sufficienter
extensæ.

τριταφύεισ

Quod si tamen in his contigerit noctem ante accessionem fieri grauem, certum est sequenti die futuram iudicationem, maxime si alia quædam, iudicationis aderint signa. Proinde uerū tum erit quod in Aphorismis simpliciter protulit. 2. Aph. 13.

ὁκόσοις ἢ κείσσις γίνεται ταυτέοισιν ἢ νύξ δὲς φορθ ἢ περ τοῦ πρὸξοσ μού, ἢ Λ' ἐπιοῦσα θυφύρεσσι τέρη ὥς ἡδὲ β' πολύ. Hoc est. Quibus-
cunq; iudicatio fit, his nox grauis ante accessionem. Quæ uero subsequitur ma-
gna ex parte leuior existit. Cū itaq; hic tantū de τριταφύρεσι loquatur, sit ut
et ultima pars, quæ de iudicatione omnium morborum loquitur, in Galenia-
nus commentarijs desyderetur. Potest tamen et referri ad febres iam dictas,
quando nihil mirum sit subsequenter post accessionem noctem præcedenti ut
plurimum esse faciliorem, utpote præcedenti nocte natura separante à bo-
nis mala, et ad excretionem in sequenti accessione præparante, adeo ut nō te-
mere in tali turbatione grauius se habeant ægri, quæ grauitas nimirum noctu fit
manifestior, quod hoc tempore dormire conseruimus. Somnus itaq; à turba-
tione hac interruptis certius grauitas illa percipitur. Subsequenti autem no-
cte, nonnihil natura à superuacuis exonerata necessario maior leuitas senti-
tur, maxime ubi iudicatio facta fuerit, eademq; bona extiterit.

XIII.

Tusses siccæ leuiter irritantes in febribus arden-
tibus non admodum siticulosæ sunt, neq; lin-
guæ aridæ, & hoc quidem si non a maligno, sed
uento ortum habuerint. Id quod hinc manifesta-
tur, quando loquuntur, aut os aperiunt, tunc tus-
siunt, cum uero non, minime. Hoc autem potissi-
mum in febribus laboriosis fieri solet.

Iam antea dictum est, tusses siccas ab Hippocrate dici, in quibus nihil ex-
puitur, quæ si in febribus ardentibus acciderint, certum erit eas nō admodum
siticulosas, neq; etiam linguas aridas, quas perperam Caluus perfrictas inter-
pretatur, fore. Namq; ob motum in tussi factum ex locis uicinis aliquis trahi-
tur humor, quo madescunt loca, quæ ad asperam arteriam pertinent, adeo ut
hoc nomine minus siticulosi ægri fiant. Id quod alibi quoq; docuit in hunc mo-
dum scribens. ὁκόσοις ἐπιπολὺ ἔῃ χεσ ἐκρῶα βραχέα ἐρεθίζουσιν ἐν

Tusses siccæ.

Calui error

4. Aph. 54.

COMMENT. IN HIPPOC.

Leuiter irri-
tantes

Sinon à mali-
gno

1. Aph. 5.

Laboriosæ fe-
bres

πυρεταῖσι καυσώδεσιν, οὐ πένυ π διψώδεσιν εἰσί. Id est. Quibus plurimum sicca tussis leuiter irritantes in febribus ardentibus fiunt, non multum siti infestantur. Proinde quod hoc loco οὐ κατὰ λόγον διψώδεσιν dixit, idem est cum eo quod in aphorismis scribit οὐ πένυ τ διψώδεσιν. Neq; tamen frustra utrinq; additum est leuiter irritantes, id est, per longa interualla factæ tussis, quod si enim multum irritauerint, perq; breuia interualla redierint, tum ea quæ circa thoracem atq; pulmonem existunt calefaciunt, atq; hac ratione, & febrem, & tuſim auctiores reddunt, ut ægri inde necessario multa siti infestentur. Ceterum per ea uerba, si non à maligno ortum habuerint, secludit tuſim, quæ à mala causa oritur, Verbi gratia, à defluxu ex capite in pulmonem, uel ab ulcere instrumentorum respirationi seruientium, nec enim illæ leuiter irritantes, multo minus insiticolæ, sunt, sed solæ hæ, quæ propter intemperiem instrumentorum respirationis, aut faucium asperæq; arteriæ asperitatem fiunt. Contingunt autem illa præcipue aëre frigido, quemadmodum in Aphorismis docuit. ἢν δὲ βορείων ἢ βορέων, φάσιν ἢ βορέων, κοιλίας σκληροῦ, ὁδῶν πάλιν ἢ βορέων, σπλάγχνων Hoc est. At si aquilonia tempestas fuerit, tussis, fauces, alui duræ, costarum & pectoris dolores fiunt. Aër enim frigidus si fuerit per respirationem inductus, aliquando partes quæ sunt circa fauces, & asperam arteriam exasperat, refrigeratq; aliquando etiam thoracis ac pulmonis intemperiem efficit, quo nomine leuiter tantummodo tuſiunt, neq; quicquam etiam expuunt. Id quod ijs uerbis, sed uento ortū habuerint, exprimere Hippocrates uoluit. Signum tamen quo id deprehendamus mox subiungit, inquiens. Quando loquuntur, aut os inter respirandum plus iusto aperiunt, tunc tuſiunt, si uero horum neutrum fiat, minime quoq; tuſiunt, ex quibus omnibus abunde colligere licet, tuſim ob frigidi aëris introitum esse ortam. Proinde si quis aërem domus, in qua æger decumbit arte calidum effecerit, parum quidem aut nihil subinde tuſiet. Latenter itaq; prædictis uerbis Hippocrates tuſis curationem per contraria debere fieri insinuat, calfaciendo uidelicet ambientem, in quo æger degit. Præterea tuſis iam dicta in laboriosis febribus maxime accidere solet. Sic uero uocat eas quæ ex laboribus in frigore, aut immodico aestu factis eueniunt, in ijs præsertim locis in quibus pulueris multa copia existit, quas quidem tuſis ob extrinsecus aliquod accidens potius quàm ob laboriosum affectum cōcomitari solet. Propter enim intemperiem instrumentorū respirationis, earumq; partium, quæ circa fauces sunt asperitatem, à frigore, aut aestu nimio, puluereq; ortas, tuſis ipsa excitatur.

Nihil frustra, nihil negligendum.

Cum Hippocrati constaret plerumque futuros esse medicos, qui theoremata ab eo prodita tanquam nullius momenti neglecturi essent, uoluit improbam conrundem opinionem breuissima hac sententia retundere. Quæ sanè primum referri potest ad omnia quæ in hoc atque alijs libris ab Hippocrate scripta sunt, ut scilicet medicus sciat ex ijs nihil temere et frustra esse proditum. Quare cum pleraque ex ijs simpliciter, ac sine determinatione iuxta antiquæ breuitatis modum dicta sint, singula certe, aut ratione, aut experientia expendenda erunt, nihilque negligendum ac despiciendum, neque enim satis tutum in uniuersum fidem adhibere ijs, quæ ab Hippocrate ac alijs ueteribus hoc modo prodita sunt. Verbi gratia, ut rem exemplo explanemus, cum scribit Hippocrates, ὀφθαλμοῦν ὀδυνᾶσ ἀκρητῶσιν, ἢ λαστῶν, ἢ πυρί, ἢ φλεβοτομίᾳ, ἢ φάρμακῇ, λύει. i. Dolores oculorum, meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut uenæ sectio, aut medicamentum epotum, soluit, non simpliciter et sine determinatiōe aliqua est intelligendū, nam hoc pacto plane falsum foret, sed inquirendæ sunt dispositiones, in quibus meri potio, balneum, et singula eorum quæ seriatim dicta sunt, conserant. Porro referri potest et hæc Hippocratis sententia ad ea quæ circa curandi methodum medico occurrunt, adeo ut nihil eorum negligat, quæ ad eius inuentionem sunt necessaria, quæque ab eius inuentoribus sunt prodita, quando nihil temere, et sine causa scriptum sit, tamen si minimum esse etiam appareat. Nam neglectis ijs quæ minima uidentur, interdum magnus subsequi solet error. Exempli causa, inspicere oportet tempus, etatem, regionem, corporis habitum, et alia, quæ quamuis minima sint, neglecta tamen maxima erunt. Quo nomine nec id quod raro etiam accidit despiciendum uenit. Id quod et libro secundo de temperamentis, Galenus admonet. ὁ δὲ αὖ, inquit, τοῖς ὅσιν ὁ πᾶν ἐπὶ ἐλέπειν καὶ ἡ μὴ λὼν ἐν πᾶσι γὰρ τίθεσθαι μὴ ἀμέλει. Hoc est. Sed et quod raro accidit considerandum, nihilque pro superfluo habendum aut negligendū. Ceterū Caluū transire nō possum, qui coacta ac morose affectata interpretatione iam enarratā sententiā planè deprauauit. Nā cū Hippocrati cam breuitatē assequi non posset, sequentē sententiā, nō tamē intellectuā, cū hac nostra coniunxit, et monstruosissimam effinxit interpretationem, hanc nimirū: Quare nihil temere agito, nihil hac prænuntiatiōe cōtraria despicio, sed quæ porrigere opus est porrigito, sedatoque. Quæquā aliena sit ab Hippocratis

σ. Aph. 3.

Minima non negligenda

Caluus notatur

COMMENT. IN HIPPOC.

mente, partim ex iam dictis, partim etiam mox dicendis, sciri potest.

XVI.

Cōtraria sensim adhibenda, ac interquiescendū,

Caluus hallu-
cinatur.

ἐκ προῤῗῃς
γῆς

2. Aph. 51.

Quam turpiter in huius sentētiæ interpretatione hallucinatus sit Caluus, præter paulo ante dicta, ex eo etiā satis abunde liquet, quod προῤῗῃς pro prænuntiatione perperam uertit, cum tamen ἐκ προῤῗῃς hoc loco apud Hippocratem nihil aliud significet nisi sensim et paulatim. In quo nimirum significatu accipitur etiam apud Aristotelem in septimo Politico. ubi in hunc modum scribit. πέντα δ' ὅτε διωκτὸν εἰς ζεῖν θύει ἀρχομεν, ὡς βέλτορον μὲν εἰς ζεῖν, ἐκ προῤῗῃς δ' ἔστι ζεῖν. Hoc est. Omnia quæ assue fieri possunt, confestim assuefacere melius est, sensim tamen. Demosthenes quoque κατ' Ἀγιστοκῆς in eodem significatu utitur ita scribens. εἰθ' ὃν ὁρᾷται ἐκ προῤῗῃς ὑμῖν φίλον. Id est. Ita ne uero quem uidetis uobis amicum sensim fieri. Proinde præscripta sententia Hippocrates nihil aliud docet, nisi ut medicus in adhibendis contrariis commoderationem non transiliat, idque non temere. Nam cum natura in elementorum consistat commoderatione, non absque ratione nimium omne, ut quod commoderationem hanc destruat, atque animalis una substantia dissoluat, fugiendum erit, ac sensim quicquid est adhibendum erit. Hinc recte alibi dixit. τὸ κατὰ πολὺ καὶ ὁρᾷται ἐν κενῶν, ἢ πολλοῦν, ἢ θερμαίνειν, ἢ ψύχειν, ἢ ὅλως ὁπασσύνει σῶμα κίνειν σφαλερόν, ὅτι πᾶν δὲ πολὺ τῇ φύσει πόλεμον. ὅτι κατ' ὀλίγον ἀσφαλές, καὶ ὅλως ἢν δὲ ἐτέρως μεταβάλλει εἰς ἕτερον. Id est. Plurimum atque repente euacuare, uel replere, uel calfacere, uel refrigerare, siue quouis alio modo corpus mouere periculosum. Quoniam omne nimium, est naturæ inimicum, sed quod paulatim fit tutum est, tum alias, tum cum ab altero ad alterum transitus sit. Quod autem deinceps ait, interquiescendum esse, dupliciter intelligi potest. Primum ut non solum sensim contrarium admoeamus, uerum etiam inter transmutationem ipsam totam interquiescamus, ueluti cum ab ocio transferimus aliquem ad exercitium, primum sensim, ut se exercitet præcipimus, semper ultra progredientes, interquiescentes tamen interea unum atque alterum diem. Secundo ut interquiescere sit contrarium uerbo adhibere, in hunc sensum. Quemadmodum sensim inconsueta adhibere oportet, ita etiam a consuetis sensim cessare conuenit, adeoque nihil subito immutandum.

XVII.

XVII.

Dolenti capitis partem posteriorem, in fronte
recta uena incisa profuit.

Quod hoc loco particulatim de uno tantum enūciat, id in Aphorismis pmiscue
de oībus profert, idq; ideo, quia hic præterito, illic uero uerbo præsentī in hūc
modū scribēs utitur. ὅτι ὁ πονθεν κεφαλῆς ὁδωαμεν ἢ ἐν μετόπῳ ὁρθῇ
φλέτῃ τμηθεῖται ὡφέλεια. Id est. Dolenti partem capitis posteriorem,
in fronte recta uena incisa prodest. Quod uero hic recenset Hippocrates re=
medium est planè locale, et ad contraria reuulsium. Locale quoniam nisi
prius corpus expurges uacuesq; adhibere non expediat, præcipue ubi corpus
uniuersum cacochymum uel plethoricum fuerit. Nam ut Galenus artis medi=
cinalis, cap. 95. docet. εἰ μὴ ἔν ἐν τῷ σῶμα πλεονεξέον
ὅν χεῖρ δὲ τῷ πεπληνθέντι τόπου ἐκκένουν. εἰ μὴ γὰρ ἀμυχῶς τῷ
μαῖς αἰσθητῶς ἐκκένωσιν ὁδωήσαντες ἐπιπασσόμεθα πλεονάζειν
τὴν ὁδωήσιν. εἰ δὲ τοῖς θερμαίνουσιν διαφορεῖν ἐπιχειρήσιν, ἔλθο=
μεν δὲ τὴν θερμότητα πλεονάζειν τῷ μέρῳ ἢ φορησόμεν. εἰ δὲ αὖτε
λοιμῶτα παλινδρομεῖν ἀναγκάζειν τῷ ἐπερρύν, οὐκ ἂν δέξαιτο με=
τόν ὑπάρχον τῷ σῶμα. πρὸς ἀμφοῖν τοῖν ταῦτα χεῖρ κενόσιν τῷ
ὅλον, ἢ αὐτῶν γε πάντως εἰς ἄλλα χεῖρ τῷ ἐπερρύν ὅτι πεπλην
θόν. Id est. Si uniuersum corpus plus æquo plenum fuerit, per patientem lo=
cum minime euacuandum, Si enim scarificationibus, aut sectionibus sensibili=
ter euacuabimus, plus ratione doloris excitati attrahemus. Si uero calefaciē=
tibus dispergere tentabimus, plus erit id quod ui caloris ad partem attrahetur,
quàm dispersum. Quod si in eo elaborabimus, ut quod influxit, retrocedat,
corpus plenum non admittet. Ad hæc igitur ambo totum corpus euacuare
oportet, aut omnino ad contraria loca retrahere, quod patienti particule in=
fluit. Ex quibus sanè uerbis satis constat Hippocratem hic tantum loqui de eo
capitis dolore, cum quo uniuersi corporis plenitudo non coniuncta est. Re=
uulsium uero est remedium, quia ad contraria auertit, non quidem secundum
longitudinem aut latitudinem, sed secundū profundum, hoc est, ante et retro.

Localia quā=
do adhibēda.

XVIII.

Consyderandæ præcordiorum successiones,
ex qualibus in qualia fiant, itemq; aliæ potissi

mum inflammationum interiorum uiscerum, qualia possint, siue ex iocinore in lienem, aut contra fiant, & quaecumq; talia.

Succes-
sio
διαρρηξις

2. Par. 11.
Calui negli-
gentia,

Succes-
sionem quam διαρρηξις dixit Hippocrates, Galenus uero διαδοχὴν interpretatur, nihil aliud esse puta, nisi unius in alterius locū transitum. Proinde hac ipsa sententia admonet Hippocrates, quo diligenter medicus naturæ motum in humorum noxiorum ab uno ad aliud membrum successionē animaduertat. Præsertim uero contemplandas esse successiones præcordiorum docet, ex qualibus in qualia fiant. Non autem successiones tantum præcordiorum considerandæ, sed & aliæ omnes successiones reliquorum membrorum. Atq; adeo uniuersalis hæc planè sententia est, successiones omnes ex qualibus membris, in qualia membra fiant contemplandas monens. Potissimum autem quid possint inflammationum interiorum uiscerum successiones considerandum, quod hæc reliquis membris nobiliora sint, siue ex iocinore in lienem, siue cōtra fiant, & quaecumq; talia fuerint membra, in omnibus enim perpendendum ex qualibus in qualia successiones fiant. Meminit enim hoc loco iocinoris, & lienis exempli gratia tantum, ut scilicet ex ijs & aliorum membrorum successiones æstimemus. Multo enim tutius est à iocinore ad lienem malorum humorum successionem fieri, quàm à liene ad iecur. Pari modo securius est inflammationem fieri in liene quàm iocinore, quod hoc liene multo præstantius sit. Eadem ratione in reliquis membris semper consultius est à præcellentioribus ad minus præcellentia fieri successionem quàm è regione. Similis itaq; fermè hæc est sententia cum ea quam supra posuit, nam quod hic successionem, illic interceptionem uocat. Caluus tamen, more suo, hanc nostram sententiam impudenter, eandem cum sequenti confundens, deprauauit. Quamuis erratum hoc reprehensione non admodum dignum erat, modo prioris sententiæ integrum sensum exprimere uoluisset. Verum quia hanc concisim protulit, διαρρηξις enim uocem planè conuiuentibus oculis transiuit, exq; sequenti uniuersali sententia particularem fecit, ideoq; culpandus merito fuit.

XIX.

Reuellere oportet, si non quo expedit humores repunt, si uero quo decet, tum ijs uiam struere conuenit, ut singuli repant.

Vniuersalis

Vniuersalis & hæc sententia est indicans rationem, cur medico humorum
noxirum successiones, ut præcedenti sententia monuit, expendendæ sint.
Nam si successio sit ad ea membra, quæ principatum aliquem gerunt in corpo-
re, tunc ad contraria reuellendi sunt. Si autem quo decet, hoc est, ad membra
non præcellentia, aut loca euacuationibus naturæ destinata, tunc si eadem ob-
structa fuerint, medici opera aperienda erunt, ut singuli humores in corpore
noxij huc repere possint. Hinc est quod alibi dixit. ἅ δ' αὖ ἀγὼν ταύτη ἀγειν
ὅκ' ἂν μάλιστα εἴπη ἢ φύσις ὅτ' τῶν συμφερόντων χρείων.
Id est. Quæ ducere oportet, quo natura maxime uergit, per loca conferentia
ducere conuenit. Et supra. τὰς δὲ ἀποδεχέσθαι ἢν ἴκων διαδῇ, ὅ
ἢ δ' αὖ, ὅ' ὅσα ἢ μὴ σφόδρα. ξυνορθῶν, τὰς ἢ ἀποδέπειν ἢν πᾶν τῇ ἀξίμ
φοροῖ ἔωσι. Hoc est. Eos autem, qui quales decet, & quo oportet prorupe-
rint, excipere conuenit, Quicunq; autem non satis prodierint, hos iuuare, qui
uero prorsus inuuliter exierint, hos auertere conuenit. Iam dictis planè simile
est quod scribit Galenus libro 7. The. Metho. capite 11. in hunc modum.
εἰ μὲν δ' ἀκυρωτέρων ἢ μετὰ σπασί' ἐκ γένεσιν ἢ πρὸς ἐκείνα πᾶ-
λιν ἀντιπῶσαις δ' ὡς τῇ φύσιν. εἰ δ' ἐκ κυριωτέρων. ἀμφοῖν ὁμοί-
ως πρὸς ὁμοί' τὴν ἐκτακτικὴν ἢ πρὸς ἐκείνα πᾶ-
νοι τοῦ ἀντιπῶσαις πᾶν τῇ φύσιν εἰς ὁμοίαν ἀγόντων ἡμῶν τὰ τοιαῦτα μαρ-
μόρια. πᾶσαις ἢ τὰς φυσικὰς ἐκκρίσεις ἔνθεν αἰεὶ πρὸς ἀσθενέστερον.
Hoc est. Si quidem ex minus momentaneis translatio facta est, quod superflu-
um est, rursus ad ea reuellas. Sin ex ijs quæ maioris sunt momenti, ambobus si-
mul consules, cum semper summouens affectū qui fluxionem excitat. Fiet id si
omnes corporis partes ad bonam habitudinem reducamus, ac omnes natura-
les expulsionēs fluxiles semper reddamus. Porro sciendum quod uerbum σο-
μοῦν hoc loco apud Hippocratem non in proprio significatu accipiat pro
exacuere aciem, seu infestam aciem obuertere, sed, quemadmodum Galenus
etiam in suis commentarijs tradit metaphoricōs idem ualeat quod ἀνασομοῦν
quod aperire, uel ut nos uertimus, uiam struere significat, ueluti cum suppres-
sa menstrua uterum aperiendo idoneis ad hoc medicamentis educe-

mus. Nam perinde, ut quis infesto agmine hostes ir-
rumpit, ita etiam medicamentis ad hoc ido-

neis ea quæ obstructa sunt
uehementer, aperiunt atq; oppug-
namus.

1. Aph. 1.

2. Par. Aph. 12

στομοῦν.

L Atæ pustulæ non admodum pruriunt, quales hyeme Simon habuit, qui cum ad ignem ungeretur, uel calida lauaretur, iuuabatur. Vomitus non expediebat. Puto eum qui calidis fouisset prodesse utiq; potuisse.

Quas nos pustulas diximus, Hippocrati Græcisq; alijs *δ'ζανθήματα* uocantur. Quæ nimirum nihil aliud sunt nisi exiguæ pustulæ, quales ex sudore fiunt eodem plerunq; quo cutis est colore. Et quoniam turgentium ad florem gemmarum in plantis modo tument, ideo à Græcis *δ'ζανθήματα* dicta fuerunt. Perinde autem ut tubercula duplicem differentiam habent, quædam enim in acumen tendunt, altumq; petunt, quædam uero ad maiorem extenduntur locum, non tamen in altum attolluntur, ita et pustulæ nonnullæ sublimes, nonnullæ uero latæ fiunt. Sublimes à calidiore humore generantur prurimumq; concitant, humiliores autem atq; latæ à frigidiore, atq; adeo ob duplicem causam non admodum pruriunt. Diffantur enim in latitudinem extentæ, et facientem ipsas humorem minus acrem, immo frigidum ac lentum magis habent. Proinde in Aphorismis quoq; prioris sententiæ partem repetit. τὰ *πλατέα δ'ζανθήματα* οὐ πόνον κινουμένα. Id est. Latæ pustulæ non admodum pruriunt. Porro accidunt exanthemata seu pustulæ densatis in cute crassioribusq; factis humoribus, magisq; ubi densior summa cutis superficies fuerit, quod tum crassorum tenaciumq; humorum exitus planè obstruitur. Id quod ex historia quadam confirmat hoc loco Hippocrates. Fuit enim quidam Simon nomine, cui cum hyemis tempore ad ignem ungeretur, aut calida lauaretur, mox latæ pustulæ erumpebant, non alio quidem nomine, nisi quia caliditas unguentorum balnei q; densatam cutem, ac crassos in ea humores tenuiores efficiebat, alio uero tempore circa interiora corporis manebant. Hinc non temere calidis adiutus est. Cæterum per hæc uerba, uomitus non expediebat, latenter pustularum, ac omniū aliorum cutis morborum curationem insinuat, nimirum humores noxios, qui in his ipsis ad cutem iam prodire, non ad uentriculum rursus trahendas esse, ut scilicet uomitu aut purgatione per inferna expurgentur, id quod non modo difficile, uerum etiam sine magno egri malo & dispendio fieri non potest, sed per cutem potius, ad quam natura ut superuacuos

δ'ζανθήματα
τα.

6. Aph. 9.

euos reposuit, educendi sunt. τὰ δὲ αἵματι ἀγερ, ut alibi dixit, τὰ ἅπαντα 1. Aph. 2.
 ἀγερ ὅκου ἀρμάλισα ἔπι ἡ φύσις Δὲ τῶν ἐμφορῶντων χροείων.
 Id est, Quæ enim ducere oportet, quo maxime natura uergit per confere-
 tia loca cōducere. Perficiuntur autem hoc ipsum calidis fomentis, medicamentisq;
 discutientibus, quæ Διαφορητικά Græcis uocantur. Atq; hinc est quod ait, Pu
 to eum qui calidis fouisset prodesse potuisse. Quibus utiq; uerbis etiam innuit
 non semper in eiusmodi pustulis opus esse uenæ sectione aut alui subductione,
 sed sufficere interdum fomenta calida, maxime dum crassi humores cuti insar-
 cti sunt, nec uniuersum corpus plus æquo plenum fuerit. Quod si enim totius
 corporis plenitudo simul adfuerit, calefacientibusq; fomentis dispergere ten-
 tabimus, plus ui caloris ad cutem attrahemus quàm dispergemus. Hinc sectio-
 ne uenæ aut purganti medicamēto prius adhibito, tandem calorificis utemur.
 Non præterire possum pudendum Calui lapsus, qui δὲ ζεωυγία interpretatus
 est pro febriat, præter natiuam uerbi significationem. ζευγία enim non fe-
 brire, sed feruenti aliquo ac calido fouere significat. Hinc δὲ ζεωυγιῶντα medi-
 camenta, Galeno teste, θερμαίνοντα, id est, calefacientia dicuntur, ὅτι ἐκπυ-
 εῖωσι, ὅτι τῶν τοῖς θερμαίνουσιν ἐστὶ χρώματι. Hoc est, Qui calorificis
 utitur, appellatur. Taceo quod ultimam sententiæ partem penitus omiserit.

Διαφορη-
τικά

Calui lapsus
πυελῶν

XXI.

Q Væcunque maturare expedit, ea obstruere
 oportet, contraria uero siccare & aperire.

Docet hoc loco Hippocrates quo pacto ea quæ maturatione opus habent,
 maturanda seu ad suppurationem ducenda sint, quibusq; id medicamentis effi-
 ci possit. Neq; enim ad eam rem efficiendam opus erit medicamentis quæ per
 halitum digerunt, diaphoretica uocant, hæc enim, ut sine suppuratione solu-
 uantur, ac euanescent ea quæ coierunt, efficiunt, sed adhibenda potius erunt
 quæ poros meatusue corporis ac cutis obstruere possint, ἐμπλαστικά græci ἐμπλα-
 nominant, hæc namq; intus continent cohibentq; calorem innatum ne exhalet,
 ac superuacua maturet & concoquat. Id quod & Galenus lib. 5. de simplicium
 medica. facultatib. cap. 8. ita de medicamentis pus mouentibus scribens, tradit,
 καὶ μὴ γὰρ ὥς ἐμπλαστικὸν εἶναι καὶ δὲ τοιοῦτον φάρμακον ἵν' ἀκε-
 λῶς ἢ διαπηκτικὸν ἦδ' ἡμῶι καὶ ὅτε δοκῶ φαίνεσθαι σαφῶς. ἐπὶ δὲ
 τὴν οὐσίαν ἀνέξῃ. καὶ ἐμφύτου θερμότητος, οὐκ ἐπιτεῖναι πρὸς

COMMENT. IN HIPPOC.

οἶκει τὴν ποιότητα, πεφράχθαι καὶ ὁ πόνος τοῦ σώματος, ἢ ἐνδονάποσέσθαι τὰς ἀτμώδους διαπνοάς. ὥς ὅσα καὶ τῶν καταπλασμάτων ἢ ἐπὶ ῥύπτην, ἢ ἐπὶ θερμαίνειν σφοδρότερον ἐπιφέρει, καὶ διαφορεῖσθαι ὅς ἀτμ. ὅς, ξηραίνει μὴ ὅς μὴν ἐμπνίσκει καὶ. Id est. Quinetiam quod emplasticum esse debeat eius generis medicamentum, ut accurate pus moueat, & ipsum liquido mihi apparere uidetur. Nam si substantiam innati caloris augere, non intendere qualitatem ipsam conueniat, meatus corporis obstructos esse necesse est, quo uidelicet halituosos transpiratus includant. Siquidem ea cataplasmata, quæ aut detergentia, aut ualidius exsiccantia, halitus diffilari permittunt, exsiccant quidem, sed pus non mouent. Pergit deinceps Galenus in eodem capite, ac uaria eius generis medicamenta recenset, quæ si scire quis uoluerit, ex Galeno petat. Porro, non temere dixit, quæcunq; maturare oportet, ijs enim uerbis secludit omnia ea quæ difficulter maturationi obediunt, quæq; sub emplasticis medicamentis putrescunt. Hoc ipsum uero contingit uel ob humorum maliciam, uel partis affectæ, debilem calorem innatum habentis, imbecillitatem, humorum defluxum maturatione adori minime potentis. Proinde quæ talia sunt, ea siccare & aperire oportet. Aperire quidem ea quæ in imo ac abdito quodam corporis loco putrescunt, quæq; sinum aliquem effecerunt. Excidendæ quoq; partes hæ quas gangræna uocata occupauit, exsiccantibusq; dein medicamentis sanandæ sunt. Hinc cū obstructibus corporis meatus medicamentis in ijs tantum tumoribus ac inflammationibus, in quibus extinctionis caloris innati periculum non est, utendum sit, in alijs uero quæ prope sunt ut putrescant aut gangræna tententur, minime, sed potius euacuatione seu apertione sinuum ac incisione, itemq; siccantibus medicamentis res aggredienda sit, rectissime quidem subiunxit: Contra-ria uero siccare & aperire. Quorum sanè uerborum is sensus est. Non indigentia ut ad suppurationem ducantur, aperienda sunt, scilicet, scarificationibus aut sectionibus ad profunda partis affectæ pertingentibus, quo effluere possint noxia, ac tandem partes affectæ exsiccandæ, ut scilicet rursus quæ inter se dissident, coalescere possint, quemadmodum multis Galenus lib. 2. ad Glauconem cap. 14. docet. Vel si aliter fieri non possit, uestionibus saltem ea quæ iam putrefacta sunt curamus, quæ quoniam mire siccant, fit, ut & easdem in uerbo ξηραίνειν, quod siccare significat, Hippocrates intellexerit.

Oculorum fluxus, si modo conferre uidetur, in fauces reuellere oportet. Ita & ubi ructus prodest, ac alia id genus.

Non cum superiori, iuxta ineptam Calui uersionem, hæc sententia conueni-
enda erit, cum planè nihil commune cum illa habeat, ob quod merito conue-
niat possit, adeo ut hac ratione Galenus quoque moneat prioris sententiæ non esse
exemplum. Docet uero hoc loco Hippocrates quo Medicus nonnunquam in
diutino oculorum fluxu ad fauces humorum defluxum reuclat, maxime, dum
ita conferre uisum fuerit. Id quod non temere additum est, neque enim semper re-
uellere licebit, sed tum præcipue cum non imminet timor, ne ad asperam arte-
riam aut pulmonem uertatur humorum defluxus. Quod si uero hoc præcaue-
re minime licet ab eius auulsione specie potius abstinendum erit. Quemadmo-
dum autem hoc loci medicum in auertendo humorum defluxu uult esse proui-
dum, ne scilicet ad alias corporis partes ubi plus obesse possint transferat, ita
quoque nunquam non cauere innuit, ne ad eas partes reuulsio fiat, ubi maioris
mali causa esse queat. Lycus, ut admonet in suis commentarijs Galenus, primam
huius sententiæ partem ad habentes ῥοιόδα circa oculos refert. Est uero ῥοιόδα
morbi genus, ubi anguli, quem καυθὸν Græci uocant, foramen, ex latente qua-
dam causa, aut praua curatione patescit, ut lachrymas continere non possit,
sed postea semper humores demittit. Ceterum alterius huius sententiæ partis
is uidetur esse sensus. Quandocumque ructus prodesse uidetur, tunc eundem mo-
uere Medicus debet, ueluti alia quæcumque id genus si conferre uidebuntur con-
citanda erunt. Apparet autem per comparisonem ad superiora esse dictum
hoc nimirum modo, ut quemadmodum è supernis ad inferna, hoc est, ex oculis
ad fauces humorum defluxum reuellere interdum cõuenit, ita inflatis his quæ
circa uentrem sunt, ab infernis ad superna flatuum multitudo reuelli potest,
præcipue ubi flatuosi spiritus per inferna exitus prohibetur. Et hæc nimirum
uidetur esse gemina eius partis interpretatio, quam tamen Caluus, ut non intel-
lectam, in sua uersione planè præterijt.

Caluus per-
stringitur.

Oculorum
fluxus ad fau-
ces quando
reuellendi.

ῥοιόδα

Calui ne-
gligentia.

Meatu aperire conuenit, ueluti nares, ac alia
quæ oportet, & ut oportet, & qualia, ubi,

quando, & quantum oportet, sicuti sudores, aliaque sane omnia.

Quis compendiosam hanc diuini Hippocratis docendi rationem, tam multa ad artem ipsam probe tractandam utilia complectentem, non summe exoscularetur. Nemo sane nisi qui quouis saxo stupidior sit, quiq; perpetuo in Sophistarum prolixis commentarijs citra frugem uersari uelit. Relucet enim in hac praesertim sententia exquisita hominis diligentia, quam passim egros ad eundem adhibuit, cupiens hoc pacto reliquis Medicis esse exemplo, ut & ipsi pari diligentia artem sane difficilem exercerent. Intelligit autem hoc loci per meatus, quos ἐφ' ὧν nominat, quaeuis loca per quae corporis superuacua excernuntur, ut sunt nares, guttur, aluius, uterus, uesica, & id genus alia, quae Galenus 4. Aph. comment. 2. ordine quodam recenset. Meminit uero hic unius tantum, ut scilicet ex eo reliqua aestimemus. Aperienda autem sunt, ut per ea a superuacuis uniuersum corpus expurgetur, cerebrum per palatum, nares & aures, uenter & intestina deiectione alui. Renes & iccinoris gibba per uescicam. Non solum uero praedicti meatus aperiendi sunt, sed & alia quaecumque praeter naturam obstrueta sunt. Atqui, ne quis simpliciter aperiendos meatus putet, admonet ut in ijs aperiendis diligenti coniectura utatur Medicus, ne temere quid tentet, sed consyderet primo, ut sint aperiendi, hoc est, per quem modum apertio ipsa molienda sit. ut si aluius adstricta fuerit, contemplandum num per chysteris iniectionem, uel balanum, uel subductiuum medicamentum aperienda sit. Deinceps consyderandum qualia sint educenda, pituita scilicet an bilis flaua, an atra, anq; singula simul, aut quodlibet seorsum. Nam ut alibi praecipit. ἐν τῇσι φαρμακκίσι τοιαῦτα ἀγείν ἐκ τοῦ σώματος ὅκοῖα καὶ αὐτόματα ἰόντα χρίσιμα τὰ δ' ἐναυτίως ἰόντα παύειν. Id est. In medicationibus talia educere e corpore, qualia & sponte prodeuntia utilia, quae uero contrario modo prodeunt, cohibere oportet. Et iterum. ἐν τῇσι ταραχῇσι καὶ κοιλίῃσι, καὶ τοῖσι ἐμέτοισι τοῖσι αὐτομάτως γινόμενοις, ἢ ἢ μὴ οἷα δεῖ καθάρεσθαι καθάρονται, ξυμφέρει τε καὶ θυφώως φέρουσιν, ἢ ἢ μὴ τουναντίον. οὕτω δὲ καὶ κένεα γγείν, ἢ ἢ μὴ οἷα δεῖ γίγνεσθαι γίγνεται ξυμφέρει τε καὶ θυφώως φέρουσιν, ἢ ἢ μὴ τουναντίον. Hoc est, In perturbationibus uentris & uomitionibus spontinis, si talia purgentur, qualia purgari oportet, confert & leuiter ferunt.

runt. Sin minus contra. Sic et uasorum inanitio, si talis fiat qualis fieri debet,
 confert, et bene tolerant, sin minus contra. Contemplandum insuper ubi me-
 tus sint aperiendi ac superuacua educenda, num scilicet per superna, os, fau-
 ces, nares, aut inferna, aluum, uesicam, uterum. Id quod partim ex membri si-
 tu, quemadmodum uidere licet apud Galenum libro 2. artis cura. ad Glauco-
 nem cap. 7. partim etiam ex naturæ motu, tempore, ac corporis habitu depre-
 hendere oportet. Ex naturæ motu, Quæ enim ducere oportet, ut alibi ait, quò
 maxime natura uergit, per loca conferetia eò ducere oportet. Ex tēpore, nam
 φαρμακεύειν θέρεος μὲν τὰς ἀνω μᾶλλον. χειμῶνος δὲ τὰς κάτω
 Hoc est, Medicari æstate superiores magis, hyeme uero inferiores. Ex corpo-
 ris habitu, quoniam graciles per uomitum, carnosius uero per inferiora purgan-
 di sunt, quemadmodum in Aphorismis docuit inquiens. ὅς ἰχνοὺς καὶ ὀνι-
 μέας ἀνω φαρμακεύειν ὑποσπασσόμενους χειμῶνα. ὅς δὲ ὀνι-
 μέας καὶ μέσας ὀνιμέας καὶ τὰς ὑποσπασσόμενους θέρεος. Id est.
 Graciles et facile uomentes purgare superius, cauentes hyemem. Vomentes
 uero difficulter, et mediocriter bene carnosos, per inferiora, cauentes æsta-
 tem. Præterea animum attendat Medicus quando aperiendum, aut quo tem-
 pore euacuandum sit, num in principio ante concoctionem, dum scilicet humo-
 res turgent, an post concoctionem, ubi naturam euacuationi habemus admini-
 culantem. Nam ut alibi ait, πότενα φαρμακεύειν καὶ κινεῖν μὴ ὥμα
 μήλ' ἐν ἀρχῇσιν ἢ μὴ ὀργᾶ, τὰ δὲ πᾶσα ὀκρά. Hoc
 est. Concocta medicari atque mouere non cruda, neque in principijs, modo
 non turgant, plurima uero non turgent. Et iterum, ἐν τοῖσις ὀξέσι πᾶ-
 θεσι ὀλιγάκις καὶ ἐν ἀρχῇσι τῇσι φαρμακεύειν χεῖρον, καὶ ὅτε
 προσεξευκρινήσαντας πιεῖν. Id est, In acutis passionibus raro et in princi-
 pijs medicinis purgantibus uti, et hoc cum præmeditatione faciendum. Po-
 stremo, quantum sit euacuandum considerandum erit Medico, ne scilicet plus
 quam natura possit sufferre, educat. Hoc quod alibi ijs uerbis monuit, μηδὲ
 τὰς συμπτώσεις ἐς τὴν ἔσχατον ἀγειν, πρὸς τὸν ὄκον, ἀλλ' ὅκοινα ἂν
 ἴσχυσι ἢ τοῦ μέλλοντος ὑπομένειν ἐς τὴν ἔσχατον ἀγειν. Id est. Neq; com-
 pressionem ad extremum ducenda, periculosum enim, sed qualis natura fuerit
 eius qui debet perferre ad hoc ducere conuenit. Et rursus. τὰ χωρῆοντα μὴ
 ἔρῃ πλῆθει τεκμαίρεσθαι, ἀλλ' ὥς ἂν χωρῇ, διαλεῖν καὶ φέρει ὅ-
 πόρως, ὅκου δὲ μέχρι λιποθυμίας ἀγειν, καὶ ὅτε ποιεῖν ἢ ὅτε

Naturæ

motus.

2. Aph. 11

Tempus

4. Aph. 4

4. Aph. 6

Quando aperiendum.

1. Aph. 12

1. Aph. 24

Quantum euacuandum.

1. Aph. 3

1. Aph. 3

COMMENT. IN HIPPOC.

Notantur li-
belli quorum-
dam de Ang-
lico sudore
inscripti.

Quicquid im-
modicum hoc
noxium.

αἰκία δ' ὁ νοσήσας. Hoc est. Deiectiones non multitudine sunt estimandae, sed si talia deiciantur qualia conueniunt, et aegri facile tolerant. Atque ubi ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, si aeger possit tolerare. Exemplum nobis proponit Hippocrates sudores, hi enim si modum non excefferint, utiles admodum esse solent. Sin uero immodici fuerint, uirtutem plane deiciunt, agrosque in extremum periculum agunt. Atqui diuinum hoc Hippocratis praeceptum superioribus annis prorsus neglexerunt carnifices illi, indigni enim quos Medicos appelles, qui indoctissimis suis libellis, quos uelut Apollinis oracula uulgo obtruserunt, sudore uocato Anglico, correptis in uiginti quatuor horarum spacium sudandum esse praeceperunt, praeter omnem priscorum Medicorum mentem. Hos tamen ipsos, uulgius Medicorum principio expassis uulnibus exceperunt, eosque tanquam noui ac priscis seculis inauditi morbi, curandi rationem edocentes, non solum ambierunt, sed etiam tam perditae imitati sunt, ut aliquot milia hominum hoc execrando ineptissimorum libellorum placito in Germania perdiderint. Neque tantum uulgius Medicorum hoc modo insanire coepit, sed hi etiam qui principibus a cura ualeitudinis fuerunt, adeo ut constet suos principes etiam hoc decreto esse iugulatos. Proinde, nihil mirum, si aliquando principes nostri, Catonis exemplum secuti, capitalem istam inscientiam punire cupientes, Medicos urbibus proscriberent, eos praecipue qui tam ignaui sunt, ut nisi alios imitentur, ipsi subinde nihil quod agant norunt. Velim autem hoc periculo posthac cautos esse triuiales illos medicos, ne subinde temere alicuius sequantur consilium. Porro, quod in fine additum est hunc sensum habet. Non solum sudores immodici noxii sunt, uerum etiam omnia alia, utpote haemorrhoides, menses, alui deiectiones, si modum excefferint, ultraquam aeger tolerare possit progressa fuerint, periculo minime uacabunt.

XXIII.

S In magnis malis facies bona sit, signum bonum. In paruis aut contraria bonae significans, malum.

Facies bona

Docet hac sententia Hippocrates ex faciei notis futura praedicere Medicum, idque non ab re, cum haec ipsa praeter ceteris corporis partibus in primis appareat, et uim obtineat maximam. Proinde inquit, si in magnis malis, hoc est, morbis et symptomatibus, aegri facies bona sit, id est, similis ei quae est secundum naturam, signum est bonum. In paruis uero ac minime magni momenti morbis

morbis, si contraria bonæ faciei significauerit, hoc est, si facies sit omnino ei quæ secundum naturam existit dissimilis, malum signum est. Summe enim exitialis et insanabilis morbus sit oportet, per quem facies sine euidenti ac magna causa exitiosa existit. Hinc non temere in præsignijs ægri faciem contemplandam esse docet in hunc modum scribens, σκέπτεσθαι δὲ χρὴ ὥδε τῇ τῶν οἰσὶν ὁξείῃ νοσήμασι πρῶτον μὲν τὸ πρόσωπον τοῦ νοσέοντος εἰ ὁμοίον ὅν ὄντι τῶν ὑγιαίνοντων, μάλιστα δὲ εἰ ὡς ἐωυτῶ, οὕτως ἢ ἄρ' εἰς ἀέρισον. ὅ δὲ ἐναντιώτατον τοῦ ὁμοίου δεινότερον. Id est. In acutis morbis sic considerare oportet, in primis ægri faciem, an sanorum faciebus, maxime uero suæ ipsius similis sit, ea enim optima censenda est, quæ uero maximo discrimine ab hac similitudine recedit grauissimum periculum portendit. Pergit autem deinceps Hippocrates, faciei quæ male notas depingit his uerbis, εἴς ὁξεία, ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, κρόταφοὶ συμπληρωκώτες, ὥτα ψυχρὰ καὶ συνεσπλημνία, καὶ οἱ λοβοὶ τῶν ὠτῶν ἀπεσπλημνῆνοι, καὶ τὸ δέρμα τὸ πρὸς τὸ μέτωπον σκληρόν τε καὶ πῶτε ταμένον καὶ καρφαλέον ἐόν, καὶ τὸ χρῶμα τοῦ ξύμπαντος προσώπου χλωρόν τε καὶ μέλαν ἐόν καὶ πλιόν ἢ μολιβδαῖος. Hoc est. Nares acutæ, oculi concaui, collapsa tempora, frigide contractæ quæ aures, et emis partibus leniter uersæ, cutis circa frontem dura intenta et arida, totius faciei color aut niger aut pallidus, aut luens, aut plumbeus. Et alia quoque quæ illic scribit Hippocrates huc referenda sunt, nec enim aliud hac sententia conatur, nisi ut hæc ipsa nobis in memoriam reuocet. In summa utcumque diutinus morbus fuerit, si facies tamen ægri bona existat, nihil mali uerendum. E regione et si breuissimus morbus fuerit, facies tamen mala sit, ægro præsens exitium imminebit.

Facies mala

XXV.

Cuiusdam uxor prope magnū theatrū post statuam, morbo regio superueniente, eadem permanfit. Quicquid apud Timeneum neptim habitabat, hic niger factus est.

Superioris sententiæ, in qua faciem contemplandam esse docuit, hic ueluti exempla duas subnectit historias, in quarum altera mulierem, alia uero ui-

Due regij
morbi species

ἡρώου
Calui lapsus.

Calui error

rum proponit, quibus faciei color neutiquam talis erat, qualis est qui secundum naturam existit. Tacite uero duas regij morbi innuit species. Vnam quæ à iocundore plerumque fit, ubi per totum corpus bilis flaua suffunditur. Alteram à liene, in qua corpus uniuersum, ob atram bilem per id diffusum, nigrum efficitur. Solet tamen nonnunquam neutro prædictorum affecto, per morbi iudicationem, uel flaua uel atrabilis ad cutem effundi quoque, adeo, ut ob quam causam prædicti colores acciderint ex Hippocrate certo sciri non possit. Inquit enim cuiusdam uxor, nomen fortassis memoria exciderat, aut planè ignotum fuit, ut quam casu uiderat, propè magnum theatrum, aut gymnasium, aut domicilium, nec enim Hippocrates locum expressit, sed tantum πῶς δὲ μέγα dixit. Nos autem ut dilucida magis fieret sententia, theatrum adiunximus, aliquid enim tale subaudiendum Galenus etiam admonet. Atqui ex sequentibus satis iterum apparet Hippocratis exacta in ijs quæ uiderat annotandis diligentia, locum enim theatri in quo uisa est sibi mulier exprimit, αὐτῇ ὅτι οὐδὲν ἡρώου. Est autem ἡρώου monumentum seu statua quæ uiro alicui insigni propter eximiam uirtutem, et res bene gestas erigi solet. Caluus perperam proprio nomine interpretatus est. Post itaque statuam Menelai aut alterius cuiusdam, mulier stans in theatro, superueniente morbo regio, eadem permanens, hoc est, color ille præter naturam posthac non abiit. Quibus uerbis ad memoriam reuocat id quod priori sententia dictum est, in paruis malis magnam faciei mutationem ab ea quæ secundum naturam est, malam esse, et si minimum admodum initio incommodum adferre ægris uideatur. Cæterum, qui apud Timeneum neptim, nomen iterum reticet, habitabat, hic niger factus est. Quo sanè exemplo iterum admonet magnam corporis in id quod præter naturam est mutationem, non sine periculo esse. Hoc loco rursus male pro neptim, sororem uertit Caluus. Porro, et ex hac sententia colligi abunde potest magnam huius libri partem sibi tantum memoriæ causa scripsisse Hippocratem.

XXVI.

IN Perintho quæ seminis speciem referebat urina iudicatoria eorum etiam quæ circa abdomen erant, talia enim urinæ sanabant, quia neque flatu, neque stercore uisoso multo superueniente demoliebantur,

bantur, non enim magnum erat præcordium. Bras-
sicam quidam septimanus cum adhuc difficulter
spiraret comedit, & quæ circa abdomē erant demo-
liebantur, facile quoq; spirans postq̃ factus esset,
alius ei mouebatur.

Caluus præter Hippocratis & Galeni consilium ex una hac sententia, qua
tuor efficere, pro ingenij sui dexteritate, conatus est, interturbando planè uni-
uersam orationis seriem. Nam hoc loci uere Epidemium morbum Hippocra-
tes ordine quodam describit, qui Perintho, quæ Plinio lib. 4. cap. 11. authore
Thraciæ ciuitas est, uno tempore multos inuadebat. Quamuis certo non con-
stet ex uerbis Hippocratis, an de uno aut de pluribus hoc genere morbi affectis
agat. Persuasibilius tamen est, ut de pluribus eum loqui credamus, quando con-
stet eundem cum de uno tantum loquitur, & nomen & ætatem ægri, ut pluri-
mum, adde etiam ciuitatem & locum ubi decubuit, exprimere solere. Cum ue-
ro de pluribus loquitur, nominis tantum loci in quo hoc morbi genere correpta-
tos uidit, meminit. Sed quicquid sit certum est in Perintho urinas quæ genitali
semini similes erant decretorias fuisse, nam ijs profluentibus planè morbus de-
siit. Vrina autem semini genitali similis est ea, quæ alba & crassa existit, post
cuius eadem egressum nihil miri morbi iudicationem esse secutam, eo quod
natura uniuersa corporis superuacua, iam per urinam expurgarit. Iudicato-
riæ uero erant eiusmodi urinae eorum, quæ circa abdomē erant, id quod argu-
mento quodam confirmat Hippocrates, neq; enim flatibus neq; uiscosis excre-
mentis superuenientibus tumores ij qui circa abdomē erant, soluti sunt, adeo ut
necessarium sit per solum copiosæ urinae profluuium morbum finitum esse.
Quibus nimirū etiā uerbis tacite innuit abdominis iliorūq; tumores per sterco-
ris multi egressionem interdū solui posse, id quod alibi quoq; docuit ijs uerbis.
ὁκόσοισιν ὑποχόνδρια μετέωρα διακοσσοῦντα ὅσφύα ἀλγία
πρὲς πλυνόμενα, ταυτέοισιν αἱ κοιλίαι καθυχαίνονται ἢ μὴ φύσαι
καταπραΰνουν ἢ οὐκ ὡς πάλιν ἐπέλθῃ, ἐν πυρετοῖσι δὲ ταῦτα.
Id est. Quibus præcordia suspensa murmurantia lumborum dolore superueni-
ente, his alui humectantur, nisi flatu erumpant, aut urinae multitudo proue-
niat. Hæc uero in febribus. Et in præsagijs. ὅς δὲ εἰς τῶν ὑποχόνδριων
πόνος τε καὶ κυρτώματα ἢ ἢ νεῖα ἢ μὴ αὐφλεγμονή. λυή βορεορρυ-

Calui negligē-
tia.

Perinthus.

Vrina semini
genitali simi-
lis.

4. Aph. 73.

1. Præ sag. 19.

COMMENT. IN HIPPOC.

A febris
molestari.

Brasica.
βρύκκος.

ἐλαπάσσει

μὲν γὰρ ἐν τῷ πνεύματι, ὅτι μάλιστα μὲν διεξίδων ἐν κό-
πῳ τε καὶ οὐρῳ καὶ φέσῃ. Hoc est. Præcordiorum recentes quidem dolo-
res gibbosq; nisi inflammatio quoq; accesserit, murmur in ipsis exortum sol-
uit, ac unâ cum stercore, et urinis, atq; flatu egreditur. Quæ sanè omnia iam
dicta confirmant, nempe per urinæ albæ et crassæ multitudinem esse iudicatiū
morbum, quoniam alia, stercoreis uidelicet et status egressus, per quæ iudicari
is morbus etiam solet, neutiquam apparuerunt. Et hæc quidem contingebant
quia præcordium non erat magnum. Quæ utiq; uerba nihil aliud significant ni-
si quia iecur non erat inflammatione affectum. Et hoc est quod in Præsa-
gijs dixit: nisi inflammatio accesserit, et in Aphorismis: hæc uero in febris. A fe-
bus enim Galeno in commentarijs tradente, molestari antiqui dicebant illos, qui
absq; inflammatione aliqua, uel abscessu, uel dolore, uel erysipelate, uel ut sim-
pliciter dixerim, absq; aliquo membro præcipuo affecto ægrotabant. Nam si
propter lateris inflammationem, uel pulmonis, uel talis partis alterius febrici-
tabant, non febricitantes ipsos, neq; à febris molestari dicebant, sed pleuriti-
cos, aut peripneumonicos, et alijs similibus nominibus, appellabant. Hinc ubi
iecur inflammatione aliqua affectū erat, urinæ exitus minime sufficiebat, sed
opus erat alijs remedijs, uenæ nimirum sectione, et id genus alijs ad institutum
facientibus. Præterea sequentibus in contextu uerbis Hippocrates monstrat
quendam fuisse in Perimitho, cui tumores non per urinæ egressum, sed brasica
potius comestione demoliti sint. Brasica namq; comesta, cum antea difficulter
admodū ob tumores septum transversum coarctantes spiraret, ilico εὐθύτως
hoc est, ut Galenus exponit, εὐπνοῦν καὶ κατὰ φύσιν ἀναπνέειν, id est, bene
et secundum naturam spirans factus est. Brasica enim cum Dioscoride teste
lib. 2. cap. 7. faciat πρὸς πᾶσαν φλεγμονὴν καὶ οἰδήματα, hoc est, ad
omnem inflammationem et tumores, et Plinio lib. 20. cap. 9. referente ad lie-
nis inflationes profit, sua nimirum caliditate et ui desiccandi humores crassos
et uiscosos, præcordia et abdomē in tumorem eleuantes partim discussit, par-
tim etiam aluum citans, per secessum eduxit. Hinc est quod Hippocrates subiun-
git: aluius ei mouebatur. Porro admonendus est hic Lector, quod ubi Hippocra-
tis exemplaria, quæ ex Asulani officina prodierūt habent ἐμαλάσσειτο, ibi nos
Galenum secuti ἐλαπάσσειτο substituiimus, quod uerbum Hesychio scribente
κενώσαι, ἐκκενοῦν, ἢ ἀφανίσαι. Id est. Euacuare ac demoliri seu è me-
dio tollere significat. Galenus quoq; in expositione antiquarum dictionum Hip-
pocratis λαπαχθῆναι κυρίως μὲν κενωθῆναι significare tradit. Et in quarta
huius

huius libri parte Aphorismo primo λαπαρόσομαι idem quod προσέλλομαι, id est, comprimor, ad æqualitatem redigor, aut ἀφανίζομαι, hoc est, demonior significare scribit. Quæ quidem significatio proposito magis convenit quam mollicbatur.

λαπαρόσομαι
προσέλλομαι

XXVII.

DE sanguine sanioso considerandum, quia is uel in timentibus, uel in peruigilibus est, siue malus siue bonus sit.

Nō temere hoc loci Hippocrates de sanguine sanioso agit, ex eo enim interdū graua quædam symptomata oriuntur. Sic autem uocat non eum qui tenuis et aquosus est, sed qui uim quandam habet uenenosam atq; malignā, ita ut ἰχώρ ὁ δὲ ἐν αἵματι nihil aliud sit nisi qui in seipso malignam quandam humiditatem tenuem, mordacē atq; exedentē, continet. Perinde enim ut in lacte quædam serosa est humiditas, quæ uelut colamentum est partium in eo crassarum, ita in omnibus etiam humoribus serosa ac tenuis quædam est humiditas, quam ἰχώρ Græci, Plinius ac latini saniem appellāt. In morbis itaq; non sanguinem tantū cum ab integritate ac bonitate discesserit, sed etiam alios illi admixtos humores ἰχώρων appellatione Græci dixerunt, adeo ut non sit solum ichor, seu sanies sanguinis, uerum etiam ichor pituitæ, bilis flauæ, et atræ. Atrocissimus tamen atq; molestissimus omnibus alijs bilis atræ, minus molestus flauæ, et hoc multo minus pituitæ, mitissimus autem omnium sanguinis ichor est. Hinc Plato in Timæo ait. ἰχώρ δὲ μὴ ὁ αἷματος ὀρερός, πῦρος, ὁ δὲ μελαίνος χολῆς ὀξύς δὲ ἄγριος. Id est. Ichor quidem seu sanies sanguinis serum, mitis. Atræ uero bilis, acrisq; agrestis. Quam profecto Platonis sententiam, ut obiter moneam, apud antiquum interpretem pro Hippocratis uerbis, in contextum translata esse uides. Diocles quoq; antiquissimus Græcorum medicus Antigono regi multa ad sanitatem necessaria præcipiens, inter cætera uerna tempestate, præsertim Maio mense, augeri in hominibus pituitam, ac dulces ichores, æstate contra flauam bilem et amaros ichores scribit. Proinde quemadmodum sanguis bifariam dicitur, primo proprie ut distinctus uidelicet humor sit ab alijs, secundo ut commixti huic in uenis reliqui quoq; sint humores, ita et ichor iam pro sanguinis tantum sero, ut apud Homerum de Venerē et Diomedē uulnerata loquentem, ἔει δ' ἄμεινον αἷμα δειοῖο ἰχώρ, iam an

Sanguis sanio-
sus.

ἰχώρ.

Plato.

Iliad. ε.

COMMENT. IN HIPPOC.

tem pro sero etiam reliquorum humorum accipitur, ueluti hoc loco apud Hippocratem. Proinde sanguis ἰχωροειδής, seu saniosus, nihil aliud est, quam id quod ex secta uena educitur, quod aliquando serosum, interdum pituitosum, nonnunquam biliosum, aliquando quoque atribiliosum existit. Id quod sit ubi sanguis à naturali sua integritate, ut diximus, declinauerit. Hinc Aristoteles lib. 3. de historia animalium, cap. 19. ἰχώρος, ita definit. ἰχώρ ἂν ᾖ τὸ ἴσιν ἄνωγαν ἢ τὸ μὴ τῷ περὶ φθῶν, ἢ τὸ δὲ ὡς ᾖ. Id est. Sanies sanguis incoctus est, aut quia coctus nondum est, aut quia in serum degenerauit. Quare non immerito Hippocrates hic admonet, ut medicus sanguinem saniosum consideret, timidos enim uigilesque facit. Quod si malignus quidam humor sanguinis Ichori in uasis coniunctus fuerit, desipientiam, phrenitidem, furoremque operatur. Timidos facit ubi pituitosus fuerit ichor, frigidus enim atque piger, non mordicans, neque malignus eius humoris ichor existit. Vigilantes autem si biliosus fuerit, nam is, ut ex Platone diximus, acris est, atque adeo turbationem inducens. Hinc recte ab Hippocrate dictum est, sanguis saniosus aut est in ijs, qui timent, aut qui supra modum uigiles sunt. Ceterum quod in fine sententiae sequitur, siue malus siue bonus non ita intelligendum, ut aliquis Ichor bonus sit, quando, ut paulo ante diximus, omnis Ichor malus existat, cum sit in eo sanguine, qui à naturali habitu, ac integritate iam recessit, sed per cōparationē Ichoris sanguinis ad aliorum humorum Ichores dictum est, is enim omnium aliorum mitissimus existit. Quare quod dicitur bonus, non tanquam proprie dictum, sed tanquam melior diceret, audiendum est. Ita et alibi dixit. ἄμα ἄνωγεν μὲν ὁκοῖον ἂν ἢ κακὸν, καὶ τὸ δὲ ἄγαθόν. Id est. Sanguis quidem supra qualiscunque fuerit malus, infra autem bonus. Hoc est, ut Galenus interpretatur, melior. Consueuerunt enim non solum ueteres, sed et qui nunc temporis agunt homines, id quod minus malum est nominare interdum bonum, maxime cum id ad quod cōfertur summe malignum, perniciosumque fuerit. Sensus itaque praedictorum uerborum is est. Sanguis saniosus timiditatem aut uigilias facit, siue bonus, hoc est, sanguinis, siue malus, id est, aliorum humorum fuerit. Et hoc est quod in Aphorismis dixit. αἱ πρᾶφοσύναι αἱ μὲν μετὰ γέλωτος πινόμεναι ἀσφαλές εἰσιν. αἱ δὲ μετὰ πόνου δῖος ἐπισφάλλεσται. Hoc est. Desipientiae, quae cum risu fiunt, securiores: quae uero cum serio, periculosiores. Nam licet omnes timores, eo quod ab ichoribus fiant, mali sint, meliores tamen quae à sanguinis ichore fiunt esse solent. Caluus certe dilucidam hanc sententiam sua additione

Bonus Ichor.

4. Aph. 27.

Sensus.

6. Aph. 53.

ditione magis obscuram reddidit. Cur enim addendum sit, quis non uidet, plane non uideo, neque enim de mente Hippocratis hæc uerba sunt, neque sententiā magis dilucidam faciunt. Quid enim absurdius, quā ita uertere iam enarratā sententiā: De sanguine autem sanioso, qui in purulentis peruigilibusque talis est, sit ne bonus, malus uero, quis non uidet. Denique πλωδες, ὅπως ὄσι, Gale no interprete, τεταραμένοι μετὰ φόβου, id est, turbatis & timore percussis, pro purulentis interpretatus est magno errore. Quamuis is error excusari possit ob mendosum Hippocratis exemplar, ubi πλωδες pro πλωδες legitur. Attamen maiori solertia interpretem uti conuenit, nec ut Caluus solet, omnia sine delectu & iudicio tanquā optima accipere.

Calui obscura & inepta uersio.

Calui error.

XXVIII.

QUibus lien deorsum uergit, his pedes (manus) & genua calent, nasus uero & aures frigent. Considerandum autem num propter hoc fiat quod hi sanguinem tenuem, aut quia suapte natura talē habent.

Vbi nos deorsum uergit uertimus, hic Hippocrates κατὰ ἄγρονος habet, quā nimirum dictione nihil aliud significare uoluit, nisi lienem in inferioribus suis paribus tumentem, aut qui noxios in eo humores in partes corporis inferiores trudit pellit uero, id quod uero similis est. Nam cum lien humores in eo noxios ad inferiora trudit, nihil miri si tū pedes & genua, aliāque inferiora corporis membra, incaluerint, calor enim natiuus noxiorum humorum, impetum secum ducens, illuc repit, ita ut superiora membra, nares & aures præcipue, non immerito frigeant. Quod autem in contextu habetur manus, præter omnem rationem dictum est, numerantur enim inter membra superiora, quæ in eiusmodi affectu frigent & non calent, ob id eam dictionem duabus lunulis clausimus, significare uolentes hanc ipsam per alium esse additam. Insuper Hippocrates sollicitum esse cupiens medicum de causa, quam propter lien ad inferiora uergit, ait: Considerandum medico, num ob sanguinem tenuem, quem ita affecti habent, id ipsum fiat, an quia suapte natura talem sanguinem, hoc est, crassum, & ad inferiora tendentem, habeant. Quasi diceret, fieri non potest, ut propter tenuem sanguinem hoc fiat, is enim potius ad superiora tenderet, perque profluum sanguinis ex naribus erumperet, reliquum est igitur, ut ob crassum san-

κατὰ ἄγρονος

MANUS

guinem, qui suapte natura deorsum uergit, id ipsum fieri dicamus.

XXIX.

Q Vibus suppurationibus umbilicus terminus est, his suppuraturis ueter perturbatur.

Caluus per-
stringitur.

Sunt qui hanc sententiam superiori connectunt, at meo quidem iudicio, satis inepte, nam se sola integra existit sententia, adeo ut non opus sit eandem coniungi cum alia. Multo tamen praedictis ineptius Caluus hanc cum sequenti, praeter Hippocratis et Galeni mentem coniunxit. Breuissime namque Hippocrates hoc loco eorum quae sub umbilico ad suppurationem tendunt, signum tradit, ex quo medicus eruptionem suppurationis paulo post futuram, euidenter admodum cognoscere potest. Alii enim tum perturbantur, eo quod tenuis ichor defudat ex pure, qui erodens stimulansque intestina, uentrisurbationem facit, quae deinceps mox futuram eruptionem portendit.

XXX.

Lien non superne, sed inferne durus, rotundus, latus, crassus, longus, tenuis. Minus haec accidunt ijs qui distillationibus a capite laborant.

Lienis tumorum
differentiae.

Longus.

Altera pars.

Hippocrates hac sententia, haud aliter quam supra difficilis spirationis et febrium, lienis eius praesertim qui in inferioribus tumet partibus, durusque est, tumorum praeter naturam differentias recenset, aitque: Lien, qui inferne durus est, aut est rotundus, latus, crassus, longus, aut tenuis: Quibus nimirum uerbis satis innuit se lienis καταγόνος, hoc est, deorsum uergentis, tantum tractare differentias. Quatuor uero eiusdem enumerat differentias. Prima lien rotundus, secunda latus, tertia crassus et longus, quarta tenuis et longus. Bis enim repetendum longus, tametsi semel tantum scriptum sit. Secutus namque ea in re Hippocrates est familiarem sibi breuitatem, uoluit enim cum longus inter crassus et tenuis dictiones poneretur, ut tam cum eo quod praecederet, tam cum eo quod sequeretur, communitatem haberet. Altera autem sententiae pars bifariam interpretari potest. Primum generatim, ut non tantum ad lienem, uerum etiam ad omnes alias corporis partes referatur, ut scilicet qui distillationibus a capite molestantur, ijs aliorum membrorum affectus minus accendant, utpote capite, tanquam reliquis omnibus membris imbecilliori, totius corporis superuacua recipiente. Cum enim raro admodum fiat, ut simul duae corporis partes ex aequo imbecilles

imbecilles sint, sed una semper alia imbecillior existat, fit ut una etiā in aliam
sua reponat superuacua. Nam Galeno lib. 3. de naturalib. facultatibus tradēte,
ὡς περ ὁ ἀλλήλων ἔλκει τὰ μόρια ἑοφὴν, οὕτω καὶ ἀποτίθεται τὸ
εἰς ἄλλα καὶ πᾶσι. καὶ ὡς περ ἐλκόντων ἐπλεονέκειται ἰχυρότε
ρον, οὕτω καὶ ἀποτιθέμενων, τῶν γε καλαμενίων ῥευμάτων, καὶ
ἡ πρόσφασις. ἕκαστον γὰρ τῶν μορίων ἔχει πινά τόνον σύμφυτον, ὃ δὲ
δεῖται καὶ πᾶσι. ὅταν γὰρ ἐν ἑνὶ ἀσθενέστερον γένηται κατὰ
τινα διάθεσιν, ὁ ἀπὸ τῶν εἰς ἐκεῖνο συρρεῖν ἀνάγκη τὰ πᾶσι. καὶ
μὴ γὰρ ἰχυρότατον ἐναποτίθεται τοῖς πλησίον ἄπασιν. ἐκείνων δὲ
καὶ πάλιν ἕκαστον εἰς ἕτερον ἄλλα τῶν ἀσθενέστερων. εἰτ' αὖθις ἐκείνων
ἕκαστον εἰς ἄλλα, καὶ οὕτως ὡς πλεῖστον γίνεται μέχρι περὶ ἑνὶ ἀπὸ
τῶν ἐλαυνόμενον καὶ πείττωμα, καθ' ἑν τι μείνη τῶν ἀσθενέστερων. ἐν
ταύτῃ οὐκ ἐστὶν εἰς ἄλλο διώτα μεταρρεῖν, ὡς ἂν μήτε δεχομέ
νη τινὸς ἀπὸ τῶν ἰχυρότερον, μήτ' ἀπώσασθαι διαμενόντος τοῦ
πονητότος. Id est. Sicuti inter se particule altera ab altera nutrimentum tra
hunt, ita altera in alteram quod superuacuum est à se deponit. Et sicut trahen
tium ea uicit, quæ erat ualentior, sic et à se deponentium. Habet enim particu
la quæq; natium quoddam robur, quo quod superuacuum est, persequitur. Vbi
igitur earum aliqua, affectus cuiuspiam occasione, imbecillior est reddita, ex
omnibus in illā confluere quæ superuacua sunt, est necesse, ea namq; quæcunq;
pars ualentissima est, in uicinas omnes reponit. Earum rursus singule in alias
quæ ipsis sunt imbecilliores, deinde rursus illarum singule in alias, idq; catenus
longissime procedit, quo ad ex omnibus fugatum superfluum in unamquampiā
maxime imbecillarum procumbat. Hinc namq; in aliam transfluere nequit, ut
pote nec ualentiorum aliqua id recipiente, nec laborante ipsa à se pellicere ua
lente. Secūdo ultima sententiæ pars speciatim interpretari potest, ut ad lienem
tantum contrahatur, adeo ut his qui à capite destillationibus laborant, lien mi
nus durus aut tumens efficiatur, et ita nos locum hunc interpretati sumus. Cur
autem iam dictus lien minus tumeat, hæc ratio est. Destillatio frequenter sanè à
pituitoso humore, aut tenui et aquoso fit, tumor autem lienis à crasso, adeo ut
uno accidente, alterum simul accidere impossibile firmè sit, eo quod à diuer
sis causis oriantur. Calius eam partem magis dilucidam reddere cupiens, lie
nis differentias interrupt, adeoq; Charybdim uitare uolens Scyllam incidit.

Calui lapsus.

Prospiciendum quæ circa ægrum dispensatio, & in morbo interrogatio, qualia sint quæ narrat æger, ut accipiendi sermones, itē quæ ad ægro tantem, quæ ad affidentes, quæq; ad exteriora attingunt.

Quæ passim alijs in libris scripsit Hippocrates, eorum in presentiarum mira quadam breuitate memoriam reficit, quo medicus ijs quæ alibi didicit dextre admodum uti sciat. Parum enim prodest magnam multarum rerum sibi parasse suppellectilem si ea quis non commode utetur. Proinde ad hoc respiciens principio eleganti metaphora utitur, prospiciendum esse dicens, quæ circa ægrum sit διονομήν seu dispensatio. Quemadmodum enim patrem familias de ijs quæ ad uitæ usum pertinent sollicitum esse conuenit, ut scilicet uestitum, uasa, famulos, iumenta, frumenta, legumina, uinum, oleū, & quæcunq; ad domesticam dispensationem necessaria sunt, comparat atq; disponat, ita & eum qui artis medicæ peritus est his quæ didicit commode & dextre uti conuenit, singulaq; ea disponere decet, ut sciat in tempore interrogare & respondere, item in tempore & ægrum & domesticos audire, sciteq; ijs uerba facere, ut nimirum ad subeunda officia prompti adsint. Cæterum ad dispensationem medici spectat prospicere, num ea quæ ad decubitū ægri attinent recte se habeant, an domus in qua decumbit foetorem præ se ferat, anq; aër domus calidus sit an frigidus, & alia id genus. Hinc rectissime monet Hippocrates prospiciendum esse qualis circa ægrum dispensatio sit, num scilicet singula iuxta morbi essentiam disposita sint, ut neq; æger, neq; affidentes, neq; exteriora in aliquo delinquant. Porro quod ait quæ in morbo interrogatio, duplicem intellectum habet, primo ut medicus consideret, quæ ipse circa ægrum interroget. Secundo ut animaduertat, quæ æger ab ipso interroget, ea enim in re non modica prudentia opus erit. Si namq; prudentē, morigerumq; medicus esse ægrum cognouerit, facile uera quæuis ad interrogata respondeat, præcipue si cura periculū morbum esse uiderit. Sin uero imprudentem nec facile obedientem sciat, ne quouis pacto in uictu delinquat, morbum paulo grauiorem quàm sit faciat, ea tamen lege, ut seorsum affidentibus rem omnem rectius enarret. Pariter faciendum, ubi plus iusto timidior fuerit ægrotans, nec enim ubi ingens ac letifer morbus

διονομήν

Interrogatio

morbus imminet, uerum dicere Medicus debet, ne inde grauius egrotet, sed id ipsum assidenibus tantum manifestandum. Præterea prospiciendum qualia sint ea quæ narrat æger, quod ex ijs mentis constantiam uel inconstantiam scire liceat. Verbi gratia, si modestus erat dum ualuit, æger autē iam immodeste atrociterq; respondeat, aut prudens existens, imprudens in ijs quæ narrat appareat, certo mentem esse læsam sciemus. Hinc consyderandum monet quomodo accipiendi sint sermones quos loquitur æger, an scilicet ex integra mente, an paululum affecta prodierint. Videmus enim, quod qui delirio uexantur, alienissima loquantur, quibus certe nullo pacto Medicus fidē habeat, nec quicquam ab his donec resipiscant, requirat. Tandem summatim singula comprehendere uolens, inquit, Prospiciendum quæ ad ægrum & assidentes & exteriora attinent. Quasi diceret curandum, ut Medicus nihil quod ægro conducere possit, prætermittat, æger quoq; ipse Medico pareat, & in nullo propriæ uoluptati indulgeat. Ministri etiam idonei adsint, & exteriora omnia, ut sunt, habitationes idoneæ, uel turbarum plene, uel omni turba uacantes, præterea quæ nunciantur, aut aguntur, quæ iram, tristitiam, aut aliquem alium affectum ægrotanti adferunt, rite sint comparata. Id quod & in Aphorismis monuit ijs uerbis. *Ἐὶ δὲ οὐ μόνον ἑαυτῷ παρεῖχειν τὰ δέοντα τοῖς ἰατροῖς, ἀλλὰ καὶ τῷ νοσούντι, καὶ τῷ παρῑόντι, καὶ τὰ ἔξωθεν.* Id est. Nec solum seipsum præstare oportet oportuna facientem, sed & ægrum & assidentes, & exteriora.

Que narrat

1. Aph.

XXXII.

MAres, quia in dextris & calidiore uteri parte, ideo nigri, & propter hoc ijs etiam uenæ magnæ, atq; biliosiores magis sunt.

Si usquàm nostræ uersionis ratio reddenda fuit, hoc loco certe reddenda erit, ubi nonnulla, quæ in Hippocrate desyderantur, ut dilucidus magis fieret sermo, addidimus. Idq; non ab re, cum constet hunc librum non in hoc scriptum esse ut æderetur, sed tantum memoriæ causa, ne scilicet pleraq; exciderent, quæ diutina experientia obseruaret, adeoq; multa etiam in eo concisa, & sine capite scripta offenduntur, quibus nisi quod ex industria omissum est, addideris, non facile sensum erues. Talis nimirum hæc est sententia quæ de marium conceptione loquitur, in qua dictio *ἄρσενος*, hoc est, masculi, quæ totius sen-

**Quia uteri
parte mares
cōcipiantur**

6. Aph. 49

**Dextra uteri
pars calidior**

tentia caput est, planè omittitur. Hinc nos eandem supponentes, ita reddidimus. Mares, quia in dextris et calidiore uteri parte, ideo nigri. Quibus sanè uerbis nihil aliud indicare uult Hippocrates, nisi quòd mares in dextra uteri parte magis consistant, foeminae autem in sinistra. Id quod et in Aphorismis ijs uerbis docuit. Ἐμβρυα τὰ μὲν ἄρρενα ἐν ταῖσι δεξιόσι, τὰ δὲ θή-
λεια ἐν ταῖσι ἀριστεροῖσι μάλλον. Id est, Foetus mares quidem in dex-
tris, foeminae uero in sinistris magis. Quod idem ex ueteribus Parmenides
quoque testatus est, dicens. δεξιτεροῖσι μὲν κούρους, λαῖοισι δ' αὐκό-
ρας. Et Empedocles, ἐν ᾧ θερμότερον εἶ κατ' ἄρρενα ἐπλετο γαῖα καὶ
καὶ μέλανος διὰ τὸ καὶ αὐτοῦ δέστεροι ἄνδρες, καὶ λαχύνεντο μᾶλλον.
Id est. Mas in calidiore loco terrae fuit, propterea et uiri nigri, robustio-
resque ac magis capillofi existunt. Per terram autem uterum intelligit, quòd in
eum ueluti in terram semen proijciatur. Par uero est ut id quod calidius est in
calidiori uteri parte cōsistat. Calidior autem est dextra uteri pars, eo quod io-
cinori è directo subdita sit. Id quod Galenus lib. 14. de usu partium corporis
humani cap. 7. pulchre ostendit, ita scribens. Δήλον οὖν ὅς ἀκάθαρτον
ἐπὶ καὶ ποταμῶματικόν καὶ ὑγρὸν καὶ ὀρεῶδες ὅτε ἀριστερὸς ὄρχις
ἐπὶ τῶν ἀρρένων, ἢ τ' ἀριστερὰ μῆτρα τὰς γυναιξὶ δέχονται εἰ-
μα, καὶ καὶ τοῦτου συμβαίνει καὶ αὐτοῖς τοῖς δειχομένοις ὀργανοῖς
ὄν ὁμοίους γίνεσθαι τῇ κρᾶσι. ὡς ἂν εἰς καθαρόν αἶμα θερμό-
περον τοῖ ποταμῶματικόν, οὕτω καὶ τὰ πρὸς αὐτῷ φερόμενα μό-
ρια τὰ δεξιὰ θερμότερα τῶν ἀριστερῶν ἀποτελεῖται, καὶ τοῖ καὶ δι-
φύσως ταῦτ' ὅς ἀρχὴς ἐπλεονέκτει, δέλεικται ἂν τοῦθ' ἡμῖν
πολλὰκις ὑφ' ἰσοκράτους ὁρθῶς ἐρημεύον, ὡς τὰ κατ' ἐνθὺ
κείμενα μόρια πλεονέκτει ἀλλήλων ἀπλάθειν αἰάγῃ. μὴ τοίνυν
ἄρα δαύμαζεν ἐπὶ τῶν γυναικῶν ἢ δεξιὰ, καὶ τῶν ὀρχέων ὁ ταύτῃ
κείμενος, οὐ μόνον ὅθ' ἐφέσθαι διαφερόντως, ἀλλὰ ὅθ' κατ'
ἐνθὺ τετάχθαι τοῦ ἡπατος, ἱκανῶς ὅτι τῶν ἀριστερῶν θερμότερον.
καὶ μὴν ἐπὶ τοῦτ' ἀποδέλεικται. συγχωρεῖ δ' ἂν εἶναι ἄρρεν
τοῖ θήλεως θερμότερον, οὐδὲν ἄλογον ἐπὶ τὰ μὲν δεξιὰ μόρια
τῶν ἀρρένων εἶναι γυναικῶν, τὰ δ' ἀριστερὰ τῶν θήλεων. Id est. Ma-
nifestum igitur quòd sinister testis in maribus, et sinistra uteri pars in foeminis,
impurum adhuc ac excrementitium, humidum atque sero similem sanguinem
suscipiunt

suscipiunt, unde contingit quod hæc ipsa instrumenta similem temperaturam non sortiantur. Quemadmodum enim purus sanguis excrementitio calidior est, ita & partes dextræ quæ ab ipso nutriuntur, sinistris calidiores efficiuntur, & hæc suapte natura ab initio plus caloris possident. Demonstratum enim nobis multoties est probe ab Hippocrate dictum esse, quod partes quæ secundum rectitudinem sitæ sunt, necessario alijs plus fruuntur. Minime igitur mirum, si dextra uteri pars, ibidemque situs testiculus, non solum, quia excellenter nutriuntur, uerum etiam quia è directo iocinori subiacent, sinistris calidiora sint. Et quidem hoc ipsum demonstratum est. Concesso autem marem foemina esse calidior, nihil absurdi est dextram quidem partem masculos, sinistram uero foeminas generare. Cæterum calidiores esse mares foeminis, in calidiori quoque loco progenitos Hippocrates inde colligit, quod nigri sint, & extra magis prominentes uenas habeant, biliosioresque appareant, quæ singula caliditatis euidentissima indicia existunt. Ut enim frigiditas, albedinis est procreatrix, ita caliditas nigredinis. Et perinde ut frigiditatis est coarctare, ita caliditatis dilatare. Animaduertendum insuper quod ubi exemplaria habent $\sigma\epsilon\gamma\omega\tau\epsilon\gamma\omega\pi$, hic nos, quod magis quadrare Hippocratis sententiæ uidebatur, $\upsilon\sigma\epsilon\gamma\omega\pi$ substituumus, quum & facilis ab una in aliam dictionem sit transitus. Accedit quod antiqui etiam interpretes non $\sigma\epsilon\gamma\omega\tau\epsilon\gamma\omega\pi$ esse legendum contenderint, adeo ut aliqui potius $\sigma\epsilon\gamma\omega\tau\epsilon\gamma\omega\iota$ legendum esse uoluerint, ut esset sensus, firmiores ac robustiores, hoc est, mares, qui fortiores sunt foeminis, quia in calidioribus uteri partibus concipiuntur, ideo nigri &c. Aliqui etiam $\sigma\epsilon\gamma\omega\tau\epsilon\gamma\omega\pi$ legendum contenderunt, ut referret $\alpha\gamma\gamma\epsilon\pi$, in hunc sensum. Mas firmior robustiorque existens, quia in calidiori uteri parte &c. Quod si uero obstinate quis $\sigma\epsilon\gamma\omega\tau\epsilon\gamma\omega\pi$ dictionem minime esse expungendam uoluerit, certe cum sensum resultare necesse erit. Validorum semen, quæ sunt scilicet, in calidiori loco, & dextra magis uteri parte continentur. Validius enim est semen unde mas procreatur, quam id ex quo foemina fit. Vtraque tamē dictione & $\sigma\epsilon\gamma\omega\tau\epsilon\gamma\omega\pi$ & $\upsilon\sigma\epsilon\gamma\omega\pi$ Hippocratica exemplaria carent. Proinde Caluus imperfectam esse sententiam uidens, ut hanc completam redderet, superiori imprudenter admodum coniunxit, ac eam sententiam effinxit, quæ nec ab ipso, nec ab alijs intelligi potest. Nam quid ijs uerbis magis obscurius? Si quid extra compareat utpote loco calidiori, cur potius in dextris, quod nigri propter hoc, & extra uenæ si tumeant, cum decretorio confident. Diceret nimirum quis Heraclytum loqui, nisi Caluum probe nosset, qui in Hippocrate reddendo hoc unum

Asulani exemplar emendatur.

Calui obsecritas

C O M M E N T. I N H I P P O C.

Calui puden-
tus error.

curavit ut à nullo intelligeretur. Dignus certe hoc nomine in quem omnes Hippocraticæ Medicinæ assertores calamum stringant. Deniq; σωκερίθι dictio-
nem, quæ ad sequentem sententiam spectat, coagmentatumq; seu concretum
significat, falsissime ac indoctissime pro eo quod est cum decretorio confident,
interpretatus est.

XXXIII.

QUod in utero concretum formatumq; citius
est, motum cessat, & tardius augetur, proli-
xioriꝝ tempore.

Mars for-
matio.Caluus hal-
lucinatur

Calui erratū.

Præcedenti sententia Hippocrates, qua uteri parte mas concipitur edo-
cuit, hic eiusdem formationem tractat, inquiens, Id quod in utero citius concre-
tum (quod σωκερίθι hoc loco significat, ineptissime à Caluo cum decreto-
rio confident uersum) & formatum est, hoc postquam motum fuerit & in lu-
cem prodierit, cessat scilicet à celeri concretionem ac formationem (id quod εμο-
λῶθι, hoc in loco Hippocrati dicitur, quam dictionem Caluus impudentissi-
me pro remollescet interpretatus est) ac tardius dein augeri incipit, prolixio-
riq; tempore ad perfectionem uenit. Proinde præscripta sententia duo edocen-
tur, primum quod mas foemina citius concrefcit & formatur, moueturq; in
utero. Hinc Hippocrates in libro de pueri natura ita tradit, τὸ μὲν θῆλυ
τὴν πρώτην ὥρην ἐν τεσσαράκοντα ἡμέραις καὶ δύο ὅ μακρότατον.
ὁ δὲ ἄρσεν ἐν τελέκοντα ἡμέραις ὅ μακρότατον. Id est, Foemina
na quidem duobus & quadraginta diebus cum longissime primo formatur.
Mas uero quod longissimum est in duobus & triginta diebus effingitur. Huic
sententiæ subscribit Aristoteles lib. 7. historię animalium cap. 3. in hunc modū
scribens. ἐπὶ μὲν τῶν ἄρρένων ὥς ὅς ὅ πολὺ ἐν τῷ δεξιῷ μᾶλλον
πρὸς τὰς τεττάρωντα γίνεται ἡ κίνησις. τῶν δὲ θηλειῶν ἐν τῷ
ἀριστερῷ πρὸς ἐννεήκοντα ἡμέρας. Id est. Mares foetus magna ex parte
circa quadragesimum diem, dextro potius latere mouentur, foemina sinistro,
circiter nonagesimum. Et paulo post. πᾶσαι μὲν οὖν τελείωσιν
τῶν μορίων βραδύτερον ἀπὸ λαμβάνει τὸ θῆλυ τὸ ἄρρεν, καὶ
δεκάμηνος γίνεται, μᾶλλον τῶν ἄρρένων. ὅταν δὲ γέννηται
θᾶττον τὰ θήλεα τῶν ἄρρένων καὶ νεότητα καὶ ἀκμὴν λαμ-
βάνει καὶ γῆρας. Id est. Cum itaque foetus in utero formatur foe-
mina

tina tardius quam mas perfectionem quarumq; partium recipit, et saepius in
 decimum mensem quam mas protrahitur. Sed cum in lucem prodierit foemina
 ocyus quam mas, et accrescit et etate floret, et senectute maccatur. Causam
 autem cur puellae corpus tardius formetur Hippocrates, ubi supra hanc tradit.
 ὅτι φαίνεται καὶ λόγῳ ὅτι ἀνὰ γυνὴν ἡ διάρθρωσις ἐοῦσα. ἐπὶ μὲν τῇ
 κούρῃ ἐν τεσσαράκοντα καὶ δύο ἡμέρησιν. ἐπὶ δὲ κούρῳ ἐν τελέκον-
 τα. ἰσχυρὸς γὰρ ὁ ζαμβλώσις τῶν παιδίων καὶ τῶν λοχείων αἰ-
 καθάρσις αἰπὴρ δὲ ὅστις ὅτι θῆλυ πηγνύται ὑπερὸν καὶ διάρθρου
 τῶν, ὅτι ἡ γόνυ ἀθενεσέρησιν, καὶ ὕστερον δὲ θηλείης ἢ τοῦ ἄρρε-
 νος, ὅτι ἀνὰ γυνὴν ὅτι καὶ τῶν τῶν λόγῳ ὑπερὸν πηγνύται θῆ-
 λυ ἢ ὁ ἄρρεν. ὅτι καὶ ἀρσενικὸν τούτου ἐνεκεν ἐπὶ τῇ θη-
 λείᾳ ἢ τοῦ ἄρρενι. Hoc est. Ratione itaq; et necessitate formatio seu ar-
 ticulatio sic fieri uidetur. In duobus quidem et quadraginta diebus puellae, in
 triginta autem pueri. Testes sunt foetuum abortus, et puerperiorum purga-
 tiones. Cur autem foemina tardius formatur artusq; acquirit haec causa est, mi-
 nus enim ualidum est semen unde foemina procreatur humidiusq;, quam id un-
 de mas fit. Hinc necesse est hac ratione foeminam tardius formari quam ma-
 rem, propterea et purgatio in foeminae puerperio longior existit quam maris.
 Secundum, quod in hac sententia docetur, id est: Licet corpus maris in utero ci-
 tius formetur, crescat, moueaturq;, tamen postea cum in lucem prodierit, tar-
 dius augetur, prolixioriq; tempore ad perfectionem peruenit corpore foemi-
 neo. Foemina enim post partum ocyus quam mas augetur, et si tardius in ute-
 ro formetur, quemadmodum paulo ante ex Aristotele audiuius. Id quod et
 infra repetit. ὅτι θᾶσσον διακρίθων, κινηθὼν αὐτὸς ἀφ᾽ ἑαυτοῦ βραδύ-
 τος. Id est, Citius per membra discretum, postquam mouetur, tardius au-
 getur. Causam tamen iam dictorum omnium Aristoteles quoq; tradit lib. 4. de
 generatione animalium cap. 6. ita scribens, αἰπὴρ δὲ ὅτι ἐν τοῖς ἀνθρώ-
 ποις πολὺ διαφέρει τὸ ἄρρεν τοῦ θήλεος τῇ θερμότητι καὶ φύσει
 ὁ κινητικώτατος ὅστις κυοῦ μᾶλλον τὰ ἄρρενα τῶν θηλέων. ὅτι δὲ
 κινεῖσθαι θραύεται μᾶλλον, εὐθραυστον γὰρ τὸ νέον ἀπὸ τῆς ἀθενείας.
 Ἀπὸ τῆς αὐτῆς δὲ ταύτης αἰτίας καὶ τελειοῦται τὰ θήλεα, τοῖς
 ἄρρεσιν οὐχ ὁμοίως ἐν ταῖς ζωαῖς. ἐν μὲν γὰρ τῇ μητρὶ ἐν πλείο-
 νι χρόνῳ διακρίνεται θῆλυ τοῦ ἄρρεντος. ὁ δὲ ἐλθόντων δὲ πάντα

Cur puellae
 corpus tar-
 dius formatur

Mas tardius
 augetur.

s. par. Aph. m.

COMMENT. IN HIPPOC.

πρότερον ἐπιτελείτω, ὅσον ἢ ἐκ καὶ ἀκμή καὶ γῆρας τοῖς θήλεσιν, ἢ τοῖς ἀρρεσιν. ἀδυνάστερα γὰρ εἰσι καὶ ψυχρότερα τὰ θήλεα τῶν φύσιν, καὶ οὖν ὑπολαμβάνειν ὡς προαιαπείαν εἶναι τὴν θηλυτῆ-
τα φυσικὴν. ἔσονται γὰρ ὁρμικότερα τῶν ψυχρότερων βραδείως. ἢ γὰρ ἀάκειστοι περὶ ἐσὶ, περὶ ἡλιού, ἢ θερμότεροι, ἢ ἐμπληροὶ ὁ θερμότερος. ἐκ δὲ ἡλιού τὴν ἀδυνάτειαν ταχὺ συνάπτεται περὶ τὴν ἀκμὴν καὶ γῆρας. πάντα γὰρ τὰ ἐλάττω περὶ τέλος ἐρχεται ἑαυτοῦ, ὡς περὶ καὶ ἐν τοῖς κατὰ τέχνην ἔργοις, ὅ ἐν τοῖς ὑποφύσιντος ὁρμικότεροις. Id est. Cuius rei causa est, quod in hominibus longe mas a foemina differt calore naturae, quo fit ut mobiliiores sint mares in utero quam foeminae. motu autem ipso franguntur, cum recens quodvis facile praesua imbecillitate frangi possit. Haec eadem causa est, ne foeminae similiter atque mares perficiantur in genere hominum. Quippe cum et intra parentem foemina longiore tempore conficiatur quam mas, et ubi in lucem uenerint celerius foeminae quam mares perficiantur, nam et pubes et uigor et senectus foeminis prius uenit quam maribus. Sunt enim foeminae sua natura debiliores frigidioresque, et senectus foemineum quasi lesionem naturalem et detrimentum putandum est. Intra igitur tarde praesua frigidityte discernuntur, haec etenim discretio concoctio est, calor autem concoquit, et quod calidius, id concoctu facilius est. Sed foeris propter suam debilitatem cito ad aetatis florem senectutemque perueniunt. Etenim omnia minora, ut in artis operibus, sic in natura, citius ad finem deueniunt. Quibus utique uerbis Aristoteles non solum in uniuersum Hippocratis sententiam confirmat, sed rationem quoque affert, quapropter praedicta fiunt, frigiditytem scilicet atque imbecillitatem. Causa tamen cur foeminae citius augentur ad humiditatem earundem mulierum referri etiam potest.

XXXIII.

I Deo mas ualidior, biliosior, sanguinolentiorque existit, quia locus animalium in quo concipitur, calidior est.

Et haec Hippocratis sententia sine capite existit, desiderantur enim ὁρμικότερα hoc est mas, et κνίσκεται uerbum quod concipitur, significat, quia, ut magis dilucidus fieret sermo, utraque nostra uersione expressimus. Docet autem hoc loco causam

eo causam cur mas foemina ualidior, sanguinolentior, biliosiorq; existat, nem- Mas cur foemina ualidior
pe quod locus animalium in quo concipitur, hoc est, dextra uteri pars, cali-
dior sit. Hinc est quod Galenus commen. 48. quinti Aphorismorum ita scribit,
θερμότερα δὲ ἡ κρᾶσις γίγνεται τοῖς ἐμβρυοῖς οὐχ ἡκιστα καὶ ὅτι ὁ
χωρίον ὅπερ ἐστὶ τὸ δεξιόν ἐν ὑστέρας μέρει, ἀντίκα δὲ τῷ θερ-
μότερον ἐστὶ τῇ γεινιάσει τοῦ ἡπατος. Id est, Calidior uero tem-
peratura foetibus aduenit non minima ob locum qui est dextra uteri pars, hic
autem ipse calidior existit propter hepatis uicinitatem. Quae sanè uerba, quia
planè hanc Hippocratis sententiam explicant, ideo minime posthabenda duxi-
mus, plura tamen ad hoc institutum facientia diximus paulo ante Aphorismo
32. Ceterum Calui hic perpende audaciam, qui eò temeritatis peruenit, ut
hanc sententiam cum sequenti coniungere non ueritus sit, cum tamen hoc loco
Galenus & omnes ueteres finem huic secundae particulae fecerint. At solet hic
bomo passim pro libitu Hippocratis esse obscurator perniciosissimus.

Calui impu-
dens audacia

HIPPOCRATIS

SEXTI EPIDEMIORVM LIBRI

Particula Tertia

I.

SI cutis raritas, uentris densitudo, si cutis adstri-
ctio, carniū augmentum, si uentris torpedo,
uniuerforum turbatio, uasorum immundicia, cere-
bri diminutio, propterea & caluitium, instrumen-
torumq; attritio.

Eleganti συζυγία, Hoc est, coniugatione aut combinatione hoc loco Hip-
pocrates utitur, nam quaedam recenset quae sibi mutuo instar orbium in cathe-
na coniunguntur, ita ut unum esse sine alio non possit. Idq; ideo factum, ut hoc
nomine Medicus in scrutandis naturae operibus diligens fieret. Prima com-
binatio est haec, si cutis fuerit raritas, uentris densitas coniungitur. Ventrem
uero densum intellige adstrictum, qui scilicet parum aut nihil deijcit. Nam ubi
cutis est raritas & meatuum laxitas, multa tum illic superuacua emittuntur,

Venter
densus.

COMMENT. IN HIPPOC.

ut hac ratione aluiis necessario postea adstringatur, ueluti è regione si cutis ac meatuum eiusdem fuerit densitudo, uenter ac uesica multa deijciunt, cum superuacua aliunde emitti non possint. Secunda coniugatio est illa, si cutis adstrictio fuerit, tunc carniū incrementum sequitur. Etenim cum calor innatus tum multus sit, uirtusq; uitalis fortis, nihilq; ob cutis adstrictionem exhalari possit, ac modica omnium fiat resolutio, quid miri si carniū accedat augmentum? Tertia συρῆ est, si uentris torpedō fuerit, uniuerforum fit turbatio. Per torpedinem uero, quam ὀγκώσις uocat Hippocrates, nihil aliud accipe nisi uentris circa cibi alimentiuē concoctionem imbecillitatem, quæ certe si aderit necessario omnium quæ sunt in corpore fit turbatio. A uentriculo enim, si non probe concoxerit, incoctus succus ad iecur descendit, quem iecur in sanguinem non satis purum transmutans, tandem ad uasa ac uenas uniuerſas transmittit, ut inde merito illorum fiat immundicia. Caterum ob iam dicta cerebri quoq; diminutio, quam Hippocrates ἀνάλωσις appellat, sequitur. Quo equidem uerbo non extremam perditionem, quam uiuo animali fieri est impossibile, intelligit, sed ut Galenus testatur μείωσις, hoc est, diminutionem quæ ob nimiam siccitatem contingit. Syncipitis namq; ossa molliora seu laxiora, tenuiora minoraue alijs existentia, & superne adiacentia ob indigentiam de feculumue cerebri non ultra ad ea pertingentis sicca fiunt, subsidet enim cerebrum ac depressum ad sui ipsius basim decidit. Exiccatis autem ijs consequitur & sicca tam iri cutem ijs ipsis adiacentem, adeo ut ob immensam siccitatem in ea capilli nasci non queant. Hinc recte dictum est ab Hippocrate: propterea & caluitium. Eadem ratione Galenus lib. 2. de temperamentis interna manuum, & inferna pedum semper glabra & pilorum expertia esse tradit, quod siccissimus densissimusq; sit tendo is qui sub cute habetur. Porro, cum supra modum siccari contingit cerebrum, necessario quoq; tunc neruorum productiones exiccantur, adeo, ut neq; uidere, neq; audire, neq; aliquem sensum aut motum quis exacte efficere possit, uerum singula quæ per instrumenta illa perficiuntur obscure & debiliter fiunt. Proinde non temere dixit, ideo quia cerebrum plus iusto siccatum sit, sequi instrumentorum κατάρσις, id est, attritionem. Vsus est autem uenusta metaphora, perinde enim ut nestes, uasaq; omnia nimio usu siccata, contrita dicuntur, ita & sensuum instrumenta si plus iusto sicca fuerint, attrita uocari possunt.

Extenuatio

Torpedo

ἀνάλωσις

κατάρσις

EXtenuatio cursibus, luctis, quiete, multis celeribus deambulationibus. His elixa maza plurima, panisq; modicus dandus.

Obesorum extenuationem hac sententia breuissime complexus est Hippocrates, idq; non ab re, quando ut ipse alibi ait. Habitus exercitatorum qui ad summum bonitatis attingunt periculosi, si in extremo constiterint, neq; enim possunt in eodem permanere neq; quiescere. Cum uero non quiescunt, neq; proficere possunt in melius, reliquum est igitur, ut decidant in deterius. His de causis bonum habitum statim solucre expedit. Quum autem omnia per contraria soluantur atq; curentur, certum est obesos nulla alia re sanari posse aut debere, nisi sola extenuatione, quam καθάρσειν uocat Hippocrates, quæ καὶ τῆς κενώσεως, hoc est, uacuatione in hoc differt, quod hæc de solis humidis, illa autem de humidis & solidis dici consuevit. Vt igitur medicus sciat, quibus rebus extenuatio efficiatur, mox earundem catalogum subiungit. Extenuatio, inquiens, fit cursibus & lucta, sub his ipsis reliqua quoq; exercitationū genera complectens, qualia sunt discus, saltatio, et id genus alia, quæ in uita humana exercent homines, ut sunt fodere, arare, hæc enim omnia carniū diminutionem efficiunt. Hinc est quod Paulus Aegineta lib. 1. cap. 57. ubi carniū extenuandi rationem docet, ita scribat. Didicisti uero quod & uehementes exercitationes, & uictus tenuis, medicamentaq; extenuantia, & animi sollicitudines, uniuersam corporis temperaturam aridiorem, ac ob eam rem corpus ipsum tenuius efficiunt. Quæ sanè uerba ex Galeno libro Therapeutic. Metho. decimo quarto, cap. decimo quinto, mutuatus est, ubi hunc in modū scribit, ὁξεῖα γυμνάσια, καὶ ἡ λεπύτης διαίτα, καὶ φάρμακα θιαύτα, & ἡ ψυχῆς αἰφοντίσθαι, ἀποφάνοιτο τὴν τε κράσιν ὅλην θερμότεραν & ξηρότεραν, ὥστε ταύτην ὁ σῶμα λεπτότερον. ἐν μὲν δὲ τοῖς γυμνασίοις οἱ ὁξύτατοι θεόμοι μάλιστα ἀρμόζουσιν. Id est. Acuta exercitatio, & tenuans uictus, & id genus medicamenta, & animi cogitatio, temperamentum non solum calidius, sed etiam siccius, ac propterea corpus exilius reddunt. Igitur in exercitationibus celerrimus cursus est idoneus. Atq; hinc est quod Hippocrates hic multis celeribus deambulationibus utendum esse dicat. Celer enim motus calorem plus satis inuagens, corpus colliquat. Eam ob rem

1. Aph. 3.

καθαρίσει
κενώσει.

Paulus.

COMMENT. IN HIPPOC.

πολλοῖσι in Hippocrate non cum ἡσυχίᾳ, sed potius cum περιπατοῖσι
coniungendum crit. Nam quemadmodum celeres deambulationes corpus exte-
nuant, ita tardæ auctius obesusq; reddunt. Calor enim tum mediocris sangui-
nem felicius generat, tum nutrit plenius. Nemo autem tam craſſi ingenij sit,
qui omnia genera exercitiorum uni corpori adaptare uelit, uerum unicuiq; iux-
ta consuetudinem, etatem, corporis habitum, atq; uirtutem idoneum adhibe-

Quomodo
quies ad cor-
poris extenu-
ationem con-
ducit.

at. Quod autem ait extenuationem corporis quiete etiam fieri, id non simpli-
citer intelligendum, ut scilicet cum ocio coincidat, hoc enim corpus potius ob-
esum efficere solet, sed de quiete, quæ sit peracto exercitio, nam interquiescē-
dum ab exercitio est, nec statim cibus dandus. Etenim cum superuacua quæ in
extremis corporis partibus fuerunt, per exercitia depasta sint, per quietem,
somno præcipue accedente, calor natiuus interiora petens, residuum quod ex
superuacuis est, consumit, atq; adeo extenuationem non parum iuuat. Hinc etiã
est quod Galenus ubi supra obesitas non statim à balneo cibum exhibendum esse
docet. Præterea absolutis remedijs, quæ extenuationem efficiunt, uictus quoq;
rationē ad eam rem idoneam tradit, idq; per exempla tantū unius atq; alterius
rei, quæ sibi memoriæ causa annotauerat, innuens in uniuersum obesitas uictū
tenuantem conuenire, qui nimirum cibus parum nutrientibus constat, uelut est
maza cocta seu elixa plurima, et panis modicus. Mazam autem pleriq; fari
nam oleo et aqua subactam, aliqui panem bis coctum, quidam ut Athenæus pa-
nem offa madefactum, aliqui simpliciter offam, Galenus lib. 1. de alimentorū
facultatibus polentam liquore conspersam atq; subactam, dicit. Quicquid est,
parum nutrit quemadmodum ibidem Galenus ostendit. Plura quæ ad extenuati-
onem corporis conducunt, si scire cupis, lege quæ scribunt Aegineta et Ga-
lenus locis iam citatis, et libro etiam sexto de tuenda ualitudine. Caluus mo-
re suo sententiam hanc uertens, multo obscuriorem quàm sit uel apud ipsum
Hippocratem uel antiquum interpretem reddidit, superiori enim coniunxit
nō animaduertens diuersa in illis tractari, homo nunquàm ferè nō cæcutiens.

Maza.

Caluus per-
stringitur.

III.

EXtenuationis signum, eandem diei horam ser-
uare, subito enim subeundo labores confidet,
atq; exhauritur, similiterq; totum concidit corpus.

Vel ex una hac etiam sententia satis constat, Hippocratem hunc librum sibi
tantum

tantum memoriae causa parasse, nam tanta in ea ipsa obscuritas est, ut Delio natatore etiam opus sit, ut quis inde commodè emergat, maxime cum et in Galeno ex hac una tres esse factas uidere liceat. His accedit, quod in Hippocraticis exemplaribus hanc particula post εἰσέτα uerbū inserta uniuersam interturbat sententiam, quod animaduertentes planè eandem expunximus. Vtinam uero et Caluus ipse in plerisque locis suae interpretationis rationem reddere uoluisset, fortassis iam non esset cur à nobis passim tam nūtere proscinderetur. Præsertim hoc loco ubi καθάρισις dictionem et ὑφίεναι τῶν πόνων ἢ ἑνέσται, εἰσέτα non solum improprie, sed perperam quoque interpretatus est, taceo quod tres sententias ita confundit, ut impossibile sit utcumque perspicaci eruere sensum. καθάρισις enim pro purgatione interpretatur, quæ tamen Græcis κάθαρσις dicitur non καθάρισις, hæc namque dictio idem quod extenuatio significat. ὑφίεναι τῶν πόνων pro labores dimittit, cum tamen ὑφίεμαι, Galeno in commentarijs Aphorismi 18. huius partis teste, idem quod συγχωρέω, hoc est, acquiesco, indulgeo, significet, ut sit ὑφίεναι τῶν πόνων acquiescendo laboribus, uel ut nos uertimus, subeundo labores, ἑνέσται inepte pro liberat uertit, cum non sit à ἐνέομαι uerbo quod libero, sed à ἐνέομαι quod defluo significat, et hic metaphoricè pro exhaurio sumitur. εἰσέτα penitus omisit, utpote cuius significatum sibi ignotum erat. Significat autem hoc uerbum ut Galenus etiam tradit, proprie ἐλκεῖν, id est, trahi, potest tamen iuxta rerum naturam, ad alia etiam significata transferri, adeoque hoc loco pro συμπίπτειν accipitur, quod considerare, et rem tumidam ad habitum suum redire significat. Hoc nomine factum, ut quidam pro εἰσέτα scripserint εἰσέτα, quod concidit Latinis ualeat. Qualis iam Caluus Hippocratis sit interpres facile ex prædictis æstimabis. Cæterum, ut ad Hippocratem redeamus, qui cum præcedenti hanc sententia, remedia, quibus corporis extenuatio fit, docuisset, iam nunc ne ultra modum ijsdem utamur, admonet. Hinc est quod alibi etiam scribat. Plurimum atque repente euacuare, uel replere, uel calfacere, uel refrigerare, siue quouis alio modo corpus mouere, periculosum, quoniam nimium omne naturæ inimicum, sed quod paulatim fit tutum est. Et rursus οὐ πλεονάζει, οὐ λιμνάζει, οὐδ' ἄλλο οὐδ' αὖ ἀγαθόν, ὅτι ἀνμᾶλλον τ' φύσις ἢ. Id est. Non facietas, non fames, neque aliud quicquid, quod naturæ modum excesserit. Et iterum. μηδὲ τὰς ξυμπύσεις εἰς εἰς ἔχοντες ἀγειν, σφάλερον ἢ, ἄλλ' ὁκοίη ἂν ἡ φύσις ἢ τὸ μέλλοντος ὑπομενεῖν εἰς αὐτὸ ἀγειν.

Calui errata

καθάρσις

ὑφίεμαι

ἐνέσται.

ἐνέομαι.

ἐνέομαι.

εἰσέτα.

συμπίπτειν

2. Aph. 11.

2. Aph. 4.

1. Aph. 3.

COMMENT. IN HIPPOC.

Hoc est. Neq; compressiones ad extremū ducendæ, periculosum enim, sed qualis natura fuerit eius qui debet perferre, ad hoc ducere conuenit. Proinde ne medicus modum in præscribendis exercitijs excedat, signum proponit, à quo aberrandum non erit. Extenuationis itaq; ueluti scopus, ac signum certum sit, ut eandem diei horam seruemus, nempe ut non quouis temporis momento, eum qui extenuatione corporis opus habet, ad exercitia ducamus, uerum eandem diei horam, qua scilicet exercitari consueuit, seruemus, ita ut paulatim fiat exercitatio, ac aliqua intercedat quies, nec nō nisi hora consuetæ fiat. Subito enim sineq; intermissione indulgendo laboribus & exercitijs, corpus confidet, uirtusq; dissoluitur atq; exhauritur. Quemadmodum enim nimia corporis plenitudo offendit, ita & ubi supra modum sit euacuatio maxime nocet, nam corpus uniuersum concidere facit.

IIII.

CVM uero iam conciderint, carnes suillas assas adhibere conuenit. Vbi autem implentur, signum est qd corpus floridum fit.

Docet hac sententia Hippocrates, quo pacto succurrendum sit ijs quorū iam corpora casu, aut ex immodica per exercitia extenuatione, conciderint. *Car. nes suillæ* Adhibere enim conuenit carnes suillas assas, quod hæc omnium maxime nutrant. Inde est quod Galenus lib. 7. The. Metho, cap. 5. scribat. *ῥοδιμώτα τῶν ἐν ὅσιν ἅπαντων ὧν ἰσμεν ἐδεσμά των χοίρειον κρέας, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως. ὅτις ἐιρημεύοις ἐν πεπτον. καὶ χυμοῦ λίγης καὶ παχέος λευκῆς τικόν. οὐ γὰρ οὐδ' ἄλλως δίδόν τε διακεῖσθαι τ' ἀκρως ῥοδιμον.* Id est. Porro omnium quos nouimus ciborum maxime nutriens suilla caro est. Verum nō æque ac prædicta cōcoctu facilis est. Præterea glutinosum succum crassumq; generat. Alioqui nec alio esse habitu potest, quod in summo sit nutriens. Idem docet & libro tertio, de alimentorum facultatibus, capite secūdo, ita scribens. *πάντων μὲν ἐν ἐδεσμά των ἡ σὰρξ τῶν ὑῶν ὅτι ῥοδιμώτα τῇ καὶ τοῦ πεύραν ἐνδρυεσάτην οἱ ἀθλοῦντες ἔχουσιν. ὡδὲ γὰρ ὅτις ἰσθίς γυμνασίῳις ἑτέρας ῥοφῆς ἴσον ὄγκον ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ προσνεγμάμενοι κατὰ τὴν ὑπεραίαν δὲ θένος ἀδενέστεροι γίνονται. πλείοσι δ' ἐφεξῆς ἡμέραις ὅτ' ἐπράξαντες οὐχ ἀδενέστεροι μόνον, ἀλλὰ καὶ ῥοφώτεροι σάφως φαίνονται.* Hoc est. Inter omnia ergo edulia ualentissima est suilla caro.

Argumento

Argumento sunt evidentissimo ipsi athletæ, nam hi si de exercitijs consuetis nihil remittentes, alterius cuiuspiam escæ parem modum uel una die assumant, postridie redduntur imbecilliores. Quod si plures exinde dies idem facerent, non tantum infirmiores, uerum etiam palam macilentiores euadent. Sed quia glutinosum et crassum succum generant, ut diximus, ideo assas dare iubet, ut scilicet uiscositate ac crassicie nonnihil ignis caliditate consumpta, caro minus humida glutinosa fiat. Atqui ne et in reficiendo corpore modum excedat medicus, quum, ut alibi scribit. καὶ οὐ ἀνὰ ῥέτιες αὐτὸν ἐν ῥῷ ἐχάτω ἐοῦσαι. 1. Aph. 8. σφαλεραί, hoc est, refectioes cum extremæ fuerint periculosæ sint, tanquam diligens passim monitor signum præscribit Hippocrates per quod cognoscere possit iam corpus satis esse refectum. Floridum namque ubi fuerit corpus, pristinumque colorem recuperauerit, tum signum quod corpus iam impleatur, ac satis superque reficiatur. Nihil autem miri ut aucto calore nativo, ac sanguine puro, corpus tum floridum appareat.

V.

IN exercitationibus extenuationis signum sudor guttatim manans, qui tanquam e riuulis egreditur, aut compressio post tumorem.

Duo hoc loco signa præscribit Hippocrates, quibus medicus cognoscere potest, quando exercitatio ipsa inhibenda sit, ne scilicet debitam eiusdem mensuram transgrediatur. Primum est ubi sudor guttatim tanquam ex riuulis quibusdam egressus, manat. Alterum ubi post immodicum corporis molem iumoreneue compressio seu contractio sequitur, hoc est, ubi detumescit corpus. Quæ nimium signa Galenus quoque lib. 7. de tuenda ualetudine, ubi exercitiorum inhibitionem docet, recenset in hunc modum scribens. μετὰ ταῦτα δὲ ἡδὴ γυμναζέσθω μέχρις ἂν εἰς ὄγκον αὔρηται τὸ σῶμα, ἢ θύανθες ὑπάρχει, καὶ αὐτὸ κινήσεις ἐτοιμοὶ τε ἡ ὁμαλαὶ δὲ εὐρυθμοὶ γίνονται ἐν τούτῳ δὲ καὶ ἰδρῶτα διάσῃ θερμῷ ἀτμῷ συμμιγῇ. παύσασι τὴν καὶ τὰ πρῶτα ἐπειλὰν ἐν τῇ τῶν εἰρημερῶν ἀλλοιωθῇ, καὶ γὰρ εἰ φανεῖν σοι συστῇ χλόη, ὅτε τὸ σῶμα τὸς ὄγκος αὐτίκα παύειν δὲ μετὰ κίον, εἰ γὰρ ὡς πλεον γυμναζοῖς ἐκκενώσεις τὴν τῶν χυμῶν δὲ ὡς ἐν ἰδρῶτα γίνονται πρὸς ἡ κατὰ τὸ πλεον, ἢ κατὰ τὴν ποιότητα μετεβολὴν. πλεονα γὰρ αἰεὶ ἢ μᾶλλον αὐτὸν γίνεσθαι χρὴ θερμότερον εἰς

P

COMMENT. IN HIPPOC.

ὅσον ἂν αἱ κινήσεις αὐάζονται πρὸς τὸ σφοδρότερον. ὅταν δὲ ἡ
ἐλάττω ἢ ὑψώτερος γίγνεται διαφρεῖται ἡδὲ τὸ σῶμα καὶ
τύχεται ὁ ξηραίνεται περαιτέρω τοῖ προσήκοντος. ἀκριβὲς δὲ
προσέχειν τὸν νοῦν ὅτι γυμναζομένης τοῦ σώματος, ὁ λαπαύειν θέλει
ἐπειδὴν προσφάνεται τι τῶν ἐξημεμένων σημείων. Id est. Exercitetur
dum et corpus intumescit, et color illi floridus apparet, et motus prompte,
aequaliter, et concinne edit. Inter haec uero sudorem cum calido uapore mix-
tum cernes. Inhibenda uero exercitatio tum primum est, cum aliquod horum
fuerit mutatum. Quippe si contractior paulo corporis moles uidebitur, desi-
stendum illico est, si enim ultra quid pergat, etiam boni succi nonnihil educetur.
Itidem si in sudore accidat ulla qualitatis eius quantitatis ue mutatio, quip-
pe quem et copiosum magis, et magis incalentem edi par est, prout mo-
tibus uehementiae plus accesserit. Quum igitur is aut minor intelligitur, aut fri-
gidior, tū scias digeri, exhaustiriq; corpus, praeterea refrigerari ac siccari plus
iusto. Quo magis solícite attendendum exercitando corpori est, ut quum di-
stiarum iam notarum quaelibet apparet, protinus cesset. Proinde cum sudor
immodicus factus corpus exhauriat, uirtutemq; deiciat, recte Hippocrates
dixit, qd hoc guttatim emanante ab exercitatione desistendum sit. Sciendum
praeterea extenuationis uocabulum in Hippocrate non haberi, quod nos Gale-
num sequentes, qui τὸ συμπύκνωσις ἢ καὶ αὐξήσις, aut aliquid tale inaudien-
dum esse dicit, ut dilucida magis fieret oratio, in contextum adsciuius. Cal-
uus equidem planè contrarium huic sententiae sensum reddidit. Nam cum
Hippocrates multo sudore manante, aut corpore detumesciente ab exercitijs
cessandum esse docuerit, Caluus optimum signum esse, cum sudor in exercita-
tionibus multus tanquam riuulis manat, cunq; post eum concidit, uertit, quæ ne-
mo non pugnare uidet. Etsi non satis certum sit quid concidit uerbum, apud
Caluū referat. Nō enim corpus, qñ eius apud Caluū nulla fiat mentio. Non sudo-
rē, quia tum falsissima esset sentētia, ac cū Hippocrate ex diametro pugnaret,
is enim nō eousq; exercitadū esse praecipit, quousq; sua sponte cōcidat cessetue
sudor, sed mox ubi guttatim profluxerit esse cessandū docet, adeo ut quid Cal-
uus dixerit, nec ipse Caluus intelligere possit.

VI.

Caluus hallu-
cinatus.

MVlieri, quam primū in Cranone curauī, lien
natura magnus erat, febris ardens, rubicun-
da, diffi-

da, difficilis spiratio, decima die sudor circa superna factus, sed & decima quarta die circa inferna, non tamen bonus.

Et ex hac sententia satis liquet hunc librum sibi tantum memoriae causa con-
cinasse Hippocratem, præter enim historiam nihil habet quod scire possis.
Mentionem enim facit mulieris cuiusdam, nomen subicit, quam primum in
Cranone ciuitate curauit, quo tamen morbi genere affecta fuerit non indi-
cat, tantum huic lienem natura magnum fuisse ait. Quocunq; autem mor-
bo laborauerit certum est hanc recidiuam esse passam, aut quia in uictu, aut
alio quouis pacto post morbum priorem deliquit. Ardens itaq; febris morbi re-
liquias consecuta est, & ualde rubicunda propter nimium febris calorem facta
est. Difficilis etiam spiratio, quam hic simpliciter πνεῦμα uocat Hippocrates,
mulieri accidit, idq; partim ob lienem magnum, partim etiam ob febrem arden-
tem contigit. Hinc impudentissime hallucinatur Caluus, eo quod πνεῦμα pro
satis bene spirabat, contrario plane sensu, interpretatus est. Nam Galeno li-
bro tertio, de difficultate spira- teste, ubicunq; Hippocrates πνεῦμα, hoc est,
spirationem, se solo in morborum concursibus scribit, hic difficilem spiratio-
nem, id est, crebram et densam intelligit. Et in eius rei testimonium præsentem
citatur sententiã, ita ut Caluus planè nō habeat, quo crassam ignorantia suã excu-
set. Verba Galeni subiiciã, ne quis per calumniã Caluum à nobis notatū putet.
ὅτι τὸ πνεῦμα μόνον ἀπὸ τῶν οὕτω γράφων ἐν ταῖς τῶν νοσημάτων
δείξει. ὡς τοῦ μᾶλλον ἀντὶ τῆς δυσπνοίας, ἀφ' ἧς πυκνὸν γίνεται τὸ πνεῦ-
μα. ὥς τε ὡς τὸ ἐν κρανῶνι γυναικὸς ἐφ' ἧς οὕτω γράφει. ὡς τὴν φύ-
σιν μέγας, πυρετὸς καυσώδης, ἰξέρυθος, πνεῦμα τὴν προσημασίαν
δύσπνοιαν ἀκρῶς, ἐφ' ἧς πυκνοῦται τὸ πνεῦμα. Id est Demonstratū
est spirationem simpliciter & se sola in morborū concursibus scriptā, pro diffi-
cili spiratione accipi, in qua scilicet crebra sit spiratio. Quemadmodū de mulie-
re in Cranone, de qua ita scribit: Lien natura magnus, febris ardens, rubicūda,
spirationem iam dictam difficilem spirationem, in qua crebra sit spiratio, inau-
dire oportet. Ceterum prædictæ mulieri sudor decima die factus est, isq; cir-
ca supernas tantum corporis partes. Quibus uerbis innuit duplici ratione su-
dorem hunc fuisse malum. Primum quod non in die iudicatoria factus sit, de-
cima enim dies inter iudicatorias non habetur. Hinc in Aphorismis dixit.

πνεῦμα.

Calui impu-
dens error.

4. Aph. 38.

COMMENT. IN HIPPOC.

ἰεδομαῖοι, ὁ ἑννατάοι, ὁ ἑνδεκατάοι, καὶ πεσσερεκατα-
τάοι, ὁ ἑπτακατατάοι. καὶ μὴν καὶ ἑικοσὴ, καὶ ἑξήκοντα καὶ ἑικοσὴ,
καὶ ἑικοσὴ τετάρτη, οὗτοι γὰρ ἰσχυροὶ νόσους κρίνουσιν. οἱ δὲ μὴ οὕ-
τως γινόμενοι πόνον σημαίνει, καὶ μῆκος κινύσκει. ὁ ὑποβοηθῶν.
Id est. Sudores febricitanti si inciperint boni tertio die, et quinto, et septi-
mo, et nono, et undecimo, et decimo quarto, et decimo septimo, et uigesimo
mo, et uigesimo septimo, et trigesimo quarto. Hi enim sudores morbos iudi-
cant. Qui uero non ita fiunt, laborem significant, et morbi longitudinem,
et recidiuam. Secundo sudor malus fuit, quia tantum circa superna, hoc est,
caput, faciem, ceruicemque factus est. Nam ut in Præfagijs docet.
οἱ ἰσχυροὶ αἰετοὶ μὴ εἰσὶν ἐν πᾶσι θῆσι νόσοι, οὐκ ὅσοι ἀν-
τὶν ἡμέρησι τελευτοῦσι γίνονται, ὁ πελείας δὲ πύρεθρον ἀπαρᾶ
ξωσι. ἀγαθοὶ δὲ οὐκ ὅσοι ἀντὶ παντός τοι σώματος γινόμενοι, ἀπέλει-
ξαν δὲ ἄνθρωπον διπλῆστρον φέροντα νόσημα. οἱ δὲ ἄνθρωποι τοῦτέον
πύρεθρον φέροντα, οὐ λυσιτελεῖ. κακίστοι δὲ οἱ ψυχροὶ τε σμῦνον
ποδὶ τὴν κεφαλὴν ὁ δὲ πρόσθεν καὶ δὲ ὑπὸ χεῖρα. οὗτοι γὰρ ἔξυ μὴ οὐκ
πύρεθρον θάνατον προσσημαίνει, καὶ δὲ περὶ τὴν μῆκος νόσου.
Id est. Sudores saluberrimi censentur in omnibus acutis morbis, si in die-
bus decretorijs oriantur, febreque finiant, aut ubi toto corpore æqualiter insu-
dante, eger facilius morbum sustinere uidetur. Contra inutiles, qui id efficere
non ualent. Pessimissimi omnium sunt frigidi, et ubi caput duntaxat aut facies, aut
ceruix insudat. Quippe qui in acuta febre mortem, in mitiore uero morbum
diuturnum fore significat. Porro si factus insuper et decima quarta die sudor est
circa infernas partes, non tamen bonus, id enim ἁξιόλογον hoc loco signifi-
cat, nec enim tantus fuit, qui morbum integre iudicare potuisset, quia non in to-
to corpore sudor factus est, sed tantum circa infernas partes, idque ob febris uche-
mentiam. Adeoque uerisimile est mulierem hanc esse mortuam.

VII.

Recidiuæ, ut arbitror, minus his quia capitis
grauedinebus, & raucedine febricitant, fiunt.

Caluus pro-
scinditur.

Rursus sese proscindendum nobis offert Caluus, nam huic sententiæ planè
contrariū reddidit sensum in hunc modum. Qui capitis destillatione super febricitant,
his uti reor, reueniet. Quibus uerbis quid alienius ab Hippocratis mente
atque

atq; ratione ipsa esse posset non uideo. Satis enim constat his quibus febris post
 grauedinem & raucedinem successerit, non fieri recidiuam. Febris namq; ijs
 dem superueniens, exquisitam facit morbi concoctionem, neq; tantum calfa-
 cit & extenuat, sed frigidam & humidam fluxionem etiā dissoluit. Hinc, quia
 senes parum calidi innati habent, fit ut in illis grauedines & raucedines co-
 ctionem non admittant, ut alibi ait, *βράγχαι καὶ κόρυζα τοῖσι σφόδρα* 2. Aph. 40
πρεσβύτησι *ὅν περὶ νοσήσαντων*. Proinde, cum febris grauedines subsequens
 reliquias morbi dissoluat, nihil mirū non fieri reciduas, præcipue ubi in uictu
 alijsq; necessarijs nihil delinquant ægri. Animaduertendum insuper *græcos*
νοσήσαν quod nos grauedinem, quæ nimirum nihil aliud est, quā hu-
 moris à capite in nares destillatio. *βράγχον* uero quod nos raucedinem di-
 ximus, quæ fit ubi excrementosus humor in guttur & arteriam defertur. Non
 autem ab re dixit à capitis raucedine, nam ijs uerbis secludit raucedines quæ
 ex uehementi conatu uocis, aut alijs causis extrinsecis fiunt, illas enim febris
 non sequitur, multo minus dissoluit.

VIII.

Q Vicquid ad suppurationē ducitur, recidiuæ
 obnoxium non est, nam & concoctio & iudi-
 catio simul atq; excretio est.

Hæc sententia præcedentis ueluti ratio quædam est, ostendit enim quapro-
 pter his qui à capitis grauedine & raucedine tentantur febris superueniens
 morbum recidiuæ minus obnoxium faciat. Nam cum grauedo & raucedo à fri-
 gido & humido admodum humore à capite destillante fiant, febris subsequens
 certe sua caliditate hunc ipsum concoquit atq; maturat. Si concoquit, ad suppu-
 rationem etiam ducit, nam suppuratio est concoctio & maturatio. Quia au-
 tem concocta excernuntur, fit ut & excretio sit. Quum uero concocta excer-
 nuntur, certum est exquisitam integramq; sequi morbi iudicationem, quo nomi-
 ne & iudicatio esse solet. Quicquid uero integre iudicatum est, hoc recidiuam
 facere non potest. Hinc recte dictum est ab Hippocrate: Omne quod ad sup-
 purationem seu maturationem ducitur, hoc recidiuæ obnoxium non est, nam &
 suppuratio concoctio est, & iudicatio simul atq; elongatio siue excretio, nam
 id hoc loco *ἀπόσκις* est.

Quibusdam rem ueneream agentibus uenter inflatur, ut Damnagoræ. Quibusdam uero tum crepitus fit, ut Archesilao.

Et si uarij uarie hanc sententiam enarrarint, quemadmodū ex Galeni commentarijs deprehendere licet, nos tamen eandem ita explicare conabimur, ut non procul ab Hippocratis mente quis abesse nos dicat. Vult itaq; Hippocrates quibusdam, cum re Venerea utuntur, inflari uentrem, perinde ut Damnagoræ contigit. Et hi sunt qui melancholici & inflati alio dicuntur nomine, quibus accidit dispositio quam aliqui medicorum hypochondriacum flatuosumq; morbum nominare solent. Qui à Galeno etiam libro 3. de affect. locis cap. 5. inter melancholiæ genera recensetur. Patiuntur autem hoc morbi genus præcipue circa $\omega\sigma\epsilon\alpha\mu\alpha\sigma\iota\omega\iota\mu\iota\eta\lambda\iota\kappa\iota\alpha\mu$, id est, etatem iam uergentem & inclinam, ubi ob debilem iam calorem natiuum multorum flatuum fit generatio. Non uero ut Sabinus antiquus Hippocratis interpres existimauit, ubi primum uti incipiunt Venereis, quoniam tum robusto existente calore natiuo nihil tale accidit. Proinde nihil aliud in principio sententiæ uidetur innuere Hippocrates, nisi quod qui Veneream rem agunt, hoc est, qui ad libidinem proni sunt, his uenter plerumq; inflatur intumescitq; adeo ut non immerito Aristoteles sectione 4. Proble. 31. quærat, cur libidinosos contingat fieri melancholicos. Causam autem aliam nō affert, nisi quia ijs in hypochondrijs, spiritus flatuosus multus generetur. Verba Aristotelis hæc sunt, $\tau\epsilon\tau\iota\ \pi\omicron\iota\ \mu\epsilon\lambda\alpha\chi\omicron\lambda\iota\kappa\omicron\iota\ \epsilon\iota\sigma\iota\mu\iota\ \alpha\phi\epsilon\omicron\lambda\iota\alpha\sigma\iota\kappa\omicron\iota\ ;\ \eta\ \omicron\pi\ \pi\upsilon\epsilon\upsilon\mu\alpha\tau\acute{\omega}\delta\epsilon\iota\varsigma\ ;\ \delta\epsilon\ \pi\acute{\alpha}\rho\alpha\ \pi\upsilon\epsilon\upsilon\mu\alpha\tau\omicron\ \epsilon\chi\omicron\delta\delta\epsilon\iota\mu\iota\ .\ \omicron\iota\varsigma\ \delta\epsilon\ \pi\omicron\lambda\upsilon\ \delta\epsilon\ \tau\omicron\iota\omicron\upsilon\ \tau\omicron\mu\ .\ \alpha\upsilon\acute{\alpha}\gamma\kappa\eta\ \pi\omicron\lambda\lambda\acute{\alpha}\kappa\iota\varsigma\ \epsilon\pi\omicron\delta\epsilon\ \mu\epsilon\iota\upsilon\ \kappa\alpha\ \theta\alpha\upsilon\epsilon\iota\theta\omicron\alpha\ \kappa\omicron\upsilon\theta\iota\lambda\omicron\upsilon\tau\eta\ \gamma\omicron\upsilon\tau\ .$ Id est. Cur libidinosi sunt qui melancholici? An quod flatu redundant? Semen autem decessio flatus est, ergo quibus id ipsum amplificatum, hos sæpe purgari appetere necesse est, sic enim efficitur ut leuentur. Porro, quemadmodum quibusdam in Venerem pronis uenter inflatur, hypochondriacq; ac flatuosa dicta affectio accidit, nihilq; his per inferiora, nisi cum semine excernitur, ita alijs, fit etiam crepitus uentris, ut Archesilao quoque euenit. Nam & si multitudo flatuum in uentriculo ac intestinis sit, tamen ob motum ac concussionem corporis in coitu factam, magna eorundem pars postea excernitur. Proinde per $\iota\omicron\phi\omicron\sigma$ nihil aliud nisi $\tau\acute{\alpha}\varsigma\ \kappa\acute{\alpha}\tau\omicron$

τῷ διεξούσας φύσας, id est, per inferiora exeuntem flatum, intelligere licet. Et ut ita interpretemur, facit alia Hippocratis sententia, in qua Archesilai sit mentio in hunc modum. ἐν τοῖσι προσόδοισι ἐστὶν οἱ ἀποφύεσσι οἱ οὐ λυγροί. οἱ δὲ ἐπὶ προσέλθωσι, φασκόντων κοιλίῳ, οἱ οὐ λυγροί. Id est. Sunt qui in coitu crepitum emittunt, ut Arcesilaus, quidam uero ubi congressi fuerint uentre inflantur, ut Damnagoras. Vbi equidem ἀποφύεσσι uerbum, Galeno teste, pro φύσας προίεσθαι, Id est, flatum emittere, accipitur. Hinc cum præcise in hoc loco idem quod præsentī sententiæ habeatur, necessario, ne sequētia prioribus pugnarent, ὁ φῶρ pro uentris crepitu interpretati sumus. Et hic quidem meo iudicio huius sententiæ genuinus est intellectus, quod si uero quis meliorem inuenerit, tantum abest, ut nos offensa habiturus sit, ut gratias etiam acturi simus.

infra Aph. 20

ἀποφύεω

X.

Flatuosum ijs qui ad tabem idonei sunt, con-
causa existit, sunt enim flatuosi.

Mirabilis hæc uidetur esse sententia, præcipue ijs qui uerborum in ea uim non probe intellexerint. Proinde cum totius ferme sententiæ captus ex unius atq; alterius uocabuli intellectu pendeat, primum omnium eadem explicare conabimur. Sciendum itaq; quos nos ad tabem idoneos diximus, hos antiquus interpretes alatos, Hippocrates autem πτερυγώδεις nominauit. Sic dicti quod opertas scoptulas, quas ὠμοπλάτας Græci uocant, instar auum in posteriora procliues procedentesq; habeant. Eius rei testis est Galenus qui lib. 2. de temperamentis ita scribit: ὅταν δὲ καὶ τὰ κατ' ὠμοπλάτας αὐτοῖς ἀσχερὰ τελέωσιν ἢ ὁ γυμνὰ, καὶ προπέτῃ δίκῃ πτερυγῶν, ὁ οὐ μόνον αὐτῶν αὐτῶν φύσει, ὑπὸ τῶν ἰατρῶν πτερυγώδεις. Id est, Vbi uero operte scoptulæ illis sine carne nudæq; planè sunt, & alarum more pronæ seu protensæ, nominantur à Medicis eiusmodi naturæ Alati. Tales autem esse phthisicos, Galenus libro de causis morborum omnium euidentissime indicat, ita scribens, εἰς δ' ὁξεία κρόταφοι συμπτεῖται ὡκότῳ καὶ ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, ὅτι τὰ κατ' ὠμοπλάτας τε καὶ βραχίονας οἱ οὐκ ἐπὶ πτερυγῶν ἔξωθεν αἰωροῦνται τοῖς φθίνουσι φαίνονται. Id est, Nares uero acutæ, collapsa tempora, oculi concaui in phthisicis deprehenduntur, quibus scapule quoq; & brachia in alarum modum porrigi uidentur. Hinc

πτερυγώδεις.

Alati

COMMENT. IN HIPPOC.

non inepto uocabulo eosdem antiquus interpres Alatos nominauit Nos autem ad tabem idoneos diximus, tabidos enim dicere non licuit aut phthisicos, neque enim omnes πνευγώδεις sunt phthisici, sed parati tantum ad tabem, quemadmodum paulo post dicemus. Perperam uero Caluus hos ipsos suspiciosos uertit, latius enim se eius nominis significatio extendit, quam ut eidem dictioni apposite accommodari queat. Ceterum flatuosum uocauimus id quod Hippocrates φουσώδεις, intelligentes hoc nomine flatuum multitudinem. Hanc autem Hippocrates esse ijs qui ad tabem idonei sunt concausam ait. Est uero concausa quæ et si sua ui non possit generare morbum seu affectum, alteri tamen coheret, adeoque alio nomine causa adiutrix dicitur. Quod autem flatuosus spiritus sit concausa alatis, satis manifestum est, facit enim ad ruptionem eorum quæ circa pulmonem sunt uasorum, idque maxime si sanguinem copiosum tanquam causam coadiutricem habuerit. Ita Galenus lib. 5. de curandis morbis, capite secundo, ubi ruptionis uasorum causas ex professo tractat, flatulentum sanguinem ruptionis causam interdum esse tradit. Verba eius hæc sunt, ὅτι δὲ καὶ ὅτε δ' μὴ σέγειν δ' πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἐν αὐτοῖς αἷμα, καὶ μάλιστα ὅταν ἡ πνευματικὴ οὐκ ὀλίγα ῥήγνται. δηλοῦσιν οἱ τε πῖδες πρὸς τὸν γλεύκος ἀναρρηγνύμενοι καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν ἰσχυροτάτων σωματίων. Id est, Porro, perfrangi quoque non pauca, propterea quod sanguinem quem in se habent non continent, potissimum quum is flatulentus sit. Indicio sunt tum dolia, quæ sæpe musto rumpuntur, tum alia multa ualentissimorum corporum. Et lib. 4. de affect. locis cap. 9. in hunc modum scribens, ὅτι ῥῆξεν δ' αὐτῆς δ' αὖτις ἢ τε σφοδρὰ κίνησις ὅτι δ' πάλιν τῶν χυμῶν αὐτῶν τὸ καθ' ἑαυτὸν καὶ σὺν ἀπὸ πᾶσι τοῖς φλέβας καὶ φουσώδεις πνέματι συνδιατείνοντι τοῖς χυμοῖς τὰς φλέβας. Id est. Ruptionis uero causa est, aut uehemens motus, aut humorum abundantia, qui uel per se, uel unà cum crudo, frigido et flatuoso spiritu uenas extendunt. Præterea reddit causam mox Hippocrates cur alatis flatuosum concausa sit, aitque ideo fieri quia alati suapte natura flatulenti existant. Esse uero flatulentos hinc colligi potest. Alati enim cum angustum habeant pectus, fit, ut et cor paruum habeant, ex corde autem paruo modicus calor ad uniuersas corporis partes promanat, qui cum non integre concoctionem operatur, nihil mirum si flatuum in ijs multitudo generetur. Nam teste Galeno libro tertio de Symptomatum causis, flatus in uentriculi spacijs oriri solet, quum uel humores

pituitosi ibi cōtenti uel cibi ab imbecilli calore in uapores resoluūtur. Et paulo post, οὐτε τὰς ἐχάτας ἀτονίας δι' ἀδυναμίας, οὐδ' ὅταν ἰχυρῶς ὕψωσιν, κατὰ δὲ τὰς μεταξὺ τούτων ἀποκινῶται ὁ φρουδὴς ὁρίττωμα. Hoc est. Neq; calor per extremam imbecillitatem, neque quum uehementes sunt ei uires, sed quum medium inter has affectiones ob-
tinet, flatum gignere potest. Caluus profecto hanc sententiam ita uertit, ut ne uerbum intellexisse uideatur.

Caluus
notatur

XI.

FRigidum ualde, qualis nix, glacies, uenas rum-
pit, tussim mouet, & constringit, ueluti Phe-
rea ac Gangronæ. Concausa uero duricies.

Frigidi immodici uim hac sententia explicat, id quod ijs uerbis indicat, frigidum ualde qualis nix & glacies. Vis autem eius prima est quod uenas rum-
pat, frigiditas enim uenarum tunicas duras & extendi contumaces reddit ni-
mum constringendo, adeoq; ut rumpantur efficit, præcipue, ubi uenæ mollio-
res fuerint. Secunda uis est, quod tussim mouet, thoracis enim partibus inimi-
cissimum est frigidum, propterea nihil mirum si tussim moueat, quando & ex
capite destillationibus thoracem offendat atq; pulmonem. Hinc in Aphorismis
quoq; scribit. τὰ ψυχρὰ διορ χιῶν καὶ κρύσταλλος, σίθει πολέμια
βηχέων κινητικὰ, καὶ αἱμορραγικὰ & καταρροϊκὰ. Id est, Frigida
qualis nix & glacies, pectori inimica, tussis mouent, & sanguinem & destil-
lationem. Porro, constringit etiam frigidum si quis ad ipsum immodice appli-
cet, præcipue neruosas corporis partes, inq; ijs coalescere facit tumores. Id
quod non animaduertentes quidam immodice frigida podagricis doloribus ad-
mouent, tumoresq; post hac incurabiles excitant, quandoquidem, ut ille ait,
Soluere nodosam nescit medicina podagram. Proinde, prouidos in ijs
adhibendis decet esse medicos, ne ob unius horæ indolentiam nobis posthac
perpetuo dolendum sit. Itaq; quia frigidum in neruosis partibus coalescere fa-
cit humiditates crassas ac glutinosas, procreat in his ipsis tumores, quorum ali-
qui Pheræ, aliqui uero Gangronæ græcis dicuntur. Pheræ autem proprie,
teste Galeno in commentarijs, sunt tumores circa aures longiores prominen-
tioresq; sic dicti, quod similitudinem habent φηγεῶν, hoc est, Satyrorum,
quos oblongas circa aures eminentias habere dicunt. Hinc in libro quem de ex

Frigidū cur
uenas rūpū

s. Aph. 26

Frigidum
constringit

Immodice frē
gida podagri
cis non facile
admouenda.

Pheræ

positione antiquarum dictionum Hippocratis conscripsit, prominentes em-
nencias, quæ in glandulosis sub aurium partibus sunt, esse tradit. Verba eius
hæc sunt, Φέρεα εἰς τὸν μύκητος τὸν τὰ ὦτα ἀδενώδεις ἔχουσι.
Ita autem uocasse Hippocratem prædictos tumores fidem facit, quod in se-
ptimo Epidemiorum in hunc modum scribit, ἐπιδήμιον βίχθον μάλι-
στα δὲ παθόντες τὰ ὦτα τὰ ὦτα πολλοὶ σπύδα τοῖς σπύροις.
Id est, Tusses uulgo grassabantur, præcipue uero pueris quàm plurimis quæ
circa aures sunt, talia, qualia Satyris sunt, fiebant. Gongronæ uero rotundio-
res gutturis cum quadam duricie sunt eminentiæ, quales sunt quæ fiunt in ar-
boribus adnascentiæ, quas γόγγρους Græci uocant. Testis est Galenus qui in
libro expositionum antiquarum dictionum Hippocratis ita scribit, γόγγρω-
να βρογχοκίλιν ἀπὲρ τῶν ἐν τοῖς πνεύμοις τῶν ἀένδρων ἐπιννο-
μύων ἔσονται ἔχουσι. Id est, Gongrona gutturis tumorem, à rotun-
dis in arborum truncis enatis eminentijs uocant. Præterea cum latina nomina
eorūdem tumorum, quod sciam, non habeamus, græca in contextu seruare co-
acti sumus, id quod multo consultius esse uisum est, quàm improprijs latinis
rem planè obscurare, quemadmodum Caluus hoc loco fecisse uidetur, qui pri-
mum tumoris genus Phereæ scilicet, inepte, inscienterq; Tonsillas appellauit,
quæ faucium sunt inflammationes. Alterum duras collectiones uocauit, quod
nomen multo generalius est, quàm ut ad solam Gongronam torqueri possit.
Ita passim hallucinatur Caluus. Cæterum, quod in fine sententiæ additum est:
concausa uero duricies, ita intelligendum erit, iam dictorum affectuum ab im-
modico frigido procreatorum, corporis in quo consistit duricies causa adiu-
trix est. Nam si quis suapte natura cutem duram habuerit, humores frigidi
atq; glutinosi, neq; per sensiles, neq; per insensiles meatus exhalari discutiq;
possunt, proinde coacti duros tumores necessario efficiunt. Ita in natura du-
rioribus, uenarum ruptio citius accidit, quod ob duriciem uenarum tunice, ut
diximus, contumaces ad extensionem redduntur, atq; adeo promptius tum-
rumpuntur. Pari modo et tusses ijs ipsis facilius accidunt, quod dura mollio-
ribus citius asperitatem, quæ tussim concitat, contrahant. Hinc appo-
site admodum ab Hippocrate dictum est, horum omnium con-
causam esse duriciem. Quam tamen partem Caluus
forte, ut alia multa non intelligens,
planè omisit.

Gongronæ

Caluus per
stringitur

XII.

N Vm utiq; concretio puerulis post urinam magis, quia calidiores?

Hippocratem hoc loco de pueris lapide affectis loqui nemo est qui non uideat. Nam cum urina illorum crassissima sit, facile hoc quod crassum est si semel suo tempore non excernitur, coagmentatur, concretionisq; accipit principium, quo accepto quicquid tandem crassi in uesicam peruenit, huic affigitur, & indies auctius fit, quousq; in solidum uertatur lapidem. Id quod etiam in aquis sua sponte calidis, & uasis in quibus aqua quotidie calefit, accidere uidemus. Proinde, cum crassum hoc in urina generationis lapidis præcipua causa existat, recte Hippocrates statuit puerulis concretionem post urinam magis accidere. Concretionem autem nihil aliud uocat nisi lapidem qui ex crassitie post urinam in uesica derelicta generatur. Quicquid enim in urina tenue est, hoc expellitur, crassum uero in ea remanet. Et per hoc quod ait post urinam, manifeste innuit se de lapide uesicæ, & non renum loqui, is enim ante mictionem creatur. Quod autem magis dixit, id ratione non caret. Pueris enim magis uesicæ quàm renum calculus accidit, nam & si crassa materia quæ lapidis generationi accommodata sit in pueris ad renes perueniat, tamen quia calor innatus his ipsis multus est, uirtusq; naturalis robusta, ideo crassities illa dissoluitur, deorsumq; pellitur, ac in uesicam reponitur, minimeq; in renibus permanet. Quia autem uesica frigida, nervosa & exanguis est, amplamq; capacitatem habens, fit ut illic concreascit coagmenteturq; ac in lapidem crassities illa transformetur. E regione senescentibus renum calculus magis accidit, quòd eorum calor uirtusq; imbecillis sit, crassos humores ex renibus deorsum pelle re non potentes, quare cum illic remaneant facile in lapidis duriciem transeunt. Atqui quod ait, num quia calidiores? dubitabundus ueluti loquitur, id quod tamen posthac exactius perpēdens, planè cognouit. In Aphorismis. ita scribit, τὰ ἀνελγόμενα πλείονα ἔχει τὴν ἐμφύτην θερμότητα. γέρων δὲ ὀλίγον δὲ θερμόν. Hoc est. Qui crescunt plurimum habent calidi innati. Senibus uero parum calidi innati adest. Proinde prædictis uerbis id uidetur uelle Hippocrates. Merito quis dubitare posset, an uesicæ lapis ideo pueris accidat quia calidiores, nam & si caliditas crassorum humorum concretionem non parum iuuat, id quod in ijs quæ extrinsecus sunt, luto scilicet ac id genus alijs, etiam cernere uidemus, at ea non præcipua causa est, sed urinae potius crassities, quam

Lapidis in uesica gñatio.

Concretio

Cur pueris uesicæ potius quàm renum lapis generetur.

Senioribus renum lapis magis accidit.

1. Aph. 14

COMMENT. IN HIPPOC.

Calui mōstro
sa uersio.

caliditas pueris innata nonnihil iuuat, glutinosa enim crassities per caliditatem
indies magis unitur, adeo ut multo citius in lapidosam duriciem transeat. Hinc
per hæc uerba, num calidiores Hippocrates insinuat puerorum caliditatem
esse concausam, ut lapidis uesicæ procreetur. Sed nec Calui monstrosam uersio-
nem hic præterire possum, monstrosam enim cur non dicerem, quæ non solum
cum Hippocratis uerbis ex diametro pugnat, sed tam obscura etiam est, ut ne-
mo hanc, et si Argo oculatior sit, intelligere queat. Quid enim monstrosius,
quid deniq; obscurius quàm ita interpretari? Cum lotio autem disrumpi laxa-
riq; puerulis potius cadit, num ne quia calidiores sunt. Disseream, si seipsum
intelligat Caluus, taceo quòd nihil tale hoc loco doceat Hippocrates, neque
enim laxitatis, sed concretionis ac coagmentationis, quam σκληρύνει Hippo-
crates uocat, hic fit mentio, neq; illam cum urina, sed post urinam magis fie-
ri ait. Sed ad alia nobis festinandum est, quare satis sit obiter hominis errata
attigisse, neq; enim, si quis ea ad unguem confutare uelit, finem sortietur unq̃.

XIII.

Figuræ refocillant, quidam enim sarmenta ma-
nu plicans atq; torquens, præ doloribus de-
cumbens, summum paxilli suffixi apprehendens
retinuit, & melius se habuit.

Figuras schematauē corporis refocillare, aut meliuscule ut nos habeamus
in morbis facere posse, ex historia quadā Hippocrates hoc loco ostendit. Qui-
dam nanq; sarmenta manu plicans ac torquens, inter torquendum musculum
seu lacertum manus peruerit, adeoq; præ doloribus in lecto aut alio quodam
loco decumbens, in aliam atq; aliam figuram sese uolutando iacitabat, interim
uero summum paxilli forte fortuna apprehendens retinuit, atq; ita musculum
contortum hac figura rursus ad suam naturalem dispositionem ac situm repo-
suit, quare et melius se habere coepit, dolorq; omnis cessauit. Aut hoc certe ac-
cidit, quia spiritum flatuosum, qui inter duos musculos contentus progredi nō
potuit, hac decenti figura euacuari contigit. Porro, admonemur hac sententia,
ut naturalem membrorum figuram ac situm diligenter attendamus, ut si quan-
do aliquod membrum à naturali dispositione recedat, mox in eandem repona-
tur, hoc enim si neglexerimus mirum in modum ægrum excrucuari doloribus
cōtinget. Insuper ne Caluum prætereamus iterum facit inepta eiusdem inter-
pretatio

Calui inepta
uersio.

pretatio, eandem enim sententiam cum precedenti præter omnem rationem coniungit in eum modum. Quod uero calidiora refectiora; schemata corpora modosq; deducit, qui sarmenta connectebat ostendit &c. nam cætera recte habent. Quibus nimirum uerbis quid obscurius esse possit non uideo. Quis enim unquam calidiora schemata dixit, cum rectum & obliquum potius figurae sint differentiae, non calidum & frigidum. Quis deniq; diuinare posset quæ essent refectiora schemata? quod si tamen reficientia dixisset plane scrupulum exemisset. Atqui homo obscurus obscuritate impendio delectatur. Nihil opus erat Caluo Hippocratem per se satis obscurum reddere obscuriorem, sed conueniebat huic potius passim addere lucem.

XIII.

Quem ex montano labore iuxta Gephyram uidi crura immodice proijcientē, huic altera tibia nullatenus attenuabatur, fœmora autē ualde, urina uero & semen genitale non suppressēbātur.

Et hanc sententiam sibi tantū memoriæ causa annotauit Hippocrates. Meminit enim cuiusdam quem ex montano labore, quem ὀρετύπιν uocat Hippocrates, qui nihil aliud erat, nisi quod ex montibus ligna, aut lapides, aut aliud quicquā in urbem ferebant, eosq; qui tales labores subibant, Galeno referente ὀρετύπου nominabant, ob læsam atq; affectam circa lumbos spinalem medullam. Videbat crura hinc atq; illinc immodica proijcientem, neruus enim ex ea spinæ parte procedens afficiebatur. Hoc autem circa Gephyram factum, id quod memoriæ tantum causa additum est. Quid Gephyræ nomine intelligat non satis constat. Strabone enim lib. 9. scribente Gephyra fluuius est, à quo accolæ propter dicacitates & conutia Gephyrismi dicti sunt. Ptolemæo lib. 5. cap. 15. tab. 4. Asiæ, Gephyra Seleucidis ciuitas est. Meminit & Gephyræorum Herodotus in quinto. Græcis quoq; γέφυρα pons est. Proinde uel circa pontem aliquem, aut ciuitatem ita nominatam, uel fluuium Gephyram, Hippocrates uidit hominem ex montano labore circa spinalem medullā male affectum, quamobrem immodice ac inordinate inter eundū crura spargebat, propterea quod nerui illinc progredientes resoluti fuerint. Fœmora tamen tibijs magis attenuabātur, eo quod nerui affecti fœmoribus quā tibijs proximiores erant. Quod uero altera tibia nullatenus attenuata sit hoc nomine forte cōtigit, quod

ὀρετύπιν.

Gephyra.

COMMENT. IN HIPPOC.

- illa fortior alia fuerit, atq; adeo quicquid in ea superuacuum fuit in altera prom-
trusum est. Solent enim superuacua ad imbecilliora magis membra decumbe-
re. 4. Aph. 3. re. Adeoq; recte alibi dictum est. ἄτ' αὖ νύ περ πένικδός τι ἢ πρὸ τ' νό-
σεν ἐν ταύτῃ σκεῖται ἢ νοῦστος. Id est. Sed si ante morbum aliqua par-
te doluerit, hic morbus firmatur. Vel altera tibia nullatenus attenuata est, eo
quod neruus hanc ē directo respiciens minime affectus fuit. Additur in fine sen-
tentiae: urina et semen genitale non retenta sunt. Quibus uerbis innuit neruos
circa lumbos tantummodo affectos fuisse, uesicam autem et intestinum quod
rectum nominant minime, nam ijs illesis uoluntarie tantum actiones, et non
naturales, uelut est urinae excretio, leduntur. Insuper iisdē uerbis indicat uer-
tebras ē suo loco non fuisse motas, nam aliās ob inflammationem atq; adeo tu-
morem prae ter naturam comprimentem ea quae circa uesicam et rectum inte-
stinum sunt, per consensum affecta, suas actiones amisissent, urinae q; ac seminis
5. Aph. 58. excretio suppressa fuisset. Hinc est quod alibi scribit. ὡς ἄρχῃ φλεγμῶν
νοῦπι δ' ὡς ἔσῃ φλεγμῶν νοῦσι, σεαυτοῖν ἐπιγίνεται. Hoc est.
Recto intestino aut utero inflammationem patiente, urinae stillicidium accidit.
Et quod hoc loco de urinae excretionē dixit, idem de deiectione per aluū intelli-
gendum uenit, nam et haec naturalis est actio, haud aliter quā uel seminis,
uel urinae excretio,

XV.

L Aterum naturae alatae, propter causae imbecil-
litatem fiunt. Et in malignis destillationibus si-
ue excretio fiat, siue non fiat, malum.

Alati.

Paulo ante Hippocrates alatorum seu eorum qui ad tabem idonei sunt, cō-
causam explicuit, hic uero causam praecipuam et efficientem eorundē osten-
dere conatur. Eam uero causam, quam ἀφορμὴν uocat Hippocrates, nihil
aliud esse scias, nisi calorem innatum modicum, uirtutemq; naturalem ex cor-
de prodeuntem debilem. His nanq; imbecillioribus existentibus pectus non sa-
tis dilatabitur, eademq; ratione thorax minor efficietur. Thoracis namq; par-
uitas aut magnitudo cordis temperaturae proportionē respondet. Hinc rectis-
sime Galenus cap. 29. artis medicinalis ait. καὶ μὴν πρὸς τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν
διεμέτρηται τὸ στήθος. Id est. Est quidem et latitudo thoracis caliditatis
iudicium. Et cap. 30. εἰ μὴν τοσούτου μικρότερόν τοι θερμὸν ὅσον ἢ καρ-
δία

Διάλογος. Hoc est. Siquidem tanto thorax minor extiterit, quanto cor frigidius. Proinde si ab initio & à prima corporis formatione calor natus uirtusq; uitalis imbecilles fuerint, thorax plus iusto subsidebit, talisq; dispositio creabitur quam πῆχυρῶδες Hippocrates, nos uero alata siue ad tabe idonea nominauimus. Ceterum malignas destillationes uocat eas in quibus ea quæ à capite in pulmonem destillat tenuia sunt, & rosione faciunt. In quibus certe siue excretio fiat, siue non fiat, malum. Tenuia namq; si fuerint ea quæ destillant, expurgari antequam maturentur non possunt. Quod si uero erodendi uim haberint, si in pulmone remanserint, eundem exulcerabunt. Si autem id ipsum excernere conabimur, sine uehementi tusi efficere non possumus. Cum uero hæc ob uehementem in ea motum caput mire concutiat, iterumq; humoribus hac ratione repleat, sit ut denuo ex capite in pulmonem destillent, tussimq; indies uehementiorem faciant, ita ut uasorum, quæ sunt in pulmone ruptionis periculum immineat. Caluus hoc loco, ut antea πῆχυρῶδες, perperam suspiriosos interpretatus est. ἀπορῶς etiam dictionem penitus omisit, atq; adeo mutilam subinde produxit sententiam.

Maligne destillationes.

Caluus halitus cinatus.

XVI.

Rigores mulieribus incipiunt quidem ex lumbis magis, & per dorsum tum ad caput: sed & uiris parte posteriore magis quam anteriore: horrent enim exterioribus corporis partibus magis quam interioribus, ueluti cubitis, fœmoribus. Verum & cutis rara, inditio autem pilus est. Ab alijs autem si rigent, sicuti ulceribus, a uasis rigor incipit.

Ostendit hoc loco Hippocrates rigores in uniuersum tam mulieribus quam uiris, à posteriore magis parte, quam anteriore incipere. Idq; ideo quod partiores non solum ad suscipiendam, sed etiam sentiendam frigiditatem sint dorsales partes. Quare non absq; ratione hinc rigores inchoant, & hi citius fiunt mulieribus, quoniam natura frigidiores atq; imbecilliores sunt. Recurrit autem hinc rigor incipiens, ad neruorum principium, caput scilicet, celerrima facta per spinalem medullam compassione, quoniam & ipsa natura frigidior est, sicut & cerebrum, propterq; substantiæ molliciem, similiter facile alterationem

Cur rigores à posteriore parte incipiunt.

COMMENT. IN HIPPOC.

Pilorum mul-
tudo.

Exteriora.

aph. 69.

suscipiens. Ex partibus uero anterioribus rigores non inchoant, eo quod cali-
diorem habeant quam partes posteriores temperaturam. Huius argumentum
primū hinc sumit, quod exterioribus magis quam interioribus horremus, dein
ex cutis raritate, huius uero ipsius rursus ex pilorum multitudine. Pilorum
enim multitudo primum caliditatem, dein quoque cutis raritatem ostendit. Te-
stis Galenus lib. 2. de temperamentis ita scribens. *ἁσπεία μὲν ἡ δερμὶς καὶ
ἐκρὰ κράσις ὄσιν. ἡ δὲ τελεχὼν αἱ ψυχραὶ πᾶσι κράσις. ἔτι
δὲ ἀμέτρωσ' ἐχοίεν ὑπό τῆς, εἴτε μετρίως ἀλλ' ἐχάτωσ' μὲν ἄν
χὸς ἡ ψυχρὰ καὶ ὑγρὰ κράσις ἐσίν.* Id est. Calida qui-
dem et sicca temperies hirsuta est. Nuda uero pilis sunt omnia temperamen-
ta, siue ea mediocriter se habeant in humiditate, siue immodice. Ceterum ad
summum glabra est frigida temperies et humida. Cum itaque posteriora cor-
poris interioribus sint minus pilosa, certum est illa frigidiora, hæc calidiora, il-
la densiora, hæc uero rariora esse. Neque enim ubi multa cutis densitas est, uelut
in testaceis, hic pilus subnascitur, sed ubi eiusdem raritas existit. Hinc merito
in posterioribus, quæ etiam hoc loco exteriora uocat, potius quam in anteriori-
bus interioribus ue, ueluti cubitis, et fœmoribus, quod sine frigida et densio-
ra, rigores incipiunt. Quod uero in fine adiectū est, ab alijs aut si rigent uelut
ab ulceribus, a uasis rigor incipit, hunc uidetur habere sensum. Si rigor incipit
ab anterioribus corporis partibus, tunc rigor a uasis uitiosis humoribus refertis
initium sumit. Verum hoc falsum est, et per quendam alium qui ex generali
sententia particularem fecit suppositum, id quod et Galenus in commentarijs
suis affirmat, quum in uniuersum uerum sit rigorem a posterioribus incipere
partibus. Suppositum autem esse per alium hinc colligi licet, quoniam in
alijs locis ubi hæc sententia repetitur, adiectum hoc minime uidetur, ueluti in
Aphorismis ubi in hunc modum scribitur. *ῥίγα ἀρχεται γυναιξὶ μὲν ἐκ
ὀσφύος μακρόν, καὶ ἀπὸ τοῦ ἐσ κεφαλὴν, ἀτὰρ ἐκ ἀνδράσι ὀπίσθεν
τοῦ σώματος μακρόν ἢ ἐμπροσθεν. ὁ δὲ πυχρόν, μακρόν, ἀτὰρ καὶ
ἐκ δέρματος ἀραιὸν δὲ τοῦ δὲ ἡ δερμὶς.* Id est. Rigores incipiunt mulieribus qui-
dem ex lumbis magis et per dorsum ad caput, sed et uiris parte corporis
posteriore magis quam anteriore, ueluti fœmoribus, cubitis. Sed et cutis ra-
ra, inditio autem est pilus. Et in secundo Epidemiorum libro sectione tertia
præcise ijsdem uerbis sententia hæc repetitur. Proinde suspectam ultimam
hanc sententiæ partem, et tanquam a uero abhorrentem, studiosi habebūt.

XVIII.

Summa curationis ex natiuitate, causa, multis sermonibus, ex quibus paulisper cognitis conciliando ac perdiscendo si similia aut dissimilia inter se sint, ut ex dissimilitudine fiat similitudo una. Sic utique uia, sic recte se habentium exploratio, & non recte se habentium, probatio.

Hippocrates hac sententia breuiter admodum caput, ac summam curationis complexus est, indicans quæ ratione hanc assequi liceat. Quare diligenter singula quæ hic scribuntur à medico expendenda sunt, quādo ijs neglectis nunquam probe curare possit. Primum autem omnium curandi ratio ex his pendet, quæ nobis à natiuitate seu natura, id enim γένεσις est, insunt. Nam nisi ea probe perspecta habuerimus, nunquam recte medebimur. Hinc est quod primo de curandis morbis libro Galenus tantisper contra Thessalum, aliosque methodicos disputet, qui naturæ ægrotantis cognitionem ad curandi rationem planè inutilem esse dixerunt. Per ea uero, quæ nobis à natiuitate seu natura insunt, Hippocrates intelligit omnia quæ ad humani corporis integritatem ac constitutionem concurrunt, quæ à nostræ ætatis medicis res naturales dicuntur, de quibus abunde in Isagoge nostra diximus. Proinde qui probe mederi desiderat primum elementa, dein temperamentum et alia quæ ægrotanti à natura insunt contempletur. Præterea curationis summa ex causæ quoque cognitione pendet. Sub causæ autem nomine non solum extrinsecā & intrinsecā nominatā, sed quicquid humanæ naturæ contrarium est ac ægrotare facit, sicut sunt res quas hodie contra naturam appellant, intellige. Hinc est quod partem illam, quæ hæc ipsa inquit αἰτιολογία uocitem. Qualiter uero singula cognoscenda sunt, ex libris Galeni, de curandis morbis, de morborum differentiis, de causis morborum, & de symptomatum causis discere poteris. Porro nonnihil ad curationis summam etiā conducunt ægri sermones, quo nomine supra dixit. ἡ δὲ οὐδὲ ἐν νοσήοντα ὀικονομία, καὶ ἐστὶ τὴν νοῦσιν ἐρώτησις, ἃ ἀνγκιστρίδιον, ὡς ἀπεκτείνον διὰ λόγον. Id est. Prospiciendum quæ circa ægrum dispensatio, & in morbo interrogatio, quæ narrat qualia sint, ut accipiendi sermones. Denique non tantum ex prædictis curationis summa constat, sed etiam

Quæ à natiuitate insunt.

Res naturales.

Causa.

Res contranaturam.

αἰτιολογία.

Ægri sermones.

2. partic. 31.

ex paulisper iam cognitis perdiscendo, quæ naturæ ægroti similia, quæq; dissimilia, item quæ parum, quæ multum similia aut dissimilia sint, ita ut hæc conciliando ex dissimilitudine fiat una similitudo, hoc est, ut ea quæ contra naturam sunt, iterum ad id quod secundum naturam est, reducantur. Hoc quod facile fiet si primum ea quæ secundum naturam, & quæ præter naturam insunt cognouerimus. Nam quicquid secundum naturam se habet, per sui similia custodiemus, quod autem præter naturam fuerit, hoc per contrarium auferemus. Perit enim quodq; in contrarium, & à contrario. In summa, ex ijs, quæ secundum naturam, ac præter naturam corpori humano insunt, uia & ratio medendi inuenitur, ex his quoq; eorum, quæ recte se habent, fit exploratio, ac eorum quæ non recte se habent probatio, seu certissima noticia, ijs scilicet ita deprehensis, ut nihil dubitemus, id enim est ἔλεγχος hoc loco. ἔλεγχος enim proprie conuincere, argumentis ostendere & probare significat. Certissime igitur deprehendimus contraria, si ijs ablatis sanitas consequitur, haud aliter quàm similia, si ad sanitatis custodiam conferre uidemus. Caluum hic producere nihil esse opus arbitror, tu eius interpretationem cum Græcis aut nostra confer & deprehendes hominem plane nihil esse hoc loco assecutum.

XVIII.

Sanguinis ex naribus profluuiū fit, uel subpallideatris, uel pallide rubeis, uel subpallidis. Parum acquiescendum, obstruere uero siccis oportet. In alijs autem obstruentibus minus utendum. Sicco uero alba obstruere conuenit, ut galla, & alumine.

Et hæc esse ex earum numero uidetur sententia, quas sibi tantum memoriæ causa annotauit Hippocrates, nec enim ob nimiam obscuritatem satis intelligi potest, maxime ob nonnullas dictiones, quas nec antiqui eiusdem interpretes satis cognitæ habuerunt, taceo quod latinis uocabulis digne effèrri nō queant. Videtur autem nihil aliud hac sententiā docere, nisi ut eos quibus sanguinis profluuium ex naribus plus alijs accidat, indicet. Primum id ipsum accidere dicens τοῖς ποχλωρομέλασι, hoc est, his in quibus pallida flaua uel bilis cum atra permixta est χλωρόν equidē Hippocrates, ut tradit Galenus cōment. 47.

secundū

ἔλεγχος.

Calui inscitia

Quibus sanguinis profluuium plus cæteris accidit.

χλωρόν

secundi Prasagiorum, sepe pro ὤχρῳ, id est, pallido accipit. Adeoq; χλω-
 ρομέλασι pro ὤχρομέλασι dixit, quos nos commodiore uocabulo redde-
 re non potentes subpallideatros interpretati sumus. Ideo autem ad sanguinis
 ex naribus profluium idonei sunt, quod bilis pallida sua acritudine uasorum
 oscula adaperire potis sit, bilemque atram quae suapte natura crassa est ad pro-
 fluium concitet. Paratiores insuper ad sanguinis profluvia sunt, quos ἐρυθρο-
 χλῶδες uocat. Qui nimirum sunt in quibus bilis pallida cum sanguine com-
 mixta est. Hinc eosdem pallide rubeos uertimus, fingenda enim erat pro uoca-
 buli Graeci ratione accommoda dictio. Idonei uero hoc nomine ad sanguinis ex
 naribus eruptionem sunt, quia bilis sanguinem sua sponte ad excretionem prom-
 ptam, sua acritudine concitatiorem facit. Tertio apti sunt ad sanguinis pro-
 fluium subpallidi, quos ὑποχλῶρους quasi ὑπὸ χρους nominat. Sunt autem
 in quibus parum pallide bilis inest. Ratio ex iam dictis satis manifesta. Proin-
 de ad sanguinis ex naribus eruptionem planè inepte sunt λευκῶχρῳι, id est,
 albi coloris homines quod hi fermè exangues sint, crassosque ac glutinosos humo-
 res habeant, qui ad excretionem prorsus inabiles sunt. Itaque cum humores in
 corpore abundantes, teste Galeno lib. 1. Aph. comment. 2. ex colore coniectari
 liceat. ὃ ὃ χρῶμα τῶν χυμῶν εἰκὸς αἰθέρω, hoc est, color enim simili-
 lis efflorescit humoribus, recte etiam Hippocrates ex colore humeris sangui-
 nei profluium dignosci posse indicauit. Ceterum pars ea sententiae quae sequi-
 tur omnium difficilima est, et nescio si alia in uniuerso hoc libro difficilior sit,
 maxime quod ueteres interpretes inter sese mire uariant. Nos itaque utcumque po-
 tuimus, nihil ad syntaxin Graecam respicientes, sensum aliquem eruere cona-
 ti sumus. Idque ut commodius fieret, duas sententias, quod eandem rem tractabat,
 coniunximus. Antea namque quibus sanguinis profluium plus ceteris accidat do-
 cuit, iam uero quando hoc ipsum medico suppressendum sit, et quando minus,
 monstrat. Parum, inquit, acquiescendum scilicet sanguinis profluium, maxime
 ubi hoc ipso noxia excernuntur. Quod breuissime ipsi uerbis insinuauit βραχέα
 ὑφέντα. Est enim ὑφίεμαι, ut diximus supra, idem quod συρῶ, quod
 acquiesco indulgeoque significat. Vbi uero satis profluxerit sanguis, tum obstru-
 ere oportet siccis medicamentis, quae ex lenta crassaque substantia consistunt, ἐμ-
 πλαστικά Graeci uocant, de quibus satis multa Galenus tradit lib. 4. de simpl.
 medica. facultatib. cap. 4. Et lib. 5. de curandis morbis cap. 3. Et hoc est quod ait
 παχύνει ξηρῶς, id est, impinguare seu obstruere siccis oportet. Caluus tamē
 perperam priorem partem conectens, ita transtulit. Pauca demittentibus, siccis
 Calui uersio
 calumniatur.

ἐρυθροχλω-
ροι.λευκῶχρῳι
οι.Aph. 3. eius-
dem partis.
ὑφίεμαι.
ἐμπλάστικαCalui uersio
calumniatur.

COMMENT. IN HIPPOC.

medicamento admoto crasse facito. Paucis namq; profluentibus acquiescendū potius erit, & nullo pacto ijs uia intercludenda. Porro in alijs, qui scilicet ob copiam uitosi sanguinis, profluuiū laborant, minime obstruentibus medicamentis utendum erit, sed natura potius in expellendis noxijs iuuanda, maxime cum eorundem magna in corpore multitudo extiterit. Obstruendum est autem siccis medicamentis ubi alba, hoc est tenuia, qualia plerumq; post omnem immodicam sanguinis eruptionem egredi ex naribus alijsq; locis uidemus, promanauerint. Quibus uerbis satis etiam Calui uersio exploditur, nunquam enim paucis profluentibus, alba promanant, ijs autem non promanantibus, minime etiam siccis obstruendum erit. Falsum ergo quod ait; Pauca demittentibus, sicco medicamento crasse facito. Exempli uero uice Hippocrates hic galie & aluminis mentionem facit, quod hæc ipsa Galeno & Dioscoride auctoribus, ualidissime adstringant. Hic rursus notandus nobis uenit Caluus qui κκκίς quod gallam Græcis significat, ineptissime pro cicis cicinum uel oleum translulit, cum eius planè hic nulla fiat mentio, tam passim sine iudicio est Caluus. Sed ut finem faciamus, hæc uidetur esse genuina Hippocratis enarratio, quod si tamen rectiorem quis attulerit, facile nostram mutabimus.

XIX.

Postquam rem ueneream agere, aut hircire incoeperint, tum sanguinis ex naribus profluuiū tentantur.

ἀφροδισιάζειν.
Hircire seu
ῥαγίζειν.

Ἀφροδισιάζειν uerbum Græcis rem ueneream agere significat. Hoc passim antiquus interpres satis obscure pro spumascere translulit. Hircire uero, quod Hippocrati Græcisq; alijs ῥαγίζειν est, dicuntur adolescentes ubi uocem asperiores reddere incipiunt, similitudine à uocis hircinæ asperitate desumpta. Testis est Aristoteles, qui lib. 7. de natura animalium cap. 1. ita scribit. φέρειν δὲ πτέρμα πρότερον ἄρχεται ὁ ἄρσεν ὥς ὅτι πολὺ ἐν τοῖς ἔτεσι τοῖς δις ἐπὶ τὰ τελεσμενίοις. ἅμα δὲ καὶ τείχεωσος δι' ἧς ἄρχεται, καθάπερ καὶ τὰ φυτὰ τὰ μέλλοντα φέρειν ὁ πτέρμα. πού δὲ ὅν αὐτὸν χρόνον τοῦτον, ἢ τε φωνὴ μεταβάλλειν ἄρχεται ὅτι ὁ ῥαχύτερον καὶ αὐωμά λείτρον, οὐτέ τι ὀξεῖα οὐσα, οὐτέ πω βαρεῖα, οὐτε πᾶσι ὁμαλὰ ἀλλ' ὁμοία φαινομένη τῶν πρὸς ἀνενδυσίμειναισιν ταχέως χορδαῖς, ὁ καλοῦσι ῥαγίζειν. γίνεται δὲ αὐτὸ μᾶλλον.

λον τοῖς περὶ μενίσκοις ἀφροδισιάζειν, τοῖς δὲ πρὸ ταῦτα προθυμῶς
 μενίσκοις, καὶ μεταβάλλουσιν αἱ φωναὶ εἰς τὴν τῶν ἀνδρῶν φωνήν.
 Id est, Mas autem primum semen genitale magna ex parte incipit ferre, anno
 peractio bis septimo, simul etiam pubescere, eo tempore ut stirpes semen latus
 ra, incipit. Vox item per id tempus mutari in sonum asperiores inaequabilio
 remque incipit, quanquam nondum grauem, neque enim acuta praeterea est, neque
 tota aequabilis, sed similis fidibus incontentis et asperis, quod Hircire denomi
 nant. Idque potissimum accidit ijs, qui rem ueneream incipiunt agere, circa hanc
 enim occipitis, uox transiit in sonum uirilem. Et lib. 5. de generatione anima
 lium cap. 7. διότι οὗτοι τῶν ποσειδάωνων ποσειδωνων μεταβάλλοντων
 πρὸς τὴν ἡλικίαν ἢ διώκοντων δὲ πρὸς μενίσκους, συμμεταβάλλει
 καὶ οὗτοι δὲ μόλιον. οὗτοι δὲ μεταβάλλουσιν, καὶ ἡ φωνὴ μεταβάλλει
 λει, μάλλον μὲν τοῖς ἀνδράσι. συμβαίνει δὲ οὗτοι καὶ ἐπὶ τῶν θηλῶν,
 ἀλλ' ἀδελφότητος γίνεσθαι, ὅκα λούσι τίνος φαίνεται, ὅταν ἀνέωμα
 λος ἢ ἡ φωνή. Id est. Quamobrem meatibus seminalibus immutatis ad eam
 qua semen excernere possunt aetatem, pars illa quoque uocum ijs immutatur.
 Qua immutata uox etiam mutatur, maxime maribus. Sed foeminis etiam idem
 accidit, quanquam obscurius, quod quidam Hircire appellant. Proinde, cum
 τραγίζειν nihil aliud sit, quam asperiores iam reddere uocem, merito hic
 Caluus taxandus crit, qui hoc uerbum ineptissime ac indoctissime pro hircum
 olere transtulit. Bonus ille homo uerbi uim non intellexit. Causam uero cur hir
 cire aut asperiores uocem hoc tempore reddere incipiant, ostendit Alexan
 der Aphrodiscus lib. primo Proble. 123. Iam, ut ad Hippocratem ueniamus,
 cum adolescentes incipiunt uti Venere et hircire, tunc profluuio sanguinis
 ex naribus magis tentantur, idque non tantum per morbum, sed etiam sanitatem.
 Nam in ea aetate is humor incipit superabundare, non quia plus de eo genere
 tur quam prius, sed quia nunc minus absumitur ex ipso, propterea quod et au
 gmentum minus est hac aetate quam priore, ut ad corporis portionem. Acce
 dit quod et tunc sanguis ipsis calidior sit. Hinc est quod et in Aphorif. dixit,
 τοῖσι δὲ ἐπὶ πρεσβυτέροις καὶ πρὸς τὴν ἡλικίαν πρὸς ἀγνοίαν τοῦτέων
 τε τὰ πολλὰ, καὶ πρὸς τοὺς χρόνους μάλλον, καὶ ἐκ γίνων αἵμα
 τος ῥύσις. Id est. Grandioribus et iam accedentibus ad pubertatem plurima
 ex ijs, et febres diuturnae magis, et ex naribus profluvia sanguinis. Animad
 uertendum insuper quod ubicunque αἱμορραγίας uocabulum se solo apud

Caluus hal
lucinatus

3. Aph. 27

αἱμορραγία

COMMENT. IN HIPPOC.

Græcos ponitur, hic sanguinis profluuiū ex naribus significare, nam aliās semper cum partium appellationibus cohæret.

XX.

SVnt qui in coitu crepitum emittunt, ut Arcefilaus, quidam uero horridi fiunt, nonnulli autem ubi congressi fuerint, uentre inflantur, sicut Damnagoras.

πρόσδοξ

ἀντοφείειν

Idem fermè hoc loco quod supra sententia nona docet. Nam quod ibidem ἀφροδισιάζωσι, hoc est, rem ueneream cum egerint, dixit, id ipsum iam πρόσθωσι, hoc est, cum congressi fuerint, nominat. Et quod alibi ἐν τούτῳ appellauit, hic ἐν προσόδοισιν uocat. Nam Galeno teste πρόσδοξ hoc loco τῶν φθι πρὸς γυναικὰ μίξεως, id est, de coitu cum muliere, dicitur, ἀντοφείειν autem crepitum uentris emittunt, significat. Nam ἀντοφείειν Galeno tradente nihil aliud est quàm φύσας προίειν, hoc est, flatus emittere. Proinde, præsens sententia à superiori planè non differt, nisi quod meminit quorundam qui eo quod corpus eorundem uiciosi humoribus refertum est, postquam scilicet calefacti fuerint, horrorem in coitu patiuntur. Vitiosus namque humor uolenter ad cutem delatus, in ipso per carnem ac cutem transitu, stimulat pungitque, diuidit et uulnerat partes omnes quibus obuius fuerit, adeo, ut necessario horrore tententur. Sic enim et febricitantes, et qui uehementem cruditatem patiuntur, et omnes quorum corpus superfluitatibus acerbis repletauerit, siue in balneis, siue in locis uehementius à sole calefactis, siue quocumque alio motu agitentur, statim quidem uidemus horrere, et si diutius in eisdem persliterint, ad rigorem concussamque perducere, quoniam scilicet ubi ad balnea atque exercitia uentum est, qui interim humores conuoluerant, uehementius moueantur. Hi enim omnes agitati et per sententia corpora uolenter delati, ut diximus, percutiunt, pungunt ac feriunt, atque hinc sensum inaequalem, horroremque inuoluunt. Proinde nihil mirum quosdam uitiosis humoribus refertos in coitu horrere. Et hos ipsos Hippocrates φρικώδεες, nos uero horridos diximus.

XXI.

Subitæ mutationes cauendæ.

Nemo

Nemo est qui nesciat non in uniuersum omnes mutationes esse cauendas Medico, sed eas tantum quæ subito ac repente fiunt, nam quæ paulatim fiunt salutæ sunt. Hinc in Aphorismis dixit. τὸ ἤνι πολὺ νύξιν ὁρῶντος καὶ 2. Aph. 51
 νοῦν, ἢ πλῆροῦν ἢ θερμαίνειν, ἢ ψύχειν, ἢ ὅλως ὁπῶσιν ὁ σῶμα
 κίνειν σφαλερόν, καὶ πᾶν δὲ πολὺ τῇ φύσει πλεόνιον. ὁ δὲ κατ'
 ὀλίγην ἀσφαλὲς καὶ ἄλλως ἢ ὅς ἐτερον μεταβαίνει εἰς ἕτερον.
 Id est, Plurimum atq; repente euacuare, uel replere, uel calefacere, uel refri-
 gerare, siue quouis alio modo corpus mouere, periculosum, quoniam omne ni-
 mium est naturæ inimicum, sed quod paulatim fit tutū est, tum aliās, tum cum
 ab altero ad alterum transitus fit. Proinde cum repentinæ tantum mutatio-
 nes, ueluti cum ab exercitijs subito ad ocium, ab ocio rursus ad exercitia, aut
 a uini ad aquæ potionem, & ἔ regione transmutamus, periculosæ sint, factum
 ut in sententiæ principio subitæ adiectiuum adiecerimus, ut hac lege certior
 constaret sensus, quum in Hippocrate simpliciter habeatur, αἱ μεταβολαὶ
 φυλακτέαι, hoc est, mutationes cauendæ, quod equidem falsissimum est, ni-
 si de ijs quæ subito fiunt intellexeris. Hinc Galenus πρὸ ἀθρόων μεταβο-
 λῶν, id est, De subitis mutationibus quoq; loqui hoc loco Hippocratem tra-
 dit, ut uniuersa sententia talis sit ἀθρόων μεταβολαὶ φυλακτέαι. Hac ratio-
 ne alibi ait, ὁ δὲ μεταβάλλειν μὴ εὐέχει μὴ ὀλίγην, ὁρῶντος μὴ τοῖ 2. Vect.
 μεταβιβάζειν χ' ἢ μεταβολῇ. Hoc est. Equidem laudo mutationem, si mo-
 dica fuerit, recta enim debet esse mutationis translatio. Caluus certe errorem
 subesse putans, neq; enim Hippocraticam breuitatem assequi potuit, φυλακ-
 τέαι uerbum bifariam transtulit hunc in modum. Mutationes cauendæ & ob-
 seruandæ. Cauendæ nempe repentinæ, obseruandæ autem ut paulatim fiant.
 Sed & si sententia uera sit, tamen Hippocratis mentem non planè refert, qui su-
 bitas ac repentinās tantum mutationes cauendas esse uoluit.

XXII.

IN mutationibus scopus cibi parcitas, lassitudi-
 nem non inducens, sitimq; non faciens.

Quoniam & in hac Hippocratis sententia mira quedam breuitas est, adeo
 ut nisi id quod studio per Hippocratem omissum est, sibi enim tantum memo-
 riæ gratia annotauerat, suppleas, ut intelligas fieri non potest. Hinc ut diluci-
 dus fieret sermo, duæ nobis dictiones, quæ in græco desyderantur, nempe

COMMENT. IN HIPPOC.

Cibi parcitas

1. Aph. 3

6. Par. 5

Caluus per
stringitur

mutationis scopus, addendæ erant. Nam cū præcedenti hanc sententia, subitæ mutationes uitandas esse docuisset, hoc loci aliquot eius rei exempla memoriæ causa subiungere uoluit, quibus scilicet in permutationibus obeundis ueluti scopo quodam, ad quem reliqua medicus dirigat, uteretur. Primum autem exemplum mutationis est cibi parcitas, quo nimirum insinuat nunquàm esse subito replendum, nec ad inediã detrudendum, sed mediocritatem potius in cibo esse obseruandam, quam ὀλιγοσιτία uocat. Hinc est quod alibi dixit, ὥσπερ τὸ πᾶν ἀεὶ καὶ αἰκνύσθαι αἰετὶ ἐχέτωρ ἄρυσσαι σφαλερὰ, καὶ πάλιν αἰετὶ ἀνατρέψαι αἰετὶ ἐν τῷ ἐχέτωρ εὐσαι σφαλερὰ. Id est. Sic et euacuationes quæ ad extremum deducunt periculosæ, et rursus refectiões cum extremæ fuerint periculosæ. Secundum exemplum est lassitudinem non inducens, quo profecto indicat in exercitijs subeundis unice obseruandum esse, quo exercitium nunquàm tam uehemens sit, ut lassitudinem inducat, nam id sanitati tuendæ inconueniens est. Id quod Galenus libro tertio de tuenda ualitudine quoq; docet ita scribens. τῶν δ' ὑγίαια μόνος ἐνεκα γυμναζομένοις οὐτ' ἀναγκάων οὔτε χεῖμων ὁλως ὁσιν εἰς τὴν βέλωντας ἀγῶναι πόνους ὥς τ' οὐδεὶς φόβος ἀλῶναι κόποις. Id est, Verum, qui tuendæ tantum bonæ ualitudinis causa exercitatur, ijs nec necessū est, nec utile planè, immodicos labores adire, itaq; nullus instat lassitudinis metus. Tertium exemplum sitim non faciens est, qua monet, ne quod ad potus rationem attinet eò abstinentiæ perducamus hominem, ut nunquàm non siti crucietur, id enim periculosum admodum est, adeo ut interdum ad hecticam uia sit paratissima. Summatim itaq; Hippocrates ijs tribus iam enarratis exemplis, uult mediocritatem tam in cibo quàm potu atq; exercitijs esse obseruandam. Et quod de tribus ijs præcepit, id in omnibus alijs etiam obseruandū esse insinuat, ut scilicet in somno, balneo, Venere, et id genus alijs mediocritas custodiatur. Hinc est quod infra ait: πόνος, σιτία, ποτὶς, ὕπνος, ἀφροδίσια, πάντα μέτρια. Hoc est. Labor, cibus, potio, somnus, Venus, omnia mediocria. Hæc quidem genuina est Hippocratis interpretatio, quam Galenus etiam sequitur. Caluus tamen pro ingenij sui acuminè longe aliam effinxit, hanc nimirum. Cibus modicus lassitudinem leuat, potio sitim. At quantum laudis ea ipsa Hippocrati conciliarit, nemo est tam rudis qui non intelligat. Lassitudinem nanq; leuare cibum modicum, uerum quidem in pituitosis et sanguine bono refertis, falsissimum autem in biliosis et in his qui nimia inedia

media laborant. Deniq; quod potio sitim leuet nihil opus Hippocrate doctore, quando agricola quiuus, nisi plane lapide stupidior sit, sciat sitim leuari positione. Tam egregius est Caluus Hippocratis interpres.

XXIII.

OMnis extenuatio laxat cutem, deinde intendit. Refectio contra. Rugositas corporis concidentis, extensio refectioni, asperum, leue, subbiliofum, subrubeum, quodlibet seorsum utriusq; signum existit. Sic quod mammae laxantur, graciles uero attolluntur ac intenduntur, nemo utiq; propter hoc, sed quia carnescerent, fieri putaret. Iuguli perspicui, uenae conspicuae.

Hippocrati hoc loco sermo est de ijs quae in extenuatione corporis, eiusdemq; refectione apparent, docetq; tam extenuationem quam refectionem intendere posse cutem. Diximus autem extenuationem id quod λεπυσμός Hippocrates, qua nimirum dictione nihil aliud intelligit quam totius magnitudinis molis uel diminutionem, compressionem uel subsidientiam. Refectionem uero quam πασιμ & νόσος & ἴσιν uocat, rursus ad molem, magnitudinem uel seu incrementum, reditum appellat. Multis itaq; ac uarijs utriusq; existentibus causis, commune tamen omni extenuationi est ut primum laxam, hoc est, remissam seu mollem faciat cutem, deinde autem ubi perseverauerit, ut intendat. E regione refectioni ut primum intendat, postea autem laxet. Id quod & in uescis utriusq; uidere contingit, his namq; repletis intenduntur, uacuat is autem laxantur. Proinde, quemadmodum humidum in utres effusum tunicas eorundem intendit, sic carnibus multis generatis cutem nostram intendi accidit. Hinc uidemus quod crassis obesq; ne paululum quidem cutis à subiecta carne separari queat, eo quod nimium intensa sit. Contra tenuibus tam laxa tanq; remissa est, ut si multum intendas acum sine subiacentis carnis uulneratione traicere possis. Cum autem omnis extenuatio temporis interuallo siccet, nihil mirum siccitatem ipsam, cutem, quae ante a laxa fuit, iam reddere duram & interiorem. Id quod in pellibus etiam euenire cernimus, quae ad tantam nonnunquam siccitatem ac duriciem perueniunt, ut ultra intendi nequeant. Hinc cum extenuatio

Extenuatio
λεπυσμός
ἀνάσσει

COMMENT. IN HIPPOC.

primum carniū molem auferat, recte dictum ab Hippocrate est quod laxam
 faciat cutem, et cum hanc ipsam siccitas multa tandem sequatur, intendere
 etiam demum cutem nihil mirum. Contrarium uero planè accidit in corporis
 refectione, nam cum iam cutis ob antecedentem extenuationem satis sicca et
 intenta sit, necessario succedente refectione ob carniū incrementum magis
 intenditur, at tandem indies nutrimento accedente, fit et ipsa humidior, laxa-
 que magis ac mollior, haud aliter quàm aridae pelles aut coria, si aqua aut oleo ir-
 rigentur. Proinde euidentissimum est tam extenuationem quàm refectionem
 posse intendere cutem, diuersa tamen ratione, hæc enim ob repletionem, illa
 uero ob siccitatem (quemadmodum in Marasmo, in quo cutis ueluti corium in-
 tenditur) cutem intendere potest. Confirmant id ipsum quæ scribit Galenus
 libro tertio de affectis locis capite quinto in hunc modum, ἀνθρώπων τοῖς
 νῦν ἐωρακῆτι νευρώδη σώματα τὰς ἐν ταῖς λύραις χορδὰς οὕτως
 σφοδρῶς τενομένας παλάκας ὑπὸ τοῦ ποθέχοντος ἀμέτρου
 κράσεως ὥς ῥήγνυσθαι, χαλεπὲρ δὲ ἐν ἐννοῇσαι τὴν αὐτὴν διατε-
 σιν ἐν τοῖς τῶν ζώων νευροῖς γίνεσθαι. πῶς δὲ ἔχοντος τοῦ ἀέρος
 αἱ χορδαὶ τείνονται τε καὶ ῥήγνυνται, ξηροῦ τε πάγου καὶ λίαν διύ-
 γρως γινόμενης; ὃ μὲν δὲ ὑγρὸν διαβρέχον αὐτὰς εἰς ὄγκον αἶρε-
 ῖ πρὸ φύσιν ἐφ' ᾧ τείνονται. ὃ δὲ ξηρὸν ὥς περ ὁ ἥλιος ξηραίνοντας
 συνωρεῖ, καὶ αὐτὰς τὰς χορδὰς οὕτως ἔλκει τὲ καὶ τείνει. φαίνονται
 γὰρ καὶ οἱ ἰμάντες ὅταν ὑπὸ πυρὸς ξηραίνονται συνωμῶναι τε καὶ
 τεινόμενοι. Id est. Etenim, si uideris aliquando neruosa corpora, ut lyra
 chordas, ob ambientis aëris immodicam intemperiem, adeo uehementer ut rum-
 pantur, intentas, haud difficulter intelliges idem in animantium quoque neruis
 posse contingere. Sed quomodo affecto aëre tenduntur chordæ ut rumpantur,
 si uel nimis aridus, uel admodum humidus sit? Nempe humor madefacit
 ipsas, ut in tumorem præter naturam attollantur, qui mox eas extendit. At ue-
 luti sol tergora arefaciens contrahit, ita siccitas chordas trahit et extendit.
 Sic lora quoque quum ad ignem exiccantur, contrahi tendique uidentur. Ex qui-
 bus Galeni uerbis satis patet, quod quemadmodum humor et siccitas in ner-
 uis tensionem procreant, ita et in cute facere possunt. Post hæc Hippocrates
 in contextu sententiæ signa enumerat, quibus corporis extenuationem, eius-
 demque refectionem cognoscere licet. Rugositas, inquit, corporis concidentis,
 hoc est, iam extenuationem patientis, intensio uero refectionis signum est. Rugositas
 sitatena

Rugositas

fitatem autem eam intellige qualis est in corporibus senum, aut qualis in ijs locis quibus medicamenta discutientia admoimus, apparet. Certum autem est eam uideri passim in ijs corporibus, quibus iam ob extenuationem paulo laxior cutis facta est. Porro, asperum, leue, subbiliosum, subrubeum, quodlibet illorum seorsum utriusq; nempe extenuationis et refectionis signum est. Hoc est illud illius, hoc uero alterius, et neutrum amborum. Asperum enim et subbiliosum extenuationis tantum, quemadmodum leue et subrubeum refectionis signa sunt. Vbi sciendum quod asperum diximus hoc loco id quod Hippocrates φρικώδες, quæ dictio alias horridum significat. μεταφορικῶς namq; ab Hippocrate usurpata est, perinde enim ut his qui horrent cutis inæqualis et aspera existit, ita et ijs qui extenuantur rugosa atq; adeo inæqualis fit, ita ut una parte caua, altera eminens uideatur. Hinc φρικώδες hoc loco nihil aliud nisi ἀνώμαλον significat. ἀνώμαλον uero Græci uocant id quod asperum et sine planicie est. Ita Homero φριξ, ἢ ἐπὶ πολλῆς ἀνώμαλίας τοῦ κύματος, id est, inæqualitas in undarum superficie, dicitur. Locus est in x liad. οἷον ἢ ἐφ' ὅμοιο ἐχέυα τοῦ πόντου ἐπὶ φριξ. ὁρνομενίοιο νέου. Id est. Qualis zephyro nuper concitato effundebatur super pontum undarum inæqualitas. Ab hac undarum similitudine cutis symptoma ubi partes eius inæquales sunt, φρικῶς καὶ φριξ dici potest. Cæterum sicuti aspera cutis undarum inæqualitati ac tempestatu assimilatur, ita leuis ac plana earundem tranquillitati. Nam perinde atq; tranquillitate existente unde planæ sunt, ita corpus ubi probe reficitur, leue et sine rugis esse uidetur. Deniq; subbiliosum esse extenuationis signum satis manifestum est, fit enim eorum qui supra iustum extenuantur corpus biliosum, quemadmodum eorum qui reficiuntur sanguinolentum ac rubicundum, ita ut subrubeum merito refectionis signum esse dixerit Hippocrates. Postremum Hippocrates tensionem fieri tam ab extenuatione quam refectione, mammarum et iugulorum aliarumq; uenarum exemplo ostendit, sic inquit, Quod mammae turgidae antea existentes iam laxantur, et rursus graciles ac tenues factæ attollantur et intenduntur, nemo utiq; fieri putaret propter hoc, id est, eo quod extenuarentur, sed potius quia carnescerent ac reficerentur. Quasi diceret, si quis tantum intendi mammæ putet, eo quod carniū molem acciperent, is minime sic se habere sciat, nam id ipsum et ob extenuationem fieri potest. Id quod uerum est si citra lactis præsentiam extenuentur aut auctiores reddantur, aliàs nequaquā. Et hic quidem genuinus eius partis, quæ sanè difficilima est, uidetur esse intellectus. Caluus ta

Asperum.
φρικώδες

ἀνώμαλον

φριξ

De māmīs

Calui obscen
ra atq; in
pla uersio.

etiam πυρίσι, id est, fomentis necauit febricitantes. Intelligit autem hoc nomine omnem calefactionem, siue ab igne, siue à balneo fiat. Atqui ne temere quis Prodicum ab Hippocrate notatum diceret, mox reprehensionis causam adfert. Febrilis namq; calor, ait, mimicus multis deambulationibus, hoc est, febrili calori non conueniunt deambulationes. Videtur enim esse ὑποδίαγν. Animaduertendum autem Hippocratem habere περιόδους, ubi nos deambulationes uertimus, quæ proprie dicuntur frequentes, & quæ ad tempus longum extenduntur. Sunt uero inimicæ febricitantibus eius generis exercitationes, quia calorem calori addunt, febremq; hoc nomine multo uehementiorem faciunt, adeo ut planè mori necesse sit ægrum. Hinc rectissime Galenus libro decimo tertio Therapeuti. Methodo, capite quinto scribit.

Pomera.

περίοδος.

πυρὲς τῶν τε γυναικῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν οὐτε γυμνασίῳ ἐπιδιδάσκοντες ἐκ κεκοινωμένου δὲ ἀλφειοῦ, οὐτε θερμαίνοντες χρίσμασιν, οὐτε τριψαίνοντες καὶ αἰθέρι οὐτε τοῖς λουτροῖς. Id est. Siquidem si iam febricitet æger, nec

exercitatione uacuare exuperantiam licet, nec inunctione quæ calefaciat, sed nec multa frictione, nec balneo. Inedia præterea siue fames febrili calori exercitijsq; multis inimica est. Febris enim cū calida & sicca sit, fit ut fames siccitatē multo maiorem faciat. Id quod alibi etiā docuit Hippocrates ita scri-

Fames.

7. Aph. 60.

bens. ὅταν σῶμα ὅταν ὕγρὰ τὰ σάρκας ἔχῃ, αἱ λιμὸν ἐμπίεειν, λιμὸς δὲ ξηραίνει τὰ σώματα. Hoc est. Corporibus carnes humi-

Exercitia.

2. Aph. 16.

das habentibus, famem adhibere conuenit, fames enim corpora siccatur. Exercitijs autem fames inimica est, quia ut in Aphorismis inquit, ὅταν λιμὸς, οὐ δὲ πονέειν. Id est. Vbi fames, laborandum non est. Vtraq; namq; calorem in corpore excitant, adeoq; ad corporis omnimodam consumptionem mire conducunt. Porro quo certius Prodicti errorem indicaret, mox quæ præposteram eius curandi rationem secuta sunt monstrat, insinuans Prodicum non solum rationale inueniendi remedia methodum, uerum etiam empiricam obseruationem ignorasse, quando secundum utranq; sectam non similia, sed contraria affectui lædenti actionem sint adhibenda. Proinde quia Prodicus labori labore, hoc est, malo malo, doloriq; dolore, medicabatur, ideo hæc symptomata subsecuta sunt, uenarum rubor, liuor, pallor, & dolores laterum. Non quòd illa simul in uno eodemq; homine apparuerint, cum impossibile sit ruborem cum liuore esse, uerum rubor in illo, liuor autem in alio, iuxta diuersitatem affectuum, uisus est. In his itaq; in quibus mediocriter uirtus ualebat, sanguisq; bonus erat,

Rubor.

COMMENT. IN HIPPOC.

postquam exercitatione usi sunt, aut calefactionibus & fomentis, rubicundæ uenæ fiebant. In quibus uero imbecillis uirtus, corpusq; uitiosis refertum humoribus erat, in illis infestante uel abundante atra bile, liuor uenarum fiebat, abundante autem flaua bile, pallor apparebat. Color enim similis efflorescit humoribus, ut supra diximus ex Galeno. Molles etiam dolores laterum eueniebant, quas λαωάγας nominat. Intelligit uero eas quæ sine inflammatione & tensione fiebant dolores, per quos spiratio quoq; exigua reddebatur, qui certe à pleuriticis differunt, sicuti ostendit Galenus lib. 5. de affect. locis, cap. 2. Male autem & inepte Caluus hoc loco pro molles uertit ilium uentrisq; cum id omnino structuræ uerborum repugnet.

XXV.

Continere os, tacere, spiritum auram ue cum potu frigidam inducere, sitim arcent.

Remedia quibus suum arcere possumus hac sententia Hippocrates recenset, motus forte Prodicti inscitia, qui exercitijs alijsq; id genus calefactionibus, febricitantibus antea subinde sitibundis, maiore sitim concitabat. Cū uero præter quietē quæ febricitantibus mire cōuenit, sint & alia quæ sitim prohibeāt, quatuor tñ hoc loco tantū quæ hoc præstare possunt enumerat. Primū est os cōtinere, alterū aut tacere. Frequēs enim oris motio, multaq; locutio, humiditatē oris cōsumūt, maioreq; siccitatē, ut experiētia cōstat, inducūt. Tertiū uero est ut aurā frigidam inspiremus, ea nanq; nimium cordis calorem paulo mitiorem facit. Quartum est, ut potum frigidum hauriamus, quem & seorsum, aut cum aurā frigida inducere conuenit. Quibus autem frigida potio, & quando danda sit, ex Galeno petendum erit, qui id multis in locis therapeuticæ methodi tradit. Dilucida satis hæc est sententia, ob id nihil in ea explicanda immorandum. Caluus tamen ultimam sententiæ partem planè contrario sensu protulit, uentū & frigus uitare cum potu, uertens. Mirum profecto Caluum in tam omnibus obuiō uerbo hallucinatum esse, cum nemo sit adeo Græcarum literarum rudis, qui nesciat εἰσάγειν, idem esse Latinis quod introducere. At Caluus nihil pensi habet, sed omnia sine delectu ac iudicio effudit.

XXVI.

Contemplari oportet causas unde coeperint ægrotare, siue capitis, siue auris, siue lateris dolor

dolor fuerit. Signū uero dentes, & cū ijs inguina.

Accurate admodum præcipit Hippocrates, quo causas morborum & πρῶτον αὐτῶν τὰς τόπους, id est, loca unde morbi initium est, nam id totum di-
 ctione ἀφορμὰς intelligit, diligenter contempletur medicus, ne scilicet te-
 mere nondum causa morbi cognita remedia adhibeat, fieri enim non po-
 test, ut probe curet medicus morbi causa non satis perspecta. Quantum uero
 affectionum locorum noticia ad curandi rationem conducatur, nemo rectius sciet,
 nisi qui libros Galeni de his ipsis editis diligenter perlustrauerit. Pro natura
 namque locorum affectionum uarietate, curationis quoque ratio mutatur. Cuius
 rei signum sunt dentes & inguina, nam quia hæc ob diuersas causas affici con-
 tingit, ideo quoque curatio iuxta easdem uariatur. Dentes enim interdum quia
 erosionem sustinent, nonnunquam uero quia inflammationem patiuntur, affici
 solent. Si ob erosionem, extrahendi sunt, si uero ob inflammationem, medica-
 mentis inflammationem prohibentibus curandi sunt. Pari modo inguina afficiū-
 tur uel ab ulceribus, uel doloribus alijs in propinqua aliqua parte existentibus,
 uel per pestilentiam à uenenatis humoribus, ob id diuersam etiam curandi ra-
 tionem habent. Si enim ab ulcere aut dolore propinquare partium affecta
 fuerint, tum medicamenta refrigerantia ac reprimentia adhibere licet. Si ue-
 ro à uenenatis humoribus, nequaquam, quemadmodum in libro nostro de er-
 ratis medicorum diximus, errore. 46. Potest & hæc ultima sententia pars ita
 intelligi. Dentes & inguina solent esse signa causarum. Inguina enim per pe-
 stilentiam affecta causam indicant esse uenenatum humorem. Ita & dentes si afficiū-
 tur causam mox ostendunt, erosionem scilicet aut humorem ad gingiuas defluxum.
 Prior tñ sensus uidetur esse magis genuinus, nihil tñ temere statuimus, eo quod Ga-
 leni etiam commentaria in hanc sententiam desyderentur. Remittit enim ad se-
 cundi Epidemiorum libri enarrationes, quæ per incuriam planè perierunt.
 Repetitur namque illic ea sententia, in hunc modum. τὰς ἀφορμὰς ὅπως
 ἄρξαι καμνῖν, σκεπτεῖν εἴτε κεφαλῇς ὀδῶν, εἴτε ὠδῶν, εἴτε ὡλδοῦ.
 σημείον δ' ἐφ' οἷσιν ὀδῶν τε, καὶ ἐφ' οἷσι βλεφάρων. Mirum autem est,
 Caluum similes has sententias dissimiliter translulisse, in secundo quidem pro-
 be, in sexto uero perperam. Nam hæc eiusdem ibidem uersio est. Capitis dolor
 inde uenit, aurium, lateris, signum cum dentium gingiuæ turgent, tument in-
 guina. Quæ quantum ab Hippocratis uerbis discrepet, nemo non uidet. At sa-
 tis iam constare arbitror, quantum fidei Calui habeat translatio.

ἀφορμὰς

Alia exposi-
tio.

Sec. 2.

Caluus nota-
tur.

Vlcera & tubercula facta febres iudicant, quibus uero non fiunt & intemperantia intus relinquitur, his recidiuæ certissimæ & uelocissimæ fiunt.

- Non simpliciter, nec in uniuersum uerum est, quod ulcera & tubercula facta febres iudicant, interdum enim ijs etiam factis febres minime iudicantur.
4. Aph. 51. id quod maxime febris longitudinem portendit. Hinc Hippocrates alibi dixit. ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἀποσήματα μὴ λυόμενα πρὸς τὰς πρώτας κρίσεις, μὴ καὶ νοῦσου σημαίνει. Id est. In febribus abscessus qui ad primas iudicationes non solvunt, longitudinem morbi significant. Proinde sententia hæc de febribus tantum diuturnis, quæ magna scilicet ex parte per ulcera & tubercula iudicantur, intelligenda uenit. Inde est quod in Aphorismis ait. ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ ἢ τέοισι ἢ φύματα ἐς τὰ ἄρθρα, ἢ πόνοι γίνονται. Hoc est. Quibus febres longæ, his tubercula uel labores in articulis fiunt. Fit autem hoc propter multitudinem uel crassitudinem atque frigiditatem humorum efficienrium febres, qui longo tempore ad concoctionem opus habent, adeo ut par sit & tubercula fieri, & ad articulos superfluadecumbere. Porro quibus ulcera & tubercula non fiunt, ijs plerumque febres non integre solvuntur, maxime si intemperantia quædam, morbi reliquias indicans, intus remanserit, nā his ipsis certissimæ & uelocissimæ fiunt recidiuæ.
2. Aph. 12. τὰ ἔγκαταλιμπανόμενα, ut alibi ait, ἐν τοῖσι νοῦσοις μετὰ κρίσιν, ὥς σοφώδεια. Id est. Quæ enim relinquuntur in morbis post iudicationem recidiuas facere consueuerunt. Poteris etiam ἀκρασίαν ad uictus intemperantiam contrahere, quemadmodum quoque hanc dictionem Policianus in Herodiano interpretatur. Qui enim recta uictus ratione non utuntur in conualescentia, his facile recidiuæ fiunt. Hinc est quod alibi scribat. ὁκόσοισι φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐκ πυρετῶν μακρῶν γίνονται, οὗτοι σιτίοισι πλέοσι χεῖρονται. Id est. Quibus tubercula, uel in articulos labores ex longis febribus fiunt, hi pluribus cibis utuntur. Repetitur & iam enarrata sententia in secundo Epidemiorum libro ijs uerbis. τὰ γνόμενα ἔλκεα καὶ φύματα κείνεται πυρετοῖς οἷσι ταῦτα μὴ πρᾶγινεται, ἀκρασία οἷσι ἐγκαταλείπεται, ἐξαιόταται ὥς σοφά.

Sputa rotunda, qualia in Pleno, delirium portendunt.

Damnat hoc loco Hippocrates sputum rotundum, eo quod mentis delirium portendat. Num & si causa materialis sputi rotundi sit crassities & glutinitas humorum in βρόχους pulmonis aggregatorum, tamen effectrix causa est nimia caliditas, à qua crassi & glutinosi humores assantur, rotundiq; efficiuntur. Cum autem immodica assit caliditas, quæ sputum rotundum efficit, nihil mirum sequi delirium, quando Galeno lib. 2. de affectis locis, cap. 3. teste, delirium causa potestate calida faciat. Proinde satis ex ijs constat sputum rotundum alio nomine non portendere delirium, nisi quia illi immodica coniuncta sit caliditas, quæ caput facile replere possit. Hinc in Præfagijs quoq; hoc sputum damnat, ita scribens. Πύλον λευκόν. καὶ ῥαχρὸν. ὃ σημαίνει λευκὸν ἀλυσίτελέος. Id est. Sputum album, viscidum, & rotundum, inutile est. Talia porrò sputa Hippocrates in Pleno uidit, quo nimirum uocabulo locum aliquem, omnium ueterum interpretum testimonio, Hippocrates significauit, quis autem fuerit nec illi, nec Galenus etiam indicauit, nec ipse me legisse memini. Apud Strabonem libro ultimo, & Herodotum libro quarto mentio fit Plynii cuiusdam Aegypti portus, an hic sit, de quo Hippocrates loquitur, nescio, certe in unius tantum literæ pictura differunt, quod illic Plynus, hic uero Plenus scribatur.

Causa rotundi sputi.

2. Præfag. 46.

Plenus.

HAemorrhoides habentes, neq; laterum morbo, neq; pulmonis inflammatione, neq; phagedæna, neq; furunculis, neq; terminthis, similiter neq; lepra, neq; uiriliginibus corripuntur. Multi igitur importune sanati mox his ipsis correpti sunt, eaq; pernitiola fuerunt. Pari modo & abscessus alij, ueluti fistulæ, aliorum morborum medela sunt. Conterplanda itaq; hæc ipsa medico sunt, a quibuscūq;

COMMENT. IN HIPPOC.

enim morbis superuenientia liberant, eosdē etiam
ubi præcesserint, prohibent.

Hæmorrhoi-
dum commo-
das.

Hæmorrhoi-
des.

Phagedæ-
furunculi,
Terminthi.

Asulanus co-
dex emacula-
tus.

Ostendit præsentis sententia Hippocrates Hæmorrhoidum sua sponte, et na-
turæ motu profluentium commodum, quandoquidem ij quibus illæ decenter
emanauerint, à nullo morborum, quos hic ordine recenset Hippocrates, corri-
piuntur. Cum enim per easdem omnes corporis humores uitiosi, hic nomina-
tos morbos efficere potentes, excernantur, expurgenturq; merito ab illis tuti
sunt quicunq; hoc modo afficiuntur. Esse autem hæmorrhoides uenarum sedē
claudentiū explicationes, à sanguinis fluxu sic appellatas, nemo est qui nescit.
Hæc et si nonnunquam malus corporis habitus decoloratioq; et aqua inter-
cutem, maxime si plus iusto profluxerint, sequatur, iam nominatorum tamen
ab Hippocrate morborum nullus. Atqui ne quem uocabulorum uis lateat, diffi-
cilia, et quæ non omnibus obuia sunt in catalogo morborum explicabimus.
Phagedænas itaq; Hippocrates nominat ulcera propinquas et adiacentes sa-
nas partes absumentes ac comedentes. Furunculos uero tubercula acuta cum
inflammatione et dolore, teste Celso lib. 4. cap. 28. uocat. Terminthorum no-
men, Galeno auctore in suis commentarijs, nigras enascentias in tibijs præci-
pue factas significat sic dictæ, quod similitudinem in figura, colore atq; magni-
tudine cum Terminthi fructibus habeant. Verba Galeni sic habent. *περὶ τῶν
δυνάμεων ὀνόμα μελάνων τινῶν ἐκφυμάτων ἐν ταῖς κνήμασι μάλιστα
γινόμενων ὅτι δαλοτικόν, ἀπὲρ κατὰ χῆμα καὶ χροάν, καὶ μέγε-
θος ὁμοιότητες τῶν καρπῶν τῶν τερμίνθων γεγενῆσθαι.* Haud aliter de
Terminthis scribit in libro de interpretatione nominum antiquorum Hippo-
cratis. *τέρμινθοι, ὅτι τῶν τερμινθῶν καρπῶν παρὰ πλεονάζον-
τες κατὰ τὸ δέσμα ὅτι ἀμύνοι παρὰ φύσιν ὄγκοι.* Hoc est Termin-
thi sunt tumores præter naturam similes Terminthi fructibus, in cute consisten-
tes. Cæterum monendus est hoc loco lector, quod ubi Asulani exemplaria ha-
bent ἄλλοις, hic nos substituisse ἀλφοῖς, idq; ut faceremus non solum anti-
quus interpres, uerum etiam Hippocrates ipse, qui alio quodam loco senien-
tiam hanc repetit, in causa fuit. In libro enim de humoribus ita scribit. *οἱ
ἁμorrhῶδες ἔχοντες οὔτε πλεονάζοντες, οὔτε πλεονάζοντες, οὔτε
φαρμακῶν, οὔτε δούκων, οὔτε τερμίνθοισιν ἀλίσκονται, ἵσως δὲ
οὐδὲ λέπιδων, ἵσως δὲ οὐδὲ ἀλφοῖς.* Cum autem tres sint uitiliginis
species

species, Cornelio Celso lib. 5. cap. 28. authore, hic eius tantum fit mentio, quæ
 ἄλφωζ dicitur, quæ fit ubi color albus est, ferè subasper, & nō cōtinuus, ut quæ
 dam quasi guttæ dispersæ esse uideantur. Summatim ij qui hæmorrhoides pa-
 tiuntur, nullo cutis uitio corripuntur, nam, ut diximus, humores id genus uitia
 procreantes hoc genere euacuationis excernuntur. Præterea monet Hippocra-
 tes, ne medicus hæmorrhoides temere & absq; causâ urgente sanet, quando
 multi admodum iam dictis morbis correpti fuerunt, eo quod importune ab ijs
 curati sunt. Importune autem curantur si neq; sanguinem minuentes, neq; pur-
 ganti medicamēto utētes, oēs in uniuersum intercipiētes, claudimus, adeo ut ne
 una quidē relinquatur. Id quod ubi factum fuerit, nō solū iam morbi nominati,
 sed & aqua inter cutem & tabes accidere solent. Hinc alibi dixit. αἵμορροι
 δὲ σὶν δὲν τῇ χροίᾳ εἰς μὲν μίαν ἀναφυλάσσῃ, κινδυνὸς ὑδρὸς παρὰ τὴν γένε-
 σιν ἢ φθίσις. Id est. A diuturnis sanato hæmorrhoidibus. si una non serua-
 tur, periculum est aquam inter cutem, uel tabem aduenire. Cum enim hæmor-
 rhoidas fieri impossibile sit absq; hoc quod propter multitudinem & crassiciē
 sanguinis ora quarundam uenarum aperiantur, iocinore ad ipsas reponente se-
 culentum sanguinem & melancholicum, si quis ei hoc iter intercludat fit ut
 una duriciem in iocinore faciat, & multitudine atq; crassicie grauans, calorē
 in eo natiuum extinguat, quum tale quid accidat quale in flammis exteriori-
 bus, in quibus multa ligna superingesta ignem suffocant, & extinguunt. Si
 igitur à natiuo calore generatur sanguis, clarum quod ipso exincto non gene-
 rabitur amplius, adeoq; aqua inter cutem sequetur. Hæc enim fit quum
 sanguinis generatio frustatur. Si uero aliquādo possit iecur propellere multitu-
 dinem ad uenas pulmonis, hic uase aliquo rupto tabidi fiunt. Proinde non im-
 portune sanandæ sunt hæmorrhoides, sed una saltem seruari debet, ut per hanc
 euacuetur feculentus sanguis. Porro non tantum hæmorrhoides alios morbos
 sanare possunt, sed etiā abscessus alij, ut sunt fistulæ. Nam quemadmodum per
 hæmorrhoidas superabundantiæ humorum expurgātur, ita & per fistulas ac
 alios abscessus. Hinc alibi dixit. ὁ κόσσις δὲ ἀπὸ σάκκου γίνονται ἐκ τῶν
 πνευμονικῶν νοσημάτων πρὸς τὰ ὦτα καὶ ἐκ πύθωνος τὰ κα-
 τὰ χεῖρα, καὶ σελήωνται. οὐ τοὶ πνεύμονες γίνονται. Id est. Quibus ob la-
 borantem pulmonem, abscessus secundum aures oriuntur, & in partibus in-
 fernis suppurantur, ac fistulam efficiunt, ijs secunda ualetudo contingere solet.
 Quod si ergo abscessus ac fistulæ morbos haud aliter quàm hæmorrhoides cu-

ἀλφωζ.

Hæmorrhoi-
des non sup-
primendæ.

6. Aph. 12.

Fistulæ alios
morbos sana-
re possunt.

2. Præfag. 64

Chirurgo =
rum error.

6. Aph. 11.

6. Aph. 21.

Calui errat.

Ficosus.

rare possunt, erunt & similiter ijs non importune sanandi. At optimum hoc Hippocratis praeceptum hodie indocti chirurgi passim negligunt, qui antiqua ulcera temere & importune sanant, adeoque multos in perniciem praecipites agunt. Proinde iam concludens Hippocrates, omnia iam dicta diligenter à medico contemplanda esse monet, quia non solum à morbis superuenientia liberant, sed etiam ubi eosdem praecesserint, procul arcant. Quod haemorrhoides praecedentes, morbum prohibere possint, iam satis ostensum est, quod autem in morbis factae ab ijsdem liberent, Hippocrates alibi certius indicat in hunc modum scribens. Ἰῶσι μελαγχολικοῖσι καὶ πῖσι νεφρικοῖσι καὶ αἰμορροῖσι καὶ ἐν τῷ ἐνδομύελῳ, ἀρεθῶν. Id est. Atrabile uexatis & renum passionibus, haemorrhoides superuenientes bonum. Et iterum. Ἰῶσι μενομενῶν καὶ σῶν ἢ αἰμορροῖδων ἐν τῷ ἐνδομύελῳ καὶ μανίῃς λύσις. Id est. Insanientibus si uarices uel haemorrhoides superuenerint, insaniae solutio. Sed & si Calui passim in hac uertenda sententia hallucinatus sit, unice tamen nobis notandum est, eo quod haemorrhoides habentes ficosos dixerit, cum tamen diuersi ab haemorrhoides habentibus ficosi sint. Ficosus enim dicitur, qui cum morbum patitur, quem Graeci σῦκον, Latini autem ficum, & aliquando mariscam appellant. Est autem ficus ulcerum forma rotunda eruptio cum soliditate aliqua rubens, quam dolor etiam comitatur. Nasitur in capite interdum, frequentius in ano ex attritu. Haemorrhoides uero habentes sunt quibus uenarum ora sedem claudentium aperta habentur, sanguinemque fundunt, id quod ficosis minime accidit. Sed quid in re manifesta uerba fundimus, quando omnibus qui uel à limine saltem medicinam salutauerint notum sit, diuersas à mariscis esse haemorrhoidas. Cetera peccata Calui quisque sua industria, si cum Graecis aut nostra translatione contulerit deprehendet, neque enim locus est omnia prosequi.

XXX.

Locus unus alterius loci redundantias, aut ob dolorem, aut ob grauitatem, aut aliud quidpiam, siue quia inter se comunitatem habent, suscipit.

Succinctim hac sententia Hippocrates causas indicat, cur locus unus alterius loci superuacua suscipiat, eumque ab his ipsis liberet, id quod per uerbum εὑοντοῦ insinuauit Hippocrates, cuius uim in contextu commodè exprimere non licuit. Primam autem causam esse ait dolorem. Dolor namque omnes fluctiones

fluctiones commouet, ut diximus supra. Hinc est quod in Aphorismis scribat.

ὁκόσσις. Δὲ ἀνίσταται νοσοῦντες ἐκ τῶν νοούσων ἢ τὴν πνεύσιν ἐν ταῦτα αἰ
ἀποστάσις γίνεται. ἅτ' ἄρ' ἢ καὶ προπεποντικός τ' ἢ πρὸ τοῦ νοοῦ
σημαίνει ἢ νοῦσος. Id est. Quibuscumq; resurgentibus, ex morbis si quid do-
luerit, hic abscessus fiunt. Sed & si ante morbum aliqua parte doluerit, hic mor-
bus firmatur. Secunda causa humorum morbum facientium grauitas aut mul-
tutudo est, ea enim uirtutem excretoriam ad opus suum mire excitat. Id quod
Galenus libro 2. de diff. feb. cap. 11. pulchre indicat in eum modum scribens.

εἶχε δὲ τότε πρῶτον ἢ ἀποκείτῃ καὶ δυνάμει ὁσμῇ πρὸς τὴν ἐαυτοῦ
ἐνέργειαν. ὅταν ἢ τοι βαρύνεται τοῦ πλῆθους τῶν πλεονεξμάτων,
ἢ δυσχερὲς γὰρ τῇ ποσότητι. Id est. Siquide uis excretoria tunc primum ad
suum opus excitatur, quando aut superfluitatum multitudinem aggrauatur, aut
ex qualitate stimuletur. Tertia causa cur superuacua ab uno loco ad alium
mittuntur, sunt & alia quaedam præter iam dicta, puta medicamentum acre,
caliditas, frictio, quæ in quadam ex uno loco in aliū superuacua trahunt. Nam
si cui inunxeris thapsiam huic haud ita multo post partem illam calidiorē
atq; in ampliorem tumorem elatam conspicias, sic & si membrum aliquod iux-
ta ignem calefeceris, aut uehementiorem frictionem adhibueris, uel pice satis
calida perungas, siue quodcumq; medicamen acre parti cuiq; applicaueris, in
hiscē omnibus eundem in tumorem uidebis attolli, quoniam caliditas natura
apta est fluxiones attrahere, quemadmodum Galenus graphice loco iam citato
ordine prosequitur, quæ lector diligenter perlustrat: mire enim ad huius lo-
ci intellectum conducunt. Quarta causa est loci unius cum altero communitas.

1. Par. 7.

4. Aph. 32

Humorum
multitudo

Communitas

7. Aph. 11

Caluus hal-
lucinatus.

ueriēda hac sententia in uniuersum hallucinatus est, id quod fa-

cile deprehendet qui cum Græcis contulerit, adeo

passim peruersor Hippocratis Caluus

esse solet.

Propter declinationem non ultra sanguis egreditur, sed iuxta humoris cognationem talia ex thorace excreant.

Subobscura est hæc sententia est, quam nos nostra uersione utcunq; potuimus, dilucidam facere studuimus. Ostendit autem hac ipsa Hippocrates, quod ubi sanguis ab una parte corporis ad aliam declinauerit, hoc est, e uasis egressus fuerit, id enim ῥοπή hoc loco est, tunc non ultra sub specie sanguinis puri, sed potius iuxta cognationem ac commixtionem humoris egreditur. Verbi gratia, si sanguini in aliqua corporis parte commixta fuerit bilis flaua, biliosus ex cernitur sanguis, si pituita, pituitosus. Quod uero ait, talia ex thorace excreant, exemplum est de sanguine declinationem faciente in thoracem atq; pulmonem, nam tunc non ultra sub propria forma sanguis egreditur, sed iuxta formam humoris sibi cognati et commixti expuitur excreaturq;. Verbi causa, spumosa est excreatio ubi sanguis est pituitosus, pallida ubi biliosus, nigra ubi melancholicus, rubea ubi parum prædictorum humorum sibi commixtum habet. Hinc Galenus libro secundo de Crisibus capite decimo scribit. ὁτόρορ δὲ φλεγματῶν ἑστέρως ὅτιν ἢ χολωδέστερος ὁ τὴν φλεμονὴν ἐργασάμενος χυμὸς, ἐκ τῶν πηρομάτων ἰδέας εἶσιν· καὶ ὅς καὶ ἀφρώδη, καὶ πυρρὰ, καὶ ξανθὰ, καὶ ὠχρὰ, καὶ ἐρυθρὰ, καὶ μέλανα πῖσι. τούτων δὲ τὰ μὲν ἀφρώδη φλεγματικώτερον ἐνδείκνυται ὁ ρεύμα. τὰ δὲ ξανθὰ πικρόχολον ἀκρατὴν. ὅσα δὲ πυρρὰ πικρόχολα μὲν εἰσὶν ταῦτα. μεμίχθαι δὲ οὐκ ὀλίγον ὁρρώδες πείτωμα τῇ ξανθῇ χολῇ δηλοῖ, ὅτι πολὺ δὲ πλεον ἐπειδὴ ὠχρὰ πῖν τις οὕτω δὲ καὶ τὰ μελανά, μελαγχολικὸν ἐνδείκνυται ὁ ρεύμα καθάπερ ὅτι ὅσα τὴν χροῖν μᾶλλον πῶς ἐρυθρὰ ἐπιπλεῖσον μὲν αἵματι. Id est. Nunquid uero magis pituitosus sit uel biliosus humor is qui inflammationem facit, ex sputorum forma cognosces. Nam et spumosa, et flaua, et ruffa, et pallida, et rubea, et nigra expiunt. Ex his uero quæ quidem spumosa sunt, fluxum maxime pituitosum ostendunt, flaua autem impermixtum. Quæ uero ruffa sunt, amarum quidem et ista referunt bilem, sed non paucam serosam superfluitatem cum bile commisceri signant, et multo ampliorem quando pallida expuerint. Sic et nigra, atræ bilis flu-

zum ostendunt. Sicuti quæ magis rubida sunt plurimum quidem sanguinis. Re-
petitur hæc sententia ab Hippocrate in libro de humoribus, at nullibi Caluus Caluus per
genuinum intellectum affectus est, id quod conferenti cum grecis patebit. stringitur

XXXII.

SVnt quibus sanguinem oportune auferre con-
uenit, alijs uero quemadmodum illis minime
decens. Impedimentum autem ijs qui sanguinea
excreant, tempus, laterum dolor, bilis.

Docet hæc sententia Hippocrates quibusdam conuenire, ut sanguis ijs in
tempore auferatur, quibusdam autem minime. Conuenit autem ijs, quibus san-
guis multus ac copiosus est, quibusq; nondum in alienum humorem degenera-
uit, uirtusq; constans est. E regione non conuenit quibus paucus est, ac in alie-
num humorem degenerauit, uirtusq; debilis est. Quemadmodum uidere licet
apud Galenum in libris de uenæ sectione conscriptis. Videtur tamen senten-
tia tantum esse ad eos qui sanguinem excreant contrahenda, quandoquidem
exemplum mox subsequens de ijsdem solummodo mentionem faciat. Vt sit sci-
licet sensus, esse aliquos qui sanguinea excreant, quibus sanguinem auferre con-
ueniat, alijs autem minime. Tria uero hic enumerat quæ his ipsis sanguinem ne
auferamus prohibent. Primum est tempus plus æquo scilicet calidum, cor-
pus enim nimio iam calore exiccatum, subtractione sanguinis, qui corpus hu-
meat, plus exiccatur. Hinc est quod alibi dixit ὁ κρόσιος φλεβοτομὴν συμ-
φέρει τὰ τοιαῦτα ἡρεσ φλεβοτομὴν ἔχει. Id est, Quibus uenæ sectio
conuenit, his uere uenam incidere oportet. Ver enim æquale est, neq; nimis
calidum, neq; frigidum. Alterum sanguinis comminutionem prohibens in ijs
qui sanguinea excreant, est dolor laterū. Id quod uel de pleuritide quæ ex flaua
bile ortum habet, intelligas, in ea enim medicamentum purgatorium magis
competit quàm uenæ sectio, uel, ut Galenus explicat accipe, nempe si uideris
aliquem sanguinem excreare ob pleuritidem, huic non, ut ijs qui sanguinem
spuunt sed peculiariter, quemadmodum pleuriticis conuenit, sanguinem de-
trahere. Adeo ut Hippocrates hoc loco nihil aliud uelit, nisi ut Medicus diligen-
ter admodum animaduertat, num ob lateris morbum, aut aliam causam quis
sanguinem excreat, nam pleuriticis magis sputum educenit, sanguinem autem
ob ruptionem uenarum spuentibus adstringentia magis conueniunt. Tertium

Sensus.

Tempus.

6. Aph. 47

Dolor lateris

Bilis à sanguinis detractiōe impedit bilis, ubi scilicet ob eius acritudinem ora uasorum aperiuntur, nam tum potius per medicamentum bilis eductiuum, quàm uenæ sectionem curandi ratio auspicanda, maxime cum constet sanguinem bilis ueluti frenum esse. Hæc quidem breuiter esse eius sententiæ intellectus uidetur, quam tamen Caluus sua uersione ita confudit, ut nemo, utcunq; etiam sese excruciet, aliquem inde sensum eruerе possit. Sed hic tertiæ particule finem faciamus.

Caluus notatur

HIPPOCRATIS

SEXTI EPIDEMIORVM LIBRI

Particula Quarta.

I.

Q Vibuscunq; circa iudicationem tumores iuxta aures facti non suppurauerint, his demolitis secundum rationem recidiuarum fit recidiua. Facta autem recidiua rursus tumescunt & permanent, quemadmodum febrium recidiuæ in simili circuitu, atque his spes est ad articulos futurum abscessum.

Quum hætenus semper nostræ uersionis rationem indicauerimus, non grauabimur & hac parte id ipsum præstare. Proinde, animaduertendum quod ubi Hippocrates habet τὰ παρ' ὠτὸς, ibi nos iuxta aures tumores uertimus. ἐπ' ὠτὸς enim subaudiendum est. Solet namq; Hippocrates tumores præter naturam iuxta aures prorumpentes nominare ἐπ' ὠτὸς, idq; interdum in integra ac perfecta oratione usus, aliquando autem mutila, ut hoc loco. Integra enim si usus fuisset hoc modo dixisset, τὰ παρ' ὠτὸς ἐπ' ὠτὸς γινόμενα, quemadmodum in primo Epidemiorum libro fecit ita scribens, ἐπ' ὠτὸς δὲ κατὰ τὰ ὠτα πολλοὶ ἐτάρροπα ἦν. Id est, Multis autem iuxta aures tumores instabiles erant. Hoc certe eo libentius annotaui, quod ad alios Hippocratis locos intelligendos non leue momentum adferat. Sed ut ad sententiæ enarrationem accedamus, primum Hippocrates uult quod quando-

ἐπ' ὠτὸς

κατὰ τὰ ὠτα

cunq;

cunq; in morbis circa iudicationem tumores iuxta aures facti antequam suppu-
rauerint demoliantur, tunc recidiuam paulo post futuram expectare oportet,
idq; secundum rationem recidiuarum, hoc est, secundum dierum circuitus. Recidiuarū
ratio.

Quemadmodum enim iuxta certos dierum circuitus morbi iudicantur, ita etiā
iuxta eosdem reuertuntur. Adeoq; si in decretorio die tumores circa aures
abiciunt, in decretorio iterum redeunt, sin in alio qui non sit decretorius abici-
unt, eodem etiam reuertentur. Quod autem hic de tumoribus circa aures di-
ctum est, id de reliquis etiam abscessibus intelligendū erit. Nam ut alibi scribit,
ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὸν ἀποστήματα μὴ λυόμενα πρὸς τὰς πρώτας κεί- 4. Aph. 51

σιας, μῆκος νοσήσου σημαίνει. Id est, In febribus abscessus qui ad pri-
mas iudicationes non solvunt, longitudinem morbi significat. Porro, posthæc
Hippocrates docet, per quem modum recidiua fiat. Recidiua, inquit, facta,
ea quæ iuxta aures sunt rursus tumescunt, & ad tempus permanent, quemad-
modum febrium recidiuæ in simili fiunt circuitu. Hoc est, ut Alexandrinus in-
terpretatur, quandocunq; tumores post aures redeunt, reuertuntur etiam eo-
dem circuitu febres, ita, ut si in iudicatorio die tumor redierit, in iudicatorio
quoque febris reuertetur. Vel ita intelligito, perinde ut febres suas iudi-
cationes recidiuasq; secundum circuituum numerum habent, ita tumores iux-
ta aures ac reliqui abscessus suas secundum dierum numerum. Quod au-
tem febres iudicationem secundum circuituum numerum & non dierum ha- Febrium iudi-
catio secun-
dum circui-
tuū numerum

beat, testatur Galenus libro quarto Aphorif. commentar. huius ita scribens,
τὸ τετράηρον ἢ ἐκὼς ἢ μὴ ἰσὺ τῶν τετρατάων αὐτῶν καὶ τῶν τε-
τατάων ἢ κείσιν ἡγομένη, κατὰ τὸν τῶν πυρετῶν ἀριθμὸν, οὗ ὅτι
ἔστιν ἡμέρων. Id est. Nam à nobis obseruatum est, tum in quartanis, tum
etiam in tertianis fieri iudicationem secundum numerum circuituum, non die-
rum. Cæterum, quibus iam dicta accidunt, ijs spes est abscessum ad articulos fu-
turum. Nec ab re dixit spes est, fieri enim potest, ut uniuersus humor uitiosus
aliunde expurgetur, puta per urinam, ut sequenti sententia docebitur, ita ut ni-
hil eius ad articulos decumbat. Si uero aliunde non expurgabitur, certum est
in articulis futurum esse abscessum. Amplitudo enim & concauitas articulo-
rum facile decumbentes fluxiones recipit. Repetitur hæc sententia ab Hippo-
crate in libro de humoribus, & in libro de iudicijs

II.

V Rina crassa & alba, qualis famulo Amphige,

COMMENT. IN HIPPOC.

nis erat, in laboriosis febribus, quando profluit quarto die, liberat ab abscessu. Si uero etiam sanguis ex naribus sufficiēter fluxerit, prorsus liberat.

Cum superiori sententia docuisset Hippocrates ijs quibus tumores post an- res reuerterentur, sperari ut ad articulos abscessus fieret, hic docet quo pacto spes illa frustrari queat, ac quis ab abscessu liberari possit, idq; ex historia qua- dam famuli Amphigenis, quem ideo ab abscessu liberatum esse ait, quod natu- ra humorem ad articulos decubitus per uesticam expurgauerit. Scien- dum tamen quod ubi nos uertimus famulo Amphigenis, hic Hippocrates τοῦ Ἀμφιγένεος habet, subaudiendum nanque Galeno teste est οἰκέτη ἢ οἰ- κίῳ.

Laboriosæ febres. Laboriosas uero febres non omnino quas frequens motus præcessit, sed omnes in quibus laboriosus sensus existit, aut quæ laboriosum inducunt sen- sum, appellat. Ita dum in Aphorismis ait, κόπῳι αὐτόματοι φεῖλονσι νοῦ- σου, id est, Labores spontanei prænunciant morbos, non eius qui sit ex motionibus immoderantiae nomen est labor, sed eius quæ aduenit in corpori- bus animalium dispositionis. Proinde rectius dixeris lassitudinem ha- bentes, quàm laboriosas febres, sunt autem plerunq; ex crassorum ac uisio- rum humorum plenitudine, quæ si per urinam uacuatur, morbus mox de- finit. Quod autem quarto die dicitur pro exemplo possum est laboriosarum febrium, quæ initium ad urinam motionis in die indice accipiunt, te uero oportet transferre ad omnes alios dies, quicunq; sunt contemplabiles et iu- dicatorij. Nam multo certior firmiorq; est solutio quæ initium euacuationis in die iudicatoria capit. Sed si quoq; sanguis ex naribus profluxerit sufficienter, prorsus ab abscessu liberat, non scilicet tantum inferiorum, sed etiam superio- rum partium corporis. Nam et si caliditas multa subleuans materiam nō tan- tum profluuium sanguinis per nares, sed et iuxta aures abscessus facere pos- sit, ueruntamen, quia sufficienter profluit, sit ut penitus morbus soluiatur. Re- petit hanc sententiam Hippocrates et in Aphorismis hūc in modum. ὁκόσοι- σιν ἐλπίς ἐς τὰ ἀρθρα ἀφιστάσθαι ῥέται. ἢ ἀποστάσις οὖρον πᾶ- λυ καὶ παχύ καὶ λευκὸν γινέσθαι οἷον ἐν τοῖσι κοπώδεσι πυρετοῖ- σι τεταρταίοις ἄρχεται ἐνίοις γινέσθαι. ἢ καὶ ἐκ τῶν εἰνῶν αἰμορραγῆσθαι καὶ πάνυ ταχέως λύεται. i. Quibus speratur abscessum futurū ad articulos liberat ab abscessu urina multa crassa et alba facta, qualis in labo-

Quarto die finit. Quod autem quarto die dicitur pro exemplo possum est laboriosarum febrium, quæ initium ad urinam motionis in die indice accipiunt, te uero oportet transferre ad omnes alios dies, quicunq; sunt contemplabiles et iu- dicatorij. Nam multo certior firmiorq; est solutio quæ initium euacuationis in die iudicatoria capit. Sed si quoq; sanguis ex naribus profluxerit sufficienter, prorsus ab abscessu liberat, non scilicet tantum inferiorum, sed etiam superio- rum partium corporis. Nam et si caliditas multa subleuans materiam nō tan- tum profluuium sanguinis per nares, sed et iuxta aures abscessus facere pos- sit, ueruntamen, quia sufficienter profluit, sit ut penitus morbus soluiatur. Re- petit hanc sententiam Hippocrates et in Aphorismis hūc in modum. ὁκόσοι- σιν ἐλπίς ἐς τὰ ἀρθρα ἀφιστάσθαι ῥέται. ἢ ἀποστάσις οὖρον πᾶ- λυ καὶ παχύ καὶ λευκὸν γινέσθαι οἷον ἐν τοῖσι κοπώδεσι πυρετοῖ- σι τεταρταίοις ἄρχεται ἐνίοις γινέσθαι. ἢ καὶ ἐκ τῶν εἰνῶν αἰμορραγῆσθαι καὶ πάνυ ταχέως λύεται. i. Quibus speratur abscessum futurū ad articulos liberat ab abscessu urina multa crassa et alba facta, qualis in labo-

4. Aph. 74 σιν ἐλπίς ἐς τὰ ἀρθρα ἀφιστάσθαι ῥέται. ἢ ἀποστάσις οὖρον πᾶ- λυ καὶ παχύ καὶ λευκὸν γινέσθαι οἷον ἐν τοῖσι κοπώδεσι πυρετοῖ- σι τεταρταίοις ἄρχεται ἐνίοις γινέσθαι. ἢ καὶ ἐκ τῶν εἰνῶν αἰμορραγῆσθαι καὶ πάνυ ταχέως λύεται. i. Quibus speratur abscessum futurū ad articulos liberat ab abscessu urina multa crassa et alba facta, qualis in labo-

in laboriosis febribus quarto die quibusdam incipit fieri. Si uero etiam ex naribus fluxerit sanguis, breui admodum solutio fit. Repetitur & in libro de humoribus, at nullibi recte à Caluo interpretatur. τεταγταίοισι enim pro quartanis uertit, ita ut quartanas febres abscessus discutere dicat. Quod autem τεταγταίοισι hoc loco non quartanas febres significet, testatur Galenus in commentarijs iam citati Aphorismi ubi in hunc modum scribit, ὃ δ' ἐπὶ τῷ πετάρτῳ ἐν πᾶσι τῶν γέγραπται πρὸς αὐτὸ μετὰ γὰρ δὲ σε καὶ πρὸς τὰς ἀλλὰς ἀπάτας ὅσα θεωρεῖται καὶ κείσθαι. Id est. Quod uero de quarto die ab ipso pro exemplo scriptum est, te transferre oportet ad alios omnes dies quicunq; contemplabiles & iudicatorij sunt.

Calui error

III.

C Vi intestinum in dextra parte postquam morbo articulari correptus fuit quietius erat, huic illo sanato plus doluit.

Ostendit hoc loco ex historia quadam, quòd colicus dolor interdum cesset, ubi articularis morbus incipit, & è regione hoc sanato, plus iterumq; doleat. Id quòd ideo accidit, quia utiosi humores ab intestinis ad articulos, & ab ijs rursus ad intestina, tanquam ad imbecilliores corporis partes, repunt. Per intestinum autem dextra parte collocatum colum intelligit, hoc enim reni sinistro inuolutum annectitur, dein lienem attingens, sursum uersus ad dextram stomachum scandit, atq; hinc est quòd huius intestini noxius humor os stomachi atq; praeordia afficiat, unde animi defectu saepe concidunt egri in sella aluum deijcientes. Porro, quòd dolorem colicum articularis morbus sedet, id saepe uidere licet, maxime dum ad inferiores articulos decumbunt humores. Sed quòd articulari morbo sanato redeat dolor colicus, non in uniuersum uerum esse solet, sed tum praecipue cum reprimantibus medicamentis quis intempestiue immoderatusq; usus, ad interiora humores retrocedere cogit.

Intestinum
dextra parte
collocatum.

IIII.

A Gasios quidem cum esset puella, crebrae spirationis erat, mulier autem facta, non diu a partu dolore leuiter correpta, magnum pondus sustu

lit, & cōfestim sibi quid in pectore crepuisse uisum est. Postridie uero spirandi difficultatem habuit, coxamq; dextram doluit. Quando autem hanc doluit, tum & spirandi difficultatem habuit, ea uero cessante, & coxæ dolor sedabatur. Excreauit spumosa, per exordia autem florida, deinceps uero uomitioni biliosæ tenuiq; assimilabantur. Dolores præcipue fiebant cum manu laboraret. Hanc arce-re allio, porcina, ouina, bubulaq; carne contulisset. Difficiliter autem spirantibus clamore, iracundiaq; abstinere conuenit.

Historicus planè sermo est mentionem faciens Agasios, quæ cum esset puella seu uirgo, id enim κόρη Græcis est, crebro quidem spirabat, crassi enim ac glutinosi humores uias spirationi deseruientes occupabant, uel certe tuberculum incoctum in pulmone consistebat. Proinde difficulter spirans mulier facta, non diu post partum dolore leuiter correpta, hoc est, non circa uniuersum corpus dolore percepto, sed tantū circa thoracem, id enim ἐπιπολαῖως hoc loco significat, magnum pondus manibus subleuans quid sibi crepuisse in pectore uisum est, fracto nimirum intus tuberculo. Postridie humore circa tuberculum contento, ad asperam usq; arteriam distributo, spirandi difficultas, quam ἁόδια græci nominant, facta est, coxæq; dextra dolore correpta est, quoniam aliqui humores superuacui illuc ob communitatem quam cum pectore habet decubuerunt. Cum autem ruptio tuberculi iuxta dextram thoracis partem, ubi pondus eleuauit, facta sit, propter rectitudinem & dextram coxam dolere contigit. Sed quod sequitur satis manifestum est, tantum hoc monuisse sufficiat, nos hanc partem πᾶσα μὲν δὲ ἐπ' αὐσάτο, ideo sic uertisse, hac autem cessante, & coxæ dolor sedabatur, quia Galeno in commentarijs teste, spirandi difficultas non coxendicis dolorem, sed potius coxendicis dolor difficultatem spirandi secutus est. His uero factis excreauit spumosa, qua nimirum uoce pituitosorum humorū abundantiam Hippocrates intelligit, per exordia tamen florida, deinceps uero uomitioni biliosæ, tenuiq; assimilabantur, quibus sanè

sanè uerbis innuit primum cruenta seu sanguinea, dehinc uero biliosa ac tenuia, & tertio pituitosa excreasse. Dolores tamen præcipue fiebant, si quando manu laboraret, id certe quod ob naturalem consensum factum est, cum enim affectus in superna thoracis parte consliterit, nihil mirum manus, ad quas illinc nerui progrediuntur, per consensum affectas esse, præcipue cum in sublatione ponderis eos neruos præ cæteris affici contigerit. Insuper Hippocrates uictus rationem describit, quàm huic mulieri adhibere conueniebat. Arcere namq; hanc ab allio tanquàm ab acri atq; erodente, carne porcina, ouina, bubulaq; tanquàm ualidis & difficulter concoqui potentibus. Cæterum difficulter spirantibus, id enim πνευμένοισι significat Hippocrati, qui per πνεύμα ubi se solo ponitur, ut supra diximus, semper spirationem difficilem intelligit, quemadmodum per πνευμένους difficilem spirationem habentes, abstinere clamore & iracundia conuenit, quòd non solum ad uasorum ruptionem faciant, uerum etiam quia instrumenta spirationis antea affecta lædant, extensionem, caliditatem, inflationemq; in ijs ipsis efficientes. Hæc autem omnia uelut paradigma & exempla ab Hippocrate afferuntur, quibus innuit abstinendum esse ab omnibus acribus & uitiosos succos generantibus, itemq; ab omnibus quæ difficulter cōcoqui possunt, quæq; extensionem quandam ac caliditatem in instrumentis spirationis efficere ualent. Vsus est uero appositissimo uerbo ἐῖργε δα, quod Græcis uetare, prohibere, & interdicare significat. Hinc ἐῖργε δα πυρὸς & ὕδατος, id est, aqua & igni interdici, de proscriptis dicebāt. Cuius equidem uerbi significationem Caluus planè ignorauit, nam contraria omnino significatione protulit, dolorem illum sedatum esse ab allio & bubula carne dicens. Præterea cum Hippocrates difficulter spirantes à clamore & iracundia abstinere docuerit, Caluus impudenter admodum his opus esse adstruit. His accedit quòd perperam pro difficulter spirantibus, purulentis uertit. Itemq; eam partem dolores fiebant, præcipue cum manu laboraret, peruersissime interpretatus est, manuq; dolorem demonstrauit. Tantus certe nobis ex Italia prodijt Hippocratis interpres, qui nimirum meruit ut ad extremos usq; Garumantas cum sua uersione proscriberetur, ne posthac Græca ignorantibus tam perditè imponat. Discant ex hoc loco linguarum osiores, quàm periculosum sit fidere cuius interpreti.

V.

CVi in capite pascendo serpebat tumor, hic pri-

11 3

πνεύμα.
Par. 3. Aph. 6.

ἐῖργε δα.

Calui lapsus.

COMMENT. IN HIPPOC.

mun alumen uſtum adaptauit, habuit & alium abſceſſum ſimiliter quia os diſceſſurū erat, diſceſſitq; ſexageſimum quod ſub aure eſt, uulnus autem ſuperne ad uerticem erat.

Obscuriſſima eſt & hæc ſententia, quòd hanc ſibi memoria tantum cauſſa ſcripſerit Hippocrates. Verum utcuq; quis ſe in ea intelligendo excruciet, parum inde commodi auferret, tantum enim membrum affectum, caput nimirum, eiſdemq; morbum, ulcus ſcilicet depaſcens, ac medicamentum huic adhibitu recenset, non indicans an profuerit nec ne. Satis autem conſtat ex Dioſcoride lib. 5. cap. 52. alumen uſtum πρὸς νομὰς ὠφελεῖν, hoc eſt, ad ea quæ paſcendo ſerpunt prodeſſe. Agit autem hoc loco præcipue de ulcere quod iuxta aures erat, id quia ſine tumore non exiſtebat, ideo ἐπὶ μα uocat, de cuius diſtinctionis ſignificato ſupra diximus. Caterum hic præter ulcus quod paſcendo ſerpebat, alium abſceſſum habuit, eo quòd os ob putrefactionem diſceſſurum erat, diſceſſit autem ſexageſimum ſub aure, ſunt enim ſexaginta uel quinquaginta nouem oſſa capitis. Vel intellige, ut alij interpretantur, quòd ſexageſimo die, à quo abſceſſus inceperat, diſceſſerit os capitis, quod ſub aure erat, ut autem certius affectam partem indicaret, ait uulnus ſuperne ad uerticem fuiſſe.

VI.

Inteſtina craſſiora canis inſtar homo habet, maiora tamē pendēt ex meſocolo, hoc autem ex neruis a lumbis ſub uentre.

Maniſteſtum quòd & hanc ſententiam Hippocrates ſibi in memoriam corū quæ ad anatomica ſpectant theoremata ſcripſerit. Situm enim craſſiorum inteſtinorum, quæ hoc loco κῶλα uocat, à parte totum inſinuans, complectitur. Ea autē ait hominem habere ſimilia cani, maiora tamen eſſe, & ex meſocolo, id eſt, eo quod in medio inteſtinorum craſſiorum eſt ſitum, pendere ait. Dicitur autem & alio nomine Meſenterium, hoc ſolo tamen differunt, quòd μεσεντερῖον eſt generalius, μεσόκωλον uero ſpecialius. Meſenterium enim tam tenuibus quàm craſſioribus inteſtinis continuum eſt, inq; medio eorum ſitum ea dorſo alligat. Meſocolon autem ad craſſiora inteſtina tantum refertur, ſicq; dictum quòd in medio eorundem ſitum ſit. Hinc eſt quòd medici noſtri temporis Meſen

Mesenterium duo esse membra, utar enim eorum uerbis, scribant, unum quod adiecur & fundum uentriculi, portionarium nominant existat, aliud quod crassiora intestina lumbis annectat, id quod μεσώκωλον est. Vnum est autem id à quo utraq; pendent, continuum enim utrisq; est. Pertingit uero ad unam uertebrae sub septo transuerso iuxta lumbos sitam mesocolon, subiacetq; uentriculo, id quod ijs uerbis exprimere uoluit, hoc autem ex neruis à lumbis sub uentre pendet, quasi diceret, id à quo Mesocolon pendet situm est iuxta lumbos sub uentriculo. Cum autem ligamentum id ex quo pendent crassiora intestina, iuxta substantiam simile neruo sit, quaecunq; enim ex ossibus producuntur exanguia corpora neruis similia sunt, factum est ut & hoc loco neuorum appellationem eiusmodi ligamento indiderit. Atq; misere hic hallucinatur Caluus, qui κῶλα pro capitis ossibus uertens, mirum sensum producit, maius quid inter ea prominere adstruens, & alia multa portenta, quae diligens lector facile sua cum Graecis conferens, animaduertere potest. Satis autem constat Caluū ne uerbum quidem in uniuersa hac sententia intellexisse.

Caluus hallucinatur.

VII.

IN his ægrotantibus gratificandum, ut scilicet cibis & potus pure conficiantur, puraq; sint quaecunq; uiderint, & mollia quae tangunt, reliqua uero non ualde lædant, & facile reparabilia sint, ueluti frigida ubi ea opus est. Pari ratione introitus, sermones, figura, uestitus, tonsura, ungues, odores, ægro grata sint.

Sunt quaedam quae & si parum lædant, tamen quia æger ijs delectatur, ideo minime deneganda erūt. Hinc in Aphorismis dictum est. Ὁ σμικρὸς χεῖρον καὶ πόμα ὁ σιτίον. Ἄσθεν δὲ τῶν βελτιόνων μᾶλλον ἀνδρῶν δὲ μᾶλλον αἰγρετέον. Id est. Parum deterior potus aut cibus suauior autem, melioribus quidem, sed minus suauibus est preferendus. Ne tamen quispiam more indoctissimorum medicorum, seu ut rectius dicam perniciosorum adulatorum, ægri potius aurum quam salutem sitientium, in omnibus ægro obsequendum esse existimet, hoc loco in quibus & quousq; ægro gratificandum sit Hippocrates docet. Primum autem omnium ægro in hoc gratificandum esse uult, ut tam

2. Aph. 30.

Medici adulatores.

Mundities ci-
bi & potus.

cibus quàm potus, qui egrotanti offertur, purus ac mundus sit, sordēq; careat, nam ita auidius maioriq; cum uoluptate hauritur, quæ autē cum uoluptate assumuntur ea uenterculus amplexatur citiusq; concoquit. Neq; uero cibum et potum tantum mundum ac purum esse conuenit, sed & omnia alia quæ uiderit aeger. Summatim omnia circa ægrum per medicum agēda sint iucunda uoluptatēq; ægro inducant, nā hac lege aeger in singulis medico magis obtēperabit. Sin uero sordida iniucundaq; fuerint, ea quæ medicū agere contigerit, nihil mirum & hunc ipsum ab ægro aspernari. Mollia quoq; sint minimeq; molestent ægrum ea quæ tangit. Quod autem de sensu uisus ac tactus ab Hippocrate dictum est, id de reliquis etiam intelligendum erit, ut scilicet audiat, odoret, gustetq; ea quæ delectent. Quare cum alij alijs delectentur, curet medicus cuilibet id quo delectatur adhibere. Ceterū reliqua præter iam dicta in quibus ægro gratificandum est talia sint, ut non ualde lædant. Fit enim interdum, ut ægro etiam dandum sit id quod lædit, ubi scilicet aliqua ob consuetudinem obnixè appetit, quod tamen medico non faciendum erit, nisi ubi ex eo noxam non magnam scit esse futuram. Proinde quicquid ægro offerimus, ut gratificemur, tale certe sit, ut si noxam inferat, ita noceat, ut facile reparari noxa possit, id

ευανάλη-
πια.

quod ijs uerbis innuit ἡ ευανάληπια, hoc est, ut Galenus interpretatur ταχὲως ὁ πεινῶν διωμάσθαι τοῖς βοήμασιν ὥς ἐπεννοῦσθαι τὴν χειρὸν ἢ δὴ βλάσσει, id est, sint talia quæ mox à medicamentis factam iam noxam

Calui ignauia

corrigentibus uinci superariq; queant. Hinc eam partem nos uertimus, & facile reparabilia sint. Caluus satis inepte & obscure, si bene resumpta & reuera sit, trāstulit. Sunt tamen quædam exemplaria quæ habent μὴ ευανάληπια, id est, non bene reficientia. Et tunc is eius partis sensus erit. Ea in quibus ægro

2. Aph. 10.

gratificamur nō bene reficiant, nam ut alibi dixit. τὰ μὴ καθαγὰ τῶν σωματικῶν ὁκόσων ἀνθρέψουσ, μᾶλλον βλάψουσ. Id est. Non pura corpora quanto plus nutries tanto magis lædes. Videtur enim ευανάληπια ἀ uerbo

ἀναλαμ-
βάνω.

ἀναλαμβάνω esse compositum, quod Latinis est reficio, recreo, ac resoueo

ἀναληπια-
κα φαρμα-
κα.

Hinc, ἀναληπιακά φάρμακα, medicamenta quæ recreandis de fectis composita sunt dicuntur. Et ἀναγωγὴ ἀναληπιακή, educatio uirium refocillatrix.

ἐν αἵματι ἢ
ἐν ἀναληπιακῇ.

Prior tamen interpretatio Hippocratis menti magis uidetur esse conformis, id quod exemplū mox sequens declarat, dum ait, ueluti frigida ubi ea opus est.

Quorū sanè uerborū is sensus est. Si frigida ægro exhibere opus est, eo nimirū tā impense hanc desiderante, uideat medicus ne ualde lædat, & si lædat, ita lædat, ut noxa hæc reparari ac corrigi possit. Id uero fit, dum aeger frigida potio-

ni in

ni insuevit, neq; stomachi imbecillitas, aut membri alicuius quod principatum habet inflammatio affuerit, quemadmodum docet Galenus libro nono, de curandis morbis, capite quinto. Porro præter iam dicta, sunt et alia in quibus medicus ægro in uniuersum gratificari debet, et id Hippocrates per hanc distinctionem ἀλλὰ insinuat, quasi dicat ἀλλὰ χάριτες ὅς vos εἰσὶν. Primum uero in quo ægro gratificandum, est introitus medici ad ægrum, quem certe talem esse decet, ut ægro gratus sit, non cum multo strepitu aut clamore, indecentiq; gressu, ueluti histrionum est, sed cum ea modestia, quæ uirum prudentem decet. Non sit quoq; intempestiuus, sed tum cum maxime conuenit, ægroq; gratissimus existit. Secundum quo ægro gratificamur sunt sermones, quod certe inter omnia solet esse maximum. In primis autem medicus coram ægro immodicam caueat loquacitatem, quando ea non solum ægris, sed et his qui recte etiam ualent exosa sit. Coguet secum non frustra olim Senarium hunc Græcis fuisse usitatum, ἰατρὸς ἀλόλαχος νοσοῦντι πάλιν νόσος. Id est. Medicus loquax alter languenti morbus est. Proinde necessaria tantum, quæq; ad ægri ualitudinem consequendam conducunt, loquatur medicus. Quantum quoq; fieri potest medicus hos solum sermones apud ægrotum habeat, quos huic gratos esse nouit. Hinc duriter respondere mirum in modum caueat, neq; imitetur Callianacta medicum, cuius in suis commentarijs Galenus meminit, hic enim interrogatus ab ægro, nū moreretur, Homérico hoc carmine respondisse fertur. Κάτ' ἄνε καὶ Πάροκλος ὥς περ σέο παῖδ' ὁρ' ἀμείνω. Id est. Mortuus est et Patroclus, qui te multo præstantior fuit. Quapropter ne nimium, neue plus iusto adulans in sermonibus uideatur medicus, eam quæ medico et uiro prudenti conuenit mediocritatem obseruet. Diligenter autem admonendus à medico æger erit, ut simul cum eo strenue morbum oppugnet, quando iuxta Hippocratem alibi, οὐ μόνον ἑὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιεῖν τα ἀλλὰ καὶ ἐν νοσήοντα καὶ ὅς πείοντασ, ἢ τὰ ἐξωθεν. Hoc est, non solum seipsum præstare oportet oportuna facientem, sed et ægrum et assidentes et exteriora. Et rursus. ἡ τέχνη δὲ τῶν νοσημάτων. ὁ νοσέων, ὁ ἰατρός. Id est. Ars medica ex tribus constat, morbo, languente, et medico. Si itaq; æger unà cum medico morbum oppugnare cœperit, bona spes erit morbum uinci posse. Curandū quoq; inter loquendum medico erit ne uoce nimis magna, ac Stentorea utatur, sed ea quæ ægro minime molesta sit. Tertiū in quo medicum ægro gratificari decet, est figura corporis totius quam in ui-

Introitus me-
dici qualis.Sermo res me-
dici.Medicus lo-
quax.Callianax me-
dicus.
Iliad. φ.

1. Aph. 1.

1. Epid. Sect. 2.

Vestitus medi-
ci.

Dantur iuncte
frauen.

Ungues medi-
ci quales.

Alliati medici

Conitus me-
dicus.

Caluus uerba
Hippocratis
peruertit.

sendo illo obseruare debet. Ea autem talis sit, ut non molliciem aut rusticitatem præ se ferat. Quartum est uestitus, is certe tum ægro cum omnibus reliquis gratus erit, si non nimium sumptuosus, neque impendio sordidus fuerit. Proinde molliusculæ et ad choream aptæ uirgines potius sunt, quam medici qui mulierularum more se comunt. Atqui cum sese alto nomine pro medicis uenditare non possint, dignum est, ut sint Simiæ in purpura. Quid multis? cum in mediocritate humorum sanitas consistat, oportunum erit, ut et medicus in omnibus iam dictis mediocritatē obseruet, ita enim et æger mediocritatem in qua sanitas consistit, eo citius pertinet. Quintum in quo medicum ægro gratificari conuenit est tonsura, siquidem cognouerit medicus ægrum gaudere capillis tonsis, indeque commodum ad eundem redire sciat, facile in horum tonsuram consentiat: sin ægrum ab ea abhorreere uiderit, neque altius momenti commodum ex eadem consequi sperauerit, nequaquam hanc fieri præcipiat. Sextum sunt unguēs, tam enim morose diligens in exigenda in medico mundicie est Hippocrates, ut nec nimium eminentes, nec nimium deficientes unguēs esse uelit. Id quod et in libro καὶ ἰατρικῶν, hoc est, de medicis uulnerarij munere, præcipit ita scribens. ὄνυχας μὴτε ὑπερέχουσιν, μὴτε ὑπολείπονται. Id est. Ungues neque eminere, neque deficere oportet. Septimum quo ægro gratificamur est odor tam oris quam uniuersi corporis, adeo ut nunquam accedamus ægro eundem alio quo fœtore offensuri. Reprehendendi ergo merito qui alijs aut cepis uisi ægros inuisunt, multoque magis qui ob tenuentiam uini fœtorem exhalant. Similes enim sunt Conito medico, is enim, ut refert Galenus, cum diutem quandam febre correptum accederet, uinumque oleret, æger ut ab eo recederet petijt. Is uero minime annuens, ita respondit. Sustine fœtorem uini, cum et ipse febris tuæ fœtorem sustineam. In summa decet medicum, ut in ijs omnibus ægro gratificetur, ita enim sibi apud eundem amorem ac spem conciliabit, id quod ad morbi amolitionem non parum momenti adferet. Caluus ultimam hanc sententiæ partem præter Hippocratis ac Galeni consilium planè ad ægrum retor sit, medicum animaduertere docens qui ægri sint sermones, itè quæ eius forma et adeo nunquam non peruertit Hippocratis uerba Caluus.

VIII.

A Quam decoctam suscipere quidem aërem, uas uero non plenum esse, & appositionem habere oportet.

Satis

Satis constat Hippocratem magnam partem eius libri sibi tantum memorie causa scripsisse, atq; hinc est quod pleraq; mutila sint, neq; perfectum sensum habeant, id quod et in hac sententia apparet, nam nisi commentarijs explicetur, non facile intelligi potest. Quare animaduertendum quod quia paulo ante Hippocrates aquae frigidae mentionem fecerat, hancq; interdum egro dandam esse monuerat, ideo hic qualiter eadem conficienda ac paranda sit edocet. Proinde totius sermonis hic sensus est. Si frigidam aquam in potionem parare uolueris, primum oportet, ut aquam decoquas seu excalfacias, neq; quicquam uas, in quo excalefacta est aqua superponas, sed permittas aërem ut suscipere possit, uas uero neq; plenum esse, et ut appositionem habeat oportet. Quibus sanè uerbis duplicem modum aquam uehementer frigidam faciendi monstrat. Primus est, ut aquam quam infrigidare conamur prius decoquamus excalfaciamus ue, adeo ut aërem suscipere eo promptius queat. Vas autem non plenum esse decet. Prius decoctam esse oportet, quod ita aër frigidus eandem fortius oppugnare possit, frigida enim si permanserit ab aëre frigido non alterabitur, ut pote quae antea innatam frigiditatem habeat, proinde ut decoquatur excalefiatq; necessum est, ita enim aqua tenuior fit, frigiditasq; aëris eandem passim circundans fortius in hanc agit ac penetrat. Id autem ut commodius fiat, oportet ut uas post decoctionem non sit occlusum, sed libere aërem suscipere possit. Quod utidem, ut rectius contingat uas non plenum esse decet, ita enim aër frigidus intra spaciū quod est inter aquam et operculum receptus, aquam uehementius infrigidare potest. Id uerum esse uinum argumento existit, hoc enim ubi cooperculo caret facile in uase coacescit, et multo citius si uas in quo detinetur non plenum fuerit, aër enim tum subintrans multo promptius hoc in aliam qualitatem permutare potest. Secundus modus infrigidandi aquam est, ut uas appositionem habeat, id quod ijs uerbis Hippocrates extulit. *οὐκ ἐπὶ θεμὰ ἔχον*. Quae sanè uerba dupliciter intelligi possunt. Primo uas appositionem seu additamentum habere oportet, id est, aquae iam coctae aliquid quod infrigidet apponere decet. Hinc Rhazes multoties medicamenta nunc infrigidata admoovere docet. Ita nonnunquam glaciem, id quod Pragensibus familiare est, uino infrigidando circumponimus. Secundo uas appositionem habere conuenit ita intelligitur, id est, uas aquae frigidae appositionem habere, uel hanc ex trinfecus contingere, decet. Id quod fit, si uas puteo suspendamus, ut aquam tangat. Quos modos Galenus libro octauo, de curandis morbis, capite tertio, de medicamentis infrigidandis loquens etiam docet, ita inquit. *ἐν γὰρ ἔξωδῳ δὲ*

Duplex modus
dus preparatiōis
tiōis aquae frigidae.

Primus.

Secundus
paratiōis modus.

Pragensium
consuetudo.

COMMENT. IN HIPPOC.

Tertium refri-
gerandi aqua
modus.

Caluus Hip-
pocratis sen-
tentias con-
fundit.

ψυχρόν δ' ἀγγεῖον ἐν ὧ μακρόν περιέχεται κρεμνίζοντα ἐν φέατι
ταῦτον τοῦ ὕδατος· ἐπὶ δὲ μακρόν ἐι κρητὸς ὕδατος ψυχρὸν κατὰ
ῥάττει τ' ἀγγεῖον ψυχρὸν ὕγρον. εἰ δὲ ὁ πλεόν ἐψύχαιτο ὁ λεί-
χιόνι περιώλ' αὐτὸ. Id est. Efficies hæc magis frigida, si ita uas in
quo continentur in puteo suspendas, ut aquam tangat. Præterea si defluxus
frigide aquæ uasi se illidat, magis humorem refrigerat. Quod si largus re-
geratam cupis, nunc circundabis. Modum hunc Hippocratis Germani etiā, qui
uino frigido impensius delectantur obseruant, immittunt enim pocula aquæ fri-
gidæ, neq; satis uino complent, aperta q; permittunt, ut hoc modo promptius
aërem frigidum suscipiant. Sciendum tamē quædam exemplaria non ἐπιθεμα,
uerum ἐπιθεμα, habere. Proinde si ita legatur is sensus erit, uas operculum
habere oportet, atq; adeo alius refrigerandi aquam modus præter iam dictos
docebitur, is nempe, ut uasculo diligenter operto id ipsum aqua frigida mergē-
tes, quo fluxus se hinc allidat, in ipsumq; cum strepitu decidat. Quem sanē mo-
dum cum alijs iam dictis, Galenus libro secundo, de facultat. medic. simplic.
capite septimo ijs uerbis docet. σκληρόν δὲ καὶ ὄν πρὸς ἀλλήλους
ὅσον ὕδατι θερμάναντες γὰρ αὐτὸ πρὸς τὸν, οὕτως ἐν ἰσῶν ἀκραι-
φνεί ψυχρὸν, εἰ δὲ κρητὸς ὕδατος ἐπὶ αὐτὸ κατὰ ῥάττει
εἰς προεστειγμένον δὲ ὁλονότι τοι περιέχοντα ἀγγεῖα πύλαον, ἐπὶ
καὶ μακρόν ἂν οὕτω ψυχρότερον ἐργαθῇ. ψυχρόν δ' ἱκανῶς γίνε-
ται καὶ περὶ ἂν προθερμάνῃ ἐν φέατι κρεμνίζοντα ταῦτον τοῦ ὕδατος.
γίνεται μὲν γὰρ καὶ δὲ μὴ ταῦτον ψυχρόν ἄλλ' ἡττορ. Id est. Porro præ-
parare illud solemus non aliter atq; aquam, nempe prius excalescentes, ac de-
inde aqua mergentes summe frigida. At si etiam fons in ipsum cum strepitu de-
cidat, uasculo nimirum cui inest oleum, ante diligenter ocluso, magis quoq;
ac magis ita reddetur frigidum. Multum item frigesceris, si præcalfactum in
puteum ita demittas, ut aquam contingat, quanquam quod aquam nondum tan-

git, frigidum item euaserit, sed non perinde. Cæterum Caluus hanc sententiam
cum tribus sequentibus ita confudit, ut impossibile sit sensum aliquem eruere.

Nam præter hoc quod sequentem sententiam penitus omisit, huic certe
quam iam enarrauimus alienissimum sensum tribuit. Adeo ut

ne uerbum intellexisse manifesto conuincatur
Caluus. Id quod statim deprehendet

qui sua cum Græcis
contulerit.

EX copiosa sanguinis effusione aqua inter cutem corripuntur.

Αἰμορραγία Græci copiosi sanguinis effusionem, ex quacunque corporis parte factam, uocant. Quam certe non temere hoc loco Hippocrates aquam inter cutem sequi asserit, cum ob multam sanguinis effusionem calor naturalis extinguatur, coctioque ipsa imbecillis efficiatur, adeo ut necessario sanguinis generatio impediatur, qua equidem impedita quid mirum aquam inter cutem subsequi. Hinc est quod Galenus libro 2. de naturalibus facultatibus scribat. αἰμορραγία
 τότε μὴ ὅτι ἐν πολλῇ καὶ μήτε δ' ἀλλότῃ μόλει, ἀλλ' αἰεὶ ἐν ἡπατὶ σκρίρον ὑδατοῖς οἰεσθαι γίνεσθαι, τελείως ἀρξῶ τὴν διανοίαν αὐθρόω πον, καὶ μὴ δὲ τῶν ὁσημέραι γιγνομένων πρᾶκτου δοῦντες. ὡς μὴ γὰρ χροῖας αἰμορροῖσι πρὸς χροῖας, ἢ δὲ κένωσιρ ἀμέτρος εἰς τὴν ἐσχάτην ἀρξῶσιν ἐν ἀνθρώπῳ, οὐχ ἅπασι οὐδὲ τις, ἀλλὰ πολλὰ καὶ ἡδὴ τεθείμεθα σὺν ἅντας ὑδατοῖς ὡς πρὸς καὶ γυναιξὶν ἢ τε θηρίῳ ἐκαστῷ μὴ κατὰ φύσιν ἀπώλεια παντελὴς καὶ ἀμέτρος κένωσις, ὅταν αἰμορραγίασιν ποτὲ αἰμήτρα σφοδρῶς, ἐπεκαλέσεντο πολλὰ καὶ ὑδατοῖς. Id est. Iam quod nec uitio lienis, nec alterius cuiusque particulae, sed perpetuo ex iocinoris scirrhi gigni aquam inter cutem existimat, prorsus est hominis secordis, nec quicquam eorum quæ quotidie fiunt intelligentis. Siquidem ex diuturnis hæmorrhoidibus uel suppressis, uel immodica profusione hominem ad extremam frigiditatem ducentibus, non semel aut bis, sed sæpe iam aquam inter cutem collectam uidi. Sicut mulieribus quoque tum menstruæ purgationis omnimoda cessatio, tum immodica uacuatio, quum scilicet uteri nimio sanguinis profluvio laborarunt, sæpe hydropem accersuerunt. Et paulo post. πρῶτη γὰρ αὕτη καὶ εἰς ὑδατοῖς αἰτία, ὅτι τὴν ἀποτυχίαν τῆς αἱματώσεως γιγνώσκω. Hoc est. Prima generandi hydropis causa, ex sanguificationis defectu est proueniens. Eadem scribit libro quinto de locis affect. capite sexto. Proinde recte ab Hippocrate dictum est omnem sanguinis immodicam effusionem, siue per menstrua, siue per hæmorrhoidas, siue alias corporis partes fiat, facere aquam inter cutem. Hæc sententia, ut paulo ante diximus, penitus à Caluio neglecta est.

Calui negligentia.

S Iqualia oportet purgari purgentur, tum leuiter ferunt.

Scopus euacuationis.

Hæc sententia sæpius alibi, præsertim in Aphorismis ab Hippocrate repetitur, cur autem eiusdem hoc loco iterum mentio fiat, hæc ratio est. Præcedenti hæc sententia nimiam sanguinis effusionem aquam inter cutem generare dixit, ut ergo Medico scopum præscriberet, ne in euacuationibus æger in periculum hydropis perueniat, facilitatem tolerantie hic ab eo animaduertendam ait. Proinde, ut recti iudicii testimonium ferre solet tolerantie facilitas, non erroris, difficultas. Nam infestantibus superfluitatibus euacuatis, facile uacuationem tolerabunt ægotantes. Si quid uero aliud, et non quod infestat euacuatur, necessarium omnino male tolerare. Hinc si difficulter sanguinis effusionem ferre ægotantem uiderit Medicus, ilico eandem suppressat, ita enim periculum aquæ inter cutem euitabit.

I N Aeno legumina continuo comedentibus maribus & foeminis, crurium imbecillitates fiebāt, permanebantq; eruo autem uescentibus genuum dolores accidebant.

Aenus

4. uict.
acut. 85

Ab exemplo Hippocrates ostendit ijs qui ob famem leguminibus uescuntur crura debilitari. In Aeno enim habitantibus hoc idem olim eo quod per famem legumina comedebant accidisse compertum est. Cur autem fame urgente in Aeno commorantes comedisse legumina dicamus, hæc ratio est. Aenus namq; Plinio libro quarto, capite undecimo teste, Thraciæ oppidum, authore Pomponio Mela lib. 2. ab Aenea profugo conditum, situm est iuxta Hebri hostia, Herodoto lib. 4. scribente, et ob id fertile, solet enim Hebrus suis perfusionibus urbes quas alluit facere fecundissimas. Cum itaq; Aenos oppidum sit fertile frumentisq; abundans, satis manifestum est eius incolæ legumina non nisi ingenti urgente fame comedisse. Quare uero omnibus quotquot leguminibus uescuntur crurium imbecillitates fiebant, hæc causa erat. Legumina enim non nisi flatuosum corpori præbent alimentum, atq; adeo ob conuenientis alimenti defectum omnia membra, præcipue pedes debilitantur. Hinc recte alibi ait Hippocrates,

Hippocrates, ὅσπερ αὖτε πάντα φυσιώδη καὶ ὥμα καὶ ἐφθάρη καὶ πε-
 φρυγμένα ἤκιστα δὲ βεβρυγμένα ἢ χλωρὰ ταυτέοισι δὲ μὴ χεῖροισι
 εἰ μὴ μετὰ στίωρι. ἔχει δὲ καὶ ἰδιὰς μοχθηρίας ἑκάστων αὐτέων.
 Id est. Legumina & cruda & cocta & fricta & macerata, & uiridia, omnia
 flatum excitant, quamobrem, nisi cum alijs cibis ipsis utendum non est. Ha-
 bent uero singule species sua uicia. Aristoteles quoq; Sect. 1. Proble. 5. ratio-
 nem cur ijs qui per famem cibo uicioso uescuntur, crura tabescant, hanc tradit.
 σωτῆκόντων, inquit, δὲ οἱ μὲν ὅλῃ λιμὸν ὅλῃ δὲ μὴ ὅλῃ λαμβά-
 νειν τροφὴν, οἱ δὲ κίβδη λίσσονται ὅλῃ δὲ μὴ λὲν ἀπολαύειν ἢς ἀπο-
 λαμβάνουσι τροφῆς. Id est. Tabescunt enim & qui esuriunt, quia nullum
 penitus capiunt alimentum, & qui uicioso uescuntur, quia quod assumpserunt
 perfrui nequeunt. Rationem quoq; eius ex Proclo affert Caelius libro antiq-
 hist. 7. cap. 44. Ceterum qui eruo uescabantur ijs genuum dolores fiebant, ob
 crassum quod præbebat ex se alimentum, quod ob grauitatem ad genua decum-
 bebat eademq; extendebat, atq; adeo hoc nomine in ijs ipsis dolorem concita-
 bat. Hinc sese produit immensus Calui error qui ὄσοςον hoc loco ineptissime
 pro piso interpretatur, quod græcis τῶσοςον dicitur. Proinde Galenus libro
 primo de facultate alimentorum diuersis capitibus περὶ τῶσοςον καὶ περὶ ὄσος-
 ὄνων tractat. Repetitur hæc sententia in libro secundo Epidemiorum ijsdem
 uerbis.

Aristoteles

Calui error

XII.

PLane uigilans calidior circa exteriora, frigidior
 uero circa interiora. Dormiens contra.

Hippocrates præscripta sententia dicens hominem uigilantem extrinse-
 cus esse calidiorem, dormientem uero contrario modo se habere, id nos edo-
 cet, quod etiam quibusdam alijs rerum naturalium studiosis uisum est, somnum
 atq; uigilias fieri secundum innati caloris motionem. Quemadmodum enim in
 uigilia calor naturalis ad exteriora diffunditur, adeo, ut hæc calidiora sint,
 ita in somno ad interiora refugit, ob id & exteriora frigidiora sunt. Quod ue-
 ro dormientes circa interiora sint calidiores, circa autem exteriora frigidio-
 res, & è regione uigilantes circa exteriora calidiores, & circa interiora fri-
 gidiores ex multis colligi potest. Primo, quòd inter dormiendum multis ope-
 rimentis indigeamus, inter uigilandum uero paucis. Dein, quòd in somno re-

- Plus in coena quam prandio comedendum.
- par. 5. aph. 29
1. Aph. 15
2. Aph. 14
2. Viſt. acut. 59
- Caluus Hippocratis per uerſor.
- ſpirationem maiorem habeamus, eo quod circa profunda corporis multa eſt caliditas. Tertio, quia concoctiones, uentriculi, iocinoris atq; omnium uenarum melior fiat dormientibus quam uigilantibus. Hinc error recentiorum Medicorum maſiſtatur, qui ex æquo garriunt, inepteq; præcipiunt, in coena minus quam prandio comedendum eſſe, cum è regione magis conueniat, ut plus in coena quam prandio comedamus. Nam ut infra ait, $\beta' \alpha\mu\alpha \epsilon\rho \upsilon\pi\nu\omega \epsilon\iota\sigma\tau\alpha \mu\alpha\lambda\lambda\omicron\nu \phi\epsilon\upsilon\gamma\epsilon\iota$, hoc eſt, Sanguis per ſomnum interiora magis adit. Si itaq; dormiendo calor natiuus ad interiora reuocatur, certum eſt quod ibidem auctus fortiore ciborum efficiat concoctionem. Quod uero caloris natiui ad interiora reuocatio, ſomnusq; melius melioris concoctionis cauſæ ſint alibi quoq; Hippocrates docet ita ſcribens. $\alpha\iota \kappa\omicron\iota\lambda\iota\alpha \chi\epsilon\rho\omega\nu\omicron\varsigma \kappa\alpha\iota \eta\rho\omicron\varsigma \theta\epsilon\rho\mu\omicron\tau\alpha \tau\omega \phi\upsilon\sigma\epsilon\iota$, $\kappa\alpha\iota \upsilon\pi\nu\omicron\iota \mu\alpha\kappa\rho\omicron\tau\alpha \tau\omicron\iota$. $\epsilon\rho \tau\alpha\upsilon\tau\eta\varsigma\iota\rho \delta\upsilon \tau\eta\varsigma\iota\rho \omega\rho\eta\varsigma \kappa\alpha\iota \tau\alpha \pi\epsilon\rho \sigma\acute{\alpha}\rho\mu\alpha\tau\alpha \omega\lambda\epsilon\iota\omega \delta\omicron\tau\epsilon\omicron\rho$. $\kappa\alpha\iota \eta\delta' \epsilon\mu\phi\upsilon\tau\omicron\rho\nu \theta\epsilon\rho\mu\omicron\nu \omega\lambda\epsilon\iota\omicron\nu \epsilon\chi\omicron\varsigma$, $\tau\omicron\phi\eta\varsigma \delta\upsilon \omega\lambda\epsilon\iota\omicron\nu\omicron\varsigma \delta\epsilon\omicron\nu\tau\omega$. $\sigma\eta\mu\epsilon\iota\mu \alpha\iota \eta\lambda\iota\kappa\iota\alpha \kappa\alpha\iota \acute{\alpha}\theta\lambda\eta\tau\omega$. Id eſt. Ventres hyeme et uere natura calidiſſimi ſunt, et ſomni longiſſimi, quare per ea tempora alimenta copioſiora ſunt exhibenda, etenim tunc calor innatus plurimus eſt, unde et pluribus egent alimentis, indicio ſunt etates et athlete. Et iterum, $\tau\alpha \acute{\alpha}\nu\epsilon\alpha\nu\omicron\mu\eta\nu\alpha \omega\lambda\epsilon\iota\sigma\kappa\eta \epsilon\chi\epsilon\iota \tau\eta\rho \epsilon\mu\phi\upsilon\tau\omicron\rho\nu \theta\epsilon\rho\mu\omega\varsigma \omega\lambda\epsilon\iota\sigma\kappa\eta \delta\upsilon \delta\epsilon\iota\tau\omega \tau\omicron\phi\eta\varsigma$. $\epsilon\iota \delta\epsilon \mu\eta$, $\beta' \sigma\omega\mu\alpha \acute{\alpha}\nu\alpha\lambda\iota\sigma\kappa\epsilon\tau\omega$. $\gamma\epsilon\rho\upsilon\varsigma \delta\epsilon \omicron\lambda\iota\gamma\omicron\nu \beta' \theta\epsilon\rho\mu\omicron\nu$, $\delta\epsilon\iota\kappa\tau\omicron\upsilon \acute{\alpha}\rho\alpha \omicron\lambda\iota\gamma\omicron\nu \epsilon\tau\omega \pi\epsilon\kappa\kappa\alpha\mu\acute{\alpha}\tau\omega\nu \delta\epsilon\omicron\nu\tau\omega$. Hoc eſt. Qui creſcunt plurimum habent calidi innati, plurimo igitur egent alimento, alioquin corpus abſumitur. Quemadmodum autem ſomnus ciborum coctionem iuuat, ita uigilia hanc ipſam impedit. Hinc alibi ait, $\alpha\gamma\rho\upsilon\pi\iota\nu\iota\kappa \iota\chi\upsilon\rho\eta \pi\omega\mu\alpha \kappa\alpha\iota \sigma\iota\tau\iota\alpha \omega\mu\alpha \kappa\alpha\iota \acute{\alpha}\omega\pi\iota\eta\omicron\tau\omicron\rho\alpha \pi\omicron\iota\epsilon\iota$. Id eſt, Vigilia uehemens cruditatem incoctionemq; ciborum tum potionis efficit. Et in libro ſecundo de uictus ratione. $\Lambda\gamma\rho\upsilon\pi\iota\kappa \delta\epsilon \epsilon\rho \mu\eta\lambda\iota \tau\omicron\iota\varsigma \sigma\iota\tau\iota\omicron\iota\varsigma \beta\lambda\acute{\alpha}\pi\tau\epsilon\iota$. $\upsilon\pi\nu\omicron\iota \delta\epsilon \beta\epsilon\beta\rho\omega\kappa\omicron\tau\alpha \theta\epsilon\rho\mu\acute{\alpha}\iota\nu\omicron\nu\tau\omicron\upsilon \upsilon\gamma\rho\acute{\alpha}\iota\nu\omicron\upsilon\varsigma \tau\eta\rho \tau\rho\omicron\phi\eta\nu \epsilon\varsigma \beta' \sigma\omega\mu\alpha \delta\iota\alpha\chi\epsilon\omicron\nu\tau\omicron\upsilon$. Id eſt. Vigilia quidem ſaturos ledit. Somnus uero eum qui comedit, excalſciens humectat, alimentumq; per corpus diffundit. Ex quibus omnibus ſatis liquet in coena, utpote quam mox ſubſequatur ſomnus concoctionem adiuuans, plus eſſe comedendum quam in prandio. Præterea Caluus ſententiam hanc perperam ita interpretatur. Quin et cum aperte uigilat languens perſpicio,

num foris caleat, intus frigeat, cum uero dormit, contra. Hippocrates enim nihil dubitando, sed simpliciter pronunciando, inquit, ἐμφανῶς hoc est, manifeste uigilantem circa exteriora esse calidiorē, circa autem interiora frigidiorē &c. Verum solet passim Caluus Hippocratis esse peruersor.

XIII.

IN calida natura refrigeratio, aquæ potio, quies.

Calidas naturas Hippocrates consuevit appellare non eas in quibus calidum innatum abundat, sed in quibus calidum acre ac mordax acquisitumq; & præter naturam existit. Id quod & Galenus facit, qui libro decimo de curand. morbis cap. 5. ita scribit. λέγει δ' ἐξ ἑξ ἑξ θερμῶς καὶ ξηρῶς οὐ μόνον ὅταν δὲ ἀρχῇς ὥς τοιαῦται κατὰ τὴν οἰκείαν κρᾶσιν, ἀλλὰ καὶ ὅταν ὑστερον γενῶσιν ἐκ διαίτης θερμῆς καὶ ξηρᾶς, καὶ κινήσεων παλειόνων. ἀγρυπνίας τε καὶ φροντίδος, ἐλύσης καὶ χωρίου θερμοῦ καὶ ξηροῦ καὶ ὥρας θεινῆς, καὶ καταστάσεως θερμῆς καὶ ξηρᾶς. Id est. Calidas & siccas uoco naturas, non solum quæ à primo ortu tales ex proprio temperamento sunt, sed etiam quæ posterius ex calido siccoq; uictu & plurima dimotione & uigilia & cura, & tristitia, & regione calida siccaq; & tempore æstiuo & cœli statu calido siccoq; sunt acquisitæ. Hinc est quod tali natura præditos idem Galenus lib. 8. ther. metho. cap. 2. πικροχόλους ab redundante in his amara bile nominet. His autem ipsis Hippocrates hoc loco in uniuersum refrigerationem conuenire docet. Refrigeratio uero quam calidis naturis suasit, efficitur cum ex alijs, tum non minime ex cibi exhibitione. Conueniet itaq; ut & frigidum humidumq; quodammodo his nutrimentum cibumue exhibeamus. Pari ratione & aquæ potionem, quod hæc ipsa refrigeret, exhibendam ijs naturis docet. Non est autem, quod in totum uini usum in talibus naturis damnare Hippocratem quis putet, cum constet ipsum in acutis etiam febribus uini potionem admisisse. Hinc Galenus libro octauo de curand. morb. capite tertio hanc sententiam Hippocratis explicans ita scribit, οἶνον δ' ἐπὶ νύκτι γινώσκεις δὴ πού τι σὺ δίδοντά με τοῖς τοιούτοις ἀπασιν εἶναι ὑδατώδη καὶ ὅτε ἐδιδόμει. βέλτιον γὰρ ὑδατὸς ἀντὶς τὰ πάντα τῇ ψυχῇ συναρόμεν. ὅρα δ' ἰδρωτὰς προξέστω. Λήλος δ' ὅτι ἐπὶ ἰσχυρότατος οὐ μόνον ἐν τοῖς ἐφημέροις πυρετοῖς ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ὀξέσι δίδους οἶνον, δὲ ὡς ἐν τῷ πρὶν διαίτης ὀξέων

Calidæ naturæ.

Vinum quale calidis naturis dandum

COMMENT. IN HIPPOC.

γράφει, κατὰ δὲ τὸν τῶν ἐπιδημείων, εἴτε τὸν αὐτὸς εἴτε καὶ
 Θεασαλὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ πᾶσαι τεταταῖαι τῶν οἶνων, οὐ μόνον εἰ πυρέξαιον
 οἱ θερμοὶ ταῖς κρᾶσιςιν, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑγείας χροῖων. ἐν θερμῇ
 γὰρ φύσει πᾶσαι τῆς ψυχῆς τῆς καὶ τοῦ ὕδατος καὶ ἐλινύειν, εἰ μὴ
 ἄρα τὸ πλεονέχον χροῖον τῶν ὑδάτων τοῦ οἶνου κατὰ τὰς ταύτας φύ-
 σεας ἢ τὸν ἀρέσκει πρὸς φαίμεν τὸ αὐτοῦ παρρησιάζει. Id est, Vi-
 nū uero ipse conscius es me omnibus eiusmodi naturis concedere, sed quod tum
 aspectu, tum uiribus sit aquosum, id enim ad omnia utilius quā aqua est, ut po-
 te quod concoctionem iuuat, et urinas ac sudores prouocet. Constat autem et
 Hippocratem non in diarijs modo febribus, uerum etiam in acutis, ex ijs quæ
 de acutarum uictu prodiit uinum dare. At in sexto Epidemiorum siue ipse sit,
 siue Thessalus filius eius, uinum calidis temperamentis prohibet, idq; non mo-
 do cum febriunt, sed etiam per sanitatem. Quippe in calida natura suadet
 tum refrigerationem, tum aquæ potionem, tum quietem. Nisi forte copiosius
 utendum esse aqua quā uino eiusmodi naturis suadere eum dixeris. Ex qui-
 bus uerbis satis constat, et si in calidis naturis aqua copiosius danda sit, tamen
 uinum maxime aquosum non in uniuersum prohibendum erit. Porro, ter-
 tium quod hoc loco calidis naturis conuenire Hippocrates ait, est quies,
 non quidem ea quæ nihil motionis admittit, sed ea potius quæ citra uehementem
 motum fieri solet. Proinde Galenus lib. 5. de tuenda ualetudine hunc locum ex-
 plicans ita scribit. οὐκοῦν ὅτι τὸ τὸ παντελοῦς ἀργίας οὐκ ἀνάγκη
 ἀλλ' ὅταν ἐλινύειν ταῖς θερμαῖς φύσεσιν ὁ Ἱπποκράτης συμβου-
 λεύειν, τῶν σφοδρῶν κινήσεων ἀπέχεσθαι κολύει. Id est. Nusquā
 igitur ex ipsa in totum desidia adiutus quisquam est, sed quum quietem agere
 calidis naturis Hippocrates suadet, uehementi motione uitae uetat. Quiescere
 uero conuenit eiusmodi naturis non tantum à corporis, sed animi quoq; motio-
 ne, ira scilicet, curis, et id genus affectibus. Sed ne Caluum prætereamus, fa-
 cit ineptissima eius uersio, nam quid alienius à mente Hippocratis quam iam
 enarratam sententiam hoc modo interpretari? Si calor ille naturalis est refri-
 gerato, loco perflato somnum capito, gelidum propinato, si uero naturaliter
 frigeat, foueto. Neq; enim Hippocrates hic de calore tantum naturali ut dixi-
 mus, sed de eo quoq; qui præter naturam in corpore existit, loquitur. Taceo
 quod nulla penitus somni fiat mentio, et aliorum quorum hic meminit Cal-
 uus. Iam uides nihil mirum esse Caluum in obscurioribus Hippocratis sen-
 tentijs

Quies

Caluus
notatur

tentijs lapsum esse, cum in tam aperta sententia, quam etiam puer assequi posset, tam misere hallucinatus sit.

XIII.

Somnus refrigerat opertum.

Non simpliciter quosuis somnus refrigerat, cum ob calorem nativum, tum interiora petentem potius excalfaciat, sed opertos tantum, hoc est, tectos operimentis, hoc q̃; præcipue efficit, ubi in loco frigido factus fuerit, idq̃; duplici ratione. Primum, quia ambiens frigidus per inspirationem intro tractus interiora refrigerat. Secundo, & si propter circumstantem extrinsecus frigiditatem calor in profundum corporis abire possit, adeo ut & in Aphorismis hoc nomine dixerit ventres vere & hyeme calidiores esse, attamen operimenta id fieri prohibent, retrahunt enim calorem ad cutis superficiem, atq̃; adeo apertis eiusdem poris ac meatibus acres redundantie interiora corporis calefacientes dissoluuntur per halitumq̃; discutiuntur, ita ut ijsdem excretis uacuatissq̃; necessario interiora refrigerentur. Porro, sunt qui hoc loco non ἐμψύχαι, sed ἐπ' ὑψαι, ut sint duæ dictiones legendum putent. Id si fiet superiori certe connectenda sententia erit in hunc modum. In calida natura refrigeratio, aquæ potio, quies, somnus in frigido loco ab induto factus. Nam qui immodice calidum temperamentum habent ijs bonum est frigido loco cubare, ut scilicet frigidum inspirent aërem, maxime, quod tum in somno calor ad interiora repat. Atqui in frigido loco dormire non satis est, quia enim exteriora corporis frigent, sit, ut & calor magis ad interiora refugiat, hinc eum qui dormit vestimentis aut stragulis indutum ac opertum esse oportet, ut ita calor ad exteriora retrahatur. Hanc sanè interpretationem Caluus infœliciter secutus, loco perflato somnum capito, uertit, at ἐπιβεβλημένῳ dictionem, quæ ab ἐπιβέλλω uerbo, quod induor significat, deducitur penitus transfiliuit. Hanc & si pro ambiente interpretari potuisset, nec enim significatum repugnasset, cum ἐπιβέλλω operior etiam significet, tamen cum in ambiente aëre uic frigido tantum dormire non sufficiat, ut diximus, hinc Calui uersio locum habere non potest, sed ἐπιβεβλημένῳ pro stragulis operto uertendum erit.

1. Aph. 15

Alia lectio

Calui negligentia.
ἐπιβέλλω
λομω

XV.

Somnus profundus stanti etiam dormiendi cupiditatem affert.

ne, aut salsedine, aut amaritudine, aut acerbitate prædita sunt, quemadmodum fortia, quæ contrario modo se habent, satis constat ex ijs quæ scribit Galenus libro quarto de simpl. medica. facultatibus.

XVII.

A Quarum nulla arte confectarum quæ quidem ab æthere, aut cum tonitru delabitur tempestiua, bona est. Quæ uero procellosa, mala.

Per aquas nulla arte confectas, quas Hippocrates ὕδατα ἀτὲρ χυεῖα uocat, intelligit αὐτοφύεα, hoc est, quæ suapte natura sic productæ sunt, ueluti ubi ex terra scaturiunt, aut ab æthere decidunt. Proinde quando ex fonte per se nato, aut stagno, aut fluuiio, aut cum pluuia delapsa aqua utimur, ἀτὲρ χυέω, hoc est, nulla arte confectarum aquarum nobis usus erit. Atq; adeo ijs uerbis secluduntur omnes aquæ artificialem quandam præparationem habentes, siue calefactæ aut refrigeratæ, aut alio quouis modo præparatæ fuerint. Ita artificialem præparationem habent quæcunq; per aquæ ductus diriguntur, siue id per canales, siue alios terræ specus fiat. Inter aquas uero nulla arte confectas et naturaliter productas meliorem esse ait Hippocrates, quæ ab æthere delabitur, aut quæ cum tonitru descendit. Per eam autem quæ ab æthere descendit, non nisi pluuialem intelligit. Bonæ autem utræq; si tempestiue fuerint, hoc est, conuenienti tempore factæ. Conuenientius uero tempus nullum est, nisi æstas media. Cum uero hoc tempus Græci ὦρον præcipue uocare consueuerint, possibile est, ut per ὦρον ὕδωρ aquam pluuialem, quæ in media æstate descendit intellexerit. Et hinc est q, omnes fructus æstiuī ὦρον uocentur. Et ita Copus ὦρον apud Pau. Aegi. lib. 1. de tuenda uale. cap. 50. pro æstiuâ interpretatus est, inquit. Pluuialis aqua, quæ æstiuâ est et cū tonitru, melior est q̄ procellosa. At quæ à glacie et niue defluit, omnium pessima, siquidē per aquæ concretionem tenuiores partes omnes exprimuntur. Melius tamen erit ut ὦρον dicamus pluuiam quæ tempestiue fit, quocunq; etiam anni tempore fuerit. Tempestiue uero fit si ab æthere delabitur, hoc est, si sereno existente cœlo descendit. αὐθέρᾱ enim mos est ueteribus appellare ambiētem exquisite purum serenumq; , quemadmodum ἀέρᾱ tenebricosum et nubilum. Proinde si æstate aut alio anni tempore post serenitatem pluuia fiat, eius aquam tempestiuam, atq; adeo bonam dicemus, nam tunc sol tenuissimas leuissimasq; aquæ

Aquæ nulla arte confecta.

Aqua ab æthere delapsa.

ὦρον.

Fructus ὦρον.
ὦρον.
ὦρον.
Paulus.

αὐθέρᾱ.
αὐθέρᾱ.

COMMENT. IN HIPPOC.

Paulus. partes attrahit. Hinc Pau. Aegi. ubi supra ita scribit. Porro pluuiālē aquam Hippocrates inquit esse breuissimā, dulcissimā, liquidissimā et tenuissimā, quam sol leuissimum, tenuissimumq; trahit, idq; non solum ex alijs aquis, uerū etiam ex mari & corporibus, idcoq; nulla omnium uelocius putrescit, ut pote quæ ex diuersis qualitatibus constat. Nemo uero existimet aquam facile putrescentē esse pessimam, quippe alterationis promptitudo uirtuti potius quam uitio tribuenda est. Atq; hinc est quod Hippocrates in Aphorismis dixit. ὕδωρ δὲ ταχέως θερμαίνεται καὶ ταχέως ψυχρόν. καὶ φθόρον. Id est. Aqua quæ cito calet, & cito refrigeratur, leuissima est. Insuper aqua quoq; quæ cum tonitru descendit melior est procellosa, non tamen tantæ bonitatis, quantæ æthereæ seu pluuiæ. Bona itaq; est propter interclusum ignem qui rupta nube & in prouum soluta apparet, hic enim tenuiorem eam aquam quam sit procellosa ostendit, quæ ex crasso ac frigido aëre suam constitutionē habet, accedente etiam frigidorum uentorum impetu tenuiores eius partes exprimente. Proinde cum nihil nisi crassum relinquatur, non immerito procellosam pluuiam Hippocrates tanquā malam damnauit.

XVIII.

Aqua & uigilia cibi appetentiam faciunt.

Βορὸν.
Aqua cur ap=
petentiam ex
citat.

Quod Hippocrates Βορὸν dixit hoc nos cibi faciens appetentiam uertimus. Βορὸν enim Græci in uniuersum uocant πολυφάγους, hoc est, multa comedentes seu edaces. Nihil uero miri si aqua quia frigida appetitum concitet, quum frigida omnia comedendi appetentiam cient. Hinc Galenus libro primo, de symptomatum causis in hunc modum scribit. Ὅτι τὸ ὕδωρ εἰς μὲν δὲ πεινῶν οὐ σμικρὸν ἢ ψύξις τῶν κατὰ τὴν γαστέρα ῥυτελεῖ. κενὰ τε γὰρ ἐξάρεται τὰ σώματα, ὅτι δὲ χιτῶνας αὐτῶν σπασσάτω καὶ σφίγγουσιν περὶ τὴν ὀρεξίν ἐπεχέει, τοῦ δὲ μὴ πεινῶν ἐν τοῖς μέλεσιν σπαστικὸν αἰπὸν ἢ θερμότης ὅτι, τὰ μὲν στερεὰ σώματα ἐκλύουσιν, ὁ δὲ τὴν ὀρεξίν ἀτονέστερα κατὰ σκύνει. Id est. Itaq; ad excitandam famem frigus in uentriculo non parum confert. Nam & uacua reddit corpora, ac ipsorum tunicas cogens constringensq; famem suscitatur. At inter potissimas continentessq; causas, quibus fames impeditur, calor numeratur. Quippe qui solida corpora dissoluit, atq; ad attractionis functionem reddit imbecilliora. Hinc Galenus ca. 62. artis medicæ calidiorem naturam uentriculum melius quidem concoquere quam appetere, frigidiorē autem ad appetendum quidem

quidem plurimum uigere, ad concoquendum uero minime, inquit. Perinde autem ut aqua frigida appetentiam excitat, ita et uigilia, maxime ea quæ sanis contingit corporibus, et ijs præcipue quæ laboribus exposita sunt. Calor namque tum ab interioribus ad exteriora reuocatus multam in his ipsis faciens resolutionem, efficit ut eadem à uicinis alimentum attrahant membris, hæcque ut à iocinore, iecur à meseraicis, quæ rursus à uentriculo, in cuius ore tandem necessario excitatur appetitus, utpote facultate attractiua eandem excitante.

XIX.

Percalida natura calido tempore, in frigido cubili impinguatur, in calido uero extenuatur.

Caluus hoc loco ut passim ferè Hippocraticam breuitatem non assecutus, sententiam hanc sua uersione planè obscurauit. Ita enim uertit. Cum quis natura calidus, calidoque anni tempore, loco perflato frigido ue cubat, cum calido emaciatur. Quibus utique uerbis quid uelit nemo utcumque oculatus intelligere potest, neque enim integram sententiam protulit, cum παχύνει uerbum subinde omissum sit. Quare nos intimius Hippocratis mentem introspectientes multo aliter interpretati sumus, Galenum ea in re sequentes qui eius Aphorismi hunc esse sensum scribit, ὡφέλιμον ὅτι τῇ πολυδέρμῳ φύσει κατὰ θερμὴν ὡρᾶν ἐν ψυχρᾷ κοίτῃ κοιμᾶσθαι, παχυνθήσεται ὁ ὄντως. ἐν θερμῇ δ' ἂν ἐν κοιμᾶσθαι λεπτύνει. Id est. Vtile admodum est ei qui percalida natura præditus est, ut in frigido cubili cubet, nam sic impinguabitur. In calido uero aëre cubare, extenuat. Extenuatur autem is triplici ratione, primum ob insitam multam caliditatem, quæ defluxus multitudinem operatur. Secundo ob calidum tempus quod innato calido accedens resolutionem, uacuationemque immodicam iuuat. Tertio propter calidum cubile aut stratum in quo decumbit, nam et id dissolutionem ac defluxum partium non parum adiuuat. Proinde ut huic naturæ succurratur, nimiaque corporis dissolutio prohibeatur, docet hac sententia Hippocrates, ut tali natura præditus in frigido cubili dormiat, nam ita extrema cutis superficies crassior fit costringiturque, adeo, ut non tam prompte totius corporis resolutio fiat, homoque ad extremam maciem perueniat. Per frigidum autem cubile omnia quæ corpus refrigerare eiusque dissolutionem prohibere possunt, ut est aër frigidus, olea frigida, et id genus adstringentia, intelligit.

Vigilia quæ appetentiā facit.

Calui obscuritas.

Extenuationis causæ.

Per frigidum cubile.

STudium sanitatis cibi infacietas, laborum impigrities.

Brevissime admodum sanorum universam victus rationem hac sententia complexus est Hippocrates, idq; non temere, cū non minoris laboris sit partam
 Sanitas in du sanitatem tueri, quā amissam recuperare. Duabus autem præcipue rebus
 obus potissi = υγείαν, hoc est, sanitatem consistere inquit, victu, scilicet atq; exercitijs. Victu,
 mum consi = ne ad facietatem usq; impleamur. Exercitijs uero ne nimio ocio torpescamus.
 stit. Proinde ait studium et meditatio, id enim ἀσκησις hoc loco significat, sanita
 ἀσκησις. tis est, cibi infacietas, et impigritas laborum. Infacietatem uero, quam Hippo
 Infacietas. crates ἀκορίην uocat, esse intellige ubi non supra mediocritatem cibis ingeri
 ἀκορίη. tur, adeo, ut planē cōtraria sit facietati, quam Græci κόρον et πλεονεξίαν ap
 πellant. Quemadmodum autem infacietatem in tuenda ualitudine probat, ita
 πλεονεξία. facietatem damnat. Hinc in Aphorismis scribit. οὐ πλεονεξίαν, οὐ λιμὸν,
 2. Aph. 4. οὐδ' ἄλλο οὐδ' ἄπαθόν ὅτι ἀνθρώπου φύσις ἔστι. Id est. Non facie
 tas, non fames, neq; aliud quicq; bonū, quod naturæ modū excesserit. Et rursus.
 ὅκα ἂν ῥοφῇ πρὸ φύσιν πλείων ἐισέλθῃ, οὗ νότον ποιεῖ, ἀλλοίαν ἔστι
 ἴκσις. Hoc est. Vbi cibus præter naturam plus ingestus est, hic morbum facit.
 Et iterum. ἀναξείριστον αἰ ἐν τῷ ἐχάτῳ εἶναι, σφαλερά. Id est. Resectiones,
 Id est. Refectiones, cum extremæ fuerint periculose. Consistit enim sanitas in
 moderantia, ideoq; necesse est omnes immoderantias quæ plurimum à modo re
 cesserunt eum cui sanitatis studium est cauere. Cæterum perinde ut cibi infac
 ietas prodest, ita et laborum impigritia, quæ sanè nihil aliud est, nisi exerciti
 orum mediocritas. Hanc autem conferre ad sanitatis tutelam in primis, testa
 tur Galenus in libro de cibis boni et mali succi, ita scribens. μέγιστον κα
 κὸν εἰς υγείαν φυλάκην ἔστιν ἡ συνήθεια παντελὴς τοῦ σώματος, ὡς πρὸς
 τὸ μέγιστον ἀπαθόν ἢ σύμμετρος κίνησις. Id est. Maximum quidem malū
 ad sanitatis custodiam est omnimoda corporis quies, perinde atq; maximum
 bonum est moderata motio. Et paulo ante. Φοντίζοντες δὲ τῶν γυμνασίων
 ὡν, τὴν μέλει ποτ' ἀπεπλήσῃ, ἀνεσοίμεν μείναμεν ἀγχι δὲ ὑποπλά
 λῶν ἐπὶ τῶν. Hoc est. Exercitiorum rationem habentes, neq; ut unquā male
 concoqueremus, sani ad hunc usq; diē iam multis annis permansimus. Ad hanc
 Aristoteles. equidem sententiam respexit Aristoteles sect. 1. Probl. 47. ita scribens.
 διὰ τὸ

Ἄλλ' τι ὑμεινὸν εἰς τὴν ἰσοφῆσιν μὴ προσέλλεσθαι, πονεῖν δὲ πλείον; ἢ ὅτι τοιοῦτον αἶπον παύσειν ὥμας τὸς πλείους. ὅθεν δὲ γίνεται ἡνίκα ἰσοφῆσιν ὑπερβολὴν ἢ πόνων ἐνλεῖα. Id est. Cur cibum minuere, laborem autem augere salubre est? an quia causam ægotandi excrementorum habet multitudo, quæ tunc certe fit, cum aut cibis superest, aut labor deest. Præterea Caluus breuissimam ac elegantissimam hanc Hippocratis sententiam, utcumq; etiam apertam, non satis recte transtulit dum inquit. Sanitatem exercitatio facit, desidia labores et mala. Cibis non repleri, appetentiam facit. Neq; enim meminit appetentiæ Hippocrates, neq; etiam desidiam labores et mala facere dicit, sed simpliciter studium sanitatis in hoc situm esse ait, ut cibis non sciatur, neq; ad labores impigri simus. Taceo quod si Calui uersionem secteris, planè Hippocraticam et breuitatem et uenustatem amiseris.

Caluus haud
cinatur.

XXI.

Sitileui ex uigilia, somnus remedium est, ei uero qui ex somno, uigilia.

Perperam Caluus, et si breuiter admodum, ita uertit sententiam hanc. Si sitim uigilia somnus tollit, somni uigilia. Hippocrates enim non simpliciter quacumq; sitim in uigilia subortam per subsequentem somnum tolli dixit, sed tantum ἐπιπόλαιον, hoc est, ut Galenus interpretatur πᾶν μικρὸν, id est, planè modicam, quæ scilicet non ex magno aliquo totius corporis affectu, aut partium quæ circa uentriculum sunt, sed potius ob siccitatem aut caliditatem oris uentriculi fit. Hanc enim somnus, quod in eo sanguis intro repens profunditatem corporis humectet, tollere solet. Hinc est quod alibi dixit. ὁκόσοι σι δὲ πίνειν ὀρεξίσιν νύκτωρ, ἵπτοι πόνου δι' ὧν σιν ἢν ἐπικουμῶσι πῶν ἀγαθόν. Id est. Qui noctu bibere appetunt, his admodum sitientibus si super dormierint bonum. Pari ratione ubi ex somno sitis leuis et modica superuenerit huic uigilia remedio erit. Sitis namq; hæc alia causa non fit, nisi quia interiora plus æquo calefacta sunt, promde ubi per uigiliam calor ad exteriora reuocatur, tum et sitis cessat. Fit etiam interdum hæc sitis ob uapores calidos sursum elatos, maxime his qui uinum meracius hauserint, qui postquam euigilauerint, uentremq; ab excrementis uacuauerint, nihil ultra uaporum sursum fertur, adeo ut sitis quoq; desinat. Quod si itaq; ualida sitis fuerit, ob affectum aliquem corporis minime contemnendum procreata, neutrum alteri remedium est.

Calui erratū.

ἐπιπόλαιον

5. Aph. 27.

Sitis modica
caussa.

Q Vibus calor multus est, hi magna uoce præditi sunt, etenim aër frigidus plurimus est. Duobus autem magnis existentibus, & quæ inde gignuntur magna fiunt.

Vocis magnæ
caussæ præ-
cipuæ.

Aristoteles.

Vocis magnæ duas causas præcipuas esse hac sententia Hippocrates ostendit, nempe calorem innatum copiosum, & aërem frigidum multum. Vbi enim plurimus calor in corde existit, tum necesse est ut & aër frigidus inspiratus multus sit, adeoque uox ipsa maior. Hinc Aristoteles Sect. 11. Problem. 3. ita scribit. διὰ τὸ μέγα λόφωνοι πάντες εἰσὶν οἱ θερμοὶ τὴν φύσιν; ἢ ὅτι ἀνάγκη καὶ αἶρα πολλὴ καὶ ψυχρὸν ἐν θύρῃς εἶναι. ἔλκει γὰρ θερμὸν καὶ πνεῦμα πρὸς ἑαυτὸ τὸ αἶρα, καὶ πλεῖον τὸ πλεῖον. ἢ λέγει μὲν ἡ φύσις γίνεται, ἐν τῷ πολλῇ αἶρα κινεῖν, καὶ ὁξεῖα ἐν τῷ ταχέως βαρεῖα λέγει ἢ ἐν τῷ βαρεῖα. Id est. Cur omnes qui naturā calidi sunt, magnam emittere uocē solem? an quod multum in his aërem frigidumque inesse necesse est. Vis enim caloris facile ad se & spiritum trahit & aërem coque; amplius id agit, quo amplior est. Vox autem magna tum oritur cum aëris multum agitur. Quare recte ab Hippocrate dictum est, duobus, calore scilicet & aëre frigido, magnis existentibus, magnam esse & uocem quæ ex ijs gignitur necesse est. Atqui obtrudet hic nobis fortassis quispiam Galenū, qui cap. 67. artis medicæ causam uocis magnæ non perinde atque Hippocrates in caliditatem aut frigiditatem retulit, uerum amplitudini asperæ arteriæ & exufflationi potius ascripsit. Verba Galeni hæc sunt. οὐ μὲν αὐτό γε τὸ φωνῆς μέγεθος τὸ τὸ θερμότητος αὐτῆς, ὡς περὶ οὐδ' ἡ σμικρότης τὸ τὸ ψυχρότητος γίνεταί. ἀλλὰ τὸ μὲν θερμότητι τὸ ταχέως ἀρτηρίας ἐκφυσίσαι τὸ σφοδρότερα σμικρότης δὲ ἀπ' ἐναντίοις ἀκολουθεῖ. Id est. Non tamen ipsa uocis magnitudo à caliditate, sicuti neque paruitas à frigiditate inest, sed altera quidem asperæ arteriæ latitudinem sequitur, & uehementiorem efflatum, paruitas uero à contrarijs aduenit causis. Sciendum itaque cum quatuor sint quæ uocis magnitudinē efficiant, nempe caliditas multa, asperæ arteriæ gutturisque latitudo, efflatus uehemens, ac frigidus aër multus, Hippocrates quidē præcipua tantum ex ijs enumerauit, sub illis alia quoque comprehendens. Etenim sub caliditate multa, latitudinem asperæ arteriæ atque gutturis, uehementemque efflatum

Responsio.

flatum complexus est. Multa namq; caliditas thoracis latitudinem operatur, quam et pulmonis, asperæq; arteriæ ac gutturis ut plurimum latitudo concommitari solet. Hinc recte à Galeno cap. 69. artis medicæ dictum est. οὐτε δ' ὀξεία φύσει φωνὴ χωρὶς σπένδης τοῦ φρυγγοῦ, οὐθ' ἡ βαρεῖα χωρὶς δυνάτης διώαται γένεσθαι. σπένδης μὲν ἐν ἐμφύτῳ τοῦ θυξότης τοῦ ἐκ τῶν ὀσπ. δυνάτης δ' ἐξ θερμότητος. Hoc est. Neq; acuta natura uox sine angustia faucium, neq; grauis sine latitudine fieri potest. Angustia igitur ab insita atq; innata frigidityte, latitudo autem à caliditate. Et cap. 67. ὥστε οὐτε δὲ παντὸς οὐτε πρώτης, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς τε καὶ μόνης τῆς συμφύρις κράσις, οὐ τῶς ἐπικτηρίσ ἐπετῆς τῆς φωνῆς μέθεός τε ἢ σμικρότης. ὅτι ἢ βιάσθαι τὰ ὄργανα ἢ τὴν κράσιν ἐγένετο, τοῖς βίου τοῖς δ' ἐπεταῖ βιάσθαι φωνή. Id est. Quare neq; semper, neq; primum, sed ex accidenti, et solas naturales temperaturæ, non autem aduenticias uocis magnitudo aut paruitas sequitur. Quoniam etenim talia instrumenta temperaturæ ratione sunt facta, ad hæc consequitur huiusmodi uox. Pari ratione et efflatus uehemens sub multa caliditate comprehendendi potest, neq; enim hic sine latitudine instrumentorum uocis, quam efficit multa caliditas, fieri potest. Hinc Galenus cap. 29. artis medicæ inter calida cordis signa magnitudinem respirationis recenset. Poteris et simpliciter efflatum uehementem sub latitudine asperæ arteriæ et faucium comprehendere. De qua re plura Cælius lib. 10. antiq. lect. cap. 52. Et Galenus lib. de uoce et usu respirationis. Caluus porrò hanc Hippocratis sententiam perperam ita interpretatur. Calidi ualde maximam uocem habent, frigidi contra paruum et exilem, frigidus enim aer plurimus est. Nam frigidum aërem multum, facit esse causam parue uocis, cum tamen contrarium, ut ex iam dictis satis constat, Hippocrates astruat. Adde quòd exilis ac parue uocis hic ab Hippocrate nulla fiat mentio. Sed quis eius hominis ineptias semper pro meritis tractaret?

XXIII.

Q Vi calido uentriculo sunt, frigidam carnem habent, macriq; existunt, conspicuas quoq; uenas habent, iracundioresq; sunt.

Duplex esse calidum ex Hippocrate satis constat, unum innatum, alterum acquisitum et aduentitium. Calor innatus essentiam suam habet in sanguine

Efflatus uehemens.

Caluus notatur.

Duplex calidum.
Innatum.

Aduentitium.

2 Aph. 14.

2 Aph. 15.

Δερμοκοί-
λοι.

Ψυχόχο-
ροι.

Ἐπίφλε-
τοι.

et in uisceribus multo sanguine præditis, hepate nimirum atq; corde, hicq; suavis et tactui conueniens est, nihil triste, nihil asperum, nihil deniq; mordax præ se ferens. Aduentitius uero acris est et insuauis, mordax, tactumq; corrodens. Proinde diligenter animaduertiendum, de quo calido hoc loco loquatur. Certum autem cum non loqui de calido uentriculo, in quo calidum innatum abundat, cum idipsum ad coctionem ciborum non parum conducat. Hinc est quod alibi scribat. Qui crescunt plurimum habent calidi innati, plurimo igitur egent alimento, alioquin corpus absuntur. Et iterum. Ventres hyeme et uere natura calidissimi sunt et somni longissimi, quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda, etenim tunc calor innatus plurimus est, unde et pluribus egent alimentis. Porro ubi ciborum concoctio rite processerit, necesse est, ut et bonus sanguis hinc procreetur, quem moderata etiam carnum generatio comitatur, adeoq; minime macri existunt, qui hoc calore præditi sunt. Quapropter de aduentitio calido Hippocratem hic loqui fatendum erit. Itaq; Δερμοκοιλίης nominat eos qui calidum mordax, insuauis ac immodicum habent, in quibus ob malam uentriculi temperaturam cibi non probe efficiuntur, sed planè corrumpuntur ac in fumosam uertuntur qualitatem, unde etiam malignus in uenis aggregatur sanguis, ex quo malignum quoq; uniuersae corporis partes sortiuntur alimentum, ita ut tali natura præditi necessario sint extenuati. Hinc est quod eosdem etiam Ψυχόχορος appellat, hoc est carnem frigidam habentes. Extenuatio enim non nisi ob indigentiam boni sanguinis, ex quo abundanter corpus alitur, fit, cuius gratia carnes necessario frigidae erunt, utpote priuata eo in quo calidum innatum essentiam suam habet. Sunt uero et hac natura præditi Ἐπίφλετοι, id est, uenis conspicuis et prominentibus, propter carnum easdem tegentium indigentiam, id quod eo magis fit, quod sanguine uaporoso referta sint. Ὁξύθυμοί τε, hoc est, iracundiores autem sunt, propter acquisititium ac præter naturam in corde existentem calorem, ob calidam uentriculi temperaturam illic productum. Hinc Galenus cap. 29. artis medicæ de corde calido ita scribit. εἰ δὲ ἡδὲ πλεῖστον ἔχει δερμότητος ὀξύθυμία τε ἡ μακρινὸς θώρας. Id est. Quod si multum in caliditate excesserit, tunc furibunda quædam iracundia et temeritas ad sunt.

XXIII.

Siccitate in terra existente, auiū genus abundat.

Aues, ut quæ temperamento nobis sicciore sunt, in siccitate et squalore, id enim

id enim Græcis ἀνυχμὸς est, rectius ualent, atq; hinc est quod cibus etiam sic-
cioribus ac modico potu utantur. Proinde cum siccitas auiibus planè amica sit,
recte ab Hippocrate dictum est sicca existente anni constitutione, auium genus
in terra abundare, quod tum omnium optime ualeant. Cui quoq; subscribit Ari-
stoteles libro octauo de historia animal. capite decimo octauo inquit. τοῖς
μὲν δὲ ὀρνίσιμ ὁ ἀνυχμοὶ συμφέρουσι καὶ πρὸς τὸ τόκους, καὶ οὐχ
ἡκιστα ταῖς φάτjαις. τοῖς δὲ ἰχθύσιμ, ἔξω πινῶν ὀλίγηρ, αἱ ἐ-
πιμβρίαι. ἀσύμφορα δὲ τὸν ναυτίον ἐκατέροις, τοῖς μὲν ὀρνίσι
τὰ ἐπόμεβρια ἔτη. οὐδὲ γὰρ ὅλως συμφέρει ὁ πολλὸν πίνειν. Id est.
Auiibus itaq; prosunt siccitates squaloresq; , tum ad cateram sanitatem, tum
etiam ad partum, præcipue palumbis. Piscibus uero, exceptis quibusdam pau-
cis, imbres conducunt. Incommodi contra auiibus anni pluuij sunt. Quippe cū
auium talis natura sit, ut ne bibere quidem largius sine detrimento possint.

XV.

VBi asperiozem uocem reddere quis incoepe-
rit, uter testis extra apparuerit considerandū,
siquidem dexter masculum, si uero sinister, foemi-
nam generabit.

τρυγίλει græcis nihil aliud esse nisi asperiozem iam reddere uocem, su-
pra diximus. Id autem fit ubi puericiæ ætas in adolescentiam transmutatur, in
qua etiam seminis genitalis fit generatio, capillorum quoq; in genitalibus eru-
ptio, & testium augmentum. Eum uero cui hoc accidit Hippocrates hic τρύγιον
uocat, quam certe dictionem Caluus ineptissime ac obscurissime hircum uertit,
intelligens dubio procul animal foetidum, id quod inde euidenter colligitur,
quod supra τρυγίλει pro hircum olere transtulerit. Proinde ut aperta eius
dictionis esset significatio, nos τρύγιον asperiozem iam reddentem uocem in-
terpretati sumus. Cum itaq; tempus hoc accesserit, iubet Hippocrates ut consy-
deremus quis testium in tumorem eleuetur, seu alio magis extra prominuerit,
si enim dexter fuerit masculum generabit, si uero sinister, foeminam. De quare
Galenus lib. 14. de usu partium cap. 7. ubi hanc sententiam enarrat ita tradit,
ἀλλὰ κτλ. καὶ τοῦθ' ἡμῖν πολλὰ κίσιν ὅφ' ἰσχυρότατος ὁρῶσ
εἰς ἡμετέρον, ὥς τὰ κατ' ὅθου κείμενα μόρια πλεόν, ἀλλ' ἡλῶν

ἀνυχμὸς

τρυγίλει
par. 3. aph. 19τρύγιον
Calui puden-
dus error.

COMMENT. IN HIPPOC.

ἀπολαύειν ἀνάγκη μὴ τοίνυν ἄρα θαυμάζειν εἰ τῶν γε μητρῶν ἡ
δεξιὰ, καὶ τῶν ὀσχεῶν ὁ πύτυς κείμενος οὐ μόνον ἔχει ῥέφειναι
διαφερόντως, ἀλλὰ καὶ ὁ κατ' οὐδὺν τεταχθεὶς τοῦ ἡπατος ἰκα-
νὸς ὅτι τῶν ἀειστεῶν θερμότερος, καὶ μὴν εἰσὶν τὰ ἀπὸ ῥέ-
λεικται. συγχωρεῖ δ' ἂν εἶναι δ' ἄρρεν τοῦ θήλειος θερμότερον
οὐδὲν ἄλογον εἶπαι τὰ μὲν δεξιὰ μόρια τῶν ἀρρενέων εἶναι γυναι-
κὰ, τὰ δ' ἀειστὰ τῶν θήλειων. οὕτως δ' ἐν κακείνῃ περὶ Ἱπποκρά-
τους ἐλέγετο ῥά γ' ὁ πύτυς ἂν φανῇ ἔξω ὀρχης, δεξιὸς ἄρρεν,
ἀειστὸς θήλυ. ὁ πύτυς γὰρ πρῶτον ἰσχυρίζεται τὰ γυναικὰ μόρια,
καὶ μεταβάλλει πῶς ἴσθι δ' ἑαχύτερόν τε καὶ βαρύτερόν ἢ φωνή.
ὅτι δ' ἐτραγὰρ ὅτι. Id est. Demonstratum enim nobis multoties est
probe ab Hippocrate esse dictum, partes quæ secundum rectitudinem sunt
sitæ, necessario alijs plus potiri. Minime igitur mirum, si dextra uteri pars, ibi
demq; situs testiculus, non solum quia excellēter nutriuntur, uerumetiam quia
ē directo iocinori subiacent, sinistris calidiora sint. Equidem hoc ipsum demon-
stratum est. Concesso autem marem fœmina esse calidiorem, nihil absurdi est
dextram quidem partem masculos, sinistram uero fœminas generare. Sic igitur
hoc ab Hippocrate dictum est. Vbi asperiores uocem reddere quis in-
cœperit uter testis extra prominuerit considerandum, si dexter, marem, sin-
uero sinister, fœminam generabit. Quando etenim partes genitales primum
eleuantur, et uox aliquantisper asperior grauiorq; fieri incœperit, tunc hircire
dicuntur. Et alia quæ sequuntur nunc ad eius sententiæ intellectum faciunt.

XXVI.

O Culi ut robur habuerint, sic quoq; corpus.
Color etiam in peius aut melius mutatur, iu-
stum enim est, ut quemadmodum se habuerit nu-
trimentum, ita & exteriora.

γῆιον
Pulchre hoc loco Hippocrates à constitutione oculorum, totius corporis
habitudinem cognoscere docet. Si enim illi robur et fortitudinem habuerint,
uniuersum corpus quoq; robur habebit, id enim γῆιον hoc loco significat.
Hoc namq; cum omne corporis membrum significet, factum ut pro uniuerso
hic acceptum sit corpore. Hinc Galenus etiam τὸ γῆιον, δὲ σῶμα ὅλον, in-
terpre-

interpretatur. Constitutionem autem totius corporis, ideo ex oculis scire licet, quod hi membris alijs plus animalis spiritus contineant, id quod planè uisorijs nerui demonstrant, in quibus ob magnam concauitatem, spiritus animalis multa copia detinetur. Proinde ubi uisoria facultatis debilitas per morbum acciderit, certum est & reliqua membra, in quibus animalis spiritus non tanta est copia, debilitari. Ceterum Hippocrates mox quo modo robur aut debilitas oculorum sint cognoscenda tradit. Color eorum, inquit, ad peius aut melius mutatur, id enim ἐπισιδῶσι est, quod Galenus per μεταβάλλει interpretatur. Robur namq; si habuerint, bene colorati apparebunt, ac in magnitudinem tumoremq; eleuabuntur, & splendidam humiditatem habebunt. Si uero imbecillitate laborauerint, tunc malo colore præditi erunt, cauiq; ac squalidi apparebunt. Hinc est quod in præsagijs oculos contemplari præcipiat, num lumen refugiant & illachryment, idq; præter uoluntatem, aut peruertantur, alterq; ex ijs minor fiat, & quæ in ipsis alba esse debent rubescant, aut gene paleant, atq; in ijsdem uenula nigricent, aut lippitudo innatans tandem angulis inhæreat, aut frequens sit oculorum motus, uq; aut uehementer subsederint, aut facti tumidiores sint, fueritq; aspectus horridus obscurusq;, atq; uniuersæ faciei color mutatus. Insuper si oculorum robur bonusq; color aderit, totius etiam corporis robor colorq; bonus subsequetur. Si uero malus oculorum color extiterit, totius etiam corporis color malus erit. Rationem subiungit Hippocrates, iustum esse dicens ut corporis nutrimentum exteriora sequantur. Per nutrimentum uero intelligit sanguinem, non quidem secretum ab alijs humoribus, sed uniuersum qui in uenis existit, in quo & pituitæ, utriusq; quoq; bilis, & saniei pars continetur. Huic itaq; exteriora, hoc est, colores corporis proportionem respondent. Si enim hic bonus fuerit, bonus & oculorum totiusq; corporis color erit, si uero malus, color quoq; eorum quæ ex eo nutriuntur malus erit. Hinc Galenus lib. primo. Aph. commen. secundo ait. τεκμαίρεσθαι δὲ δεῖ ὅτι πλεονάζοντα χυμὸν τῇ χεῖρι, πλεονεῖται τοῦ σώματος εἰς τὴν βάθος τοῦ σώματος. ὅτι ὁ χυμὸς τῶν χυμῶν ὅμοιος αὐτέωρ, ὁκόσῳ μὴ ἀμωπισ ἐστὶ. Id est. Humorem superabundantem ex colore debemus coniectari, nisi aliqui forte in profundū recesserint. Color enim similis efflorescit humoribus, si nō ingurgitauerint.

Cur oculito-
tius corporis
constitutionē
indicent

ἐπισιδῶσι

1. Præsa-
gij

Nutrimētū

XXVII.

INter signa letalia per cutem calidus uapor, ubi

prius nares frigidum spiritum emiserint. Vitalia contra.

Inter letalia signa Hippocrates recenset calidum uaporem per cutem prodeuntem, & hoc quidem si prius frigidus spiritus per nares exierit. *πνεῦμα ὑποχρὸν*, ut alibi ait, ἐκ πνεύματος ἐκ τῶν ρινῶν καὶ τοῦ σώματος ὁλέθριον καὶ τὰ ἴδια γίνεταί. Id est. Spiritus enim frigidus ex naribus & ore prodicens, letalis admodum est. Non autem ab re dictum est, si prius frigidus spiritus per nares exierit, nam si is non præcesserit, calidus uapor inter letalia signa minime numerabitur. Potest enim nonnunquam in febribus tenuium humorum esse symptoma. Calidus quoque uapor post frigidum spiritum per cutem excretus minime omnibus, neque etiam omni tempore mortis fieri solet, sed ijs præcipue quorum mortem adurens febris præcessit, nam hæc humiditates ac redundantias totius corporis exiccans, facit ut circa mortem pro sudoribus uapores calidi exhalent. Alijs autem qui frigidam cordis habent temperaturam, pituitosisque ac crassis referti humoribus sunt, calidus uapor minime accidit. Quod autem in contextu sequitur: Vitalia contra, cum habet sensum. Inter uitalia planè signa connumerantur, si neque frigidus spiritus ex naribus prodierit, neque per cutem calidus uapor excretus fuerit. Caluus equidem sententiam hanc Hippocratis perperam ita transiulit. Si nares calidum spirant, cum prius frigidum spirarent, contra uitalia est. Quod enim à genuino Hippocratis sensu deuict, ex iam dictis facile sciri potest. Taceo quod omnium falsissima sit eius uersio.

XXVIII

Labores cibos præcedant.

De ordine laboris & cibi hoc loco Hippocrates agit. Intelligit autem per **Labor** laborem motum uehementem, quem alio nomine exercitium uocat. Neque tamè putandum est quòd omnibus hominibus ambo hæc conueniant, calidis enim naturis, ut supra diximus, quiescere magis conducit quàm exercitari. Quare nihil aliud hac sententia Hippocrates uult innuere, nisi quòd quibus exercitari expedit, his conuenit ut exercitium cibos præcedat. Id quod etiam docet Galenus libro secundo de tuenda ualitudine, de exercitationis tempore sic scribēs. *Διὸ πρὶν ἢ ἀναδδοσι σωδρῆν ὅς γε πλεονος ὥμων ἢ ἀπείρων, οὐτε σίτων δούτε χομῶν ἢ κατὰ τὴν κοιλίαν, ἢ ἐν τοῖς ἀγ- γείοις*

γίσις πορεύεσθαι, κίνησθαι γὰρ αὐτοῖς ἐλεγχθῆναι πρὸς ἅπαντα
 τοῖς τὰ μόρια, πρὶν χρηστὸς γινέσθαι πεφθεῖσι χολῇ. διότι δὲ
 ἐκκαθάρει τὸ πόρου καὶ κενόι τὰ πορευτώματα, κάλλιον αὖτε
 πρὸ τῶν στίσι ἀναλαμβάνεσθαι. τὰ μὲν γὰρ μὴ καθαρά σώματα
 ὅτε ἂν τρέφεις, μάλλον βλάψεις. ὥς τε ἐκ τῶν ἐρημεύον ἐνδη-
 λον, ὥς οὗτος αἰετός ἐστι γυμνασίῳ καρπός, ἢ νῆκα ἢ μὲν χοιρινὴ τρο-
 φὴ πελέως ἢ κατορθωμένη τε καὶ πεπυμένη τὰς δύο πέψεις,
 τὴν τε ἐν τῇ γαστρὶ, τὴν ἐν ταῖς ἀγγείοις, ἑτέρας δ' ἐφεδρεύει
 τροφὴς καρπός. εἰ δ' ἢ τῷ πρόσθεν ἢ ὅπως γυμνάσις, ἢ χυμῶν
 ἀπέπται ἐμπελάσας ἐξ ὅρου, ἢ τὴν ὥχον χολὴν ἐπιτρέψας γιν-
 νῆσθαι πλείονα. Id est. Nam quoniam digestionem in corpus adiuvat, non
 debet cum administratur crudi incocti; cibi aut succi multitudo uel in uentre
 uel in uasis contineri, unde periculum sit ne priusquam per maturam conco-
 ctionem utilis sit, in omnes animalis partes rapiatur. Quoniam uero et exi-
 guos meatus expurgat, et excrementa expellit, utilius est ante comestionem
 eam adhiberi. Siquidem quæ impura corpora sunt, atque ab excrementis pa-
 rum purgata, hæc quo magis nutries, magis lades. Ex ijs itaque patere arbi-
 tror, tum esse ad exercitationem commodissimum tempus, quum hesternus ci-
 bus duplici concoctione iam prorsus sit confectus, et ea quæ in uentre, et ea
 quæ in uasis sanguinis agitur, ac iam denuo cibandi tempus instet. Quod si aut
 prius aut posterius exercitatione utere, aut crudis hominem impleueris, aut
 pallidæ bilis prouentū auxeris. Eadē repetit Paulus Aeg. lib. 1. cap. 16. Confir-
 mat idem hoc Galenus etiam libro de boni et mali succi cibi in hunc modum
 scribens. ὥς ὅτε γὰρ ἀπαθὲρ μέγιστον ὄσις ὑγίαν ἐπὶ πρὸ τῶν στί-
 σιν προγυμνάσιον, ὅτε βλαβερώτατον τὸν ἀπασὲν κίνησις ὑπὲρ στίσις,
 ἀναδίδεται γὰρ ἐκ τῆς κοιλίας ἢ τροφὴ πρὶν πεφθῆναι.

Id est. Quemadmodum maximum bonum ad sanitatis tu-
 telam est exercitium ante cibos, ita pernicio-
 sissima res est omnis post cibum mo-
 tio, distribuitur enim tum cibus
 ex uentre antequam
 concoqua-
 tur.

Exercitatio-
 nis tempus.

COMMENT. IN HIPPOC.
HIPPOCRATIS

SEXTI EPIDEMIORVM LIBRI

Particula Quinta.

I.

Natura morborum medicatrix.

Natura
Obiectio

Responsio

Ordo quidam
in morborū
curatione

Hippocrates uelut is qui passim naturæ sequitur opera, hoc loco eiusdem præcipuum canit encomium, dum hanc ipsam morborum esse medicatricem astruit. Confutans hoc ipso Asclepiadis inscitiam, qui, ut Galenus lib. 3. de Crisibus cap. 8. scribit, naturam inertem esse garriebat. Per naturam autem hic intelligit uirtutem quæ corporibus nostris inest, eademq; gubernat. Atqui obijcere posset quispiam, si natura morbis ipsis medetur, falso certe sese Medicus morborum curatorem iactabit. Huic equidem sic respondendum. Nihil obstat & si natura morborum sit medicatrix, medicum quoq; eorundem esse curatorem, hæc enim uelut omnium opifex morbis medetur, ille uero tanquam minister. Hinc est quod Galenus cap. 87. artis medicæ scribat. *ἀ πέντων ἀνθρώπων ἡ φύσις ὅτι ἀνθρώπος, ὁ δὲ ἰατρός ὁ τῆς ἐτέρας.* Omnium horum natura opifex est, medicus uero minister. Ita interdum cibum in tempore datum, aut cataplasma admotum, itemq; uenæ sectionem morbum sanare dicimus, cum tamen primum & præcipuum quod morbis medetur natura ipsa sit, maxime ubi euidenter sanat, humores noxios per sudores, aut urinam, aut aluum, aut uomitum uacuans. Proinde in morborum curatione ordo quidam existit, adeo ut in ea aliquid sit primum, aliquid secundum, aliquid etiam tertium, haud aliter quàm in alijs artibus ubi unum alteri subseruit. Verbi gratia, in ædificanda domo multi sunt qui eandem extruunt, murarii, fabri lignarii, ac ferrarii, omnes tamen eiusdem ædificatores nominantur. Pari ratione quicquid ad medicandos morbos concurrat, siue natura, ut opifex omnium, siue Medicus ut minister, siue uenæ sectio ut remedium, siue ferrum ut remedij organum fuerit, morbis mederi dicimus. Præterea quemadmodum natura omnia cōuenientia corporibus animalium operatur, nutriendum quidem ubi alimento indiget, præparans sanguinem quo partes ad nutritionem opus habent, aliāq; faciens quæ sanum conseruant hominem, quorum in libris de naturalibus facultatibus meminit Galenus, ita & ægotantem sanitati restituit. Hinc recte ab Hippocrate dictum est, Natura morborum medicatrix. Prima enim omnium ad morborum

morborum curationem concurrat, reliqua uero singula uel ut ministri, uel ut instrumenta sanant. Cum autem natura sit morborum medicatrix, conuenit ut medicus ueluti minister passim eius opera scrutetur, eamq; medicando imitetur, ita enim à uera medendi ratione nunquam temere aberrabit.

II.

Natura sua sponte inuenit motiones non ex intellectu, ut est nictare, ac ea in quibus lingua subseruit, & quaecunq; id genus alia. Indocta natura existit, nec conuenientia facere discit.

Hippocrates iam aliquot argumentis ostendit naturam omnium esse opificem, atq; adeo etiam morborum medicatricem, idq; primum ex eo quod hæc ipsa sua sponte, hoc est, nullo alio docente, quasq; actiones corporis aggreditur. Sciendum itaq; quod motiones diximus, id quod Hippocrates ἐφόδους, nam Galeno teste sic nominauit ὁδοὺς ἢ ὁρμὰς φύσεως ἢ τὰς ἐνεργείας hoc est, Viam siue motionem seu impetum naturæ ad suas actiones perficiendas. Eum autem motum seu impetum non ex intellectu, hoc est, deliberando aut consulto inuenit, sed sua sponte citra omnem doctrinam. Exemplum cuius dens est quod animal iam primum natum, nullo certe docente, nictare, hoc est, oculos claudere & aperire, σκαρδαμύττειν Græcis est, uidemus. Ita ea quoque in quibus nobis lingua ministrat, indicant naturam sua sponte & sine doctore suas perficere actiones. Quis enim pueros ignorantes quem musculum linguae mouere conueniat, neq; quomodo ipsam extendere aut contorquere, circunducereq; oporteat addiscentes, loqui docuit? nemo profecto nisi natura, quæ sua sponte hanc linguae actionem aggreditur. Eodem modo quaecunq; aliæ sunt corporis motiones uoluntariæ, has omnes sua sponte natura corpus gubernans suo tempore perficere nouit. Proinde recte ait Hippocrates indoctam esse naturam, ut scilicet quæ non discat, sed citra alterius doctrinam conuenientia facere sciat. Cuius equidem rei Galenus libro sexto de affect. lo. capite sexto, pulcherrimum exemplum affert dum in hunc modum scribit.

τὰ μόρια τοῦ σώματος ἢ διαπλάσασά τε καὶ τελειώσασα φύσις εἰργάζεται χωρὶς διδασκαλίας ὡς δὲ τὴν οἰκίαν ἐνεργεῖαν ἔρχεται καὶ βασανὸν γε τούτου μέγιστον ἐπὶ κούμφῳ ποτὲ θρέψας εἰσφέρει.

ἐφόδους

σκαρδαμύττειν

COMMENT. IN HIPPOC.

ἀνδρὶ τοῦ θεάσανθαι ποτὲ τὴν κυήσανθαι. ἀλλὰ οὐκ ἐγκύμονας ἀνα-
τεμῶν ἕνεκα τῶν ἐξητημένων θεωρημάτων τοῖς ἀνατομικοῖς ἀν-
θρώποις ποτὲ εἰ κατὰ τὸ κυοῦ μῆκος οἰκονομίας, ὅπως ποτὲ γυναι-
κὸς ἐμβρυον, ἀπὸ τῆς μήτρας ὡς ποτὲ εἰσὶν αἰσθητὰ. ἀπὸ τῆς
ἀνδρὸς θεάσανθαι τὴν κυήσανθαι, εἰς οἶκον μὲν τινα κομίσας κα-
τέσθαι, πολλὰ μὲν ἔχοντα λέκάνια, τὸ μὲν οἶνου, τὸ δὲ ἐλαίου, τὸ
δὲ μέλιτος, τὸ δὲ γάλακτος, ἢ ἄλλου τινὸς ὑγροῦ πλεονέκτητον. οὐκ
ὁλίγα δ' ἄλλα τῶν διηρημένων καρπῶν, ὡς πῆρ γε καὶ τῶν ἀκρο-
φύων, ἐκαστὴν δὲ τὸ ἐμβρυον ἐκείνο πρῶτον μὲν βαδίζον τοῖς
ποσὶν ὡς ποτὲ ἀκηκοὺς ἕνεκα βαδίσσεως ἔχειν τὰ σκέλη, δεύτῃ οὖν
δ' ἀποσιόμην τὴν ἐκ τῆς μήτρας ὑγρότητα, καὶ τρίτῃ ἡδὴ τὸν
τῶ κνησάμην ἐν τῶν πόσων τῇ πλῆθει, εἰτ' ὁσμώμην εἰσδ-
μῶν αὐτῶν τῶν κειμένων κατὰ τὸν οἶκον ἐκάστου ὡς δὲ πάντων ὡσμῶν
τοῦ γάλακτος ἀπερόφου, ἐν ᾧ καὶ ἀνέκερράκεται ἅπαντες,
ἐναργῶς ὁρῶντες ὅπως Ἰπποκράτης ἐφίφητο ἰώων ἀνθρώπων.

Id est. Natura corporis partes fingens perficiensq; fecit ut ipse citra do-
strinam proprias actiones aggredierentur, cuius rei exactissimū aliquando feci-
mus periculum, hædum alendo, sed ita alendo, ut matrem quæ ipsum in utero
gestauerat nunquā uidisset. Quum enim grauidas capras dissecarem, dissecto-
rum quæstionibus quibus foetus in utero formationem speculantur promotus,
inuēni elegantem quendam hædum, quem à matre absolutum, ita pro meo
more abstuli, ut ipsam haudquaquā uideret. Atq; in domum quandam ubi mul-
tæ pelues erant, deposui, quarum aliæ uini, aliæ olei, aliæ mellis, aliæ lactis aut
alterius cuiuspiam humoris erant plene, aderantq; fructus non pauci tum ce-
reales, tum ab arboribus decerpti. Hunc itaq; hædum conspeximus, in primis
quidem pedibus incedentem, perinde ac si audiuiisset sibi incessus gratia crura
fuisse concessa, Dein excussit quam à matre contraxerat humiditatem, postea
pede latus scalpere, ac deinde singula uasa olfacere uidimus. Percepto itaq;
singulorum odore, lac tandem absorbit. Quibus uisis omnes exclamauimus
Hippocratem uere dixisse, animalium naturas esse indoctas. Cæterum ad huius
sententiæ uberiores intellectum faciunt, et alia quæ ibidem à Galeno scribun-
tur, quæ diligens lector accurata opera perlustrare potest. Hinc Plinius non
im merito lib. 11. cap. 2. naturæ miratur industriam, quam in culice animali mi-
nutissimo etiā exercuisse uidetur. Inquit enim, ubi tot sensus collocauit in culi-
ce sed

Nature in cu-
lice industria

ce? sed ubi uisum in eo prætendit, ubi gustatum applicuit? ubi odoratum in-
seruit, ubi uero truculentam illam & portione maximam uocem ingenerauit?
qua subtilitate pennas adnexuit, prælongauit pedum crura? disposuit ieiunā
caucam uti aluum, auidam sanguinis, potissimum humani, sitim accendit?
telum uero perfodiendo tergori quo spiculauit ingenio? &c. Plura si ea de re
scire cupis, lege quæ scribit Galenus lib. 1. de usu partium cap. 3.

III.

L Achrymæ, narium humiditas, sternutamen-
ta, aurium sordes, saliuæ oris excretio, spiri-
tus ingressus, exitus, oscitatio, tussis, singultus,
non eadem omnibus ratione accidunt.

Adhuc Hippocrates in paulo ante memorata sententia, nempe naturam
citra doctrinam omnia quæ ad sanitatem hominis conducunt operari, perstat.
Cum autem superiori sententia eas actiones, quæ in sanis tantum corporibus
perficit monstrasset, hic tam eas quæ in sanis quàm quæ in ægotis actiones ex-
ercet, recenset. Inter eas autem quæ natura primum in ægotis exercet actio-
nes Hippocrates lachrymas connumerat, quas nimirum ubi oculi inflammati-
one affecti fuerint natura excernit. Narium uero humiditas cum natura quæ
sunt in cerebro superuacua expellit, fieri solet, idq; tam in sanis quàm in ægris.
Pari ratione & sternutamentum, aurium sordes, saliuæq; oris excretio acci-
dunt. Oris tamen saliuæeductio sit tantum pro sputo quod ex thorace aut pul-
mone excernitur accipiatur, inter opera quæ in ægotantibus natura opera-
tur, connumerari debet. Spiritus porro sine aliquo impedimento ingressus et exi-
tus, hoc est, inspiratio & expiratio, inter actiones naturæ quæ in sanis opera-
tur, recenseri debent. Oscitatio uero fit ubi in musculis flutuosa humiditas uel
spiritus uaporosus contentus expellitur. Quemadmodum tussis ubi uia respi-
rationis expurgantur. Singultus autem dum ea quæ stomachum molestant edu-
cuntur. Quorum nimirum symptomatum causas si exactius scire desyderas le-
ge, quæ Galenus lib. de symptomatum causis scribit. Præterea quod aliqua
ex iam dictis ægris tantum accidunt, aliqua autem sanis, nonnulla utrisq; per
hæc uerba indicat Hippocrates, non eadem omnibus ratione. Quasi diceret
aliqua ex iam dictis in his qui secundum naturam se habent accidunt, nonnulla
in morbofis tantum affectibus, aliqua autem in utrisq;.

Lachrymæ.

Narium hu-
miditas.

Oscitatio.

Tussis.

Singultus.

Vrinæ secretio, utriusq; flatus, nutrimenti, spirationis, quæ in mulieribus fiunt, quibus quoq; quæ in uniuerso corpore accidunt, sudores, pruritus, pandiculationes, & quæcuncq; id genus alia, adduntur.

ἄφοδος.

Calui lapsus.

κνησμός.

Aph. 2. huius partis.

Pandiculatio.

σχορδονισμός.

Adhuc in enarrandis naturæ actionibus Hippocrates uersatur, recenset autem hoc loco eas præcipue quæ in sanis corporibus operatur, ac perficit, quarum certæ prima ἄφοδος, hoc est, ut Galenus interpretatur ἀπόκρυψις, id est, secretio urinæ. In ea enim excernenda mira naturæ providentia est, in hoc namq; creauit renes & urinarios meatus & alia, quemadmodum uideri licet, in libris de usu partium, & facultatibus naturalibus. Miranda quoq; in secretionem huius atq; alterius flatus, hoc est, eius qui fit per os ructum nominant, & eius qui per anum, naturæ est providentia. Quo loco equidem inexactissime Caluus φύσιν pro natura interpretatus est, cum Latinis flatum significet. Multa præterea naturæ sagacitas est circa nutrimentum & spirationem ut paulo ante diximus, & uberius docet Galenus in libris de naturalibus facultatibus, & respiratione, hic enim capita tantum illarum rerum enumerantur. Admirandæ porro naturæ actiones sunt quas in mulieribus exercet, primum in conceptione, dein in foetus retentione usq; ad tempus partus, ac postremū in partu etiam. Hinc Galenus lib. 3. de facultatibus naturalibus inter mira naturæ opera recenset illud quod uiuente foetu uteros ad ungucem conuiueat, mortuo uero statim aperiatur, quantum ad exitum sit ex usu. Cæterum prædictis naturæ actionibus adduntur & aliæ quæ non peculiaribus locis, sed uniuerso corpori ex æquo accidunt, ut sunt sudores, pruritus, & pandiculationes, nam & illæ per naturam citra omnem doctrinam fiunt. Est uero pruritus, quæ κνησμός Hippocrates uocat, cum quis scalpenti prurigine ardens, ungues prurientibus partibus admouet inijcitur. Id quod fecisse capram mox natam ex historia Galeni supra recitata satis constat. Pandiculationes autem diximus membrorum omniumq; partium corporis distensiones, schoρδονισμός Hippocrates nominauit. Distenduntur uero maxime à somno experrecti, utpote uaporantia excrementa in carnibus sentientes, tum ob congesti cibi concoctionem, tum ob huiusmodi motionum quietem. Atq; hoc etiam minimi quiq; pueri, ut ait

ut ait Galenus lib. 2. de symptomatum causis, habent, quamuis à nullo præceptore edocti, ut pandiculatione utantur, quippe natura ad huiusmodi motum excitat, usporantibus excrementis spiracula fabricans. Non aliter autem ab oscitatione differt pandiculatio, nisi quod hæc omnium musculorum symptoma sit, oscitatio uero eorum tantum, qui circa maxillas sunt. In fine additum est, et id genus quæcunq; alia, quasi diceret, iam dictis naturæ operibus & alia quæ id genus sunt, hoc est, quæ in uniuerso corpore accidunt, ut sunt insensilis euaporatio, & alia multa quorum catalogum in libris symptomatum Galeni offendentes, adduntur. Hippocrates enim, ut diximus summas tantum ac capita eorumdem attigit, ut his in memoriam reuocaret, quæ passim alibi scripta sunt.

V.

Anima hominis semper producit ad mortem usq; , si uero inflammetur simul cū morbo, & anima & corpus depascitur.

Per animam innatum nobis calorem intelligit Hippocrates, eo quod uita in eo haud aliter quàm in anima consistat. Hinc Galenus lib. 1. Aph. comment. 15. ait. οὐ γὰρ ἄλλο τι ἐστὶ ζῶον ἢ φύσις ἐστὶν, ἢ ὅτι κατὰ τὸν ἰσχυρὰ τοῦ λόγου. Id est. Neq; enim aliud quicquàm est natura animalium, præter hoc calidum, secundum Hippocratis opinionem. Producit autem calor nobis innatus ac fouetur alimentis, quæ certe huic proportionem ut respondeant oportet, adeo ut si hic multus sit, multa quoq; alimenta sint. Inde est quod alibi scribat. τὰ ἀναπόμωχα πλείστην ἔχει τὴν ἐμφύτην θερμότητα, πλείστης οὖν αἵται τροφῆς, εἰς ἃ μὴ δὲ σῶμα αἰσθάνεται. Id est. Qui crescunt plurimum habent calidi innati, plurimo igitur egent alimento, alioquin corpus absumitur. Proinde cum indies nobis alimenta offerantur, indies quoq; calorem innatum produci foueriq; ad mortem usq; , haud aliter quàm ignem ab oleo, necesse est. Hinc Galenus ubi supra inquit. οὐ γὰρ ἄλλο τι ἐστὶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐξ ἀρχῆς ζῶον, ὡς περὶ οὐδὲν αὐτοῖς ἀνέχον, ἢ μετὰ τὴν ἐξέλιξιν, ὅτι μὴ δὲ θερμὸν ὅτι δὲ ἐμφύτην, ὡς περὶ οὐδὲν ὁ λόγος ἐστὶν αὐτῷ, τοῖ γὰρ ὅτι πᾶν τῶν φυσικῶν ἔργων αἰτιον ἢ παροχον. Hoc est. Neq; enim aliud quicquàm animal ab initio afformauit, sicuti neq; rursus adauxit, aut usq; ad mortem enutrit, præterquàm iste calor innatus, de quo nunc habetur sermo. Hic enim est omnium ope

Anima.

1. Aph. 14.

COMMENT. IN HIPPOC.

rum naturalium causa. Porro si hunc simul cum morbo inflammari contingat, certum est et animam, hoc est, calorem innatum, et corpus depasci, id est. liquefieri et corrumpi. Quemadmodum enim ignis multus ea quæ per-
Calor innatus tingit ligna corrumpit et depascit, sic immodicus calor corpus. Depascitur
quibus extin- autem atque extinguitur calor innatus ab eo qui præter naturam auctus est in
guitur. corpore, haud aliter ac si quis lucernam parvam magno igni admouerit. Id
 quod Galenus cap. 1. lib. de usu anhelitus in hunc modum scribens confirmat. Calorem uitalem qui in corde existit Aristoteles foueri à sanguine pingui dicit, eodem sanè modo quo flamma nutritur ab oleo. Eiusdem autem extinctionem quemadmodum et flammæ, bifariam accidere ait. Sicut enim aut oleo absum-
Calui ineptis- pto, aut maiori flamma admota extinguitur, ita calor innatus aut ex indigen-
sima uersio. tia boni ac pinguis sanguinis, ut in tabidis, aut aquoso nimis, ut in hydropicis, aut ex accessu maioris caloris, ut in febricitatibus extinguitur. Ceterum Calui ineptissimam uersionem hic transilire non licet, hic enim sententiam hanc superiori connectens nescio quem sensum peperit, certe monstruosissimam et ab Hippocratis mente alienissimam, nam urinae secretionem; sudores, pandiculationes, et quæcunque superiori sententia dicta sunt in anima hominis gigni dixit. Accedit quod φέρβεται uerbum perperam pro nutrit uertit. Verba eius hæc. Si uero febricit cum morbo et anima nutrit. Quod quam alienum à genuina Hippocratis sententia sit, nemo est qui ex iam dictis non intelligat.

VI.

MOrbi connutriti, in senecta maturatione, dissolutione, ac raritate deficiunt.

Morbi connu- Per morbos connutritos Hippocrates hic diutinos, quique longo tempore
triti. hominem iam occuparunt intelligit, eos præcipue qui ex calidorum sunt genere, ut est dolor capitis, hemicrania, renum et articulorum morbi, et quicunque alij affectus calidi. Hos equidem in senecta quæ frigida est deficere Hippocrates docet, contraria enim contrariis curantur. Trifariam autem deficiunt, per maturationem primum, quam μετὰ σφοδρόν uocat. Per eandem uero intelligit quicquid commodæ rationem mediocremque temperiem inducere potest, similitudine accepta à fructibus quos tum maturos dicimus, ubi mediocritatem pertigerint. Dein per dissolutionem, id est, occultam diffinitionem, deficiunt, haud aliter quam ubi aliquando præter naturam tumores dissoluuntur, discussa eorundem longo tempore essentia. Per raritatem etiam corporis, quæ scilicet medici
Maturatione
quid.
Dissolutio.
 providentia

providentia fit, aut ubi ob tenuiorem corporis habitum, cutis meatus extenuantur morbi deficiunt. Et hæc quidem Galeni interpretatio est. Potest autem et aliter interpretari ut scilicet per senectam non simpliciter ultimam senectutem, quæ planè imbecillis ac frigida exsistit, sed eam quæ inter hanc et adolescentiam est, intelligamus. Ita in Præfagijs γερατέρας vocat Hippocrates non ultima senectute confectos, sed qui inter hanc et adolescentiam sunt. Testis Galenus qui eo loci ita inquit. Γερατέρας οὐχ ἀπλῶς οὗτοι γέροντας, ἀλλὰ πρᾶβλητικῶς ἢ συγκερικῶς ἢ ὁπωσὶν ἔθελον ὀνομάζειν ἀκρῶς ὄντων, ὥς πρὸς νέους. οἱ μὲν γὰρ ἡδὴ προήκοντες ἰκανῶς κατὰ τὴν ἱλικίαν, οὐδὲ ἔτι ἐνδὸς νοσήματός μᾶλλον τῶν νεωτέρων διασώζονται. οὗτοι δὲ μετὰ τὴν ἰσότητά των τε τῶν ἀκμαζόντων, οἱ περὶ εἰσιν οἰμεσσε πόλιοι τε καὶ ὠμογέροντες ὀνομαζόμενοι διασωζόμενοι ὄντων ἰδεῖν ἐνίοτε μᾶλλον τῶν ἀκμαζόντων. Id est. Seniores non simpliciter senes, sed in comparatione erga iuniores intelligi debent. Nam qui per ætatem nimium iam processerunt, ex nullo morbo magis quàm iuniores conualescunt. Sed qui inter hos et consistentes suo uigore interiacent, ut pote semicani canes, crudique senes nomine, conualescere uidere licet interdum magis, quàm qui consistent per ætatis uigorem. Et hoc est etiam quod alibi ait. Βράγχοι τὸ κόρυζα ἔτι σι σφόδρα περισβύτησιν οὐ πεπαινόνται. Id est. Raucedines et grauedines in ualde senibus coctionem non admittunt. In his itaque qui inter ultimam senectam et consistendi ætatem sunt, quoniam habitus corporis tum calidus et siccus est, exercitiumque in ea ætate multum est, plurimi morbi per maturationem, dissolutionem et raritatem deficiunt. Calor enim tam innatus quàm exercitijs excitatus frigidus crassosque humores concoquit, eosdemque per occultam spirationem dissoluit, perque cutis raritatem educit. Atque huc spectat quod in Aphorismis dixit. τῶν ἐπιληπτικῶν τοῖσι νέοισιν ἀπαλλαγὴν αὐ μεταβολὰς μάλιστα. ἢ ἱλικίᾳ τῶν χειρῶν καὶ τῶν βίων ποιέουσιν. Hoc est. Quicumque iuuenes morbo comitiali laborant, mutatione maxime ætatis et temporum et locorum et uictuum quoque liberantur.

VII.

Medicamenti uice est, contrarium esse & minime consentire morbo.

Docet hoc loco Hippocrates, cum contraria contrariorum sint remedia,

Alia interpretatio.

2. Præfag. 59.

γερατέρας

2. Aph. 407.

2. Aph. 450.

COMMENT. IN HIPPOC.

non solum medicum uerum etiam egrotantem morbo debere esse reluctantes
 & contrarium. id certe quod fiet si & aeger ipse quæ morbo contraria sunt fe-
 cerit. Hinc est quod in Epidemijs dixit. *ἡ ἐναντιότης τοῦ νοσήσαντος*
ἐννοεῖται μετὰ τὸν ἰατροῦ χρεῖ. Id est. Conuenit & egrotantem cum
 medico morbo reluctari. Id quod in Aphorismis etiam docuit inquit.
οὐ μόνον ἑαυτὸν πρᾶξιν τὰ δέοντα ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐννοεῖν
αἰετὰ, καὶ οὐ πρᾶξιν τὰς ἐξωθεν. Hoc est. Non solum seipsum
 præstare oportet oportuna facientem, sed & ægrum & assidentes & exte-
 riora. Sed quis hic Calui stoliditatem non rideat, qui hanc sententiam ita uertit.
 Medela morbis aduersatur. Nam quis est tam iners qui nesciat medicamentum
 morbo cui adhibetur aduersari? Neq; certe Hippocrates tam ridicula inculca-
 re uoluit, sed id unum docere conatus est, ut & medicus & aeger summo studio
 nitantur, quo morbum per contraria oppugnent, ita nimirum ut si calidus fue-
 rit frigidis, si uero frigidus calidis propulset, id enim si fecerim curatio om-
 nis recte procedet.

VIII.

FRigidum & auxiliatur, & occidit quæcunq; ex
 calido sunt.

Superioris sententiæ exemplum est, quo Hippocrates monet, ut medi-
 cus discat in quouis morbo contrarium adhibere. Nam quemadmodum frigi-
 dum morbis scilicet frigidis auxiliatur, hoc est, suppetias fert, ac solum mini-
 strat, quo diutius perscuerent ac minus cessent, & calidos planè occidit, id est,
 oppugnat, ita calidum calidos morbos fouet, frigidos uero propulsat. Id quod
 ad reliqua omnia accommodare licebit. Tam diligens est passim Hippocra-
 tes in edocendo uulgato hoc medicorum axiomate, contraria contrarijs curan-
 tur. Porro Calui ultimam huius sententiæ partem cum subsequenti connectit,
 at quàm belle iam explicabimus.

IX.

IRacundia reuellit calidum & humidum ad cor,
 pulmonem & caput. Lætitia uero ipsdem cor
 liberat.

Aenigmaticam planè hanc sententiam unica dictio *ἑαυτὰ* facit, quam si
 dempse

dempseris facile eandem intelliges. Legenda autem in hunc modum erit.
 ὁ θυμὸς ἢ ἀναπῶν εἰς καρδίαν ἢ πνεύμονα καὶ εἰς κεφαλὴν τὰ θερμὰ
 καὶ ὑγρὰ ἔστω. Secundum quam lectionem et nos Hippocratem interpreta=
 ti sumus. Quod autem iracundia reuellat calidum ex locis quæ circa iecur sunt
 ad cor, ex iræ definitione quam Galenus libro de morborum causis tradit satis
 constat sic inquit. θυμὸς ζέσσις τις ὦν τοῦ πᾶσι τὴν καρδίαν θερμῶν.
 Id est. ira caloris qui circa cor est, feruor quidam existit. Hinc est quod Aristo=
 teles Sect. 27. Proble. 3. ita scribat. ὅτι τὶ ἐν μὲν τοῖς θυμοῖς εἰς τὸ ἐν=
 τὸς ἀθροίζονται τὰ θερμὰ, ἀσθενεῖς καὶ παρρηλέοι; ἢ οὐκ εἰς τὸ
 κατὰ τὸν τόπον, ἀλλὰ τοῖς μὲν ὀργιζομένοις πᾶσι τὴν καρδίαν. Αἱ δὲ
 καὶ παρρητικοὶ καὶ ἐν ἐρυθρίματι τὸ πνεῦμα τὸς πλῆρεις. Id est. Cur ho=
 mines cum excandescunt calore scilicet introrsum collectio feruidi audacesq;
 redduntur? an non quod in eundem locum calor se colligat, sed homini irascen=
 ti cor calore circumfusum effervet, ex quo audax, rubicundus, spirabundusq;
 efficitur. Deniq; quod irascēti calor et humidum ad cor reuellantur, inditio est
 quod tum pulsus cordis atq; omnium arteriarum sit maior atq; uehementior.
 Sed quod ad caput irascēti feratur calidum et humidum argumento est, quod
 oculi tum faciesq; tota rubescant, adeo ut si eadem tetigeris euidenter calida
 esse senties. Plane contrarium accidit in letitia, nam tunc omnia iam dicta cor
 relinquunt, exterioraq; petunt. Vtilis porrò hæc sententia est, ut sciamus ani=
 mi affectibus commodè uti, iracundia præsertim et letitia. Utendum autem ira=
 cundia interdum in morbis frigidis, præcipue ubi cerebri ac capitis constitu=
 tio satis frigida fuerit. Fugienda uero erit cum corporis totius temperamen=
 tum calidum fuerit, præcipue quando cor aut caput innato aut acquisito calo=
 re feruent. Caluus profecto hanc sententiam cum præcedenti coniungens, pla=
 nè obscurauit, alienumq; sensum inuexit, quæ nec ipse quidē intellexit. Verba
 eius hæc sunt. Quæ calore proficiunt ea uehementia iracundiaq; cor pulmo=
 nemq; uellicant, ad se se trahunt, caloremq; et humiditatem in caput reuo=
 cant. Vbi uides Caluum planè contrario sensu id calori tribuere, quod Hippo=
 crates iracundia, hic enim iracundiam calorem ad cor reuellere asserit, et nō
 calorem iracundiam. Tantus ubiq; Hippocratis interpres esse solet Caluus.

Ira quid.

Animi affecti
bus commodè
utendum.Caluus hanc
cinatur.

X.

Labor articulis & carnibus, cibis uero ac som=
 nus uisceribus prodest.

B 3

COMMENT. IN HIPPOC.

Labor: Per laborem, ut sepius iam annotauimus, Hippocrates uehementem motum, quem exercitium uocant, intelligit, quod nimirum hoc loco articulis & carnibus prodesse scribit. Id quod Galenus lib. 1. de tuenda uale. confirmat in eum modum scribens. ὡς τῶν γυμνασίων καὶ εὐμὴ τῶν ὁρῶν τοῖς ἐγγί-
νεται τῆς θερμότητος ἀναζωοπνεύμενοις αὐτῶν, καὶ τῆς περὶ
ἀλλήλων τῶν σωματῶν πρᾶξις ἐως σκληρότητος τε πινὸς καὶ θυ-
ωαδείας ἐγγιγόμενος. Id est. Exercitationibus firmatas quædam mem-

Paulus.bris accedit, quum & naturalis ipse calor accenditur, & ex partium inter se attritu, duritia quædam indolentiaq; comparatur. Et Paulus lib. 1. cap. 10. Exercitationes instrumentales partes præparant, ut & affectionibus potenter resistent, & ad actiones reddantur fortiores. Porro quemadmodum Labor articulis & carnibus, ita cibus & somnus uisceribus prodest. Nam perinde ut exercitium circa instrumentarias exteriores q; corporis partes calorem excitat, ita cibus & somnus eundem ad interiora reuocant, faciuntq; ut illic cibos melius concoquat, unde posthac exactius uiscera nutriri contingit. Ex quo iterum prandio co-
medendum. clucescit error eorum, qui minus in cœna quàm prandio comedendum suadent. De qua re & supra multa diximus. Caluus sententiam hanc ineptissime ita uertit. Cibum carni articulisq; labor est, somnus uisceribus. Nam quo pacto cibus carnibus & articulis sit labor non uideo, uisceribus equidem in quibus conficitur labor esse posset, quamuis id hoc loco non doceat Hippocrates. Multo certe minus somnus uiscerum labor dici potest. Verum solet homo hic omnia pro libitu sine omni delectu effutire.

XI.

Meditatio seu cura hominibus animi est exercitium.

ἐπιπαιεσις Vbi nos exercitium uertimus, hic Hippocrates ἐπιπαιεσις habet, quæ sanè dictio & si alias de ambulationem significet, hoc tamen loco, Galeno teste, γυμνάσιον, hoc est, exercitium denotat. Proinde præscripta sententia id innuere uult Hippocrates. Quemadmodum labor corporis exercitium est, ita cura & meditatio animi. Tum autem maxime hoc genere exercitij animum exercere conuenit, cum Lethargus aut mentis stupor hominem occupauit, atq; adeo ratio atq; memoria ipsa leduntur, nam hoc ipsum planè contrariū animo habitum inducit, torpentem enim iam subinde animum, excitat. Caluus iterū inepte

Calui indocta versio.

inepte sententiam hanc ita interpretatus est. Peruagatio animi cura hominibus. Lapsus autem ob unius ὁριζωντος uocabuli genuinae significationis ignorantiam, quod si pro exercitio transulisset omnem reprehensionem euitasset.

XII

Sanguis uulneribus emanat, succurrendum igitur ut uacuum impleatur.

Cum in omni uulnere sanguinis haud modica copia profluat, docet hac sententia quo pacto huic symptowmati succurrendum sit Hippocrates, nempe per ea quae uacua impleant. Vacua uero impleri trifariam licebit. Primum per medicamentare refrigerantia et adstringentia. Hinc est quod in Aphorismis scribat - ἐν ταυτέῳ ὅ ἂν ᾖ τὸ δυνάμει ἡσυχάζειν ὁκόθεν αἷμα ὀρράγει μέρει. Id est. In his frigido utendum est unde fluit sanguis, aut fluxurus est. Secundo per figuram quae sanguinem ad contraria fluere facit. Tertio per uictum restaurantem sanguinem eum qui emanauit. De qua re plura Galenus lib. 3. the. meih. Animaduertendum uero quod quamuis Hippocrates τρώματα, hoc est, ut nos uertimus, uulnera uocare soleat omnem noxam uehementem extrinsecus corpori accidentem, sine etiam uulnere, Galeno teste, hic tamen de ea tantum noxa quae cum uulnere est intellexisse uidetur. Ceterum Caluus perperam sententiam hanc ita interpretatur. Sanguis ad uulnera concurrit, cui opitulaberis si uacua compleas. Sanguinis namq; boni praecipue, concursus ad uulnera impediri non debet, cum hic Galeno lib. 3. de curandis morbis referente, generandae carnis materia sit. Sed neq; Hippocrati sermo est de sanguinis concursu ad uulnera, sed potius de sanguine qui ex uulneribus profluit, neq; ἐν τρώματι, sed ἐν τοῖσι τρώμασι Hippocrates ait.

XIII.

Slauris doleat, lana circa digitum conuoluta calidam unctionem instilla, dein lanam manus uolae imponens, auri superpone donec tibi quid exisse uideatur, postea in igne projicito, deceptio.

Auriū dolori hoc loco mederi Hippocrates docet, neq; id temere, nisi enim medicamentis tempestiue succurratur, cerebro quidem ad consensum perducto plures interficit. Hinc in Praesagijs scribit - ὥς ἂν ἂν ὅς ἐστιν ὁ δύνει πύρε-

Vacua trifaria implentur.

τρώματα

Calui erronea interpretatio.

COMMENT. IN HIPPOC.

1. Præfag. 15

Quæ auribus
adhibentur ca-
lida sint.

5. Aph. 22

1. Præfag. 45

5. Aph. 11

τὸ ξυμμεχρῖ τε καὶ ἰχυρὸν λεγόν, κίνδυνος ἔστι πρὸς θάνατον. Id est, Auris dolor acutus cum febre non inter-
mittente uehementiq; graue periculum minatur, nam et mentem turbat, et ho-
minem rapit. Proinde ut tempestiue Medicus huic dolori mederi possit, præ-
scribit modum ac formam Hippocrates, qua obseruata medicamentum commo-
de adhibeat. Primum namq; lanam circa digitum, indicem nimirum, aut alium
quendam conuolutam, oleo aut alia quadam pinguedine esse madefaciendam
docet, ut hac scilicet ratione oleum in aurem instillari possit. Debet autem id
ipsum esse calidum, non quidem uehementer, sed mediocriter, adeo ut iam te-
porem ueluti contraxerit. Id quod Galenus etiam libro tertio de compositione
medicaminum per singulas corporis partes, quem Barbari Miamir uocant, ca-
pite secundo confirmat inquit, ἐν δὲ τῇ αὐρῇ ὅτι πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις ἐν-
δοῦναι τοῖς ὤσι θερμὸν εἶναι καὶ μετρίως. Id est. Manifestum est q
omne quod auribus offertur mediocriter esse cadidum oporteat. Calidum uero
ideo esse oportet, quod hoc ipsum, teste Hippocrate, ἀνώδυνον sit. Qualia
autem esse conueniat ea quæ in aurium instillari doloribus debent, Galenus lo-
co iam citato exquisitissime edocuit. Oportet uero non semel aut bis, sed ite-
rum atq; iterum instillare, donec quid extra auditoriū meatum effluat, id quod
lana tandem abstergendum erit. Et hoc facere Galenus quoq; ubi supra monet
dicens. ὅταν ἀποδύνηται τι κατὰ τὸν ἀκροστικὸν πόρον βυεχῶς ἐγ-
χεῖν ἑλαφρὸν προσήκει ἐκκλύζοντας αὐτὴν καὶ λίαν εἰς μαλακοῦ ποσὶ
γίζοντας καὶ αὐτὴς ἐγχεόντας. Id est. Vbi aliquid in auditorio meatu con-
tinetur, assidue instillare oleum conuenit, eluentes hunc et per lanam mollem
abstergentes et iterum instillantes. Atq; hinc est quod Hippocrates præcipit
lanam manus uole imponendam esse, qua scilicet abstergat id quod ex aure e-
greditur, hanc nimirum auri superponendo. Quod autem ex aure egressum id
cum lana qua id ipsum abstersimus in ignem proijciendum est, ut uidelicet odo-
rem eius experiri liceat. Si enim grauter olet pessimum profecto est. Hinc in
Præfagijs ait, ὅτι ἐν πύον αἰσιν λευκὸν τε εἶναι καὶ ὀμαλὸν καὶ λεῖον
καὶ ἄρ' ἡκιστα δυσώδης. ὅτι ἐν αὐτίον τουτέον κακίστην. Pius illud
optimum est quod album et leue est et haud quaquàm foetet, quod uero ab
hoc uariatur pessimum. Quod idem et in tabidorum spuito facere in Aphorif-
mis præcepit Hippocrates inquit, τοῖς ἐν τῷ πύον φέσιον ἐνὸς χρο-
μῆνοςιν, ἢ ὅτι πύον αἰσιν ὅτι ἀνὰ τὸν ὄσιν βαρὺ ὅτι ἡδὲ τὸ ἀνὰ τὸν
καὶ

καὶ ἐπιχέουσιν δυνάσμεν. Hoc est. Quicumq; à tabe molestantur si
 sputum quod extussunt graue olet iniectum carbonibus letale. Porro, quod
 in fine adijcitur, ἀπάτη, id est, deceptio, in eo certe interpretando, et ex
 plicando nimium sudarunt interpretes. Sed quantum ipse iudicare possum ali-
 quid hic desideratur quod perfectam orationem facere debeat. Erit tamen
 procul dubio eius particula hic sensus. Si remedia praedicta quae auri dolenti
 adhibita sunt nihil commodi aegro attulerint, dolorq; perseuerauerit, tunc de-
 cipere sensum per medicamenta stupefactoria, sensumq; obtundentia qualia
 sunt opium, mandragora et hyosciamus conuenit, id quod et in colico dolore
 facere solemus. Hoc genus certe remedij merito Hippocrates deceptionem no-
 minauit. Ita autem faciendum esse in uehementi aurium dolore Galenus loco
 paulo ante citato capite tertio monet in hunc modum scribens. Βία λοιμῶν
 ἢ ἐπὶ ὀδυνῇ ἀναγκάσθων ἐπὶ χεῖρσιν καὶ τοῖς νεύροις καὶ αἰσθητικῇ
 ὡς πρὸς καὶ τοῖς ὠτὶ κώλῳ καὶ νεφροῖς καὶ ὅλῳς ἀπαντὶ πείχοντι
 μοεῖω σφοδρῶς ἀλγύουσιν. Id est, Vrgente dolore necesse est, ut sen-
 sum obtundentibus stupefacientibusq; utamur, haud aliter quam in ijs qui co-
 lum, aut renes, aut in uniuersum aliam quampiam partem dolent uehementer.
 Partem hanc ultimam Caluus, utpote non intellectam, conuiuentibus oculis
 transfiliuit.

Quando stu-
 pefacientibus
 utendum.

Calui ne-
 gligentia

XIII.

Lingua humorum indicat serum, croceæ enim
 linguae biliosæ, biliosum autem a pingui, ru-
 beæ a sanguine, nigrae a bile atra, aridæ a fuliginosa
 ulatione, atq; uteri parte, albæ uero a pituita.

Quod Hippocrates οὔρον, hoc nos humorum serum diximus, solet enim
 Hippocrates hoc nomine non tantum urinam quam quotidie excernimus, sed
 etiam humorum serum, Græcis οὔρον. ἢ ἰχῶς dicitur, significare. Huius au-
 tem in corpore redundantiam ex lingua cognoscendam esse hoc loco Hippo-
 crates docet. Croceæ enim si fuerit biliosum in corpore abundare serum por-
 tendit, ueluti si rubra existat sanguinis, si autem nigra atræ bilis serum redun-
 dare indicat. Lingua namq; magnas uenas habens, essentiaq; laxa ac spongiæ in-
 star existens, prompte serosos humores imbibit, ab iisdemq; tanquam lana tin-
 gatur. Atq; interim biliosi etiam seri generationem obiter Hippocrates in fi-

οὔρον

Pingue nuat, à pingui hoc ipsum generari dicens. Per pingue uero intellige etiam quod dulce et suauē existit ijs qui secundum naturam se habent. Ists enim et pingua et dulcia, quæq; nulla forti qualitate prædita sunt cum uoluptate assu-
Bilis genera- muntur. Quod autem bilis generatio fiat à pingui testatur Galenus quoq;
tio à pingui. qui libro secundo de Crisibus capite duodecimo sic scribit, ὅσοι μὲν οὖν ὄσι-
 λι παρόν τε καὶ κοῦφοι ἐν αἵματι ξανθὴν χολὴν γίνεσθαι, ὅτι παχὺ δὲ καὶ ὀϊον ἔνδον, ὅταν ἀμέσως θερμανθῇ ὁ ζικμαθῇ, μέλαινα γίνεται. Id est. Quicquid igitur pingue et tenue in sanguine est, fit flaua bilis, crassum uero ac ueluti fex quando immodice calefactum exaruerit atra. Et lib. 2. de na-
 turalib. facultatibus. κατὰ τὴν τοῦ αἵματος γένεσιν ὅσον ἂν ἰκανῶς παχὺ καὶ γῶδες ἐκ τῆς τῶν σπένων φύσεως ἐμπερόμυθον τῇ φοφῇ μὴ δέξιται καλῶς τὴν ἐκ τῆς φύσεως θερμασίαν ἀλλοίωσιν, ὅπως ἑαυτὴν ἔλκει ὅτι. ὅτι ὁ πῦρ, ὡς ἂν τις εἴποι, καὶ συγκα-
 θῇ τῇ φοφῇ ἐκ ἂν ὅτι ὅτι θερμότερον ἐν αὐτῇ καὶ γλυκύτατον, ὀϊον τότε μέλι καὶ ἡ πιμελὴ ξανθὴν γλόμενον χολὴν, ὅτι τῶν χολο-
 ὄχων ὀνομαζομένων ἀγγείων ἐκκαθίρεται. Hoc est. In sanguine generando quicquid abunde crassum et terrenum ex ciborum natura in nutri-
 mento fertur, nec commode à naturali calore alteratur, id lien ad se trahit. Quod uero assum ut sic dicam,ustumq; nutrimenti est, fuerit sanè hoc calidissi-
 mum in eo ac dulcissimum, qualia sunt, tum mel, tum adeps, id cum flaua bilis fa-
 cta est, per fellis uocata uasa expurgatur. Solius autem biliosi humoris genera-
 tionem retulit, antiquam obseruans breuitatem, ut insinueret et reliquorum humorum generationem, contra Erasistratum, esse Medico perscrutandam. De quare apud Galenum libro iam citato plura offendes. Quid multis? cum humorem superabundantem, Galeno teste, ex colore liceat coniectare, color enim similis efflorescit humoribus, certum est rubeam linguam non nisi à san-
 guine fieri, quemadmodum nigram ab atra bile. Atqui lingue aride, hoc est, uehementer siccae fiunt à fuliginosis ustionibus, quas febris sanguinem adurens excitat. Fiunt et huiusmodi lingue ubi uterus inflammatione afficitur, nam tum febres calidissimæ simul corpus inuadunt. Perinde autem ut ab atra bile nigra efficitur lingua, ita à pituita, alba. Hæc autem omnia ueritatem habent, ubi lingua aduentitio colore ciborum aut potus non fuerit infecta, nam tunc semper aut prædictos humores in uniuerso corpore abundare, aut in uentri-
 culo saltem contineri, aut febre ardente infestari significabunt.

Vrina

XV.

VRina concolor cibo & potioni, talisq; existit qualis intus est humidi colliquatio.

Coloris urinae causas hic nonnullas aperit Hippocrates, tresq; praecipue affert. Vnam esse inquit cibos corpori oblatos, mox namq; ubi hi non recte transmutantur consiciunturq; in corpore, aut non probe in sanguinem mutantur, similem sibi urinam faciunt. Id quod etiam fieri solet, ubi peregrino colore infecta cibaria, aut medicamenta nonnulla deuoramus, nam plerunq; tali colore infectam tinctamq; urinam cernimus. Ita Rhabarbaro accepto mox in urina eius apparet color. Altera causa cur infici urinam contingit, eaq; omnium praecipua, potio est. Si enim aquam aut uinum album sufficienter hauserimus, alba et aquosa urina apparebit. Sin crassum et nigrum, crassior nigriorq; urina erit, quemadmodum flaua ubi uinum uetus flauumq; biberimus. Et haec duae sunt causae quae extrinsecus corpori accidentes, urinae colorem uariant. Proinde cum tam leui occasione urinam mutari contingat, quid est cur hodie uulgi Medicorum simplicitate rusticorum tam misere abutatur, ut mox inspecto lotio, tanquam ex tripode nescio quae portenta uaticinentur. Vellem omnes ex aequo Medicos hoc sordidissimo quaestu abstinere, cum circulatori magis quam Medico hoc pacto uulgi simplicitate abuti conueniat. Nemo tamen arbitretur me in uniuersum lotij inspectionem damnare, id enim cum Hippocratis decretis pugnaret, sed abusum tantum ablatum iri desydero. Tertia causa cur urinae color mutetur, est colliquatio eorum quae in corpore existunt. Hinc est quod Hippocrates dicat. Urina talis existit qualis est humorum qui intus sunt colliquatio. Colliquescentibus enim humidis in corpore partibus, pinguedine, adipe, et similibus, mox et in urina pinguedo supernatat. Hinc in praesagijs dixit καὶ τὰς λιπαρότητας αὐτὰς ἀνω ἐπισκευάσας ἀραιχνοειδέας μέμφεσθαι, ξωτήξεως ὅς σημαῖα. Id est. Neq; leuiter terrere nos debet urina, cui pinguedo telis araneorum similis innatat, quippe quae hominem tabe consumi significat. Colliquesiunt etiam interdum solidae corporis partes, et tum urina eandem colorem ostendit, non autem colorem tantum, sed nunquam etiam substantiam. Et id est quod in Aphorismis scribit. ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρῇ παχέϊ ἔοντι πιτυρώδεα συνεξορρέειται, ταυτέοισιν ἡ κύστις ἰσχυρίζεται. Id est. Quibus in urina crassa surfurca quaedam simul exeunt, his

Causa coloris urinae.

Inspectione lotij abutuntur nostri seculi Medici.

1. Praesag. 39

4. Aph. 77

COMMENT. IN HIPPOC.

4. Aph. 76 uestica scabie laborat. Et iterum. ὁκόσοι σπέρ τῃ δ' οὐρὰ παχέϊ ἰόντι σαρ-
κία σπικρὰ ἢ ὥς τὸν τῖχον συνεξέρχονται, τούτοις ἀπὸ τῶν νε-
φρῶν ἐκκρίνεται. Hoc est. Quibus in urina crassa existente caruncula par-
ua exeūt, his à renibus excernitur. Eodem modo squamulae in urina uesticae ex
ulcerationem subesse monstrant. Proinde rectissime Hippocrates urinam colli-
quationem humorum quae intus sunt indicare dixit. Caluus ultimam hanc
partem non intelligens, cum sequenti sententia eandem temere coniunxit.

Caluus
notatur

XVI.

Lingua sibi dominantibus concolor, ideo hac
humores cognoscimus.

Quod supra dictum est, hic alijs uerbis repetit, ait autem linguam concolo-
rem esse γλῶσσοις, hoc est ut Galenus interpretatur, humoribus linguam
tangentibus, uel in ea abundantibus, uel dominantibus, siue ex uentriculo sur-
sum ferantur, siue linguae immersi fuerint. Est autem proprie γλῶσσις, prae-
sidentia, praefectura, seu imperium, à uerbo γλῶσσῳ quod impero quoq; si-
gnificat. Vfus uero est hoc loco dictione γλῶσσις metaphoricῶς, perinde
enim ut rem aliquam occupans ac possidens huic praesidere dicitur, ita etiam
humores linguam occupantes huic praesidere aut dominari dicuntur. Hoc au-
tem in linguam dominium γλῶσσοις uocat. Caluus γλῶσσοις non satis re-
cte propinatis transtulit, nec enim ad ea tantum quae propinantur et linguam
tangunt dictio referri debet, sed ad ea etiam quae ex uentriculo sursum ferun-
tur, et ex utero ascendunt. Proinde, quia lingua concolor est ijs quae sursum
feruntur ex uentriculo, hisq; quae per uenas illuc ueniunt illiq; immerguntur,
et his quae foris eam inficiunt, hinc fit ut per hanc humores cognoscamus,
adeoq; si crocea fuerit biliosos in ea humores abundare atq; huic praesidere
eosdemq; in uniuerso etiam corpore redundare significat, quemadmodum si
alba fuerit pituitosos. Caluus inepte ad succos quos deuoramus eorundemq;
sapores ultimam hanc sententiae partem retulit, cum Hippocrates de succis hu-
moribusq; qui in corpore existunt loquatur.

γλῶσσοις

Calui impro-
pria interpre-
tatio.

Calui inepta
uersio.

XVII.

Si falsae carnes gustanti apparuerint, superabun-
dantiae signum.

Non

Non solum linguae colorem superabundantes in corpore humores Hippocrates indicare docet, uerum etiam gustum. Nam amarum habentibus in lingua humorem, omnia amara apparent, & si quæ gustent dulcissima sint. Eodem modo salsa uidentur omnia ijs quibus salso humore infecta lingua existit. Proinde sanguine in corpore abundante, quæ deuorantur dulcia, flaua bile amara, atra autem acida, & pituita salsa uidentur. Quare recte ab Hippocrate dictum est, si carnes gustanti apparuerint salæ, signum superabundantiæ scilicet humoris salsi existit. Solet tamen nonnunquam mixtus linguae apparere gustus, ita ut simul aliquid gustanti esse uideatur salsum & amarum, id quod fieri solet, ubi cibus uehementi qualitate præditus est, adeo ut non tantum ex humore in lingua existente quæ gustantur, salsa esse uideantur, sed etiam à cibi uehementi qualitate, amara.

Gustus redundantiæ signū.

XVIII.

SI mammarum papillæ & rubeum circa easdem croceum sit, morbosum uas est.

Consensum uteri cum mammis hac sententia ostendit Hippocrates. Communes enim quædam uenæ sunt mammis & utero, ideoque si papillæ mammarum crocæ fuerint, rubeumque quod circa papillas est croceum quoque fuerit, certum est uas, hoc est, uterum, esse morbosum. Nam simul cum utero ob consensum mammae quoque afficiuntur. Frequenter autem in Aphorismis eius consensus mentio fit. Primum dum inquit. Mulieri utero gerenti si mammae graciles repente fiant, abortit. Et iterum, Mulieri utero gerenti si altera mamma gracilis fiat, geminos habenti, alterum abortit. Et rursus. Si mulier quæ neque grauida est, neque peperit lac habet, huic menstrua defecerunt. Iterum, Mulieri si uelis menstrua cohibere, cucurbitulam quam maximam ad mammas appone. Quid multis? nihil ijs atque prædicta sententia aliud quam uteri cum mammis communitatem insinuare uoluit Hippocrates.

Consensus uteri cum mammis.

5. Aph. 37

XIX.

Sordes hominibus in auribus dulces mortales, amaræ uero non.

Docet hoc loco Hippocrates quod ex partium redundantibus earundem affectus dignosci queant, idque sordium quæ in auribus sunt exemplo. Quemadmodum autem ex alui excrementis intestinorum affectus deprehendimus, ex urina

Ex partium redundantibus affectus cognosci possunt.

COMMENT. IN HIPPOC.

ita uero iocinoris, sic ex ijs quæ auribus egrediuntur cerebri. Si itaq; sordes atrium dulces apparuerint gustanti cerebri colliquationem portendunt. Si autem amaræ nequaquam, cerebrum nanq; tum secundum naturam sese habere indicant. Non est tamen quod Medico gustandas sordes Hippocrates præcipiat, abominandum enim ac detestandum planè esse decretum, sed egro id faciendum esse suadet.

XX.

In diuturnis morbis terram mutare utile.

Quibus in
morbis terra
demutanda.

Elegantissima atq; breuissima hæc est sententia, medicis alto recondenda pectore, in diuturnis morbis terram esse mutandam docens. Non autem temere dicit diuturnis, in recens nanq; cœptis id Hippocratis decretum locum non habet. Nisi enim quis spiam medicamentorum uim prius expertus fuerit, eaq; nihil profuisse cognouerit, ad terræ mutationem perueniendum non erit. Proinde errant uehementer Medici qui iam primum firmè cœpto morbo thermas aut aliam terræ mutationem præscribunt, cum iuxta Hippocratis consilium, prolixioribus id ipsum conueniat morbis. Vtilis itaq; est terræ mutatio diuturnis morbis, siue quis nauigans, siue curru aut equo uelut, siue pedester in aliam nam terram deuenit, maxime ubi in ambientem contrarium delatus fuerit. Contrarium uoco qui non solum regioni egrotantis, sed qui morbo etiam pugnatur, adeo ut si is siccus fuerit in humidiorē aërem transferatur. Si uero humidior, in sicciorem. Ita Galenus libro quinto de curandis morbis capite duodecimo pulmonis ulcere affectos ad Tabias proficisci persuasit. Plinius quoq; libro tricesimo primo capite sexto scribit olim quosdam phthisi affectos in Aegyptum nauigasse.

XXI.

Cibi imbecilliores momentaneam uitam habent.

Cibi imbecilliores.

Per cibos imbecilliores intelligit eos, qui modice corpus nutriunt, quemadmodum sunt olera. Hinc Cornelius Celsus lib. 2. capite 17. scribit imbecillissimam materiam esse omne olus, et quicquid in cauliculo nascitur, qualis est cucurbita, cucumis etc. Cibi uero huiusmodi uitam momentaneam habent, hoc est, statim ex corpore uacuantur, paruoq; tempore durantem in corpore substantiam habent. Vel faciunt ut hi qui iisdem utuntur sint breuis uitæ, id enim est ὀλιγοζώνιος. Calum non satis recte ὀλιγοζώνιον βιώτων ἔχει πατρὸς nutrimentum uertit.

Calui negligentia.

IN defluxibus ad coxam uenas quæ post aures sunt secare conuenit.

Vbi nos uertimus in defluxibus ad coxam, hic Hippocrates habet κέδματα των. Sunt enim κέδματα Hippocrati Galeno tradente, τὰ εἰς τὰ σκέλη κατὰ σκήλη τὰ ρεύματα, ἢ μάλιστα γ' αὐτῶν τὰ εἰς τὴν πρῶτην διάρθεωσιν ἢ πρὸς τὴν κατ' ἰχίον. Id est, defluxus ad crura decumbentes, maxime illic ubi est prima articulatio, quæ circa coxam existit. In libro autem quem de expositione antiquarum dictionum Hippocrates scripsit, περὶ κέδμάτων ita tradit. κέδματα φησὶ τὰς ἐκ ρεύματος χροῖους διαθέσεις ἢ τοὶ ποδὶ τὰ ἄρθρα σύμπαντα, ἢ δ' αὖτε ποδὶ τὰ κατ' ἰχίον. Hoc est, κέδματα Hippocrates uocat omnes qui ex defluxu sunt circa articulos diutinos affectus, præcipue qui circa coxam fiunt. In his itaque defluxibus secandas esse uenas, quæ post aures sunt, docet. Sunt uero harum tres numero, quarum una reliquis magis apparet, et hæc præ cæteris etiam secari solet. Scribit autem idem Hippocrates in libro de aëre, aquis et locis, hoc genus morbi Scythiis præcipue ob continuam equitationem accidere, et hunc in modum curari, ut scilicet per uenarum aurium sectionem defluxus humorum ad coxas intercipiatur. Verba Hippocratis hæc sunt. καὶ οὗτος δὲ πάθος ὡς μοι δοκεῖ εἰργασθαι φάσω ὡς τ' ἰππασίης αὐτέης κέδματα λαμβάνει ἅτα ἀεὶ κρέμα μέρων ἀπὸ τῶν ἰππων τοῖς ποσὶν. ἐπειτὰ ἀποχωλοῦνται ἢ ἔλκονται τὰ ἰχία οἱ ἐν σφόδρα νοσήσασιν. ἰώνται δὲ σφᾶς αὐτῶν ἰόσθαι τοιόδε. ὁ κόταν ἀρχεται ἢ νοῦσος ὅποθεν τοῦ ὡς ἐκάτερα φλέβα τάμνησιν. Id est. Hunc quidem affectum, ut mihi uidetur accidere dicam, ob equitationem nimirum ipsam defluxus coxas occupat, pedibus semper ab equis pendentibus, claudicant autem coxæ ac contrahuntur ubi uehementer utique egrotauerint. Curant autem ipsas hoc modo. Cum morbus incæpit utramque uenam, quæ secundum aures est secant etc. Nam quæ sequuntur atque præcedunt non parum ad eius sententiæ intellectum cōferre uidentur. Præterea animaduertendum quod ubi reliqua exemplaria habent. ἐπὶ τοῖς ποσὶν hic nos Galenum secuti περὶ τὰ ὡς τὰ scripsimus. Nam uenæ quæ in auribus sunt parue admodum et uix conspicuæ existunt, ob id etiā secari nequeunt.

κέδματα

Venæ post aures tres numero.

Venus morbis qui ex pituita procreantur utilis.

Paulus.

Inter cetera Veneris commoda & hoc unum est quod morbis quos pituita conflavit magnopere conducit. Id quod & Paulus Aegineta lib. 1. cap. 35. in hunc modum scribens confirmat. Ac neq; Venus utilitate caret, utpote quæ plenitudinem uacuat, corpus auctum, leue, uirile reddit. Et quod ad animum pertinet, rationis uim impeditam soluit, ingentes iras remittit, idcirco melancholico aptissimum remedium est, si quicquàm aliud. Reducit autem ad modum destiam, uel alio quouis modo insanientes, atq; morbis quos pituita conflavit, magnopere conducit. Rationem Aristoteles Sect. 1. Problem. 5. hanc tradit. διὰ τὴν, inquit, συμφέρεται πρὸς τὰ ἀπὸ φλέγματος νοσήματα λαγνεία; ἢ ὅτι ὁ πῦρ πῶς ποτὶ τὸν ὕδατος ὡς πρὸς ἀπόκρυσιν, ὅτι φύσει ὁμοίον φλέγματι, ὥς τε ἀφαιροῦσα πολὺ φλέγμα τῶνδε ὡφελεῖ ἢ σωσσίᾳ. Id est Cur uenus morbis qui à pituita contrahuntur, utilis est? An q; semen genitale excrementi cuiusdam detractio est, ideo naturam præ se fert pituitæ. Quod igitur multum pituitæ concubitus detrahit, ideo iuuare potest. Et iterum Sect. 4. Problem. 17. Ἀλλὰ τὴν ἢ λαγνείαν πρὸς νοσήματα ἐνία τῶν ἀπὸ φλέγματος τὸς συμφέρεται; ἢ ὅτι ποτὶ τὸν ὕδατος ὡς πρὸς ἐξοδόν, ὥς τε συνεκρίνετο ποτὶ τὸν πῦρ ὡς πρὸς ἀπόκρυσιν. ὅτι φλέγμα πῶς ποτὶ τὸν ὕδατος. Hoc est. Cur Venus morbis nonnullis pituitæ commoda est? An quoniam excrementi quidam exitus est, ita ut multum uacantis materiæ, cum semine detrahi possit. Pituitam autem excrementum esse nulli dubium est. Sequenti uero Problemate rationē hanc quoq; subiungit, quod seruator coëundi, quia nimium calefacit atq; exiccat, ideo morbis pituitosis, qui frigidi & humidi sunt, prodest. Animaduertendū tamen non omnibus qui pituitosis morbis afficiuntur commodam esse uenerem, sed ijs tantum quibus uirtus bene constans existit, imbecilliores enim ad extremam potius debilitatem quàm ut prodesse possit, perducit.

XXIII.

Cibaria ac pocula ualida calido præditos uentri culo turbant.

Validi cibi.

Per ualidos cibos Hippocrates, non ut supra cibos multum nutrientes, sed qui fortem grauemq; uirtutem seu qualitatem habent, ut sunt allia, cepe, piper, & id genus alij, intelligit. Eiusmodi nimirum cibaria & pocula eos quorum uentriculus

uentriculus immodica & insuauis caliditate præditus est, turbant. Ea enim cum calida sint, ijs minime conueniunt, utpote quibus contraria, hoc est, frigida magis competant, hinc fit ut & eosdem turbent. Hinc est quod supra dixerit. ἐν θερμῷ φύσει ψύξις, ποτὶ ὑπόδωρ, ἐλινυμένη. Id est. In calida natura, refrigeratio, aquæ potio, quies. In summa tacite hoc loco Hippocrates innuit ut his qui præter naturam se habent contraria exhibeamus & non similia.

XXV.

Contraria cōtrarijs curantur.

A Træ bilis sanatio, ut simile per hæmorrhoidas profluat.

Docet hoc loco quo pacto hi qui atra bile uexantur curandi sunt. Sanandos autem ait per hæmorrhoidum prouocationem, nam ijs profluentibus simile, hoc est, humor melancholicus, simul profluit. Proinde cum hæmorrhoides sanguinem crassum & atrum humore melancholico plenum, talem in sanguine habente consistentiam, qualis est in urinis fæx, euacuent, nihil mirum easdem atra bile percitos sanare. Hinc in Aphorismis dixit. Θίσι μελαγχολικοῖσι καὶ τοῖσι νεφίτικοῖσιν αἰμορροΐδης ἐπιγνώμενα. ἀπαθόν. Id est. Atra bile uexatis, hæmorrhoides superuenientes bonum. Et iterum. τοῖσι μαννομενέοις αἰμορροΐδων ἐπιγνώμενων τῆς μανίας λύσις. Hoc est. In insanientibus si hæmorrhoides superuenerint, insanie solutio. Difficile huius sententiæ intellectum facit unius uerbi sanat defectus, quod Hippocrates sponte, quod sibi tantum memoriæ caussa hæc scripserat, omisit. Hinc factum ut quidam, quos Caluus sequitur, eandem cum superiori comunxerunt. Melius tamen est, ut seorsim scribatur.

XXVI.

I Ncrementum accipientes morbos, coëundi tempus sanat.

Aenigmatica planè hæc Hippocratis sententia existit, quod imperfecta in ea sit oratio, tantum enim τὰς ἐπαυξίας νοῦσας μίξις ait non addendo sanat aut obest. Adde quod dictiones ἐπαυξίας & μίξις ambiguae sint. Per ἐπαυξίας enim aliqui, Galeno teste, intellexerunt morbos in tempore incrementum suscipientes, & peiores indies fientes, ut sunt podagra, epilepsia, & id genus alij morbi. Per μίξις uero contum inaudientes hunc sensum esse

Hæmorrhoides atra bile uexatos sanat

σ. Aph. 11.

σ. Aph. 21.

ἐπαυξίας.

μίξις.

COMMENT. IN HIPPOC.

uoluerunt. Incrementum in tempore accipientes morbos coitus ledit. Alij
 ἐωσὺξέας morbos dixerunt pueris accidentes, incrementum simul accipien-
 tes usq; ad tempus, quo per aetatem coire possunt, adeo ut per μίξιν non coitū
 ipsum, sed tempus potius in quo uti per aetatem Venere licet, intelligamus.
 Adeo ut is sensus sit. Morbos per puericiam crescentes, pubertatis seu coeun-
 di tempus sanat. Quam sanè interpretationem & nos secuti sumus, ut priori
 ueriores ac meliores. Hinc est quod non raro comitiales morbum, qui pueri
 2. Par. Aph. 4. cie tempore accidit, cū pubertate finem sortiri uideamus. Id quod supra quoq;
 ostendit Hippocrates, dicens. Puerorum nonnullorum morbi comitiales unā cū
 2. Aph. 45. pubertate mutationes habent & alias. Et in Aphorismis. τῶν ἐπιληπτικῶν
 τοῖσιν νέοις αὐτῶν ἀπαλλαγὴν αἰ μεταβολὰς μάλιστα. ἢ ἡλικίᾳ καὶ
 τῶν χειρῶν καὶ τῶν βίων πείσῳ. Id est. Quicunq; iuuenes morbo comi-
 tiali laborant, mutatione maxime atatis & temporum & locorum, & uictuū
 quoq; liberantur. Non desunt qui μίξιν hoc loco temperamentum significare
 putent, & tum idem quoq; sensus erit. Frigidus enim & crassus cum sit humor
 comitiales faciens morbum, nihil mirum iuuenum temperaturam quæ calida
 & sicca est, huic asserre suppetias. Cæterum Caluus perperam ita transulit
 hanc sententiam. Morbos crescentes commistio refrigerat. Nam ut paulo ante
 diximus coitus maxime moderatus morbos diutinos & crescentes, quiq; ex pi-
 tuita proueniunt, calefacit potius & exiccat quàm refrigerat. Nisi quis de im-
 becillioribus intelligi uelit, quos certo quod uirtutem eorundem dissoluat, refri-
 gerare potest. At nihil opus erat hic ueluti prioribus pugnantem facere Hip-
 pocratem.

XXVII.

Frigiditas ea quæ sunt circa uentriculum indurat.

Duplex frigi-
 ditas.

Frigiditas cur
 alui indurat.

3. Aph. 5.

1. Aph. 15.

Duplex nimirum frigiditas est, una quæ extrinsecus tempore frigidus cor-
 pus ambit. Altera quæ circa interiora corporis uersatur. Prior de qua hic lo-
 quitur Hippocrates alui indurat, propter temporis certe constitutionē quæ
 uergit ad siccitatem, toto scilicet corpore exiccato, & magis ipso ad seipsum
 trahente eas quæ sunt ex cibis humiditates. Atq; hinc est quod in Aphorismis
 scribat. ἢν δὲ βόρειον ἢ ἐὼ χειρ, φάρυγγος καὶ λίαν σκληρὰ. Id est. Si
 Aquilonia constitutio fuerit, tussis, fauces, alui duræ. Accedit q. tēpore frigidus
 uētriculus calidior existat. Ventres. n. hyeme natura calidissimi sunt, ob id etiā
 excrementa cuius exiccatur, uniuersus quoq; cibi succus, quoniā in optima sit cō-
 coctio,

coctio, in corpus ferme distribuitur. Porro cū ob frigidū ambiētē aērē muscu-
los qui circa sedē sunt claudi cōstringiq; cōtingat, sit ut excremēta quoq; in al-
uo tardentur, quoniā uero longiore tēpore manent, & non excernuntur, ideo
etiam exiccantur. Id quod nonnunquā & potio aquæ frigidae facere potest.
Atq; hinc est quod alibi Hippocrates scribat aquam frigidam non ducere aluū.
Præterea ea quæ circa uentriculi partes est frigiditas, non indurat aluum, sed
humectat potius, nam tunc coctio ipsa læditur, nec probe conficiuntur in uen-
triculo cibi, ita ut hac ratione necessario diutini alui fluores fiant.

3. uict. acu. 45.

XXVIII.

Si uolueris eum qui elleborum bibit celerius pur-
gare, lauare aut comedere oportet.

Quod hic de elleboro dixit Hippocrates, id in Aphorismis de omnibus me-
dicamentis purgandi ui præditis pronunciauit, hunc in modum scribens
τὰ σώματα καὶ ὅκως ἂν τις εὐέλεται καθαίρειν ἐν ῥῶα ποιήσειν.
Id est. Corpora ubi quispiam purgare uoluerit, oportet fluida facere. Docet
autem hoc loco duos præcipue modos, quibus fluida facere oporteat corpora,
ut eo rectius dein purgatio procedat. Primum enim lauare eum qui medicamen-
tum purgans bibit præcipit. Lauacrum namq; humores diffundit, corpusq;
laxius ac mollius reddit. Lauare uero oportet elleborum bibentem non multo
tempore ante assumptionem, sed pridie ut multum antequā bibat. Secundus
modus quo corpus ad purgationem præparamus est, ut is qui elleborum sumptu-
rus est comedat cibos scilicet qui extenuent atq; incidant crassos atq; tenaces
humores, qui in corpore sunt, & meatus per quos isti transmittuntur atq; tra-
hantur à medicamentis purgantibus, aperiant. Comedenda etiam sunt ea quæ
humectēt corpus, hinc in Aphorismis dixit. πρὸς τοὺς ἐλεβοροὺς τοῖσι μὲν πρὶν
ἀποσῆναι καθαίρουμένοισι πρὸ τῆς πόσιος ὑγρῶναι τὰ σώματα πλεον-
οντι τροφῆς καὶ αἰσά πένονσι. Id est. Ad elleboros qui non facile supra purgan-
tur, eorum corpora ante potionem pluri cibo atq; quiete humectanda sunt.
Proinde quod in Aphorismis quiete & cibis humectantibus fieri uoluit, hoc in
præsentiarum dulcis aquæ lauacro faciendum docet.

2. Aph. 5.

Lauare.

Comedere.

4. Aph. 15.

XXIX.

Sanguis per somnum, ad interiora magis abit.

Satis aperta hæc est Hippocratis sententiā, aliud nihil docens, nisi sanguinē

4. par. aph. 12

cum eoq; calorem naturalem, qui in eo & ex eo nutritis plurimus est, in somno ad interiora magis abire. Hinc supra dixit. ἐμφανέως ἐγρηγορῶς θερμοτέρας τὰ ἔξω, τὰ ἔσω δὲ ψυχρότερος. καθεύδων τὰναντία. Manifesto uigilans calidior circa exteriora, frigidior autem circa interiora, dormiens contra. Hippocratis sententiam confirmat Aristoteles lib. 3. de natura animalium cap. 19. ita scribens. ὅτι δὲ καθεύδουσιν ἐν ταῖς ἐκτὸς μερίσιν ἐλαττοῦν ἐνέτι τὸ αἷμα, ὥς τε δὲ κεν τοῦ μενίσχων μὴ εἶναι ὁμοίως.

Somnus in interiorum in =
flammationi =
bus noxius.
Hippocrati =
ca breuitas ne
glecta.

Id est. Dormientibus porrò sanguinis copia partes exteriores deserit, subitq; interiores, ita ut adacto cultello non æque effluere possit. Id aut scire medico utile admodum est, nam ita in interiorum membrorum inflammationibus à somno, quantum possibile est, arcebit ægotantes, ne scilicet tum sanguis interiora petens inflammationibus fomentum ministret. Considerato iam quantum Hippocratica breuitas possit, quam tamē hodie maxima medicorum pars negligit, unius Auicennæ sordidissimis commentarijs contenti.

XXX.

Rigor a uentre superiore, calor autem ab inferiore magis incipit.

Vult Hippocrates rigorem in superioribus quæ sunt circa uentriculum partibus, calorem autem in inferioribus potius incipere ac sentiri, id quod maxime accidit ubi rigor incidit ob mordaces humores ex corpore in eas confluentes, aut ubi cibi in ijsdem sit corruptio. Cum enim frigidus aut mordax in ore uentriculi humor ex ciborum corruptione, aut eorundem praua qualitate, aut ex corporis in id defluxu collectus fuerit, illic principium rigoris fit. Calor autem immodicus ex cibi corruptione ortus, ab inferiore parte uentriculi, ubi cibus corruptus deliciscit, potius incipit.

XXXI.

Inspiratio fit ubi pulmo calorem siccum habuerit, immodice autem uacuatum & somnus multus exiccat.

Caluus hallu-
cinatur insig-
niter.

Difficilima hæc est sententia, eo quod in omnibus exemplaribus corrupte legatur, id quod & Caluo occasionem præbuit, ut in interpretanda hac sententia insigniter hallucinatus sit. Nam quid sua interpretatione monstrosius esse

esse

esse possit non uideo. Sed uerba eiusdem subiiciamus. Si pulmo siccescit conuul-
sionem adducit: si humescit, æstum. Si nasus hudum per æstum demittit,
somnusq; longus, emaciant. Quibus sanè in uerbis primum errat quòd ἐπὶ
πᾶσι μορ conuulsionem interpretatur, cum hoc loco teste Galeno nihil aliud
sit nisi ἐκσπνοή, id est, aëris attractio, seu ut nos uertimus, inspiratio. Inspi-
rationem uero intellige celerem & frequentem, quam utiq; fieri in ijs quibus
pulmo supra modum calidus & siccus est Hippocrates inquit. Taceo quòd
reliqua quæ sequuntur nihil habent quod illis in contextu Græco respondeat,
tam aliena sunt ab Hippocratis animo. Seductus insuper Caluus quòd aliqua
exemplaria ὑπὸ ῥινῶν, aliqua uero ὑπὲρ ῥινῶν habuerint, cū tamen ὑπὲρ ῥινῶν
potius legendum sit, quod Galeno teste in commentarijs κεκενωμένον, uel
ut in libro de expositione antiquarum dictionum Hippocratis interpretatur
ὑπερκεκαθάσμενον, id est, immodice uacuatum aut purgatum significat.
Adco ut nihil aliud uelit Hippocrates, nisi immodice uacuatum, somnum plus
exiccare posse. In somno enim sanguis calorq; naturalis ad interiora transiēs
nihil habens quod concoquat ac conficiat, necessario corpus tabefacit, maxi-
me si multius fuerit atq; longus, nam ita membrorum natiuam humiditatem cō-
sumit, id quod & Hippocrates lib. 2. de uictus ratione in hunc modū scribens
confirmat, ὑπνοὶ δὲ νῆστιν ἰχναίνουσι. Ἐὶ ὑχνοὶ κενοῦντες τὸν ὑπὸ
χόντος ὑγροῦ, ἢν δὲ μᾶλλον ἐκθερμαίνοντες σωτὴν τοῦ σώματος τὴν σάρκα
καὶ τὰς ἀλάσεις. ὁ δὲ σῶμα διαχέοντες, καὶ ἀδενὲς ποιεῖν. βεβρωκότα
δὲ θερμαίνοντες ὑγχαίνουσι, τὴν τροφήν ἐς τὸ σῶμα διαχέοντες. ἀπὲρ
δὲ τῶν ὀρεῖων ὁδὸν πᾶτων ὑπὸς μάλιστα ξηραίνει. Id est. Somni qui-
dem ieiunium extenuant & refrigerant, nam humidum quod inest euacuant.
Si uero plus calefaciant, carnem liquefaciunt, corpusq; diffundendo dissoluūt,
imbecilleq; reddunt. Saturum uero excalefacientes humectant, & alimentum
in uniuersum corpus diffundunt. Somnus autem post matutinas deambulatio-
nes factus, omnium maxime siccat. In summa, immodice uacuatos, siue me-
dicamentis, siue exercitijs, siue balneis id fiat, somnus exiccat atq; extenuat.
Quemadmodum uidere licet apud Galenum lib. 14. The. Metho. cap. 15. &
lib. 6. de tuenda ualitudine.

ἐπὶ πᾶσι μορ

Inspiration

ὑπὲρ ῥινῶν

Somnus quos
exiccat.

XXXII

Cibus frigidus, lens, milium, & cucurbita.

Non esse hanc genuinam Hippocratis sententiam inde colligi potest, quòd

Lentis natu-
ra.

lentium, milij & cucurbitae naturas non recte perspectas habuerit, quisquis tam-
dem fuerit eius sententiae author. Lens enim simpliciter loquendo, neque frigidus
neque calidus cibus existit, sed ex utrisque potius mixtus. Id quod in primis testa-
tur Galenus lib. 8. de simpl. medica. facultab. ita scribens. φακοὶ σύφοροι
μὴ οὐκ ἰσχυροὶ, δις μὲν τῆς τῆς ψυχῆς ἐν τῷ μέσῳ καὶ δισήκασται.
Id est. Lentis ualenter adstringunt, medium tenent caliditatis & frigiditatis.
Cum itaque lens neque interim dum comeditur, neque postea in uentriculo & in-
testinis frigiditatem facere uideatur, minime inter frigidos, taceo ψυχρότα-
τα βρώματα, hoc est, frigidissimos cibos, ut Graecus contextus habet, co-

Milium.

numerari potest. De milio porro uerum est cibum esse frigidum, at non frigidi-
ssimum, nam in primo tantum ordine infrigidantium est. Testis eius rei Gale-
nus est lib. 7. simplicium medica. ita scribens. κέρχρος ψυχρὸν κατὰ τὴν

Cucurbita.

πρώτην τάξιν. Id est. Milium primo ordine refrigerat. Caterum neque cucur-
bita inter frigidissimos cibos connumerari potest, Galeno libro eodem scribente,
κολοκύντη ὑγρὰ καὶ ψυχρὰ δὲ καὶ σίως κατὰ τὴν δευτέραν ἐν ἀμ-
φοῖν τάξιν. Hoc est. Cucurbita humida frigidaque temperata est utraque qua-
litate secundi ordinis. Ex quibus satis superque constat, authori huius senten-
tiae non satis cognitam fuisse iam dictorum naturas, quod certe ne phas sit de
Hippocrate tam diligenti naturae inquisitore suspicari. Proinde multo melius
est ut suppositiciam dicamus esse sententiam.

XXXIII.

SI impurgatus quis laborauerit, ulcera erum-
pent.

Impurgati non
laborent.

Ostendit hoc loco Hippocrates quod his quorum corpora impura sunt, non
sint exercitia praescribenda, nam illis ulcera hoc nomine erumpent, calor enim
exercitationibus auctior factus malorum humorum abundantiam à profundi-
tate corporis ad cutem euocat, unde tandem ulcera & scabies generantur.
Sententiam hanc explanat Galenus lib. 3. Aph. comment. 20.

XXXIII.

MVlier, capra, elaterium aut cucumerem syl-
uestrem comedentes, pueris purgatio.

Pueri ut pur-
gandi.

Breuiissime Hippocrates hac sententia quo pacto pueri purgandi sunt do-
cet.

et, neq; enim ijs medicamenta uim purgatoriam habentia propinanda sunt, sed mulieri aut capræ, hoc est, nutrici aut animali, cuius lacte puer uescitur, potius exhibenda sunt. Per Elaterium itaq; quod succus syluestris cucumeris est, & cucumerem syluestrem, quorum descriptionem habes apud Dioscoridem lib. 4. omnia medicamenta purgantia intelligit, quæ aut nutrici aut animali cuius lacte puer utitur, dare poterimus, ut inde lac eorundem purgandi uim nanciscatur. Per id uero quod ait mulier, innuit pueros lactentes adhuc, nutricis lacte esse purgandos. Per id autem quod inquit capra, indicat ablactatos animalis lacte esse purgandos. Et ita tacite quorundam retundit inscitiam atq; temeritatem qui non hac lege pueris purgationes instruunt, sed ipsis potius de uoranda propinant. Huius autem Hippocratici purgationis modi meminit & Galenus libro tertio de alimento. facul. capite de lacte ita scribens, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν γάλακτος ἢ τοῦ ἀνθρώπου ἢ τοῦ ζώου νεμενέοντος σκαμμόνιον, ἢ πτηνίου γάλακτος ἢ τριφυλίου μέλιτος προσενέγκτω τις γάλα, ὃν ἴστωσαν πάντες ἢ γὰρ αὐτῶν. Id est. Quinetiam si capræ aut alterius cuiuspiam animalis scammoniam aut tithymalum depasti lac cibi loco quis sumat, omnino aluius illi pro fluxura est. Cæterum Caluum hic transire non licet, qui apertam hanc Hippocratis sententiam ita sua uersione deprauauit, ut mirari satis non queam unde tam monstrosa interpretatio sibi in mentem uenerit. Sed subiiciamus hominis uerba. Si, inquit, prægnans cucumim agrestem elaterionue sumat partum abicit, si prægnans non est purgatur, pueriq;. Prægnans uertit cum tamen eius hic nulla fiat mentio, sed tantum mulieris quæ puerum non adhuc in utero delitescentem, sed iam natum nutrit. Voluit homo pro sui ingenij acumine Hippocrati subuenire, ne quis temere cum simpliciter mulier dicat, prægnanti aliquod deiectorium medicamentum propinandum esse putaret. At nihil planè hoc loco Calui suppetijs opus erat, cum Hippocrates satis dilucidus sit. Sed interim dum nugis suis magis dilucidam facere sententiam conatur, negligit quod de capra præcepit Hippocrates.

XXXV.

PEr calido intrinsecus eo quod comeditur, refrigeratio fit, extrinsecus uero noxa fit sole, calore, uestitu in æstiuo tempore. Contrario autem contra.

Elaterium

Temeritas eorum qui pueris pharmaca propinant.

Calui monstrosa interpretatio.

Docet hac sententia Hippocrates qualia ijs qui percalida natura præditi sunt, prosint & obsint, & e regione qualia ijs qui frigidam naturam habent. Proinde huic cuius corporis temperamentum ualde calidum est, ἐνθερμὸν uocat, primum refrigerari intrinsecus præcipit per ea quæ comeduntur. Tu autem & ea quæ bibuntur etiam intellige. Nam & supra dixit ἐνθερμὸν φύσει φύξις, πῶτον ὑδὼς, ἐλινύειν. Hoc est. Percalidæ naturæ refrigeratio, aquæ potio, quiesq; conuenit. Porro, quemadmodum hunc ipsum refrigerantia intrinsecus admota iuuant, ita extrinsecus quæcunq; plus iusto calefaciunt & exiccant lædunt, ut est sol, calor, uestitus, tempus æstiuum. Id quod ijs uerbis insinuauit Hippocrates ἐξω δὲ πόντος ἢ λίω, πυρὶ, ἐδῷ τι &c. adeo ut πόντος hoc loco idem sit quod βλάβη, hoc est, νόξα seu detrimentum. Insuper quod ait, Contrario autem contra, hunc habet sensum, ei qui frigida natura præditus est contra faciendum est, ita ut uelut percalidum cibus ac potionibus intrinsecus refrigerare decet, sic frigidum calefacere. Et quemadmodum sol, calor, æstas, uestitusq; percalidos lædunt, ita frigidos iuuant. Adeo ut in summa nihil aliud hoc loco doceat Hippocrates, nisi contraria contrarijs curare. Quam nimirum sententiam Caluus suo more uertens planè deprauauit. Ita enim transtulit. Si quid calidum tempore calido comeditur, interiora refrigerat, exteriora uexat. Tempore non calido tempore, sole, igni, ueste, captato, contra calido hæc uitato. Prima siquidem pars manifeste falsum habet, neq; enim calidum calido tempore comestum interiora refrigerat. De eo quod actus calidum existit non est dubium quin calefaciat quocunq; comestum tempore fuerit. De potentia autem calidis quid est quod dicamus, cum nemo nesciat eadem quoq; interiora calefacere. Præterea non uideo cur calidum comestum exteriora uexare possit magis quàm interiora. Alia quæ sequuntur ita pugnant cum uerbis Hippocratis, ut pugnare magis non possint, id quod ex Hippocratis uerbis & nostra uersione satis constabit. Alexandrinus, aut quisquis tandem illorum commentariorum auctor fuerit, non recte sententiam hanc interpretatus est, aut certe commentarij temporis iniuria uiciati sunt.

XXXVI.

Cibi hi quidem confestim, illi autē tarde mutantur.

Docet hoc loco Hippocrates ea quæ comeduntur hoc ipso inter se differre, ut aliqua confestim, aliqua autē tarde mutantur. Id enim per κραταῖτον quod proprie uincuntur ualet, Galeno authore intelligit, qui ait, κραταῖτον δὲ ἀκρόστον

ἀκυσίον δ' μεταβάλλεσθαι, καὶ πείθεσθαι, καὶ προσίθεσθαι καὶ ὁμο-
μοιῶσθαι τῷ σώματι. Hoc est, uinci pro mutari, ac concoqui, apponi, et
assimilari corpori inaudiendum est. Adeoq; sensus erit cibos aliquos confe-
stim, aliquos uero tarde mutari ac concoqui posse. Qui autem sint tales qui ci-
to concoqui ac in sanguinem transmutari possint, et qui tarde, ex libris Galeni
de alimentis discendum erit.

HIPPOCRATIS

SEXTI EPIDEMIORVM LIBRI

Particula Sexta.

I.

CArnes & ex uentre & extrorsus tractrices esse
manifestum est sensui, siquidem foras introq;
spirabile uniuersum corpus est.

Hac sententia Erasistrati atq; Asclepiadis reuellitur opinio, negantium fa-
cultatem attractricem membris inesse, trahere enim carnes et ex uentre et
extrorsus ait. Et uentre nimirum dum succum ex cibis et potionibus ipsis con-
uenientem et ex quo nutriuntur trahunt. Extrorsus autem cum ex ultimis par-
tibus corporis quæ ad cutem sunt ad intestina atq; uentriculum usq; alimentum
in prolixiori media trahunt. Quod Galenus lib. 3. de naturalibus facul. hanc
Hippocratis sententiam enarrans pulchre ostendit in hunc modum scribens,
τούτου δ' ἐπιμαχὸν οὐ χεῖρα θαυμάζειν ἐι δὲ ὦρ ἐῖς ἡπαρ ἀνέδδῃ
τὶ φλεβῶν ἐκ γαστρός, αὐθις εἰς αὐτὴν δὲ ἡπατος ὅτι δέπου. τῷ
μικέτι πιστεύειν μὴ δ' ὅτι τὰ καθάροντα φάρμακα ὅλῃ τῶν αὐτῶν
σώματων δὲ ὅλου τοῦ σώματος εἰς τὴν γαστέρα ὅς οἰκείους ἐπιπα-
ττι χυμοὺς, δὲ ὦρ ἐμπροσθεν ἢ ἀνάδδῃς ἐγένετο, ἀλλ' ἐτόρα μὲν
ζητεῖν ἀνάδδῃσιν, ἐτόρα δὲ καθάριστον σώματα. καὶ μὴν εἰπὼν
ἐν καὶ ταυτὸν σώματι τῶν σπληνῶν τε καὶ διωάμεσιν ἐν διαφό-
ροις χρόνοις εἰς τὸν αὐτὸν τὴν ὅλην ποιούμεναις, ἐμπροσθεν μὲν
κατὰ δ' ἡπαρ ἐν δὲ τῷ φλεβῶν καθάριστος καὶ τῇ τοῦ φαρμάκου,
τὶ θαυμάσον ὅτι τῇ σπληνῶν τε καὶ χρεῖαν εἶναι τὰς φλεβὰς

Attractrix
facultas os-
tenditur.

COMMENT. IN HIPPOCR.

ταῦς ἐν τῷ μέσῳ τεταγμέναις ἢ πατὸς τε καὶ τῶν κατὰ τὴν κοί-
 λειαν, ὥστ' ὁπότε μὲν ἐν ταύταις ἀφθονος εἴη ἀπορροήσασα φροφῆ
 αἴματι τῶν ἐν τῇ κοίλῳ ἐκείνῃ εἰς ἢ παρ' ἀναφέρεισθαι φλεβῶν, ὁπότε δ' εἴη
 κενὰ τὸ δέσμιον φέρεσθαι ὅτ' αὐτῶν αὐτῶν αὐθις δὲ ἢ πατὸς ἔλκε-
 σθαι. πᾶν γὰρ ἐκ παντὸς ἔλκειν φαίνεται καὶ παντὶ μεταδιδόναι,
 καὶ μίαν πάντων εἶν' σύρροισιν καὶ σύμπτωσιν καθάπερ καὶ τοῦτ' ὁ
 θαυμασιώτατος Ἰπποκράτης εἰπερ. ἔλκει μὲν γὰρ τὸ ἰσχυρότερον,
 ἐκκονοῦται δὲ τὸ ἀσθενέστερον. ἰσχυρότερον δὲ καὶ ἀσθενέστερον ἔτερον
 ἑτέρου μόριον, ἢ ἂν πᾶσι καὶ φύσει τὸ κοινὴ πάσιρ ὅσιν, ἢ ἰδίως τῷ
 λὲ πνὶ γίγνεται. φύσει μὲν καὶ κοινὴ πάσιρ αὐθις τοῖς τε ἅμα καὶ
 ζώοις, ἢ μὲν καρδία τοι ἢ πατὸς, τὸ δ' ἢ παρ' ἐντέροις τε καὶ γαστρὶ.
 αἱ δὲ ἀρτηρίαι τῶν φλεβῶν ἐκκύσασθαι τε τὸ χεῖρμον ἐαυταῖς ἀπο-
 κρίναι τε τὸ μὴ τοιούτων ἰσχυρότεροι. καὶ καθ' ἑκάστην δ' ἡμῶν ἰδί-
 ως, ἐν μὲν τῷδε τῷ κοίλῳ τὸ κατὰ τὸν ἰσχυρότερον ἔλκειν, ἐν δὲ τῷ
 λ' ἢ γαστρί. πολλοὶ γὰρ ἐν τῇ κοίλῳ ἀπορροήσασα φροφῆ καὶ
 σφοδρῶς ὀρεζομένου τε τὸ χεῖρμον τοι ἢ πατὸς πάντως ἰσχυρότε-
 ρον ἔλκει τὸ ἀσθενέστερον. ἐμπαλιν δὲ τοι μὲν ἐμπεπλησμένου
 τε τὸ διατεταμένου τὸ γαστρὸς λ' ὀρεζομένου τε καὶ κενῷ τῷ
 χολῶσι, ἢ τὸ ὀλκῆς ἰσχυρὸς εἰς ἐκείνῳ μεθίσταται. ὥς πορ εἰ καὶ
 ταῦς χόρσι πνῆσι τὰ κατέχοντα, ἀλλ' ἡλὼν ἀρπαζομένη εἰ μὲν
 ὁμοίως ἢ μὲν δέσμιον ἀπορροήσασα εἴη ἰσχυρότερον εἰκός. εἰ δ' ὅ-
 πας μὲν ἐμπεπλησμένη εἴη καὶ αἴματι τῷτ' ἀμελῶς κατέχωρ τὰ
 πνῆσι, ἢ καὶ πνὶ μεταδιδόναι ποτὶ, ὁ δ' ἀσθενέστερος ὀρεζοίτο
 λεινῶς, οὐδὲν ἄρ' εἴη κώλυμα τοι μὴ πάντα λάβειν αὐτῶν. ὅσοι
 καὶ ἢ γαστρί ἐκ τοι ἢ πατὸς ἐπιπνῆται ῥαδίως, ὅταν αὐτὴ μὲν ἰκα-
 νῶς ὀρεζοίτο φροφῆς, ἐμπεπλησμένη δ' εἴη τὸ ἀσθενέστερον. πλὴν
 θαυμαστόν ἢ καὶ τὸ ἐλάττω ἐπιφανείας τὸ κατὰ τὸ δέσμιον μέχρι
 τῶν ἐντέρων καὶ τὸ γαστρὸς ἀποκνέϊται τὶ μεταλαμβάνον, ὥς
 καὶ τοῦτ' Ἰπποκράτης ἡμᾶς ἐδίδαξεν οὐ πνεῦμα μόνον, ἢ πνῆσι τῶ-
 μα φάσιν. ἀλλὰ καὶ τὴν τσοφὴν αὐτὴν ἐκ τὸ ἐλάττω ἐπιφα-
 νείας αὐθις ὡθὶ τὴν ἀρχὴν ὅθεν ἀννέχον καταφέρεισθαι. Id est.
 Illud uero multo etiam minus est mirandum, si per quas uenas à uentre
 in iecur

in iecur facta est digestio, rursus ex iocinore in ipsum trahi aliquod alimentum in longiore inedia potest. Quippe eiusmodi effectus fidem abrogare simile profecto est, ac si quis purgantia medicamenta, per quæ ora facta prius est digestio, per eadem neget ex toto corpore in uentrem proprios succos trahere, sed alia digestionis, alia purgationis requirat ora. Atqui si unum idemq; os geminis quæ in contrarias partes diuersis temporibus trahunt potentijs subseruit, prius quidem ei quæ est hepatis, purgandi uero tempore ei quæ est medicamenti, quid miri est in his uenis, quæ medium spacium inter iecur, & partes circa uentrem occupant, duplex esse ministerium atq; usum? Ita ut quum in his abundantia fuerit alimenti, per iam dictas uenas sursum feratur in iecur. Quum autem uacua sunt, nutririq; auent, per easdem ipsas ex hepate rursus trahatur. Siquidem totum ex toto trahere, ac toti impartire, unaq; omnium confluxio ac conspiratio esse uidetur, quemadmodum admirabilis Hippocrates dixit. Ac trahit quidem id quod est ualentius, uacuatur autem id quod est imbecillius. Porro, ualentior imbecilliorq; altera quàm altera particula est, uel absolute sermone, naturaq; & communiter in omnibus, uel priuatim huic cuiuspiam talis efficitur. Et natura quidem omnibus, tum hominibus, tum animalibus communiter cor quàm iecur, & iecur quàm intestina & uenter. Item arteriæ quàm uenæ, tum quod utile est ad se trahere, tum quod diuersum ab hoc est, à se pellere magis ualent. Et priuatim in unoquoq; nostrum alio tempore iecur ualentius trahere potest, alio uentriculus. Quippe ubi in uentriculo copia alimenti est, ac iecur uehementer appetit desideratq;, omnino id ualentius trahit, inuicemq; iocinore referto & distento, uentre uero appetente ac uacuo, ualentior trahendi uis in hunc transfertur. Tanquàm enim si manibus cibos aliquos tenentes, alter ab altero eos raperemus, si pari modo his egeremus superare ualentiozem par erat, sin esset hic expletus, ac propterea negligenter quæ superuacua essent teneret, aut etiam alicui impartire studeret, imbecillior autem uehementer appeteret, nihil obstaret quo minus ipse cuncta caperet. Itidem uenter ex iocinore facile trahit, quum hic quidem uehementer nutri appetit, illud nutrimento est plenum. Ergo quid miri est, si etiam ab ultima corporis quæ ad cutem est, ad ipsa usq; intestina & uentrem aliquid translatum peruenit. Quod ipsum quoq; Hippocrates nos docuit, scilicet non spiritum modo aut excrementum, uerum etiam nutrimentum ipsum ab ultima & summa corporis parte eò unde primum ascendit, rursus deferri. Hæc eolōgius à nobis ex Galeno repetita sunt quòd non parum ad huius sententiæ uerum

Corpus foras
introq; spirabile.

Hippocratis
exemplar
corruptum

Calui lapsus.

intellectum facere uidebantur. Quod autem ex ultima corporis parte aliquid ad internas transferatur id Hippocrates sensui manifestum esse asserit, siquidem totum corpus foras introq; spirabile existit. Quod equidem Galenus post iam citata uerba, et in Libro de usu pulsuum, multis argumentis docet, quæ diligens lector perlustrare poterit. Quid multis? corpus foras introq; spirabile esse argumento existit, quod hi qui ob æstum solis immodicum, multamq; uine rationem, squalidum ac siccum corpus suntq; immensam habent, mox balneum dulcis aquæ ingressi insiticulosi fiunt, corpusq; totum humidum ac molle, membris ab ultima corporis superficie humiditatem trahentibus, habent. Animaduertendum præterea Hippocratis exemplaria ex Asulani officina profecta corrupta esse, habent enim ἐμπνοον καὶ ἐκπνοον, cum tamen legendum sit, ἐκπνοον καὶ εἰσπνοον, id quod præter Galeni exemplaria, liber etiam de usu pulsuum satis indicat ubi in hunc modum scribitur, καὶ ἔστ' ὅτι ὁ πρὸς Ἱπποκράτους λεγόμενος, ὅς ἐκπνοὴν καὶ εἰσπνοὴν ὅτι ὁ λὸν ὁ σωμα. Id est. Atq; id est quod ab Hippocrate dictum est, siquidem foras introq; spirabile totum corpus est. Id quod ignorans Caluus misere etiam in ea parte uertenda hallucinatus est. Nam hanc ipsam ita reddidit: Cum enim quid non laboriosum, quodq; facilem anhelitum præbeat intus est. Quæ quantum à genuino Hippocratis sensu uariem, nemo est qui non uideat.

II.

Arteria sanguinis multitudine calidissima existente fuliginosum quid suboritur, id quod confestim excernitur.

Duplex interpretatio
sententiæ

Verior interpretatio

Duplicem hæc Hippocratis sententia nata est interpretationem, quidam enim hunc in modum interpretati sunt. Venulis copia sanguinis calidissimis existentibus, febris ardens oritur, confestimq; decernit. Quorum sententiam Caluus cerie secutus est uia eandem uertens. Sanguinis copia uenulæ calidiores sunt, febresq; ardentes si suscitentur ualide multum non sunt, citoq; decernunt. Sed et si falsa eorundem non sit sententia, quando febre ardentem ex copia calidissimi sanguinis generari, citoq; decerni apud omnes in confesso sit, tamen tale quid per Hippocratem præscripta sententia non edocetur, uerum aliud ab hoc ipso diuersum, nempe ut supra dixit, quemadmodum arteriæ uenæq; exirorsus, hoc est, à corporis extrema superficie ad interna corporis trahunt, ita

hunt, ita & ab internis ad externa aliena detrudere & excernere possunt. Adeoq; ueluti præcedenti sententia uirtutem attractricem corpori ac membris inesse docuit, ita hoc loco expultricem demonstrare in ijs ipsis conatur. Proinde Galenum secuti aliter quàm priores hanc sententiam interpretari nobis uisum est, in hunc quidem sensum. Arteria sanguinis copia cum calidissima fuerit, fuliginosum sanè tum excrementum suboritur, id autem quia calidum & tenue est, ideo confestim per eandem excernitur. φλέβιον enim quod alias uenulam significat, hoc loco pro arteria accipit Hippocrates. Familiare namq; non tantum Hippocrati, uerum etiam alijs ueteribus, uenas nominare arterias, καυσῶδες autem esse intellige quod ex uehementi caliditate sit sanguinis, estq; ueluti fumus. Hinc nos fuliginosum diximus. Atqui arterijs inesse hanc expellendi fuliginosa excrementa uim, Galenus graphice in libro de usu pulsuum in hunc modum scribens ostendit. πᾶμπελλοὶ πόροι τῶν ἀρτηρίων οἱ μὴ ἐν αὐτοῖς τοῖς χιτῶσιν οἷον ὁ πᾶν πνέει, ἀλλοὶ δὲ δίκλυσσάτων εἰς ἐντερα καὶ γαστέρα. ὅτε δὲ τὸ δέρμα πρὸ αἰνόντων ἀλλὰ καὶ ῥεχέως ἀλλήλας τε τῇ καρδίᾳ κατὰ μέγιστος εἰσι πόρους κατὰ τὰς αὐτὰς ἀρτηρίας. μάλλον δὲ θρυχωρίας ἀπάσας τῶν γε φλεβῶν οὐκ κατὰ μέγιστος, ἀλλ' ἐκ φεύγῃ μὴ τὰς αὐτῆς αἰσιν αὐτομωσέων αὐτῶν ὥς τε καὶ ἀπὸ σήνης δικάως ὥς οὐκ οὐσας τῆς αἰσιν ἀπὸ τῶν ἀλλὰ τὰ πρὸ τῶν παλαιῶν εἰρημερία, καὶ οὐκ ἡκιστα τὸ δὲ φαινόμενον εἰ γὰρ πῶς λαβὼν ζῶον ὁ πούρ τούτων δὲ τῶν μεγάλων τε καὶ σαφεῖς τὰς φλέβας τε καὶ τὰς ἀρτηρίας ἐχόντων, οἷον βῦρ, ἡ σῦρ, ἡ ὄνορ, ἡ ἰππὸν, ἡ πρόβατον, ἡ ἄρκτον, ἡ πιδίκον, ἡ πάρολιον, ἡ ἀνθρώπων αὐτῶν, ἡ τῶν ἄλλων τῶν πρὸ αἰνόντων, κατὰ μέγιστος καὶ πολλὰς ἀρτηρίας φώσκειν ἐκκενώσει δὲ αὐτὰς ὅταν τοῦ ζώου δῶμα. τούτου πολλὰς τοῖς φαινομένου ἡμεῖς πεῖραν ἐποισάμεθα. καὶ διαπαντός θύεισκειν ἐκκενώμενης τὰς φλέβας ἅμα τῶν ἀρτηρίων, ἀληθὲς δὲ τῶν σπασμωσέων ἐκ τούτων ἐπεισῆμιν δόγμα. ὅτε γὰρ τῶν τῶν ἀνασπασέων ἐκ τῶν φλεβῶν ἔλκουσι μὴ ἐν ταῖς διαστολαῖς ἀρτηρίαι, ἐκ θλίβουσι δὲ εἰς αὐτὰς ἐν ταῖς συστολαῖς ὥς πορὶ τῶν εἰς δὲ δέρμα περαινόμενων σωματίων. ἐκ κείνου μὴ ἐξω πᾶν ὅσον ἀτμῶδες τε καὶ καπνῶδες πρὸς τῶν

Sensus

φλέβιον

καυσῶδες

Arterijs expultrix uis inest.

COMMENT. IN HIPPOC.

μεταλαμβάνουσιν αὐτὰς ἐκ τοῦ πνεύματος ἡμᾶς ἀέρος οὐκ
ὀλίγαν μοῖραν. καὶ τοῦτ' ἐστὶ τὸ πρὸς ἰσχυρότατος λεγόμενον ὡς
ἐκ πνοῶν καὶ ἐκ πνοῶν ὅτι ὅλον τὸ σῶμα. Id est. Numerosi in arte-
rijs meatus partim ueluti spiramenta in earum sunt tunicis, partim osculorum
specie in intestina & uentriculum & externam hanc cutim finiuntur. Quin-
etiam continuatae tum sibi, tum uero cordi maximis scilicet meatibus, uel po-
tius uniuersis suis capacitatibus sunt, uenis uero non perinde magnis, sed ijs
quorum communis de una in alteram transitus, sensum nostrum effugium. Vn-
de si ipsis ceu parum constantibus merito fidem abroges, per alia certe quae
ueteribus sunt prodita, eos esse credas. Neq; in postremis ex hac rei euidencia.
Si quis nanq; accepto anili quouis ex ijs quibus ample aperta q; arteriae sunt,
ueluti boue, suae, asino, equo, oue, urso, simia, pardali, homine ipso, uel similiū
aliquo, magnas multas q; illi arterias uulneret, uniuersum animalis sanguinem
per eas exhauriet. Huius rei periculum subinde fecimus, & quum semper ua-
cuatas cum arterijs uenas deprehendissemus, ueram esse de communibus ar-
teriarum & uenarum osculis, & communi de una in alteram per ea transitu
nobis persuasimus. Quippe per hos transitus arteriae dilatatae ex uenis tra-
hunt, contractae contra in eas regerunt. Sicuti nimirum per ora quae in cutem
finiuntur, quicquid halituosum fundumue excrementum habent id excernunt.
Recipiunt autem ex circumdato nobis aëre non exiguum in se portionem. Atq;
id est quod Hippocrates foras introq; spirabile totum corpus dixit. Haec uero
Galenus. Proinde cum antea docuisset Hippocrates corpus inuero esse spira-
bile per id quod carnes exirorsus tractrices dixerat, merito hoc loco et corpus
foras esse spirabile demonstraui, ita ut nullo pacto eorum sententia constare
possit, qui hunc Aphorismum de ardētis febris generatione tractare dicunt,
quando hoc pacto de altera prioris Aphorismi parte planè nihil dixisset Hip-
pocrates. Plura ad institutum hoc nostrum facientia apud Galenum in libro de
usu spirationis uidere licet.

III.

Q Vibus pinguiā comeduntur, ijs flaua bilis
generatur, nigra uero a sanguine.

Vtriusq; bilis generationem hac sententia Hippocrates docet, flauam qui-
dem seu pallidam ex ijs quae pinguiā sunt, quemadmodum paulo ante diximus,
atram

atram uero à sanguine generari ait. Cum uero hæc ipsa duplicem habeat generationem, alteram quidem ex flaua bile superaffata, alteram autem ex sanguine crasso, hic de secunda tantum mentio fit. Caluus ineptissime ad pingues, hoc est corpulentos & crassos, ac sanguineos transtulit, dicens: Pingues flaua bile uexari, sanguineos nigra. Id enim quàm falsum sit, nemo equidem qui uel à limite medicinam salutauit ignorat. At solet hic homo passim suas ineptias atq; nugas pro Hippocraticis decretis impudentissime mundo obtrudere.

IIII.

Mentis, memoriæ, odoris, ac aliorum instrumentorum famiscq; meditatio sit.

Hæc sententia cum sequenti in Galeni commentarijs desyderantur, esse tamen Hippocratis abunde hinc colligimus, quòd sequens à Galeno sæpius in libris de tuenda ualitudine sub Hippocratis nomine citetur. Caterum Hippocrates hoc loco meditationem medici esse debere circa mentem, memoriam, odorem, & alia instrumenta sensuum, ac sanem ipsam monet, cum non raro ex ijsdem morbi causas disquirere liceat. Instrumentorum namq; actionibus lesis, instrumenta ipsa affecta esse certum est, id quod multis ostendit Galen. lib. 2. de affect. locis. Primū aut omniū mētis sit meditatio, nū scilicet probe aut male sibi cōstet. Si n. recte sibi cōstet, omnia quæ ad cerebrū atq; eiusdem mēbranas & spinalem medullam attinent, nec non septum transversum, & omnia partes nervosas, præsertim quæ circa cerebrum sunt, sana esse significat. Hinc Hippocrates ait. ἐν πείρῃ νοῦ αὐτοῦ ὅτι ἐγγεσθῶσι τὴν διάνοιαν, ὅτι ἐξέιν πρὸς τὰς πρὸς πορὰς ἀγαθὸν, ὅτι δ' ἐν ἀντιπῶν, κακόν. Id est. In quouis morbo mente constare bonum, contra uero se habere malū. Pari ratione & medici meditationem circa memoriam esse conuenit, an scilicet hæc ipsa lesa sit nec ne. Lesa enim si fuerit principem animæ potentiam, cerebrumq; affectum esse indicat, sicuti lib. 3. de locis affect. cap. 4. docet Galenus. Insuper odorem quoq; meditetur medicus, num uidelicet probe odores percipiat eger, aut eosdem omnino non sentiat. Si probe percipit odores, olfaciendi facultatem non esse impeditam monstrat, quemadmodum ubi nō sentit, impeditam fore indicat. Quod uero de odore seu sensu olfactus dictum est, id de reliquis etiam sensibus sensuumq; instrumentis intelligendum erit, auditu scilicet, uisu, gustu & tactu. Lesis enim sensuum actionibus & ipsos sensus tanquā earundem instrumenta, affectos esse dicemus. Id quod Galenus lib.

Duplex atræ
bilis genera-
tio.

Caluus inepti-
tus.

Mentis medi-
tatio.

2. Aph. 33.

Memoriæ.

Odoris.

COMMENT. IN HIPPOC.

3. & 4. de affect. lo. & lib. 1. de sympto. causis pulchre ostendit. Præter iam di
Fames. Ita famis quoq; sit meditatio medico. Per famem autem inedia aut comeden=
 di appetitum intellige. Si inedia intellexeris, tunc ex ea agnosce quod ijs
 qui longa inedia premuntur, non sint adhibenda exercitia & alia quæ cor=
 7. Aph. 60. pus exiccant, quum fames, teste Hippocrate, corpora ipsa per se satis superq;
 2. Aph. 16. exiccet. Atq; hinc est quod in Aphorismis dixit. ὅτις λιμὸς, οὐ δεῖ τὸν ἐμπ.
 Id est. Vbi fames, laborandum non est. Quibus sanè uerbis admonet quo medi=
 cus magnum studium habeat, ut seruare fortem eam quæ regit animalia potè=
 tiam possit. Quod si uero per famem appetitum intellexeris, ideo circa hunc
 medici sit meditatio, ut si recte cibum appetere aliquem uiderit, recte etiam
 naturalem potentiam ualere sciat, sin male, & hanc ipsam, non recte ualere
 certum erit. Caluius iam enarratam sententiam perperam ita interpretatus
 est. Mentis, memoriæ, uirium, odoris, famis, cæterorumq; instrumentorum
 exercitatio, concitamentum est. Nihil enim tale Hippocratis uerba præ se fe=
 runt, sed tantū circa illa medici esse debere meditationem seu studium, id enim
 ἄσκησις. ἄσκησις est, monent.

V.

Labor, cibus, potio, somnus, uenus, omnia
 mediocria.

Hac sententia Hippocrates omnium iam memoratorum modum definit, ad
 finem addito epitheto mediocria. Designauit autem & tempus etiam, ipso sci=
 licet sermonis ordine. Quippe sanitatis tutelam à labore auspicari decet, quem
 4. par. aph. 27. excipere debent cibus & potio, iuxta id τὸν οὐκ ἐν τῷ ἔργῳ ἀλλ' ἐν τῷ χρόνῳ. Id est.
 Labores cibos præcedant, dein somnus, mox uenus, in his uidelicet quibus ue=
 nere est utendum. Nam reliqua certe omnia cuiusq; ætatis sunt communia, ue=
 nus ætate tantum florentium est, quo utiq; tempore eius etiam usus est. Que
 enim hanc uel præcedunt ætates, uel sequuntur, aut planè semen non effun=
 dunt, aut certe infœcundum, aut male fœcundum effundunt. Quod uero om=
 nia mediocria esse conueniat paucis ordine docebimus. Labor enim mediocris
 partes instrumentales præparat, ut & affectionibus potenter resistam, & ad
 4. par. aph. 19. actiones reddantur fortiores. Præterea ut alimenta ualidius attrahant, prom=
 ptius conficiant, & uberius dein reficiantur, ut diximus supra. Immodicus
 Cibus & po= uero labor corpus planè dissoluit, quemadmodum lib. 2. & 3. de tuenda uale.
 tus mediocris Galenus docet. Quod autem cibus et potus in mediocritate consistere debeant,
 alibi

alibi etiam docuit ita scribens . ὅν πλημονήν, ὅν λιμὸς, ὅν δ' ἄλλο ὅσον αἰσθάνων, ὅτι ἂν μάλλον τ' φύσιν ἢ . Id est . Non satietas, non fames, neq;
aliud quicq̃ bonū quod natura modum exceſſerit . Et iterum . ὅκιστον ἂν τροφήν
πρὸς φύσιν πλείων εἶναι ληθῇ, ὅτι νόστον ποιεῖ . Id est . Vbi cibis præter
naturam plus ingestus est, hic morbum facit . Itidem et somnum esse mediocrē
debet, nam ut idem ait ὑπνος ἀγρυπνίῃ ἀμφοτέρω μάλλον τοι μετρίως
γινώμεθα κακόν . Somnus atq; uigilia utraq; si modum exceſſerint malum .
Cæterum ut uenus cum mediocris sit proſit, supra diximus . Immodicam autē
uenerem esse nociuam testatur Paulus Aegineta libro primo, capite 17. in eum
modum scribens . Frequens Venus corpus rarius, frigidius et imbecillius
reddit . Quid multis? quicquid mediocritatem exceſſerit, hoc nociuum esse so
let . Hinc in Aphorismis dixit . ὅτι κατὰ πλὴν ἢ ὀλίγον τροφὴν, ἢ κα
τὰ πλὴν ἢ ὀλίγον ὑπνόν, ἢ ὀλίγον ἀγρυπνίαν, ἢ ὀλίγον ὀρεξίν, ἢ ὀλίγον
διψασίν, ἢ ὀλίγον ὀσμίν, ἢ ὀλίγον ὀσμίν, ἢ ὀλίγον ὀσμίν, ἢ ὀλίγον ὀσμίν .
Id est . Plurimum atq; repente euacuare, uel replere, uel calfacere, uel refri
gerare, siue quouis alio modo corpus mouere periculoso, quoniam omne ni
mum nature est inimicum, sed quod paulatim fit tutum est . Explicat hanc sen
tentiam Iulius Galenus in libro de assuetudinibus .

VI.

Perfrigidior in tempore & regione frigidis, ca
lidior erit .

Inuertere uidetur hoc loco Hippocrates uulgatum hoc medicorum theore
ma, contraria contrarijs curantur, eo quod frigida natura præditum frigidis
curandum esse præcipit . Verum quia passim contraria contrarijs curare do
cet, nihil tale de illo suspicandum erit . Quod autem hic ait perfrigidiorē in
tempore et regione frigidis calidiorē fieri, id non simpliciter, sed ex acci
denti esse uerum fatendum erit . Vtraq; enim primo quidem refrigerant, et
densior reddunt ea quæ circa cutem, extimamq; corporis superficiem sunt .
Calefaciunt autem ex accidenti, quod scilicet frigiditas extrinsecus circum
stans calorem in profundum secedere et hoc nomine fortiorē fieri cogat .
Hinc alibi quoq; dixit . Ventres hyeme et uere calidissimi sunt . Quemadmodū
uero tempus et regio frigida, frigida natura præditum calefacere possunt,
sic aqua frigida, morbum frigidum sanare potest, non quidem simpliciter,

2. Aph. 4.

2. Aph. 17.

Somnus medi
ocris.

5. par. aph. 23.
Paulus.

2. Aph. 51.

Obiectio:

Responsio.

1. Aph. 15.

Aqua frigida
morbum frigi-
dum quomo-
do curat.

¶ Aph. 21.

In quibus veri-
tatem habet
sententia.

hoc est, ui sua frigida, sed ex accidenti, quoniam uidelicet reuocationem caloris facit, & id quidem in iunioribus & carnosiss. Et hoc alibi ijs uerbis insinuauit Hippocrates. ἔστι δὲ ὁ κτλ ὡς τε τάνω ἄνδρ' ἔλκεος νέεθ' ὀσάρεθ' δέρεθ' μέσου θυγροῦ ποταμοῦ κατὰ χυσις ἐπὶ πανάκλησιν θερμοῖς ποιεῖται. δέρεθ' δὲ τὰ ὑπὲρ τῆς ῥῆς. Id est. Est autem ubi in distentione sine ulceratione, iuvene bene carnosio, æstate media, frigida aquæ multa perfusio calorem reuocat. Calor autem hæc soluit. Porro quod hominibus ex aqua frigida lotis contingit, id etiam accidit per frigidis in regione & tempore frigidis. Contingit autem hominibus qui aqua frigida perluuntur, si debile corpus habuerint, refrigerari atq; offendi. Si uero robustum primum quidem innatum calorem ad interiora refugere, & seipsum colligere, postea uero ad exteriora remanentem, multo quàm prius erat, fieri fortiozem. Sic & frigidorum quicumq; innatum calorem omnino debilem habuerint, his calor à frigore temporis & regionis superatur, adeo ut penitus extinguatur, & ita affecti moriantur. Qui autem fortem calorem habuerint, his calor ad interiora se colligit, cum frigus hunc diffilari prohibeat, & hac lege fortior fit. Proinde hæc Hippocratis sententia ueritatē maxime habebit in ijs, quibus ob raritatē cutis multus diffilatur calor, adeo ut necessario frigidiores euadant, nisi eosdem in regione & tempore frigidis uersari coegeris, ita enim calorem diffilari prohibebis.

VII.

Dolorum proximum uentrem purga, sanguinis autem uentrem seca. Vstio, sectio, calefactio, refrigeratio, sternutatio, plantarum succi in quibus uirtutem habent, & Cyceon doloris remediæ sunt. Maleficorum uero lac, allium, uinum feruidum, acetum, & sal, remedia existunt.

¶ Aph. 31.

Recenset hac sententia Hippocrates earum rerum catalogum quæ doloribus mederi possunt, non profecto quod in uniuersum omnes sine aliqua determinatione doloribus singulis remedio esse possunt, sed quod quælibet illarum seorsim alicui dolori utilis esse queat. Haud aliter quàm ubi in Aphorismis ait. ὀφθαλμοῖν ὀδυῖας ἀκρητὸς ποσίη, ἢ λυξόν, ἢ πυρίη, ἢ φλεβοτομίη, ἢ φαρμακείη λύει. Hoc est. Dolores oculorum meri potio, aut balneum, aut uenæ

aut uenæ sectio, aut medicamentum epotum soluit, non simpliciter hæc ipsa doloribus oculorum mederi uoluit, sed cum determinatione, ita ut sint aliquæ dispositiones, in quibus meri potio, aliquæ in quibus balneum, & sic de reliquis utile sit. Proinde consulto fecerimus si & nos singulas dispositiones, in quibus quodlibet hic memoratorum commodum erit, inquiremus. Primum itaq; cuius hic mentio fit est purgatio, quæ certe tunc conuenit quum ex malicia humorum corpus instantium dolor oritur. Fieri autem debet, monente Hippocrate, ex proxima concacitate, quam uentrem in presentiarum dixit, quæ nimirum cum loco affecto communitatem habeat. Hinc Galenus capite 99. artis medicinalis scribit. ἐκ κενούων τῶν ἐπιμότερον οἱ μὲν ἐν τοῖς πρώτοις φλεβῶν, οἱ δὲ ἐν τοῖς μεσίοις, οἱ δὲ ἐν τοῖς ὑστέροις. οἱ δὲ καὶ ὅλην τὴν εἰς τὴν κεφαλὴν. ὡς περὶ καὶ οἱ κατὰ τὴν κεφαλὴν, ἢ τὰς εἰς τὴν κεφαλὴν, ἢ τὰς εἰς τὸν θώρακος, ἢ τὰς εἰς τὸν στήθος, ἢ τὰς εἰς τὸν κοιλίαν, ἢ τὰς εἰς τὸν οὐρόν. Id est. Promptius euacuuntur per uentrem quæcunq; in primis uenis continentur superfluitates. Quæ autem in his quæ in hepate sunt per urinæ meatus, at quæ in toto corpore per sudores, sicuti quæ in capite, uel per palatum, uel per nares, uel per utrumq;. Quæ uero sunt in spacijs pectoris latioribus, per guttur simul cum tuſſi. Quæ in renibus sunt uel uesica per urinam. Idem & lib. 2. cap. 6. ad Glauconem scribit Galenus. Secundum remedium dolorum est uenæ sectio, quæ tum maxime locum habet cum sanguis in corpore redundauerit, aut cum inflammatione pars aliqua affecta fuerit, debetq; ex proximis uenis, quemadmodum Hippocrates hoc loco præcipit, & non ex distantioribus, ut Auicenna insanit, fieri. Rationem certe Galenus libro de artis constitutione nullam aliam affert, nisi quod hæc euacuatio sit omnium optima. Verba eius subiiciam. ἡ δὲ τῶν ἐγγυτέρων τε καὶ κοινῶν τῶν περὶ τὸν οὐρόν, τοῦ εἰς τὴν φλεβὴν κένωσις ἀριστή τε καὶ ῥάσις. Id est. Quoniam ex proximioribus & communibus affectæ partis uenis, euacuatio optima & facilima. Non autem ea tantum uenæ sectio, quæ euacuationis gratia fit, sed etiam quæ reuulsionis causa, nostri diuersuam nominant, adhibetur, è directo loci affecti, & ex proximioribus eiusdem uenis fieri debet. Id quod Galenus euidentissime libro secundo ad Glauconem, capite septimo, in hunc modum scribens docuit. τῶν μὲν ἐπὶ ἐπιρρεόντων ἢ αὐτῶν αἰσίων, οὕτω γὰρ ὁ ἰατρός κρᾶτης ὀνομάζει. τῶν δὲ ἢ κατὰ τὴν κεφαλὴν ἢ μόνον ῥευμάτων ἢ πρὸς χέτευσις ἢ αὐτῶν.

Purgatio.

Venæ sectio.

Auicenna insanit.

Venæ sectio diuersa è directo fiat.

COMMENT. IN HIPPOC.

μα. ἄμφω δὲ τὰ εἶδη τῶν κενώσεως δὲ τῶν κοινῶν ποιεῖν δὲ κελεύει
φλέβων. οἷον τὰς ὑπὸ μὲν τῶν ἀντιπαρασείει τὴν ἐν ἀγκῶνι τέμνοις
φλέβα, ἢ πρὸς τὴν πῆλιν σκῆλας προβάλλοις, ἢ ἐκ τῆς χειρὸς θερ-
μαίνουσι τε καὶ ἀναφύουσι τὴν διαδοῖσιν. πρὸς χεῖρας δὲ τὰς ἐν
ἐγύαις ἢ σφυροῖς διακρῶν, ἢ σκῆλας μετὰ πρὸς βάλλον τὴν θερμὰ
νεον τὴν ἀναφύου καὶ διαδοῖσιν τὰ σκέλη. ἢ ἐκ μὲν δεξιᾶ μὲν πεπὸν
δοι, ἐκ δεξιᾶς χειρὸς τὴν σκέλοις ἀπάγων δὲ αἷμα. τὴν δὲ ἀριστερὰς πε-
πονύας ἐκ τῶν ἐν ἐκείνῃ κατ' ἐνθὺ κώλων. δὲ κατ' ἐξ ἑνὸς αὐ-
τοῦ τοῦ Ἱπποκράτους λεγόμενον αὐτὸ τοῦτ' ἐστὶ κατ' ἰσότητά τέμ-
νειν δὲ τὰς ἐνθὺν φλέβας, αὐταὶ γὰρ ἐγγυτέραι τὴν τῶν πεπονύων
μορίων, καὶ μᾶλλον κατ' ἐνθὺν Id est. Fluentium humorum retractio, sic
enim Hippocrates nominat, eorum autem qui iam membrum obsecrunt deri-
uatio medela est. Virumque autem evacuationis genus per communes uenas fieri
præcipit. Veluti in locis muliebribus in contrarium trahes. si eas quæ in cubi-
to sunt secueris uenas, aut mamillis cucurbitas apposueris, uel manus conca-
lesceris, et fricueris et ligaueris. Deriuabis uero si eas quæ in genibus aut ta-
lis uenas diuiseris, et cucurbitas coxis applicueris, et crura calefeceris, ac
perfricueris atque circumligaueris. Et si quidem in dextra parte locorum pas-
sio fuerit, à dextra manu aut crure detraxeris sanguinem, si uero in sinistra, à
membris quæ illi è directo sunt. Quod enim ab ipso Hippocrate κατ' ἰσὶν dictu-
tur, hoc ipsum est, secundum rectitudinem. Interiores autem uenas incidere
oportet, hæ enim uiciniores magisque è directo sunt patientibus membris. Ex
quibus nimirum uerbis manifestissime colligitur, semper è directo et è proxi-
mioribus uenis fieri debere sanguinis detractionem. De qua re plura offendes
in libro nostro de recentiorum medicorum erroribus intitulo, errore. 37.
Autennæ er- Explodendus ergo est perniciosissimus Auicennæ error, qui sen. i. cano. 3. tract.
ror. i. cap. 29. uenæ sectionem in contraria parte doloris fieri præcipit, cum et ra-
tioni et experientiæ id decretum planè pugnet. Dignus profecto ob unicum il-
lum errorem Auicenna est, quem docti omnes certatim lacerent. Nec audien-
Respondetur dus est Laurentius Phrasius, qui nuper edito libello Auicennæ utcumque patrocini-
obiter Laurē- tari uoluit, idque puerilibus, ac planè nullius momenti argumentis. Ad quæ ni-
tio Phrasis A- mirum, ne his ipsis rudes ac simplices seducantur obiter respondebimus. Pri-
uicennæ pa- mum omnium bifariam elegantis generis facit, unum ingenij, alterum sermonis
trocinanti. in horum primo Auicennam excelluisse, in secundo autem minus potuisse scri-
bit. Hinc

bit. Hic in me atq; alios medicinae solidioris amatores debacchatur, medicellos nos appellans, eo quod Auicennam ob barbariem nonnihil calumniati simus. Sed quam ridicula sint haec ab initio producta, nemo est qui non uideat. Nos tamen ita diluemus. Duplex quidem barbariei genus est, unum sermonis, alterum ingenij. In primo quid potuerit Auicenna non satis constat, sua enim lingua loquens nunquam a nobis uisus est, adeoque in hoc genere nec laudari nec uituperari potest. In altero certe quid potuerit manifestum est, in hoc enim genere excelluisse Auicennam rerum multarum ignorantia prodit, id quod ex libro nostro de huius atq; aliorum erroribus conscripto satis sciri potest. Proinde errat Laurētius, cum Auicennam a nostri seculi uiris eruditis ob barbarie sermonis prosciendi putat, cum potius ob barbariem ingenij ab his ipsis incessetur. Nec tantum incesitur, sed et de errore conuincitur. Hic conueniebat Phresium diuersum ostendere de Auicenna, ac rationes nostras atq; aliorum euidentibus argumentis confutare, at horum certe nihil praestitit, sed unum hoc effecit ut nemo sit qui non sciat omni patrocinio destitutum esse Auicennam. Praeterea Manardi epistolas medicinales notat quasi parum eruditionis habeant, nihilq; commodi attulerint, sed sciat Phresium his epistolis plus solidioris doctrinae contineri, quam in uniuersum Montagnana habeat. Et scio si hodie Phresium cum Manardo congregiendum foret, quod uix matire contra tam recondita eruditionis uirum auderet. Ceterum insigniter nugatur Phresium, quod doctrinalem medicinam, ut uocat, hodie penitus ferme interiisse scribit, cum haec ipsa iam primum ex densissimis tenebris in apertum prodire coeperit. Id quod testatur tot Galeni, qui hanc praeter ceteris excoluit, commentarij, antea nunquam recte latinitate donati, nunc autem omnium per manus uolitantes. Hinc perperam solidioris medicinae amatores accusat quasi experientiam rationi praeferre conentur, cum id potius indoctis Auicennistis obtrudendum erat, qui pro uno experimento nescio quos angulos non perreptent, adde quod ab insanis etiam uetulis haec ipsa mendicare non erubescant. Nos contra rationem praefrimus experimento, quando id ipsum Hippocrate authore sciamus esse periculosum. Porro quod optat milesimam partem in nostris libris esse ueram, id sibi potius de suo libro optandum erat, in quo uix pagina una uera existit. Deniq; Plinium et Celsum, si Dijs placet, in experimentorum albo esse putat. Insuper quod ait linguam quantumcunq; rudem non esse impedimento, dummodo res ipsa sincere sit tradita, nobiscum certe sentit, nemo enim unquam Auicennam aut Arabes alios ob linguae barbariem, sed ob rerum tantum imperitiam damna-

Manardi epistolae.

1. Aph.

COMMENT. IN HIPPOC.

Galenum torquet Phrifi-
us.

Arabes sua à
Græcis emen-
dicarunt.

Ustio.

uit. Posthæc uolens demonstrare medico nec Grammatices nec Dialectices sci-
entia opus esse, Galenū in testem citat, qui in libro primo dierū decretoriorū,
capite quarto, Asinos ad lyram in re medica esse Grammaticos, Dialecticos,
& Rhetoricos scribit. Sed quantum abusus sit hoc loco doctissimi Galeni au-
thoritate satis ex iisdem uerbis constabit, & si nec antiqua translatio consonet
Phrifi-
o. Verba Galeni hæc sunt. καὶ τὰ τὰ ποιῶσιν ἐνοιοὶ τῶν ἰατρῶν,
ἐἴς τὸ αὐτὸν ἢ διὰ λέξεϊς, ἢ γραμματικῆς, ἢ ῥητορικῆς ἐπαίοντες.
ἐἴς ὅσον ὄνομα λυράς. Id est. Hæc quidem faciunt quidam medicorum, in tan-
tum ea quæ sunt Dialectices, aut Grammatices, aut Rhetorices intelligentes,
quantum asinus lyram. Ex quibus sanè uerbis contrarium magis uelle Galenū
uidemus, qui inscitiam hoc loco medicorū quorundam damnat, qui neq; Gram-
matices, neq; Dialectices, aut Rhetorices satis periti sese pro medicis uulgo
uenditant. Atq; impudentissime dein mentitur Phrifi-
us, quod Græcos sua ab
Arabibus emendicasse scribit, cum constet Arabes potius à Græcis sua furim
abstulisse, id quod præter temporis rationem quo uixerunt, libri eorundem in
quibus passim Hippocratis atq; Galeni mentio fit satis indicant. Mirum est cer-
te tanti nominis medicum tam infantiliter hallucinari. Certior quoq; fieri cu-
pit Phrifi-
us, ubi locorum Auicenna in quinque suis Canonibus à uera medicina
deuiauerit. Age Laurenti habes hic locum, in quo capitaliter errasse hunc ip-
sum dicimus. Et si plura eius hominis errata scire desyderas, accede nostrum
de medicorum erratis libellum, & optatum habebis. Quod si uero errata esse
negas, fac id argumentis euidentibus declares, & tibi herbam porrigemus.
Postremum quid stolidius quàm dicere fieri non posse, ut Græcus ab aliquo pos-
sit intelligi Galenus. Forte alienum ingenium ex suo æstimat Phrifi-
us. Posset
quis eadem ratione in ipsum retorquere, fieri non posse, ut Auicenna à Phri-
fio intelligatur, cum peregrina & Phrifi-
o penitus incognita scripserit lingua.
Quid multis? talia sunt Phrifi-
i, ad quæ nemo non, nisi lapide stupidior sit,
respondere possit. Quare cum prudens lector sua sponte hominis insaniam re-
tundere queat, hic respondendi finem faciemus, monentes iterum atq; iterum,
quo medicæ rei studiosi primum omnium Hippocratem, Galenum, atq; reli-
quos solidioris medicinæ scriptores perdiscant, dein uero & Auicennam
aliosq; Arabes, si uoluerint, perlustrent, nam ita eosdem cum iudicio legen-
tes, facile eorundem errata deprehendent.

Sed redeamus unde digressi sumus. Tertium remedium quo in doloribus
utimur est ustio, quæ scilicet candenti sit ferro, aut medicamento adurendi uim
habente.

habente. Eius equidem usus est in maliciosis ulceribus, et interdum in coxendicis dolore. Quartum sectio est, quæ tum adhibetur ubi prius præcedentibus inflammationibus in spacio aliquo continetur. Ita purulentos secamus, et eos etiã qui aqua inter cutem laborant. Quintum quo dolori succurrimus est calfactio quæ nimirum balneis aut fomentis fieri solet. Hinc Hippocrates alibi ait, ὁδῶν τε πλὴν τοῦ ἥν τε κατὰρχὰς γένηται, ἥν τε ἕστερον, θερμάσματος μὲν δὲ πρῶτον οὐκ ἂν τὸ ῥόπου ὅτι χροσάμηνον παρὰ θῆναι διαλύσαι τὴν ὁδῶν. Id est. Lateris dolorem siue is protinus à principio, siue postea obortus est, non ab re fuerit tentare tepidis fomentis dissolvere. Ita balneo aquæ calidæ ad doloris mitigationem non raro utimur in ijs qui calculo torquentur. Sextum dolorem amouens refrigeratio existit, qua nimirum in calida intemperie quæ sine plenitudine est uiuunt. Item in febribus ubi nimia caliditate caput tentatur, alijsq; uehementibus doloribus calidis et biliosis, et erysipelatis. Septimum quod doloribus medetur est sternutamentum. Medetur autem id ipsum capitis dolori qui ob multitudinem flatuosi spiritus procreatur. Octauum, quo doloribus suppetias ferimus, sunt plantarum succi. Succos autem intellige non solum liquidos, ut sunt olea, et liquores alij, uerum etiam concretos, ut euphorbium, acatia, aloë. Quis autem omnium illorum usus sit ex Galeni de simplicium medica. facultat. libris, et Dioscoride discendum erit. Additum uero non temere est ab Hippocrate, in quibus uirtutem habent, nam ijs uerbis admonet, ne medicus in doloribus sine delectu quibusuis succis utatur, sed ijs tantum qui uirtutem atq; efficaciam habuerint, adeo ut affectui et membro cui adhibentur, sine accommodi. Id autem ex therapeutice libris dilucidum fiet. Nonum doloris remedium est Cyceon. κυκεὼν uero teste Hesychio, ὃς οἶνον καὶ μέλιτος καὶ ὕδατος καὶ ἀλφίτων ἀνάμειγμα εἶναι ποιεῖ. Hoc est. Cyceon ex uino, melle, aqua et farina mixta potio est. Homerus Iliados λ. Cyceonis mixturam ita describit. ἐν τῷ δὲ ῥά σφι κύκνησι γυνὴ εἰκῆα θεῆσσι, οἶνον πρᾶμνείῳ, ὕδρι δ' αἰγίου κνή τὸ ῥόν, κνήστ' χαλκείῃ, ὕδρι δ' ἀλκυτὰ λυκὰ πάλιν. γινέμεναι δ' ἐκέλευσεν ἐπεὶ ῥ' ὥπλισε κυκεῶ. Id est. In hoc mulier deabus adsimilis Cyceona miscuit uino Pramnio, incidit autem caseum caprinum gladio ferro, miscuitq; farinam albam. Postquam uero confecit Cyceona bibere iussit. Cuius siquidem usus est, cum diaphoresi et calefactione opus habemus. Cyceon enim cum æqualem habeat ferme temperaturam calefacit, tum ea quæ refri-

Sectio

Calefactio

2. uict. au. 2

Refrigeratio

Sternutamentum.

Plantarum

succ.

Succi.

Cyceon

COMMENT. IN HIPPOC.

Malefica gerata sunt, ac discutit aperitq; quæ obstructa sunt. Hactenus dolorum remedia recensuit Hippocrates, iam uero maleficorum, id est, uenenatorum animalium remedia enumerat, inter quæ præcipua esse ait lac, allium, uinumq; quemadmodum etiam Dioscorides libro sexto cap. 39. de uictus ratione in morfu canis rabidi docet. Vel dic Hippocratem hoc loco per malefica, humores malignos intelligere, ita ut iam dicta illorum humorum remedia sint. Lac quidem eorum qui erosionem occidunt, sicut tabidis euenire uidemus. Allium eorum qui uehementer refrigerant. Vinum uero feruidum refrigeratis etiam admodum utile est. Feruidum autem intellige quod sufficienter calidum est, aut quod decoctum existit. Acetum uero eorum humorum quos extenuare et incidere oportet, remedium aptissimum esse solet. Veluti sal ubi humores noxios penitus exterminare uolumus. Caluus profecto sententiam hanc planè deprauauit, ita enim uertit: Dolorum causa proximum uentriculum purgato, sanguinis uentriculum aperito. Quos uires non defecerunt, secatio, ustio, tepor, sternutamenta leuant, perflationum uero causa uentositatumue ptisanæ sudus uel pulticula detur. Maleficum autem allium est, lac feruefactum, uinum, acetum, sal. Mirum namq; cur quos uires non defecerunt ustionem leuare dixerit, cum id ne per somnium Hippocrati in mentem uenerit. Perperam deniq; φυτόν pro φυτῶν, id est, uentositatum pro plantarum dixit. Cyceon quoq; ineptissime pro pulticula interpretatus est. Maleficum etiam lac et alia falso ait, cum hæc ipsa maleficorum magis remedia sint. At solet Caluus ubiq; sui esse similis.

VIII.

HOMINI ex laboribus atq; itinere imbecillitas grauitasq; accidit, expuit, tussiu it enim ex capite. Febris huic acuta manum submordens, secundo die capitis grauitas, linguaq; perusta erat, nasus ungue scalptus sanguinem non egressit, sinister lien magnus durusq; doluit.

Historicus hic sermo est memorie tantum causa ab Hippocrate annotatus referens hominem quendam fuisse, cui ex laboribus multis ac peregrinatione immodica imbecillitas membrorum, eo quod uirtus motiua nimium fuerit debilitata, accidit. Quam grauitas etiam membrorum quod uirtus imbecillis in subli-

me membra ferre non ualuit, consecuta est. Tussis quoque accidit ἅτε τὸ κορυφῆς, id est, à capite, denominationem enim partis toti tribuit, hoc est, destillatio ex capite in pectus fiebat, quapropter tussis fiebat, per quam ea quæ in pectore collecta erant expuebantur. Febris tandem acuta manum tangentis submordens facta est, in qua quia fuliginosi uapores ad caput ferebātur, ideo grauitas capitis etiam secuta est, et lingua perusta erat, ob immodicam scilicet febris caliditatem. Posthæc æger nasum ungue cœpit scalpere, ac nihil sanguinis egressit, nam ad lienem superuacua decubuerunt, et lien factus est magnus et durus, doluitque. Dixit autem lienem sinistrum, non quidem quod et dexter esset, sed ea ratione qua lac album dicimus, per figuram scilicet quam Græci πλειονασμὸν uocant, quæ, Fabio teste fit, quoties superuacuis uerbis oneratur oratio, ut Vidi oculis, cum satis erat dicere, uidi. Ita hoc loco lien sinister dicitur, cum satis sit dicere, lien.

κορυφῆς

Lien sinister

πλειονασμὸς.

IX.

Quartana laborantes a magno morbo non capiuntur, si uero prius capiantur, quartana superueniente, liberantur.

Per magnum morbum comitiale qui à Græcis ἐπιληψία dicitur, intelligit, sic dictus ob grauitatem, quod homo hoc ipso affectus subito concidat. Hunc autem morbum quartana non solum arcet, uerum etiam ubi illum anticipauerit soluit. Cum enim morbus comitialis fiat ab humoribus frigidis, lentis et pituitosis uentriculos cerebri obstruentibus, nihil mirum quartanam hunc ipsum sanare. Humorū nanque iam dictorum cum sanatio duplex sit, excretio scilicet et concoctio, ambas quidem quartana habet, excretionem nimirum ex rigore, hæc enim sola agitatio sufficiens est crassum excernere humorem, coctionem uero caloris febrilis ratione, qui rigorem mox consequitur. Hinc non temere alibi etiam dixit. οἱ τὸ τεταρτάων ἀλίσκομενοι οὐ πάνυ τοὶ τὸ πᾶσα μὲν ἀλίσκονται, ἢ ἢ ἀλίσκονται πρότερον ἐπιγίνεσθαι τεταρτάου παύοντων. Id est. A quartanis capti non admodum à conuulsionibus capiuntur, si uero prius capiantur, et quartana superuenerit, liberantur. Id quod et alibi ijs uerbis insinuare uoluit. πρὶν, ἢ τὸ πᾶσα μὲν βέλτορ γινέσθαι, ἢ πᾶσα μὲν ἢ πρὶν. Id est. Febrem conuulsioni superuenire melius est quam febre conuulsionem. Et rursus. ἢ τὸ πᾶσα

Magnus morbus

5. Aph. 70

2. Aph. 14

4. Aph. 52

COMMENT. IN HIPPOC.

μου ἢ τεταμένου ἐνοχλουμένου πυρεθ' ἐπιβνόμενου λύει δ' νόσημα.
Hoc est, Qui à conuulsione aut distentione neruorum tenetur, febre superue-
niente liberatur. Idem docet & in lib. primo Epidemiorum sect. 3. ita scribēs,
ἀσφαλέστατος δ' ἐπὶ πάντων καὶ ῥῆιστος μακρότατος ὁ τεταστῶτος, οὗ
ᾧ μόνον αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ τοιοῦτος ὅστις, ἀλλὰ καὶ νοσημάτων με-
γάλων ἄλλων ῥύεται. Id est. Quartana omnium facilima longissi-
maq; , neq; enim solum ipsa per se talis existit, sed & ab alijs morbis magnis
liberat.

X.

Consyderandum pro quibus alijs succedāt morbi.

Calui negli-
gentia.

6. Aph. 17

Sententia hæc ob nimiam breuitatem à Caluo planè neglecta est. Vult au-
tem Hippocrates quo diligenter medicus morborum inter se transmutationes
animaduertat, quādo non raro unus alium soluat, quemadmodum iam de quar-
tana quæ comitalem sanat, diximus. Ita alui profluuium lippitudinem soluit.
Hinc in Aphorismis dictum est. ὁ φθαλμιῶν τε καὶ ὁ διαρροϊκὸς λικφθῆ-
ναι ἀκαθόν. Hoc est, Lippientem alui profluuiio corripit bonum. Eodem
modo acidus ructus intestinorum leuitatem, hæmorrhoides atram bilem, sin-
gultum sternutatio, uomitus alui profluuium, insaniam uarices sanant. Quo-
rum omnium testimonia pete ex sexta & septima Aphorismorum particulis,
ubi latissime Hippocrates morborum inter se transmutationes recenset.

XI.

Bilis, ut dixi de auibus, quia biliosæ.

Galenī com-
mentariorum
pars interci-
dit.

Hactenus Galeni commentarijs adiuti sumus, qui nobis non solum ad genui-
nam restituendam lectionem usui fuerunt, uerum etiam non raro ueram inter-
pretationem suggererunt. Quare cum iam illis destituti simus dabunt ueniam
lectores, si non passim, ut antea, pronuntiabimus, unicum nanq; tantum nobis
cum fuerit exemplar, sine manifestis coniecturis ab illo discedere non uolui-
mus. Conabinur tamen undiq; , ut antea, nostræ interpretationis reddere ra-
tionem. Proinde uidetur nobis hæc sententia non esse genuina, id quod & Ga-
lenum putasse in commentarijs Alexander admonet, quorum coniecturis post
hac nobis utendum erit, cum constet maximam illorum commentariorum par-
tem ex Galeni enarrationibus esse desumptam. Cuiuscunq; autem hæc fuerit
sententia, mutilam esse certum est, id quod ex uerbo bilis manifestum sit, neq;
enim

enim dicit quid faciat aut portendat bilis. Videtur tamen id uelle dicere, bilis generatur seu abundat in ijs qui exercitio utuntur multo, id quod in auibus eui dens fit, hæc enim, quia assiduo utuntur uolatu, qui illis uice exercitij est, ideo biliosæ sunt. Hinc Galenus lib. 2. de tempera. ita scribit. καὶ μὲν δὲ τὸ φροντισέσθαι καὶ θυμοὶ καὶ λυπῶναι καὶ πόννοι, καὶ γυμνάσιον, καὶ ἀγρυπνία, καὶ ἀσπίσις, καὶ ἐνδία πλείονα ἐν τῇ ξανθῇ χολῇ τούτοις ἀσπρίουσι χυμὸν, ὅτι καὶ πλείονα γίνονται ἐν ἡπατι. Id est. Quin etiam sollicitudo, ira, dolor, labor, exercitatio, uigilia, abstinentia, et inedia, succi flauæ bilis plus accruant, propterea quod plus eius succi in iocinore gignunt. Et hæc quidem eius Aphorismi uidetur esse sensus. Quod si tamen meliorem quis attulerit, facile nostram mutabimus. Caluus suo more ineptissime ita interpretatus est sententiam hanc. Quibus morbi bile creantur, hi biliosi sunt. Nemo enim est qui nesciat biliosis ex bile procreari morbos, ueluti pituitosis ex pituita, neq; ad eam rem docendam opus erat Hippocrate doctore.

Sensus

Aues cur

biliosæ

Calui inepta
uersio.

XII.

Caliditas acutæ bilis signum.

Nihil mirum caliditatem nimiam bilis acutæq; esse signum. Est enim bilis humor teste Galeno lib. 2. de temperamentis, reliquis omnibus humoribus calidior. Id quod lib. 1. artis cura. ad Glauco. cap. 9. etiam docet.

Bilis humor
reliquis ca-
lidior.

XIII.

Turbationes transitusq; contemplandi, quoniam delirantibus laterum dolores desinunt, quibusdam & febres, quibusdam uero non, sed cum sudoribus. Aliquibus etiam cum turbatione, nonnullis autem cutis arida, & circumtensa, falsaq; fit.

Monet hoc loco Hippocrates quo medicus diligenter admodum turbationes in corpore factas, transitusq; unius morbi in alium contempletur, quando ex ijs plerunque ægri aut salutem, aut perniciem prædicere possit. Id quod paulo ante ijs uerbis docuit: Considerandum, pro quibus alij succedant morbi. Hic autem pro exemplo offert lateralem morbum, quem interdum ob delirium subsequens desinere inquit. Dissolutis nanq; tum humoribus mor-

Aph. 10

COMMENT. IN HIPPOC.

Turbationes
circa iudi-
cationem.

2 Aph. 13

Cutis salsa

bum facientibus, fuliginosi uapores cerebrum caputue petunt, deliriumq; pro-
creant. Et si tanta est resolutio ut uniuersi humores dissoluantur, tunc una cū
delirio & febris desinit. Si uero non tanta, tunc non simul cum delirio solui-
tur, sed febris permanet, donec reliquie febres fouentes, sudoribus integre ex-
purgentur. Id quod ijs uerbis insinuauit, quibusdam etiam febres, quibusdam ue-
ro non, sed cum sudoribus. Nonnullis autem cum turbatione laterum dolores
cessant, dum scilicet per aluum aut urinam humores noxij expurgantur. Plē-
runq; enim circa iudicationes in toto corporeurbationes existunt, id quod ali-
bi docuit. ὁ νόσος ἰσὶν inquit, ἢ κείσθ' ἢ γίνεται τοῦτέστιν ἢ νόσ' ἢ νόσ' ἢ
γός ἢ πρὸ τοῦ πρὸς τοῦ. Hoc est. Quibus iudicatio fit, his nox grauis an-
te accessionem. Quapropter non immerito huiuscemodiurbationes contem-
plandas esse docet, si enim febres post hāc cessauerint, meliusq; pro euacuatio-
nis ratione fuerit coloratus aeger, certum est hunc saluari. Sin cōtra febris per-
durauerit, maleq; coloratus fuerit, eundem mori significat. Ceterum quibus-
dam cutis arida & circumtensa, salsaq; fit, & ijs quidem sine sudoribus late-
ralis finitur morbus, quoniam tunc siccitas nimia humores noxios à quibus la-
teralis morbus factus est, consumit exiccatq;. Porro, quòd aut cutem salsam
non ad gustum, sed ad tactum referendum erit, ea enim cute præditi tangenti-
bus uelut pruritus excitare in manibus uidentur, haud aliter quàm si salsum
quid aliud contrectes. Hoc modo in prima huius libri parte febres salsas eu-
am nominauit.

XIII.

Q Vales stupores ex qualibus fiant consideran-
dum, & quales cui coxa stupet.

Stupor quid

Stuporis
causæ.

Admonet hac sententia Hippocrates quo medicus accurata diligentia stupo-
res in corpore ortos contempletur, ex qualibus scilicet causis fiant, nam ita his
ipsis facilius medebitur. Stupor autem quam νόσος ἰσὶν uocat, nihil aliud est,
Galeno lib. 1. de affe. lo. cap. 1. tradente, quàm sentiendi mouendiq; difficultas.
Hic uero eodem authore lib. 1. de symptomatum causis, tum à refrigeratione,
tum à compressione neruorum corporum, de nq; à Torpedinis marini ani-
malis contactu, prouenire solet. Vbi autem citra aliquam huiusmodi causam ul-
tro acciderit, tum uel uitæ ignauiam, uel ciborum multitudinem, crassiciem,
lentitudinem, aut solitæ secretionis suppressionem antecessisse necesse est.

Cum

Cum itaq; eius diuersæ sint causæ, non temere Hippocrates hortatur easdem diligenter esse rimandas, ijs enim ablatis mox una & morbus abit. Hanc nimium partem Caluus ineptissime hac lege transtulit. Torpedines nulla de re sæpe fiunt, quum nec uerbum in Hippocrate sit quod simile doceat. Falsissimum autem est torpedinem seu stuporem à nulla re sæpius fieri, cum constet tamen eos qui frigido tempore iter fecerint, aut frigido loco habitauerint, facile ac sæpius stupore affici. Post hæc pro exemplo Hippocrates affert stuporem coxæ, ea enim non raro hoc morbo tentatur ob crassos lentosq; humores qui illic articulationis ligamenti impactu, sentiendi facultatem illis à principe parte missam impediunt. Cur autem stuporis causas consyderare consultum sit nulla alia ratio est, nisi quòd iuxta eius diuersitatem uarietur curatio. Si enim à frigidityte sit, calefacientibus curatur, sin ex lentis crassisq; humoribus, medicamentis quæ extenuandi ui prædita sunt, sanatur.

Caluus ineptus interpret

XV.

Propter aures, & ex auribus ut plurimum tertio die pereunt.

Nihil aliud hac sententia docetur, nisi quòd dolores aurium plerumq; tertio die occidant. Dolorem autem aurium intellige eum quoties in profundo ex auditorio meatu, doloris sensus affligit, tantisper enim ipse afficitur auditorius nominatus neruus, non ex longo intervallo cerebro copulatus. Et id est quod ait propter aures & ex auribus. Merito uero plures per aurium dolores uehementes, in consensum perducto cerebro, perimuntur. Nihil autem miri die tertio nonnullos mori, quum sint qui etiam de repente moriantur quemadmodum attoniti, quoties in cerebrum decumbat uniuersim aurium dolorem committens fluxio. Id quod in præfagijs etiam insinuauit ita scribens. ὦρς δὲ ὀξεῖν ὀδυῖν ὅτι πυρετῶ ξυνεχέϊ καὶ ἰχυρῶ λεϊνὸν, κίνδυνος ὅτι παρὰ φρονήσας ἐν ἀνθρώπῳ πορ καὶ ἀπολέσθαι. ὥς ἐν τούτῳ τοῦ τρόπου σφαλεροῦ ἐόντος, ταχέως δὲ προσέχειν ἐν νόσῳ τοῖσιν ἄλλοις σημείοις ὡς ἂν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας. ἀπόλλυται δὲ οἱ μὲν νεώτεροι τῶν ἀνθρώπων ἐβδιδμαῖοι καὶ ἐτι θάνατον ὡς ὁ τοῦ νοσήματος τούτου. Id est. Aurium dolor acutus cum febre continua uehementiq; graue periculum minatur, nam & mentem turbat, & hominem rapit. Quum igitur anceps sit huius rei exitus à primo protinus die omnibus signis accurate

Dolores aurium

3. Præfatis

COMMENT. IN HIPPOC.

Iuvenes cur
citius mori-
antur.

animum adhibere oportet. Nam ex eo casu iuniores quidem intra septimum diem, seniores uero multo tardius moriuntur &c. Atq; hinc est quod dicat ut plurimum, significans hac particula iuniores plerunq; tertio die perire, seniores autem diutius uitam protrahere. Cum enim iunioribus calidū ac biliosum sit temperamentum, necessario etiam his febris & delirium plus accidunt, ita ut antequam auris suppuretur moriantur.

XVI.

Q Vibus cutes circuntenduntur aridæ & duræ, sine sudore moriuntur, quibus uero laxæ cum sudore moriuntur.

Aph. 71

Repetitur hæc sententia & in Aphorismis iisdem ferè uerbis in hūc modū. ὁκόσοις δὲ ῥιμάτα πῶς τεῖνεται καρφάλεα καὶ ξηρά ἀνθ' ἰδρωτὸς τελευτῶσι. ὁκόσοις δὲ χαλαρά & ῥαχιά καὶ ἰδρωτὶ τελευτῶσι. Quem quia Galenus explicauit satis superq;, ideo nostra enarratione non indiget. Admonendus tantū hoc loco lector erit Caluum male hanc sententiā red didisse, quod eos quibus cutes circuntenduntur aridæ & duræ ferè non perire dixit, cum Hippocrates longe aliud doceat, nempe non simpliciter eosdem perire, sed tantum sine sudore perire asserens.

Caluus no-
tatur.

XVII.

IN mutabilibus morbis mutationes prosunt, mutare autem ad decentia conuenit priusquam male afficiantur, ueluti Cherioni irritata sunt, ex quibus faucium exasperationes fiebant.

πρὸς
ἀλλοῦ.

Per mutabiles morbos quos παλιμῶλους uocat, accipe qui facile ad aliū locum mutari aut transferri possunt, uel quorum impetus retundi aut auerti potest ne locum aliquem nobilem occupent. In his itaq; morbis quorum impetus motusue mutari potest, mutationes prosunt, maxime ubi à membro principatum in corpore habente ad minus nobile fit mutatio. Oportet autem ut eiusmodi mutatio fiat, tum quando fieri conuenit, hoc est, ut Hippocrates ait, priusquam male afficiantur egri, & in peius morbus mutetur, si enim diutius cunctauerimus, uix posthac mutationi locus erit. Eius rei exemplum proponit Cherionem.

Cherionem quendam, cui cum ex capite facta esset destillatio in fauces, à medi-
cis non in alium locum mutata est, sed magis quibusdam humorum defluxum
mouentibus irritata est, ita ut tandem faucium asperitas consecuta sit. Faucium
autem exasperationes hoc loco κέχρωδα vocat Hippocrates. κέχρωον enim
Galeno in libro de interpretatione antiquorum nominum Hippocratis traden-
te, ἢ τραχύτης ὀνομάζεται τῆς φάρυγγος, id est, exasperatio faucium no-
minatur. Proinde ex hac sententia discat medicus quo in tempore, si modo
fieri potest, humorum motum seu impetum ad loca minus nobilia auertat.
Caluus huic sententiæ peregrinam planè interpretationem affert, qui reuer-
sionibus obnoxij sunt, inquires, his locorum mutationes salubriaq; petere pro-
sunt, sed priusquam morbi grauent. Neq; enim locorū mutationis hic fit men-
tio, sed morborum potius. Accedit quòd ultimam partem quoq; perperam
uerterit, concitata seu repullulantiā mala faucium asperitate terminari dicēs.
ὅγιον namq; ad sequentem sententiam referendum erit, ut iam dicemus.

XVIII.

TErminus si illis sanum relinquitur, per infer-
na subducta causa, siue diminuens, siue dere-
linquens, siue eiciens, siue secans, siue utens quis
fuerit. Quibus uero non, contra.

Ita legendum esse, ut scilicet ὅγιον huius sententiæ initium faciat non solū
sensus, sed et antiquus quoq; interpres docet. Hic enim dictionem ὅγιον supe-
riori sententiæ coherentem huic connectit definitionem uertens. Prescribit ue-
ro hac sententia Hippocrates medico terminum ac litem, quousq; huic in-
aufferenda morbi causa sit progrediendum, dicens id tantum tollendum esse
quod morbosum existit, id autem quod sanum est in corpore relinquendum,
hoc certe quod fit si per inferna tantum morbi causa subducta fuerit. Proinde
ijs uerbis nihil aliud uidetur insinuare, nisi ut moneat medicum quo in purgati-
onibus humores molestantes, et noxios tantum purget, reliquos autem in cor-
pore relinquat. Iuxta id quod alibi dixit. ἢν δὲ αἱ καὶ καθάρσεις καὶ αἵματι
ταὶ συμφέρει τε καὶ διφύως φέρουσιν. τὰ δ' ἐναντία δύσχευς.
Id est. Si qualia oportet purgari purgentur confert, et facile ferunt, sin contra
difficulter. Erit autem hoc ipsum non solum inter purgandum, sed etiam in re-
liquis omnibus operibus medico obseruandum, siue imminuere quod excreuit.

κέχρωδα
κέχρωον.

Calui peregrina interpre-
tatio.

Quousq; in
morborū cau-
sis auferendis
progredien-
dum.

1. Aph. 2. et. 23.

COMMENT. IN HIPPOC.

καὶ ὑπερ. & supra modum auctum est, id quod καὶ ὑπερ hoc loco est, siue derelinque-
ἀποσείν. re quod ἀποσείν est, siue eijcere, siue secare, siue urere quid animus erit.
 Nam nihil nisi quod morbosum diminuere, neq; quicquā, nisi quod sanum
 est relinquere conuenit. Eodem modo ubi eijcere, secare, aut urere uoluerit,
 id tantum quod præter naturam in corpore existit, eijciat, secet, exuratq;
 ita ut sanum nunquā pertingat. Quibus uero nihil sani adhuc attingitur, il-
 lis contra faciendum erit, adeo ut medicus purgando, secando, aut urendo non
 desinat, donec id quod sanum est pertingat. Caluum sententiam hanc non in-
 tellexisse certum est ex eo, quod ὀρίων priori sententiæ coniunxit. Tu huius in-
 terpretationem cum Græcis confer, & rem planè perspicies.

Caluus nota-
 tur.

XIX.

SI quidem his quibus crebro sanguis ex naribus
 profluit mali colores fuerint, merum modice
 datum prodest. Quibus autem rubri colores fue-
 rint, ijs non similiter confert. Præterea quibus
 sunt capita facile tolerantia, hos merum iuuat, qui-
 bus uero non, minime.

Duplex san-
 guinis proflu-
 uium.

Merum.
 ἀκαρπός.
 Pudendus Cal-
 ui error.

Duplex esse sanguinis ex naribus profluuium, hac sententia Hippocrates
 innuit. Vnum quod ob imbecillitatem facultatis retentricis accidit. Alterum
 quod ob sanguinis copiam fit. Primum cognoscitur si sanguinis profluuium la-
 borantes male colorati fuerint. Alterum si corpus uniuersum, facies præser-
 tim, rubicundum fuerit. Diuersas autem & hæc curationes habere Hippocra-
 tes tradit. Primum nanq; restauratione seu appositione, alterum uero ablatio-
 ne curatur. Hinc ait quibus sanguis crebro ex naribus profluit, & mali colo-
 res aderint, his merum modice datum prodest. Merum autem intellige uinum
 purum ac indilutum, quod ἀκαρπός Hippocrati ac Græcis alijs dicitur. Vbi
 pudendus Calui error se prodit, dum ἀκαρπός pro non purgati & non puri in-
 terpretatur, dicens sanguinis ex naribus profluuium parum prodesse his qui im-
 puri & impurgati sint, adeo nunquā nō tanti auctoris solet esse iuratiſſimus
 corruptor Caluus. In summa quicquid Hippocrates ad merum hoc Caluus
 ad sanguinis profluuium retulit. Merum uero ideo his qui ob uirtutis imbecilli-
 tatem sanguinis profluuium tentantur dandum est, ut scilicet uires amissa hoc ip-
 so res-

so recuperentur, quando nihil sit quod tantopere vires reficiat, quantum uinum purum & aqua non dilutum. Id autem non ideo tantum facit, quod alimenti multum exhibeat, sed etiam quia humidum. Quicunque enim indigent citissima adiectione, humidum remedium ad recuperandas vires optimum est. Hinc alibi dixit Hippocrates. ἥκον πλεονῶς ποτοῦ ἢ σιτίδος Id est. Facilius est impleri potu quam cibo. Non ab re autem dixit Hippocrates modice datum, per aduerbium ὀλίγα id ipsum insinuans, si enim maiori copia merum haustum fuerit, tunc ex eius potione nihil commodi accipiunt, sed potius offendentur, quoniam & conuulsionibus atque delirijs confestim corripuntur. Ceterum quibus rubri colores fuerint, ijs non itidem confert meri potio. Nam cum ijs sanguinis ex naribus profluuium ex multa sanguinis copia accadat, eundem potius subtrahere quam meri potione augere conuenit. Præterea non temere dictum est, quibus crebro sanguis ex naribus profluit, nam quibus id raro accidit, hi certe nulla curatione opus habent. In fine autem sententiæ docet, quibus etiam in uirtutis imbecillitate merum exhibere minus tutum sit, dicens. Quibus capita sunt facile tolerantia, hoc est, fortia, hos merum iuuat, quibus uero debilia, hos lædit. Hinc alibi recte monuit ita scribens. Ὅσοι πλεονῶς τι μὲν τοι ἐν ταύτησι τοῖς νούσοισιν ἢ κῆρα εἶη ἢ ἰσχυρὴν ἢ φρεσὶν ἀψιν, πάντε πασὶν οἶνῳ ἀποχέτεο. Id est. Vbi uero in huiusmodi morbis timueris ne uel caput uehementer grauetur, uel mens tentetur, omnino à uino abstineo. Proinde medicus passim obseruet in omni morbo, ut nunquam capite existente debili uinum exhibeat.

2. Aph. 11.

Modice datū.

Crebro.

3. uict. acut. 43.

XX.

Quibus nares natura humidiores, & genitura humidior ægrius ualent, quibus uero contraria, salubrius.

Caluus planè contrario sensu hanc Hippocratis sententiam interpretatus est, seductus falso exemplari, quantum arbiro, quamuis non ignorem & ueterem interpretem hoc modo reddidisse. Verum quia in Aphorismis iisdem uerbis repetitur, ne sibi pugnantem faceremus Hippocratem, lectionem hanc magis sequi placuit, quam semicorruptos Alexandri commentarios. Denique quia satis superque hæc sententia à Galeno enarrata est in Aphorismorum commentarijs, ideo nostra expositione non eget.

5. Aph. 12.

Sputa rotunda, desipientiam portendunt, ueluti ei qui in Plinthio erat, huic de nare sinistra sanguis profluxit, & quinto die soluta est.

Aph. 23. Prima huius sententiae pars repetita est supra particula tertia, ubi et eandem enarrauimus. Variat autem in hoc quod hic in Plinthio habetur, alibi uero in Pleno. Plinthion porro Alexandro referente locus quidam est, in quo aeger decubuit. Sunt qui locum esse putent, in quo lateres coquuntur, quum

Plinthion. πλίνθος Græcis later sit, et πλινθεῖω lateres compono. Nos in re incertanihil statuimus. Quicquid sit, huic ex sinistra nare sanguinis profluuium factum est, et quinta die soluta est desipientia et ægrotudo, eo quod humores noxij per sanguinis profluuium fuerint uacuati. Nec frustra additum est quinto die,

Quinto die. quoniam plurimi morborum peracutorum, præsertim qui cum sudore iudicantur, tertio et quinto die, magis quam quarto iudicium suscipiunt, rarioresque

4. Aph. 36. sunt, qui die quarto iudicantur. Hinc Hippocrates ait. ἰσφῶτες πυρεταὶ νοῦν τι ἢν ἄρξονται ἀπεδοὶ τριταῖοι καὶ τετραταῖοι, οὐ τοὶ ἥδοι ἰσφῶτες νοῦσους κείνοισι. Id est. Sudores febricitanti si incæperint boni et tertio et quinto die, hi enim iudicant morbos. Cur autem quinto die potius quam quarto iudicetur morbus, pulchre Galenus in explicatione iam citati Aphorismi perdocet.

Vrina residentiam multam habens, qualis Dexippi post caluicium fuit, desipientia liberat.

Docet hoc loco Hippocrates urinam multam residentiam subsidentiam uehabentem à desipientia liberare ægrum, id quod certe ueritatem habet, in ea desipientia, quæ per cōsensum fit, nam tunc humores noxij desipientiæque procreantes per urinam uacuantur. Quod autem urina multam habens subsidentiam à delirio possit liberare Hippocrates alibi à cōtrario sensu ostendit ita scribens.

4. Aph. 72. ὁκόσοισιν οὐρα διαφανέα λευκά, πονηρά, μάλιστα ἢ ἐν βίσι φένηται πκοῖσιν ἐπιφάνεται. Id est. Quibus urinae albæ et perspicuæ malæ, præsertim si in delirantibus appareant. Tales enim magnam cruditatem præ se ferunt, bilisque ad caput raptum indicant. Quod denique urina multam subsidentiam

riam habens à desipientia liberare possit, ex historia Dexippi cuiusdam ostendit, cui post caluitium aut glabrationem, quam μάδισις uocat, urina talis μάδισις. profluens à desipientia hominem liberauit. Caluus certe μάδισις perperam. Calui error. porriginem interpretatus est, hæc enim πιτύξαι καὶ τριτύξαι nominatur Græce, diuersum nimirum à glabratione malum. cū scilicet sua sponte sine ulla ulceratione ex capitis superficie, tenues & furfuracea squamula decidunt.

XXIII.

Non ante annum quartana desinit.

In Græco Hippocratis exemplari, quod ex Asulani officina prodijt, hæc sententia superiori connectitur, quod & Caluus secutus Dexippum non plus anno quartanarium fuisse ait. Nos uero hoc loco Alexandri commentarijs innixi, ueteremq; interpretem sequentes, à priori illam seiunximus. Porro & si πρὸς αὐτὴν dictio ante & ultra significare possit, nos tamen pro ante potius interpretari uoluimus, quod Hippocrates hac sententia nihil aliud, nisi quartanæ diuturnitatem insinuare uelle uideatur, nempe hanc ante anni spacium non cessare. Proinde merito Alexander Aphrodisæus lib. 1. Problem. 82. querit cur quartana quotidiana diuturnior sit. Rationē uero talem affert, quoniā, ait, pituita quamuis frigida, crassa, lentaq; sit, tamen humida est, humidum autem quodq; facile immutari potest. Atra uero bilis sicca & frigida est, siccum autem omne difficile immutatur. Cæterum & si ut plurimum quartana ante annum non desinat, est tamen una altera breuior longiorq;. Hinc in Aphorismis scribit. πρὸς αὐτὴν.
οἱ θερμοὶ τεταρταῖοι τὰ πολλὰ γίνονται βραχέες, οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ μακροί, καὶ μάλιστα οἱ περὶ τὸν χειμῶνα συνάπτονται. Cur quartana quotidiana diuturnior.
Id est. Aestiuæ quartanæ magna ex parte breues, autumnales longæ, & maxime quæ hyemem attingunt. 1. Aph. 25.

XXIII.

Quibus æstatis morbi fiunt, his quinto die eruptiones accidunt, sunt uero quibus tardius accidunt.

Per æstatis morbos intelligit morbos calidos & siccos, quales in uniuersum febres sunt. Qui autem ijs afficiuntur morbis his quinto die, ut plurimum, eruptiones accidere ait, sunt enim quibus tardius, ut puta septimo, undecimo & quartodecimo die, accidunt. Eruptiones uero quas ἑξῆς nominat, uide. Æstatis morbi.
Eruptiones.

815 160. tur dicere expulsionem iudicatorias, siue per sanguinis ex naribus profluentis, siue sudores, siue alui excrementa, siue urinas, siue abscessum, fiant. Veluti autem sudores potius die quinto quam quarto accidunt, ita etiam reliquæ eruptiones. Sunt tamen quibus etiam tardius haud aliter quam sudores accidunt. Sudores enim febricitanti, ut alibi inquit, si inceperint boni et tertio, et quinto, et septimo, et nono, et undecimo, et quartodecimo et c. Hi enim sudores morbos iudicant. Cur autem eruptiones quinto die potius accidunt, ostendit ibidem Galenus in commentariis.

XXV.

QUæ circa gingiuas & nares fiunt suppurationes, septimo die erumpunt.

815 160. Asulanum exemplar ἐβδομῆς in fine sententiæ non habet. Quod si mendax hoc loco non existit, tunc hæc sententia priori in hunc modum connectenda erit. Quibus æstatis morbi accidunt, his quinto die eruptiones fiunt, sunt uero tardiores, quæ circa gingiuas et nares accidunt suppurationes. Adcoque per ἡμέρας tum suppurationum eruptiones intelligende erunt, in quo certe significatu non raro etiam in Prasagijs ab Hippocrate usurpatur. Nos tamen ueteris interpretis ac Alexandri uestigia sequentes ἐβδομῆς sententiæ huic apposumus, atque à precedenti seu iunximus, ut is esset sensus. Suppurationes quæ fiunt circa gingiuas et nares, septimo die eruptionem faciunt. Nihil tamen in re incerta statuimus, satis esse ducentes nostræ interpretationis consilium utcumque indicasse.

XXVI.

QUibus in dentium dolore tenuia a supercilio deueniunt, ijs a pipere bene adaptato post tri die crassiora uenient, idque faciendum si alia non præualuerint. Hegesippo namque medicamentum somniferum non præualuit, sed dolorem magis adsciuit.

Docet hoc loco Hippocrates doloris dentium à crassis lentisque humoribus prouenientis curationem, primumque hortatur medicum ne in eo discernendo ob tenuēs humores à supercilio, hoc est capite, à parte totum intelligens, descendens

scendentes fallatur, putans ab iisdem procreari dolorem, atq; hoc nomine frigida reprimentiaq; medicamenta admouens, dolorem uehementiorem faciat, cum extenuantibus potius medicamentis utendum esset, utpote humoribus morbum facientibus non tenuibus, sed crassis existentibus. Proinde ut aliquo inditio tenues humores non esse circa dentes, sed à cerebro potius defluere deprehendat, docet dentibus adaptare piper, id enim si postridie crassa ac glutinosa eduxerit, manifestissime monstrabit dolorem à crassis & tenuibus humoribus esse ortum. Si enim à tenuibus humoribus is dolor esset, tunc id ipsum pipere dentibus adaptato minime eueniret. Faciendum uero hoc ipsum medico magis erit ubi alia non praeualuerint. Alia autem esse intellige medicamenta reprimentia & stuporem inducentia, nam hæc cum frigida sint, prohibent quidem ne crassi humores excernantur, atq; adeo dolorem multo quam antea fuerit faciunt uehementiorem. Hinc multo consultius est piper adhibere, quod calefacit crassosq; humores extenuat, pituitamq; commanducatum extrahit. Quod autem de pipere dixit, id tu de pyrethro ac reliquis quæ calefaciendi ui prædicta sunt intellige. Cæterum quod frigida dolori dentium ex crassis humoribus orto non prosint, Hegesippi exemplo monstrat, hic namq; cum eiusmodi dolore afficeretur, eiq; medicamenta soporifera adhibita fuissent, nihil profuerunt, sed uehementiorem dolorem fecerunt, ratione paulo ante dicta.

Alia.

Piperis uis.

XXVII.

A capite ossium naturam æstimato, dein neruorum, uenarum, carnium, & aliorum, humorum, superiorum & inferiorum uentriculorum, mentis atq; morum. Considera deniq; quæ citius consueto anni tempore fiunt, ueluti papulæ & huiusmodi. Similiter ea quæ quotidie citius aut serius corripunt.

Docet hac sententia Hippocrates à cerebri constitutione, omnia corporis membra æstimare, cum capitis constitutioni totum respondeat corpus. Hoc enim si decenter magnum fuerit, magna & spinalis medulla erit, cui quoq; uentre, thorax, dorsum, & omnia ab eodem orta ossa respondebunt, quemadmodum parte prima abunde diximus. Hinc recte ab Hippocrate dictum est,

Capitis constitutioni totum corpus respondet.

Aph. 2.

COMMENT. IN HIPPOC.

à capite ossium naturam esse considerandam. Nervi quoque à capite aestimandi sunt, hi enim ab eo atque spinali medulla procedunt, adeoque si hæc magna fuerint, magni et nervi erunt. Arteriæ, quas sub φλεβῶν nomine etiam intelligit, denique magnæ erunt, si caput magnum fuerit, nam vertebrarum latitudinem thoracis amplitudo sequitur, quam cordis magnitudo concomitatur, cordis autem magnitudinem, arteriæ quoque magnæ. Venæ à capite etiam aestimantur, latitudo enim thoracis, ut ex iam dictis patuit, caput magnum sequitur, quæ sanè caliditatis tum cordis tum hepatis inditium est. Calidius autem hepar, Galeno cap. 37. artis medicæ teste, latitudo uenarum monstrat. Quid multis singula corporis membra à capite aestimanda sunt. Insuper carniū, et aliorū nempe ligamentorum, humorum, uentriculorum superiorum, cerebri scilicet et cordis, inferiorumque, uentriculi, uesicæ, et summæ omnium concavitas tum in corpore naturam medicus cōtempletur, quemadmodum docet Galenus in libris de usu partium. Ad hæc medicus mentis, morumque naturam consideraret, puta prudens an stolidus dum recte ualebat fuerit, item num iam alijs moribus præditus sit, quàm dum probe ualeret, ex ijs enim facîle mentis constantiā aut inconstantiam prædicere poterit medicus. Considerandum præterea medico erit, num aliqua citius consueti anni tempore accendant, ueluti sunt papule, quæ à Græcis δὲ γυνήματα dicuntur, et huiusmodi ut sunt impetigenes, uirilignes, tubercula, et alij morbi uernales, quos in Aphorismis recenset Hippocrates. Si enim citius accendant quàm oporteat, hoc est, antequàm uer incoeperit, significant hyemem in ueris naturam transiisse. Eodē modo si in uere æstatis morbi euenerint, signum uer naturalem constitutionem non seruasse, proinde omnes morbi qui tunc hominem inuadunt inconstantes et mali iudicij morbi erunt. Hinc alibi ait. ἐν τοῖσι καὶ δὲ σῶσι καὶ ποῖσι ἢν ὥρῃως τὰ ὥρῃα ἀποδιδῶσιν, οὐσαυτέβη καὶ οὐκ ἐνέσταται γίνονται καὶ νοῦσι. ἐν δὲ τοῖσι ἀκαταστάτοις ἀκατασταταὶ καὶ οὐκ ἐνέσταται. Inconstantibus temporibus, cum tempestiue tempestiua redduntur, morbi constantes et boni iudicij sunt. In inconstantibus autem, inconstantes et mali iudicij. Nec solum ea quæ citius aut serius per anni tempora accidunt consideranda medico sunt, sed etiam quæ quotidie nobis citius aut serius eueniunt. Verbi gratia, si quid mane accidit quod uespere accidisse conueniebat, et è regione si uespere quod mane, nam ex ijs omnibus naturæ aut consuetudinis mutationem cere-

nere licet.

XXVIII.

XXVIII.

PAriter biliosum & sanguineū corpus, ubi non habuerit effluxum, melancholicum fit.

Iterum duplicem bilis atræ generationem nobis insinuat, alteram quæ ex flaua bile superassata, alteram autem quæ ex sanguine crasso fit. Ait enim pariter & biliosum corpus, hoc est in quo flaua redundat bilis, & sanguineum, hoc est, in quo sanguis excrescit, fieri melancholicum, idq; ubi non habuerit *ἡ ἐξέωσις*, ita enim Asulanum exemplar habet, quam dictionem antiquus interpret extractiones uertit. Nos effluxus dicimus, hoc nomine intelligentes id quod alij difflationem uocant. Videtur enim deriuatum à uerbo *ἐξέω* quod euanesco & ab eo significat, ita ut *ἐξέωσις* nihil aliud sit nisi difflatio, perspirationis seu euaporatio corporis, siue manifesta siue occulta fuerit. Hæc enim si prohibita fuerit, necesse est in bilioso corpore bilem flauam putrescere ac superassari in atramq; transire bilem, perinde, ut in sanguineo crassiorem tum fieri sanguinem oportet, is enim putrefactus ob cohibitam difflationem, ex quo fit bilis atra fit. Caluus Asulani codicem secutus perperam hanc sententiam superiori coniunxit. Adde quod ineptissime *ἡ ἐξέωσις* non satis uirium seu ualitudinis habentes interpretatus est.

Duplex atræ
bilis genera-
tio.

ἡ ἐξέωσις

ἐξέω

Calui error

XXIX.

LYcino ultimo lien magnus, & in quarto aut quinto die dolens factus est.

Parum commodi lectori hic sermo affert, sibi enim tantum memoriæ causa Hippocrates scripsit, nomen solum ægri referens cui in fine morbi lienem factum esse magnum dicit. Meminit autem in quarto Epidemiorum libro Lycini Grammatici, cui in Cranone ex febre biliosa uitio lienis capitis grauitas accidit, huic tamen tandem sanguinem modice ex nare quæ secundum reſtitutionem lienis erat, profluxisse ait, adeo, ut uerisimile sit ob crisiſim iudicationemq; imperfectam quarto aut quinto die post sanguinis eruptionem, lienem dolore correptum fuisse.

Lycinus gramma-
maticus.

HIPPOCRATIS

SEXTI EPIDEMIORVM LIBRI

Particula Septima.

I

T Vsses circa solstitia hyberna cœperunt, decima quinta aut uicesima die ex crebra australiũ, aquilonarium, niuosorumq; mutatione. Symptomata tamen quædam ex his breuiora, quædam uero longiora fiebant, & multæ pulmonis inflammationes. Deinceps ante æquinoctium q̃ plurimis reuertebantur, idq; magna ex parte die quadragesimo ab initio, quibusdam autem omnino breuia, & bonæ iudicationis fiebant, nonnullis uero fauces inflammabantur, quibusdam anginæ, aliquibus membrorum resolutiones accidebant, nonnulli lusciosi fiebant, id quod pueris maxime contingebat. Pulmonis inflammationes non diu durabant, faucium autem inflammationes tussientibus paulo post pro tussi fiebant. Faucium affectiones breues, maxime uero lusciosorum, resolutionesq; membrorum. Anginæ crassæ & siccæ, modica & raro matura excreantes, quibusdam autem ualde. Qui igitur uoce plus defatigati, aut rigore correpti sunt, his in anginas magis tusses finiebant. Qui uero manibus laborabant, manibus tantum resoluti sunt. Qui autem equitarunt uel plurimum iter con-

fecerant

fecerunt, uel cruribus defatigati sunt, his in lumbis aut cruribus incontinentes resolutiones, in scemo-
ribus uero & suris lassitudo dolorque fiebant. Du-
rissimi autem uehementissimique dolores fuerunt,
qui ad resolutionem deducebant. Omnia quidem
hæc in recidia contingebant, per exordia uero non
ualde. Plurimos horum tusses in medio dimise-
runt, ex integro tamen non deserebant, sed cum re-
cidia aderant. Quibus uoces frangebantur, ho-
rum multi ad tussim perueniebant, neque febricitaba-
bant, & si quidam breui tempore, nulli tamen illo-
rum pulmonis inflammationes, neque membrorum
resolutiones accidebant, sed neque aliud quicquam
manifestatum est, uerum in sola uoce iudicatus est
morbus. Lusciosa insuper firmabantur, ut quæ ex
alia causa fiebant. Hæc tamen pueris magis accide-
bant. Oculorum nigra uaria fiebant, eorum præ-
cipue qui nigras pupillas habebant. Magna uero
ex parte oculus totus niger erat, præsertim his
quibus magni erant oculi, & capilli recti, plurimi
autem horum nigros capillos habebant.

Hippocrates hoc loco uere popularem seu Epidemium morbum depin-
git, ciuitatis tamen nomen in qua accidit non refert, quantum uero ex ijs quæ
sequuntur coniectare licet in aliquo Thraciæ oppido factus est, mentio enim
fit inualium constitutionum. Proinde ait tusses coeperunt circa solstitia hy-
berna, cum scilicet sol Capricornum subit, idque die decima quinta aut summum
uicesima. Decima quinta, quæ hoc loco ab Hippocrate dicitur $\omega\epsilon\mu\pi\tau\eta\ \kappa\alpha\iota\ \delta\epsilon\kappa\acute{o}\tau\eta$
 $\Delta\epsilon\kappa\acute{o}\tau\eta$ pro $\omega\epsilon\mu\tau\epsilon\kappa\alpha\iota\ \delta\epsilon\kappa\acute{o}\tau\eta$, coeperunt his quibus uirtus imbecilla erat.

Solstitium
hybernum

COMMENT. IN HIPPOC.

uicesima uero qbus paulo fortior erat. Causam aut cur huiusmodi tusses coepere
runt mox fuisse aut mutatiões australiū, aquilonariū, nivosorumq; uentorū ma-
tationes. Nā ut alibi dixit, $\alpha\mu\epsilon\tau\alpha\beta\omicron\lambda\alpha\iota\tau\epsilon\omicron\rho\epsilon\omega\rho\mu\alpha\lambda\iota\sigma\alpha\tau\iota\kappa\rho\upsilon\sigma\iota\upsilon\sigma\alpha\iota$
 $\mu\alpha\tau\alpha\eta\epsilon\nu\tau\eta\sigma\iota\nu\omega\epsilon\lambda\sigma\iota\nu\alpha\iota\mu\epsilon\gamma\acute{\alpha}\lambda\alpha\mu\epsilon\tau\alpha\beta\omicron\lambda\alpha\iota\eta\tau\upsilon\chi\iota\omicron\varsigma\eta\delta\alpha\lambda\phi\iota\omicron\varsigma,$
 $\alpha\tau'\alpha\lambda\lambda\alpha\kappa\alpha\tau\alpha\lambda\omicron\gamma\omicron\nu\omicron\tau\omega\varsigma.$ Id est Mutatiões temporū potissimū pariūt
morbos, et in quibusdam temporibus magnæ mutationes aut frigoris aut calo-
ris, et alia pro ratione eodem modo. Nihil autem mirum eiusmodi mutatio-
nem tussim procreasse, austri enim cum calidi et humidi sint, caput et sen-
suum instrumenta plurimum humectant, tandem superueniente aquilona con-
stitutione, quæ frigida et sicca est, in unum coacta ac compresso quodammo-
do spongiæ instar capere, eius exprimitur humiditas, ad locaq; pectoris decum-
bit tussimq; excitat. Adde quod in Aquilonijs constitutionibus propter uideli-
cet instrumentorum respirationi obseruienium intemperiem, et propter fau-
cium asperitatem tusses fieri possunt. Porro præter tussim et alia quedam
symptomata secuta sunt, ex quibus aliqua breuiora, nonnulla autem prolixio-
ra fuerunt. Quod tamen multis accidebat, pulmonis inflammatio erat, nam in
ipsum humores decumbebant, eosdemq; prompte pulmo suscipiebat. Posthæc
ante equinoctium uernale, quod est, cum sol arietem subintrat, plurimis tusses
aliaq; symptomata reuertebantur, idq; magna ex parte die 40. ab hyberni sol-
stitij initio contigit. Facta sunt uero haud aliter quàm antea symptomata non-
nullis breuia et facili iudicationis. Quibusdam autem sauces, eo quod illuc
humores ex capite stillabant, inflammabantur. Nonnullis uero eo quod ad gut-
tur decubuerunt humores, angina accidebat. Vbi animaduertendum quod Hip-
pocrates faucium inflammationem ab Angina seuingu, secutus in hoc antiquio-
res græcos qui quatuor anginae generibus, quatuor nomina peculiaria tribue-
bant, quemadmodum Galenus lib. 4. cap. 5. de affe. locis tradit. Primum, ubi in-
terni faucium muscoli inflammationem patiebantur $\sigma\omega\acute{\alpha}\gamma\chi\lambda\omega$ nominabant.
Alterum, ubi exirimescus circa fauces inflāmatio apparebat $\pi\acute{\epsilon}\alpha\sigma\omega\acute{\alpha}\gamma\chi\lambda\omega$
dicebant. Terrium cum internæ gutturis partes inflammatione tentabantur,
 $\kappa\omega\acute{\alpha}\gamma\chi\lambda\omega$ uocabant. Et de hoc genere hic Hippocrati sermo est, nos simplici-
ter anginam interpretati sumus. Quartum ubi externæ gutturis partes affec-
te erant, $\pi\acute{\epsilon}\alpha\kappa\omega\acute{\alpha}\gamma\chi\lambda\omega$ appellabant. Porro quibus humorum defluxus ad
membra decubuerunt, ijs resolutiones membrorum, quas $\pi\acute{\epsilon}\alpha\omega\lambda\kappa\iota\alpha\varsigma$ græci
uocant, accidebant. Caluus perperam comitialia syderationesq; uertit. Quibus
deniq; ad oculos humores defluebant hi lusciosi fiebant, id quod pueris præci-
pue

3. Aph. 1

Tussis causa

Aequinoctium
uernale.

Quatuor an-
ginae genera.

$\sigma\omega\acute{\alpha}\gamma\chi\lambda\omega$

$\pi\acute{\epsilon}\alpha\sigma\omega$

$\nu\acute{\alpha}\gamma\chi\lambda\omega$

$\kappa\omega\acute{\alpha}\gamma\chi\lambda\omega$

$\pi\acute{\epsilon}\alpha\kappa\omega$

$\nu\acute{\alpha}\gamma\chi\lambda\omega$

$\pi\acute{\epsilon}\alpha\omega\lambda\kappa\iota\alpha$

Calui error

puer, qui immodica humiditate præditi erant, eueniebat. Lusciosos aut diximus quos greci νυκτᾶλως appellāt, qui teste Galeno in libro de interpretatione nominum antiquorum Hippocratis sunt οἱ νυκτὸς ἄλαιοι, id est, nocte nihil uidentes. Hinc Plinius hoc malū recte nocturnā cœcitudinem nominauit. Plura in Isagoge nostra. Ceterū pulmonis inflammationes non diu durabant, forte quod humorum portio antea dissoluta fuerat. Faucium præterea inflammatioes quibusdam pro tussi fiebant, et hæc quidem breues admodum erant, haud aliter quàm lusciosa et membrorum resolutiones. Anginæ autem erant crassæ et siccæ, hoc est parum in his excrebatur, et non nisi crassum, id quod ipse mox ijs uerbis explicat, modica et raro matura excreantes. Contigit tamen nonnullis ut ualde matura excrearent. Iam Hippocrates causam affert cur alij anginam, alij membrorum resolutiones passi sint. Qui, inquit, uoce plus ceteris fatigati sunt, et qui ob aquilonarem constitutionem rigore correpti sunt, hoc est, qui admodum refrigerati sunt, his capitis humiditates et tusses in anginas finiebant. Quemadmodum qui manibus laborabant, his manus tantum resolutæ sunt, qui autem equitarunt, aut iter fecerunt, his in lumbis aut cruribus incontinentes resolutiones factæ sunt. Hinc in Aphorismis ait. ὁκόσοισι δὲ ἀνίσταμενοι σὴν ἐκ τῶν νοσούντων ἢ πρὸ τῶν νόσων ἐν ταῦτά αὐτὰ ἀπὸ τῶν νόσων γίνονται. ἄτάρ ἢ καὶ προτὶ πενικρός τι ἢ πρὸ τοῦ νοσῆν ἐν ταῦτά σὴν εἶζει ἢ νοσῶσ. Id est. Quibuscunq; resurgentibus ex morbis, si quid laborauerit, hic fiunt abscessus. Sed et si ante morbum aliqua parte doluerit, hic morbus firmatur. Durissimi autem uehementissimiq; dolores qui ad membrorum resolutiones deducebant, in recidiua facti sunt. Plurimos quoq; in medio morbi tempore tusses dimiserunt, at non ex integro, in recidiua enim rediebant. Quibus uero uoces frangebantur, hoc est, qui uocem amittebant, hi tussim patiebantur, sine tamen febre, quidam tamen ex illis breui tempore febricitabant, nulli tamen illorum pulmonis inflammationes, aut membrorum resolutiones patiebantur, neq; aliud quicquàm iam dictorum, puta angina, uel nyctalops, his ipsis accidit, sed uniuersus morbus in uoce iudicatus est, hoc est, uox tantummodo amissa est. Qui autem uocem non amiserunt, his lusciosa firmata sunt, id est, post hæc non cessarunt, eo quòd ex alia causa, utpote innata quadam crassa humiditate, quam oculis constitutio aquilonaris penitus infixerat, fiebant. Et hæc quidem pueris quibus hæc humiditas multa est, magis contingebant. Et ut certius indicarent id ipsum ab innata humiditate oculorum ac

Lusciosi

Anginæ crassæ et siccæ.

4. Aph. 32

Voces fractæ

C O M M E N T . I N H I P P O C .

eidisse, per signa quædam, quod puerorum cōstitutio, oculorum præcipue, fue-
rit plus æquo humida, monstrat. Oculorum, inquit, nigra uaria erant, eorum ma-
xime qui pupillas paruas habebant. Magna autē ex parte totus niger erat, præ-
sertim ijs quibus oculi magni erant. Ex quibus nimirum uerbis satis constat ocu-
lorum constitutionem fuisse humidam, idq; primum ex eo quod oculus ferme to-
tus niger erat. **Niger. n.** oculus fit propter tenuis & aquei humoris in eo abun-
dantiam. Testis Galenus qui cap. 27. artis medicæ sic scribit. μέλας δ' ὁφθαλμὸς ὅταν ᾖ λεπτός ὁ ὕψος ἢ τοὶ πλεονεξῶν ἢ ὁυ καὶ θαλάσσης ὕδατος. Id est. Niger uero oculus quoniam tenuis humor uel superabundat, uel purus non existit fieri solet. Secundo quod paruas pupillas pueros habuisse ait, quia enim humidum multum illuc fertur, ob id pupillam paruam efficit. Tertio quia oculi magni erant, quod non nisi ob immodicam humiditatem fiebat. Quarto eo quod capillos rectos habuerint. Recti nanq; capilli teste Galeno cap. 15. artis medicinalis, frigidi & humidi cerebri notæ sunt. Quod uero inquit plurimæ horum nigros capillos habebant, indicat & ijs qui calida cerebri temperatura prædi erant, lusciosa contigisse.

H.

MVlieres uero non similiter tussi laborabant, quin & paucæ febricitabāt, ad pulmonisq; inflammationem ueniebant, & hæ quidem seniores, cunctæ quoq; euadebant. In causa esse putabam qd non pariter ut uiri exirent, & quia non eodem modo quo uiri morbis corripiuntur. Anginæ tamen duabus liberis accidebant, & hæ sane lenes minimeq; malæ. Ancillis autem multæ & uehementissimæ fiebant, et celerrime moriebantur. Viris uero pluribus euenerunt, quorum aliqui euadebant, aliqui autem peribant. In summa qui tantum probe deglutire non poterant, ijs minime malæ & facile tolerabiles accidebāt. Qui aut simul obscurius loquebantur

bant, ijs molestiores & diuturniores eueniebant. Quibus temporum ceruicisq; uenæ attollebantur, malum, pessimum autem quibus spiratio in sublimem ferebatur, illi enim incallescabant. Vt scriptum est sic passionum consortia erant, quæ quidem primum scriptæ sunt, sine his quæ posterius scriptæ sunt fiebant, atque posterius, non sine ijs quæ prius. Citissime moriebantur cum rigore febrili rigeabant. His neq; reprimentia medicamenta, neq; perturbatio uentris, neq; uenæ sectio, neq; etiam quæcunq; alia quæ tentauimus, alicuius momenti auxilium attulere. Secui & uenam sub lingua, et per superiora purgaui. Hæc quidem omnino in æstate facta sunt, quemadmodum alia multa quæ proruperant. Primum quidem per siccitates lippitudines dolorificæ populariter uagabantur.

Et si hæc sententia priori cohæreat, ne tamen in immensum cresceret oratio, placuit eandem seorsim scribere, idq; eo magis faciendum putauimus, quod in priore uirorum, hic autem mulierum affectus describat. Mulieres, ait, non similiter ut uiri tussi laborant, paucæq; feбри pulmonisq; inflammatione laborant &c. Causas uero duas eius rei affert Hippocrates, primam q; non æque ut uiri exirent mulieres, atq; adeo minus ab aëris mutatione lædebantur. Secundam quod non eodem modo quo uiri morbis corripuntur. Expurgatur enim suo tempore uniuersum corpus per purgationes menstruas, adeo ut nihil quod noxium esse possit remaneat, ita ut merito hoc nomine minus quam uiri morbis tententur. Proinde tusses & peripneumonie ijs minus accidebant, expurgatis scilicet per menstruorum profluium superuacuis. Hinc si quæ passæ sunt, seniores certe fuerunt, in quibus nimirum uirtus imbecillis, menstruaq; purgatio suppressa erat. Veruntamen quia uiris non similiter exhibant, ideo omnes euadebāt id enim *ωεγρέοντο* significat. Causam primam confirmat ex eo quod libera, *περίνομα*

COMMENT. IN HIPPOC.

que ut serua & ancilla non egrediebantur, ab angina non corripiebantur. Due tamen liberae angina laborauerunt, & haec quidem lenis seu minime fere erat, uel ut Hippocrates ait εὐνδύσας. Id est, optimi moris. Ancillis uero quia frequenter exibat multae anginae & uehementissimae accidebant, & ob id etiam celerime moriebantur. Hinc discere licebit quanto periculo se exponant, qui quouis tempore, maxime ubi pestilens aer est, ambiens se se committunt. Atqui monitorem nihil opus habent, quando plerumque temeritatis poenam uitae amissione luant. Haecenus de mulieribus. Hippocrates disseruit, iam ad uiros iterum redit. Viris, inquit, pluribus anginae eueniebant, inter quos aliqui euadebant, aliqui uero moriebantur, adeo ut in summa ijs qui tantum deglutire non poterant, minime male, facileque tolerabiles anginae acciderent. Vbi animaduertendum quod οὐ appositum sit citra fidem Aesulani codicis, id enim in omnibus desideratur exemplaribus, moti ita ueteris interpretis auctoritate, ac ratione etiam ipsa. Quibus enim id solum accidit ut deglutire non possent, ijs circa uentriculi os humorum defluxus maxime constituit, adeoque hoc nomine anginae minus noxae erant. Quibus autem cum hoc ut deglutire non possent accidit ut obscurius loquerentur, ijs certe anginae multo molestiores & diuturniores fiebant, nam tunc humorum defluxus ad uocis etiam instrumenta deueniebat. Quibus praeterea uenae temporum et ceruicis attollebantur malum quidem erat, humorum enim defluxusque multitudinem portendebant. Pessimum autem quibus spiritus in sublime ferebatur, hoc est, si quibus spiritus uix trahebatur, id quod ideo accidit, quoniam iter per quod spiritui transitus erat, ob circumuentium corporum inflammationem angustum erat, adeoque erigere collum, quod sensim disspescerent meatum, cogebantur. Eo magis uero difficulter spiritum trahebant, eo quod interiora ob inflammationem incallescabant. Pessimum autem est, quia mortem ostendit. Hinc recte in praesagijs dixit, Αἱ δὲ καὶ ἀρχαὶ δεινότεραι τοῦ μὲν εἶσι τὰ τέχιστα ἀναιρούσιν, ὁκόσαι μὴτ' ἐν τῇ φάρυγγι, μὴ δὲ ἐκ δόλου ποιέσαι, μὴτ' ἐν τῷ ἀνὰ χεῖρα πλεῖστον δὲ πόνον παρέχουσι καὶ ὀρθόπνοισιν, αὐτὰ γὰρ καὶ ἀνδρῶν ἀποπνίγνυσιν, καὶ αὐτεργαῖον, καὶ τετραῖον, καὶ τεταρτάον. Id est. Angina periculossima est celeriterque enecat, si neque in faucibus, neque in ceruice quam apparet, si dolor uehemens est, si uix spiritus trahitur, etenim eodem die iugulat, licet interdum usque ad secundum aut tertium, aut etiam quartum protrahatur. Similem iam dictae anginae speciem describit Hippocrates lib. 2. Epidem.

Epidem. Sectione 2. ubi inter cætera sic inquit. Ἀδύτῃαν οὐ ρῖν ἴώσ
 σεέφοντες. ἀλλὰ μείζων τὲ αὐτέοις ἐδόκειν εἶναι τὸ προπετεσέρη.
 καὶ αὖ τὸ δὲ γλῶσσης φλέβου ἐκφανέσθαι, κατὰ πίνειν δ' οὐκ ἠδύαν
 το, ἢ πένυ χαλεπῶς. ἀλλ' ἐς τὰς εἴνας ἤξεν ὑλὴν εἰ πένυ ἐβίων
 το, τὸ δὲ εἴνων διελέγυντο. πνεῦμα δὲ τὰ ῥισιν οὐ πένυ μετέω
 ρον. ἐστὶ δ' οἷσιν τὸ φλέβου οἱ ἐν κροτάφοισιν καὶ ἐν κεφαλῇσιν καὶ αὐ
 χένι ἐπὶ ῥιμῶν. Id est. Lingua haud facile movebatur, atq; aucta ipsis ex
 ercta uidebatur, uenæ sub lingua manifestæ, deglutire non nisi magno cum la
 bore nequibant, at si ui quadam demorare conarentur, per nares effluebat id
 quod ingesserant, & ex naribus loquebantur. Spiritus ipsis non admodum
 elatus, nonnullis capitis, temporum atq; ceruicis uenæ attollebantur. Præte
 rea passionum prædictarum inter se consortia ac coniunctiones, id enim συν
 κλησίαι uoce intelligit, Hippocrates enumerat, atq; primum à se scriptas pas
 siones, tusses nimirum, siue ijs quæ posterius scriptæ sunt, angina scilicet,
 pulmonis inflammatione & alijs fuisse, at posteriores non sine prioribus, nā
 quodocunq; aliæ superuenere passionēs, nunquā sine tussi fuerunt. Porro
 omnes qui rigore febrili corripiebantur citissime moriebantur, in ijs enim uir
 tus imbecillis noxios humores uacuare non poterat, sed uicta prorsus extin
 guebatur. Hinc est quod alibi scripserit ἢν εἰς εἰς ἐμπίπῃ πυρετῶ μὴ δια
 λείπωντι ἢ δὴ ἀδινεῖ εἶναι, θανάσιμον. Id est. Si rigor incidat febre nō
 deficiente ægro iam debili, letale est. Tandem Hippocrates curandi rationem
 qua usus est in morbis iam dictis, præsertim angina, indicat dicens. His neq;
 reprimētia medicamenta profuerunt, id quod per hæc uerba ἀνασάσαι πει
 ρομένους, id est, expulsionē ē sedibus pressos, significauit, expelluntur enim
 reprimētibz medicamentis à locis seu sedibus affectis humorum accursus.
 Perperam ergo Caluus pro surrectione ad sellam ἀνασάσαι transtulit. Nam
 hæc si uera esset interpretatio, frustra paulo post perturbationis uentris men
 tionem faceret Hippocrates. Neq; uenæ sectio, neq; purgatio, neq; quidquā
 aliorum remediorum alicuius momenti auxilium præstare. Secui quoq; ue
 nas, ait Hippocrates, sub lingua, medicamenta etiam quæ ē supernis purgant,
 qualia sunt sternutationes, apophlegmatismi, et similia, exhibui. Deinceps etiā
 tempus, in quo prædicta facta sunt describit dicens. Hæc in æstate facta sunt,
 hoc est, ab æquinoctio uerno usq; ad æstiuū solstitiū, ueluti multa alia quæ ex
 corpore proruperāt, ut sunt pustulæ ulceroσæ atq; impetigines. Primū tamē

κυκλησίαι.

4. Aph. 46.

Calui error.

COMMENT. IN HIPPOC.

8. Aph. 12.

Siccæ lippitudines.

Dolorificæ lippitudines.

omniū in siccitate illa lippitudines dolorem facientes passim uagabātur, id certe quod ob antecedentem in uere Aquiloniam constitutionem accidebat. Hinc in Aphorismis, inquit. ἢν νότιος ὁ χειμὼν καὶ ἐπὶ μερὸς γένηται, & ἂν ἐὰν ἀνυχμηρὸν καὶ ἐόρειον ὁ φθάλμιος ξηρὸς γίνονται. Hoc est. Si hyems australis & pluuiosa, uer autem siccum & aquilonium fuerit, tunc lippitudines siccae fiunt. Et iterū. ἐν τοῖσιν ἀνυχμοῖσι ὁ φθάλμιος. Id est. In siccitatebus lippitudines fiunt. Siccas autem uocat Hippocrates, quæ sunt sine fluxu. Par uero est in frigida & sicca constitutione, quæ calidam atq; humidam excipit, tales lippitudines fieri. Caput enim prius repletum est in calida atq; humida constitutione, frigus autem superueniens, uelut manus quædam extrinseca capiens & premens, quandam uti spongiam cerebrum, ut antea quoq; diximus, exprimit illam quæ in ipso continetur humiditatem. Hæc uero delata ad oculos lippitudines facit. Et cum nihil ex ipsis effluat, ad extra propter ambientis aëris frigiditatem aut siccitatem, superficiem exteriorē densantium fit ut magna intus fiat tensio, quæ necessario dolorem concitabit, & hinc est quod dolorificas lippitudines dixerit.

III.

Sanguinem uenarum sistunt animi deliquium, figura alio spectans, interceptio, linamenti in orbem conuolutio, appositio, & deligatura.

Sex sistendi sanguinis modi.

Calui lapsus.

Animi deliquium.

Caluus ineptissime elegantissimam hanc sententiam cum priori copulat, dicens sanguinis fluctionem, uenarum distentiones, defectionis animi formā, tractationem modum ue morborum &c. cum lippitudine populariter ambulasse. Nam præter hoc quod peregrinum sensum inducit, aliquas etiam dictiones perperam uertit, quemadmodum ex iam dicendis satis manifestum fiet. Docet autem Hippocrates hoc loco nihil aliud, nisi quibus modis sanguinis ex uenis & arterijs, utraq; enim sanguinis uasa φλέβας, hoc est, uenas nominat, profluuium sistendum sit. Sex uero in uniuersum affert, σώσεις αἱμάτων uocans, qui certe diligenter à medico perdiscendi sunt, ut iisdem suo tempore uti sciat. Inscienter ergo Caluus σώσεις distentiones uertit. Primum itaq; omnium quod sanguinem è uasis profluentem sistit, est animi deliquium seu defectio, quam λαιωθυμία Græci nominant. Ea enim habitum totius corporis in frigidat, sanguinemq; ad interna corporis reuocat, atq; adeo ne sanguis profluat

profluat prohibet. Id quod Galenus lib. 5. therap. metho. cap. 5. in hunc modum scribens confirmat. ἐπιρρεῖν μὴ δὲ κωλύετ' ἀπὸ τοῦ λειποθυμίας. Id est. Porro confluere prohibetur sanguis et propter animi deliquium. Secū dum quo sanguis sistitur est figura aliò spectans seu tendens, ut scilicet situs membri ex quo sanguis profluit sursum uergat, ita enim sanguis ad contrariā fluxionis motusq; partem reducitur. Hinc Galenus recte admonet libro iam citato, cap. 4. ita scribens. αἰ ἀναρροπὴν ἀπὸ ἀρχῆς ἄχρι τέλους φυλάττοντα τὸ μέγεθος. Hoc est. Oportet à principio usq; ad finem particulā sursum uergentem seruare. Et hic quidem præcipuus sistendi sanguinis modus est, qui nunquā à medico negligendus erit. De quo Galenus cap. 3. iam citati libri, ita scribit. ἐξωθεν δὲ τῶν ἐιρημεύον ἀπάντων αἰμορραγίας βοήθημα ὅστις ἐπιτρίβειον χύμα τοῦ τεξωμένου μορίου. ἐπιτρίβειον δὲ εἶνεται δύοις, τοῦτον ἐχόμενον σκοπεῖν, ἀνοδωίαν τε καὶ ἀναρροπίαν. εἰ δ' ἢ κατὰ ἄρροπὴν ἢ ἀνοδωίαν εἴη, γινώσκοντες, καὶ τὰς οὐκ οὐσας αἰμορραγίας ἐρεάζεται μή τι γένηται τὰς οὐσας οὐ παύσει. Id est. Præter oīa iā dicta inter hæmorrhagias remedia censeatur et appositus uulneratæ partis situs. Porro appositus fuerit, si ad geminū hunc finē sit directus, nempe ut et dolore careat pars, et sursum spectet. Si uero uel prona spectet uel doleat, nō solum profluuium non sistetur, sed etiam si non sit prouocabitur. Tertium quo sanguis sistitur est interceptio, quam ἀπολήψιν uocat Hippocrates. Ea autem in arterijs fit, teste Galeno in libro de morborum causis, ἐπειδὴν ἀπολήψιν φθῶσιν αἱ κατὰ τὸ ζῶον ἀρτηρίαι, τοῦτο ἔστιν οὕτω πληρωθῶσιν αἱ ματὸς ὥς μηδεμίαν ἔτι κενὴν ἀπολείπειν χώραν ἐν αὐταῖς εἰς ἣν ἐν τῷ σώματι ἀλλοθίον ἐνέξωθεν ἀέρα ἐπιπῶν δυνήσονται, καταπνίγεται μὲν ἐν τῷ σώματι καὶ σβέννυται τὸ ἐμφυτὸν θερμόν. ἀκίνητοι δὲ καὶ ἀνέσθονται διὰ τὰς ταχέων οἱ οὕτω παθόντες ὅλῳ τῷ σώματι γίνονται. Id est. Vbi arteriæ in animante intercipiuntur, id est, adeo implentur, ut nullum in ipsis supersit uacuum spaciū, in quod inter dilatandum, externum aërem illicere queant, atq; ob id intimus calor, tum præfocatur extinguiturq; et eorum qui sic afficiuntur corpora, subito mouendi sentiendiq; uiribus priuantur. Pari ratione, ubi uenæ nimium repletæ fuerint, sanguinis etiam profluuium sistetur, haud aliter quā si uas liquore refertum fuerit, ut ne aërem suscipere possit, utcunq; etiam terebro perforetur, nihil egredi uidemus. Quod autem uenarum nimiam impletionem Hippocrates etiam ἀπολήψιν nomina-

Figura aliò
tendens.

Interceptio.
ἀπολήψις,

COMMENT. IN HIPPOCR.

net, testatur Galenus lib. 4. de uict. ratione morb. acut. comment. 20. ita scribēs.
 ἀπολήψις φλεβῶν νόμος τὰς πληρώσεις τῶν φλεβῶν ὑπὸ πλῆ-
 θους γινόμενα. Hoc est. Interceptiones, seu ut Copus transtulit conclusio-
 nes, uenarum impletiones prae multitudine factas uocauit. Et in libro περὶ εὐε-
 ξίας, hoc est, de bona habitudine. ἀπολήψις δὲ φλεβῶν τὰς πλη-
 ρώσεις εἶπεν, ἐπειδὴν ἀπορῶσιρ ἐῖς ἀνάγκην διαπνοῆς.
 Id est. Interceptiones uenarum nimiam repletionem dixit, ubi nimirum aë-
 ris attractione in refrigerium priuantur. Recte itaq; interceptionem dixeris,
 intercipitur enim à multitudine aër ne subingredi queat. Quarto sanguis fisti
 potest per linamenti in orbem conuolutionem, dum scilicet id uulneri intrudi-
 mus. Sunt autem linamentorum genera quinque. Primum à torquendo σρεπτόν,
 id est, tortile dictum est, de quo hoc loco loquitur. Secundum à radendo ξυσόν,
 hoc est, rasile nominatum. Tertiū à discriptione filatim facta τιλτόν, id est, filatim
 discriptū appellatum est. Quartum à funiculorum in lucernis similitudine ἐλ-
 ληχνιωτόν uocatum. Quintum à genitalis humani forma προαιπισκωτόν, hoc
 est priapiscum dictum est. Quinto sanguinis restrictio fit per appositionem,
 scilicet medicamentorum quæ uasis osculum obstruere possunt. Quibus equi-
 de duobus modis et Galenus cap. 3. lib. 5. de curandis morbis utitur, ita scribēs.
 ἐμφαγίσται δὲ τὸ σόμιον ὑπὸ τῶν ἐξωθεν ἐπιβαλλομένων ἀν-
 τὶ τῷ δυνάται δὲ ἐπιβάλλεσθαι τὰ τε ποικίλιστα σαρκώδη, καὶ τὸ
 δέρμα κατ' ἐνίας ἥψεις, ὅσα θ' ἡμεῖς ἐπιτεχνώμεθα ταῦτα δ'
 ὅτιν οἶτε καλούμενοι μοττοῖ, καὶ τὸν φαρμάκων ὅσα τ' ἐμπλάσσει
 εἰς χεῖρα καὶ παχέα τὰς οὐσίας ὄντα. Id est. Obstructur uasis osculū
 ijs quæ foris illi imponuntur. Possunt autem superimponi tum carnosæ ipsæ
 quæ circa ulcus sunt partes, tum in nonnullis uulneribus ipsa cutis, adhec quæ-
 cunq; ipsi cōmīscimur. Ea sunt linamēta, et medicamēta, quæ ex lenta crassaq;
 substantia consistunt, meatusq; obstruunt. Sexto sanguinem sistere docet Hip-
 pocrates deligatura quam ἐπίδεσιρ nominat, de qua certe Galenus loco iam ci-
 tato ita tradit. τὸν δ' ὅτι τὸ γένος καὶ ἡ ἐπίδεσις, καὶ τὰ γ' οὐ κα-
 τὰ κ/κλον δ' ἀγγεῖον περιλαμβάνουσα, καθάπερ ὁ βρόχος. ἀλλὰ τὸ
 συνάγειν τὸ πᾶν ἐκ μέρους τὰ διεσπασμένα χεῖλ' ἢ τερωμένα μορῆς,
 καὶ προσέχειν τὰ ἐπικείμενα τῶν σιγνοπικῶν ὅτι βοηθιάτων.
 Id est. Est et alia huc pertinens ligatio, quæ quanquàm ipsum uas circulo non
 complectitur, sicuti uinculum, uerum quum ex parte circumplexu suo com-
 mittat

Linamenta.
 Linamentorū
 genera quīq;
 σρεπτόν.
 ξυσόν.
 τιλτόν.
 ἐλληχνιω-
 τόν.
 προαιπισκω-
 τόν.
 Appositio.

Deligatura.

mittat quodammodo uulnerati membri disidentia labra, & quæ superposita sunt contineat, merito inter claudentia remedia numeratur. Quod si uberiorē eius sententiæ explicationem desyderas, lege librum Galeni quintum de curandis morbis. Iam Calui interpretationem cum nostra conser, & uidebis hominē insigniter esse hallucinatum.

IIII.

EO quod iecoraria afficiebatur, ideo ut plurimum bubones excitabantur, id quod & arteriæ male affectæ signum erat, uelut in Posidonia euenit.

Caluus certe suo ductus spiritu sententiam hanc uertit. Quantum tamen ex uerbis Hippocratis & Alexandri semicorruptis commentarijs coniectare potuimus is certe eiusdem erit sensus. Si iecoraria dicta uena male afficitur propter ulcus aut uulnus in ea factum, tunc plerumq; bubones excitantur, id quod & ob arteriam male affectam euenire solet, proinde quodcumq; exorti fuerint bubones, male affectam esse arteriam monstrabunt. Id quod uerum esse in primis testatur Galenus, qui libro 13. artis curatiuæ, cap. 5. ita scribit. *ἔπειδ' ἂν γὰρ ἐν τῇ ἀρτηρίᾳ μετὰ λῆξιν ἢ φλεβὸς ἑλκος γένηται, τὰ χύματα οἱ βαβῶνες ἀνίστανται.* Id est. Postea enim quàm prope magnā arteriam, aut uenam ulcus ortum est, celerrime bubones excitantur. Per magnam autem arteriam intelligit eam quam Aristoteles aortam uocat, quæ caudicis in arbore proportionem subit. Per iecorariam autem intelligit uenam magnam cauam dictam, quæ Galeno in libro de uenarum & arteriarum sectione teste, ueluti truncus est omnium quæ toto corpore sparguntur uenarum. Partiū uero laxarum, quas adenas nominat, tumores, hoc loco Bubones appellat. Docetur autem hac sententia medicus, ut in stringendo sanguine sciat num ex uena an ex arteria sanguinis profluuium fiat, si enim adenas quæ sunt circa iecorariam bubone tentatos uiderit, certum est illic procedere sanguinem, sin eas quæ sunt circa arteriam magnam, ex arteria potius sanguinis esse profluuium æstimabit. Iam dicta esse uera ex historia Posidonie ostendit, cui bubones hac ratione exorti sunt. Est autem Posidonia, Alexandro scribente, mulieris cuiusdam nomen. Hic quidem huius sententiæ uidetur esse intellectus genuinus, quod si uero rectiorem quis attulerit, facile sententiam mutabimus.

Caluus notatur.

Magna arteria.
Iecoraria

Bubones.

Posidonia

parati enim nō hoc loca tantum, uerum etiam in alijs meliora docenti cedere.

V.

Sanguinis profluuiο laborantes cum moriebātur in fronte non sudabant, sed ueluti concidentēs & uulnerati moriebantur. Malum autem ubi & cum sudoribus peribant.

In hac & similibus sententijs nihil temere statuimus, obscuriores enim sunt quā ut quis fidem obstringere in ijs possit. Accedit quōd Alexander hanc sententiam supposititiā esse dicat, & minime ab Hippocrate scriptam. Quicquid tamen sit, is eius uidetur esse sensus. Qui sanguinis ex naribus profluuiο laborant, cum moriebantur non sudabant, sed ueluti concidentes, hoc est extenuati, & uulnerati moriebantur. Hi autem quia aridas & exientas cutes habent, humidum uniuersum per uulnus effluxum est, ideo & sine sudore moriuntur.

8 Aph. 71. Hinc est quod alibi dixit. ὁ κοροισι δερματα ὀδυνηται καὶ φάλαγγες αὐτῶν ἰσχυρὰ τὸς τελευτῶσι. Id est. Quibus cutes circuntenduntur aridae & siccae, sine sudore moriuntur. Non minus malum uero erat ubi & cum sudoribus peribant, nam quia antea ob multum sanguinis profluuium uirtus sanguinis imbecilla facta sit, tandem ob copiosi sudoris accessionem planē dissoluta est, adeo ut eo citius mortui sint. Porro si hac sententia ab Hippocrate scripta est, sibi tantum memoriae causa scripta est.

VI.

Ventriū abundantia perturbationem tolerant, quemadmodum Posidonia accidit. Cōsiderandum & qualia lumbrici generent.

Caluus per stringitur

Qualiter Caluus hanc atq; alias sequentes sententias interpretatus sit, docti iudicent, certe neq; fidem Asulani Codicis, neq; ueteris interpretis coniecturas secutus est, sed suo spiritu ductus omnes confusissime uertit, adeo ut euidentissimum sit seipsum non intellexisse Caluum. Nos itaq; ueteris interpretis uestigia sequentes, sententias has ita digestimus, ut lector facile genuinum ex ijs eruere sensum possit. Quamuis, ut uerum atq; iterum moneamus, nihil temere in his atq; alijs id genus sententijs statuimus, eo quod unicum nobis Asulani fuerit exemplar satis mendax, neq; Galeni commentarijs iuuari potuerimus.

rimus. Proinde si quis posthac propius Hippocratē inuospexerit, facile in eius sententiam ituri sumus. Sed ad Hippocratem accedamus. Docet εὐφορία, hoc est, abundantias uentriculorum facile tolerare perturbationem. Per abundantias autem uel superuacua, uel crassitudinem, seu corpulentiam intellige, nam utrunq; uerum existit: Si enim superuacua et noxia hoc nomine intellexeris, tunc is sensus erit. Si in uentriculo superuacua et molestia fuerint, tum tolerabit perturbationem. Id quod alibi in hunc modum scribens etiam docuit.

εὐφορία.
Abundantia.

ἐν τῇσι παρὰ χῆσι κοιλίῃσι, καὶ τοῖσιν ἐμέτεοις τοῖσιν αὐτομάτως γινόμενοις, ἢν μὲν οἷα δεῖ καθάριζεσθαι καθάριζοντα ξυμφέρει τε καὶ οὐφώρα φέρει. Id est. In perturbationibus uentris si talia purgentur qualia purgari oportet confert, et leuiter ferunt, sin minus contra. Quod si uero per abundantiam crassitudinem intellexeris, tunc is sensus erit. Si circa uentriculum fuerit crassitudo, tunc facilius inferiores purgationes sustinebit. Id quod in Aphorismis testatur Hippocrates ita scribens. ἐν πάσῃ ναύσῳ τὰ περὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὸ ἥξον πᾶχος ἔχειν βέλπυν ὅσι. τὸ δὲ σφόδρα λεπτὸν ἐκ πετῆκος μοχθηρὸν ἐπισφάλλει τὸ τοιοῦτον καὶ περὶ τὰς κάτω καθάρσεις. Id est. In quouis morbo partes ad umbilicum et imum uentrem attinentes, crassitudinem habere melius est. Multum uero extenuari ac contabescere prauum. Sed et hoc quoq; ad inferiores purgationes, periculosum. Et alibi. δεῖ δὲ ἐν παντί τοῦ νοσήματι λεπρὰν τὴν κοιλίην εἶναι εὐνομοῦ. Hoc est. Venter in quouis morbo mollis, corpulentusq; esse debet. Ceterum cum interdum lumbrici ex corpore egrediantur, quos

1. Aph. 2.

2. Aph. 35.

Διφία teste Galeno in libro de interpretatione nominum antiquorum Hippocratis uocat, monet hoc loco ut diligenter medicus consyderet qualia symptomata generent. Si enim citra aliqua graua symptomata egrediantur, idq; circa morbi iudicationē sit, tunc bonū portendūt. Atq; hinc est quod alibi scribit. ἐπιτῆλειον δὲ καὶ ἐλμινθας σεργύλας ὀξείναι μετὰ τοῖς διαχωρήμασι περὶ τὴν κρίσιν ἰούσης τῆς νόσου. Id est. Lumbricos uero cum excrementis eunte in iudicationem morbo descendisse, idoneum est. Si autem cum grauib; symptomatibus egressi fuerint, tunc non sine multa in corpore putrefactione procreantur. Præterea iam dicta iterum ex historia Posidonie comprobatur, cui

2. Presag. 194

διφία.

2. Presag. 134

pore putrefactione procreantur. Præterea iam dicta ite

rum ex historia Posidonie comprobatur, cui

similia accidisse ait.

IN extenuatione ante mortem tensio uentris, umbilicusque prominens sibi extendebatur, gingivarum quoque ulcerationes dentes iam adorientes affuerunt.

Obscurissima hæc certe sententia est, & Hippocrati tantum memorie gratia scripta. Videtur tamen loqui de Posidonia cuius iam toties mentionem fecerat, quæ quia aqua inter cutem laborabat, ea præcipue specie, quæ ἀσκήτης à Græcis dicitur, ideo accidit huic antequam moreretur in summa corporis extenuatione, quæ tum, quod membra suo nutrimento destituebantur, eueniebat, ut uenter ob multam illic collectam humiditatem tenderetur, adeo ut umbilicus prominens etiam extenderetur. Circa tamen gingiuas, quoniam illic humiditas multa erat quæ putrescebat, ulcerationes erant adeo magnæ, ut & iam dentes adoriententur. Is quidem nostro iudicio eius sententiæ intellectus est, cessuri max si meliorem quis produxerit.

PLurima de unoquoque recte præcipi possunt, hæc quidem ut eadem ualentia, illa uero non, ueluti sunt diffundi, delitescere, educi, indurari, & molliri. Et cum mutatione opus est, propulsare timidos a lecto in quo decumbunt conuenit, excitareque torpentes ad ea quæ serius agunt.

Plurima de
uno præcipi
possunt.

Docet hæc sententia Hippocrates non esse temerarium atque inconueniens, plurima de uno eodemque præcipere, modo idem quæ præcipiuntur possint. Verbi gratia in Erysipela refrigerantibus uti medicamentis quamplurimis licet, quemadmodum sunt, solanum, semper uiuum, portulaca, lactuca, & alia quæ recenset Galenus lib. 14. de curandis morbis, cap. 3. eadem enim ui prædicta sunt. E regione non leue incommodum affert egro is qui uarijs medicamentis utitur, diuersa potentibus, ut cum iam diffundentibus, deinde uero delitescere facientibus, aut cum iam indurantibus, deinde autem mollientibus utitur. Vbi animaduertendam quod ubi nos diffundi uertimus, hic Hippocrates habet

bet Διαχυθῆναι quod à διαχέομαι uerbo est quod diffundor latinis signifi-
cat. Refertur autem hoc ad humores qui ab interioribus ad exteriora per medi-
camenta quædam diffunduntur. Hinc quia in letitia spiritus et sanguis ad exte-
riora funditur, factum est ut exhilaro et frontem exporrigo etiam significet.
ἐπιλαθῆναι uero quod delitescere interpretati sumus, à uerbo ἐπιλαθάνομαι
est quod latere hoc loco et ad profunda humores abire significat, id certe quod
medicamentis astringentibus efficitur, atq; hinc est quod antiquus interpres hic
condensare transtulerit. Habent uero Asulani exemplaria ἐπιλυθῆναι quod
tristificari, et non ut Caluus inepte uertit dissolui, significat. Quod si ita legas,
pro diffundi uertendum erit exhilarari, ut scilicet sibi pugnent exhilarari et
tristificari, quandoquidem Hippocrates exempla eorum quæ non idem ualent
adducat. Melius autem est ut ἐπιλαθῆναι legas, huic enim lectioni suffra-
gantem habes antiquum interpretem et in commentarijs Alexandrū. Quod
autem sequitur in cōtextu educi, id certe exemplū est utrisq; iam dictis contra-
rium. Educuntur enim humores nō solum qui per corpus hinc inde diffusi sunt,
sed etiam qui in profundo eiusdem delitescunt. Quid multis? his uerbis nihil
aliud docet, nisi quod uni morbo medicamina diuersas iudicationes habentes
de inter se pugnantes adhiberi non possunt. Insuper admonet medicum quo in di-
uturnis morbis diligentē animaduertat mutationes, maxime ubi ægrum natu-
ra timidum et minus audacem aut torpentem esse cognouerit. Proinde ait ubi
mutatione scilicet loci aut aëris opus erit, ægerq; timidus fuerit nec facile muta-
tioni se commiserit, tunc conuenit medico ut eundem abigat atq; propulset a le-
cto in quo decumbit, nam id nō raro a morbo cui plus æquo innixi sunt ægros
liberat. Eodem modo ubi medicus uiderit ægotantem aut iam conualescentem
plus iusto torpescentem, consuetq; ultra tempus debitum negligentem, eūde
certe excitet, ut scilicet ea quæ serius agit, citius aggrediatur.

Διαχυθῆναι

ἐπιλαθῆναι

ἐπιλυθῆναι

Caluus hal

lucinator.

Educi.

IX.

A Qua inter cutem laborantes citius incidere,
tabidos confestim urere, caputq; secare o-
portet.

Quis hoc loco aqua inter cutem laborātes diximus, has Hippocrates ὕδωρ
τῶδεας uocat, hoc est, ut Galenus in libro de interpretatione antiquorum
nominum Hippocratis interpretatur, ὕδωρ τῶδεας, id est, mulieres aqua in-

ὕδωρ τῶδεας

Incisio quid ter cutem correptas. Has autem Hippocrates docet incidere, hoc certe quod dupliciter intelligi potest. Primo ut per incisionem uenæ sectionem intelligamus. Ea enim conueniens est his mulieribus quibus ea species hydropis ex superpressis menstruis accidit, quæ ὀνόσασκα dicitur. Non solum uero mulieribus sed et uiris, quemadmodum Alexander Græcus lib. 2. cap. 153 suæ ἡγέσεως indicat. Et Hippocrates lib. 4. uictus acutorum Aphorismo 104. Per incisionem quoque punctiones, quas Græci ἡξικεῖν ὀνομάζουσιν nominant, intelligere licet, aut incisiones alias quæ ferro fiunt, nam et hæc huiusmodi mulieribus conueniunt. Citius autem incidere oportet, ne scilicet ob humiditatem plus instoadauctam haud ita multo post homo stranguletur. Porro tabidos urere conuenit, quoniam pus plurimum habent, quod per spuitiones expurgari non potest. Hos uero ipsos et difficultas anhelitus maxime infestat ex loci angustia, ideo ne strangulentur, oportet ut confestim eosdem uramus. Ceterum quibus caput uulneratum est, aut os fractum est, his caput secandum ne pus illic generatum cerebri membranas erodat, neue os fractum tenuem cerebri membranam eiusque meatus comprimatur, atque hoc nomine apoplexiam aut conuulsionem adsciscat. Qualiter autem secundum sit caput mulis ostendit Hippocrates in libro de capitis uulneribus. Citius autem et hoc faciendum, dum scilicet uirtus adhuc fortis est, et antequam pus cerebri membranas corrumpat.

X.

HAEC in his qui aqua inter cutem laborant obseruanda sunt, non tangere partem quæ sub imo uentre est, neque ea quæ intro sunt, simile enim genibus accidit.

Non Cum superiori sententia docuisset Hippocrates incidendas esse aqua inter cutem laborantes, iam nunc incisionis præscribit modum, ne scilicet in ea adhibenda medicus erret, neque enim utcumque incidere aqua inter cutem correptas licet, sed iuxta modum quem hic edocet Hippocrates. Quapropter ait, hæc in his qui aqua inter cutem correpti sunt obseruanda sunt, ut eam partem quæ ab umbilico ad pubem usque est, ἡξικεῖν uocant græci, nos Gazam secuti inum uentrem diximus, non incidamus, neue incisione ad interna usque, hoc est ad intestina, pertingamus. Circa pubem enim seu inum uentrem non incidendi sunt hac ratione, quod locus admodum decliuus existat, timorque sit ne aqua uniuersim euacuetur.

ueatur, atq; hoc nomine eger animo deficiat. Hinc alibi dixit, ὅκοσοισι πύ-
πνοι ἢ ὑδρὸς πικροὶ καὶ ὀνύχαι ἐκέρχονται τοῦ πύου ἢ τοῦ ὑδατος ἀθρόου
πάντως ἀποδιδωτοῦ. Id est. Quicumq; suppurati, aut aquam inter cutem
patientes uruntur, aut secantur, si pus aut aqua uniuersim effluxerit omnes mo-
riuntur. Hac itaq; de causa paulo superius incidere oportet. Non debet uero
incisio progredi usq; ad interna, ne scilicet uiscera aut intestina ipsa uulneren-
tur, aut plus iusto una uice effluant. Id autem esse obseruandum per similitudi-
nem eorum quæ genibus accidunt ostendit. Ea enim interdum ob flatus multos
illic congregatos in tumorem eleuantur quod non animaduertentes chirurgi
indocti, putantes in ijs pus contineri genua mox incidere conantur, non uiden-
tes autem egredi pus multo profundius incidunt, atq; ita incidentes neruos il-
luc progredientes, maxima egris incōmoda asciscunt. Ita nonnunq̃ anteq̃ hu-
mores illic contenti suppurentur, eodem errore incidere solent. Proinde recte
infra monuit. Quale insit articulis spectādum est, num scilicet suppurent. Hinc
in uniuersum id dicere uult Hippocrates. non ad interna usq; incidito aqua in-
ter cutem correptos, simile enim quid accidit quod in genibus incidendis acci-
dere solet, nam ut tum profundius incidētes obsunt, ita etiam in correptis aqua
inter cutem.

6. Aph. 27

Simile geni-
bus accidit.

par. 6. aph. 43

XI.

Q Væ iuxta uentriculi ostium sunt si ut Xenar-
cho doluerint, tunc & calidum admodum in-
spirare, & ulcus ab initio loco euacuationis fouere
conuenit.

Et hanc sententiam Caluus pro sua libidine ita tractauit ut nescias quid di-
cat. Nos autem ueteris interpretis & Alexandri commentarijs innixi, si nō ge-
nuinum, certè à uero tamen minime alienum sensum inueximus. Meminit itaq;
hoc loco Xenarchi cuiusdam cui ob enatum in ore uentriculi, quod græci καρ-
διά, id est cor nominabāt, quemadmodum supra diximus, ulcus, dolor ingens
accidit, quod dubio procul, quod sit pars omnium quæ sunt in corpore maxime
sensibilis, syncopa seu animi deliquium secutum est. Hinc recte Galenus lib. 1.
de causis symptomatum ita scribit, ὁλότοι πορ δ' ἂν εἴη τὸν καρδίας
ἢ σωματικὴ καὶ λήσ' ὅ δ' ἡ καὶ καρδίας ὀνομάζουσι συμπτωμάτων δ-
ελθεῖν. ἐστὶ μὲν γὰρ ἐκ τοῦ γένους καὶ αὐτὰ τῶν ἀπικῶν. ἀλλ' οὐκ

Caluus
notatur

καρδίας

par. 1. aph. 13

COMMENT. IN HIPPOC.

Ἀλλ' οὐτω μὲν οὐτ' ἀκείβητ' ἡ ἀθήνη, οὐτε τὰς ἀρχὰς. ἐκα-
 τέρας ἑαυτῷ συνδιατίθησιν ὥς δ' σόμα θ' πάσης. ὀνομάζεται δὲ
 συνήδως οὐ τοῖς πολλοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἰατροῖς σόμαχος.
 αἱ γὰρ καλοῦμεν σωμαχικὰ συμπτώματα τούτου τοῦ μέρους εἰς
 συμπνώματα. Id est. Reliquum est, ut ea quæ uentris osculum, quod cor
 nominant, symptomata infestant persequamur. Nam et ipsa ad tactionis genus
 pertinere uidentur, nullaq; pars, quæ uel adeo exacte sentiat, uel principum
 partium utranq; pro suarum affectionum modo perinde afficiat, atq; uentri-
 culi ostium, ac consueto nomine stomachus nominatur, non uetustis duntaxat
 philosophis, uerum etiam medicis. Porro syncopes ea species, quam stomachi-
 cam uocant, inter huius partis symptomata numeratur. Docet autem mox præ-
 dicti ulceris in ore uentriculi enati Hippocrates curationem fieri debere per
 5. Aph. 20. calidi aëris inspirationem, quando ut alibi dixit. Ἐλκεσι δ' μὲν τοῦ στομάχου κα-
 λωδὲς. Hoc est. Frigidum ulceribus quidem mordax, mordax autem maxime
 in ulcere stomachi qui exactissimo sensu præditus est. Proinde, ne hoc nomine
 syncope subsequatur, non solum aër calidus inspirari debet, sed extrinsecus
 etiam ulcus calidis medicamentis foueri debet, quæ dolorem mitiorem reddere
 possunt. Idq; loco euacuationis faciendum erit, nam cum uacuatio omnis uirtu-
 tem dissoluat, oriq; uentriculi præcipue molesta sit, cauenda erit maxime, ne
 scilicet syncopen, quod symptoma, aliàs prompte uentriculi os affectum se-
 quitur, accersat.

XII.

VOx si talis sit natura nō irato, qualis est iratis,
 & oculi, qui natura terribiles sunt & quales
 ijs qui irascuntur, si iam non tales sint, & alia secun-
 dum rationem morborum consyderato. Veluti ta-
 bificam formam facit, si quis natura ad hunc mor-
 bum imaginem præ se ferat. Adsunt & alia eo-
 dem modo.

Docet hac sententia Hippocrates ex quibusdam signis uocis & oculorum
 futuros prædicere morbos, atq; hoc nomine a medico consyderanda esse monet.
 Si itaq; uox natura non irato talis sit, qualis est ijs qui irati sunt, signum eiden-
 tissimum

tissimum est futurum esse furorem. Pariter si quibus dum sani erant oculi fuerunt natura terribiles & quales sunt ijs qui irascuntur, aegris uero iam non tales fuerint, indicia erunt futuri lethargi & ueterni. Porro uidetur hic aliquid deesse, id quod antiqui interpretis uersio monstrat, quæ hanc sententiam his uerbis incipit. A signo furor & talia, adeo ut is sit iam dictorum uerborum sensus. A signo aliquo furor & talia prædici possunt, namq; si uox talis sit natura non irato &c. Cæterum non hæc tantum à medico consyderanda sunt, sed et alia quoq; secundum morborum rationem, ueluti si uiderit aliquem tabificam speciem præ se ferentem, adeo ut totus macie pelluceat, consyderandum, num hæc forma agro natura insit, an ui morbi contracta. Quod si natura talis sit, nil mali uerendum. Sin autem morbi ui contracta est, uel de tabe, uel totius corporis dissolutione pronunciandum erit. eodem modo & alia adsunt morbi scilicet aut naturæ ratione, ita ut hoc loco Hippocrates nihil aliud uelit, nisi ut medicus diligenter animaduertat & distinguat ea quæ natura insunt, ab ijs quæ morbi ratione adsunt. Hinc in præsagijs ægri faciem consyderandam monet, an sanorum faciebus, maxime uero suæ ipsius similis sit, ea enim optima censenda est, quæ uero maximo discrimine ab hac similitudine recedit, grauissimum periculum portendit.

Sensus

Quæ natura
insunt distin-
guenda ab ijs
quæ morbi ra-
tione adsunt.

Præag.

XIII.

Tusses lassitudinem habentes læsa pertingunt maxime articulos, sed & in febribus lassitudinem habentibus tusses siccæ fiunt, quæ si cum febre relinquuntur, in articulos firmantur.

Docet hoc loco Hippocrates quod his quos tussis sicca & lassitudinem habens corripit, uniuersi humores morbum facientes ad membra læsa, maxime articulos, decumbant. Læsa membra ideo pertingunt, quod dolor fluxiones concitet. Hinc alibi ait, ὁ κόσσις δὲ ἀνίσταται οἱ σπέρ ἐκ τῶν νοσούντων ἢν τι πόνος ἐν ταῦτα αἰσθάνονται. ἅ τὰς ἢ καὶ πρὸς πονικὸς τι ἢ πρὸς τὸ νοσεῖν ἐν ταῦτα συνίστηναι ἢ νοῦσας. id est. Quibuscunq; resurgentibus ex morbis si quid laborauerit, hic fiunt abscessus. Sed & si ante morbum aliqua parte doluerit, hic morbus firmatur. Cæterum cum tussis ex crasso ore frigidioreq; materia quæ excreari facile non possit consistat, nihil mirum articulos, ut pote quorum amplitudo facile decumbentes fluxiones recipiat,

4. Aph. 32

Tusses cur at-
ticulos per-
tingant

COMMENT. IN HIPPOC.

par. 2. aph. 8. pertingere. Hinc supra etiam dixit, ἢ ἢ βῆξ ξηρὴ μὴ θηλεώδης ἐστὶ ἀρσεν
 5. Tussis sicca. Tussis sicca, in quibus scilicet nihil expuitur, fiunt, qua-
 4. Aph. 31. rum materia si una cum febre in corpore relinquatur, in articulos certe firma-
 tur. Id quod et in Aphorismis prædixit ita scribens, τοῖσι κοπώδεσιν ἐν
 τοῖσι πυρετοῖσιν ἐστὶ ἀρσεν μάλιστα αἱ ἀποσάσεις γίνονται. Id est.
 Lassitudinem habentibus in febribus in articulos potissimum abcessus fiunt.

XIII.

Spiratio obscura in tabidis & sterilibus, malum,
 uerum & quaecunque alia eiusmodi ab eadem
 occasione proueniens, malum.

Spiratio ob-
 scura.

Steriles.

Per spirationem obscuram seu ignotam, quam ἄσχημον πνεῦμα uocat, intel-
 ligit eam quæ tam exigua est ut sensum omnino effugiat. Hæc certe malum por-
 tendit in tabidis, quod magnam motiue facultatis quæ nec thoracem nec pul-
 monem sustollere possit, imbecillitatem, adeoque caloris naturalis omnimodam
 extinctionem, significet. In sterilibus uero hoc est, uirginibus et uiduis, ac in uni-
 uersum in ijs quibus menstrua supprimuntur, semenque cohibetur, quæque non
 concipiunt, spiratio obscura malum etiam portendit. Nam Galeno lib. 6. de
 affect. loc. cap. 5. teste, ob uteri affectum perit spiratio, quoniam uniuersum cor-
 pus refrigeratur, atque adeo natiuus calor plane extinguatur. An uero ob reten-
 ta menstrua aut semen cohibitum uteri suffocatio magis accidat, ibidem Gale-
 nus edocet. Porro non solum in tabidis et uteri suffocationibus spiratio obscu-
 ra malum præ se fert, sed etiam alias quandocunque ab eadem occasione, hoc est
 natiui caloris extinctione prouenerit.

XV.

Autumnus tabidis malus. Malum & uer quā-
 do fici folia cornicis pedibus similia fuerint.

3. Aph. 10.

3. Aph. 9.

Prima huius sententiæ pars ijsdem uerbis repetitur in aphorismis, ibidemque
 à Galeno enarratur, ita ut nostra expositione nihil opus sit. Quare secundam
 tantum partem tractabimus, in qua uer tabidis esse malum ait. Mirum autem
 cur hoc loco Ver tabidis malum esse dicat, cum tamē in aphorismis scribat uer
 saluberrimum

saluberrimum esse & minime exitiale. At huic obiectioni Hippocrates ipse satisfacit dum ait nō uniuersam Veris cōstitutionem tabidis esse malam, sed eius principium tantum, quod ferme cum autumno conuenit, eiusq; naturam habet, hoc est, inæquale existit, iam scilicet frigidum iam calidum. Proinde non simpliciter uer tabidis malum esse dicit, sed cum quadam conditione, quando nimirum fici folia cornicis pedibus similia fuerint, id certe quod ueris initio fieri solet. Aptissima autem ueris periphrasi usus est Hippocrates, imitatus in eo Hesiodum poetam, qui in libro cui titulus ἔσχα καὶ ἡμέσχα uer hunc in modum describit.

Quomodo
uer tabidis
malum.

Veris peri
phrasis.

Hesiodus

ἄλλος δ' ἐίαρινός πέλεται πλόος ἀνθρώποισιν
ἡμος δ' ἢ πρῶτον ὅσον τ' ἐπιβᾶσα κορώνη
ἵχνη ἐποίησεν τόσον πᾶσι λαὸν ἀνδρῶν φανείν
ἐν κράδι ἀκροτάτῃ. Id est,

Alia uero uerna hominibus existit nauigatio
Cum iam primum quantum cornix ingrediens
Vestigium fecit, tantum folia appareant homini
In summa ficu.

Quid mulcis? Qua ratione autumnus tabidis malus est, eadem etiam ueris principium.

XVI.

IN Perintho uerno tempore tabidi plurimi fuerunt, concaussa tussis hyberna populariter uagans fuit, & nonnullis morbi quicūq; diuturni fuerunt, etenim hi qui in dubio erant tabem confirmabant. Quibusdam uero in diuturnis morbis tabes non fiebat, ueluti his qui renum dolore laborabāt. Sed hoc ipsum & alijs quibusdam accidit, ut homini illi ad quem me Cyniscus duxit.

Quod Vere, maxime eius initio, tabidi plurimi fiant, id iam ex historia confirmat. In Perintho enim ciuitate uerno tempore plurimi tabidi facti sunt, non certe ob uernū solummodo tempus, tussis enim quæ hyemem durabat popula-

COMMENT. IN HIPPOC.

riterq; uagabatur huic concausa erat. Nonnullis etiam morbi diuturni con-
se fuerunt, nam quicumq; longis morbis laborabant hi citius reliquis in ta-
bem inciderunt. Atq; hinc est quod ait, quicumq; in dubio erant, his tabem con-
firmabant. Hoc est, si qui nondum certo tabidi erant, hos morbi diuturni acce-
dentes, in tabem plane deduxerunt. Quidam tamen qui morbis diuturnis affe-
cti erant, tabidi non fiebant, præcipue ij qui renum dolore excruciabantur. Ac-
cidit uero hoc ipsum & alijs, ut homini illi, ait Hippocrates, ad quem Cyniscus
nomine me deduxit. In summa nihil aliud præscripta sententia docetur nisi quod
et si tabes ut plurimum autumnio accidat, quemadmodum in aphorismis docet
Hippocrates, cõtingit tamen eandem etiam Vere fieri, maxime ubi per hyber-
num tempus tussis aliquem affluerit.

XVII.

Dolorum qui sunt in lateribus, pectoribus,
atq; alijs partibus, tempora si multũ differant
perdiscendum, quando nimirũ melius habuerint,
& rursus quando peius, nihil aberrando.

Caluus Caluus hanc sententiã perperam ac satis inepte ad superiorem retulit cum
notatur sit plane ab ea segregata. Animaduertendum autem quod hic de tempore dolo-
rum lateris & pectoris faciendũ esse monet, id certe in aphorismis de dolori-
& Aph. 5 bus ijsdem simpliciter ita scribens præcipit. τῶν ὀδυνῶν καὶ ἐν τῷ
ἔσω καὶ ἐν τῷ ἔξω, καὶ ἐν τοῖς ὀπίσθιαι καὶ ἐν τοῖς ἄνω καὶ ἐν τοῖς ὑποκάτω, ἢ μέγα διαφέρειν κα-
ταμαθῆναι. id est. Dolores qui sunt in lateribus & pectoribus, atq; alijs par-
tibus, si multum differant perdiscendum. Proinde specie & magnitudine dolo-
ris omissis, de quibus abunde in commentarijs Galenus scribit, de tẽpore tantũ
doloris dicemus. Alexandrinus nimirum per tempora hoc loci, anni intelligit
tẽpora, adeoq; medico addiscendũ esse monet an dolores iuxta anni tẽpora dif-
ferant, ut pote num dolor æstate accidens mitior sit eo qui in hyeme infestat,
haud aliter quàm morbi alij æstiu qui hybernis multo breuiiores esse solent. At
interpretatio hæc Hippocratis instituto non cõuenire uidetur, cum nostra sen-
tentia id potius docere uelit, ut tempora doloris ac morbi perdiscamus hoc no-
mine, ut sciamus quo tempore dolor magis urgeat, quoue minus, nam ex eo prin-
cipium, incrementum, uigorem, declinationem, itemq; salutem & interitum
agri discere poterimus, id quod ueritatẽ habet si æger in uictu non deliquerit.

Si namq;

Alexandrini
expositio

Alia expo
sitio

Si namq; indies auctiorem fieri dolorem uiderimus, certum est prope tam esse morbi uigorem. Et si pessima simul aderim symptomata, mortem subsequi nihil dubitabis. Quod si uero decrescere dolorem, aliaq; signa bona adesse conspexerimus, morbi declinationē agriq; salutem futuram esse prædicere poterimus. Hinc nō frustra Hippocrates in præsagijs monet. ἀλλὰ καὶ ἅπλῃ τῆς 3. Præag. 70.
 πρώτης ἡμέρας ἐνδυμέεσθαι, ὅ καθ' ἑκάστην τετάρτην προστιμεινὴν
 ἐπιπλεῖν πένθαι, καὶ οὐ λήσῃ ὅπῃ βέβηται β' νόσημα. Id est. Sed animad-
 uertere à prima die oportet, atq; singulos quaterniones dierum obseruare, sic
 enim haud obscure scies, quo se conuersurus sit morbus.

HIPPOCRATIS

SEXTI EPIDEMIORVM LIBRI

Particula Octaua.

I.

IN longis intestinorum difficultatibus inedia ex fastidio malum, præsertim si simul febricitent.

Repetitur hæc sententia in Aphorismis, & à Galeno ibidem enarratur, pro 6. Aph. 3.
 inde superuacaneum duximus post tantū authorem nostras producere nugas.

II.

Vulnera circumglabra, praua sunt.

Repetita est & hæc sententia in Aphorismis, & à Galeno explicata, quare 6. Aph. 4.
 nostra commentatione non eget. Caluus περιμάδαχα humida uertit, μάδα= Calui error.
 gos enim caluus seu glaber. Græcis significat. μάδαρος.

III.

LUmbis dolentibus recursus ad latus, & tuber- culum, quod Seps uocatur, malum.

Recursum doloris à loco minus nobili ad magis nobilem malum esse hoc loco ostendit, idq; ab exemplo lumborum dolentium, quorum nempe doloris re- 2. Præag. 70.
 cursus ad latus malū esse inquit. Id quod in præsagijs quoq; in hūc modum scri-
 bens prædixit. αὐτὸ δὲ εἰς πνεύτω γινόμενα ὀδυῖναι πρὸς τὴν ὀσφύν τε.

L. 5

COMMENT. IN HIPPOC.

καὶ τὰ κάτω χεῖρα, ἢ τῶν φενῶν ἀπὸνται τὰ κάτω ἐκ λίσσας
ὁλῆθαι κάρτα. Id est. Lumborum inferiorumq; partium dolores, qui
bis febris quoq; accedit, si ad septum transuersum transeunt, relictis inferiori
bus, admodum perniciosi sunt. Recurrente enim dolore in thoracem ē duo-
bus alterum, aut derepente aboleri ægrum, aut si optime secum agatur, pro-
fus fore purulentum contingit. Hinc paulo post ait. εἰ δὲ αἰσάσωντος τοῦ
νοσήματος ὡς πρὸς τὰς φενὰς καὶ τ' ἄλλα σημεῖα μὴ πονηρὰ ἐπι-
γίγνεται. ἔμπροσθεν εἶσθαι πολλὰ ἐλπίδα ἔχοντος. Id est. Si ad septū
transuersum malum ascenderit, nullo reliquorum signorum periculum osten-
dente, talem fore purulentum admodum expectabis. Cæterum malum exi-
sit ὅτι tuberculum quod Græcis σήψις dicitur, hoc est, putrescens, sic dictum
ἀσήψω uerbo quod putresco, corrumpto, uel exedo significat, ἀ quo σήψις καὶ
medicamenta, hoc est, exedentia uocantur. Vel a serpente, qui Seps nomina-
tur, cuius uel leui ictu caro tota putrescit. Hinc Lucanus libro nono de eo
sic tradit.

σήψις.
σήψω.
Seps serpens

Ossaq; dissoluens cum corpore tabificus Seps
Parua modo serpens, sed qua non ulla cruentæ
Tantum mortis habet, nam plagæ proxima circum
Fugit rapta cutis, pallentiaq; ora retexit.
Iamq; sinu lapsa, nudum est sine corpore uulnus
Membra natant, sanie suræ fluxere, sine ullo
Tegmine poples erat, femorum quoq; musculus omnis
Linquitur, et nigra distillant inguina tabe.

Proinde si tuberculum tabificum exedensq; aut purulentum quod membra
corporis corrumpit erumpat, non immerito malum ab Hippocrate dicitur,
eo quod omnem corporis habitum destruat, haud aliter quàm si serpens qui
Seps dicitur, suo ictu aliquam corporis partem pertingat.

IIII.

Renum uitia post annos quinquaginta sanata
non uidi.

Quod hoc loco de renum tantum uitijis, id in Aphorismis et de uesicæ ui-
tijs pronunciat ita scribens. τὰ νεφίτικὰ ὁκόθεν κατὰ τὴν κύστιν ἀλ-
γύματα ἐσφαλῶς ὑμᾶζεται τοῖς πρεσβύτησιν. Id est. Renum et
uesicæ

Uesicæ uitia in senioribus difficulter sanantur. Eorundem enim opus inde-
sinens est. Quiete autem opus est si quid sanari debeat & quia superfluitas
acris apta irritare, siue ulcus, siue inflammatio, siue alia passio in ipsis con-
stiterit. Non uero renum & uesicæ tantum uitia in ijs non sanantur, immo & omnes alij morbi præcipue longi. Hinc alibi dixit. οἱ πρεσβύτεροι τῶν νέων
τὰ μὲν πολλὰ νοσέουσιν ἥσσαν, ὁκόσῃ δ' αὖ αὐτέοις χρόνῳ νοσήμα-
τα γένηται, τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκουσιν. Id est. Seniores iuuenibus
plurimum ægrotant minus. Qui uero morbi ipsis accidunt longi, maxima ex
parte comitantur ad mortem. Siquidem & uirtus in illis imbecillis est, quæ
morbos facile concoquere non potest, accedit etiam quod in his ipsis calor na-
tius debilis est, ita ut necessario morbis diuturnis commoriantur.

V.

QUæ in somno irritata exacerbata ue sunt, &
quibus extrema frigent, mensq; perturba-
tur, & quæcuncq; id genus alia circa somnum acci-
dunt consyderato, & quibus contraria fiunt.

Monet hac sententia Hippocrates, ut diligenter admodum medicus animad-
uertat quæ in somno ægro accidunt maxime quæ in somno irritata sunt & ex-
acerbata, & quibus extrema infrigidantur, mensq; perturbatur, & id genus
alia. Hæc enim singula propter humorum prauitatem contingunt, quos ca-
lor innatus debilis existens, concoquere per somnos non potest, sed illis succū-
bit, & ab ijs uscera aggrauantur, ita ut omnia per somnum tandem magis ir-
ritentur, extrema infrigidentur, id quod & in acutis morbis, sene referente,
perniciosissimum est, itemq; mens perturbetur & delirio capiantur ægri, quæ
omnia ægris perniciem paulo post futuram portendunt. Porro expendendum
medico erit non minori opera si contraria iam dictis ægris accidunt, utpote
si per somnum omnia mitiora fiant, extrema calida sint, deliriumq; cesset,
hæc enim singula bonum ac salutem ægro portendent, fortem namq; calorem
innatum monstrant, qui prauos iam humores per somnum concoxerit. Et hoc
est quod alibi Hippocrates scribit. ἐν ᾧ νοσήματι, inquiens, ὕπνος πόνος
πολλὸν δαανάσμων. ἢν δ' ἐὺπνος ὡφελὲν οὐ δαανάσμων. Id est. In quo
morbo somnus laborem facit mortale, si uero iuuat non mortale. Et ὁκὸς πα-
ραφροσύνην ὑπὶ πόνῳ παύει, ἀγαθόν. Hoc est. Vbi somnus delirium se-
dat, bonum.

Omnes mor-
bi in senibus
difficulter sa-
nantur.

2. Aph. 59.

7. Aph. 1.

2. Aph. 1.

2. Aph. 2.

Q Vibus nimirum nihil intra constitutum tem-
pus accidit, ijs singulis quæ pariunt uitalia
fiunt.

Nihil aliud hac sententia docere uidetur Hippocrates, nisi quod quibuscumque
mulieribus grauidis intra τετασμένον χρόνον, hoc est, statum seu constitutum
tempus partus, id est, quod constitutas et statas uices habet, nihil lesionis ac-
cidit, his singulis partus foetus ue uitales fiunt, id enim ἄγονα significat, quod
Galenus in expositione antiquarum dictionum Hippocratis γόνιμα interpre-
tatur, id quod apud Aristotelem, Gaza interprete, uitalia significat. Nam
hæc uerba Aristotelis lib. 7. de historia animalium, cap. 4. τὰ δ' ἐπὶ ἀμνη γό-
νιμα γίνεται πρῶτον sic interpretatur. Foetus qui septimo uitalis hic primus
exit. Proinde Caluus insigniter errat, qui ἄγονα hoc loci et in secundo Epi-
demiorum non uitalia interpretatus est. Statum autem pariedi tempus est men-
sis septimus et nonus, ijs enim temporibus foetus procreati, magis uitales sunt.
Ceterum mulieres intra tempus partus uarijs modis leduntur. Primum æ-
ris permutatione, atque hinc est quod in Aphorismis scribat. ἢν δὲ νότιος ὁ χα-
μῶν καὶ ἐπομβρὺς γένηται, ὁ δὲ ἑστὶ ἀνυχμῆρον καὶ βορείον, αὐτὴ μὲν
ζωοῦκετ' ἢ σὶν οἱ τόκοι πρὸς ὃν ἢ ἐκ πάσης προφάσεως ἐκτεῖναι σκῶσι.
Id est. Si hyems australis et pluuiosa fuerit, uer autem siccum et aquilonium,
mulieres quibus partus ad uer inest, ex quacumque occasione abortiunt. Secun-
do leduntur per alui nimium profluium. Nam ut alibi ait. γυναικὶ ἐν γαστρὶ
ἐχούσῃ ἢ καὶ κοιλίῃ οὐ πολλὰ κίς κίνδυνος ἐκτεῖναι σκῶσι. Id est. Mulieri
in utero gerenti si alui plurimum profluat, periculum est ne abortiat. Ter-
tio etiam leduntur ob febres quibus corripiuntur. Hinc in Aphorismis inquit.
ὀκῶσαι ἐν γαστρὶ ἐχούσαι ὑπὸ πυρετῶν λαμβάνονται, ὁ ἰσχυρῶς
ἰσχυαίνονται ἄτερ προφάσεως φανερῆς τίς τοῦ χελεπῶς καὶ ἐπικιν-
δυνῶς, ἢ ἐκτεῖναι σκῶσι κινδυνεύουσιν. Id est. Quæcumque in utero geren-
tes à febribus corripiuntur, et fortiter calefiunt sine occasione manifesta,
difficulter pariunt, et cum periculo, aut abortum facientes periclitantur. A
saltu etiam uehementiore abortus fieri potest, id quod Musoërgo ancilla acci-
disse Hippocrates in libro de foetus natura scribit. Sunt et alia multa quæ mu-
lieres grauidas ledere possunt, quæ alibi Hippocrates, præsertim quinto
Aphorismorum

ἄγονα.

Caluus hallu-
cinatur.

Statum par-
tus tempus.

Grauide ua-
rijs modis le-
duntur.

3. Aph. 12.

5. Aph. 34.

5. Aph. 55.

Musoërgos
ancilla.

Aphorismorum libro recenset, quæ ne prolixiores simus missa facimus. Sententiam hanc repetit Hippocrates in secundo Epid. lib. sect. 2. in hunc modum. *ἔστιν οὐδὲν ἔσθ' ὅτι τεταγμένον χρόνον ἐκαστος γὰρ τικτόμενα ἀπόγονα γίνεται.* Vbi animaduertendum quod ubi ἀπόγονα legitur, hic in iam enarrata sententia ἄγονα habetur, & idem certe significant, quemadmodum testatur Galenus in libro de interpretatione nominum antiquorum Hippocratis, sic scribens. ἀπόγονα τὰ γόνιμα, ἐνίοι δὲ ἡκιστα τὰ ἄγονα.

ἀπόγονα.

VII.

Contemplandum in quibus mensibus erumpentia fiant.

Caluus hanc sententiam in secundo Epidemiorum libro, ubi iisdem uerbis repetitur ab Hippocrate, sequenti coniunxit sententiæ, in hoc autem sexto præcedenti, adeoque & hic atque alibi genuinum sensum minime assecutus est. Nos uero antiquum sequuti interpretem, ab utrisque seiunximus. Animaduertendum autem quod per ἐπιφανόμενα, hoc est, erumpentia seu emergentia, uel ut antiquus interpres habet apparentia, Alexandro teste, intelligi possunt menstrua, ita ut medicus diligenter admodum animaduertat in grauidis quibus mensibus hæc ipsa erumpant. Si enim semel aut bis, hoc est, primo & secundo conceptionis mense excernantur, nihil mali uerendum. Si uero deinceps quoque terminum circuituum per menses seruauerint, malum portendent, nempe foetum non esse sanum. Siquidem ille qui iam fortis est, ad sui alimentum utitur illo qui ex toto corpore ad uteros fertur sanguis. Hinc in Aphorismis scribit. *ἢν γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ αἱ κατὰ γαστρίαν πορεύοντα ἀδύνατον ὧς ἐμβρυον ὑγῶναι.* Id est. Si mulieri utero gerenti purgationes eant, impossibile est foetum esse sanum. Hippocrati subscribit Aristoteles lib. 7. de histo. animalium cap. 2. ita inquit. *γίνεται δ' ἐνίοις ἐκνοῖσθαι σῶμα τέλει τὰ γυναικεῖα. συμβαίνει μὲν τοῖς αὐτοῖς φαῦλα τίκτειν, καὶ ἢ μὴ σῶζεσθαι εἰς αὐτὴν, ἢ ἀδυνάτ' ἐκγεῖναι γίνεσθαι.* Id est. Sunt quibus prægnantibus etiam menstrua usque in postremum gerendi tempus eueniunt, quibus accidit, ut praua pariant, & proles aut minus uitalis, aut infirma procreetur. Sunt qui per apparentia intelligant appetitus qui grauidis euenire solent, Græci Aristot. lib. 7. de natura animalium, cap. 4. teste κισσῶν, Latini autem picare uocant. Contemplandus itaque hic appetitus est quo mense in-

Caluus errat.

ἐπιφανόμενα

5. Aph. 60.

κισσῶν.

COMMENT. IN HIPPOC.

eidat, si enim in tribus primis mensibus oriatur, bonum, si uero sequentibus ma-
lum portendit, magnam namq; prauorum in corpore humorū copiam signifi-
cat, quam nec foetus iam auctior facilius absumere, nec uomitiones tum crebrae
expurgare possint. Testis est Galen. qui lib. 1. de symptomatū causis ita scribit.
ἔτι δε λέγει οὗτ' ἰσχυρὰ μαλιστα τὰς κακοχυμίας ζωαξίν ἐπειδ' ἀρ-
κύνεσσι, καὶ καλεῖται κίττα θ' πάθος ὁρέονται δὲ ἐν αὐτῷ μά-
λιστα μὴ ὀξέων τε καὶ στυφνῶν, ἐστὶ δὲ ὅτε τ' ὀσμύων. ἐνίοτε δὲ
ἢ τοι κίμωλίας γῆς, ἢ ὀσμύων, ἢ ἐσβεσμερίων αἰθράκων, ἢ πινῶν
οὕτως ἀτόπων βρωμάτων. καὶ οὗτ' ἰσχυρὰ πάλαι αἰσθάνονται ἀπὸ τῶν
τοῦ δευτέρου τ' τρίτου μηνός. ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ πάνονται, θ' μὲν
τοὶ ὅτις ἐμέτοις ἐκκενωθεῖσιν θ' κακοχυμίας, θ' δὲ τοὶ καὶ πύθου-
σιν ἐν τῷ χρόνῳ. βραχέα σιτομερία θ' αἰσθάνονται τὴν ἀποσι-
τίαν, θ' δὲ τοὶ τ' τοὺς πάλαι ἐκκενωμένους. κατὰ μὲν δὲ πρῶτους
ὅσοι μῆνας ὀλίγη ἐπιπᾶται τ' αἵματος εἰς ἑαυτὸ θ' ἐμβρυον, ὥς
ἀν' ἐπὶ μικρότατον ὑπάρχει, ὅταν μὴ ἐμβρυον ἡδὴ ποὺ καλεῖται
κατ' ἐκείνον ἐν καιρῷ. ἀλλ' ἐπὶ κύμα μείζον δὲ γινόμενον αὐ-
τότε πλείονι χεῖται ἰσχυρὰ, τ' οὐ μόνον ὅτι πρὸν ἢ χεῖστατον ἐν
ταῖς φλεβί τοῦτ' ἐπιπᾶται, καθάπερ ἐμπεραθεν. ἀλλὰ τῷ δὲ
ἔτι πλείονος, σινοπύρεται π καὶ τ' μοχληροῦ. ἢ οὕτως θ' οὐ μὲν
πανσῶμα ὅτε πλεονεχὸν ἐστ' εἶν' πύεται, καὶ ἡττον γίνεται
κακοχυμω. Id est. Atq; consuevit huiusmodi affectus mulieres uitiosis humo-
ribus refertas infestare, idq; cum uterum gestant, uocatur pathos ipsum pi-
ca. Appetunt autem maxime per hunc affectum et acida et acerba, nonnun-
quam acrida quoq; Interdum uel cimoliam terram, uel testas, uel extinctos car-
bones, aut alios huiusmodi cibos absurdos. Atq; complures earum huiusmo-
di uitio laborant, usq; ad secundum ac tertium mensem. In quarto uero quie-
scunt, partim quod uomitione uitiat humores expurgantur, partim quod co-
coquantur, utpote exiguum cibi tum sumente muliere ob fustidium, partim etiā
quod multitudo uacuatione sit imminuta. Quippe primis duobus mensibus foe-
tus paucum ad se sanguinem attrahit, eo quod parum adhuc auctus sit, adeo ut
ne foetus quidem nominari tum debeat, sed potius conceptus. Vbi uero iam
increuit, tum plurimo indiget alimento, atq; tum non id quod optimum est e-
uenis, ut antea dicebam, allicit, uerum etiam quia maiorem alimenti copiam
requirit, aliquid uitiosi simul attrahit. Ita fit ut uniuersum corpus et plenum
esse

esse desinat, & minori humorum uitio crucietur. Proinde cum ex mensurâ procurentibus ac appetentia aucta medicus foetus imbecillitatem prædicere possit, non ab re Hippocrates eadem quibus mensibus fiant, consideranda esse monuit.

VIII.

L Abores per circuitus fiunt, foetus enim qui in septuaginta mouetur, triplicitate perficitur.

Mira quadam breuitate Hippocrates hac sententia foetus in utero perfectionem seu partum iuxta eiusdem motû inuenire docet. Ait enim labores partus fieri per circuitus dierum, nam quicumq; foetus in diebus septuaginta mouetur, is triplicato hoc dierû numero perficitur, atq; adeo uterû exit. Proinde quæ admodum dies ab hora conceptionis ad diē usq; formationis foetus duplicati diem motus, ita dies motus triplicati diem uel mensem perfectionis indicant, mensi nimirum cuiuslibet dies triginta iuxta grecorum computationem tribuendo. Verbi gratia, si corpus infantis triginta quinq; diebus formatur, die septuagesimo fit motus, quia bis 35 sunt 70, perficitur uero die decimo & ducentesimo, quia ter 70 sunt 210, ita ut plane septimo mense fiat partus, quando ter 70 faciunt menses septem, uni mensi ut iam diximus, dies triginta tribuendo. Hinc est quod Hippocrates in libro de alimento ita scribat. ἐς τὴν πρῶτην λῆξιν ἡ ἐλπίς. ἐς κίνησιν δὲ ἐς τελεώτητα σί. Id est. Quinq; & triginta soles foetum formant, septuaginta mouent, decem & ducenti perficiunt. Pari ratione si quadragesimo formatur corpus, octogesimo die fit motus, octauo autem mense perficitur. Ita si quadragesimo quinto die formatur, die nonagesimo mouetur, nono autem mense partus fit. Si uero quinquagesimo die formatur, centesimo fit motus decimo autem partus. Porro animaduertendum quod Asulani exemplar perperam hic ὑπὸνία pro οἰωνοί, hoc est, labores, habeat. Per labores autem foetus formationem, motum, perfectionem seu partum, & quicquid tale in impregnatione cōtingit intellige, nam singula hæc ut iam demonstrauimus, iuxta circuitus fieri solent. Sciendū quoq; q, ubi Hippocrates ἐπὶ αὐτῷ habet, quæ dictio proprie septem significat, hic nos septuaginta uertimus. Id certe quod non sine ratione à nobis factum est, nam ita magis dilucida fiebat sententia, cum certum sit Hippocratem ἐπὶ αὐτῷ pro ἐβδομήκοντα dixisse, id quod & Alexandrinus monet, loco septuagesimū diei septinū mentionē fecisse, dicēs, quod septem decies multiplicati septuaginta constituent. Hoc autem uerum est

Labores partus per circuitus fiunt.

Mensis grecorum.

Labores.

ἐπὶ αὐτῷ pro ἐβδομήκοντα.

COMMENT. IN HIPPOC.

se ostendunt ea quæ scribit Hippocrates libro secundo Epidem. sect. 2. in eum modum. οἱ πόνοι ἐν ποσὶ ὁδῶσιν, ὅτι ἐν ἐβδμήκοντα κίνεται, ἐν ἑπτὰ πλάσι οἱσι τελεοῦται. In quibus uerbis sanè idem quod hoc loco docetur, & apertissime monstratur, quòd pro ἐπὶ ὅ, ἐβδμήκοντα sit intelligendum. Plura ad institutum hoc nostrum facientia offēdes apud Hippocratem de natura fœtus, & Macrobiū lib. 1. de somno Scipionis. Caluus falso exemplarē seductus perperam huic sententiæ horum opiniones addidit.

IX.

Post muliebria iam dextra, iam sinistra uteri patent.

Caluus notatur.

Nos iterum antiquum sequuti interpretem hanc sententiam à superiori seiunximus, multo aliter certe quàm Caluus qui hanc atq; alias sententiās confundens, easdem mire obscurauit. Nam etsi prima huius sententiæ pars cum priori Aphorismo coniungi possit in hunc modum: Qui in septuaginta mouetur, triplicitate perficitur, quia post muliebria dextera uteri patet, adeo ut ijs uerbis maris motum perfectionemq; indicaret Hippocrates, qui parte uteri dextra continetur: repugnat tamen mox altera sententiæ pars in qua iam sinistra uteri patere ait, significans hac ipsa fœminæ conceptionem, quæ sinistra magis uteri parte concipitur, cuius motus non in septuagesimo die, sed nonagesimo potius sit. Quapropter rectius à superiori sententia seiungitur ut sit sensus. Post purgationes menstruas, interdum dextra, interdum sinistra uteri pars magis hiat atq; aperta est, atq; adeo tum magis cōcipiunt mulieres quàm alio tempore. Id quod Aristoteles lib. 7. de natura animalium ca. 2. confirmat ita scribens.

Sensus.

Φύσει μὲν δὲ ἡ σύλληψις γίνεται μετὰ τὴν τῶν τῶν ἀπαχαλῆν τῶν ζωοῦσι. Id est. Conceptus mulieribus à profluuiō menstruorum sua natura contingit. Et paulo post. καὶ γινόμενον ἐπὶ ἐνίαι συλλαμβάνουσιν, ὕστερον δ' οὐ συλλαμβάνουσιν, ὅσας θύει μετὰ τὴν καθάρσιν αὐτῶν συμμύσει. Hoc est. Nonnullæ etiam dum profluunt menses concipiunt, postea concipere nequeunt, quibus statim à partu uulua comprimuntur. Proinde medicus diligenter atq; accurate id quod hoc loco scribit Hippocrates in ijs qui non facile concipiunt mulieribus animaduertat, ita ut easdem mox à purgationibus dum paululum adhuc uterus hiat, uel profluentibus etiā adhuc mensibus, si claudi postea statim cōtingat uterū, cum uiro coire præcipiat, nam tum promptius, utpote uulua iam hiāte, cōcipiunt. Porro tacite quoq; insinuat rationem,

Mulieres post mensium profluuium promptius concipiunt.

Quando masquando fœtus concipitur.

caus.

eur interdum mas, interdum autem foemina generetur. Nam si dextra uteri pars patet, masculus generatur, eo quod haec sinistra calidior sit, ut supra monstratum est. Sin uero sinistra uulvae pars hiat, foeminam potius concipi contingit. Iuxta id. ἑμβρυα τὰ μὲν ἄρρενα ἐν τοῖς δεξιῶσι, τὰ δὲ θήλεα ἐν τοῖς ἀριστεροῖς μάλλον. Id est. Foetus mares quidem in dextris, foeminae uero in sinistris magis. Et haec quidem genuina uidetur esse Hippocratis interpretatio, quicquid tandem Caluus somniauerit.

X.

Humiditas per procedentia cognoscitur, uic-
tucq; sicco curatur.

Caluus neq; hic neq; in secundo Epidemiorum libro ubi ijs uerbis ὁ γόνος τῆς ἀπὸ τοῦ ἀπὸν τῶν, ἀπὸ τῆς ξηροτάτης. repetitur, recte transtulit sententiam, sed eandem reliquis immiscens plane confudit. Nos autem ab alijs segregantes, duoq; uerba, cognoscitur & curatur, addentes, sententiam suapte natura breuem & obscuram, apertam perspicuamq; fecimus. Agit enim hoc loco Hippocrates de sterilitate quae ex humida uteri intemperie prouenit, eandemq; signo quodam cognoscere, ac insuper etiam curare docet. Humidam autem uteri intemperiem prohibere conceptionem ex ijs quae alibi hunc in modum scribit manifestissimum est. ὁκόσα καθύγασ ἔχουσι τὰς μήτρας οὐ κύνει σκουον, ἀποσβέννυται ὃ ἀντὶς ὁ γόνος. id est. Quaecunq; praehumidos uteros habent non concipiunt, extinguitur enim in eis genitura. Cognoscitur autem uteri nimia humiditas per procedentia, hoc est menstrua quae ab eo procedunt, quum scilicet aquosa fuerint. Curatur uero uictu in uniuersum sicco, quod contraria contrarijs sanentur.

Calui error

Sterilitas ex
humida uteri
intemperie

s. Aph. 62.

Procedentia.

XI.

Foetus citius per membra discretus, postquam
mouetur tardius augeitur.

Haec sententia & supra repetita & enarrata est, ob id proluxa interpretatione non eget. Nihil enim aliud hac sententia innuit, nisi quod mares citius in utero formantur & in sua membra discernuntur, postquam uero mouentur & in lucem prodeunt, tunc tardius ad augmentum perueniunt. Cum e regione foemina tardius quam mas partium discretionem accipiat, & citius ad augmen-

par. 2. Aph. 35.

M. 3.

COMMENT. IN HIPPOC.

tum perueniat. Id quod et Aristoteles lib. 7. de historia animalium ca. 3. etiam docet ita scribens. πᾶσιν μὲν ἐν τῇ τελείῳ τῶν μορίων βραδύτορον ἀπολαμβάνει ὁ θήλυ τοῦ ἄρσενος. καὶ δεκάμια γίνεται μάλλον τῶν ἀρσένων. ὅταν δὲ γένηται, θάττον τὰ θήλεα τῶν ἀρσένων καὶ νεότητά καὶ ἀκμὴν λαμβάνει καὶ γήρασ. Id est, Cum itaq; foemina in utero formatur, tardius quàm mas perfectionem quarumq; partium recipit, et sepius in decimum mensem quàm mas protrahitur. Sed cum in lucem prodierit, foemina ocyus quàm mas et accrescit et etate floret, et senectute maceratur.

XII.

VT plurimum labores tertio, quinto, septimo, nono, quarto, sexto, & octauo mensibus fiunt, hæc autem ex parua tabella contemplanda sunt.

Labores Per labores hic quicquid infra tempus partus grauidis accidit, siue foetus formatio, abortus, motus, perfectioq; sit, intelligit. Singula autem hæc statotemporum circuitu fiunt, hoc est, ut Hippocrates ait, tertio, quinto, septimo, nono, quarto, sexto et octauo mensibus. Cōiunxit uero tertium, quintū, septimū et nonum tanquàm impares, quartum autem, sextum et octauum tanquàm pares. Quòd uero labores fiant tertio et quarto mensibus, certum est de motu, quem hoc dierum spacio fieri testatur Hippocrates libro de natura foetus ita scribens. ὅταν δὲ ᾖ τὰ ἄκρα τοῦ σώματος τοῦ παιδίου ὁζωθῇ ἔξω, καὶ οἱ ὀνυχὲς καὶ αἱ τρίχες ἐρηζώθῃσαν, τότε δὲ καὶ κινεῖται, καὶ ὁ χρόνος ἐς αὐτὸν γίνεται, ὅδ' μὲν ἄρσινι τρεῖς μῆνες, τῇ δὲ θηλείῃ τέσσαρες, ὥστε ἥ ἡδὲ ὁ πλεῖστον ξομβάινει. Id est. Cum uero iam pueri corporis partes extremæ ramificauerunt, unguesq; et capilli radices fecerunt, tum etiam mouetur, tempusq; ad hoc fit mari quidem menses tres, foemellæ uero quatuor, sic enim ut plurimum euenit. Et rursus libro de morbis mulierum. ὁ μὲν ἥδ' ἄρσιν τεταμνωρ. ὁ δὲ θήλυ τετραμνωρ τὴν κίνησιν ἔχει. Hoc est. Mas enim trimestri foemina autem quadrimestri spacio mouetur. Constat etiam abortum hoc dierum circuitu fieri. Testis Galenus qui libro 2. de symp. causis in hunc scribit modum, ἡδὲ ἐν τριτῷ, ἢ τεταρτῷ

Motus foetus quando fit.

Abortus quo tempore fit

τὰρταρ, ἢ ὀντιναοῦν ἄλλοι μᾶλλον διαφθαρέν διθέωσ' ἐκβάλλει ὁ
 ἔμβρυον, ἀνοιγῶσα καὶ νῦν ὁμοίως ὁ σόμαχον. ὥς ὅπῳτ' ἠνοιγῶ
 ἐπισάντωσ' τοῦ τόκου. Id est. Corruptum uero foetus eijcit aut tertio,
 aut quarto, aut alio quolibet mense, haud aliter quam instante pariendi tempo-
 re fauces aperiens. Quibus uerbis Galenus innuit, quod et si abortus primo,
 secundo, quinto, et sexto mensibus fieri possit, ut plurimum tamen tertio aut
 quinto mense fieri solet. De primo mense satis ex Hippocrate liquet, qui in li-
 bro de foetus natura ita tradit. πολλὰ δὲ γυναικὲς ἡδὲ διέφθειραν κοῦ-
 ρον ὀλίγω περὶ τερμῶν τελέκοντα ἡμέρων καὶ ἀναρθρον ἐφάνησαν. ὁκό-
 σα δὲ ὕστερον ἢ ἅμα τελέκοντα ἡμέρησι διηρθρωμένα ἐφάνησαν ἐόν-
 τα, καὶ ὡς τῇ κούρῃ κατὰ λόγον τῶν τελευτάκωντα ἢ δύο ἡμέρας.
 Id est. Plurimae praeterea mulieres paulo ante trigesimum diem puerum perdi-
 derunt male articulatam. Quicūq; autem post uel simul cum trigesimo die per-
 diti sunt foetus, conformati iam articulis comparuerunt. In puella pro ratione
 duorum et quadraginta dierum hoc ipsum fieri uisum est. Caterum septimo,
 et octauo, et nono mensibus fieri labores certum est de partu, qui ijs mensibus
 tanquam stato suo tempore fieri solet, et si interdum partus in decimo et unde-
 cimo mensibus fieri possit. De quibus mensibus ita scribit Hippocrates in libro
 de carnibus. ὁ παρθένος ἐπ' ἅμωρον γόνον γινόμενον λόγῳ γεγένη-
 ται καὶ ζῇ καὶ λόγον ἔχει τοιοῦτον καὶ ἀειμὸν ἀτρέκέα ἐς τὰς ἐβ-
 δομάδας. ὁκτάμωρον δὲ γινόμενον οὐδὲν βιοῖ πάποτε. ἐννέα δὲ
 μωρὸν καὶ δέκα ἡμέρων γόνος γίγνεται καὶ ζῇ. Hoc est. Puerulus 7-
 mense si in lucē datur legitime natus est, et uiuit, habetq; rationē et numerū
 uere et exacte ad septimanas respondentē. Mense aut octauo natus nullus unq̃
 uiuit. Nono uero mense et 10. die natus uiuit. Plura etiam ad hoc institutū facien-
 tia scribit idē Hippocrates in libris de partu septimestri et octimestri. Accedūt
 quoq; iam dictis quae scribit Aristoteles lib. 7. de histo. ani. ca. 4. in hūc modum.
 Τὰ μὲν ἐν ἄλλῃ ζῶα μοναχῶς ποιεῖται τῇ τοῦ τόκου τελείω-
 σιν. ἔισ' ὅσον τῷ τόκου χρόνος πᾶσιν. ἀνθρώπων δὲ πολλοὶ
 μόνον τῶν ζώων. καὶ γὰρ ἐπ' ἅμωρα ὁκτάμωρα καὶ ἐννέαμωρα γί-
 νονται, καὶ δεκάμωρα ὁ πλεῖστον. ἐνταῦθα δ' ἐπιλαμβάνουσι τῷ τοῦ
 ἐνδεκάτου μηνός. ὁ δὲ μὲν ἐν γίγνεται πρότερον τῶν ἐπ' ἅμωρων, οὐ-
 δὲρ οὐδ' αὖτις δύναιται ζῆν. τὰ δὲ ἐπ' ἅμωρα γόνιμα γίγνεται πρότερον.

Statum par-
 tus tempus.

COMMENT. IN HIPPOC.

ἀδυνάμει δὲ τὰ πολλὰ. τὰ δ' ὀκτάμηνια ποῦ μὲν Αἴγυπτον καὶ ἐν ἐν-
οῖς τόποις, ὅπου δὲ ἐκφοροῖ αἱ γυναῖκες καὶ φέρονται τε πολλὰ ῥα-
δίως ἢ τίκτουσι, ἢ γυνώμενα δύναται ἦν. καὶ τὸ βραχὺ γένε-
ται. ἐν ταῦτα μὲν ὅτι τὰ ὀκτάμηνια ἢ ἐκφέρεται. ἐν δὲ τοῖς ποῦ
τὴν ἑκάστη τόποις ὀλίγα πᾶμπαρ σώζεται. τὰ δὲ πολλὰ ἀπολ-
λονται. καὶ ἂν τὴν ἐπὶ ὅλητι, καὶ σαθὴ πνομήζουσιν οὐκ ὀκτά-
μηνον εἶναι ὅτι γυνώμενον, ἀλλὰ λαθεῖν ἐαυτὰς αἱ γυναῖκες, συμ-
βαλλουσαι πρότερον. Id est. Sed cum cetera animalia omnia singula-
ri ac simplici modo partum suum perficiant, unum enim pariendi tempus sta-
tutum omnibus est, homini uni multiplex datum est. Nam et septimo mense,
et octavo et nono parere potest, et quod plurimum decimo, nonnullae etiam
undecimum tangunt. Foetus qui maturius quam septimo mense prodeat, nullo
pacto uitalis est, qui septimo uitalis quidem hic primus exit, sed magna ex par-
te infirmior. Qui autem octavo mense nascuntur uiuere ac adolescere in terra
Aegypto possunt, et quibusdam alijs locis, ubi mulieres fertiliores sunt, mul-
tosque simul et ferunt facile et pariunt, etiam si mōstrosi sint. Sed locis Graeciae
multi intereunt, nec nisi per pauci seruantur, unde fit ut si quis seruetur non
octavo mense natus existimetur, sed mulierem sui conceptus initium latuisse,
itaque fit, ne solum mense octauo nati non uiuant, sed etiam ipsis emortuis peri-
culum quae pariunt subeant. Alexander autem Aphrodisaeus lib. 2. proble. 44.
more Pythagorico ad numerum refert cur infantes septimo mense in lucem
editi uiuere possint, octauo autem minus. Septimo autem mense posse parere
mulieres iure etiam cautum est. In lege namque Septimo mense Digestis de statu
hominum ita Paulus ait. Septimo mense nasci perfectum partum iam receptum
est propter auctoritatem doctissimi uiri Hippocratis, et ideo credendum est
eum qui ex iustis nuptijs septimo mense natus est iustum esse filium. Porro in
undecimo mense partus quidem fieri potest, maxime ad eius initia, sed minime
legitime fit sub finem. Id quod praeter Hippocratem in libro de octimestri partu, Plinius li-
bro 7. cap. 5. Aristotelem secutus, pulchre indicat in hunc modum scribens. Ce-
teris animantibus statutum et pariendi et partus gerendi tempus est, homo to-
to anno et incerto gignitur spatio. Alius septimo mense, alius octauo, et usque
ad initia decimi undecimi. Ante septimum mensem haud unquam uitalis est.
Septimo non nisi pridie postridieque plenilunij die, aut inter lunio concepti nas-
cuntur. Translatitium in Aegypto est, et octauo gigni. Iam quidem et in Ita-
lia tales

Lex septimo
mense.

Undecimo
mense partus
legitime fit

lia tales partus esse vitales. Contra priscorum opiniones uariant hæc pluribus modis. Vestilia C. Herdicij ac postea Pomponij atq; Orsiti clarissimorum ciuium coniux, ex ijs quatuor partus enixa. Sempronium septimo mense genuit, Guillum Ruffum undecimo, Corbulanem septimo, utrumq; cōsulem, et postea Cæsoniam Caij principis coniugem octauo. Cum itaq; ad initia undecimi mensis partus fieri possit legitimus, recte supra Aristoteles dixit, nonnullæ undecimum mensem tangunt. Hinc prudentissime in nouellis constitutionibus, autentica nostri uocant, de restitutione dotialium rerum ad donationem ante nuptias pertinentium, item de ea quæ undecimo mense post obitum mariti parit, Cōstitutu. 39. ita decretum est. *ἡ γυνὴ ἥ ἐστὶ ἀνδρὸς ἐλθούσα τοῦ τοῦ ἀπὸ βαλεν, ὡς εἰσὶν, καὶ ἐπὶ πρῶτον αὐτῇ δὲ μὴ σφραγισθῆναι ἐννοοῦσα. οὐδὲν ἂν ὁρῶντος τοῦ ἐκ τῶν κατὰ δὲ ἐν δέκα τῶν μηνῶν πρῶτον μὲν ἔτεκεν. ὡς οὐκ εἴναι δὲ αὐτῇ εἰπεῖν, ὡς ἐκ τοῦ τελευτήσαντος γένοιτο βρέφος. οὐ γὰρ εἰς τῶν τοῦ ἡ κίησις ὁρῶντος χρόνον.* Id est. Siquidem mulier cum in domum uiri deducta esset, despiciatui hunc habuit, de uiolanda, ut licet conijcere, pudicitia etiamnum supersute marito cogitans, nam nondum elapso anno sub finem undecimi mensis peperit, ut nequaquam ex defuncto foetum susceptum queamus dicere, neq; enim partus ipse in tam longum tempus protensus est. Præterea quod in fine Hippocrates ait, hæc ex parua tabula contemplanda sunt, duplicem sensum seu intellectum habere potest. Vnum, ut menses prædicti ex cursu lunæ, qui in pugillari tabulae depictus sit, æstimentur, non habito scilicet respectu ad annum quem Cæsar ordinauit, neq; enim de eo Hippocrates cæteri; antiquissimi medici diuinare poterunt, utpote ipsis incognito. Alterum uero ut sit ueluti coronis iam dictorum, ita ut quæ hætenus dicta sint, hæc omnia ex parua tabula, qua usus est Hippocrates ad conscribenda generalia quædam medicine theoremata, ne scilicet memoria exciderent, desumpta sunt. Vel referri possunt hæc uerba ad sequentia ut ea nimirum quæ sequuntur *ἐκ μικροῦ τῶν ἀκρίδων*, hoc est ex parua tabula Hippocratis deprompta sint. In qua sententia est antiquus interpres, atq; hinc octauam huius libri orditur particulam. Quicquid sit certum est totum hunc sextum librum ab Hippocrate memorie causa in tabulis esse scriptum, quem tandem eius filius Thessalus in ordinem quendam digessit, id quod testatur Galenus lib. 2. de spirandi difficultate, cuius uerba in præfatione in uniuersum hunc librum euauimus. Postremum unum hoc scire lectorem uoluimus, quod

Hæc ex parua tabula.

Asulanus co-
dex castigat-
us.

præter fidem Asulani codicis ὁ γ δ ὁ ω inseruimus in contextum, δ' ε' ὑ' ε' γ' δ' α' ἰ' tem expunximus, ita monentibus omnibus antiqui interpretis latinis exemplaribus, quorum fidem hoc loco magis sequi placuit quam Græcorum corruptorum, quod octauus mensis partui, ut ex paulo ante dictis patuit, adaptatus sit.

XIII.

Victus sit cibariorum potuumque facietate atque uacuatione. Considerandæ itaque ut se habent horum permutationes ex qualibus in qualia.

δοκτῆρικὴ
ceteris medi-
cine partibus
præstantior.

Haud immerito quis quæ hac particula habentur ex parua tabula quam memorie causa secum gestauerat Hippocrates, in quæ memora quæuis scripserat, excerpta putabit, nam ferme uniuerſa medicina theorematata in hac ipsa complexus est, ita ut merito prioris sententiæ ultima pars ijs quæ sequuntur, tanquam titulus, adaptari possit. Proinde diligentius etiam medico expendenda erunt, tanquam ea quæ sibi ipsi ad multarum rerum memoriam scripserat Hippocrates. Cum uero διαιτητικὴ, hoc est ea medicina pars quæ uictu morbos curat, sit reliquarum omnium nobilissima et præcipua, rectissime ab eadem initium capit. Victus, inquit, sit ciborum et potuum facietate seu multitudi- ne, et uacuatione. Quibus utique uerbis duplicem primū esse innuit uictum, quendam in facietate ciborum et potuum, aliterum autem in paritate eorundem consistentem. Dein ostendit cibos et potus esse qui multum nutrire, et qui parum nutrire, ac ueluti medicamenta corpus uacuare queant. Qui autem tales sunt ex libris de alimentis Galeni discendum erit. Hinc cum ita se habeat ut aliqui cibi multum, alij parum nutrant, diligenter admodum medicum eorundem permutationes animaduertere monet, ut ijs probe iuxta morbi constitutionem uti sciat. Considerandæ autem ideo permutationes erunt, ut sciamus quomodo se habeant, et ex qualibus in qualia fiat permutatio, num scilicet à calidis cibarijs ad frigida, aut ualidis ad imbecilla, mutatio fiat. Qualis uero esse debeat mutatio ciborum et potuum in morbis, pulchre docet Hippocrates libro secundo de ra. uict. in morb. acu. ubi medicos quosdam acriter reprehendit, qui à debita obseruatione quàm grauissime aberrarunt, quique ideo quod egros per triduum fame et inedia excruciabant Diatritarij appellati sunt. Porro, quod hoc loco de ciborum et potuum permutatione dictum est, id ad singula alia quæ ad rectam uictus rationem concurrunt, referendum.

Aph. 18. et
sequen.

Diatritarij

rendum erit, ut scilicet commode somno, uigilijs, motu & quiete uti sciamus, de quare certe in Isagoge nostra abunde diximus, ita ut non opus sit hic denuo repetere.

XIII.

Odores oblectant, offendunt, implent, & placent. Contemplandæ ut se habent permutationes horum ex qualibus in quales.

Cum non raro in morborum curationibus medicus odoratis opus habeat, non temere hoc loco summa quadam breuitate odorum uim expressit. Esse enim quosdam quos odores oblectant ait, & nonnullos quos offendant, hinc permutationes horum ex qualibus in quales ut se habeant diligenter animaduertat medicus. Proinde si quispiam fuerit qui per sanitatem calidis odoribus oblectatus est, iam uero febre aut alio morbo calido correptus sit, tum à calidis ad frigidos odores, rosas scilicet uioas & huiusmodi, permutatio fiat. E regione si quis dum recte ualuerit frigidis oblectatus est odoribus, nunc uero morbi constitutio diuersum exigat, ad calidos odores, cynamomum nempe, lignum aloës & id genus alios transferendus erit. Quantum autem ad bonam ualeitudinem attinet, certum est odores bonos delectare, foetidos uero offendere. Hinc non immerito Celsus lib. 13. antiq. lect. cap. 19. querit, cur ex omnibus animantibus homines miram ex odoribus persentiscant uoluptatem. Respondet autem id inde fieri, quod homines cerebrum maius habeant, & reliquis aliquanto humectius, propterea odorum illuc ascensus frigiditatis & humectationis excessum ad mensum reuocat. In morbis uero nonnullis & foetidorum usus conueniens est, ueluti in uteri suffocationibus. Nam Galeno auctore lib. 1. artis cura. ad Glaucum. cap. 13. tum naribus ea quæ foetidissimum odorem habent, utero autem odorata quæ laxare & calcificare possunt medicamina afferuntur. Ceterum odores etiam implere Hippocrates inquit. Hinc in libro de alimentis sic ab eo scriptum est. ὁκόστι ταχέως ἀποδέσσει δέονται, ὕγρον ἡμᾶ ἐστὶ ἀνάληψιν δυνάμειος κράτιστον. ὁκόστι δὲ ἐπὶ ταχυτέρας, δ' ὁσφρίσιος. Id est. Quicumque indigent citissima adiectione humidum remedium ad recuperandas uires optimum est, ubi autem adhuc citius, odoratum. Hinc est quod Democritum Abderiten solo mellis odore quadriduum mortem distulisse legimus. Plinius quoque naturalis historiae lib. 7. cap. 2. ad extre-

Odores boni delectant.

Foetidorum usus quando conueniens.

Odores implent.

Democritus odore mellis mortem distulit.

Astomorum
gens.

mos India fines ab oriente circa fontem Gangis Astomorū gentem prodit, sine
ore, corpore toto hirtum, uestiri frondium lanugine, habituq; tantum uiuen-
tem, & odore quem naribus trahant. Nullum illis cibum, nullumq; potum, tan-
tum radicum florumq; uarios odores syluestrium malorum, quæ secum por-
tant longiore itinere, ne desit olfactus, grauiore paulo odore haud difficulter
exanimari. Quæ singula satis confirmant quod hoc loca Hippocrates dixit
odores implere. Spiritum uero odoribus foueri ac nutriri argumento est, quod

Vinum odori
ferum subito
spiritum re-
creat.

uinum odore plenum spiritum subito recreat, quem cetera uix longo tempo-
re reficere possunt. Inde est quod in primo de Ponto ita cecinerit Ouidius,
Et iam deficiens, sic ad tua uerba reuixi
Ut solet infuso uena redire mero.

Proinde, senibus & gracilibus quibus defectum solidioris alimenti atq; ue-
rioris utcunq; compensare uolumus, nutrimentum per odores conuenientissi-
mum maxime necessarium est. Hinc recte dixit Hippocrates placare odores,

Caluus per
stringitur

utpote reficientes atq; oblectantes spiritum animale. Caluus ineptissime
duas has sententias connectit, quum qualibet seorsim peculiare quid doceat, ut
ex iam dictis satis patuit.

XV.

Spiritus irrumpentes, intrantes, ac exeuntes con-
siderandi, & corpora quoq;.

Spiritus

Per spiritum hoc loci & aërem corpora nostra ambientem, & inspiratio-
nem atq; expirationem intelligit, quodq; autem illorum peculiari addito epi-
theto exprimit. Aërem enim spiritum irrumpentem, quem Caluus salso pro-

Caluus hal-
lucinatur

rumpentem translulit, cum ἁλῶσις sit irruo, irrumptio, & non prorum-

Irrumpens

po. Inspirationem autem intrantem spiritum, expirationem uero exeuntem ap-
pellat spiritum. Singuli autem ij à medico considerandi sunt. Irrumpens siue

Intrans

aër, num purus, crassius, nebulosusq; sit, item calidus an frigidus, humidus uel
siccus, atq; tum pro morbi ratione adhibendus, quemadmodum infra dicemus.

Exiens

Aph. 13.

Plura etiam huc spectantia diximus cap. 15. nostræ Isagoges. Dehinc intrans

Aph. 5.

& exiens spiritus, hoc est, inspiratio & exspiratio à medico considerentur,
num scilicet magnæ an parvæ, crebræ an raræ sint, nam ex his interdum salu-

tem aut interitum egri prædicere possumus, ueluti in secunda huius libri par-
ticula indicauimus abunde. Ita nonnunquam ob utri effectum uniuersa & in-
spiratio & exspiratio perit, adeo ut manifeste uideatur, quod nulla ab ore pro-

deat

deat spiratio. Remanet tamen ea quæ in arterijs fit, & ea quæ insensilis dicitur in qua per meatus insensiles spiritus et irrumpit et exit. Atq; hinc est quod supra corpus intro forasq; spirabile dixerit. Pari modo & corpora irrumpentia, intrantia, & exeuntia à medico contemplanda sunt. Intelligit uero per irrumpentia & intrantia corpora quæcunq; præter spiritum corpori extrinsecus admoventur, ut sunt cibi, potiones, inunctionesq; nam & illis ad corporis conservationem non raro utitur medicus. Hinc hectica correptos non solum cibis humectantibus, sed etiam extrinsecus inunctionibus reficimus. Atq; huc facit celebre Pollionis Romuli exemplum, quem Plinio lib. 22. cap. 24. authore, centesimum annum excedentem, cum diuus Augustus hospes ininterrogaret, qua nam ratione maxime uigorem illum animi corporisq; custodisset, ille respondit, Intus mulso, foris oleo. Per exeuntia autem corpora Hippocrates intelligere uidetur omnia quæcunq; ex corpore præter spiritum excernuntur, ut sunt alui excrementa, urine, sudores & huiusmodi, quæ non minori studio quàm prædicta à medico expendenda sunt, quemadmodum prolixius in Præfagijs Hippocrates docuit.

XVI.

Auditus rumore sue hi meliores, illi uero molestantes.

Tam ubiq; prouidum esse medicum uult Hippocrates, ut etiam animaduertere eundem moneat, ne ea quæ coram ægro loquitur illum offendant aut molestant. Atq; hinc est quod supra etiam dixit. Ἐισοδοί, λόγοι, ἐοδική, τῶν νοσούντων. Hoc est. Introitus, sermones, uestitus, ægro grati sint. Proinde summo caueat studio medicus ne uel ipse uel astantes ea quæ ægrum offendunt loquantur, quando constet quosdam subito terrore & mœrore esse exanimatos, haud aliter quàm subito gaudio, quemadmodum de Sophocle Tragico, & Dionysio Siciliæ tyranno Plinius libro septimo, cap. 53. prodidit. Et Valerius Maximus lib. nono. titulo duodecimo, de morte non uulgari, cap. 1040. Recensentur, & ibidem exempla aliorum qui præ nimio mœrore & gaudio mortui sunt, quæ capite uicesimo, nostræ Isagoges quoq; adduximus. Cæterum Galeno lib. 1. de sympto. causis teste, ὡς δὲ τὸ ἀκούειν ἢ δίδωκεν μὴ ἢ ληιστάτη καὶ ἢ ἐξαδύτάτη φωνή. Ἀότι καὶ ἢ ῥαχὺτάτη καὶ ταχύτη λυπηροτάτη. ἀλλὰ ταῦτα μὴ ὁ γαυρούσης ἀκείβωτος αἰσθάνεως ἢ δία τε. Ὁ λυπηρὰ. κέκμηκός. Ἀέτι περὶ τῆς λείας τε καὶ βραδείας, καὶ ἢ σπυ-

Par. 6. aph. 1.

Irrumpentia et intrantia corpora.

Pollio Romulus.

Exeuntia corpora.

Par. 4. aph. 7.

Quidā subito mœrore exanimati.

COMMENT. IN HIPPOC.

καὶ προσπαλῆς. νοσούσης δὲ ἡ λειοτάτη τε ἄμα καὶ βραδυτάτη καὶ
σμηκοτάτη, καὶ ταύτης ἐπὶ μάλλον ἢ ἑυρύμοσ. ἡ δὲ παντελὴς
ἡσυχία. Id est. In auditu ut iucundissima uox censetur ea quæ et lenissima
et tardissima, ita asperissima et citissima maximam solet inferre molestiam.
Verum hæc sano adamusim sensui uel iucundæ uel molestæ putantur. Quum
uero fatigatus est, præter lenem ac tardam, exigua quoque amica est. At quum
ægrota lenissima simul et tardissima atque perquam exigua, atque ijs multo
magis absolutum silentiū. Promde rectissime Hippocrates dixit auditus hos
esse meliores, illos uero molestantes. Et hoc nomine medicus curet ne uel sub
ito gaudio uel moerore æger afficiatur, aut uoce etiam molestetur, nam id ad
ægrī sanitatem consequendam non leue momentum adfert.

XVII.

Considerandum qualia ex qualibus a lingua
asciscuntur.

Lingue uolu
ptatem aut
molestiam in
ferentia cur
contemplāda

Post ea quæ auditum uel oblectant uel offendum, illorum etiam quæ gustui
et lingue uoluptatem afferunt, aut molestiam inferunt mentionem facit. Con
sideranda autem inquit qualia ex qualibus a lingua asciscuntur, hoc est, num
antea dulcibus, iam uero amaris delectetur, nam inde uel naturalem lingue ha
bitum, uel eandem alieno quopiam humore esse imbutam prædicere licet.

Hinc Galenus loco paulo ante citato ita scribit. ἡδυστοί τοίνυν εἰσι ταύτης
χυμοὶ κατὰ φύσιν μὲν ἐχούση πάντες οἱ γλυκεῖς δὲ λιπαροί, οὗτοι
δὲ πάντες ἐκείνησαν οἰκειόταται τῇ τοσώματός οὐσίᾳ κεκακω
μένη δὲ ἐναγχοῦς πόπινος τῶν ἀνίωντων αὐτὴν οἱ λιπαροί. μάλι
στα δὲ οὗτοι ὅτε φραχυσμένον ἐκλεάινουσιν. νοσούσης δὲ οἱ ἐναντίοι τοῖς
νοσέζουσιν, τοῖς μὲν παχέσιν οἱ λεπτύνοντες, τοῖς δὲ λεπτοῖς οἱ πα
χύνοντες, τοῖς δὲ γλίχροις τέμνοντες. τοῖς δὲ φραχύνουσιν οἱ ἐκλεά
νοντες. οὗτοι δὲ καὶ τοῖς μὲν θερμοῖς οἱ ψυχροί, τοῖς δὲ ψυχροῖς οἱ
θερμοί καὶ τοῖς μὲν ξηροῖς οἱ ὑγροί, τοῖς δὲ ὑγροῖς οἱ ξηροί.

Hoc est. Igitur cum a naturali habitu non declinat gustus, maximam ei uolu
ptatem afferunt omnes succi dulces pinguesque, quippe ostendimus omnes hu
iusmodi esse corporis essentie perquam familiares. Si uero ab aliquo ipsum
infestante, nuper uitium contraxerit, pingues. Nam ij exasperantes partes
maxime lenire solent. Vbi uero morbo afficitur, tum succi contrarij ijs qui
morbum

morbum excitant, delectare uidentur, ita ut crassis opponantur tennes, tenuibus crassi, lentis ij qui secandi uim habeant, exasperantibus leuigantes, frigidis calidi, calidis frigidi, siccis humentes, humentibus aridi. Et paulo ante. Deprauata saporum sensio, quum lingua alieno quopiam humore fuerit imbuta euenire consuevit, ut omnia quæ gustauerit quis uel salsa, uel amara esse, uel alium quempiam saporem absurdum, siue is sit effabilis, siue ineffabilis, habere uideantur. Quemadmodum enim per suffusiones uidendi facultas foris cernere uidetur ea quæ in oculis apparent, ita et gustandi uis, internum lingue affectum rebus sensibilibus inesse putat. Quippe per morbum regium bilis amarorem non lingue, sed saporum quos degustat pathos esse suspicatur. Atq; per alias quasdam affectiones, cibos uel salso, uel acidos esse putat. Adueniente enim extrinsecus re sensibili, mouenteq; uiciatum humorem, qui hætenus in lingua quietus latebat, sentit quidem gustandi facultas, non rem sensibilem extrinsecus aduenientem, sed abundantem in lingua humorem. Hinc non temere supra dixit. γλῶσσαι δὲ τὸν σιμῶναι. Id est. Lingua humorem indicat. Iam uero cōsiderandū esse hortatur qualia ex qualibus lingua asciscat, hoc est qualibus humoribus imbuta sit. Hanc certe Hippocratis sententiam, ut ferme eius particulae omnes, Caluus mirum in modum sua inepta uersione obscurauit.

par. 5. aph. 14.

Calui ob-
scuritas.

XVIII.

Spiritus num calidior, frigidior, crassior, tenuior, siccior, humidior, minus aut plus implens sit cōsiderandum, ab hisq; permutationes quales ex qualibus ut se habeant.

Omnia Asulani exemplaria hoc loco habent πνεῦμα τὸ σῶντι θερμὸν = της etc. Legendum autem uidetur πνεῦμα ὡσῶντως θερμότερον, idq; duplici ratione. Primum quod antiquus interpres uertit, Spiritus similiter calidior etc. Secundo quia πεπληρωμένον dictio quæ postea sequitur, in neutro effertur genere, indicatq; ut et præcedentia hoc modo sint cfferenda. Quare antiqui interpretis uestigia et grammatices rationem secuti, omnia neutro genere cfferre duximus. Per spiritum uero, ut supra, aerē intelligit, cuius nimirum qualitatem à medico contemplandam esse uult, num scilicet calidior, frigidior, siccior, aut humidior sit. Corporibus enim quæ optimo temperamento sunt, optime temperatus aer est saluberrimus. In quibus uero aliqua exuperans qualitas

Asulani exē-
plar emen-
datur.

Spiritus.

COMMENT. IN HIPPOC.

dominatur, his utilissimus aer est, qui ei qualitati est maxime aduersus, frigidus calidus, calidus frigidus, humidiori siccus, sicciori quam par est, tanto humidior, quanto siccitas ipsa modum excedit. Dehinc etiam aeris essentia expendenda medico erit, num is porro crassus, nebulosusue, aut tenuis purusque existat. Nam
Optimus aer. optimus est qui plane purus, utpote qui nec stagnat, nec paludis halitu infectus est, nec ex profundo specu pestilentem auram spirat, nec qui fimo coinquinatur, nec qui ob flumen uicinum nebulosus est. Contemplandum quoque an aer sui minus aut plus implens, nam et id ad curandi rationem conducit plurimum. Viriute namque debili existente si aer implens, hoc est multus fuerit inspiratus, facile calorem natium extinguet, haud aliter quam exigua flamma a multo uehementius flatu extinguitur, adeoque minus implente aere opus erit. Quod si uero fortis sit uirtus calorque multus, aere multo ac plus implente opus erit; qui nimis et interiora atque cor ipsum in frigidet ac persilet. Quare in fine rectissime Hippocrates contemplandas esse ut se habeant ab ijs permutationes monet, ut scilicet sciamus quando a calido aërem ad frigidum, a frigido ad calidum, et sic de reliquis, permutatio sit facienda. De qua re plura in Isagoge nostra ca. de aere diximus.

XIX.

Corpora nostra constituunt continentia, contenta, & impetum facientia.

Caluus hallucinatus insignis.

Elegantissimam breuissimamque hanc Hippocratis sententiam Caluus plane sua translatione obscurauit in hunc modum uertens. Per ualida prorumpentiaque corpora, per intus ualida, foris non item. Quibus equidem uerbis quid obscurius? quid denique a genuino Hippocratis sensu alienius esse possit non uideo? Neque mirum Caluum hoc loco hallucinatum esse, cum ne uerbum quidem intellexerit, id quod ex nostra enarratione satis constabit, quam non pro libitu, ut solet passim facere Caluus, sed ex Galeni sententia asseremus. Bis enim quod sciam, in suis commentarijs hanc sententiam explicat, nempe in libro de febrium differentiis primo, et in eo quem de tremore et palpitatione inscripsit. Vtrinq; tamen uerbum σώματα omisum est atque ita in uniuersum scribitur, τὰ ἰσχυρὰ, καὶ τὰ ἐνὶ χούρῳ, καὶ ἐν ὁσμοῦν. His autem uerbis miro compendio corporis nostri constitutionem proponit, hanc ipsam ex tribus precipue suam initia habere dicens, ex solidis, humidis, et spiritibus, quae Hippocrates continentia, contenta, et impetum facientia appellat. Id certe quod confirmat Galenus

Galenus lib. 1. de differen. sib. cap. 1. ita scribens. Ἰχοντα μὲν αὐτὰ τὰ στερεὰ μόρια τοῦ σώματος. ἐνιχόμενα δὲ τὰ ὑγρά. ἐνορμῶντα δὲ τὰ πνεύματα προσὰ ὑγρῶν. Id est. Continentia quidem solida, contenta uero humida, impetum autem facientia spiritus appellans. Et multo clarius in lib. de tremore et palpitatione ca. 5. ἐστὶ μὲν γὰρ τὰ συντιθέντα ἐν ἄνθρωπων, ὡς ἰσχωκράτης ἐδιδάσκει ἡμᾶς στερεὰ ὑγρά, καὶ πνεύματα. μέμνηται δὲ πῶς αὐτῶν ὥδε. τὰ ἰχοντα λέγειν. καὶ τὰ ἐνιχόμενα, καὶ τὰ ἐνορμῶντα. ἰχοντα μὲν τὰ στερεὰ καλῶν, περιέχει γὰρ καὶ ἀπείγει τὰ ὑγρά. ἐνιχόμενα δὲ τὰ ὑγρά, περιέχεται γὰρ ὑπὸ τῶν στερεῶν. ἐνορμῶντα δὲ τὰ πνεύματα, πάντη γὰρ διεικνέτω τοῦ σώματος ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ ῥαδίως τε καὶ ἀκωλύτως. Hoc est. Hominem ipsum constituentia, quemadmodum Hippocrates nos docuit, sunt solida, humida, et spiritus. Meminit autem illorum hoc modo. Continentia, contenta, et impetum facientia. Continentia quidem solida appellans, continent enim ac cohibent humores. Contenta uero humores, continentur namque a solidis. Impetum autem facientia spiritus, undiquaque enim momento temporis, corpus facile et citra impedimentum penetrant. Quibus nimirum uerbis Galenus non tantum quid his uocabulis designari Hippocrates, sed quare hæc indiderit nomina explicat. In hunc modum præscriptam sententiam enarrat author Introductorij seu Medici ita scribens. ἐκ τῶν τριῶν καὶ συντιθέντων ἐν ἡμῶν ἡμιόμοιον ἄνθρωπον φασὶ συγκεῖσθαι, ἐκ τε τῶν ὑγρῶν. ὁ ξηρῶν, ὁ πνευμάτων. καλεῖ δὲ αὐτὰ ἰσχωκράτης ἰχοντα, ἰχόμενα, καὶ ἐνορμῶντα. ἰχοντα μὲν ὅτι ὅσα στερεὰ, ὅσα καὶ νεῦρα. ὁ φλέβων, ὁ ἀρτηρίων, ὅς ὃν οἱ τε μῦες. καὶ αἱ σάρκες, καὶ πᾶς ὁ τοῦ σώματος ὅγκος πᾶσι περικταί, τῶν τε ἐν ἐνδῶν, καὶ τῶν ἐκδῶν τὰ συγκείμενα. ἰχόμενα δὲ ὅτι τὰ ὑγρά τὰ ἐν ταῖς ἀγγείαις ἐμφορόμενα, καὶ κατὰ πᾶν τὸ σῶμα διεπαρμένα, ἀπὸρ καλεῖ ἰσχωκράτης χυμοὺς τέσσαρας ἐνορμῶντα δὲ ὅτι τὰ πνεύματα. Ex tribus ijsq; compositis hominem constitutum esse censent, ex humidis, siccis, et spiritibus. Vocat autem ea Hippocrates Continentia, contenta, et impetum facientia. Continentia igitur sunt solida omnia, ossa, nervi, uena, arteria, ex quibus et musculi, et carnes, totaq; corporis moles conflata est. adhuc interiorum et exteriorum concretiones. Contenta uero humida sunt, quæ

ἰχοντα
ἐνιχόμενα
ἐνορμῶντα
Continentia
Contenta
Impetum facientia.

Ratio trium
uocabulorum
explicatur.

COMMENT. IN HIPPOC.

Calui ineptis=
sima inter=
pretatio

in uasis per tota corpora dispersa feruntur. Atq; hæc quatuor humores uocat Hippocrates. Impetum facientia spiritus existunt. Proinde ex ijs certum est Calui interpretationem esse ineptissimam. Cum uero ex tribus iam dictis corpus nostrum constituatur, non ab re Hippocrates hoc loco hortatur, ut eadem medicus consideret, num scilicet solida seu membra in figura, numero, quantitate, et situ conuenienti disposita sint. Item an humores in debito temperamento consistant, aut sua qualitate aut quantitate molestent. Præterea num spiritibus ad omnia membra transitus pateant, aut nonnihil, ut in paralyti contingit, obstructi sint.

XX.

Sermonibus, silentioq; ægro gratificandum, dicere scilicet quæ uult, idq; sermonibus quibus loquitur, siue magni, siue multi, ueri siue ficti fuerint.

4. Aph. 7

Docet hac sententia Hippocrates qualem se in sermonibus apud ægrum præstare debeat medicus, nempe ut in ijs ægro gratificari summo studio conetur, adeo ut si impense loquax æger fuerit, et ipse paulo loquacior sit, e regione si minus uerbosus fuerit ægrotus, et medicus silentio placeat. Hinc est quod supra etiam monuit sermones ægro gratos esse debere, ut scilicet ea quæ uult dicamus, idq; hoc etiam sermone quo æger loquitur. Proinde si Stentorea uoce gaudet, hac ipsa medicus utatur, si proluxa oratione delectatur, hoc nomine uerbosior sit quoq; medicus. Si præterea ueris sermonibus letatur, historias recenseat, sin utcunq; fictos amet sermones, fabulas narret. Alexandrinus alium sensum, sed à græcis multum dissentientem affert. Neq; mirum, nam ex antiqui interpretis uerbis uidetur aliam fuisse lectionem olim, quam nunc Asulanæ exemplar habeat, nos tamen inopia exemplariorum nihil certi asserimus. Caluius profecto præter meras tenebras nihil affert.

Caluius per
stringitur

XXI.

Abeuntia cognoscere oportet, unde nimirum coeperunt, aut ubi cessarunt, quatenusq; dissiparunt. Colores quoq; eorundem, quibus addere caliditatem,

caliditatem, falsuginem, dulcedinem, tenuitatem, crassitudinem, æqualiter uel inæqualiter. Corpus, ac tempus. Permutationes quales ex qualibus habent.

Per abeuntia omnia corporis excrementa, egestionem, urinam, sudorem, *Abcuntia*
 sputum, uomitum, & alia quæ in præsagiorum libris recenset, intelligit. Quæ
 certe medicum cognoscere atq; omni studio expendere oportet, qua nimirum
 parte corporis incæperint, quaq; cessauerint, & quousq; dissiparint, num scili-
 cet ex integro, aut minuitim, adeo ut reliquæ quedam remanserint. Verbi gratia
 si sudor ex corpore erumpit, contemplandum unde exordium sumat. Nam ut
 alibi ait Hippocrates. ὅκου ἐν τῷ σώματι ἰδρῶς, ἐκεῖ φράζει τὴν
 νοῦσον. Id est. Qua parte corporis sudor est, ibi morbum significat. Consyde-
 randum quoq; ubi sudor cessauerit, nam eodem teste, κάκιστοι οἱ ψυχροὶ τε
 καὶ μόνον ποδὶ τὴν κεφαλὴν γινόμενοι καὶ δ' ἐπὶ τὸν πῶτον καὶ δ' ἐν αὐχέ-
 νῳ. οὗτοι γὰρ ξὺν μὲν ὀξείᾳ πυρετῷ θάνατον προσημάνουσιν, ξὺν δ' ἐν
 τέρῳ μῆκος νόσου. hoc est. Pessimi sunt sudores ubi caput duntaxat, aut
 facies, aut ceruix insudat, quippe qui in acuta quidem febre mortem, in mitio-
 re uero morbum diuturnum fore significant. Contemplandum etiam quatenus
 sudor dissiparit. οἱ γὰρ ἰδρῶδες αἰετοὶ μὲν ἐῖς τὴν πᾶσιν τοῖσιν ὀξεί-
 σιν νοσήμασι, ὁκόσοι ἂν ἐν ἡμέρησι τε κελσίμοις γίνωνται, καὶ τε-
 λείως δ' ἐν πυρετῷ ἀπαχάξωσι. οἱ δ' ἂν μὴ τοῦτέον τι ἰσχυρῶς πύ-
 νται οὐ λυσιτελέουσι. Id est. Sudores enim saluberrimi censentur in omnibus
 acutis morbis, si in diebus decretorijs oriantur, febrimq; finiant & ægrum libe-
 rent, contra inutiles qui id efficere non ualent. Aliorum exempla ex præsa-
 gijs petito, singula enim referre superuacaneum esse putamus. Cæterum excre-
 mentorum quoq; colores obseruandi sunt, ex ijs enim interdum humorem mor-
 bum facientem dignoscere licet. Sudor nanq; si biliosus fuerit, bilem pallidam
 abudare significabit. Ita in alui excrementis, urina, uomitu, spui oq; Hippocra-
 tes in secundo præsagiorum libro, colores esse contemplandos monet, ibidemq;
 quid portēdāt explicat. Iam dictis adde caliditatem, frigiditatemq; nam & illa
 a medico minime negligenda sunt, præcipue in sudoribus. ἰδρῶς γὰρ ποδὶς
 ψυχρὸς ἢ θερμὸς αἰεὶ βίον, ὁ ψυχρὸς μέγιστον, ὁ δ' ἐν θερμῷ ἐλάττωον

4. Aph. 38

1. præsa. 29

1. Præsa. 29

Excremento-
rum colores

4. Aph. 42

COMMENT. IN HIPPOC.

4. Aph. 37

Medicus cor-
poris excre-
menta non de-
gustet

4. Aph. 40.

2. Pres. 4. 23

1. presag. 29

Tempus ex-
crementorum

Vbi supra

4. Aph. 36

νοῦτον σημαίνει. Hoc est. Sudor enim multus calidus uel frigidus sepe fluens, frigi-
dus magis, calidus minus morbum significat. Et rursus. οἱ τε χροὶ ἰσχυροὶ καὶ
μὴ ὀξεῖ πυρετῷ γινόμενοι, θάνατον σημαίνουν, ἔξω δὲ πνευτέρῳ
μικρὸς νοῦτος. Id est. Frigidi sudores cum acuta febre mortem, cum mitiore au-
tem longitudinem morbi significant. Item cognoscenda falsugo, dulcedo, atque
amaritudo sudoris, hinc enim humorem molestiam deprehendere licet. Si enim
dulcis est sanguinem, si acris amarūque bilem, si falsus pituitam, sin uero acidus
atram abundare bilem portendit. Non est tamen quod medicus corporis excre-
menta degustet, sed id aegro narrante cognoscat, contingit enim per os aegroti,
atque labia eiusdem decurrere guttatim sudorē, adeo ut eundem degustet. Porro
in excrementis dignoscendis non negligenda est crassitudo et tenuitas, id certe
quod in alui excrementis et urina praesertim faciendum erit, quemadmodum
ex Hippocrate in praesagijs, et Galeno lib. 1. de crisib. ca. 12. discere licet.
Praeterea considerandum num equaliter uel inaequaliter sint colorata, calida,
crassa, tenuiaque corporis excrementa, nam uaria si fuerint multorum humo-
rum molestiam, atque adeo morbum etiam diuturniorem indicabunt. Hinc in
Aphorismis inquit. καὶ ὅταν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μετὰ βολαί, καὶ ἢ ὅ
σῶμα κατὰ τὴν χιτῶν, ἢ αὐτὸς θερμαίνεται ἢ χροῖμα ἐπεσοῦν ἢ ἐπέ-
σοῦ γίνηται, μικρὸς νοῦτος σημαίνει. Hoc est. Vbi in toto corpore multa-
tiones, et si corpus refrigeretur, uel rursus calefiat, uel color aliter ex altero
fiat, longitudinem morbi significat. Et alibi, τὰ δὲ πακίλα, χρονοῦτε-
ρα μὴ πυρετῶν, ὀλέθρια δὲ οὐδὲν ἴσως ὅρ' ἐστὶ τὰ παύτα ξυσμα-
τώδεα καὶ χολώδεα, καὶ αἰματώδεα, καὶ πρατειδέα, ἡ μέλανα.
Id est. Varia excrementa, quanquam diutius mortem differunt, non tamen minus
sunt letalia, huiusmodi et ramentosa sunt, biliosa et cruenta, atque porri colo-
rem imitantur. Corpus insuper cognoscendum, num, uerbi gratia, sudor fiat in
toto corpore, aut aliqua eius tantum parte. Atque hinc est quod Hippocrates sa-
luberrimos censet sudores, ubi toto corpore equaliter insudante, eger mor-
bum facilius sustinere uidetur. Aut intellige corpus esse cognoscendum, hoc est
corporis constitutionem, quae ut diximus, ex solidis, humidis, et spiritibus exi-
stit. Tempus porro in quo corporis excrementa sunt, cognoscendum. Hinc
Hippocrates sudores saluberrimos censet, qui in diebus decretorijs oriuntur.
Et in Aphorismis inquit. Sudores febricitanti si inciperim boni et tertio die,
et quinto, et septimo, et nono, et undecimo, et 14. et 17. et 20. et 27. et 34.

Hi enim

Hi enim sudores iudicant morbos, qui uero non ita fiunt, laborem significant. Ita alui excrementa, eodem autore, si eodem fere tempore quo in secunda ualitudine deieci solebant excernuntur, bona existunt. Proinde non immerito in excrementorum excretionem Hippocrates contemplandum esse tempus monet, cum ex hoc ipso non pauca prædici queant, ut ex libris præsagiorum discere poteris. Post hæc consueto epilogo utitur Hippocrates, animaduertere docens quales excrementa habeant permutationes, num uidelicet à calidis ad frigida, ab albis ad nigra, à tenuibus ad crassa permutentur.

2. Præsa. 19.

XXII.

Consyderandū num incœperit expulsionem, & non præualuerit.

Cum præcedenti sententia Hippocrates abeuntia ex corpore medico cognoscenda esse docuerit, hoc loco consyderandum esse monet an natura in excrementorum expulsionem uicerit nec ne. Si enim expulsionem incœpit, & nō præualuit, certum est morbum non integre esse iudicatum, ob id recidua etiam expectanda erit, nisi natura in expulsionem quam iam aggressa est, inuetur. Hinc in Aphorismis ait, Quæ relinquuntur in morbis post iudicationem, reciduas facere consueuerunt. Si autem expulsionem non solummodo incœpit, sed ex integro perfecit, morboq; præualuit, nihil medicamentis opus erit. Nam ut alibi inquit. τὰ κεκρυμμένα καὶ τὰ κεκαρμένα ἀγτίως μὴ κινεῖν μὴ δὲ νεώτερο πειλέειν, μήτε φάρμακίῃσι μήτ' ἄλλοις ἐπεδιομοῖσι χρῆσθαι. ἄλλ' ἔσθαι. Id est. Quæ iudicantur & iudicata sunt integre, neq; mouere, neq; nouare aliquid, siue medicamentis, siue aliter irritando, sed sinere. Manifestissimum uero signum naturam præualuisse, ubi excrementorum expulsio fit diebus decretorijs, & post hac æger morbum bene sustinet. Quemadmodum de sudore ex Hippocratis testimonio, præcedenti sententia diximus. Quod si tamen naturam integre morbo non præualuisse cognouerit medicus, id certe quod fiet si non in die decretoria facta expulsio fuerit, & æger post hanc non melius se habuerit, tunc eandem in expellendo humore noxio inuet. Atq; hinc est quod supra dixit. ἄλλοις χυμὸν μὴ εἶν' ἴοντα ἄγειν, εἶν' δὲ ἴοντα συνεκχυμοῦν. Id est. Alium humorem non euntem ducere oportet, cunctum autem coëffundere. Et iterum, ἀποστάσις εἴν' ἀποστέχουσα ἢ ἰσχυρὸν οἶον δέ, καὶ ἡ δέ. ὁκόσῃ δὲ μὴ σφόδρα, ξυδῆται. Hoc est.

2. Aph. 13.

1. Aph. 20.

Signa quibus naturam præualuisse cognoscitur.

1. Præsa. 29.

4. Aph. 36.

Par. 2. Aph. 3.

Par. 2. Aph. 11.

COMMENT. IN HIPPOC.

Antiqua uer-
sio.

Calui porten-
tosa interpre-
tatio.

Abscessus qui quales decet & quo oportet prodierint recipere conuenit. Qui-
cunq; uero non satis exierint, hos iuuare conuenit. Antiquus interpres breuissi-
me hanc sententiam ijs uerbis reddidit. Obtinuit non obtinuit. Caluus autem por-
tentosam interpretationem excogitauit, hanc nimirum. Quis erubuit uideto,
quis rubor, ubi & unde coepit. Ex una hac sententia uidet Calui caput ne tribus
quidem Anticyris, ut ille ait, sanari posse, quod tam sine omni pudore optimum
medicæ artis doctorem obscurare audeat.

XXIII.

Lachrymæ expendendæ si ultro uel inuito, mul-
tæ uel paucæ, calidæ uel frigidæ ac crassæ, pro-
manarint.

Par. 1. aph. 16
4. Aph. 52

Cum in hac particula Hippocrates quicquid ferme ad totius medicinæ cogni-
tionem spectat complexus sit, lachrymarum etiam ut ex quibus medicus futura
predicere potest, mentionem facit. Expendendas uero monet num ultro aut in-
uito prorumpant. Nam ut supra dixit. ὁκρῦα ἐν τοῖς σπῆξι τῶν φλαύ-
ρως ἐχόντων. ἐκόντων μὲν χρεῖσθαι, ἀκόντων δὲ παρὰ γέροντα κακόν.
Id est. Lachrymæ in acutis morbis male habentibus ultro manantes bonum,
non ultro uero malum. Et in Aphorismis. Quicunq; in febribus uel alijs mor-
bis sponte illachrymant nihil absurdum, qui uero non sponte absurdum. Debili-
tatem enim potentie contentiue portendit. Contemplandum porro si multæ
aut paucæ sint lachrymæ. Multæ enim immodicam cerebri humiditatem, pau-
cæ autem modicam indicant. Ita calidæ si promanarint, calidum in cerebro
abundare humorem significabunt, quemadmodum frigidum, si frigidæ effluxe-
rint. Crassæ uero si fuerint, crassum in cerebro esse humorem monstrabunt.
Tenuēs autem lachrymas omisit Hippocrates, secutus in hoc antiquam & sibi
familiarem breuitatem, qua constabat contrariorum eandem esse scientiam.

Multæ la-
chrymæ.

XXIII.

Contemplandus gustus, uomitus, sputum si-
ue excreatum, siue tussiendo euulsum fuerit.

Aph. 17.
Vomitibus

Quare gustus in medici considerationem ueniat, satis superq; supra dixi-
mus. Vomitibus uero ideo contemplandus medico erit ut sciat quibus uilis sit,
quo

quo tempore, quotiesq; eiusdem usus sit, id certe quod ex capite 20. nostrae Isa-
goges discere poteris. Præterea uomitus etiam cōsiderandus erit, ut sciamus
qui optimus, qui uitiōsus, quiq; exitium minetur, quod ex secūdo præfagiorum A ph. 35. &
Hippocratis libro nobis discendum erit, quo loco hoc ipsum exactissime tradi- sequen.
tur. Cæterum non temere cōsiderandum esse hortatur, num sputum sit excre- Sputum
atum, aut tussiendo euulsum, hoc quod maxime in sanguinis sputo faciendum
erit, ut scilicet certo sciamus membrum unde is educitur sanguis. Hinc Galenus
lib. 4. de affect. locis ca. 6. in hunc modum scribit. ἡ δὲ μὲν πῶς ὡμολόγη-
ται τοῖς ἰατροῖς, ἐκ μὲν τοῦ στήθους καὶ τῆς γαστρὸς ἐμείδαι δ' αἵ-
μα. μετὰ δὲ βηχὸς ἐκ τῶν ἀναπνευστικῶν ἀνάγειν μορίων. ἐκ
δὲ τῶν κατὰ φάρυγγα καὶ γαστρενῶνα χρεμπίσμενοις ὡς πρὶν ἐκ
τοῦ σώματος ἀπὸ πῦός ται. τεθείμεθα δὲ πολλάκις ὅτ' ἂν
ἀθροώτορον ἐκ τῆς κεφαλῆς καταφέρεται καὶ μάλιστα τοῦ γαστρε-
νῶνα ἐνδόν, ὡς πρὶς τὴν φάρυγγα μετὰ βηχὸς αὐτὸ ἀναπνεύμε-
νον, ἐμπίπτον ὅς αὐτὶκά τῳ λάρυγγι βήχα κινεῖ. προσέχειρ δ' ἐν
ᾧ μάλιστα μὴ ποτε δόξω μὲν ἐκ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ἀνα-
φέρειν δ' αἷμα, καθάπερ ἡ δὲ τινὰς ἐγνων ἰατροὺς ὑπολαβόντας
ἴδουσιν ὅς τινος ἐσφάλησαν αὐτοὶ νομίσαντες οὐκ ὀρθῶς ἀποφί-
νασθαι πολλοὺς τῶν αἰσίων ἰατρῶν, χαλεποτάτῳ εἶναι τὴν τοι-
αύτῳ αἱμορρασίαν, ὡς ἂν τοῦ πνεύμονος ἰχυρῶς πεπονητότης.
Id est. Conuenit quidem inter medicos sanguinem è gula uentriculoq; uomitio-
ne, ex spiritalibus partibus tussi, ex faucibus & gurgulione sreatu, ex ore
simplici expuitione expelli. Nos uero sanguinem, qui à cerebro ad gurgulionis
partes internas, ut ad fauces affatim descendebat, tussiendo educi se penumero
cōprehimus, quippe subito gutturi irruens, tussim mouere potest, quare diligen-
ter aduertere animū oportet, ne aliquādo huiusmodi sanguinē ex spiritalibus in-
strumētis ascendisse putemus, exēplo illorum medicorum, quos equidem noui
non recte erroris accusare præstantissimos medicos, cum ipsimet errarent, cre-
dentes huiusmodi sanguinis eruptionem esse quā periculosissimam, ut pote
pulmone uehementer affecto. Plura ibidem & ca. 2. eiusdem libri Gale-
nus habet, & Hippocrates 2. præfagiorum aph. 43. &
sequentibus, quæ ad presentis loci expli-
cationem faciunt.

Solis æstus, frigus, humiditas, siccitasq; consy-
deranda, mutatio quoq; per quæ, atq; ex qui-
bus in quæ ut se habet.

Admonetur hac sententia medicus ut diligens admodum sit in perscrutan-
dis causis primitiuis seu extrinsecis, quum earundem exacta cognitio ad morbo-
rum curationes apprime utilis sit. Spectandus itaq; Solis æstus, num scilicet
ob eundem morbus ortus sit. Nam non raro uehementissima febres hoc nomine

4. uic. acut. 1. accidunt. Hinc est quod alibi scribat. καὺστος δὲ γίνεται ὁκόταν ἀναξη-
ρανθέντα τὰ φλεβία ἐν θερμῇ ὥρῃ ἐπιπάσῃται θριμέας καὺ χολώ-
δας ἰχώρασ ἐσέωντα· καὺ πυρεδὺς πολλὴ ἵχει τότε σῶμα ὡς πόρ-
εω ὅστις ὁκόπου ἐχόμενον κοπιᾷ. ὁ ἀλγέει. γίνεται δὲ ὡς ὡδὶ δὲ πο-
λὺ καὺ ἐκ πορείης μακρῆς, καὺ ἀΐεος μακροῦ. ὁκόταν ἀναξηραν-
θέντα τὰ φλεβία θριμέας δὲ θερμὰ ζεύματα ἐπιπάσῃται πρὸς ἐσῶντα.

Ardens febris fit quādo uenæ æstiuo tempore exiccate, auellunt ad se acrem,
biliosamq; sanie. Vnde et uehemens febris oritur, et corpus fatigatione op-
pressum laborat et dolet. Accidit autem magna ex parte, ob longa itinera, et
diuinam sitim, quum exiccate uenæ, acres, calidasq; fluxiones alliciūt. Sub so-
lis uero æstu intellige quicquid extrinsecus corpus plus iusto incallescere facit,
ut est motus, balneum, et similia. Frigus quoq; non negligendū a medico, quum
et id ipsum morbum facere queat. Hinc Galenus lib. de morborum differen-
tijs scribit aliquos qui sub uehementi frigore iter aggressi sunt, in ipso statim ui-
uere mortem obijisse, alios autem priusquā domum reuerti potuerunt, diuer-
sorium nacti, semumortuos gelidosq; apparuisse. Ceterum humiditas nec non
siccitas consyderandæ, quæ itidem morbos pariunt. Hinc Hippocrates scribit.

Humiditas
et siccitas

3. Aph. 16.

ὑγρόματα δὲ ἐν μὲν τῆσιν ἐπιμβρίησιν ὥς τὰ πολλὰ γίνεται πυ-
ρετοὶ δὲ μακροί, ὁ κοιλίης εὐσθὺ καὺ σπυγδόνου. ὁ ἐπὶ ληπτοί,
καὺ ἀπὸ πλῆκτοί. ὁ κυάγχα. ἐρ δὲ τῶσιν ἀνχομοῖσιν φθινώδους,
ὁ φθαλμίας, ὁ ρεΐτις, ὁ σαγγορείαι, ὁ δυσσπείαι. Id est.
Morbi in pluuiarum multitudine, magna ex parte fiunt febres longæ, alui pro-
fluua, putredines, morbi comitiales, et atoniti et angine. In siccitatibus au-
tem tabitudines, lippitudines, articulorum dolores, stillicidia urinae, et difficul-
tates intestinorum. Est tamen sicca anni constitutio, humida multo salubrior.

Id quod

Id quod testatur Hippocrates ita scribens, τῶν δὲ κατὰ σάσωρ τοι ἐνι-
 αωτο, ὅ μὲν ὅλον, οἱ ἀνχομοὶ τῶν ἐπιμειρίων εἰσὶν ὑγεινότεροι, καὶ
 ἡσυχον θάνατόνδε βῶ. Id est. Ex anni autem constitutionibus, quod in totum
 dixerim, siccitates imbribus sunt salubriores, et minus mortiferae. Porro ite-
 rum consuetum addit epilogum monetq; ut medicus contempletur per quæ
 mutatio fiat, et ex quibus in quæ, hoc est, num per æstum solis, aut per frigidi-
 tatem multa accidat mutatio, anq; ab humiditate ad siccitatem mutatio fiat,
 quemadmodum graphice in tertia Aphorismorum particula Hippocrates docet.

XXVI.

Contemplandi labores, somni, otia atq; uigiliæ.

Nihil quod ad medici cognitionem attinet hac particula omittit Hippocra-
 tes, hinc est quod et hic eundem exercitiorum, somniorum, et aliorum quæ
 hic memorantur, rationem habere monet. Labores autem seu exercitia atq; otia
 ideo à medico contemplentur, ne scilicet is qui exercitijs ante usus est, iam pla-
 ne ocio torpeat, aut qui ocio deditus fuit iam subito se laboribus exponat, id cer-
 te quod multorum morborum causa esse solet, sed paulatim sese potius ad con-
 sucta transferat, et mediocriter ijs ipsis utatur. Quod et in somni et uigilia-
 rum ratione obseruandum erit, ne uidelicet modum excedant. Hunc supra dixit.
 πῶνοι, σιτία, ποτὰ, ὕπνος, ἀφροδίσια, πάντα μέτρια. Hoc est.
 Labores, cibi, potio, somnus, uenus, omnia mediocria. In cuius sententiæ
 enarratione plura certe ad institutum facientia diximus. plura etiam in Isagoge
 nostra habentur, quæ ad prædictæ sententiæ uberiores intellectum conducunt.

XXVII.

Consideranda quæ per somnum accidunt, nec
 non insomnia ipsa.

Præcipit hoc loco ut medicus diligenter ea quæ in somno accidunt obseruet,
 cum ex ijs et interitum et salutem ægri prædicere possit. Talia autem sunt su-
 spetiones oculorum, decubitus et alia, quæ in præsagijs recenset Hippocra-
 tes. Hinc ait. σκοπεῖν δὲ καὶ τὰς ὑπὸ φάσας τῶν ὀφθαλμῶν ἐν
 τοῖσιν ὑπνοῖσιν, ἢν γὰρ τι ὑποφαίνεται τοῖς λευκοῖς, τῶν βλεφάρων
 μὴ συμβαλλομένων, μὴ ἐκ λαρυρίσῃ ἢ φαρμακοποσίης ἐόντι ἢ μὴ
 εἰδιόμενῳ οὕτω καθεύδειν φλαῦρον ὅσημεῖορ κ' θανατῶδες σφό-
 δρον. Id est. Quinctiam oculorum per somnum suspetiones obseruandæ sunt.

1. Aph. 15.

Labores et
otia

6. par. Aph. 6.

Quæ in sono
no accidunt

1. Præ sag. 14.

Vbi enim palpebrae non committuntur, sed inter has ex albo oculorum aliquid apparet, neque id fluens aluius, aut medicamenti potio praecessit, praesertim si quis non sic dormire consuevit, prauum hoc signum, letaleque admodum est. Item paulo post. *Πανατώρας δὲ ὁ β' κεχνηότα καθεύδειν αἰ.* Id est. Periculosum est ubi hians quis assidue dormit. Decubitus uero, eodem autore, ille optimus est, qui à sanorum consuetudine non uariet, ubi aeger in dextrum sinistrumue latus cubat, brachijs, ceruice, & cruribus paulum reductis, ac uniuerso corpore molliter affecto, qui ferè sani quoque iacentis habitus est. Alia quoque, quae ad somni rationem attinent, de quibus supra & in Isagoge nostra satis sumus perque diximus, consideranda sunt. Ceterum insomnia etiam contemplanda, quando ex ijs humores corpus molestantes cognosci queant. Testis Galenus qui in libro de dignotione ex insomnijs ita scribit. *Ὁ ἐνὺπνιον δὲ ἡμῶν ἐνδείκνυται διαδιερ τοῦ σώματος. πῦρ καὶ ἄρ' ἢ τὸ ὄρεον ὄναρ, ὡς δὲ ξανθὸς ὀχλεῖται χολῆς. εἰ δὲ καπνὸν, ἢ ἀχλὺν, ἢ βαθυσκοπὸς, ὡς δὲ μελαίνος χολῆς. ὁμβροσ δὲ, τυχάρ' ὕψος τὰ πλεονάζει ἐνδείκνυται. χιὼν δὲ ὁ κρύσταλλος ἢ χάλαια. φλέγμα τυχάρ'.* Id est. Est etiam ex insomnijs, corporis dispositionem coniecturis quibusdam deprehendere. Si igitur incendium quis per somnum uideat, cum quidem flaua infestari bile significatur. Si uero fumum, aut caliginem, aut profundas tenebras, atra bile grauatur. Rursus si imbres somniat, in eo frigidam abundare humiditatem indicatur. Sic qui niuem, qui glaciem, qui grandinem, phlegmatis humidi plenus est. Legenda & studioso lectori alia quae ibidem, & apud Hippocratem in libro de insomnijs scribuntur, nam omnia ad huius sententiae intellectum faciunt.

XXVIII.

Cubilia consideranda, in quibus, & a quibus.

Cubile Tam curiosus passim Hippocrates esse solet ut & lectum in quo decumbit aeger à medico non esse negligendum uelit. Quamuis per cubile non lectum tantum, sed & habitationem ipsam in qua decumbit is qui egrotat intelligere liceat. Proinde sensus est, cubilia, hoc est habitationes, & loca in quibus aeger decumbit, & à quibus translatus est, consideranda erunt. Si etenim frigidus quis teneatur morbo, necessarium est, ut cubile in quo aeger decumbit calidius sit, quem admodum si calido laborauerit morbo, frigidum esse conuenit. Ceterum si sudor in aliquo morbo tantopere erumpit ut uirtutem deiciat, cubile nequaquam

ita instructum sit ut magis sudorem concitet, perinde ut stolidi ac indocti quidam medici superioribus annis in Anglico sudore faciendum præcipiebant, sed tale sit quod vires paululum recreare ac reficere possit, ne scilicet uirtus subito suffocetur. Porro interdum opus est ut medicus lectum in quo eger decumbit permutet, præcipue ubi egrum sua sponte timidum & pusillanimum esse uiderit. Hinc est quod supra dixit. καὶ ὁ πονεὶ κλίβανον διώσας θάλασσαν ἀπὸ τοῦ κλίνου τοῦ δὲ μετὰ βολῆ. Id est. Et cum opus est mutatione timidos à lecto in quo decumbunt propulsare oportet. Solet enim id cubilis interdum mutatio efficere, quod terra mutatio potest, de qua supra diximus.

Notatur Me-
dici Anglici
sudoris cura-
tionem perpe-
ram docētes.
7. Par. aph. 8.

Par. 5. aph. 20

XXIX

A Nimi cogitatio perpendenda, num scilicet ipsa sua sponte sine instrumentis causisq; triste-
tur, lætetur, timeat, confidat, speret, desperetq; ue-
luti puella Hippothoi in animo suo per seipsam
gnara erat eorum quæ in morbo acciderant.

Animi affectiones minime à medico esse negligendas hac sententia Hippocrates docet. Tanto autem diligentior istarum q̃ corporis passionum habenda ratio, quanto anima corpore præstantior est. Ideo autem à medico considerandæ sunt quod ex his futuri morbi prædici possunt. Si enim sua sponte, & sine aliqua causa manifesta animi cogitatio tristari aut timere coeperit, atram bilem por-
tendit. Hinc in aphorismis scriptum est. ἢν φόβος καὶ θυμὸς μὴ πάλιν
χρόνον ἔχουσιν διατελέει, μελαγχολικὸν δὲ τοιοῦτον. Id est. Si ti-
mor atq; mæsticia longo tempore habentes perseuerent, ex eo atræ bilis signifi-
catur. Pari ratione si aliquem uidemus sine causa ac præter solitum lætantes,
desipientiæ indicium est, eisi ea cæteris securior sit. Hinc alibi dixit. αἱ πρὸς
φρόσιναι αἱ μὴ μετὰ γέλωτος γινόμεναι ἀσφαλέστεραι, αἱ δὲ με-
τὰ πονεῖς ἐπισφαλέστεραι. Id est. Desipientiæ quæ cum risu fiunt se-
curiores, quæ uero cum studio periculosiores. Interdum quoq; melancholici
sperant aut desperant, uariæ enim sunt melancholicorum imagines. Siquidem
Galeno lib. 4. de affe. lo. ca. 6. scribente, alius testam se factum putauit, atq; idcir-
co obuiantibus cedebat ne collideretur. Alter gallos cantare audiens, ut hi ala-
rum, sic ille brachiorum plausu latera quatiens, animantium sonum imitatus est.

Animi affe-
ctiones.

6. Aph. 23.

6. Aph. 58

Melancholi-
corum uariæ
imaginatiōes.

Theophilus
medicus

Fuit item alter timens, ne Atlas, qui mundum sustinere dicitur, gravatus sub tanto onere, ipsum à se excuteret, atq; ipse cum illo collideretur, ac nos quoq; cum ipso periremus. Sunt alia etiam infinita eorum uisa, quæ Alexander græcus lib. 2. ca. 75. suæ practices recēset. Porro accidit interdum ut ambas actiones obturbet delirium, ut neq; bene procedat imaginatio, neq; debita fiat ratiotinatio. Plerūq; una dūtatur læditur, id quod Theophilo medico ægrotanti uenisse Galenus libro de symptomatū differentiis scribit, qui cum aliqui prudenter differeret, atq; eos qui tunc præsentēs erant exacte nosceret, tibi cines tamen quosdam arbitrabatur esse in angula cubiculi, in quo decumbebat, eosq; tibia canere, atq; pulsare, & se illos uidere putabat, alios quidem stantes, alios autē illic sedentes, atq; ita continenter canentes, ut neq; noctu neq; interdū quicquam remitterent, aut quiescerent, ne minimo quidem temporis momento. Proinde assidue clamans, iussit eos à cubiculo expelli. Is ubi conualuit, abeunte morbo quicquid singuli eorū qui ipsum uisitabant, uel dixissent uel egissent narrabat. Deniq; uisa quæ de cātoribus apparuerāt, memoriter recubabat. Ua accidisse & Hippothoi puellæ hoc loco Hippocrates scribit, nam cū imaginatio huic in morbo non recte procederet, ratiotinatio tamen ipsa & memoria illas pertransierunt, nam puella omnium quæ in morbo acciderant gnara erat. Quare non temere animi cogitationem esse perpendendā Hippocrates monet, quādo ex ea uel imaginationem, uel memoriā, uel cogitandi facultatem esse lesam scire liceat.

XXX.

A Etatem siquidem ab ætate, & num antea aut post factum sit quam oporteat discernendum erit, ueluti si hyeme solutus est morbus, & seni iuxta ætatem aut puero, & in æstate antea uel post q̄ deceat, dentium exitus, capillorū in pudendis eruptio, semen, magis & minus, capillorū augmentum, crassitudo, potentia, diminutio.

Ætatis
confusio

Ætatem & quæ hanc præcedunt sequunturq; ac tempus in quo morbi accidunt hac sententia à medico contemplanda esse monet. Proinde etatem ab ætate, inquit, discernere oportet, aliter enim pueris, aliter iuuenibus

nibus, aliter quoque senibus medicandum erit, adeo ut non temere alibi dixerit.
 ἐπιβλέπειν δὲ αἱ ἡλικίαι καὶ νοσήσας ἐν ἡσυχίᾳ, ἢ οὐ. Inspicere
 itaque oportet aetatem et morbos in quibus conveniat, aut non. Et rursus.
 ὁ δὲ τὸν δὲ τι καὶ τῇ ἡλικίᾳ. Hoc est. Condonandum aliquid aetati. Puc-
 ris enim atque senibus evacuationes neque per medicamenta, neque per multam ine-
 diam conveniunt, reliquis autem aetatibus magis, ita ut toto caelo errent qui aeta-
 tem ab aetate non discernunt, quemadmodum diximus errore 51. Inediam au-
 tem pueris praesertim non esse praescribendam, Hippocrates alibi etiam docet
 in eum modum scribens. γέροντες δὲ φροῶτατα νυκτίλω φέρουσι, δού-
 τισιν οἱ καθεστκότῳ, ἡκιστα μεράκια. πάντων δὲ μέλιστα πα-
 θία. τούτων δὲ αὐτέων ἂν αὖ τήν αὐτὰ ἐκείνων προθυμότηρα
 ἔχοντα. Id est. Senes facillime ieiunium ferunt, secundo loco qui aetatem consi-
 stentem habent, minus adolescentes, omnium minime pueri, praesertim qui inter
 ipsos iuvidiores sunt. Contemplandum insuper quod ad aetatis rationem attie-
 net, num morbus puero aut seni acciderit, qui enim pueris accidit plerumque mu-
 tationem accipit, qui autem senibus minime. Hinc in Aphorismis ait. τὰ δὲ
 πλεῖστα τοῖσι παισὶ παθὲν κείνεται, τὰ μὲν ἐν τεσσαράκοντα ἡ-
 μέρσι. τὰ δὲ ἐν ἑπτάμησι. τὰ δὲ ἐπὶ ἑτεσσι. τὰ δὲ πρὸς τὴν
 ἡλικίαν προσάγρουσι. ὅσα δὲ ἂν διαμείνῃ τοῖσι παισὶ παθὲν καὶ
 μὴ ἀπολυθῇ πρὸς ἡβασκεν, ἢ τοῖσι θύλεσι πρὶ τὰς τῶν κατα-
 μνήων ῥῆξας χρονίζον ἐκείνην. Hoc est. Plurimae passiones pueru-
 lis iudicantur, nonnullae quidem in quadraginta diebus, nonnullae in septem men-
 sibus, nonnullae vero in annis septem, quaedam vero iam ad pubem accedentibus.
 Quae autem permanserint, nec in pubertate finierint puerulis, aut foeminis cum
 menstrua erumpunt, consenescere consueverunt. Et iterum. Seniores iuveni-
 bus aegrotant minus, qui vero morbi ipsis accidunt longi, maxima ex parte co-
 mitantur usque ad mortem. Rursus. Quibuscumque morbi comitiales fiunt, ante pu-
 bertatem solutionem accipiunt, quibuscumque autem uigesimo quinto, commori-
 untur. Ceterum cum morbi sua peculiariter habeant tempora in quibus acci-
 dunt, ut ex tertia aphorismorum particula satis liquet, considerandum num
 morbi antea aut postquam oportet euenierint, ut si ardens febris hyeme, apople-
 xia et amphimeria aestate fiant, calidiores enim morbi calido tempore con-
 gruunt, frigidiores autem frigido. Proinde uehemens dispositio in causa est,
 ut febris ardens hyeme, et apoplexia aut alius morbus frigidus aestate fiat, neque

1. Aph. 2

1. Aph. 17

1. Aph. 13

3. Aph. 26

2. Aph. 39

1. Aph. 7

Tempus
morbi

COMMENT. IN HIPPOC.

2. Aph. 34.

6. Aph. 37.

Caluus hal-
lucinatus.
Exitus dētiū
Capillorum
eruptio.
Semen.
Par. 3. aph. 19
Calui error
Capillorum
augmentum

Crassitudo.
Potestas.
Diminutio.

3. Aph. 44

enim factus fuisset, nisi causa potentior temporis contrarietatem superasset. Et id est quod alibi scribit. ἐν τῇσι νοσούσιν καὶ κινδυνεύουσιν οἱσιν ἀνὸς οἰκεῖν διὰ φύσιν καὶ διὰ ἡλικίαν καὶ διὰ ἔξιν, καὶ διὰ ὥρην ἢ νοῦν ἢ μᾶλλον, ἢ οἱσιν ἀνὸς μὴ οἰκεῖν κατὰ τὸ αὐτῶν. Id est. In morbis minus periclitantur, quorum natura, aut etati, aut habitui, aut tempori magis congruit morbus, quam quibus secundum nihil istorum congruit. Per id uero quod inquit, uelut si hyeme solutus est morbus, exemplum de tempore affert indicatq; eos morbos qui hyeme soluantur præcipue esse longos, quemadmodum eos qui æstate breues. Id quod alibi ijs uerbis insinuauit. Aestiuæ quartanæ magna ex parte breues, autumnales longæ, & maxime quæ hyemem attingunt. Porro singula alia quæ sequuntur in contextu uelut exempla sunt prædictorum, ut est dentium exitus, qui ἐκβολὴ hoc loco ab Hippocrate dicitur, significat enim hæc dictio quemcunq; exitum. Caluus minus recte casum interpretatus est. Hippocrates autem per exitum dentium, eam intelligit etatem in qua dentire incipiunt pueri, quemadmodum per capillorum in pudendis eruptio- nem pubertatem ipsam, perq; semen etatem in qua primum semen profunditur, quæ est dum uox in asperiores sonum permutatur, ut diximus supra. Caluus inepte hoc loco γόνος, quod semen significat, partum uertit. Præterea per uerba magis & minus intelligendi sunt hi qui magis & minus ab ea etate absunt in qua semen excernitur, minus enim absunt qui in consistendi etate degunt, magis qui senectutem attingunt. Per capillorum uero augmentū etatem in qua capilli in pudendis plus erumpunt, ut est adoleſcētia ipsa inaudire oportet. Per ultima autem tria uidetur quasi per epilogum omnes etates complecti, nimirum per crassitudinem primam etatem puerilem, in qua plerumq; crassiores sumus. Per potentiam uirilem & consistēdi etatem, in qua omnia firmitiora esse solent. Per diminutionē uero ipsā senectutis etatem, in qua omnes corporis uires decrescunt atq; minuuntur, intelligit. Nisi quis illa ad corporis habitum referre uelit, ad hunc sensum: consyderandum scilicet esse medico num plus æquo corpus crassum sit, quando ut idem ait Hippocrates, οἱ παχέες σφάδρα κατὰ φύσιν ταχὺ θανάτοι μᾶλλον ἴκοντα τῶν ἡχνῶν. Id est, qui natura admodum crassi sunt, citius intereunt, quam qui graciles. Consyderandum quoq; num corpus è regione extenuatum sit atq; diminutum, id quod Pthisim ipsam portendere solet. Deniq; an corpus natura robur ac firmitudinem habeat, aut imbecillitate tēctur. Prior tamen intellectus præcedētib; conformior est.

Contem

XXXI.

Contemplandū quod cognatum, & quod per seipsum sit, quantoq; magis & minus.

Triplicem huius sententiæ Alexandrinus affert interpretationem. Prima, quæ etiam reliquis uerior uidetur, est ut medicus contemplatur quam membra inter se habeant cognitionem consensumue, quando id non parum conducit ad cognoscendum num proprius ijs insit affectus, an per cōsensum. Verbi gratia, quum uel uapores, uel ipsi quoq; humores uiciosi à uentriculo ad caput sursum feruntur, tum mens leditur, at non primogenio affectu, sed per consensum seu cognitionem. De qua re plura Galenus lib. 1. de affe. locis. Proinde sensus est, contemplandum medico qui morbus seu affectus per consensum seu cognitionem est, quiq; per seipsum membro inheret, seu primogenius est. Hoc autem ideo faciendum erit, ne scilicet inter curationem medicus huic membro tantum quod per consensum afficitur medicinam admoueat, neglecto prorsus eo quod per se aut primogenio affectu afficitur. Quemadmodum si quis capite, ob uapores sursum ex uentriculo delatos dolente, huic tantum remedia adhibeat, uentriculo plane neglecto. Non solum uero contemplandum quod membrum ut cognatum siue consensum habens, & quod per seipsum, hoc est proprio affectu afficitur, sed etiam quod reliquo magis, quodq; minus cognatum sit, considerandū erit. Altera interpretatio est ut medicus animaduertat qui morbus agrosit cognatus & à parentibus contractus, quiq; proprio, in uictu aut aliare, delicto inuaserit. Verbi gratia, si podagra aut lapiis renum cognatus sit morbus, nunquam aut omnium difficilime curari potest. Si uero propria culpa corripuerit, citius & minori labore curari potest. Proinde perpendendum quanto quis parentibus magis aut minus similis sit, quanto enim similior, tanto magis eiusdem morbis infestatur. Tertia expositio quoniam aliena ab Hippocratis mente est, ideo missam faciemus.

Triplicis interpretationis
Prima.

Secunda interpretatio

XXXII.

Anni tempus considerandum num in eo maturius aut serius quid factum sit, & an hora in qua factum est pluuiosa uel sicca, calida uel frigida, cum uentis uel sine uentis, quibus uentis perflata,

COMMENT. IN HIPPOC.

in anni temporisue principio, medio, fine, uel semper, preterita, uel præsentis hora fuerit.

Temporum
mutationes

Hippocrates hac sententia temporum constitutiones ac eorundem mutationes diligenter à medico esse considerandas docet, quum ex ijs uarios morborum euentus, ut ex tertia aphorismorum particula satis constat, prædicere liceat. Proinde primum omnium considerandum erit, num quid serius aut maturius quàm conueniat factum sit. Verbi gratia, an uerna anni constitutio citius quàm conueniat inceperit, aut serius quàm deceat finem sortita sit, ita ut pars hyemis ueris, huius uero pars æstatis naturam induerit. Id quod in uniuersum de reliquis quoq; anni temporibus intelligendum erit, quæ si ordinatim suum temperamentum retinuerint, minus morbosa erunt, si uero non seruauerint debitam eorundem constitutionem, totus annus lethalis erit. Hinc est quod alibi dixit.

8. Aph. 3

ἐν τοῖς καὶ ὁμοῖς καὶ ποῖς ἢ ἐν ὁμοῖς τὰ ὁμοῖα ἀποδιδώσιν, ὅς τε δέ τε ὁμοῖα τὰ γίνονται αὐτοῖς. ἐν δὲ τοῖς ἀκαταστάτοις, ἀκαταστάτοις καὶ δύσκειται. Id est. In constantibus temporibus cum tempestiue tempestiua redduntur, morbi constantes & boni iudicii fiunt. In inconstantibus autem inconstantes & mali iudicii. Vel intellige hanc partem de morbis qui certis anni temporibus fiunt, num scilicet serius aut maturius accidunt quàm conueniat, ita ut Veris morbi in hyemis fine, & æstatis in ueris extremitate fiant, ij enim morbi inconstantes sunt & mali iudicii. Cæterum con-

Temporis
constitutio

8. Aph. 16

templandum num hora anni temporisue sit pluuiosa uel sicca, nam & id ad morbi euenientis dignotionem non parum conducit. Morbi enim in pluiarum multitudine magna ex parte fiunt febres longæ, alui profluenta, putredines, morbi comitiales, & attoniti, & anginæ. In siccitatibus autem tabitudines, lippitudines, articulorum dolores, stillicidia urinae, & difficultates intestinorum. Expendendum deniq; quod sicca constitutio humida salubrior sit, ut diximus paulo supra. Eodem modo contemplandum num hora anni temporisq; sit calida uel frigida, idq; maxime si eadem die fiat. In temporibus namq; quando eadē die modo calor, modo frigus sit, autumnales morbos expectare oportet. Porro uidendum an tempus sit cum uentis pluribus aut sine uentis, & qui deniq; uenti tunc spirent. Hinc est quod in tertia Aphorismorum particula toties meminerit temporum constitutionum, num aquiloniæ aut australes sint. Quotidianæ enim constitutiones aquiloniæ quidem corpora densant, contendunt, & bene mobilia, coloratiora, & melius audientia faciunt, & alios exiccant, oculos mordent,

Aph. 29

3. Aph. 5

2. Aph. 17

Expendendum deniq; quod sicca constitutio humida salubrior sit, ut diximus paulo supra. Eodem modo contemplandum num hora anni temporisq; sit calida uel frigida, idq; maxime si eadem die fiat. In temporibus namq; quando eadē die modo calor, modo frigus sit, autumnales morbos expectare oportet. Porro uidendum an tempus sit cum uentis pluribus aut sine uentis, & qui deniq; uenti tunc spirent. Hinc est quod in tertia Aphorismorum particula toties meminerit temporum constitutionum, num aquiloniæ aut australes sint. Quotidianæ enim constitutiones aquiloniæ quidem corpora densant, contendunt, & bene mobilia, coloratiora, & melius audientia faciunt, & alios exiccant, oculos mordent,

mordent, & si pectus dolor aliquis obsederit, dolorem augent. Austrinae dissolunt corpora & humectant, auditum obtundunt, capita aggrauant, & uertigines faciunt, oculis atq; corporibus difficilem motum præstant, & aluos humectant. Et iterum. Austri auditum hebetantes, caliginosi, caput grauant, pigri, dissoluentes. Aquilo tusses, fauces, aluos duos, difficultates urine, horrores, costarum dolores & pectoris facit. Item considerandum, num iam dicta fiant in principio, medio, fine, an semper. Nam ut in Aphorismis inquit. αἱ μεταβολαὶ τῶν ὁρίων μάλιστα τικτεῖν νοσήματα, καὶ ἐν τῇσιν ὡς ἔστιν αἱ μεταβολαὶ ἢ ὑέσιος ἢ θάλασσης, καὶ τ' ἄλλα κατὰ λόγον οὕτως. Id est. Mutationes temporum potissimum paruum morbos, & in quibusdam temporibus magnæ mutationes aut frigoris, aut caloris, & alia pro ratione, eodem modo Si autem semper humidus aut siccus, calidus uel frigidus annus fuerit, tales etiam morbos expectare oportet. Hinc ubi supra ait. ἐν τοῖσι ἀνυμνοῖσι πυρετοὶ ὁξεῖς γίνονται, καὶ ἢ μὲν ὑπὸ πλείον ἢ ἐπὶ τοσούτου τὸν ἔρ, ὁκοίλω καὶ τὴν κατάστασιν ἐποίησεν, ὡς ὑπὸ πλείον καὶ τὰ νοσήματα τοιαῦτα δεῖ προσέχειν. Hoc est. In siccitatibus febres acutæ fiunt, & si annus magna ex parte talis fuerit qualem fecerit constitutionem, tales plurimum morbos oportet expectare. Præterea considerandum num præterito aut præsentit tempore prædicta fiant, nam & inde multa prædicere potest medicus, cuius rei exempla multa in tertia particula habes, cuius hæc nostra sententia uelut summa quedam existit.

XXXIII.

MOrbi tempus & hora, & quæ succedunt perscrutanda, circuitus quoq; & horum qui maiores, ac qui multa habent incrementa, alterius etiam morbi incrementum, remissio, uigor, magisq; ac minus cessans, & quando, quomodo, quo tempore, & qua ætate.

Cum superiori sententia Hippocrates mutationes temporum medicum animaduertere monuerit, hoc certe loco tempus in quo morbus hominem corripuit considerare docet. Aestatis enim tempore morbi quicunq; inuascent, ceteris breuioribus, quemadmodum hyeme cuenientes, longiores esse solent, ut sepius

3. Aph. 5

3. Aph. 8

3. Aph. 7

Aestatis morbi breuioribus

COMMENT. IN HIPPOC.

- iam diximus. Porro tempus morbi perscrutandum num scilicet huic morbus ipse peculiaris sit. Morbi enim omnes quidem in omnibus temporibus fiunt, ut alibi inquit, quidam uero magis in quibusdam ipsorum et fiunt et excitantur, ueluti ex ordine ibidem recenset Hippocrates. Vbi itaq; morbum suo tempore ortum uiderimus, ut tertianam in aestate nihil periculi timendum erit, quando ut in Aphorismis ait, in morbis minus periclitantur quorum natura, aut etati, aut habitui, aut tempori magis congruit morbus, quam quibus secundum nihil istorum congruit. Tempus etiam et hora morbi ideo consideranda, ut eo rectius uictus rationem prescribere liceat. Nam ut alibi ait. *θερος και φθινοπωριου σιτια δυσφορωτατα φερουσι. χειμων και ερισ, προς αυτον τωρον.* Id est Aestate et autumnno cibos difficil. me ferunt, hyeme uero facillime, secundum locum uer habet. Caterum perscrutanda et ea quae morbo succedunt, hoc est morbi symptomata, uerbi gratia dolor capitis in febre. Capitis enim in febre dolores uehementes perpetuiq; ut in presagijs docet, accedente letalium notarum aliqua ualde sunt perniciosi. Si uero nullo tali signo apparente, diem uigesimum dolor excesserit, neq; febris conquiescat, ex naribus sanguinis fluorem, aut in partibus inferioribus abscessum expectabimus. Considerandi quoq; morbi qui morbos alios subsequuntur, nam hi uel priores solunt, uel egrum plane interimunt. Hinc in Aphorismis dictum est. *συγχοι εν ασυμω βελτιον γινεσθαι. η ασυμω εν πυρετω.* Id est. Febrim conuulsioni superuenire melius est, quam febrim conuulsionem. Et iterum. Qui a conuulsione, aut distentione neruorum tenetur febre superueniente liberatur. Ita etiam a singultu habitum sternutatio superueniens liberat. Malū ē regione ubi a profluio sanguinis, ut idem ait, desipientia ac conuulsio superuenit, et a morbo laterali inflammatiō pulmonis etc. Habes enim uaria ad hanc rem attinentia exempla in sexta et septima Aphorismorum particulis. Hinc non temere supra dixit. *αυθ οιων αι νοσσι.* Considerandum pro quibus alij morbi succedant. Præterea perscrutandi etiam circuitus, hoc est similes morbi ad idem reditus. Sunt enim morbi qui statis certisq; temporibus ueniunt et abeunt, et quodam quasi circuitu facto rursus redeunt. Perscrutandi uero ideo morborum circuitus sunt, ut uictus rationem eo rectius constituamus. In accessione enim, ut in Aphorismis inquit, abstinere oportet, nam cibum dare nocuum est, et quibus per circuitum accessiones fiunt, in ipsa accessione abstinere oportet. Et rursus. *τοις εν τωσι ποσιν οδδισι πρεξωμενοις μηδεν εδωκα*

ὄναι μὴ ἂν ἀναγκάζειν, ἀλλ' ἀφαιρέειν τῶν προσδισίων πρὸ τῶν
 κρισίων. Id est. His qui per circuitus accessionem habent, nihil dare oportet,
 neq; urgere, sed subtrahere adiectioni ante iudicationes. Et alibi. ὁκόταν δὲ
 φαρμακείῃσι τοῖσι ρόφημασι χρῶ, διαφυλάσσων δὲ πρὸς τοῖς
 τῶν πυρετῶν ὅπως μὴ ποτε προσδίσῃς ἑόντων, μὴ δὲ μελλόν-
 των ἐσθῆαι, ἀλλὰ ληθόντων, ἢ παυσαντων, καὶ ὡς πορρωτάτω
 ἀπὸ τοῦ ἀρχῆς. Hoc est. Quum à uacuatione sorbitiones exhibere uolueris,
 observa februm accessiones, ut neq; quum adsunt, neq; quum uenturæ sunt, eas
 ingeras, sed cum iam finitæ sunt aut conquiescent, et cum maxime ab initio
 distare uidentur. Insuper considerandum qui circuitus sint maiores, hoc est ue-
 hementiores. Hæc enim duo nomina sunt apud medicos usitata, et sæpius de re
 eadem pronunciantur, quum aliquando dicunt maiorem fuisse febrem ea quæ
 præcessit, aliquando uehementiorem. Per circuitus autem intellige accessiones,
 quæ si multo etiam uehementius affligerint, effatu dignū indicabunt augmentū,
 et uelocem esse morbi motum, atq; haud ita multo post in suo uigore futurum.
 Neq; enim fieri potest ut incrementa magna suscipientibus accessionibus non
 proxima sit morbi consistentia. Circuituum quoq; incrementa multa conside-
 rare conuenit, nam ex his ipsis et morbi augmentum, et futuri uigoris tempus
 præfinitum discere poterimus. Cognoscenda uero non solum morbi accessio, sed
 et alia eiusdem tempora, puta incrementum, uigor et remissio, quorum certè,
 ut aliorum quorum hic ab Hippocrate mentio fit, exactam cognitionem Gale-
 nus in libro de crisibus tradit. Deniq; contemplandum quibus morbus magis,
 quibusq; minus, hoc est non integre, cessauerit. Nam ubi iudicationem non inte-
 gram perfectamq; fuisse cognouerimus, naturam in reliquijs morbi expurgan-
 dis iuuabimus, ne recidiuam æger patiatur, quemadmodum diximus supra. Con-
 templandum enim uero quando, hoc est quo die, fiat iudicatio, si enim in die ali-
 quo decretorio fiat, bonum, si uero in eo qui non decretorius existit, malum, ue-
 luti supra de sudoribus abunde diximus. Considerandum etiam quomodo fiat
 iudicatio, an scilicet per aluiurbationem, sudorem, uomitum, sanguinis ex na-
 ribus profluuium, quorū omnium exactam noticiam in Præsignijs Hippocrates
 et lib. 1. ca. 11. de crisibus Galenus tradit. Contemplandum quoq; quo tempore
 fiat iudicatio, æstate uidelicet an hyeme, quæcunq; enim iudicationes æstate fi-
 unt plerunq; meliores esse solent, quod temporis constitutio non parum ad no-
 xij humoris abolitionem faciat. Porro iudicatio in temporibus constātib; facta,

4. iii. acm. 34

Circuitus
maiores.Tempora
morbi.

Aph. 12

Quando.

Aph. 21.

Quomodo

Tempus iu-
dicationis

COMMENT. IN HIPPOC.

3. Aph. 8

Actas

3. Presag. 13

melior est ea quæ in inconstantibus temporibus fit. Hinc recte in Aphorismis ait. ἐν τοῖς κατὰ σῶσι κακοῖς ἢ ὡς αἰώας τὰ ὡρεῖα ἀπιδίδωται θύσας θύσας καὶ θύκινεσας τοὶ γίνονται αἱ νόσοι. ἐν δὲ τοῖς ἀκατάστατοις ἀκατάστατοι καὶ δύσκειται. Id est. In inconstantibus temporibus cum tempestiue tempestiua redduntur, morbi constantes & boni iudicii fiunt. In inconstantibus autem inconstantes & mali iudicii. Postremum etas etiam in qua fit morbi iudicatio expendenda erit, nam iuxta eius diuersitatem morbus alio atq; alio modo iudicatur, quæadmodum de dolore capitis in Presagijs Hippocrates uenuste admodum ostendit in hunc modum scribens. Capitis in febre uehementes perpetuq; dolores accedēte letalium notarum aliqua, ualde sunt perniciosi. Si uero nullo tali signo apparente, diem uige simum dolor excesse- rit, neq; febris conquieuerit, ex naribus sanguinis fluorem, aut in partibus infe- rioribus abscessum expectabimus. Similiter dolori etiam recenti, sanguinis pro- fusio ex naribus, aut suppuratio superuenire solet, præcipue si dolor & tem- pora, & frontem infestauerit. Maxime uero sanguinis fluxio expectanda est in iuuenibus, qui quintum & trigesimum annum nondum superauerunt, nam maioribus natu, suppuratio ferè oritur.

XXXIII.

Morborum superuenientium modi obseruan- di, & num quis eorum sine uomitu incoepe- rit, anq; bibentes quid adstricti, aut modice purga- ti sint.

Modus super- uenientium morborum

3. Presag. 40

Tria hac sententia medico obseruanda esse Hippocrates hortatur. Primum, quis sit modus superuenientium morborum. Nam ad prænoscentia futura in ægris accidentia, maxime conducit superuenientium morborum cognitio. Hinc alibi etiam scribit. καὶ δὲ καὶ τὰς φορὰς τῶν νοσημάτων τῶν αἰεὶ ἐπὶ δυνάμεντων ταχέως ἐνδυνμεῖσθαι καὶ μὴ λαμβάνειν τὴν ἐν ὥρῃ κατὰστασιν. Id est. Superuenientium quoq; morborum impetum, ac tempo- rum anniconditionem accurate obseruare oportet. Cognoscuntur autem super- uenientes morbi ex collatione temperamentorum, quæ anni tempora habent, ueluti ex tertia Aphorismorum particula satis liquet. Sunt qui ita hanc par- tem primam intelligant, considerandi modi superuenientium morborum, num- scilicet

scilicet in simularibus aut instrumentalibus partibus consistant, item num solo qualitatibus excessu uel defectu orti, aut ex humoris cuiusdam copia. Adde an in figura, numero, quantitate, aut situ, mala sit constitutio corporis. Præterea an acuti, uel longi sint, nam hæc singula ad rectam curandi rationem conducunt. Secundum quod hac sententia medico contemplandum proponitur, est num morbus coeperit cum uomitu aut sine uomitu, id enim per contrarium intelligendum uenit, etsi græcus codex non habeat, uidetur tamen ex incuria transcriptoris esse omissum, cum antiquus interpres hanc partem in sua uersione non preterierit. Si namque morbus cum uomitu incœperit, ægrumque ad uomendum facilem esse uiderimus, medicamina uomitum concitantia exhibebimus. Si uero sine uomitu incœperit, & ægrum ad uomendum quoque ineptum esse cognouerimus, nullo pacto medicina uomitum citans adhibenda erit. Hinc est quod in Aphorismis dicat. *Ὅς ἰσχυρὸς καὶ θυμικός ἄνθρωπος φαρμακείῃ ὑποσχεόμενος χειμῶνα. Ὅς δὲ ὀυσιμέας καὶ μέσας θυσάρκους καὶ τῶ, ὑποσχελόμενος δὲ πῶ. Hoc est. Graciles & facile uomentes purgare conuenit superius, cauentes hyemem. Vomentes uero difficulter, & mediocriter carnosos, per inferiora cauentes æstatem. Tertium quod à medico perscrutandum erit est an æger ad inferiores purgationes satis aptus fuerit. Aptus autem est qui difficulter uomit, & cui crassi humores iam nonnihil concocti & extenuati sunt. Concocta enim, ut alibi inquit, medicari atque mouere non cruda. Item is denique aptus est cui corpus fluidum est factum, & meatus aperti sunt. Corpora namque, ut idem ait, ubi quispiam purgare uoluerit, oportet fluida facere. Id autem ipsi uerbis hoc loco insinuauit, anque bibentes quid, hoc est pharmacum seu medicamentum aliquod uentris subductiuum, adstricti permanserint, aut modice purgati fuerint considerandum. Nam si non purgantur adhibito pharmaco, certum est corpus ad purgationem fuisse ineptum.*

4. Aph. 6

Qui ad inferiores purgationes aptus.

1. Aph. 22

2. Aph. 9

XXXV.

Consyderandum num forte candidi febricitent, horum quoque labia, qualis etiam modus, & quæ tempora.

Candidos diximus quos Hippocrates ἐκλευκός uocauit, intelligens nimirum hoc nomine senes, utpote quorum capilli iam candent, & albi fiunt, unde & Cani dicuntur. Hi itaque quia innatum calorem modicum & imbecillum habent,

Candidi quæ
Cani.

COMMENT. IN HIPPOC.

Senes cur raro febris corripiuntur.

a. Aph. 14

Labia consyderanda.

Modus febris

Candidi non pituitosi.

ideo raro admodum febricitant. Nam cum ob innati caloris maxime conuersio-
nem ad igneam naturam febris accendatur, fieri uix potest, ut senibus tanta cue-
niam conuersio, quanta iunioribus, et ijs in quibus calor innatus multus est. Mul-
tum enim calidum prompte in immensum attollitur, paucū uero non facile, sed
maximam causam exigit, quæ cogat ad hoc, haud enim prompte ignis in aqua
ardebit. Hinc in Aphorismis scripsit. γέρουσι δὲ ὀλίγον θερμόν. Δὲ
ὅτι ἄρα ὀλίγον ὑπεκκαυμάτων δέον τῶν, ὡς ὁ πολλὸν ἢ ἂν ὁ
ὁ βέννυται ὅτι ὅτι καὶ οἱ πυρετοὶ τοῖσι γέρουσιν οὐχ ὁμοίως ὁξέειναι, ἢ
ἤτοι ἢ σῶμα. Id est. Senibus parum calidi innati inest, paucis prop-
terea fomiti- bus egent, quia à multis extinguuntur, hanc etiam ob causam febres
senibus non siuuliter acutæ fiunt, frigidum enim eorum corpus. Proinde haud
temere Hippocrates monuit consyderandum esse nam forte candidi, hoc est se-
nes, febricitent, nam id sine maxima causa fieri non potest. ideo ut rarum hunc
euentum designaret, forte adiunxit particulam. Ceterum ut causæ magnitudi-
nem adhuc certius exprimeret, addidit et labia eorum esse consyderanda, ulce-
rata nanq; ob febris magnitudinem esse, id quod et in reliquis febribus ardenti-
bus accidere uidemus. Præterea contemplandum quis modus febris sit, nam si
uehemens admodum sit, certum est senem esse moriturum, proinde enim ut mo-
dica flāma à maiori extinguitur, ita calor innatus modicus, à uehementiori ex-
trinssecus accedente calore. Quod si tamen paulo mitior febris fuerit sperandum
adhuc de ægri salute erit. Insuper obseruandum quæ sint tempora dum febres se-
nes occupant, si enim æstate accidunt minus periculosiores sunt, ut pote tempo-
re his ipsis proprio existente. Si autem hyeme periculosissimæ, ut pote tum non
solum ætate, sed tempore etiam repugnante, adeo ut non nisi uehementissima
urgente causa febris iā oriatur. Non desunt tamen qui per candidos pituitosos
intelligent, in quorū numero Alexandrinus est, at meo iudicio non sine errore,
pituitosi nanq; non raro febricitant, maxime in humidis temporum constitutio-
nibus. Hinc Galenus lib. 3. Aph. com. 11. scribit. αὐτὸν ἢ δὲ τοῦτ' ὅτι δὲ σὴ
πομπὴν ἐν τοῖσι σώμασι ὑγρὸν, ὡς ἢ λητὶς ὑποδιωάμενος διὰ θερ-
μότητος ἢ δὲ ὑγρότης ἢ τοῖσι πομπέχοντος ὅτι κωλύει ξηραίνεσθαι
τὴν ἐν τῷ σώματι πομπουσίαν τῶν ὑγρῶν, κατὰ ὅτι αὐτελείτῃ
σὴ πομπὴ διωάμεναι θαυμαστὸν ὅτι οὐδὲν ἐν ταῖς τῶν αὐτῶν καταστά-
σεσι μᾶλλον βλάπτειται τὰς ὑγροτέρας φύσεις. ὅτι ὅτι ὅτι πυ-
ρετὸς ἐφ' ἣν πῶς φλεγματώδεις μᾶλλον γίνεσθαι, καὶ ἢ ὑγροτέρους
ὑγροτέρους

ὕγροτέροις αὐγμῶσι *ἔστιν*. Id est. Ipsum siquidem humidum, quod in nostris putret corporibus, quedam ueluti materia est à ui caloris patiens, humiditas uero ambientis aëris, quatenus exiccare nō sinit in corpore humorum super abundantiam, eatenus adiuuat uim putrefacientem. Nihil itaq; mirum si in talibus constitutionibus plus offendentur naturæ humidiores, & propterea ait, febres pituitosis magis aduenire, siquidem necessario sunt humidiores. Quare prior interpretatio multo hac secūda rectior est. Caluus hanc sententiam penitus obscurauit, nam ἐκλευκοί dictionem non intelligens ita ambigue uertit. Cum februnt exalbescant rubescantq; quorum labia consyderato &c.

Febres pituitosis magis accidunt.

Caluus perstringitur

XXXVI.

COrpus, functionemq; obseruare oportet, qualis nimirum uisus est, auditus, nasus, tactus, lingua, accogitatio.

Repetit hac sententia Hippocrates quicquid ferme hac ultima particula dictum est, idq; non temere, nec sine innata quadam consuetudine, qua ea quæ ad medici cognitionem spectant non semel sed iterum atq; iterum inculcare solet, ut totiens eorundem refricata memoria, eo firmitus hæreant. Proinde corpus, hoc est corporis constitutio cognoscenda à medico erit, ueluti supra diximus. Functio quoq; seu actio partium corporis obseruanda, inde enim sanitas aut morbus earundem colligitur. Pars enim quæ munij suis ad uitam necessarijs probe & citra noxiam fungitur, sana existit. At quæ munus suum obire recte nequit, egrotat est, quemadmodum multis Galenus lib. de morborum differentijs docet. Exempla uero functionum Hippocrates affert uisum, auditum &c. Nam dum probe cernimus, oculum etiam munus suum recte obire dicimus, sin male, lesam etiam oculi functionem affirmamus. Pari ratione de auditu, nasu, hoc est olfactu, tactu, lingua, id est gustu, cogitationeq; iudicandum erit, ueluti paulo ante abunde explicauimus. Plura etiam Galenus ad institutum hoc nostrum attinentia scribit lib. 3. & 4. de affe. locis, & libro primo de symptomatū causis, adeo ut superuacaneum sit ea hoc loco repetere. Caluus seductus mendoso exemplari ἀλγέειν pro ἄγειν legit. ἄγειν uero esse legendum & sensus ipse monstrat, & antiqui interpretis translatio confirmat. Lubens aut hic insulsam Calui interpretatinem prætereo, quum uniuersæ huius particule sententias ita connectat, ut unam ab altera segregari posse non putet.

Corpus
Aph. 12 et 22.

Functio.

Aph. 14. 16

17. 24. & 29

Caluus seductus.

T Vmores in palpebris superioribus relictos
perdiscere oportet, alijs enim membris extenu-
atis, recidiuæ fiunt. In extremitate uero subrubeæ
duræq; non minus his malignæ, emergētia nanq;
& coarctata in his existunt, ueluti Pharsalo Polyme-
di accidit.

Hac obscurissima sententia Hippocrates recidiuam ex palpebrarum supe-
riorum tumore prædicere docet, idq; maxime si reliqua membra emaciata fue-
rint, nam reliquias malorum humorum tumorem hunc facientium post iudicati-
onem relictas ostendunt. Pari modo si palpebræ in extremitate subrubeæ, du-
ræq; existunt, non minus his, scilicet quæ tument, malignæ erunt, id enim γλί-
χρωσ hoc loco significat. Antiquus interpres haud improprie molestæ inter-
pretatus est. Hinc aduerbiū γλίχρωσ, quod non raro idem quod maligne seu
molestæ significat. Arrianus, τὰ ἐπιτηδεια γλίχρωσ τῇ στρατῶ ἐπε-
ξορτο. Id est. Res uictui necessarias exercitui maligne suppeditabant. Caluus
glutinosa interpretatus est, at non recte, neq; enim in eo significato hoc loco ac-
cipitur. Quare autem palpebræ subrubeæ & duræ perniciosæ sint, causam
mox affert Hippocrates dicens: Emergentia seu assurgentia nāq; & coarctata
in his existunt. Coarctata uero seu compressa hoc loco sunt quæ ἐνέχομενα di-
xit Hippocrates. ἐνέχομαι enim teste Hesychio σωέχομαι quod est com-
primor, coarctor, & contineor, significat. Et si ἐνέχομενα etiam detestanda
significare possit. ἐνέχομενος enim sæpius cum qui ob delictum aliquod diris
imprecationibus deuotus est, ob idq; detestandus dicitur. Recte itaq; palpebras
subrubeas malignas dixit, portendunt enim inflammationem emergentem ex-
urgentemue ob multam sanguinis redundantiam. Duræ uero non minus his
perniciosæ sunt, quod compressam illic & indurata, ac multo iam tempore
ibidem contentam ac infarctam materiam significant. Prædicta autem ab ex-
emplo Pharsali Polymedis, cui ita accidit, confirmat. Et hæc quidem, quantum
ex Alexandri semilaceratis commentarijs diuinare potuimus, genuina eius sen-
tentia esse uidetur interpretatio, etsi fidem nostram hic obstrictam esse non ue-
limus, parati enim nostram mutare interpretationem, mox ubi meliorem quis
produxerit

γλίχρωσ

γλίχρωσ

Calui error

ἐνέχομενα

ἐνέχομαι

ἐνέχομενος

produxerit. Vtinam autem græci Galeni commentarij non intercidissent, ita enim facile nobis pronunciare licuisset.

XXXVIII.

Tumores atq; liuores in lippitudinibus & in ulceribus cum impetu rumpuntur. Atqui & ex tuberculis ac suppurationibus deiecta consideranda, quia signa.

Et hæc certe sententia q. memorie tantum causa scripta sit Hippocrati obscuritate non uacat. Quantum autem ex semicorruptis Alexandri commentarijs colligere licet id insinuare uidetur Hippocrates. Tumores atq; liuores in lippitudinibus, hoc est, inflammationibus quæ candidæ oculi parti innascuntur, & in ulceribus cum impetu rumpuntur ac effluunt, quum enim ad suppurationem perueniunt, tunc pure confecti rumpuntur, & noxia omnia impetu quodam promanant. Atqui in tuberculo, quæ φύματα græci uocant, et suppurationibus nō ita fit, nam ea quæ ex ijs effluunt, per aluum paulatim deiciuntur, quo nomine & consideranda sunt, quoniā significant tubercula iam esse rupta. Hic breuiter huius sententiæ, nostro iuditio, uidetur esse intellectus, quod si uero ueriores quis attulerit, facile in eius sententiam nos protrahet. Neq; enim temere quid in obscuris his sententijs statuendum.

XXXIX.

Circa mensem tormina & dolores iuxta umbilicū caporro accidunt, uerum & deinceps ab alijs.

Vbi Asulani codex ἀμφιδύκτων habet, hic nos antiquo ita monente interprete ἀμφὶ δύκτων substituimus, quum facilis etiā ab α in δ sit lapsus. Accidunt etiam commentarij Alexandrini, qui mēsis mentionem faciunt, nam & ad hos, & si corruptos, confugiendum erit, ubi uetusti aut manuscripti codices defuerint. Proinde expungenda erit dictio ἀμφιδύκτων, quam Caluus cum domitum uertit. Peccat uero & in eo q. hanc cum præcedenti connectit sententia, cum nihil cum ista habeat commune. Sensus itaq; est, circa mensem interdum oriuntur iuxta umbilicum tormina, id certe quod non semper æstiuæ tēporis ratione, quo bilis multa acritudine sua intestina mordicās generatur, fieri solet, sed ob porri potius comestionem. Habet enim hoc ipsum, Diosco-

Asulani codex restituitur

Calui negligentia

XLI.

ADamantus melancholicus existens a multa Pepliorum comestione aliquādo nigra uomuit, id quod & alias a cepis etiam factum est.

Historicus est sermo parum commodi Lectori adferens, Hippocrati tantum in rei memoriā annotatus. Mirum enim admodum atram bilem, humorem nimirū crassum atq; grauem, per uomitū expurgari, qui certe multo promptius per aluum purgari potuisset. Hinc nō ab re alibi docuit τοὺς δὲ μελαγχολικοὺς ἀδυστέρως τὰς κάτω, ὅτι αὐτῶ λογισμῶ τὰ ἐναντία προσθίς. Id est, Melancholicos plenius inferiores, eadem ratione contraria apponētes. Quasi dicat, ueluti melancholici ob humoris grauitatem, qui in his superabundat, per inferiora purgādi sunt, ita ē regione in quibus flaua bilis abundat, per superiora purgari debent, q; his humor leuis sit. Contrariū autem planē Adamanto accidit, is enim a multa Pepliorum comestione, aliquando etiam a cepis nigra, hoc est, melancholicum humorem uomuit. Peplis uero seu peplion Dioscoride lib. 4. ca. 159. scribente, θάμνος ἀμφιλαφής, ὁ τοῦ μεσῶς λευκοῦ, φύλλα ἔχων ὁμοία τῇ κητώειᾳ ἀνδράχῃ, hoc est, frutex frondosus, lactis liquore plenus, folia habet hortensi portulacæ similia. Vim eandem cum Peplo habet, eodem teste.

4. Aph. 9

Peplis.

XLII.

FEbres in quibus labia ulcerantur æqualiter intermittunt, tertianis enim refrigerationes sunt. Ardentes autem semper ad manum confestim solutæ sunt.

Et si obscura admodum & hæc sit sententia, adeo ut nec ex antiqui interpretis uersione, nec ex Alexandri commentarijs satis sciri possit, quid Hippocrates uelit, nostro tamen iudicio, nihil aliud hac sententia innuere uidetur, nisi febris tertianæ ab ardente differentiam. Vocat autem hoc loco febres ardentes, febres in quibus labia ulcerantur, tam uehemens namq; in ijs caliditas est, ut labia necessario ob acres halitus illuc delatos ulcerentur. Hæ uero febres, eo à tertianis differunt, q; æqualiter seu similiter remittant, neq; enim ullam quiescendi corpori intermissionem præbent, neq; ad infebritationem perue-

Febres in quibus labia ulcerantur.

COMMENT. IN HIPPOC.

8. Par. Aph. 18

niunt, donec ex integro solvantur. Tertianæ autem refrigerationes habent, hoc est, ad infebrecitationem seu intermissionem perueniunt, idq; paulatim fit, redeuntq; per suos circuitus. Ardentes uero febres confestim soluantur ad manum, ita ut manu adhibita mox calorem solui sentiamus, neq; reuertuntur etiã. Id quod supra ijs uerbis indicauit ὁ δὲ ὀξέος μὲν, ἡσυχώμενοι δὲ τῆς χαλδῆς. Id est, Aliæ uero acutæ, uerum ab ipsa manu deuictæ. Quibus uiq; uerbis summam duplicem ardentis febris à tertiana colligit differentiam. Primam, q; ardens nullam intermissionem habeat ueluti tertiana. Secundam q; ardens breuis sit, nec reuertatur. Tertianæ autem comparatione ad ardentem, longa. Quã uis tacite tertiam etiam insinuare uideatur differentiam, nimirum q; in ardente sit caliditas uehementior, ob quam scilicet labia ulcerentur, in tertiana autem mitior. Et hoc quidem eo loci uidetur sensisse Hippocrates, facile tamen sententiam nostram mutabimus, si quis melioribus adiutus exemplaribus, rectiorem protulerit sensum.

XLIII.

Contemplandum quale articulis insit, an non scilicet suppurent.

Articulorum
tumores non
temere inci-
dendi

Monet hac sententia Hippocrates ut medicus accurata diligentia contempletur articulorum dolores, ne scilicet his ipsis dolentibus temere illos incidat, cum interdum ob flatuosos illic aggregatos spiritus, aut pituitam multam neruis impactam doleant, & in tumorem eleuentur. Nam id ubi contigerit, tumores illi nullo pacto incidendi sunt. Id quod indocti chirurgi non animaduertiunt, nam suppurationem subesse putantes, tumores illos incidunt, non conspicientes uero adesse pus, profundius secant, atq; adeo neruos dissecantes Vulcanos esse faciunt, qui antea Mercurij uidebantur. Proinde prudentissime consulit dum contemplandum esse ait num pus articulus insit, nam antequam ea quæ insunt suppuraui, nunquam incisionem tentare medicum oportet. Vides itaq; ut passim diligentem sese monitorem exhibeat Hippocrates.

XLIII.

Consideranda qualis dum sani fuimus consuetudo in uictu, tegumentis, laboribus, somno, uenereis, & mente fuerit.

Consuetudinē

Consuetudinem passim medico observandam esse Hippocrates admonet
 Nam ut alibi dixit. τὰ ἐκ πολλοῦ χρόνου συνήθεια καὶ ἡ χεῖρα τῶν ἀσ-
 νήτων, ἥσασιν ἐνοχλεῖν εἰσώδι. Id est. Quæ ex longo tempore consueta
 sunt, etsi deteriora sunt, insuetis minus molestare solent. Sex autem in uniuersum
 hac sententia recenset, in quibus consuetudinem observandam esse docet.
 Vocant uero hæc ipsa nostræ ætatis medici Res non naturales. Primum uictus
 ratio est, in qua considerandum num sanus quis existens semel aut bis comede-
 rit. Hinc alibi inquit. καὶ οἷσιν ἅπασι ἢ δις καὶ πλείω ἢ ἐλάσσονα καὶ
 κατὰ μέρος. ὁ δὲ οὖν διὰ τὴν ὥρην, καὶ τὴν χώραν καὶ τὴν ἡλι-
 κίαν καὶ τὸ εἶδος. Id est. Et quibus semel aut bis, et quibus plura an paucio-
 ra oporteat particulatim asserere considerandum. Condonandum autem ali-
 quid tempori, ætati, et consuetudini. Et alibi. ἐπεὶ καὶ ταῖς δις στέο-
 μένοισι καὶ ἡμέρας αἰδῶσι μεταβολὰς βλάσας καὶ ἀρρώστιας
 παρέχουσι. Hoc est. Quippe siue bis, siue semel duntaxat in die quis cibum
 accipere solitus est, si subito consuetudinem mutauerit, noxam imbecillitatemque
 subibit. Quid multis? ὁ σμικρὸν χεῖρον καὶ πόμα ὁ στίον, ἢ ἄνδρα δὲ,
 ὅς βέλτιόνων μὲν ἀνδραστεγίων ἢ μάλλον αἰρετέον. Id est. Parum de-
 terior cibus aut potus, suauior autem, melioribus quidem, sed minus suauibus
 preferendus est. Secundum quod contemplandum medico proponitur, est ut
 obseruemus quibus tegumentis usus sit per sanitatem. Quibus uerbis innuere
 uult ut expendat medicus quo aëre usus sit per sanitatem æger, an scilicet sub di-
 uo, an sub tecto dormire consueuerit, itemque an nudus aut amictus uestibus ince-
 dere solitus fuerit. Quod ad aëris rationem attinet satis multa diximus supra.
 Tertium quod contemplandum medico est sunt labores consueti. Nam ut in
 Aphorismis ait. οἱ ἐιδιομενοὶ δὲ συνήθιας πόνους φέρειν καὶ ὥσπερ ἀδὲ
 νέου ἢ γέροντες τῶν ἀσνῶντες ἰχυρῶντε καὶ νεῶν ῥᾶον φέρουσι. Hoc
 est. Qui consueti solitos labores ferre etsi fuerint imbecilles et senes, non con-
 suetis, fortibus atque iuuenibus facilius ferunt. De laboribus plura supra. Quar-
 tum medicus contempletur quo quis somno assuetus fuerit. Hinc in præfagijs
 scribit. πῶς δὲ ὅτι πικρὸν ὡσπερ καὶ κατὰ φύσιν ξυνήθιας ἡμῖν ὅτι τὴν
 μὲν ἡμέραν ἐγρηγορεῖν χρὴ, τὴν δὲ νύκτα καθεύδειν, ἢ δὲ εἰς
 ὅσον μεταβεβλήμενοι κακίον. Id est. Quod ad somni rationem pertinet,
 quemadmodum sani etiam solent, interdum uigilare, noctu uero dormire oportet,
 à qua consuetudine si quis aberrauerit, peius erit. Quintum quod animæ

2. Aph. 50.

Consueti mi-
nus molestantRes non na-
turales

Victus ratio

1. Aph. 17

2. ui. acn. 22

2. Aph. 38.

Tegumenta

Aph. 13. 18.

et 25

Labores

2. Aph. 49.

Aph. 25.

Somnus

2. Præf. 13.

COMMENT. IN HIPPOC.

Venerca. *uertat medicus sunt Venerca, in quibus certe consuetudo obseruanda, adeo ut si quis illis moderate usus sit per sanitatem, nequaquam ab ijs prohibeatur. Nam ut supra dixit, labores, cibi, potio, somnus, uenus, omnia mediocria. Si uero immoderate quis usus fuerit Venercis, à cōsuetudine retrahatur. Sub uenercis autem tu & reliquas inanitionis species intellige, in quibus omnibus consuetudo obseruanda erit, quemadmodum ca. 19. nostræ Isagoges abunde ostendimus.*

Mens. *Sextum quod consideret medicus est, qualis mens eius qui iam egrotat per sanitatem fuerit. Si enim letus hilarisq; natura existens, iam tristetur, malum. Nec minus malum si tristis existens, nunc nimium letetur, desipientiam enim portendit, ueluti supra diximus.*

Aph. 18.

XLV.

Q Valiter morbos, & a quibus in quas species mutari contingat, ad quæ loca uersi sunt, quādo cœperūt, adfuerunt, atq; cessarunt, perpēdito.

Aph. 33 *Iterum morborum mutationes à medico esse considerandas admonet, nam ex ijs & salutem & interitum ægri prædicere contingit, quemadmodum supra memorauimus. Præterea considerandum in quas species, χίματα hoc loco uocat Hippocrates, mutari morbos accadat, an scilicet ab intermittentibus ad continuos, aut contra à continuis ad intermittentes mutantur. Nam χίματα Alexandrinus idem quod periodos uel circuitus significare ait. Caluus inepte ad corporis situm seu decubitus transiit. Utile uero existit scire morbum esse continuum aut intermittentem ad probe instituendam rectam uictus rationem, quemadmodum diximus supra. Porro animaduertendum ad quæ loca uersi sint morbi, quum ad exactam morbi curationem non parum conducatur affecti loci cognitio, id quod satis ex Galeni libris de locis affectis editis liquet. Bonum insuper si à nobili seu principatum habere in corpore ad ignobile membrum morbus transierit, malum uero ubi contra acciderit. Ceterum expendendum quoq; quando morbi cœperunt, adfuerunt, atq; cessarunt, hoc est, uestigandum initium, uigor seu consistendi tempus, ac declinatio morbi. Id enim in primis ad rectam uictus rationem cōmodum existit. Atq; hoc modo Hippocrates in Aphorismis uictus rationem præscribit dum ait. ὁκόταν ἀκμᾶν ὦν νόσος μα, τότε καὶ τῇ λεπτότάτῃ δυνάμει ἀναγκᾶσιν χεῖρα δα. Σαντεκμαίσεσθαι δὲ χρὴ καὶ ὦν νοσέοντα εἰ δὲ ἀρκέσει τῇ δυνάμει πρὸς τὴν ἀκμὴν*

Calui error

Aph. 33

Tempora morbi cognoscenda.

2. Aph. 3

ἀκμήν τῆ νόσου, καὶ πότερον ἐκείνος ἀπανθήσει πρότερον, καὶ οὐκ
 ἔξῃ κέσει τῇ διαίτῃ, ἢ ἢ νοῦσος πρότερον ἀπανθήσει ἢ ἀμβλυνεῖται.
 Id est. Quando morbus in suo uigore constiterit, tunc tenuissimo uictu uten-
 dum est. Coniectari autem oportet, an aeger cum uictu sufficiat perdurare do-
 nec morbus consistat, & nunquid ille prius deficiat, nec possit perdurare, uel
 morbus antea deficiat atq; hebetescat. Deniq; temporum morbi cognitio ad cu-
 randi quoq; rationem nonnihil conducit, nam in statu morbi planè ab omni medi-
 camento abstinebit medicus. Et hinc est quod alibi dixit. ἀρχομένων τῶν 2. Aph. 29.
 νοῦσων ἢν τι δοκέει κινεῖν, κίνει. ἀκμαῖσιν δὲ ἢ συχίλω ἀγειν βέλ- 4. Aph. 10.
 τίων ὄσι. Hoc est. Cum morbi inchoant, si quid mouendum uidetur moue, cum
 uero consistunt ac uigent, melius est quietem habere. Ita in acutis morbis in mor-
 bi principio medicandum erit. Id quod in Aphorismis ijs uerbis innuit. Φαρ- 1. Aph. 24.
 μακεύειν ἐν τῇσι λίλω ὀξέσιν ἢν ὀρχᾷ αὐθιμδόν, χροίζειν δὲ ἐν
 τοῖσι τοιούτοις, κακόν. Id est. Medicari in ualde acutis, si materiatur-
 get, eadem die. Tardare enim in talibus malum est. Et iterum. ἐν τοῖσι ὀξέ-
 σι πένθει ὀλιγάκις καὶ ἐν ἀρχῇ τῇσι φαρμακείῃσι χεῖναι, καὶ
 ὅτῃ προέβη κενύσαντας ποιεῖν. Hoc est. In acutis passionibus raro, &
 in principijs medicinis purgantibus uti, & hoc cum præmeditatione faciendum.
 Qualiter autem hæc tempora dignoscenda sunt in libris de crisibus Galenus
 tradit.

XLVI.

Contemplandum in quibus incontinens ter- refactus.

Incontinentem diximus quē ἀκρατῆς. Græci uocant sic dictus nimirū quod se
 continere, temperare nō possit, & à desyderatis abstinere nesciat. Caluus hunc
 ineptissime debilem dixit. Nam Hippocrates hoc loco docet medicum quo dili-
 genter animaduertat à quibus incontinentem & intemperantem suis minis ab-
 sterruerit, neq; enim semper eius desyderio reluctandum, neq; etiam quouis mo-
 do satisfaciendum. Non reluctandum semper, quando Hippocrate authore, pa-
 rum deterior cibus aut potus, suauior autem, melioribus quidem, sed minus sua-
 uibus præferendus sit. Reluctandum uero tum erit cum nihil cōmodi sed detri-
 menti nonnihil ex anxie cupitis ad ægrum uenire medicus intellexerit. Neq; re-
 luctandum tantum ægro, sed minis etiam contra eundem, quo se à desyderatis
 contineat. Incōmoda quoq; quæ inde prouenire queāt medicus ægro exponat.

ἀκρατῆς
 Caluus bal-
 lucinatur.

2. Aph. 28.

φοβερόν

Non ab re itaq; contemplandum esse admonet Hippocrates in quibus æger terrefactus sit, ne scilicet absterrendo medicus plus obsit quàm prosit. φοβερόν autem terrefactum interpretati sumus, Hesychio ita suadente, qui φοβερόν ἔκκ' φοβόν, hoc est, terrefactum significare tradit.

XLVII.

Contrarius in morbo uictus.

Contraria
contrarijs
curantur

1. Aph. 15

Calui som-
nium

Hac sententia nihil aliud innuere uult Hippocrates, nisi quod cōtraria contrarijs curentur. Proinde quantum ad uniuersam etiam uictus rationem pertinet, contrarium plane morbo esse conuenit. Calidus nempe si fuerit morbus, uictus frigidus sit oportet, quemadmodum ubi siccus est morbus, humidum esse uictum conuenit. Hinc alibi dixit. ὕγρον πᾶσαι δυνάμει τοῖσι πυρετοῖσι ξυμφέρουσι. Id est. Victus humidus omnibus febricitantibus confert. Quid hoc loci somniarit Caluus, facile deprehendet qui suam uersionem cum græcis aut nostra contulerit. In summa ne uerbum intellexisse Caluum sentiet.

XLVIII.

Obseruādū quod facile, quodq; difficile tolerat.

Robur corpo-
ris obseruan-
dum

1. Aph. 3

1. Aph. 2

Par. 2. A. 23
Caluus cæcu-
tiens

Pasim Hippocrates robur & uires eius qui quidpiam sufferre debet, considerandas esse docet. Hinc in Aphorismis dixit. μὴ δὲ τὰς ξυμπτώσας εἰς β' ἔχει τοῦ ἄγειν, σφάλερόν ὅτι ἂν ὁμοίῃ ἢ φύσει ἢ τοῦ μέλλοντος ὑπομείναι, ἐσ' ὅσον ἄγειν. Id est. Neq; compressiones ad extremum ducende, periculosum enim, sed qualis natura fuerit eius qui debet perferre, ad hoc ducere conuenit. Obseruandum autem præcipue hoc loco esse uult Hippocrates in euacuationibus non solum spontinis, sed etiam medici opera factis, num easdem æger facile, aut difficulter toleret. Si enim facile tolerat, easdem non prohibeat, sin uero difficulter, curet ut illas anteq̃ uirtus deficiat, constringat. Hinc alibi ait. In perturbationibus uentris & uomitibus spontinis, si talia purgentur, qualia purgari oportet, confert, & leuiter ferunt, sin minus contra. Sic & uasorum inanitio, si talis fiat qualis fieri debet, confert, & bene tolerant, sin minus contra. In summa id in euacuationibus spectet medicus ut non ultra id quod perferre possit æger euacuet, ne scilicet uirtus uel penitus deficiat, uel ad extremam imbecillitatē perducatur, neq; alium nisi molestantem humorem educat, ita enim facile euacuationem ægri tolerabunt. Plura ad institutum hoc nostrum facientia offēdes supra. Caluus hoc loco, ut in præcedētibus & sequentibus, ne uerbum quidem intellexit, tam ubiq; cæcutit.

Considerandum

XLIX.

Consyderādum quantū uictus ratio cognosci debeat, hanc enim ignorare multa calamitas.

Et si Alexander multas afferat interpretationes, uidetur tamen hæc reliquis melior, ut dicamus Hippocratem hoc loci hortari medicum quo uictus rationem probe perspectam habeat, idq; ijs uerbis innuit, consyderandum quantū ratio uictus cognosci debeat. Quasi dicat non obiter hanc cognoscere oportet, neq; uulgarem eius peritiam habere conuenit, sed certam atq; exactam admodum. Hinc est quod Hippocrates & Galenus tot libros de recta uictus ratione, ac alimentorum facultatibus, & post eos Paulus atq; alij scripserint. Proinde uictus rationem ignorare multa certe calamitas est, nam inde ægro nulle incōmoda accidunt, quæ non solum magis diuturnum esse morbum faciunt, sed nonnūquā etiam in extremam perniciem ac mortē ipsam præcipitem ægrum agunt.

Medicus uictus rationem calcat.

Similitudines eruditīs etiam medicis errores ambiguitatesq; pariunt, at contra causa ipsa. Scio quod difficile admodum est ratiocinando cognoscere uias, ueluti si acuto sit capite, simus, subficcus, biliosus, difficulter uomens, niger, iuuenis, intēpestiue uictitans, similiter hæc inter se pacisci difficile.

Admonet hæc sententia quo medici in perquirendis causis diligentes admodum sint, nec ut Empirici solent artificiosa coniectura, aut à simili transgressu ad ea quæ nondum explorata sunt, utantur, sed abditas magis naturalium actionum causas rimentur. Similitudines namq; non tantum uulgares, sed eruditos etiam medicos decipiunt. Id certe quod causa ipsa non facit, ea enim ubi cognita fuerit, mox rectam curandi rationem suggerit. Verbi gratia, colico infestante dolore si quis similitudine ductus eadem semper remedia adhibeat, facile quidem decipitur, eo quod causa neglecta nec plane cognita medicamenta similia admouet. Alia enim medicamenta dolor is exigit, ubi ob flatuum multitudinem, alia ubi ob flauam bilem intestina erodentem ac stimulantem, excitatur. Ceterum interdum ob symptomatum similitudinem, quæ à diuersis affectibus fiunt, decipi etiam medicum eruditum, satis constat in renum lapide & colico dolo-

Medicus morbi causas abditas scrutatur.

Similitudines decipiunt.

re, quos discernere nonnunquam docti etiam medici nesciunt. Ita Galenus se deceptum fatetur lib. 2. de affe. lo. ca. 1. Proinde ut medicum ad artis studium plus inuitaret Hippocrates subdit: Scio quod difficile sit ratiocinando cognoscere vias curandi, quæ consistunt partim in cognitione figuræ corporis, ueluti si acuto sit capite quis præditus, aut simus, partim in agnitione temperaturæ, num scilicet siccus aut humidus sit, partim in humoris abundantis notitia, an bilis flaua abundet in corpore, an atra, et id est quod ait biliosus, partim quoque in eo ut sciamus num quis facile aut difficulter uomat, ut supra diximus, partim etiam in coloris consideratione, nam ex colore humorem etiam abundantem deprehendere licet, in atra enim bile color totius corporis ad nigredinem tendit. Denique recta curandi ratio consistit et in ætatis notitia, iuxta enim huius rationem multa medico in curatione uarianda sunt, ueluti paulo ante ostendimus. Postremum non minus et curandi ratio sita est in recta uictus ratione, hinc difficile est scire num quis intempestiue uictitet, nam maxima morborum pars suam inde originem habet. In summa etsi difficile sit hæc omnia ratiocinando posse scire, ἡ γὰρ κρισις χαλεπή ut alibi ait, hoc est, iudicium enim difficile, et multo difficilior iam dicta inter se pacisci, hoc est conuenire, cum unus sit alio siccior, biliosior, nigrior, iunior et c. tamen eo accuratiori opera medicus in his uestigandis utatur, nam facile difficultatem hanc uincet. Caluus primam iam enarratæ sententiæ partem ineptissime uertit, id quod experietur quicunque interpretationem suam cum græcis conferre uoluerit.

LI.

C Vidam fistula rursus rūpebatur, tussis enim perseverare prohibuit.

Pulmonis ulcera difficulter sanantur.

par. 3. aph. 15

Fistula

Ex historia confirmat uulnera pulmonis aut pectoris ob tussē non facile curari posse, nam utcumque glutinentur sit tamen ut tussis ob uehementem concussionem illa denuo rumpat. Adde quod tussis ob multam cōmotionem caput rursus humoribus repleat, qui tandem ex eo in pulmonem delati, id quod in eo glutinatum est denuo erodunt. Hoc quod supra ijs uerbis exprimere uoluit. καὶ ὡς τῶσι κατ' ἄρροις τῶσι κακῶς καὶ ἐκκρισις ἐστὶν, καὶ ν μὴ ἐστὶν, κακὸν. Id est. In malignis destillationibus siue excretio fiat siue non fiat malum. Fistulam uero diximus, quod Hippocrates σὺγγυον, quod diminutiuum est ἀ σὺγγ. Sunt autem σὺγγες ulcera profunda cauæque, ab instrumenti similitudine, quod σὺγγα græci uocant, dictum.

Cui

LII.

CVi fibra iecinoris plicata erat, hunc concussi
& confestim dolor sedabatur.

Fibram diximus quod Hippocrates λοβὸν, quæ sane dictio tam superio- Fibra.
rem quàm inferiorem iecinoris partem significat. Hoc loco autem superiorem
tantum partem denotat. Historicus uero sermo est indicās cuidam ex casu aut
lucta superiorem iecinoris fibram fuisse plicatam & in rugam uersam, quem
concutiendo ac quatiendo corpus sanauit Hippocrates, nam partes presse in
pristinum habitum reuerse, in altum attollebātut, omnisq; adeo dolor cessauit.

LIII.

SAtyrus in Thaso qui cognomento Grypalor-
pix uocabatur, circa annos uiginti quinque exi-
stens per somnū sæpius semen genitale emittebat,
promanauit uero eidem multoties & per diem,
postq; autem trigessimum iam annum pertingeret,
tabidus factus, mortuus est.

Historiam Satyriciusdam hæc sententia habet, qui sic forte nominatus est
quod Satyrorū more in uenerē pronus esset, uel quia Satyriasi correptus erat. σατυρίασις
Σατυγιασις enim malum est quod sit arrigente ac intendente se hominis geni-
tali, sequiturq; hoc interdum seminis genitalis cum uoluptate eiectio, id quod
& Satyro huic contigit. Is uero in Thaso, quæ erat una Cycladum insularum,
ut tradit Plinius lib. 4. cap. 12. & li. 36. ca. 6. & Herodotus lib. 6. Dictus est au-
tem cognomento γρυπαλωπῆς, quod latinis ualet nasum aduncum instar γρυπαλω
πῆς
uulpis habens, uel uulpis instar humeros protensos habens, id quod magis qua-
drare proposito uidetur, nam habitum hunc corporis, quia ob multam seminis
profusionem tæbe correptus erat, præseferbat. Caluus obscure & improprie Caluus no-
tatur.
uulpes tortuosa uertit. Nihil autem mirum Satyrum hūc ob copiosam seminis
circa uigesimum quintum annum effusionem, id quod non per somnū tantum,
sed inter diu etiam contigebat, circa trigessimum annum tæbe corruptū obijisse.

LIIII.

PAlestræ custos in Abderis qui Stheneos dice-

batur, luctatus cum multo fortiore super caput cadens abiit aquamque frigidam copiosam bibit. Post hæc autem nocte illa, uigilia, molestia, extrematumque frigiditas secuta sunt. Postridie domum intrauit, & glande sedi inserta nihil egeffit, parum uero minxit, antea enim nihil minxerat. Noctem uersus lotus nihilominus uigilia molestiaque permanserunt, tertio die extremitatum frigiditas facta est, calefactusque sudauit. Tertio uero die mulsum bibens mortuus est.

De qua plura
Pli. lib. 4.
ca 11. Strabo
lib 14. et Hip-
pocrates in
suis epistolis.

Aph. 13.

Glans.

Historicus hic est sermo satisque apertus, quapropter in eius explicatione non diu nobis immorandum erit. In Abderis itaque ciuitate Thracie & patria Democriti ab Herculis dilecto puero & in delitijs habito Abdero sic dicta, quem a Diomedis equis dilaniatum, Herculem eo loci tumulasse dicunt, palestra erat cuius custos οθευος ab insigni fortitudine ac robore fortassis nominatus est, οθευος enim grecis robur ac potentiam significat. Qui uirium magnitudine confusus cum fortiori se congressus est, uictusque super caput corruit. Quoniam uero nimia lucta calorem immodicum concitauit abiens copiosam aquam frigidam ingessit. Quo nomine noxam magnam cerebro concusso ac neruis adsciuit. Nam ut alibi ait. ὁ ψυχρὸν πολέμιον ὀστέον, ὀδὸν σιν, νεύρον, ἐκ φάλλου νεύρον πολέμιον νεύρον, ὁ δὲ θερμὸν φίλιον. Id est. Frigidum inimicum ossibus, dentibus, neruis, cerebro spinalique medullæ, calidum autem amicum. Proinde nocte illa mox uigilia, molestia seu angustia, ac extremarum partium frigiditas facta est. Postridie glandem, quam βάλανον greci, barbari suppositorium uocant, sedi inferens nihil egeffit. Urina etiam ob neruum ex spina medullari prodeuntem suppressa non nihil est. Noctem uersus lotus, præter tamen commodum, omnia namque symptomata reuertebantur, præcipue extremitatum frigiditas. Calefactus tamen præ morbi ac symptomatum magnitudine parum sudauit, adeoque tertio tandem die morbi impetu accrescente mortuus est.

LV.

Melancholici magna ex parte comitiali morbo affici consueuerunt, & contra morbo comitiali labo-

li laborantes efficiuntur melancholici. Horum uero utrumlibet magis accidit, prout uel in hanc, uel in illā partē infirmitas repit. Si enim in corpus, epileptici, si uero in mentē, melancholici redduntur.

Hoc sermone primum omnium Hippocrates declarat, quod non semper sed magna ex parte iam dictorum affectuum alter in alterū transeat. Quippe cum non solum atra bilis, uerum etiam pituita morbum comitiale committat, is tantum quem atra bilis constituit, in melancholiam transit, qui uero à pituita paratus est, in alium affectum permutatur, melancholiam uero haudquaquam efficit. Altera uero Hippocratici sermonis pars non paruum contemplandi locum desyderat, quippe cum anima sit aut temperamētum actiuarum qualitatum, aut ab ipsarum qualitate permutetur, bilem atram quum cerebro ueluti parti instrumentali nocet, ad cerebri corpus conuerti ait, id quod in obstructionibus fieri constat. Quum uero temperamentum mutando, ei ut similari nocet, ad mentem eam repere dicit, adeoque ut antea, cum in corpus cerebri conuertebatur obstructionemq; parabat, comitiale morbum, ita iam cum ad mentem repit, ob cerebri temperaturæ mutationem, melancholiam efficit. Ita hanc sententiā explicat Galenus libro tertio de affect. loc. capite sexto. Verba eius hæc sunt, κατὰ ταύτην τὴν ῥῆσιν πρῶτον μὲν ὅτι μὴ ὅλα πᾶν ὅσ, ἀλλ' ὥς ὅτι πολὺ μετὰ ἡρώσεως εἰς ἄλληλα γίνεται τοῖς πάθεσιν ἐδάλωσεν. οὐ γὰρ ὑπὸ μελαγχολικοῦ χυμοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ φλεγματικοῦ τ' ἐπιληψίας ἀποτελεσμένης. ἢ μὲν ὑπὸ τ' μελαγχολικοῦ χυμοῦ γινόμενῃ μετὰ τῆς πῶτε εἰς μελαγχολίαν. ἢ δ' ὑπὸ τ' φλεγματικοῦ πρὸς ἄλλο μὲν τι μεθίσταται πάθος, μελαγχολίαν δὲ οὐκ ἐργάζεται. αὐτὸ δὲ ὅτι ἡ δὲ θεωρήματα πρὸς ἑαυτὴν κατὰ τὸν εἰρημένορ ὕφ' ἰωσοκράτους λόγον οὐ σμικρὸν. ἐπεὶ γὰρ ἡ τοῖς κράσις ὅσιν ἡ φύξις τῶν δρασιῶν πισιότητων, ἢ ὑπὸ τ' κράσιος αὐτῶν ἀλλοιοῦται, τὴν μὲν ὥς ὀστανικῶ μορίῳ τῷ ἐγνεφάλλω λυμανομένῳ χολῆρ, ὅς ὁ σῶμα τετράφθα φησὶν τ' ἐγνεφάλλω, γίγνεται ὅτι κατὰ τὰς ἐμφράξις. τὴν δ' ὥς ὁμοιομερεῖ τὴν κράσιν ἀδικοῦσαν ὑπὸ τὴν ἀνάνοϊαν.

LVI.

Phaëthus Pythei coniunx in Abderis olim existens puella foecunda erat, marito uero eius in

exilium fugiente, menses multo tēpore defecerunt. Postea dolores & rubores in articulis fiebant. His autem euenientibus corpus uirile & in uniuersum hirsutū ac pilosum factū ē, barbamq; emisit, et uox ipsa aspera facta est. Quum uero omnia quæ ad mē sium prouocationē necessaria essent faceremus non pfluxerūt, sed nō multo post tpe uiuēs, mortua est.

Lib. 7. ca. 4

ἐπίτοκος

Asulani co-
dex restitui
tur.

6. Aph. 29

Historia illa confirmat non prorsus fabulosum esse quod scribit Plinius, fœ minas mutari in uiros. In Abderis nanq; ciuitate mulier quedam Phaëtusa nomi ne Pythæi uxor, quæ puella, hoc est adolescentula, olim existens fœcunda admo dum erat, id enim hoc loco ἐπίτοκος significat. Hæc autem dictio græcis pro= prie eam quæ partui propinqua est significat. Quia uero mulieres fœcundæ semper fermè grauidæ & partui uicinæ esse uidentur, ideo hic ἐπίτοκον Hip pocrates pro fœcunda usurpauit. Contigit tamen maritum Phaëtusæ in exilium abire, quare pudica permanens menstrua defecerunt. Vbi obiter monendus le= ctor erit quod ubi Asulani codex habet φυλάττοντες hic nos substituimus φυγαδεύοντες, quod participium existit à φυγαδεύω quod fugio uel in exiliū ab eo significat. Facilis autem lapsus ab una in aliam est dictionem. Men= dosum uero hoc loco esse exemplar Asulani antiquus confirmat interpres, qui hic fugiente transtulit. Cæterū mensibus suppressis, quod tum totius corporis superuacua ad articulos decumbebant, dolores & rubores in iisdem fiebant, ita ut uerissimum sit quod alibi scribit. γυνὴ οὐ ποδᾶ γῆα ἢ μὴ τὰ κα= ταμύνια αὐτὴν ἐκλείπει. Id est. Mulier podagra nō laborat, nisi menstrua defecerint. Postq̃ aut iam dicta euenerunt, totū corpus uirile ac pilosum, eo q̃ ad cutē corporis redundantie transferebantur, factū est. Vox etiam mutata, ob pectoris cū utero consensum. Tandem Hippocrates suppressa menstrua mul= tis ad hoc excogitatis remedijs euocare uolens, nihil effecit, sed non multo post mortua est.

LVII.

HOcidē uero in Thaso Namysiaē Corippi uxo ri accidit, medicis quidem omnibus, quos & ego conueni, spes una esse uidebatur ut effœmina= retur

retur & muliebria naturaliter profluerent, sed cum multa huic fecissemus non uenerūt, sed paulo post mortua est.

Iterum ab exemplo probat Hippocrates difficile admodum esse medicis ut muliebria diu suppressa euocent. Nam in Thaso oppido Namysie mulieri idem hoc quod Phaëtuse contigit, nempe menstrua illi defecerunt. At cum medicis, iter quos & Hippocrates erat, in uno hoc spes sita erat, ut effœminaretur, & menstrua profluerent, at utcunq; laborassent, nihil tamen effecerūt. Vbi animaduertendum quod Hippocrates apposite hic uerbo γυναικωδυνου, quod nos effœminari uertimus, usus sit. Nam menstruorum præcipue profluuium mulier agnoscitur, cum peculiare sit mulieribus, ut muliebria ijs per menses defluant. Cum itaq; menstrua supprimuntur, tunc iam muliebrem naturam exuere, ac uirilem induere uidentur. Proinde ut rursus muliebrem naturam induant, opus est mensiū prouocatiōe, id quod γυναικωδυνου, hoc est effœminari seu fœmininam naturam induere, hoc loco Hippocrates dixit. Deniq; cum difficile sit suppressa menstrua euocare, conuenit ut medici in adhibendis remedijs Hippocratis exemplo diligentes sint, cum in nullo ferme morbo medicis maior incumbat labor, adeo ut uix omnibus etiam probe admotis, id quod desyderant, eueniat. Ceterum habent & hoc loco medici probi quo, si minus optatum contingant, se excusent, quando idem omnium doctissimo medico Hippocrati acciderit. Nos hic uela contrahemus, deprecātes studiosos quosq; ut laborem hunc nostrū boni consulant, maxime quod primus fuerim, quod sciam, qui huic operi manus apposuerit. Proinde si non passim ijs satisfecerimus, dabunt hoc primum corrupto exemplari, dein Hippocraticæ breuitati atque obscuritati, quam interdum uix alius præter Hippocratem capiet.

Nos certe præter studiosorum commodum nihil spectauimus. Faxint superi ut alius Hippocraticam obscuritatem penitus introspiciat.

FINIS.

INDEX

INDEX CVMMENTARI

in quo A primam. B alteram fa-
ciem designat.

A

Abeuntia	142. A	Ἀναλαμβάνω	76. B
Aër implens	140. B	Ἀναληπτικὰ φαρμακὰ	ibidem
Aër optimus	ibidem	Ἀναγωγὴ Ἀναληπτικῶν	ibidem
Abortus quo tempore	135. B	Anginæ quatuor genera	120. B
Abscessus	25. A. & 55. A	Anglici sudoris medici notantur	41. B
Abscessus in crure minus periculo- si.	29. B	Θ	146. A
Abscessus quando fiant	33. A	Anginæ crassæ & siccae	121. A
Acetum	111. B	Anima	92. A
A cerebri constitutione omnia corpo- ris membra æstimanda.	118. A	Animi deliquium	123. B
ἄκρητ	115. B	Ἀνόμοια	24. A
ἄκρητὴς	156. A	Ἀνώμαλον	66. A
ἄκοριν	84. B	Ἀντισωμ	22. A
Æstatis morbi	117. A	Aperienda quæ	39. B
Æquinoctium uernale	120. B	ἄποδέρμ	115. A
αἰτιολογία	61. A	ἄποδύονα	133. A
αἰμορραγία	63. A	ἄποδύψις	124. A
αἰθὴς	83. A	ἄποκορυφωδὴς	13. A
ἄηρ	ibidem	ἄποφθορὰ	2. A
Alati	59. B. & 56. A	ἄποδύσις	25. A. 55. A
Alati cur flatulenti	56. B	ἄποσιτία	31. B
Alba quæ dicantur	62. B	ἄπφοφείω	56. A. 63. B
Allium	111. B. & 156. A	ἄφοδ	91. B
Alliati medici	77. B	ἄφροδισιάζω	62. B.
ἄλφος	70. A	Aqua nulla arte confecta	83. A
ἄμβλωσις καὶ ἄμβλωτικὰ medi- camenta.	2. A	Aqua ab æthere delapsa	ibidem
ἄνάλωσις	50. B	Arterijs inesse uim expellendi fuligino- sa excrementa	106. A
ἄνάτρεψις	63. A	Aristotelis locus elegans de formatio- ne maris & scemine	49. B
ἄνατωμ	66. B	Articulorum tumores non temere inci- dendi	154. B
		Arabes sua à Græcis emendicasse, & non contra	110. B
		ἄσκησις	107. B
		Ascarides	15. A

Astomorum

I N D E X

Astomorū gēs 138.B	Attenuare 8.B	Catonis exemplum de medicis qui ut=	
Auicennae insania 109.A. 109.B		bibus proscripsi.	41.A
Aues cur bilioſe 113.A		Causa rotundi ſputi.	69.A
Autumnales morbi qui 14.B		Causa cur puellae corpus tardius for=	
Aurium dolori calidis medetur 95.B		metur.	49.A
αυχμὸς 87.A	ἀξιόλογος 54.B	κέσματα	99.A
B		κέρχνον ἢ κορχνώδεα	115.A
Balneum aquae dulcis qd conferat. 8.B		κένωσις	51.A. 52.A
Bilis generationē à pingui fieri. 95.B		Cibi parcitas exemplum mutationis	
βλασημάτα 25.B		eſt.	64.B
Brassica 43.B		Cibi imbecilliores	98.B
βορρὸς Græci quos dicant 83.B		Cyceon	111.A
βράγχος 55.A	Bubones 25.A	κιοσῶν	133.A
C		Chirurgorum error	70.B
Calidae naturae 81.A		χλωρόν	61.B
Calidum duplex, innatum & aduen=		κνκσμὸς	91.B
ticium 86.A. 86.B		Comitialis morbus unde dictus, et qua	
Caloris differentiae 18.B		re puerorum morbus 5.A. 156.A	
Calor innatus quibus depaſcitur. 92.B		Concauſſa	56.B
Callianax medicus 77.A		Concretio	58.A
Calefactio 111.A		Conitus medicus	77.B
Capillorum eruptio 147.B		Corpus intro forasq; ſpirabile exi=	
Capillorum augmentum ibidem		ſtens.	105.B
Capitis figuram eſſe obſeruandā. 3.A		Conſtringendum quando	20.B
Capitis figura propria 3.B		Contraria contrarijs curantur. 100.A	
καρδία 128.A	καρδιαλγία 13.B	Cornua uteri	3.A
Carnes ſuille quando adhibendae. 52.B		κόρη	74.B
κατ' ἴξιν 7.A. 29.A		κῶλα	75.B
καθαίρειν 8.B. 115.B		Coxendix	3.A
κατάρροπον 13.A. 45.A		κορυφή	112.A
κατὰ κλαſιν 19.B. 20.A		κορυφωδής	13.A
καταπνέοντων πνεῦμα 26.A		Craſſitudo	147.B
καταπνέων 66.B		χορία	30.B
κατάτριψιν 50.B		Cranon	9.B
κατατριψιν 51.A. 52.A	Cubile 145.B	Cucurbita. 102.B	

INDEX

D		Effœminatio	12. A
Deligatura	124. B	ἐλεγχθῆναι καὶ ἐλέγχειν	61. B
Derivatio	22. B	ἐλινύειν	7. B
Democritus Abderites odore mellis		ἐμωλασικὰ	39. A. C. 62. A
mortem distulit	138. A	ἐνδεδινήμενοι	18. A
Διαφορεῖν	20. B	ἐνιχόμενα	141. A
Διαφορετικὰ	39. A	ἐνοραῶντα	ibidem
Διαχυθῆναι	127. A	ἐπιδήμιος	1. A
Διατρικὴ quæ medicina pars.	137. B	ἐπιπολούως	74. B
Diminutio	147. B	ἐπαρμα	75. B
Diatritarij	137. B	ἐπιπόλαιος	85. A
Dilatare quando conueniat	20. B	ἐπιφλεβοι	86. B
Distentum	19. A	ἐφοδῆ	90. A
Dolor grauis	5. B	ἐπιπασμὸς	102. A
Dolores, itē q̄ uetusti, noui, frigidi		ἐπαύξια	100. A
calidi uocētur ab Hippocrate.	9. B	ἐπιλυθῆναι	127. A
Dolores aurium	114. B	ἐπιλυθῆναι	ibidem
Dolor dolorem non sedat	23. B	ἐπιφανόμενα	133. A
Dolorificæ lippitudines	123. B	Error eorū qui minus in cœna q̄ pran-	
Diocles medicus.	44. A	dio comedendū suadēt	94. B. 80. B
Duo signa inhibēda exercitatiōis	52. B	Erasistrati atq; Asclepiadis reuellitur	
Durum	19. A	opinio qui negabant membris sa-	
Duplex atræ bilis generatio.	107. A	cultatem attractricē inesse.	104. A
Duplex sanguinis ex naribus proflu-		Eruptiones	117. A
uium.	115. B	ἐριστώλας	153. B
E		ἐρρω	119. A
ἐκβολία	2. A	ἐρρωσία	ibidem
ἐκθύσις	16. A	ἐρρωσμάτα	38. B
ἐκτῆνορ πνεῦμα	26. A	Exteriora	60. B
ἐγκάταλκσις	33. A	Extenuationi omni qd cōueniat.	65. A
Excretiones naturæ quomodo cog-		Exercitationis commodissimum tem-	
noscendæ.	33. B	pus.	89. A
ἐκβολή	147. B	Extenuationis causæ	84. A
Educi	127. A	Excrementorum colores obseruan-	
Elaterium	103. A	di.	142. A
		Excrementa	

I N D E X

Excrementa à medico non esse degu-	Galenii commentariorum partem in		
standa	143.B	tercidisse.	112.B
Excretiones naturæ quomodo cog-	γαλιάρχωνες		16.A
noscentæ	33.B	Gephyra	75.B
Extumentia tubercula meliora simili-	γένεσις		61.A
ter & acuta	12.B	γδράττος	93.A
ευανάληπτα	76.B	γυμνάζεσθαι	7.B
ευφορία 126.A	ευδύπνοος 43.B	γῆιον	87.B
F	Glans 158.B	γυναικωθῆναι	160.A
Fames	107.B	Gongronæ	57.B
Fames febrili calori & exercitijs ini-	γόνος		147.B
mica	67.A	Grauidæ uarie læduntur	132.B
Facies bona	41.B	Gustus redundantia signum	97.B
Facies mala	42.A	H	
Febres ex laboribus	11.A	Hæmorrhoides	69.B
Febriū substantia in quibus cōsistat.	18.B	Hæmorrhoides atra bile uexatos sa-	
Febres acutæ, salsæ, hecticæ & aspe-		nant.	100.A
ctu graues, humidæ, rubicundæ, &		Hæmorrhoidum commoditas	69.B
liuidæ	18.B. & 19.A	Hircire	62.B
Febrium intermittentium tertia die ua-		Hypochondriacus morbus	55.B
riæ differentia	34.B	Horror in coitu quō accidat	63.B
Febres tertianæ exquisitæ, id est, ter-		Humidæ quæ?	9.A
tianæ simpliciter, tertianæ exten-		I	
sæ & sufficienter extensæ. ibidem		ὑδατώδες	127.A
Febres laboriosæ	35.B. & 73.B	Iecoraria	125.A
Febris quibus recidiuū non facit.	55.A	Indicia lapidis	5.B. & 6.A
Fistulæ morbos sanare possunt.	70.A	Infantibus trifariam morbum solui in	
Fistula	157.B	febre.	15.A
Fisofus	70.B	Ichor 44.A.	Ichor bonus 44.B
Flatuosum	56.B	Inspiratio	102.A
Fomenta	67.A	Impurgati non laborent	102.B
Frigiditas duplex	100.B	Incisio quid	117.B
Frigidum cur uenas rumpit.	57.A	ὑπέρινον	102.A
Frigidum constringit	ibidem	Ira quid	94.A
Furunculi	69.B	ἡρώον	41.A

G

T 2

I N D E X

ἰχθυὸς καὶ ἰχθυόειρα	quid græci dicāt. 3. A	Lycinus Grammaticus	114. B
ἰχθυὸς	127. B	Locale quando adhibendum	37. A
ἰχθυόειρα	52. C 6. A	Locij inspectione abutūtur medici	57. A
ἰσθμὸς	ibidem	Lusciosi	121. A
Interquiescendum dupliciter intel-		M	
ligi	36. B	Mares q̄ uteri parte concipiātur.	47. B
Immodicum noxium esse	41. B	Maris formatio	48. B
Iuvenes cur citius moriantur.	114. B	Mares cur tardius augentur.	ibidem
Iudicium Galeni de Epidemiorum li-		Mas cur foemina calidior	50. A
bris.	1. A	Malignæ distillationes	60. A
L		Mammæ antea turgidæ, postea laxæ	
Labor.	12. A. 134. A. 135. B. 88. B. 94. B.	ta.	66. A
Labor mediocris.	107. B	Maça	51. B
Lachrymæ.	91. A	Māmis & utero consensum esse.	98. A
Lachrymæ multæ.	143. B	Maturatio quid	92. B
Lapidis in uesica generatio.	58. A	Manardi epistolæ medicinales.	110. A
Lapis uesicæ cur pueris magis quàm		Malefica.	111. B
renum generetur, contra seniorum.		Magnus morbus.	112. A
renum magis.	ibidem	μάδασ	131. A
λαπάρα	67. B	μάδισις.	117. A
λαπάσσομα	44. A	Magna arteria.	125. A
Laurentio Phrisio Auicennæ patrocini		Medico quousq; progrediendū sit in	
nanti respondetur.	109. B	auferenda morbi causa.	115. A
Leuitas, qbus partibus inducēda.	21. B	Medici adulatores.	76. A
Lentis natura.	102. B	Meditatio medici esse debet circa men-	
λευκόχρωον	62. A	tem, memoriam, & odorem.	107. A
λεπυσμός	65. A	Melancholicorū imaginatiōes.	146. A
Lien sinister	112. A	Mensis Græcorum.	134. A. C 15. B
Lienis tumorum præter naturam differe-		Merum.	115. B
rentias.	45. B	Menstrua suppressa	9. A
Libidinosi cur melancholici.	55. B	Meatus.	40. B
Linguae aridæ.	96. B	Meatus ubi aperiendi.	41. A
Linamentorum genera quinque.	114. B	μεσόκολον	75. B
Linguae uoluptatem aut molestiam in		μεσεντέριον	ibidem
ferentia cur contemplanda.	139. B	μίξις.	110. B
		Milium.	

I N D E X

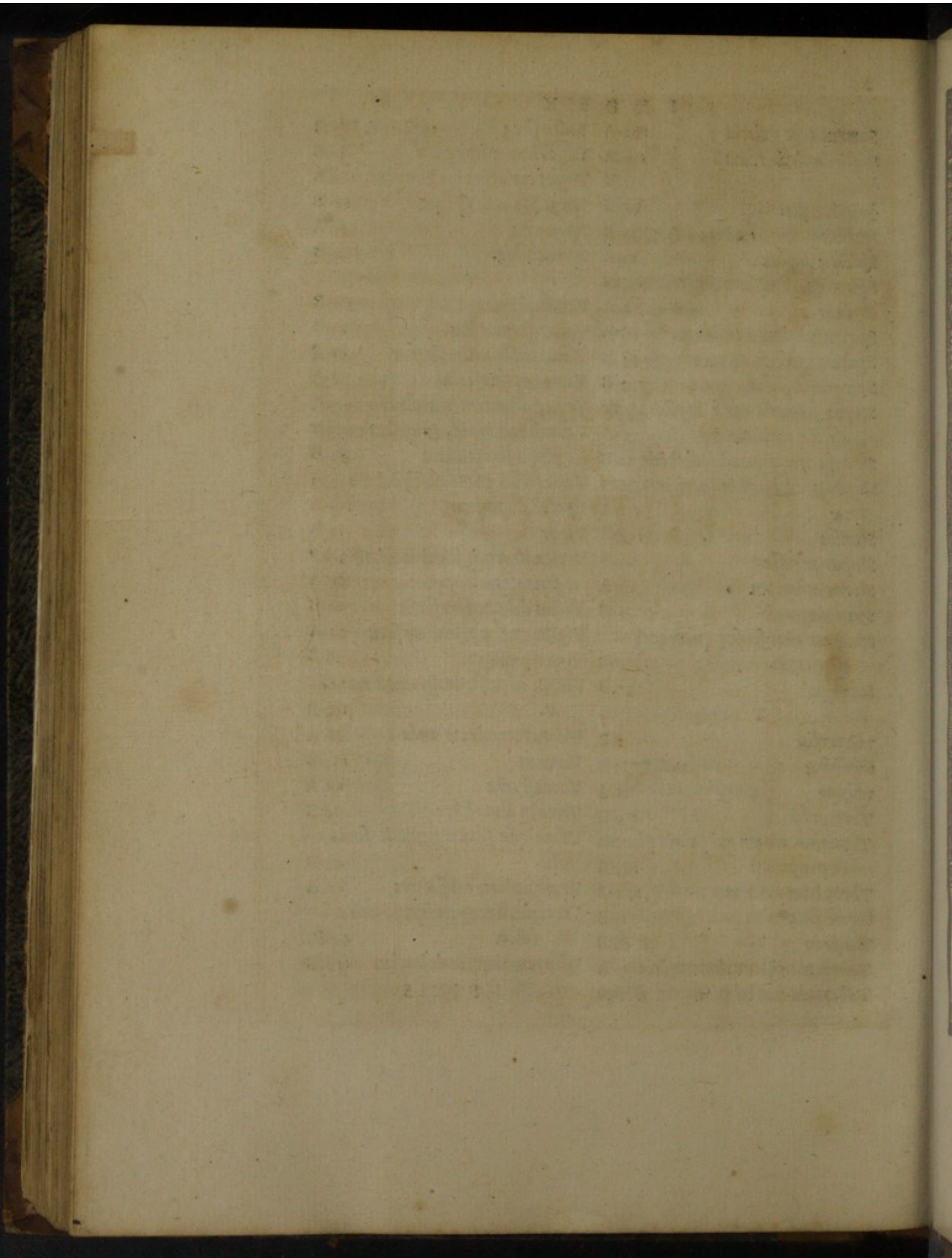
Milium	102.B	P	
Minimis neglectis subsequere	36.A	Palpebrae intentae qd praesagiat	17.B
Motus foetus quo tempore.	135.B	παλίμβολοι	114.B
Motus febris	11.A	Pandiculatio	91.B
Morbi connutriti	92.B	Partus statū tempus	132.B. 136.A
Morbi in semibus difficulter sanantur.	131.A	Paruatabula	137.A
Muliebria	9.A	παρακρυψισκορ	19.B
Mucor	9.B	παρίσκληρα	13.A
Mundities cibi et potus	76.B	Perinthus	43.A
Mulieres promptius concipiunt post		παρίδοι	67.A
mensium profluvium.	134.A	παρίπατο	97.B
N		παρίγινομαι	121.B
Natura	89.B	Phagadene	69.B
Naturae motum observandū esse	29.A	φύματα	153.A
Naturae industria in culice	90.B	φοβερορ	156.B
Narium humiditas	91.A	Phera	57.A
Niger oculus	121.B	Piperis uis	118.A
Nō quovis aëri sese cōmittendū.	122.B	Platonis sententia de Ichore	44.A
Nutrimētum	88.A	Pleuritis	72.A
O		φλέβιορ	106.A
Oculi obscuri, squalidi	17.B	Plantarum succi	111.A
Oculi itus rugosi, ite intus agitati.	15.A	Plinthion	116.B
Oculorum fluxus ad fauces quando reuelliendi	40.A	Plenus	69.A
Oculi cur totius corporis constitutio nem indicent	88.A	πλεονασμορ	112.A
Odores boni delectant	138.A	πνεύμα	75.A. 54.A
Operari simile	23.A	φοξότηρ	4.A
Ordo existere debet in morborum curatione.	89.B	Pollio Romulus	139.A
ορετυπία	59.A	Podagricis immodice frigida non admodum mouenda facile	57.A
ὠρα	83.A	φλύκτανα	153.B
ὠρα	96.A	Posidonia	125.A
Oscitatio	91.A	Potentia	147.B
		φρίξ	66.A
		φρικώδερ	13.B. 66.A
		πρόσωπορ	31.A
		Præcordij dextri tensio	32.B
		φρικώδερ	63.B
		Prodicus seu Herodicus	66.B
		πρόσασιρ	97.B
		Præcedētia	135.A

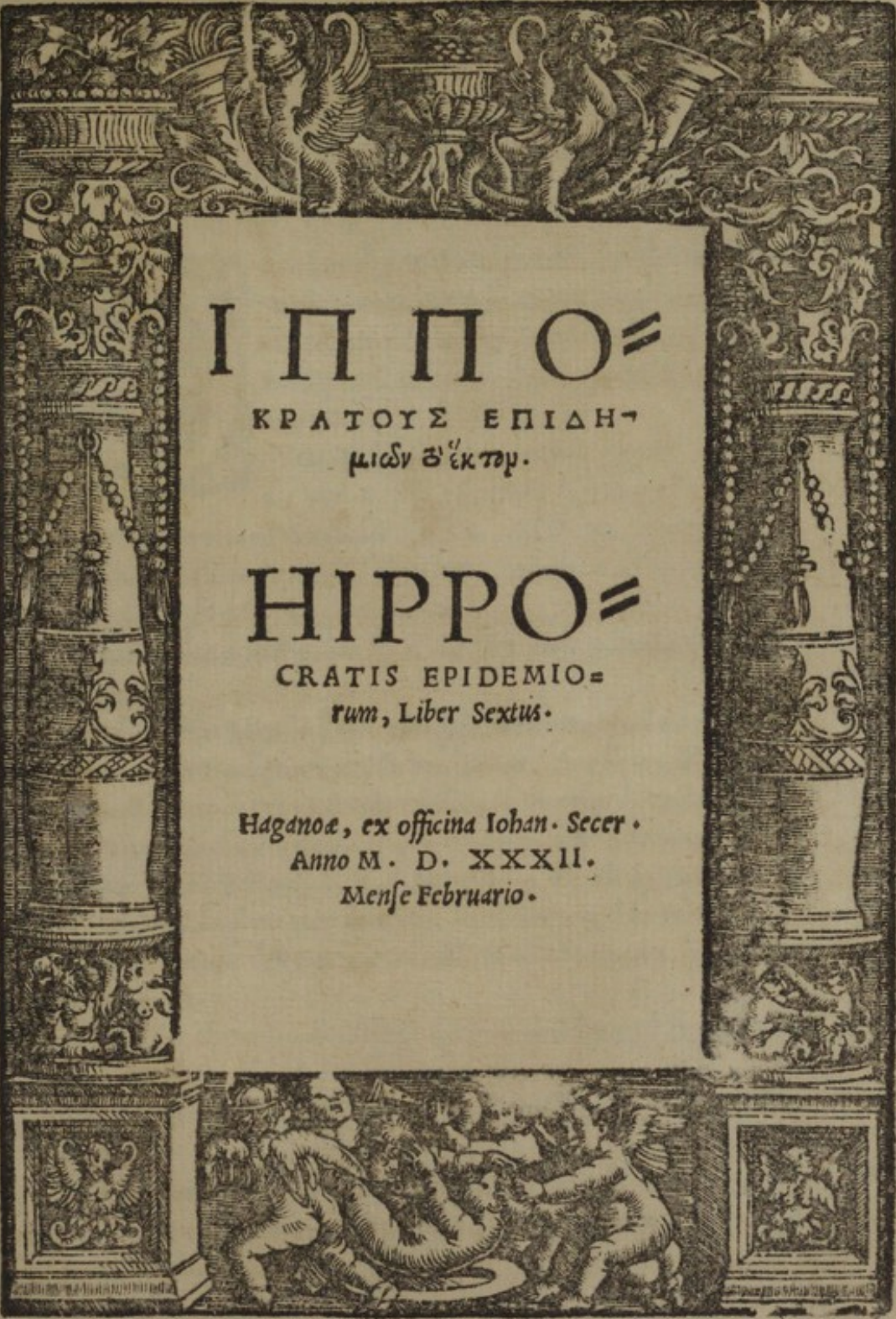
INDEX

Pueri quomodo purgandi	102.B	bet.	156.B
Purgare quando conuenit	109.A	Rugositas 65.B	Rubor 67.A
Πύριγος	56.A	S	
ρυσίον	39.A	Sabulosa in urina	6.B
Q		Sanguinis profluuiū ex naribus.	16.A
Quare in febribus quæ cum rigore,		Sanguis saniosus	44.A
non fiant abscessus	11.B	Sanguinis eruptiones in quartana fa-	
Quos antiqui à febribus molestari di-		ctæ	34.A
xerint	43.B	Sanguinis profluuium quibus plus cæ-	
Quies	81.B	teris accidat.	61.B
Quies quomodo ad corporis extenua-		Sanitatē duabus rebus cōsistere.	84.B
tionem conducat	51.B	Sal 131.B.	Seps serpens. 131.B
Quæ à natiuitate insunt consyderan-		Sex sistendi sanguinis modi	123.B
da.	61.A	Sectio	111.A
Quæ natura insunt distinguēda ab ijs		Senibus, plurimi morbi per maturatio-	
quæ morbi ratione adsunt	129.A	nem deficiunt.	93.A
R		Signa naturam præualuisse	143.A
Ratio Aristotelis, cur ijs qui per famē		σίωσι 131.B.	χίματα 155.B
cibo uicioso uescuntur, crura ta-		Signa profluuii sanguinis	17.A
bescant.	80.A	σωτασις 19.A	Siccare 20.B
Reuulsione quando opus erit	22.B	συνεχυμῶν	23.A
Relicta in morbis	32.A.	συναγχαῖ ἐρυθρήματα	29.B
Regij morbi species duæ	42.A	συμπίπτειν	52.A
Remedia quibus sitim arcemus	67.B	Sitis modicæ causæ	85.A
Reciduarum ratio	73.A	Singultus	91.A
Refrigeratio	111.A	Siccæ lippitudines	123.B
Recti capilli	121.B	Similitudines decipiunt	154.A
Res non naturales	155.A	σκαρδαμύττειν	90.B
ῥοῖα	40.A	σκαρδονισμός	91.B
ῥύμα	52.A	σίτ	6.A
ῥυῖμα	ibidem	σμεωτικὴ quæ medicinæ pars	16.B
Rigores cur à posteriore parte	65.B	Somnus refrigerat opertos duplici ra-	
ῥίγες	117.B	tione	82.A
ῥοῖα	71.B	Somnus in interiorum inflammatio-	
Robur corporis consyderari de-		nibus noxiis	101.B
		Somnus	

I N D E X

Somnus quos exiccat	102. A	Tussis sicca	30. B. 35. A. 129. B
Solstitium hybernium	120. A	Tusses leuiter irritantes	35. B
Ἰόφος	55. B	Tusses cur articulos ptingant.	129. A
Ἰυγρόσασκοι	86. B	τῆξιζερ καὶ τῆξις	87. B
Spiritus	138. B. 140. A. 25. B	τῆξιματα	95. A
Spiratio duplex	25. A	τῆξιταφύεις	35. B
Spirationis simplices differentias quatuor	25. B. 26. A	V	
Spiratio proluxa, item breuis	27. A	Validi cibi	99. B
Sputum num excreatum	144. B	Valentissimus cibus	82. B
Spiratio obscura	129. B	Vacua trifariam implentur	95. A
Stupor foemoris cur è directo lapide affectis accadat ratio	7. A	Venæ poplitis sectio	8. A
Stupefacientia quando adhibenda.	22. B	Venæ post aurem tres numero	59. A
Sterilitas ex humida uteri intemperie	135. A	Veneris commoda, & quibus morbis pituitosis conducatur	99. B
Steriles	129. B	Venæ sectio quando locū habet.	109. A
Stuporis causæ	113. B	Vertabidis malum	130. A
Sternutamentum.	111. A	Vigor	10. A
Synciput	2. B	Vinum in acutis febribus admisit Hipocrates	81. A
Synciput plus sensus quam occiput participat.	ibidem	Victus debilis, item fortis	82. B
Successio	37. B	Vigilia quæ appetentiam facit	84. A
T		Vinum feruidum	111. B
τελευτῶν	2. B	Vinum odoriferum spiritum recreat.	138. B
θεριώδες	31. A. 13. B	Ulcera rotunda cur mala	16. A
τεῦχος	21. A	Vomitibus	143. B
Terminthi	69. B	Voces fractæ	121. A
Temeritas eorum qui pueris pharmerica propinant	103. A	Vrina in acuta febre	10. B
Theophilus medicus	146. B	Vrina quæ semini genitali simili.	43. B
θηριουόδιαι	13. B	Vrinæ coloris causæ tres	97. A
Torpedo	50. B	Vteri dextera pars quare calidior.	47. B.
Tubercula æqliter cōmaturātia.	13. A	Vstio remedium in doloribus	110. B
Tubercula non bicipita	ibidem	F I N I S	

Ι Π Π Ο=

ΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗ-
μιων Ὀκτωρ.

HIPPO=

CRATIS EPIDEMIO=
rum, Liber Sextus.

Haganoa, ex officina Iohan. Secer.
Anno M. D. XXXII.
Mense Februario.

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Ι Π Π Ο Κ Ρ Α =

ΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ ΤΟ

ΕΚ ΤΟΥ.

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ.

Κοσμήσιν ἔξ ἀπιφθορήσ. ποδὶ ὑσέρτω καὶ οἰδημά
των ἐς καρηβαρίην ζέπεται, κατὰ δὲ βρέγμα
αἰοδύναι μάλιστα, καὶ ὅσαι ἄλλαι ἀπὸ ὑστέρων.
ταύτησιν ἐν ὀκτώ, ἢ δέκα μηνσιν εἰς ἰχίον τε-
λευτᾷ.

Οἱ Φοβοὶ οἱ μὲν κρατερὰ ὑχέοντες ἰχυροὶ καὶ
τάχα θ' ἰθὺσιν ὀσέοισιν οἱ δὲ κεφαλαλγέοντες
ὠτόρρυτοι, ταυτέοισιν ὑποδῶσαι κοίλαι, καὶ ὀδόντες πρηχλαμένοι.

Οσοῖσιν ὀσέον ἀπὸ ὑποδῶς ἀπὸ ἡλθε, ταυτέοισι μέση ἰχθὺς ἢ ῥίς.
οἷσιν δὲ ὅθεν οἱ ὀδόντες ἄκρη σμοῦται.

Αἱ τῶν νηπίων ἐπιληψία ἅμα ἥδη ἐστὶν οἷσιν μεταβολὰς ἰχθυος
καὶ ἄλλας.

Εσ νεφὸν ὀδύνη βαρεῖα ὅταν πληροῦται σίτου. ἐμείουσι γὰρ φλέγ-
μα, ὅταν δὲ πλεονάζωσιν αἰοδύναι ἰώλαι. ὧς ῥα οἷς μὲν γίνονται.
λύονται δὲ ὅταν σίτου κενωθῶσι. ἡμίμια τε πυρρὰ ὑφίσταται, αἰ-
ματώδεις τε οὐρέοις, νάρκη μὲν τοῦ κατ' ἔξιν ἐλινύειν οὐ συμφέ-
ρει. ἀλλὰ γυμνάζεσθαι, μὴ ἐμπίπλασθαι, ὅς νεοὺς ἐκχευεῖται.
ἰγνύην τάμνειν, οὐρητικοῖς καθάριον. λεπτύνει, καὶ ἀπαλύνει.

Γυναικεῖα τῆσιν ὑδάταν νόσησι ὡς πολὺ πρὸς αἰσίν. ὅταν δὲ μὴ
τοχὺ ἴκῃ ἐπιδέη.

Εν Κρανῶνι αἰ παλαιὰ ὀλύναι ψυχρὰ οὐ δὲ νεαρὰ θερμὰ αἷμα
πλεῖστα. καὶ τὰ ἀπὸ ἰχθὺς ψυχρά.

Τὰ ἐς ῥίγα ἰχυρὰ ἴοντα οὐ πάνυ τί πρηνέται. ἀλλ' ἐγγὺς τῆς
ἀκμῆς.

Πρὸ ῥίγεος αἱ ἐπιχέσες τῶν οὐρῶν ἐν ἐκχευδύνῳσι, καὶ κοιλίῃ
δέλθῃ, καὶ ὕπνοι ἐνέουσιν. ἴσως δὲ ὁ ῥόπος τοῦ πυρετοῦ. ἴσως δὲ
καὶ τὰ ἐκ κόπων.

Ι Π Π Ο Κ Ρ Α Τ Ο Υ Σ Ε Π Ι Δ Η Μ :

- X** Αποστάσει οὐ μάλα οἷσι ῥίγεα.
- XI** Λί τῶν σκελέων ἐκ θηλύνσεις, οἷον ἢ πρὸ νόστου ὁδοὶ πρόσκαυται, ἢ ἐκ νόστου αὐτίκα. Διότι ἴσως δ' ἐκ κάπαν εἰς ἄρθρα ἀπέσκη, Λί ὁ αἶμα σκελέων ἐκ θηλύνσεις.
- XII** Φύματα ἔξω ὀζοιλέοντα, ἢ τὰ ἀπόξεα, ἢ τὰ κορυφώδεα. Ἐ τὰ ὀμαλῶς συμπεπαινόμηναι. Σμὴ περίσκληρα, Ἐ κατάρροπα, ἢ τὰ μὴ δίκρυναι ἀμείνω. τὰ δ' ἐναντία κακὰ. ἢ ὅσα πλείω εἰς ἐναντία κακίστα.
- XIII** Τὰ θειώδες φθινοπώρως, ἢ αἰκαρδιαλπίαι, καὶ δ' φικώδες, ἢ δ' μελαγχολικόν.
- XIV** Πρὸς τὰς ἀρχὰς δὲ προξυσμοὺς σκέπηεσθαι, ἢ ἐν ἀπάσῃ τῇ νοσῶ. οἷον δ' εἰς δαίλῳ προξύνεσθαι, δ' ἐν ἑαυτῷ εἰς δαίλῳ, δ' αἶμα ἀσκαρίδων.
- XV** Νηπίοισι βηχίον ξύν γαστέρα παρὰ χεῖ. ἢ πυρετῷ ξύνεχει, σημαίνει μετὰ κρίσιν ἀμηναιφ' δ' ξύμ παν ἐικοσαίῳ, ἢ οἰδύματα εἰς ἄρθρα. ἢ ἢν μὲν κάτω τ' ὀμφαλοῦ κατὰ σῆ τὰ ἄνω ἐν θῖσι κάτω ὄρθοισιν, ἀπαθόν. ἢν δ' ἄνω. οὐχ ὁμοίως λείπει τὴν νοσῶν, ἢν μὴ ἐκ πυκνότη. τὰ δ' ἐν ὁμοίῳ ἐκπύοντα, θῖσι τηλικούτοις γαλῖα γυνάσας πιέει. λύσειε δ' ἂν ἢ ἐλκευθίων κάτω ἐκδυσις, ἢν μὴ σφοδρὸν λακκοῦν βάθρα. ἢ τὰ θιαυτα ὀλέθρα ἢ ἄλλως παθόντων. λύσειε δ' ἂν ἢ αἶμα ῥύον, μάλλον δ' ἐπὶ τοῖσι τελειότεροισιν ἐπιφαίνεται.
- XVI** Δάκρυα ἐν τοῖσιν ὀξέσι τῶν φλαύρως ἐχόντων, ἐκόντων μὲν, χερσὶν, ἀκόντων δ' ἐπαρρέοντα, κακόν.
- XVII** Οἷσι ποδὶ τένεται βλεφάρων κακόν, κακόν δ' ἢ ἐπεξηρανόμενον οἷον ἄχνη. καὶ δ' ἀμυρόν κακόν. ἢ δ' αὐχμηρόν κακόν, Ἐ οἱ ῥύτι δούμμοι ἐνδόν. ἢ οἱ πεπιγότες, Ἐ ὁμοίως σεφόμενοι. ἢ οἱ ἐνδὲν δινημεροὶ ἢ ὅσα ἄλλα παρεῖται.
- XVIII** Πυρετὸι οἱ μὲν σακνώδεσσι τῇ χειρὶ. οἱ δ' ἐπὶ πηέες. οἱ δ' οὐ σακνώδεες μὲν ἐπαναδιδόντες δ' ἐ. οἱ δ' ὀξέες μὲν, ἢ σῶμμοι δ' ἐπὶ χερσὶ. οἱ δ' ἐπὶ καέες θυθίως, οἱ δ' ἐπὶ διαπαντὸς βληχεροὶ. ξηροὶ. οἱ δ' ἐπὶ ἀλμυρώδεσσι. οἱ δ' ἐπὶ φηγώδεσσι. ἢ ἐπὶ τῇ θεινῇ. οἱ δ' ἐπὶ πρὸς τὴν χεῖρα ποπώδεες, οἱ δ' ἐπὶ ὀξέρεσσι. οἱ δ' ἐπὶ ἔξω χερσὶ, οἱ δ' ἐπὶ πηλίοι. ἢ τὰ λατὰ θιατότροπα.

Τ Ο Ε Κ Τ Ο Ν .

κίξωτάσις το σώματος, καὶ οἱ σκληροσμοὶ τῶν ἄρθρων, καὶ **ΧΙΧ**
αὐτὸς διαλελυμένος καὶ ἀκατακλάσθις τῶν ἄρθρων, κακὸν
ομματός θράσος πῆακρυδικόν, ὁ ἔρριψις, καὶ κατὰκλισις, **XX**
κακόν.

Τ Μ Η Μ Α Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο Ν .

Ε γρύναι, σινογρῶσαι, τὰ μὲν, τὰ λέμν. χυμοὺς ὅς μὲν ὀξυ- **I**
σαι, ὅς λέξηρᾶναι. ὅς λέ ἐνθῆναι. Ὁ τῇ μὲν, τῇ λέ μν.

λεπύναι, παχύναι, τεύχου, δέρμα, σάρκας, καὶ τὰλλα, Ὁ **II**
τὰ μὲν, τὰ λέ μν. λειῖναι, ξηχύναι, σκληρύναι, μαλθάσαι, τὰ
μὲν, τὰ λέ μν, ἐπιχεῖραι, ναρκῶσαι, ἢ τὰλλα ὁκόθεν ἰαυτα πρὸ **★ Aliis αὐτὸ**
χετεῖναι, ὑπεῖξαντα αὐτῶν αὐτίκα, **★** αὐτῶν πτεῖναντα ὑπεῖξε. **πρίποντα.**

Αλλοι χυμὸν μὴ ἐν ἴοντα ἄγειν, ἐν λέ ἴοντα σινεκχυμοῦν, ἐρ **III**
γάλασαι ὁμοιον (οἷον ὁδύνῃ ὁδύνῃ παύει) τὰ ἀνόμοια ἢν ῥεπ
ἄνωθεν ἄς ἔντα κάτωθεν λύειν, ἢ τὰ ἐναντία ταῦτα. οἷον κεφαλῆς,
κάθαρσις, φλεβοτομία. ὅτε οὐκ εἰκὴ ἀφαιρέται.

Λιὰ πρὸς αἰσθητὸν βιβῶναι, σημειῖον μὲν τὰ βλασθήματα ἐχόν **III B**
των ἀτάρ ἢ ἄλλων, μάλιστα λέ πρὸς τὰ πλάγχθη, κακοήθειν λέ
οὔτοι.

Πνεύματα σμικρὰ, πυκνὰ, μεγάλα, ἄραια, σμικρὰ ἄραια, πυκ **V**
νὰ μεγέλα, ἔσω σμικρὰ, ἔσω μεγάλα, ἔσω μεγάλα, ἔσω σμικρὰ.
Ὁ μὲν ἐκτεῖνον, Ὁ μὲν κατεπείγειν. διὰ τὴν εἰσὶν ἐπανακλήσις οἷον
ἐπιπνέουσι, θερμόν, ψυχρόν.

Ἰητέλον ξυνεχέων χασμέων μακρόπυος, ἐν τοῖσιν ἀπότοις, ἢ **VI**
μόχον πίνουσι βραχύπυος.

Κατ' ἴξιν ἢ πλεονέων ὁδύνῃ, ἢ ξυντάσεις ὑποχονδρείων, ἢ πλε **VII**
νὸς ἐπάρσεις, ἢ ἐκ ρίνων ῥήξεις, ἢ ὥτα κατ' ἴξιν, τούτων τὰ πλε
σα ταῦτα καὶ εἰς ὀφθαλμοὺς, πότερον ἢρα πάντα, ἢ τὰ μὲν κάτω
θεν ἄνω, οἷα τὰ πρὸς γάθους, ἢ πρὸς ὀφθαλμόν, ἢ καὶ οἷς. τὰ δ' ἄνω
θεν κάτω οὐ κατ' ἴξιν. ἢ τοι καὶ τὰ σωματικὰ ἐρσημάτα, ἢ πλε
ρῶν ὁδυνήματα κατ' ἴξιν. ἢ καὶ τὰ κάτω τοι ἢ παρς, ἄνωθεν διαδύν
τα, οἷα τὰ ἐς ὀρχίαν καὶ κίρσις. σκεπήα ταῦτα ὅπν ἢ ὀθεν, καὶ
ἀπ' αὐτῶν.

ΕΠΙΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜ.

VIII

Φλέβων κροτάφον ουχι θρυμνίσαι. ουδέ χλώροσμα λαμπρόν
ήν πνεύμα ἔγκυατα λείπεται. ἢ βήξις, μὴ θηριώδης, ἐς ἄσθρα σὺ
εἶξιν. προσέχεται δὲ κατ' ἔξιν τῶν ἐντασίων τῶν κατὰ κοιλίην,
ὡς ὅτι δ' πολὺ.

IX

Εχούσιν οὗτοι οἱ πλείστοι καὶ ἄξερυθρα. καὶ τῇ φύσει τοιαύτη
χρῶτερς ὅσπου, ἢ οὐκ αἰμορραγίαι ῥίνας, ἢ μικρὰ αἰμορραγίσια
καὶ ἢν μὲν ῥυέντων ἔγκυατα λείπεται, ἔτοιμον.

X

Δίψα ἔγκυατα λειφθεῖσα καὶ σόματος ἐπιξηρασίη, καὶ ἀνδία. ἢ
ἀποσιτίνῃ ὅσον ἐν λόγῳ. πυρετοὶ δὲ οὐκ ὀξέες οἱ θιούτοι, ὥσπερ
φώρεται δὲ.

XI

Τὰ ἔγκυατα πᾶν ὁμοῦ μετὰ κρίσιν ὥσπερ φώρεται, δ' ἔξιν
πρῶτον ἀπλυνθὲν ἔπαρσις, ἢν μὴ ἐς ἄσθρα τελευτήσῃ, ἢ αἰμορραγίη
γίνεται, ἢ δέξιον ὑποχονδρίου ἐτασις, ἢν μὴ ἴσως ὅρα αὐτὴν ὅτι
ἢ ἔγκυατά ληψισ ἀμφοτέρων, ἢ ὥσπερ φαί θυτέωρ ἐικότως, ἀπ
σασίας ἐν ποίεσθαι αὐτῶν μὴ γνομένης, τὰς δὲ ἐκλίνειν γνομέ
νας. τὰς δὲ ἀποδέχεται ἢν ἴωσιν οἷα δὲ, καὶ ἢ δὲ ὁκόσας δὲ μὴ
σφόδρα ξυνοῦν. τὰς δ' ἀποδέπειρ ἢν πάντῃ ἀξυμφοροί ὡσι. μά
λιστα δὲ ταύτας μελλούσας. εἰ δὲ μὴ, ἄρτι ἀρχομένης.

XII

Αἰτεταρταῖαι αἱ αἰμορραγίαι δέσκειται. οἱ διαλείποντες ὅτι
μῖν, τῇ ἐτέρῃ ἐπριγίσιν ἅμα κρίσει ἐκ τῶν τε ἐκ τὰς ἐπὶ ἅ.

XIII

Οποῖ τεταροφύεσθαι. θυτέοισιν ἢν ἢ δὲ ὅτι φθορὰ ἢ πρὸ τοῦ πρὸ ξυσ
μοῦ ἢ δὲ ἐπὶ οὗ δὲ φθορὰ ὡς ἡδὲ δ' πολὺ.

XIII

Βήξις ξηραὶ, βραχὺ ἐρεθίζουσαι ἐν πυρετοῖσιν καυσώδεσι. οὐ κα
τὰ λόγον δὲ ὡς δὲ, οὐδὲ γλῶσσαι κατὰ τὴν φύσιν. οὐ θρὶ θη
ριώδης ἀλλὰ θρὶ πνεύματι, δὴλον δὲ ὅταν γὰρ διαλέγνται ἢ χάσ
κωσι τότε βήσασιν. ὅταν δὲ μὴ, οὐ. ὅτι τοῖσι κωπιδέσι μάλιστα
πυρετοῖσι γίνεται.

XV

Μηδὲν ἐκὴ. μηδὲν ὥσπερ ὅρα.

XVI

Εκ προσαγγῆς τὰναντία προσάγει, καὶ διανὰ πᾶν.

XVII

Τὸ ὅτι πᾶν κεφαλῆς ὁδωμένης ἢ ἐν μετώπῳ ὀρθὴ φλέψι τμη
θεῖται ὡφέλησι.

XVIII

Αἱ διαλέξιον τῶν ὑποχονδρίων ἢ ὅτι ὡς οἷα, καὶ ἄλλα, καὶ
τῶν

Τ Ο Ε Κ Τ Ο Ν .

τῶν πλάγχθων τῶν φλεγμονῶν, οἷα δυνάται. εἴτ' ὅζ' ἡ πατὸς πλῆ-
νι, καὶ τάναντία, καὶ ὅθ' ἰσχυρὰ ταῦτα.

Αὐτῶν ἡν μὴ ἡ δειρὴ ρέπει, ἡν δὲ ὁ δειρὴ, ἱετέροις δειρὴ σιμοῦν XIX
οἷος ἐκαστὸν ῥέπει.

Τὰ πλάτεια ὀξυανθήματα οὐ πάντοτε κνησιώδη, οἷα Σίμων εἶ- XX
χε χημῶνος. ὅς ὅτε πρὸς πῦρ ἀλείψαιτο, ἡ θερμὴ λούσαιτο, ὀνίνα
το ἐμετρίον ὡφέλεον οἰομαι εἰς τὴν ὀξυανθίαν, ὀνίνα δὲ ἂν.

Ὅσα πεπαισμένα δειρὴ, κατακεκλειῖσθαι δειρὴ, τάναντία ξηραίνειν, XXI
καὶ ἀνέωχραι.

Ὁμμάτων ῥυτίδων, ἡν ἀλλὰ φαίνεται ξυμφέρει, αὐτῶν ἀνέ- XXII
φάρυγγα, καὶ ὅπῃ ἐρυνξισ λυσιτελεῖ. καὶ ὅσα ἄλλα ἰσχυρὰ ταῦτα.

Τὰς ἐφόδους ἀνέστημι οἰομαι, οἷον ῥίνας, καὶ τὰ ἄλλα ὧν δειρὴ, καὶ XXIII
ὡς δειρὴ, καὶ οἷα, καὶ ὅπῃ, καὶ ὅτε, καὶ ὅσον δειρὴ, οἷον ἰδρυῖται, καὶ τὰ λ-
λα δὲ πάντα.

Επὶ τοῖσι μεγάλοις κακοῖσι πρόσωπον ἡν ἡ χηρὸν, σημείον χη- XXIV
σόν. ὡς δὲ τοῖσι μικροῖσι τάναντία σημαίνει τὴν δύσμετρίαν, κακόν.

Παρά δὲ μέγα οὐ ἡ γυνὴ ὅπῃ δειρὴ ἡρῶς ἐκτελειώσεται ἐπιγινώσκοντα. XXV
πρὸς μενεν αὐτὴν ὁ πρὸς Τιμῶν ἀδελφὸς δειρὴ. οὗτος μελάνχλωρος.

Εὐπερίνοσ δὲ ποσειδῶν δὲ τοῖον ταν, ὅτι κρίσιμον ἐστὶ τῶν ἡρώων, XXVI
τὰ ἰσχυρὰ ὅπῃ οὐκ ἔστιν ἐρυνξισ, ὅπῃ οὐτε φύσις πολλῆς, οὐτε
κόπρως πόλιν ἡλίκης δειρὸς ἐλαπῶσθαι, οὐ γὰρ δὲ μέγα ἡν
δὲ ποσειδῶν κρῆν βίω ἐδομαῖος ἐφαγεν, ἐπὶ δὲ πῶν ἐρυνξισ, τὰ
ποσειδῶν ἡρῶν ἐλαπῶσθαι, δειρὸς ἐρυνξισ ἐγένετο, ἡ κοιλίαν αὐτῶν ὀξυανθίαν.

Περὶ δὲ αἵματος τοῖσι χωροειδέσιν, ὅπῃ ἐν τοῖσι πρῶτοις δὲ τοῖον XXVII
τον, ἡν τοῖσιν ἡ γυνὴ πικρὸς. ἐστὶ τε φλαῦρον ἐστὶ τε χηρὸν.

Οἷον δὲ πῶν ὅπῃ κατὰ ῥοπὸς πόδες (καὶ χεῖρες) ἡ γυνὴ ταχὺ XXVIII
μαρὶς δὲ καὶ ὡς ταχὺ ἡρῶς αἰεὶ, ἡρῶς ὅπῃ δειρὸν δὲ αἷμα, ἡρῶς καὶ
φύσις δὲ τοῖον ταν οὗτοι ἐχθροί.

Οἷσι ἐμπύμασι ὁμφαλὸς ὅρος, τοῖσι μέλλουσιν ἐκπύσκειν κοι- XXIX
λίας ταρασσονται.

Σπλῆν σκληρὸς οὐ τὰ ἄντα. κάτω σπονγύλος, πλάτεις, πα- XXX
χὺς, μακρὸς, λεπτός. ἡρῶν τοῖσι ἀπὸ κεφαλῆς κορυζώσεται.

Ι Π Π Ο Κ Ρ Α Τ Ο Υ Σ Ε Π Ι Δ Η Μ.

- XXXI** Η πόδι δ' ν νοσέοντα οικονομίη, κ' ἐς τὴν νοῦσον ἐρώτησας, ἃ δὴ κ' ἐ
ται οἷα, ὡς ἀποδεκτέον οἱ λόγῳ, τὰ πρὸς δ' ν νοσέοντα, τὰ πρὸς δ' ε
πρεόντας, ὅτ' τὰ ἐξωθεν.
- XXXII** Οπὲν θερμότερῳ ὑσέρον ἐν τοῖσι δεξιοῖσι, κ' μέλανδι, ὅτ' αὐτ
ἐξωαί φλέβῳ, κ' χολωδέστεροι μάλλον.
- XXXIII** Ξυκερίθῃ, σπινθεὶς ὀξύτερον, κινιθὲν ἐμολύνθη, ὅτ' βραδύτερον ἄν
ξεταί, κ' ὑπὸ πλείω χρόνον.
- XXXIII** Οπὲν στερέωθῃ, κ' χολωδέτερον, δ' ἐναμότερον ἢ. αὐτὸ θερμότερόν
ἐστὶ δ' χειρόν τῶν ζώων.

Τ Μ Η Μ Α Τ Ρ Ι Τ Ο Ν.

- I** Η λέρματος ἀραιότης, ἢ κοιλίνης πυκνότης, ἢ λέρματος ξύνδ
σις, ἢ σαρκῶν ἄυξησις, ἢ κοιλίνης νάρκωσις, ἢ τῶν ὅλων ξύγχο
σις, ἢ τῶν ἀγγείων ἀκαθαρσίη, ἢ ἐγκεφάλου ἀνάλωσις διὰ τὴν φάλα
κρότησιν, ἢ τῶν ὀργάνων κατάρξις.
- II** Καθαίρεσις δρόμοις, πάλῃσιν, ἢ συχίησι. πολλοῖσι πόδι πάται
σι τάχουσιν. οἷσιν ἐφθάρμαζα δ' πλείστον, ἄρτος ὀλίγος.
- III** Καθαίρεσις σημεῖον τὴν ἀσθὴν ὥρῳ τοῦ ἡμέρου φυλάσσειν, ὅτ' α
πίνης ὅτ' εἰρήνεται ὑπὸ τῶν πόνων, ἢ ῥυήσεται, ὁμοίως ὅτ' ὅλον
ξυμπίπῃ.
- III** Οταν δ' ἡδὲ ξυμπέσῃ προσάγειν ὑγίεια ὁπλᾶ. ὅταν δ' ἐ πληρῶν
ται, σημεῖον αὐθις δ' σῶμα αὐθιρὸν γίνεταί.
- V** Εν γυμνασίοις σημεῖον ὁ ἰδρώς ὁ ῥέων σάχνην, ὅς ἐξείσιν ὡς περ δ' ζ
ὀχετῶν, ἢ σ' μ' πῶσις δ' ἐπάρσις.
- VI** Η γυνὴ ἢν πρῶτον ἐθεράπευε ἐν Κρανῶνι πάλιν οἱ φύσει μέγας, πε
ρέτος καυσώδης, δ' ἐρυθρός, πνεῦμα, δεκάτη ἰδρώς γὰρ πολλὰ ἄνω,
ἀτάρτοι ἢ κατὰ πτωαρέσκαι δεκάτη οὐδὲν ἀξιόλογον.
- VII** Ησθον τοῖσιν ἀπὲρ κεφαλῆς κόρυζώδεις κ' βραγχώδεις ἐπιπυρετ
τήναςιν, ὡς οἶμαι, ὑποσφοαί.
- VIII** Πάντ' ἐκ πνέον ἀνυπόσφοφον ἐαυτὸς ὅτ' πᾶσι πασμοῖς, κ' κρείσας ἄ
μα, κ' ἀπόσασιν ἐστίν.

Οἷσιν

Τ Ο Ε Κ Τ Ο Ν .

Οἱ σὺν ὅτ' ἀφοδὴ πάλωσι φουᾶται ἡ γὰ σὴρ, ὥς Δαματόρα. οἷσι **ΙΧ**
 Λ' ἐν θύτῳ τόφος, ὥς Ἀρκεσιλάφ.

Τὸ φουῶδεσ ξυνάπτον θῖσι πτερυγώδεσ, καὶ γὰ εἰσι φουῶδεσ. **X**

Τὸ τυχεὸν πάνυ. φλεβῶν ῥέκτικόν κ' ἐκχῶδεσ, οἷον χιῶν. κρύ **XI**
 σαλλῶ, ὅτι συστρεπτικὸν οἷα τὰ φήρεα. καὶ αἱ γυγρῶναι, σινάπτον
 καὶ αἱ σκληρότητες.

Τὸ μετ' οὐρησιν σὺναγμα παιδίοισι μᾶλλον, ἢ ῥ' ὅτι θερμότερα. **XII**

Τὰ χήματα τὰ ῥήζοντα, οἷον ὁ τὰ κλήματα τῇ χειρὶ πλέκων **XIII**
 καὶ σρέφων, ὥτ' ἐρ ὀδωάων κατακείμενῳ, λαβόμενος πασάλα
 ἄκρον ὥσ' ὅπως πιότος εἶχσο, καὶ ἐρήσει.

Ὀν ἔξ ὀρειτυπείης πρὸ τὴν γεφύραν εἶδον ἐγὼ ῥίπτοντα τὰ σκέ- **XIIII**
 λεα, κνήμῳ ἐτέρῳ ἥκιστα ἐλεπύντο, μηροὺς δὲ κάρτα, οὐρα καὶ π
 νή οὐκ εἶχσο.

Ὅσαι πτερυγώδεσ φύσις πλευρέων δι' ἀδυναμίην τ' ἀφορμῆς. ἢ **XV**
 θῖσι κατάρροις θῖσι κακοθέσι καὶ ἐκκεισὶς εἶν, καὶ μὴ εἶν. κακόν.

Ῥίγα ἄρχεται γινώξιν μὴ μᾶλλον ἀπ' ὅσ' ὦσ κ' ὅλ' νώτου, **XVI**
 καὶ τότε ἐς κεφαλὴν. ἀτὰρ κ' ἀνδράσιν ὅπου μᾶλλον ἢ ἐμ' προσθεν.
 Φείσονται ῥ' τὰ ἐξωθεν μᾶλλον ἢ τὰ ἐνδθεν το σώματος, οἷον πη-
 χέων, μηρῶν. ἀτὰρ κ' δὲ ῥεμα ἄραιόν, δηλοῖ δὲ ἡ θρίξ. ἀφ' ὧν δὲ
 ἄλλων ῥιγίσιν, ἴσασι λέκων, ἄρχεται ἐκ τῶν ἀγγείων.

Κεφάλαιον ἐκ τ' ἡνέσιος καὶ ἀφορμῆς δι' πλείων λόγων, καὶ κα **XVII**
 τὰ σμικρὸν γινωσκομενων συνάζοντα, ὅτι κατὰ μανθάνοντα, εἰ ὁμιά
 ἔστιν ἀλλήλοισι καὶ εἰ μὴ ὁμοία ἀλλήλοισιν εἰσίν. ὥς ἐκ τῶν ἀνέμοις
 τήτων ὁμοιότης γίνηται μία. οὕτως ἂν ἡ ὁδός, οὕτω καὶ τῶν ὀρθῶς
 ἔχοντων δοκιμασίη, κ' τῶν μὴ ἔχοντων ἔλεγχος.

Αἱμορραγία ἐκ ρινῶν ἢ θῖσιν ὑποχλωρομέλασιν, ἢ τοῖσι μερυ- **XVIII**
 θροχλώροις, ἢ θῖσι ὑποχλώροις. ἐραχέα ὑφέντα, παχύναι ξηρῶς,
 τοῖσι δὲ ἑτέροις ἥωον παχυσμοῖς. ξηρῶ δὲ δειλὸν καὶ, οἷον κηκίδι,
 συπυεῖα.

Ἐπὶ ἀφοδὴ θάξεν ἄρξωνται, ἢ ξαπίξεν, αἱμορραγέσιν. **XIX**

Ἐν θῖσι δὲ προσόδοισιν εἰσὶν οἱ ἀποτόφεσιν οἷον Ἀρκεσίλαφ. **XX**
 οἱ δὲ μέλλοντες φικνώδεσ. οἱ δὲ ἐπὶ πρὸς ἐλθῶσι φουῶνται καὶ
 λίν οἷον Δαμνατόρας.

ΕΠΙΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜ.

- XXI Λίμεταβολαὶ φυλακτέαι.
- XXII Ολιγσιτίη, ἄκοπον, ἄλφορ,
- XXIII Πᾶς λεπίσμος χαλὰ δ' ἄρμα, ἔπειτα πᾶταινεται, ἀνάθετις
τάναντία χρωδ' σφίκνωσις συμπίπλοντος, ἔκτασις ἀναξφομενός.
δ' φικώδης, δ' λείον, ἐκατέρω σημείον, δ' ὑπόχολον. δ' ὑπερυθρον.
οὕτω δ' καταπαᾶσαι μαζοῖς, ἰχνοῖς δ' ἀναπαᾶσαι δ' περὶ τὰ
δαί, ἢ τοι οὐκ ἄντισ' οἰοίτο δ' ἄλλ' ἄλλα ἔρκεθεντος δ' ἡνέως.
κλείς περφανέδν, φλέβδν διαφανέδν.
- XXIV Πρόδικος δ' πυρεταίνοντας ἔκτεινε δρόμοισι, πάλῃσι, πυρίη
σι, κακόν, δ' πυρετῶδν πολέμιον περὶ δόδισι ποχλῇσι, λιμῶ,
αἰατείται. πόνον πόνω, αὐτοῖσι φλεβῶν ἐρύθρος, πελίωσις, χρο
ρότης, πλδνρέων ὀδύμω λαπαράι.
- XXV Λαλτον δ' ἔχιν σόμα σιγᾶν, ἄνεμοι ξύν τῷ πτωχόν ἐισχῆρ.
- XXVI Τὰς ἀφορμάς ὁκόθεν ἤρξαντο κάμνειν σκεπήρον, εἴτε κεφαλῆς ὀδύ
νη, εἴτε ὠτός, εἴτε πλδνροῦ. σημείον οἱ ὀδόντες, δ' ἐφ' οἷσι βρ
ῶνδν.
- XXVII Τὰ πνόμνα ἑλκεία καὶ φύματα κείνοντα πυρετοῖς. οἷσι ταῦτα μὴ
πᾶταινεται, ἀκρασία οἷσι ἐγκαταλείπται, βεβαόταται καὶ τὰ χυ
σαι ὑποσφοφαί.
- XXVIII Τὰ σρογυλόμνα πῆλα πᾶτακρστικά δ' αἰν Πλνρῶ.
- XXIX Οἱ αἰμορροῖδας ἔχοντες οὐτε πλδνρίτιλι, οὐτε πδνπνδμονή,
οὐτε φυχλαίνη, οὐτε δδοήσι, οὐτε τερμίνθοισιν ἀλίσκονται, ἴσως
λέουδ' ἐλέπησιν, ἴσως δ' ἐουδ' ἀλφοῖσι. ἰνδνθίντες γ' ἐμὴν ἀκά
ρως συχνοῖ ἴσι τοιούτοις οὐ βραδέως ἡλωῖται, καὶ ὀλέθρια, οὕτω
δ' ὅσαι ἄλλαι ἀποσάσδν, οἷον σύειγδν, ἐτέρων ἄκος, σκήψις μὲν
ἐφ' οἷσιν γνόμνα εὔεται, τούτων προγνόμνα κωλύει.
- XXX Ἀλλὰ τόπου τόποι δεξάμνοι, ἢ πόνω, ἢ βάρει, ἢ ἄλλω πνὶ εὔον
ται, ἢ ἄλλοισιν αἰ κοινωνία.
- XXXI Διὰ τὴν ῥόπην οὐκέτι αἷμα ἔσχεται, ἀλλὰ κατὰ τοχυμοῦ τῆς
ξυγγένειαν, τοιαῦτα πῆουσι.
- XXXII Ἐσιν οἷσιν αἷμα ἀφαρεῖσθαι ἐν καιρῷ ὡς ἴσι τοιούτοις, δ' ἄλλ
λοις δ' ὡς περ δ' τοιούτοις οὐκ εἰκός. κώλυσις δ' ἴσιν αἱματώ
δ' αἰ πῆουσι, ὡς, πλδνρίτης, χολή.

Τμήμα

Τ Ο Ε Κ Τ Ο Ν .

Τ Μ Η Μ Α Τ Ε Τ Α Ρ Τ Ο Ν .

Τ Α ΠΡ' ΟΙΣ ΟΙΣΙΝ ΑΜΦΙ ΚΕΙΣΙΝ ΜΝΟΡΑΝΑ ΜΗ ΕΚ ΠΥΗΣΗ, ΘΥΤΩΝ ΛΑ
ΠΑΣΟΜΕΝΩΝ ΨΟΞΟΦΗ ΠΙΝΕΤΑΙ ΚΑΤΑ ΛΟΠΟΝ ΤΩΝ ΨΟΞΟΦΕΩΝ,
Τ' ΨΟΞΟΦΗΣ ΓΛΟΜΕΝΗΣ ΑΥΘΙΣ ΑΙΡΕΤΑΙ ΚΥ ΠΡΑΜΕΝΕΙ. ΩΣ ΠΕΡ ΑΙ ΤΩΝ
ΠΥΡΕΤΩΝ ΨΟΞΟΦΑΙ ΕΝ ΟΙΜΟΙΗ ΠΕΙΛΟΛΩ, ΩΣ ΘΥΡΙΣΙ ΕΛΘΙΣ ΕΙΣ ΑΘΡΟΑ
ΑΦΙΣΚΑΘΙΑ.

ΟΥΣΟΝ ΠΑΧΥ, ΛΟΚΟΝ, ΟΙΟΝ ΘΡ' ΑΜΩΓΕΝΕΘ, ΩΠΙ ΘΥΙΣ ΚΟΠΩ
ΔΕΙΣ ΤΕΤΑΡΤΑΙΟΙΣΙΝ ΕΣΙΝ ΟΤΕ ΕΡΧΕΤΑΙ ΘΙ ΡΥΕΤΑΙ ΘΙ ΑΠΟΣΑΘ, ΗΝ ΛΕ
ΠΕΟΣ ΘΥΤΩ ΚΥ ΑΙΜΟΡΡΑΓΗΣΗ ΑΠ ΡΙΝΩΝ ΙΚΑΝΩΣ, ΘΙ ΠΑΝΥ.

ΩΘ' ΕΝΤΕΡΟΝ ΩΠΙ ΔΕΞΙΩ ΑΘΡΟΗΤΙΚΟΣ ΕΓΕΝΘΟ ΗΝ ΗΣΥΧΟΤΕΡΟΝ, ΕΠΙ ΛΕ
ΤΟΥΤΩ ΙΚΡΕΥΘΗ, ΕΣΙ ΠΑΝΩΤΕΡΟΝ.

Η ΑΠΑΣΙΟΣ ΚΟΡΗ ΜΩΝ ΕΟΥΣΑ ΠΟΚΝΟΠΕΥΜΑΡΣ ΗΝ, ΓΑΥΗ ΛΕ ΓΛΟΜΕΝΗ
ΕΚ ΤΟΚΣ ΟΥΚ ΠΑΛΑΙ ΕΠΙ ΠΟΝΟΣ ΕΟΥΘ ΕΠΙ ΠΟΛΑΙΩΣ, ΗΡΕΝ ΑΧΘΟΣ ΜΕΓΑ ΚΥ
ΑΥΤΙΚΑ ΜΩΝ ΤΟΦΗΣΚΑ ΠΙΔΟΚΕΙ ΚΑΤΑ Θ' ΣΗΘΟΣ. ΤΗ Λ' ΟΥΣΤΡΑΙΗ ΑΘΜΑ ΤΕ
ΕΙΧΕ ΚΥ ΗΛΥΙΧΙΟΝ Θ' ΔΕΞΙΟΝ, ΟΠΟΤΕ ΘΥΤ' ΠΝΕΟΙ ΤΟΤΕ Κ' Θ' ΑΘΜΑ ΕΙΧΕ,
ΠΑΥΣΑΜΕΝΟΣ ΔΕ ΕΠΑΥΣΑΡ ΕΠΗΥΣΤΗ ΑΦΩΔΕΑ, ΑΡΧΟΜΕΝΗ ΛΕ ΑΥΘΗΡΑ,
ΚΑΤΑΠΑΘΟΝ ΛΕ ΕΜΕΣΜΑΤΙ ΧΟΛΩΛΕΙ ΕΩΚΕΙ ΛΕΠΩ. ΟΙ ΠΟΝΟΙ ΜΑΛΙΣΤΑ
ΜΩΝ ΟΠΟΤΕ ΠΟΝΟΙΗ ΤΗ ΧΕΙΡΙ. ΤΑΥΤΗΝ ΕΙΣΓΕΩΣΑ ΣΚΟΡΟΔΟΥ. ΧΟΙΡΕΙΣ,
ΟΙΟΣ, ΒΟΟΣ, ΕΝ ΛΕ ΤΑΙΣΙ ΠΝΟΜΕΝΟΙΣΙ ΒΟΗΣ ΟΞΥΘΥΜΙΗΣ.

Ω ΕΝ ΤΗ ΚΕΦΑΛΗ ΕΝΕΜΘΟ ΕΠΑΡΜΑ, ΠΕΩΡΗΝ Η ΣΥΠΗΡΕΙΗ Η ΚΕΚΑΙΜΕΝΗ
ΕΝΗΡΜΟΣΤΕΝ, ΕΙΧΕΝ ΑΧΛΩ ΑΠΟΠΑΣΙΝ ΙΣΤΩΣ ΟΤΙ ΟΣΕΟΝ ΕΜΕΧΛΕΝ ΑΠ ΣΗΣΕΩΣ.
ΑΠΕΣΗ ΙΖΗΚΟΣΑΙΟΝ ΨΕΡ ΤΩ ΤΟΣ ΑΝΩ ΠΕΟΣ ΚΟΡΥΦΗΝ Θ' ΨΩΜΑ ΗΝ.

ΤΑ ΚΩΔΑ ΕΧΕΙ ΟΙΑ ΚΥΝΟΣ, ΜΕΙΖΩ Θ'. ΗΡΤΗΤΑΙ ΕΚ ΤΩΝ ΜΕΣΟΚΩΛΩΝ,
ΤΑΥΤΑ ΛΕ ΕΚ ΝΕΥΡΩΝ ΑΠ Τ' ΕΡΑΧΙΟΣ ΨΟΔΤΗΝ ΓΑΣΕΣΑ.

ΑΙ ΤΑΙΣΙ ΚΑΜΝΟΙΩ ΧΑΕΙΤΕΣ, ΟΙΟΝ Θ' ΚΑΘΑΡΙΩΣ ΔΡΑΝ Η ΠΟΤΑ Η ΒΡΩ
ΤΑ, Η Α' ΟΡΑ ΜΑΛΑΚΩΣ ΟΣΑ ΤΑΥΗ, ΑΧΛΑ ΜΗ ΜΕΓΑΛΑ ΒΛΑΠΗ, Η ΟΥΑ
ΝΑΛΗΠΗ, ΟΙΟΝ Θ' ΤΟΥΧΟΝ Ο ΠΟΥ ΘΥΤ' ΔΕΙ. ΑΧΛΑΙ, ΕΙΣΟΔΙ, ΛΟΓΟΙ, ΧΩ
ΜΑ, ΕΑΤΗΣ, ΘΡ' ΝΟΣΕΟΝΤΙ, ΚΑΡΗ, ΟΝΥΧΕΣ, ΟΛΜΑΙ.

ΥΔΩΡ ΑΦΕΤΗΘΩΝ Θ' ΜΩΝ ΩΣ ΔΕΧΗΤΑΙ ΘΥΝ ΕΡΑ, Θ' Θ' ΜΗ ΕΜ ΠΛΕΟΝ ΕΙΝ,
ΚΩ Ε ΠΙΘΕΜΑ ΕΧΕΙΝ.

ΟΤΙ ΙΖ ΑΙΜΟΡΡΑΓΩΝ ΨΔΡΟΝΤΑΙ.

ΗΝ ΟΙΑ ΔΕΙ ΚΑΘΑΙΡΕΩΣ ΚΑΘΑΙΡΟΝΤΑΙ ΘΙ ΘΥΦΟΡΩΣ ΦΕΡΕΣΙΝ.

ἸΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜ.

- XI** ΕΝ Αἴνῳ ὁ αἰετοφαγόντες ξυνέχέωσ, θύλεα ἄρρενα σκελέων
ἀκρατέες ἐγίνοντο, καὶ διατέλεον, ἀτὰρ καὶ ὄρβοφαγόντες γυν-
ναλχέε.
- XII** Εμφανέως ἐγχερσὶς θερμότερος τὰ ἔξω, τὰ ἔσω δὲ ψυχρότε-
ρος, καθύδων τὰναντία.
- XIII** ΕΝ Θερμῷ φύσει ψύξις, πατὸν ὕδωρ, ἐλινύειρ.
- XIII** Ὑπὸ ἐμψύχει ἐπιβεβλημένος.
- XV** Ὑπὸς ἐδραῖα, ὀρθῶν νυσσητός.
- XVI** Αἰ ἀδινέει διαίται ψυχρά, αἰ δ' ἰχυραὶ θερμαί.
- XVII** Ὑδάτων ἀπενέων δ' μὴν ἀπὸ τοῦ αἵματος ἀποκείσθαι ἢ βρονταῖον
ὥραϊον. δ' δὲ λαλαπῶδες, κακόρ.
- XVIII** Ὑδρ' ὀρβόν, ἢ ἀγρυπνίαν ὀρόν.
- XIX** ΕΝ Θερμῷ φύσει, θερμῇ ὥρῃ, κοίτῃ ἐν ψύχει παχύνει, ἐν δὲ θερ-
μῷ λεπύνει.
- XX** Λοκῆσις ὕμης, ἀκοεὶν φοφῆς, ἀοκνίαν πόνοισιν.
- XXI** ΕΝ ὧρῃ ἐγχερσέναι δὴ τῇ ἐπιπολεύῳ ὑπὸ ἄκος, τῇ δ' ὕπαι
ἐγχερσίσ.
- XXII** Οἷσι πλεῖστον δ' θερμὸν μεγαλοφρονόταρι. δ' δὲ ψυχρὸς αἷρ πλε-
στος δυοῖν δὲ μεγάλων μεγέλα καὶ τὰ ἔχονα πίνεται.
- XXIII** Οἱ θερμοκοίλοι. ψυχροὶ καὶ λεπτοί, οὗτοι ἐπὶ φλεβοὶ
ὀξυθυμότεροι.
- XXIII** Αἰχμὸν ὑπὸ γῆς οἰκωνδὺν γίνεσθαι δυνάει.
- XXV** Τράχος ὁ πόπερος ἀνφανῆ, ἔξω ὄρχης, ἢν μὴν δεξιὰς ἄρρεν, εἰ δὲ
ἐξωτέρω, θῆλυ.
- XXVI** Οφθαλμοὶ ὡς ἀνίχυνται, οὕτω καὶ γυῖον. καὶ χροὶ δ' ἀκάκιον ἢ ἀ-
μεινον ἐπιδείκνυσιν. δίκαιον δ' ὡς ἀνέχῃ ἢ φοφῇ, οὕτω δ' ἐξωτέρω πείσ.
- XXVII** Σημεῖα θανάτωσης ἀνὰ δέσμα θερμὸς αἰμός, πρότερον δὲ ξίς
ψυχρὸν πνεῦμα ἀφίησιν. τὰ ζωπικά, ἐναντία.
- XXVIII** Πόνοι στίον ἢ χιῖδωσιν.

ΤΜΗΜΑ ΠΕΜΠΤΟΝ.

- N** Ουσὸν φύσις ἰνφοί.
- II** Αὐτοεῖς καὶ φύσις ἰαυτῇ τὰς ἐφόδους, οὐκ ἐκ διανοίης τὰ μὴ
δομ

Τ Ο Ε Κ Τ Ο Ν .

Θιον ὁ σκαρδαμύσειν τὰ λὲ καὶ ἡ γλῶσσα ὑπερέει, καὶ ὅσα ἄλλα
θιαῦτα. ἀπὲς δὲ υἱοῦ καὶ φύσις ἐούσα, καὶ οὐ μαθοῦσα τὰ δέοντα πρέβν.

Δάκρυα, ῥινῶν ὑγρότης, πηχυοί, ὡτὸς ῥύπος, σόματα σιά-
λα ἀναγυγῇ, πνεύματα εἰσόδου, ἐξόδου, χάσμη, βῆξ, λυγξ, οὐ τοι
αὐτέες παντὰ πασι ῥόπου.

Οὐρὸς ἐφοδου, ὡς φύσιν καὶ ταύτης καὶ ἐτέρης, ὡς ῥοφῆς, καὶ πνοῆς
καὶ θίσι θήλεσι, τοῦ τοιοῦ κατὰ ὁ λον σῶμα ἰδρωτέα, κνησμοί,
σκορδνισμοί, ὡς ὅλα θιαῦτα.

Αὐθρόπου ψυχὴ αἰεὶ φέται μέχρι θανάτου, ἢ ἢ ἐκ πυρώθῃ ἅμα
τῇ νούσω, καὶ ἢ ψυχὴ καὶ ὁ σῶμα φέρεται.

Νοῦτοι ξύνροφοι ἐν γῆραι λείπουνται, καὶ ὅτι πεπασμὸν, ὡς λύσιν, καὶ
ἀρκύωσιν.

Ἰκτισ ἀντίνοον μὴ ὁμονοεῖν ὅτι πάθει.

Τὸ ψυχρὸν ὡς ἐπικυρέει, ὡς κτείνει ὁ κόπος ἐκ θερμῶν.

Οξυθυμικὰ ἀναπῶν καὶ καρδίην καὶ πνεύμονα εἰς ἐώυτα καὶ ἐσκέφα-
λὴν τὰ θερμὰ. καὶ ὡς ὑγρὸν. καὶ ὡς θυμὸν ἀφίει καρδίην.

Γόνοσ' ὅτι σὺν ἀρροισι καὶ σαρξί, σὶ τοσ, ὡς πνῶν πλάγχθοισι.

Τυχῆς περὶ πασας φαντὶς ἀνθρώποισιν.

Εν τοῖσι ῥώμασι ὁ αἷμα ἐκφέρεται, βοηθητέον ὡς ὁ κενὸν πλῆ-
ρωθῆναι.

Ἦν οὖς ἀλγὴν εἰμιον πᾶσι ἐν δάκτυλον ἐλίξας ἐγχεῖν ἄλφειθα θερ-
μὸν, ἐπειτα ἐπιθεῖς εἰσὼν ἐν ὅτι θέναι καὶ εἰμιον ὑπὸ ὅτι θέναι ὡς
δοκέη τὸ ὅτι θέναι. ἐπειτα ὡς πᾶσι ἐπυβάλλειν. ἀπᾶν.

Γλῶσσα οὖρον σημαίνει. γλῶσαι χλωραὶ χολώδεις. ὡς ὁ χολῶ-
δὲς ἀπὲς πῖον. ἐρυθραὶ δὲ ἀφ' αἵματος. μέλαναι ὡς ἀπὲς μελαίνης
χολῆς. αὖται δὲ ἀπὲς λιγνυώδεος ἐγκαύσι, καὶ μετὰ μωρίσ. λδε
καὶ δὲ ἀπὲς φλέματος.

Οὐρανὸν ὁμόχρεον βρώματι καὶ πόματι, καὶ ὡς ἐσθλὸν ἐόν, ὅπου τοι
ὑγρὸν ἐν τῇ σί.

Γλῶσσα ὁμόχρεος τῇσι πρὸς τάσεις, καὶ ὡς ταύτην γινώσκοντες ὡς
χρῆμα.

Ἦν ἄλμυρά σάρκα ἐν γινώσκοντες πᾶσι ὡς σίμειον.

Ι Π Π Ο Κ Ρ Α Τ Ο Υ Σ Ε Π Ι Δ Η Μ :

- ΧVΙΙΙ Ην τῶν μαζῶν αἰ θηλαὶ, κὶ δ' ἐρυθρὸν χλωρὸν ἤ, νοσῶλον δ' ἄγχοι.
 ΧΙΧ Ἀνθρώποις ὁ ἐν θίσι ὡσὶ ρῦπρι ὁ μὲν γλυκὺς θανάσιμος, ὁ πικρὸς δ' ὅθ
 ΧΧ Γυν μεταμείβειν σύμφορον ὡδὶ τοῖσι μακροῖσι νοσήμασιν.
 ΧΧΙ Τὰ ἀθενέστερα σιτία. ὀλιγοχρονίαν βιώτην ἔχει.
 ΧΧΙΙ Κελμάτων τὰς ποδὶ τὰ ὡτα ὅπιδεν φλέβας χάζειν.
 ΧΧΙΙΙ Λαγνείη τῶν ἀπ' φλέγματος νόστων, ὡφέλιμον.
 ΧΧΙΙΙ Θερμοκοιλίαισιν ἰχυρὰ ποτὰ κὶ βρωτὰ παρακτικά.
 ΧΧV Μελαίνης χολῆς, ὡς ὁμοιον αἰμορροϊδῆ.
 ΧΧVΙ Τὰς ἐπαυξέας νόσοις μίξις.
 ΧΧVΙΙ Τύξις τὰ κατὰ κοιλίην σκληρύνει.
 ΧΧVΙΙΙ Εὐχέβορον πόντα θάλασσαν καθαίρειν ἢν ἐθέλῃς, λούειν ἢ φάγειν.
 ΧΧΙΧ Τὸ αἷμα ἐν ὕπνῳ εἰσω μάλλον φεύγει.
 ΧΧΧ Ρίγρις ἀπ' ἐλ' ἄνω κοιλίης. πῦρ λέμᾶλλον ἀπὸ ἐλ' κάτω.
 ΧΧΧΙ Εὐπασμός ἢν πνεύμων ξηρὸν καῦμα ὑπερβύον ξηραίνει καὶ ὕπνος
 ΧΧΧΙΙ Τυχρότατον βρώμα φακοί, κέγχροι, κολοκίνθα. (πλὺ.
 ΧΧΧΙΙΙ Ελκεα ἐκ φύσιν ἢν ἀκάθαρτος ἐὼν πνήσῃ.
 ΧΧΧΙΙΙ Γυνὴ αἰξ' ἐλατῆρ, σικυὸν ἄγρι, βεβρωκῆα, παιδίοισιν κάθ' ὅσις.
 ΧΧΧV Ενθέρμῳ βρωτῶν. ἔσθωθεν τυξίς. ἔξωθεν πόνος ἡλίω, πυρὶ, ἐσθ' ὡ
 π' ἐν ὥρῃ θεινῇ. ἔσθ' ἡ ἐναντίω, ὡς ἐναντίως.
 ΧΧΧVΙ Βρώματα τὰ μὲν ταχέως κρατεῖται, τὰ δὲ βραδέως.

Τ Μ Η Μ Α Ε Κ Τ Ο Ν.

- I Σ Ἀρκὺς ὀλκοὶ θ' ἐκ κοιλίης, κὶ ἐξωθεν λήλόν ὅτι τῇ ἀσθήσει,
 ὡς ἐκ πνυκ καὶ εἰσπνυκ ὅλον δ' σῶμα.
 II Ενθερμάτων φλέβιον αἷμαρς πλῆθει, αἰίχει δ' καυσώδες, κὶ δὲ
 θὺς ἀποκρίνει
 III Καὶ οἷσι δ' μὲν πτόν χολήξανθῇ, δ' ἂν αἷμα μέλαινα.
 IIII Γνώμησ, μνήμησ, ὀλμῆς, καὶ τῶν ἄλλων ὁργάνων, καὶ πείνησ
 V Πόνοι, σιτία, π' τὰ ὕπνος. ἀφοδῆσια, πάντα μέτρια. (ἀσκησις.
 VI Ο ἐν τυχερότερος ἐν τυχερῶρ κὶ χώρῃ ἐνθερμότερος ἔσται.
 VII Οδυνέων τὴν ἐγγύτατα κοιλίην καθαίρειν, αἷμαρς δ' κοιλίην διαβ
 ρειν καὶ σις. ἱμὴ, δαλφίς, τυξίς, πῆλμος, φυτῶν χυμοί, ἐφ' ὧν τὴν
 δυνάμιν ἔχουσιν, θ' κυκίων, κακούρησιν, γάλα, σκόροδον, οἶνος ἀπ' ἐσομῆ
 νος, ὅξος, ἄλβι.
 Ἀνθρώπων

Ανθρώπου ἐκ κόπων ἐκ ὁδοῦ ἀδυναμία, βάρος, ἀνέπνευεν, ἐβησε ὅς VIII
ἐκ κορυφῆς, πυρεθ' ὅς ἐκ ποσσάκων πρὸς χεῖρα, δευτεραίῳ δὲ καρπῷ
βαρεῖν, γλῶσσαι ἐπεκάλυθη, εἰς ὁὐχόγραφηθεῖσα, οὐκ ἠμπορέαυσιν,
ἀειστερὸς πλὴν μέγας, ὁ σκληρὸς ὠδυνᾷτο.

Οἱ ὑπὸ τεταρταῖς ἀλίσκομενοι ὑπὲρ τῆς μεγάλης νούστου οὐχ ἀλίσ. IX
κοντῇ ἢν δ' ἀλίσκωντῇ πρότερον ἐπιένκτῃ δὲ τεταρταῖος παύοντῇ.

Ανθ' οἶων ἀγοῦσαι.

Ἡ χολή, οἷον εἰς τὸν πῶν τῶν ὀρνίθων, ὅτι χολώσθω.

Ἡ θερμότης δριμύτητος σημείον.

Οἱ ὄχλοι, αἱ δόδοι, ὅτι τοῖσι πᾶσιν οὐκ ἔστιν ὁ λῶναι πλὴν
ῥέων, ἐστὶ δ' οἷσι πυρετοί. ἐστὶ δ' οἷσιν οὐ, ἀλλὰ ξὺν ὁδῶσιν. ἐστὶ δ'
οἷσιν οὐ ὄχλῳ. ἐστὶ δ' οἷσι καρφάλεον ἢ πῶν τεταμένον ὅ δὲ ῥεμα
ὁ ἀλμυρῶσθω.

Αἱ ναρκώσιθι οἷα ὅς οἶων, καὶ οἷα ὅς ἰχθίον.

Δι' οὐάτων καὶ ὅς οὐάτων τὰ πᾶσι θνήσκει ῥιταῖα.

Οἷσι μὲν δέρματα πᾶσι τείνεται καὶ φάλακα καὶ σκληρὰ ἄνθ' ἰδρῶ-
τος, οἷσι δὲ καὶ χαλαρὰ ξὺν ἰδρωτι, θνήσκεισιν.

Εν τοῖσι πάλι μὲν βόλοισιν αἱ μεταβολαὶ ὠφελείας, τοῖσι μὲν
ταβάραι πρὶν κακοῦσθαι ἐς τὰ πρὶν πᾶσι, οἷον Χερσίωνι τὰ ἐρεθι-
ζόμενα, ὅς οἶων τὰ κορυφώσθαι.

Ορεῖον οἷσι μὲν ὑπὲρ καταλείπεται κατὰ ὁμιλίας τῇ προφάσι-
θι, ἢ κατὰ ῥέον, ἢ ἀποδέρων, ἢ ἐκβάλλων, ἢ ἀποτάμνων, ἢ ἀποκαί-
ων, ἔσο· οἷσι δὲ μὴ οὐ.

Οἷσιν αἱμαρεῖ πᾶσι ἐκ ῥινῶν, οἷσιν μὲν ἄχρῳαι, ἀκρηταὶ τῶν τοῖ-
σιν ὀλίγα ἀρῆγυσιν· οἷσι δ' ὅς ἐξυθροὶ χρώτες, οὐκ ὁμοίως· καὶ οἷσι
κεφαλαὶ εὐφοροὶ ἀρῆγαι, οἷσι δὲ μὴ οὐ.

Οἷσι ῥινῶν ὑγρότατα φύσει, καὶ ἡ γυνὴ ὑγρότερη, ὑγαίνουσιν οὐρῇ
νοσηλότερον. οἷσι δὲ τάναντία ὑγαινότερον.

Τὰ σφογγυλώματα πᾶσι πᾶσι πᾶσι, οἷον τῷ ἐν πλινθίῳ, τῷ
τῷ ἠμπορέαυσιν ὅς ἀειστεροῦ· καὶ ἐλύθη πᾶσι πᾶσι.

Οὐρον πᾶσι ὑπὸ πᾶσι ἔχον ῥυέτα τὰς πᾶσι κρούσας, οἷον καὶ
τῇ δεξιῇ πᾶσι μετὰ μάστιγι.

Ι Π Π Ο Κ Ρ Α Τ Ο Υ Σ Ε Π Ι Δ Η Μ :

- XXIII Οὐ πρῶτω ἐνιαυτοῦ τεταρτάτος.
 XXIII Οἷσι τὰ ἔθ' ἔρεθ' , ῥῆξιβ' πεμπήκοισι, ἐστὶ δ' ὅτε θ' μακρότερα.
 XXV Τὰ πρὸ τὰ οὐλα, καὶ κατὰ ῥίνας ἐμπνήσιβ' ἐβδομαίοις.
 XXVI Οἷσιν ὡθ' ὀδόντων ὀδυνῶσ' ἀπ' ὀφύος λεπὰ ἔρχεται. ἱούτοισιν
 ἀπὸ πεπερέως δὲ ἐναρεθέντος παχύτερα τῇ ὑστερίᾳ ἔρχεται, ἢ
 καὶ τὰ ἄλλα μὴ κρατήσῃ ἡησιώσω γυθ' ὡνικόν ἐν τεύθεν οὐκ ἐκρά-
 τησεν, ἀλλὰ μάλλον καὶ προσκαλέσθ' βιαιότερον.
 XXVII Τὴν ἀπὸ κεφαλῆς ὀσέων φύσιν, ἔπειτα νεύρων θ' φλεβῶν, καὶ
 αἱσθῶν. καὶ τῶν ἄλλων καὶ χυμῶν, καὶ τῶν ἄνω θ' τῶν κάτω κοιλιῶν,
 καὶ γαστρῶν, ἐξ ὧν καὶ τῶν κατ' ἐνιαυτὸν γινομένων, ὥρῃ πινὲ
 τότε ὡθ' περὶ ἄλλοις ἔτεος, οἷον ὀξυανθήματα καὶ τὰ βιαιότερα, ὅμοι-
 ον τοῖσι καθ' ἡμέρῳ περὶ ἄλλοις λαμβανόμενοισιν, ἢ ὀφίτερον.
 XXVIII Ὡπύτως δ' ἐπίχολον καὶ ἐναμιμονσῶμα, μελαγχολικὸν μὴ ἔχον
 ὀξυανθῶσας.
 XXIX Λυκίνφ' τὰ ὑστατα πλὴν μέγας, ὡς ἀνῶδης ἐν τῇ τετάρτῃ ἢ τῇ
 πέμπτῃ.

Τ Μ Η Μ Α Ε Β Δ Ο Μ Ο Ν .

Ι Β Η χεσ' ἤρξαντο πρὸς ἡλίου ῥοπῶς τὰς χειμείνας, ἢ πέμπτῃ θ'
 δεκάτῃ, ἢ εἰκοστῇ ἡμέρῃ, ἐκ μεταβολῆς πυκνῆς νοτίων καὶ βορέε-
 ων θ' χιονοπέσων. ἐκ τούτων τὰ μὲν βραχύτερα, τὰ δὲ μακρότερα
 εἶναι το, ἐπεὶ πλεονθυμονικὰ συχνὰ μετὰ ταῦτα περὶ ἰσημερίας αὐ-
 θις ὑπέρσφι φεθ' πλείους ὥς ἐπιτο πολὺ τεσσераκοσίαις ἀπ' ἐλάρ-
 χης, καὶ τοῖσι μὲν βραχέα πάνυ καὶ ἐν κρητὰ εἶναι το. τοῖσι δὲ φάρυγγι
 ἐφλέμηναν, τοῖσι δὲ κυνάγχαι, τοῖσι δὲ πρὸς πλεονθυμονικὰ, τοῖσι δὲ
 νυκτάλωτες, μάλλον δὲ παιδίοισι πλεονθυμονικὰ δὲ πάνυ βρα-
 χέα ἐγένοντο, φάρυγγι δὲ βίξασι δ' ὑστερον ἢ πάνυ βραχὺ ἀντὶ τῆς
 βηχῶς εἶναι το, φάρυγγι δὲ βραχέα. μάλλον δὲ νυκτάλωτες,
 κυνάγχαι δὲ καὶ πρὸς πλεονθυμονικὰ ἢ σκληρὰ καὶ ξηρὰ ἢ σμικρὰ θ' ὀλιγά-
 κισ' ἀνάγρυσσαι πόνον, ἐστὶ δ' οἷσι καὶ κάρτα. οἱ μὲν δ' ἢ φωνῆσι πλε-
 ονταλαίωσαντες ἢ ῥώσαντες εἰς κυνάγχας μάλλον ἐτελεύ-
 των. οἱ δὲ τῇ χειρὶ πονήσαντες εἰς χεῖρας μόνον πρὸς πλεονθυμονικοί, ὅς
 δ' ἴω-

Λ' ἰππεύσαντες ἢ πλείω ὁδοὶ πρὸς ἴσαντες ἢ ἄλλοι τῷ σκέλει τὰ
λατρώσαντες, θυτέοις δ' ἐς ὅσφυν ἢ σκέλεα ἀκράσιαι πρὸς πη-
γικά, καὶ ἐς μηροὺς καὶ κνήμας κόποσθαι πόνοσθαι. σκληρόταται δ' καὶ βίαιό-
ταται, αἱ ἐς τὰ πρὸς πηγικά ἀγνοοῦν, πάντα δὲ ταῦτα ὑπὸ τῇ
σιν ὑποστροφῇ ἐγένετο, ἐν ἀρχῇσι δὲ ὁμομάλα, πολλοῖσι δὲ τούτων
ἀνῆκαν μὲν αἱ βῆχες ἐν τῷ μέσῳ, ἔξελιπον δὲ τελέως οὐ, ἀλλὰ
βῆχαν τῇ ὑποστροφῇ. οἱσι φωναὶ ἀπερρήγνυντο ἐς τὴν βῆχην τούτων
οἱ πλείστοι οὐδὲ ἐπυρέτανον, οἱ δὲ πινύς βραχέα, ἀτὰρ οὐδὲ περ-
πλυμονικά ἐγένετο τούτων οὐδενί, οὐδὲ πρὸς πηγικά, οὐδὲ ἄλλο οὐ-
δὲ ἐσημάνθη, ἀλλ' ἐν τῇ φωνῇ μόνῃ ἐκείνῳ. τὰ δὲ νυκταλωπικά
ἰδρύετο ὡς καὶ τὰ ἔξ ἄλλων προφασίω γινόμενα, ἐγένετο δὲ νυκτα-
λωπικά τοῖσι παισὶν οἱσι μάλιστα, ὁμμάτων δὲ τὰ μέλανα ὑποπί-
κιλα, ὅσα τὰς μὲν κόρας σμικρὰς ἔχει, τὴν δὲ ξύμπαν μέλαν ὡς ἡ
τὸ πολὺ, μεγάλῳ φθαλμοὶ δὲ μάλλον, τὸ οὐ σμικρόφθαλμοι, καὶ
ἰθύτειχος οἱ πλείστοι καὶ μελανόφθιχες.

Γυναικὲς δὲ οὐκ ὁμοίως ἐπὶ ὄνῃσαν ὑπὸ τῇ βῆχῃ, ἀλλ' ὀλίγαι 11
τε ἐπυρέτηναν, καὶ τούτων πάντων ὀλίγαι ἐς τὴν περπλυμονικὴν ἦλθον,
καὶ αὐταὶ πρὸς βύττεραι, καὶ πᾶσαι πρὸς γένοντο. καὶ πῶμω καὶ ὅττι καὶ
μὴ ἔξιναι ὁμοίως ἀνδράσι, καὶ ὅτι οὐδ' αὖτε ὁμοίως ἀνδράσιν ἀλί-
σκονται. κονάγχαι δὲ ἐγένοντο μὲν καὶ ἐλθόντες διὰ τῆς, καὶ αὐταὶ τῷ
δύκτεσά τινος πόνο. περπλυμώτερος δὲ δύλῃσι, ὅσοι τε ἐγένοντο βίαιό-
ταται, καὶ ταχύταται ἀπόλλυντο. ἀνδράσι δὲ πολλοῖσι ἐγένοντο,
καὶ οἱ μὲν διέφυγον, οἱ δὲ ἀπόλλυντο. τὴν δὲ ξύμπαν οἱ μὲν οὐδ' αὖτε
μυροὶ καταπίνουν μούνον πᾶν δύκτε καὶ εὐφορα. οἱ δὲ καὶ διαλεγόμενοι
πρὸς τούτοις ἀσπρέστεροι καὶ ὀχλωδέστερα, καὶ χρονώτερα. οἱσι δὲ καὶ
φλέβες αἱ πρὸς κρόταφον τὴν αὐχέναν ἐπαίροντο ὑποπύοντα. οἱσι δὲ
καὶ πνεῦμα ξυνέμετεωρίζετο, κάκιστον, οὐτὶ γὰρ καὶ ἐπεχρίανοντο. ὡς
καὶ γέγραπτο, οὐτὶς αἱ ξυγκληρίαι τῶν παθιμάτων ἦσαν. τὰ μὲν πρὸ
τα γεγραμμένα, καὶ ἀνθ' τῶν ὑσέρων γεγραμμένων ἐγένετο. τὰ δὲ
ὑστερον, οὐκ ἀνθ' τῶν προτέρων, τάχιστα ἐθνησκον. ὅτ' ἐπεριγώσια μ
πυρετώλει ῥίγῃ. τούτοις οὐδὲ ἀνὰ σάσει περπλυμώτερος οὐδὲ ἄξιον
λόγῳ ὠφέλει, οὐτε γαστρός ταραχή, οὐτε φλεβοτομία, ὅτε ἐπειρά
C

Ι Π Π Ο Κ Ρ Α Τ Ο Υ Σ Ε Π Ι Δ Η Μ.

Θην. ἔταμον Λέ καὶ ὑπογλώσσαν, οὓς Λέ καὶ ἄνω ἐφαρμάκω σπέν-
ταῦτα μὲν ἔν καὶ ὅζα παντὸς ἐν ἔρῃ θέρει, ὥς Λέ καὶ τὰ ἐπιρρηγνύ-
μενα πόνε πολλα. πρῶτον μὲν ἐν τοῖσιν ἀνυχμοῖσιν ὀφθαλμῶν ἐπε-
δήμησαν ὀδυώδεες.

- III Αἷματος φλεβῶν σάσθιν, λειποθυμία, χῆμα ἄλλα, ἀπόλη-
ψις, μοτώματα ξυρροφία, πρόωτοις, ἐπίδωσις.
- IIII Εβδωονοῦτο τὰ πλείστα, διότι ἡ πατρίς, ἣν Λέ καὶ ἡ ἀρετή-
κω κακωθείσης κακὸν σημείον, οἷως Ποσειδωνίη.
- V Οἱ ἀιμορραγούντες τελευτῶντες οὐκ ἐφίδροσαν μέτωπον, ἀλλ'
οἷα ξυμπήκοντες ὡς οἱ ξαυματῖαι. καὶ οἱ ὑποϊδρώτων ὀχλὺ μύθοι
πονηρόν.
- VI Τῶν γαστέρων αἱ δυσφορίαι παραχρὴν φέρουσιν οἷον Ποσειδωνίη, καὶ
τὰ θηρία οἷα ἐνεπαίει.
- VII Ἐν ἔρῃ λεπήνομα ἢ περίτασις περὶ τῇ τελευτῇ, ὅμοφα-
λὸς πρόσμακροθ' εἰλκώθη αὐτῇ, καὶ οὐλῶν ἐφελκώσιδι τῶν ἐπι-
όντων ὡς ὀδόντα.
- VIII Ὅτι πολλὰ πρὸς ἐκάστου ὅσιν ὀρθῶς ἐντείλασθαι, τὰ μὲν ταῦτα
δυνάμει, τὰ δὲ οὐ· οἷον ἐστὶ τὰ τριάδε διαχυθῆναι, ἐπισταθῆναι, ἢ
ῥαχθῆναι, καὶ σκληροθῆναι ὅτι πεπαθῆναι. καὶ ὅπου κλίνειν δυνάσκει-
σθαι ὅς ἀτολμέοντασ' εἰς μεταβολὴν. ἀνεγείρειν κατανένορκωμέ-
νους ἢ ὑπεραίρουν.
- IX Ὑδατώσεας θάλασσαν τάμνειν, φθίνοντας καίειν αὐτίκα, πρίν κε-
φαλὴν.
- X Τὰ θιαῦτα τῶν ὑδατομενῶν μὴ ψαύειν ἥρως, μὴ Λέ τῶν ἔστω, ὁ-
μοιον ὅς θῆσι γυνάσι.
- XI Τὰ πρὸς καρδίαν ξενάρχω, καὶ θερμὸν ἄλβεν πνεῖν, καὶ ἔλκε-
σθαι αὐτὴν ἐν κενώσιος θαλάπην ἀρχῆσιν.
- XII Φωνὴ οἷον πένετ' ὀργισμένοισιν ἢ θιαύτη ἢ μὴ ὀργισμένῳ φύσει,
ὅμομα οἷα ἂν ἡ φύσει παραχρῶς οἷα ὅταν ὀργίζονται οἱ μὴ θια-
οῦτοι, καὶ τὰ ἄλλα κατὰ λόγον τῶν νόσων, οἷον ὅφθινώδεσ' ἐπείει
εἶδεν ἢ θιαῦτος φύσει ὑπάρχει ἐς θιαῦτον νήσημα, παρῆσαι καὶ
τὰ ἄλλα οὕτως.

Τ Ο Ε Κ Τ Ο Ν .

Λίβητος κοπιώδεις ἢ ἀπὸνται τῶν σπινθῶν, ἀτὰρ καὶ μάλιστ' XIII
ἀσθρῶν, ἀτὰρ καὶ ἐν τοῖσι κοπιώδεσι πυρέτοισι βῆχες ξηραὶ γίνονται,
καὶ ἐς ἀσθρὰ σκρίζουσι ἐν πυρέτῳ ἢ ἐγκαταλίπωνται.

Τὰ πνεύματα τοῖσι φθινώδεσι τὰ ἄσπμα κακόν, καὶ τῆσιν ἀτόκοι XIIII
σι, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ κατὰσάσθαι.

Τοῖσι φθινοῦσι δ' φθινόπαρον κακόν, κακόν δὲ καὶ δ' ἑαρόταν τὰ XV
τ' συκῆς φύλλα κορώνης ποσὶν ἵκελα ἦ.

Εν Περίνθῳ ἦτος οἱ πλεῖστοι ξυναίποντες χειμερινὴ ἐπιδημῆσασα XVI
καὶ τοῖσιν ἄλλοισιν ὅτε χρόνια, καὶ ἢ τοῖσιν ἐνδοιαστοῖσιν ἐβεβαίωσαν.
ἔστι δ' οἰσιν τῶν χρόνιων οὐκ ἐγένοντο, οἷον τοῖσι τὰς νεφίκαρς ὁδύ-
πας ἔχουσιν, ἀτὰρ καὶ τοῖσιν ἄλλοισιν, οἷον ὁ ἀνθρώπος ἐκεῖναι περὶ
δὲ Κυνίσκος ἠγάγεμε.

Τῶν ὁδυνέων καὶ ἐν πλὴνρῃσι καὶ σῆεσι, καὶ τοῖσιν ἄλλοισι τὰς ὧ- XVII
ρας, εἰ μέγα διαφέρουσι καταμαθῆτεον, ὅτι ὅταν βέλπον ἰχῶσι,
αὐτοὶς κάκιον ἰχῶσιν οὐχ ἀμαρτάνοντες.

Τ Μ Η Μ Α Ο Γ Δ Ο Ο Ν .

Ε Ν Τῇσι μακρῇσι θυσεντερίησιν αἱ ἀποσιτίαι κακόν, ἄλλως τε I
καὶ ἢ ἐπιπυρέτηνωσιν.

Τὰ πιδυμάδαρ ἑλκεία κακοήθια. II

Οσφύν ἀλγόντι αἰαθρομῇ ἐς δ' πλὴνρὸν, δ' ἐκφύματα ἀσπ III
καλεῖται.

Τὰ νεφίπκα οὐκ εἰδὼν ὑγιαθέντα ὑπὲρ πεντήκοντα ἔτεα. IIII

Τὰ ἐν τοῖσιν ὑπνοῖσι πρὸξυνόμωκα δ' ὅσοις ἄκρεα πιδυφύχεται, V
καὶ ἢ γνώμη ταράσσεται, καὶ τὰ ἄλλα ὅτε πιδυφύπνον τοιαῦτα, ὅτι
σι τάναντία.

Οσῆσι μὲν οὐλὰ ἐῖσω τοι τεταγμένους χρόνους, ἐκάσῃσι τὰ πικτό- VI
μυρα ἄρῃνα γίνονται.

Τὰ ἐπιφαννόμωκα ἐν οἷσι μὲν γίνονται. VII

Οἱ πόνοι ἐν πελοόδισιν ὅτι ἐν ἐπὶ κινέετ' ἐν ξιπλάσῃ τελειῶται. VIIII

Οπ μετὰ ζωακεῖα τὰ δεξιὰ, τὰ δ' ἀριστερὰ χάσκων. IX

Υγρότης δ' τῶν ἀπιδόντων, διαίτης ξηρῆς. X

Οπ δὲ δ' θαλασσοῦ διακειμένου, κινησὺν αὐτοῖς αὐξέται βραδύτερον. XI

Ι Π Π Ο Κ Ρ Α Τ Ο Υ Σ Ε Π Ι Δ Η Μ.

- XII** Επὶ πλείονα δὲ χρόνον οἱ πόνοι τρίτῳ, πέμπτῳ, ἐβδόμῳ, ἐννέα-
τῷ μηνί, τετάρτῳ, ἑκτῷ, ὀγδόῳ, τὰ ἐκ τοῦ σμικροῦ πινυκιδί-
σιν ἐπ' ἑα.
- XIII** Διὰ τὰ γίνεταί τελησιμονή, κενώσιν βρωμάτων, πομάτων, μετα-
βολαὶ τούτων οἷα δὲ οἶων ὥς ἔχει.
- XIII** Οὐ μὲν τέρπουσαι, λύπουσαι, τιμωλῶσαι, πειθόμεναι, μετα-
βολαί, δὲ οἶων, εἰς οἷα, ὥς ἔχουσι.
- XV** Τὰ ἐς πίπνοντα, εἰσίνοντα, ἢ δὲ ἰόντα πνεύματα, ἢ σώματα.
- XVI** Ἀκοαὶ κρείσσονες, αἱ δὲ λυπούσαι.
- XVII** Καὶ γλώσσος δὲ οἶων οἷα προσκαλέεταί.
- XVIII** Πνεῦμα ὡσπύτως θερμότερον, ψυχρότερον, παχύτερον, λεπτό-
τερον, ξηρότερον, ὑγρότερον, πεπληρωμένον μείον τε θ' εἰς πλείον,
ἀφ' ὧν αἱ μεταβολαί, οἷα, δὲ οἶων, ὥς ἔχουσι.
- XIX** Τὰ ἴχοντα, ἢ ἐνιχόμενα, ἢ ὁρμῶντα, σώματα.
- XX** Λόγους, σιγῇ, εἰς πῖν' ἀβούλεται, λόγους οἷσι λέγει, ἢ μεγάλοι,
ἢ πολλοί, ἀφεκέδν, ἢ πλάστοι.
- XXI** Τὰ ἀπίοντα εἰδέναι ὅτιν' ἤρξαντο, ἢ ὅπῃ ἐπαύθη, ἢ ὅσον διεσπᾶτο
χρώματά τε, οἷον ἢ θερμότητά, ἢ ἀλμυρότητα, ἢ γλυκύτητα, ἢ
λεπρότητα, ἢ παχύτητα, ὁμαλῶς ἢ ἀνωμάλως, εἰς σώμα, εἰς χρό-
νον, αἱ μεταβολαί, οἷα δὲ οἶων, ἔχουσι.
- XXII** Ἠρξατο ἔρυσιν, οὐκ ἐκράτησι.
- XXIII** Δάκρυα ἐκοντί, ἀέκοντι, πρῶτα, ὀλίγα, θερμά, ψυχρά, πάχέα.
- XXIII** Γεῦσις, πύαλον αὐτόθι ἀναχέμεν πτόμηνον, ἢ ἀναβήσαντα, ἐμετος.
- XXV** Ἡλὶς θάλασσαν, φύχθη, τέχθισ, ξηρότης, μεταβολὴ δὲ οἷα δὲ
οἶων εἰς οἷα ἔχει.
- XXVI** Γόνοι, ἀρτίαι, ὑπνοί, ἀγρυπνίαι.
- XXVII** Τὰ ἐν ὑπνῷ, ἐν ὕπνῳ.
- XXVIII** Κοῖται, θ' ἐφ' οἷσιν, εἰ ἐφ' οἷον.
- XXIX** Τῆς γνώμης ξύνοια, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν χωρὶς τῶν ὀργάνων καὶ
τῶν πενημάτων ἄχρεται, καὶ ἡσυχία, καὶ φοβείται, καὶ θάρσει, εἰ
ἐλπίζει, θ' ἀδιδέει, οἷον ἢ ἱπποπόδ' ἢ κοῦρ' εἰς γνώμης αὐτοῦ καθ'
ἑαυτὴν ἐπίστημος εἶναι τῶν ἐν τῇ νούσῳ ἐπιγνομένων.

Ἡλικίω.

Ἡλικίην μὲν ἡλικίης, καὶ ἢ πρότερον ἢ ὕστερον τοι δέοντες, οἷον ἐν
παρελύθη ἐν χειμῶνι, καὶ χέροντι τὴν ἡλικίην, ἢ νηπίῳ, ὃ θερίησ ἢ
πρότερον ἢ ὕστερον τοι δέοντες, ὁδόντων ἐκβολαί, ξιχῶν φύσις, πό-
νος, ὃ μᾶλλον ὃ ἥσσον, ξιχῶν αὐξήσις, παχυσμός, κρατυσμός,
μινύθησις.

XXX

Τὸ ξυγγένος, καὶ καθ' ἑαυτὸ, ὅσω μᾶλλον καὶ ἥσσον.

XXXI

Τοῦ ἑτέρος ἢ ὥρῃ, ἐν ἢ τε καὶ πρωΐτερον ἢ ὀψίτερον, ἢ ὥρῃ ἐν ἢ ἔγ-
γόνει ἐπιμύθη ἢ αὐχμηρῇ, φύχῃ, ἢ θερμῇ, νύνεμθ ἢ ἐπένεμθ,
καὶ οἷων ανέμων, ὃ ὥρῃ ἐν ἀρχῇ, ἢ μέσῃ, ἢ ἐσχάτῃ, ἢ ὅτε παντὸς
παροίχομενός, ἢ παρούσης.

XXXII

Ὡρῃ τ' ἡσίου, ὃ χέρονθ, τὰ ἐπιγενόμενα, αἱ περίοδοι, καὶ τῶν
περιόδων αἱ μείζονες, καὶ δὲ πλείονος αἱ ἐπιδόσεις, καὶ ἢ τ' ἄλλος
νόσου ἐπίδοσις, ἢ χάλασις, ἢ ἀκμή, καὶ ὃ μᾶλλον, καὶ ὃ ἥσσον ἄρ-
τελέσσει, καὶ ὅτε, καὶ ὁποῖως, ἐν ὅῃ ὥρῃ καὶ ἡλικίᾳ.

XXXIII

Τῶν ἐπιδημιούσων νόσων οἱ ἔσοποι, καὶ εἰ τις τῶν ἀρχομένων ἄρ-
ξαιρ ἀνήμερος, οἷον ἢ ποῖόντες τί κατὰ χόντες, ἢ βραχύ καθαίρομενοι.

XXXIV

Πύρετός τε ἴσως οἱ ἐκλυνοὶ, ὧν καὶ χεῖλεα, οἷος ὁ ἔσος, οἱ
χεῖροι.

XXXV

Τὸ σῶμα, ἔρην, ἐς τὴν σκέτιν ἄγειν, ὅτις, ἀκοή, εἰς, ἀφ',
ἐλῶσα, λογιμός.

XXXVI

Καταμανθάνειν τὰ ἐν τοῖσι βλεφαροῖσι τοῖς ἄνω καταλειπόμε-
να οἰδήματα, τῶν ἄλλων περιγενόμενων, ὑποσφοαί, ἐν δ' ἄκρῳ
ὑπέρυθρα, σκληρά, ὃ πένυ τοῖσι γλίσχρα, ὃ αὐτὰ μύρα, καὶ
ἐνεχόμενα ἐν τοῖσι, οἷον φαρσάλω Πολυμήδα.

XXXVII

Καταρριγνύμενα, οἰδήματα, ἢ πλιώματα, ἢ ἐπ' ὀφθαλμίας
ἢ ἑλκείν, ἀλλὰ γὰρ τὰ ἐκ τῶν φυμάτων καὶ ἐμπυκμάτων καταφερό-
μενα ὅτι σημείον.

XXXVIII

Ἀμφὶ ἀμνηστὸς σφόδρα πᾶσι δ' ὁμφαλόν, καὶ ὁλύναι ἐστιν ὅτ' ἀπὸ
πράσων, ἀτὰρ καὶ ἀπὸ σκορόδων ἱούριςιν ὕστερον.

XXXIX

Ερυσί πελάς δ' ὅσιν οἷσιν ἀπὸ ξαχίλου, καὶ πᾶσι ταῦτα ἐν προσώ-
πῳ ἐκρίνετο· τὰ μέλανα δ' οἷσι ξαχίλῃ, κακὰ. ὃ εἰ φλυκταίναι,
κακὰ, καὶ οἷσι ταρακτικὰ.

XL

Ι Π Π Ο Κ Ρ Α Τ Ο Υ Σ Ε Π Ι Δ Η Μ.

- ΧΛΙ** Ο μελαγχολικός ὁ Αδάμανρος ἀπὲρ πεπλήων πλειόνων ἡμέσας
ποτέ μελανά, ἀλλοτε ἀπὲρ κρομμύων.
- ΧΛΗ** Οἱ πυρετοὶ ἐν οἷσιν ἐφέλκονται χεῖλεα ἴσως διαλείποντες, καὶ
ῥιταίοισι φύξιες, οἱ δὲ πεδικαέες ἀντίκα πρὸς τὴν χεῖρα λυόμενοι αἰεὶ.
- ΧΛΙΗ** Οἷον ἐνέστιν ἐν τοῖσι ἄρθεροισι σκεπήρον, ἥρα οὐκ ἐμπνοῦνται.
- ΧΛΙΗΗ** Εἶθός δὲ δὴ οἷων ὑγαίνονται δακτύλοισι, σκέπησι, πόνοισι, ὑπνοισι,
ἀφορσίοισι, γνώμη.
- ΧΛV** Ὡς τὰς νόστους, ἀπὸ πινων πρὸς τινα χήματα, ἐφ' οἷς τότῃς
ἐξάποντο, ἤρχοντο, πῆσσαν, ἐπαύσαντο.
- ΧΛVI** Ἐν οἷσιν ἀκρατὴς φοβόρδος.
- ΧΛVII** Τὰ ἐναντία ἐν τῇ νούστῳ διακτῆματα.
- ΧΛVIII** Τὸ εὐφορον, δὲ δύσφορον.
- ΧΛIX** Αἱ δακτύλοι ὅσον γνῶναι, μὴ δὲ λήσσαι συμφορὰν ἢ πολλὰ.
- L** Λαδοῖσι δὲ ἰκτῶσιν αἱ ὁμοιότητες πλάνης καὶ ἀπορίας, ἀλλὰ
τὰναντία ἢ πρόφασις, οἷον ὅτι χαλεπὴν ἐστὶν ἐκλοπῆσαι εἰδότες
τὰς ὁδοὺς, οἷον εἰ φοβός, εἰσιμός, εἰ πῶς, εἰ χολώδης, δυσήμε-
τος, μέλας, νέος, εἰ καὶ βεβιωκώς, ἅμα ταῦτα πρὸς ἀλλήλα ξυνο-
μολογήσασθαι χαλεπὸν.
- LI** Ὡς συνίγγιον ἐπανερχόμενον ἐκ χεῖρας ἐκώλυε διαμενεῖν.
- LII** Ὡς ὁ λοβὸς τοῦ ἡπατος ἐπεπύχθη δέσεισα, δὲ αἴφνης ὁ ποῖος
ἐπαύσατο.
- LIII** Σάτυρος ἐν θάστῳ πρὸν ἡμῶν ἐκαλεῖτο γρυπαλώπης, ποῦ ἐτεα
ἔων πέντε καὶ εἰκοσὶν ὅσον εἰρώσε πλεονάκισ, προήει δ' αὐτῷ Ἐλὶ
ἡμέρης πλεονάκισ, λυόμενος δὲ ποῦ ἐτεα τρίακοντα φθινόωτος ἐγέ-
νητο, Ἐλὶ ἀπέθανεν.
- LIIII** Ἐν δὲ ἀβήροις ὁ παλαισοφύλαξ, ὁ καὶ θένεος λεγόμενος, πα-
λαίως πλείω πρὸς ἰσχυρότερον, καὶ πρὸς ἡνίκά κεφαλὴν ἀπελθὼν
ἔπερ τυχερὸν ὥσως πούλῳ, μετὰ δὲ ταῦτα ἐκείνης ἐλνυκτὸς ἀγρυ-
πνίη, δυσφορίη, ἀκρεα τυχερὰ, τῇ δ' ὑστεραίῃ εἰσῆλθεν εἰς οἶκον,
Ἐτῇ κοιλίῃ βαλάντῳ πρὸς τεθείσῃ οὐχ ὥσως ἡλθεν, οὐρησὶ δὲ σμικρὸν
πρότερον οὐδὲν οὐρήκει, ἐσ νύκτα ἐλούετο, οὐδὲν ἥσον ἀγρυπνίῃ
καὶ δυσφορίῃ πᾶν ἐκέρυσεν, ἐόντι δὲ τριτάτῳ κατὰ φύξιν ἀκρέων, ἐκ
διερμαν

Τ Ο Ε Κ Τ Ο Ν .

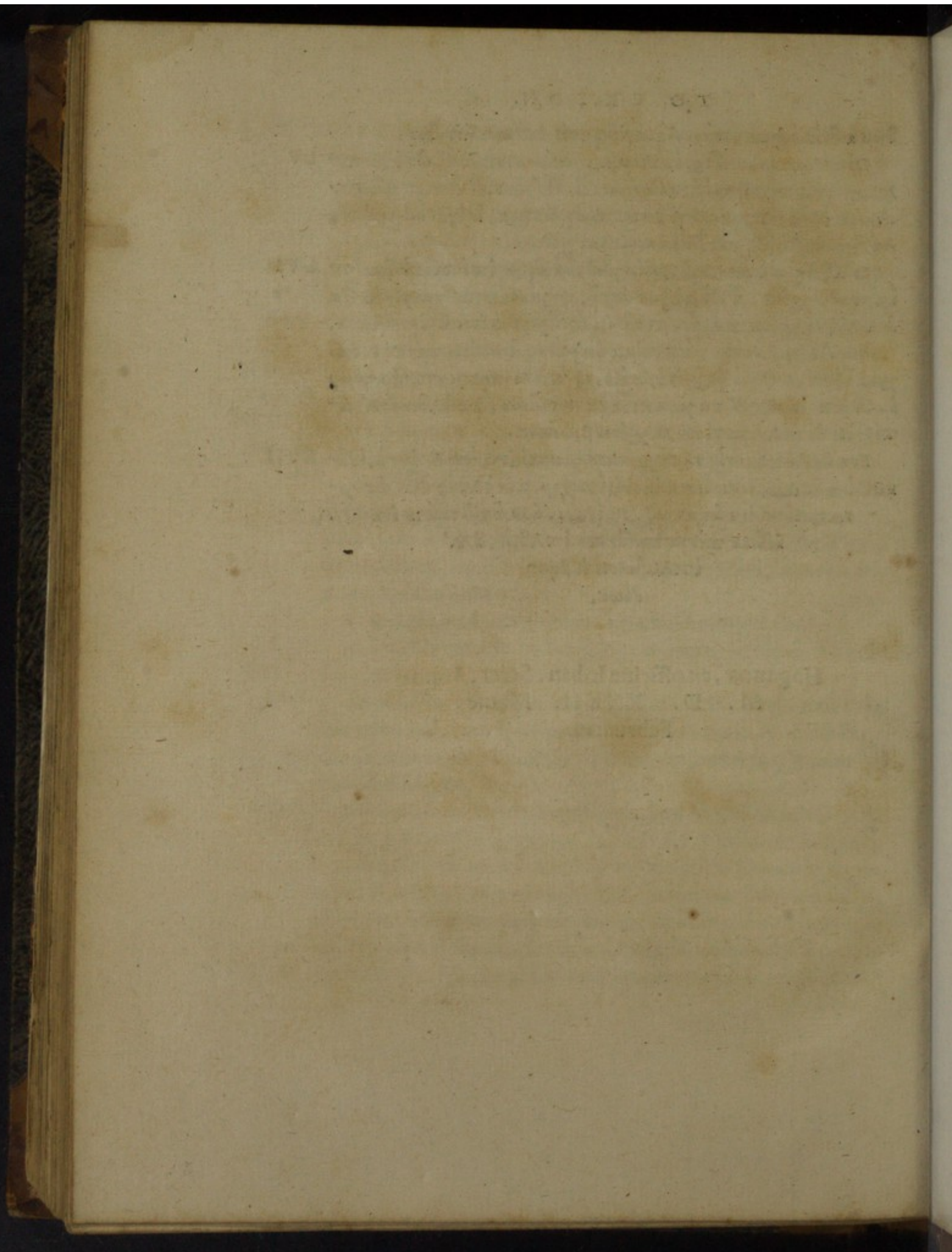
Θερμανθίς ἴδρωσε, πίων Λέμελίκρατον ἀπέθανε ξιταῦδος :

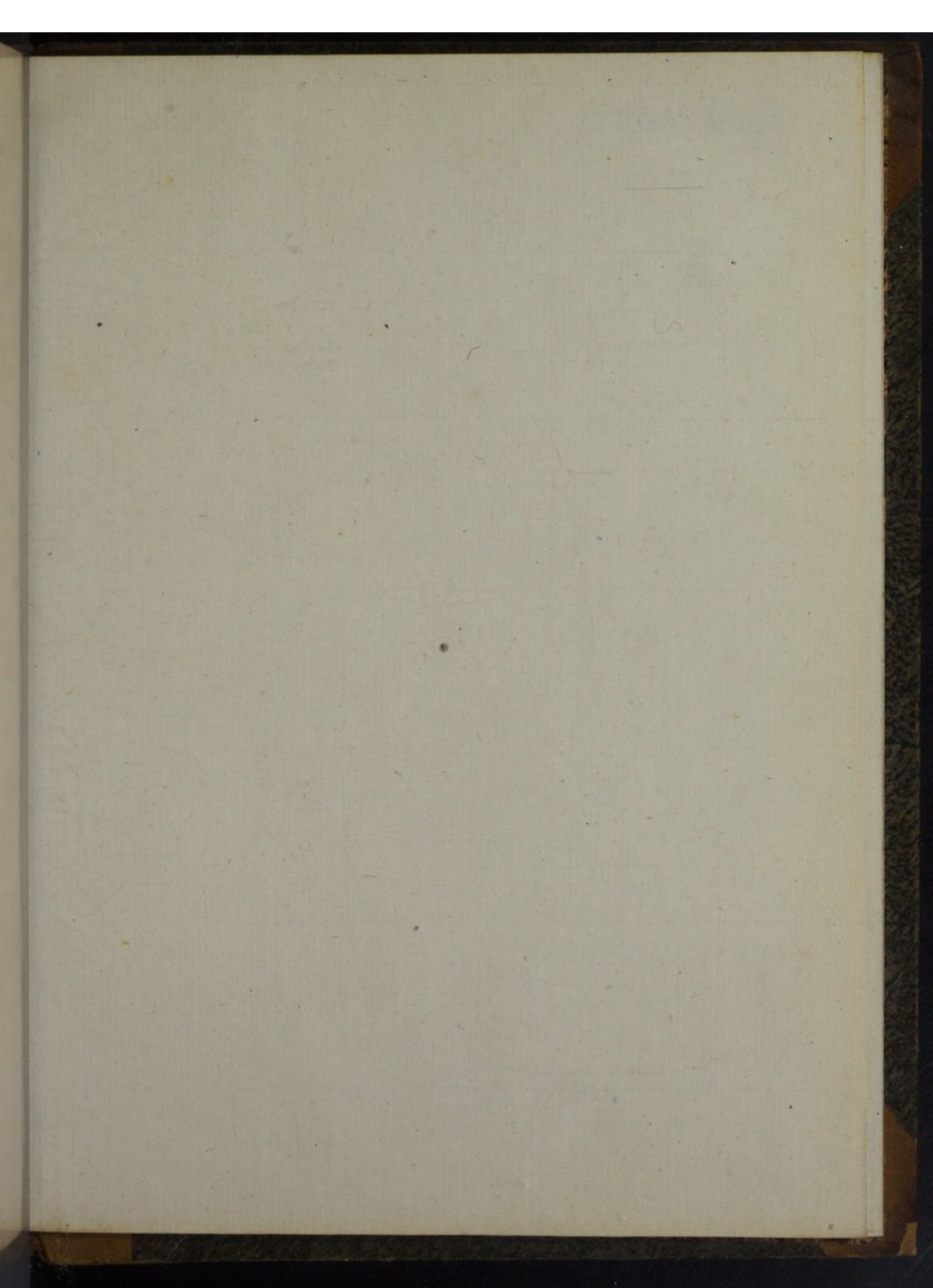
Οἱ μελαγχολικοὶ καὶ ἐπιληπτικοὶ εἰώθασιν πίνεσθαι ὡς ἢ δ' πρὸς LV
 λὺ, καὶ οἱ ἐπιληπτικοὶ μελαγχολικοὶ, ἰούτων δὲ ἐκάτερον μᾶλλον
 πίνεται ἐφ' ὁπότερά αὐτοὶ ῥέτῃ ἢ ἄλλῳ δ' ἀρρώσημα, ἢν ἐς δ' σῶμα ἐπί-
 ληπτοι, εἰ δ' ἰωθὶ τὴν διάνοιαν μελαγχολικοὶ .

Εν Αβήροις Φαέθουσα ἡ Πυθίς γυνή, ἡ κοῦρη ἐπίτοκος ἐοῦσα τοῖς LVI
 ἐμπροσθεν χρόνοις, ἥ δὲ ἀνδρὸς αὐτῆς φυγαδεύοντος τὰ γυναικεῖα
 ἀπελήφθη χρόνον πολὺν, μετὰ δὲ ἐς ἄρθρα πόνοι ἐρύθηματα,
 ἰούτων δὲ ξυμβάντων, τότε σῶμα ἠνδρώθη καὶ ἐσθλύνθη πάντα, καὶ πῶ
 γυνὰ ἐφύσε, καὶ φωνὴν ἔκχευεν ἐλάνθη, καὶ πάντα πραγματευθεμένη
 ἡμῶν ὄσα ἦν πρὸς δ' τὰ γυναικεῖα καταπαῖσαι, οὐκ ἠλθεν ἀλλ' ἀ-
 πέθανεν οὐ πολὺν μετέπειτα χρόνον βιώσασα .

Ξυνέβη δὲ Ναμυσίῃ τῇ Γοργίῳ γυναικεῖν θάσσεσθαι αὐτὸ, ἐδὲ LVII
 καὶ δὲ πᾶσιν ἰητροῖσιν οἷσι καὶ γὰρ ἐνέτυχον, μία ἐλπίς ἔτιν' ὡς γυν-
 ναικωθῆναι εἰ τὰ κατὰ φύσιν ἔλθοι, ἀλλὰ καὶ ταύτῃ οὐκ
 ἠδύνθη πάντα ποιούντων ἐπελθεῖν, ἀλλ'
 ἐτελεύτησεν οὐ βραχὺ
 δέως .

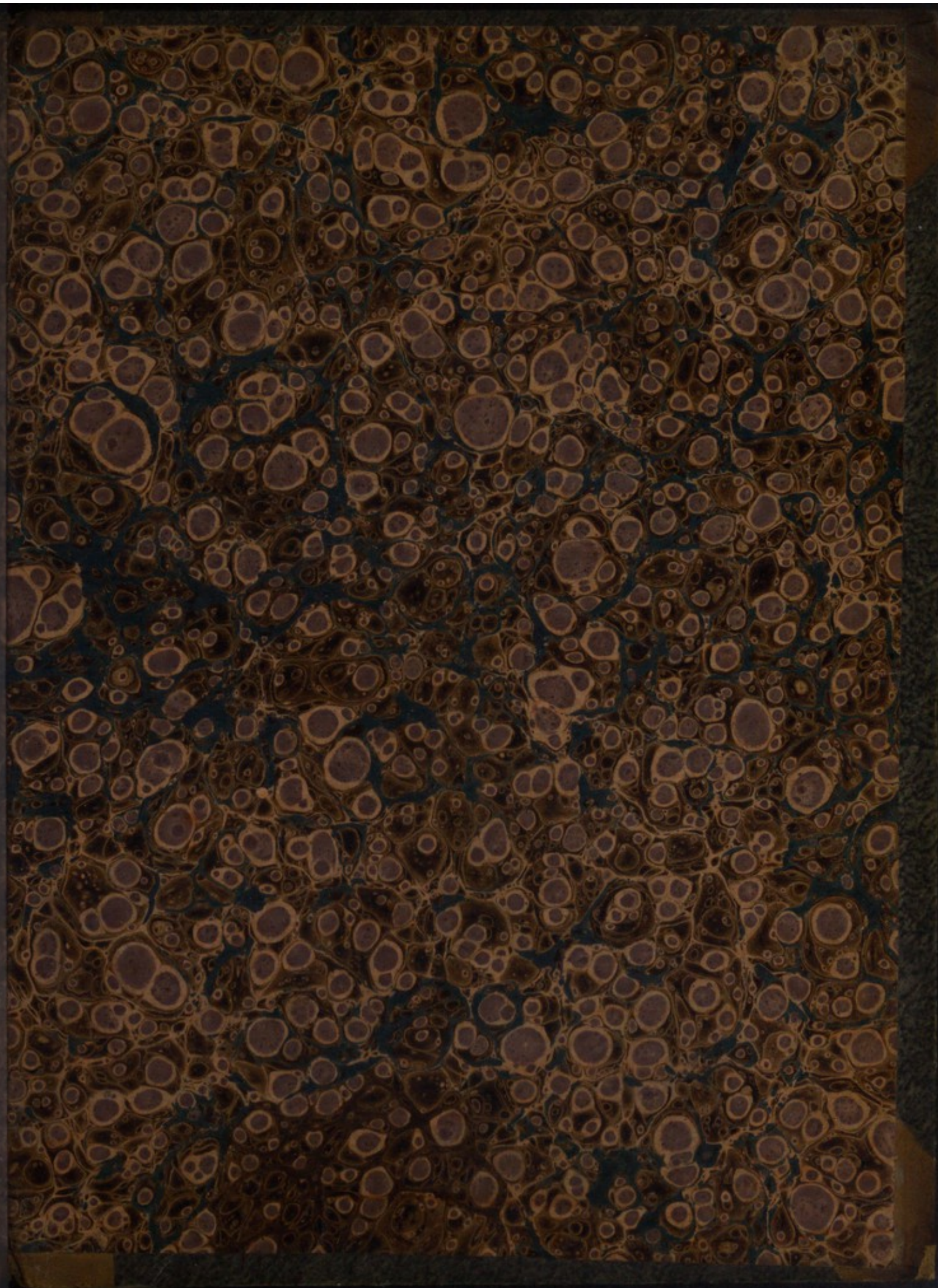
Haganoæ, ex officina Iohan. Secer. Anno
 M. D. XXXII. Mense
 Februario.

Dr. Karl Schaeffer

HIPPOCRAT.
EPIDMR.
LIBR. SEXTS.

